Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України

(За підтримки Міністерства закордонних справ Республіки Болгарія та Посольства Республіки Болгарія в Україні проекту з метою розвитку «Підтримка демократичного контролю над сектором безпеки в контексті євроатлантичної інтеграції України»)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Збірник документів і матеріалів

Київ – 2020

УДК 34:355.02(477)

Рекомендовано до друку
Вченою радою Науково-дослідного інституту інформатики і права
Національної академії правових наук України,
протокол № 4 від 23.04.2020 р.

Секцією права національної безпеки та військового права
Національної академії правових наук України,
протокол № 02-17/2-Б від 23.04.2020 р.

Правове регулювання організації та діяльності суб'єктів сектора безпеки і оборони: збірник документів і матеріалів / Упорядники: Беланюк М.В., Доронін І.М., Лебединська О.В., Радзієвська О.Г., Пилипчук В.Г., Шамара О.В., Фурашев В.М. – К.: Видавничий дім «АртЕк». – 2020. – 756 с.
ISBN 978-617-7814-69-5

До збірника увійшли законодавчі акти, документи і матеріали, що регулюють організацію та діяльність суб'єктів сектора безпеки і оборони України та здійснення демократичного цивільного контролю, а також міжнародні правові акти з питань захисту прав і свобод людини та рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо оргацізації цивільного контролю над службами внутрішної безпеки і воєнною організацією держави.

Видання розраховане на фахівців сектора безпеки і оборони, вчених в галузі права національної безпеки та військового права, науково-педагогічних працівників, студентів, курсантів, аспірантів і докторантів профільних закладів вищої освіти.

ISBN 978-617-7814-69-5

Науково-дослідний інститут
інформатики і права
НАПрН України, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 6

ЧАСТИНА І.
ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Закон України
«Про національну безпеку України» 8
Закон України
«Про основи національної безпеки України»
(2003 р., втратив чинність 21.06.2018 р.) 42
Закон України
«Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави
(2003 р., втратив чинність 21.06.2018 р.) 59
Указ Президента України
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року
«Про Стратегію національної безпеки України» 77
Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України
від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» 95
Указ Президента України
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» 151
Указ Президента України
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» 161
Закон України
«Про оборону України» 188
Закон України
«Про збройні сили України» 210
Закон України
«Про національну гвардію України» 224
Закон України
«Про національну поліцію України» 255

Закон України
«Про забезпечення прав і свобод громадян
та правовий режим на тимчасово окупованій території
України»…… 335
Закон України
«Про особливий порядок місцевого самоврядування
в окремих районах Донецької та Луганської областей» 357
Закон України
«Про Службу безпеки України» 363
Проект Закону України «Про Службу безпеки України»
№ 3080 від 18.02.2020 384
Проект Закону України
«Про внесення змін до Закону України
«Про Службу безпеки України» щодо удосконалення
організаційно-правових засад діяльності
Служби безпеки України»№ 3196 від 10.03.2020…… 476
Закон України «Про розвідувальні органи» 541
Проект Закону України «Про розвідку» 556
Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» 604
Закон України
«Про оперативно-розшукову діяльність» 614
Закон України «Про боротьбу з тероризмом» 635

ЧАСТИНА ІІ.
МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Організація об'єднаних націй.
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 660
Конвенція про захист прав людини
і основоположних свобод
{ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97} 677
Парламентська асамблея ради Європи.
Рекомендація 1402 (1999). Контроль служб
внутрішньої безпеки в державах-членах Ради Європи 691
Парламентська асамблея ради Європи.
Рекомендація 1713 (2005). Демократичний нагляд
за сектором безпеки в державах-членах.....695

Парламентська асамблея ради Європи.
Резолюція 1659 (2009). Захист прав людини
в умовах надзвичайного стану.....699
Парламентська асамблея ради Європи.
Рекомендація 1865 (2009). Захист прав людини
в умовах надзвичайного стану.....702
Парламентська асамблея ради Європи.
Доповідь комітету з правових питань та прав людини.
Захист прав людини в умовах надзвичайного стану
(документ 11858) 702
Європейська комісія за демократію шляхом права
(Венеціанська комісія). Висновок про захист прав людини
в умовах надзвичайного стану.....735

ПЕРЕДМОВА

З часу проголошення незалежності в Україні розпочалася розбудова Збройних Сил та інших суб'єктів сектора безпеки і оборони, а також формування національного законодавства у цій сфері.

Нині відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.) сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: *сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання,* які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки.

До складу суб'єктів сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

Правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України інші нормативно-правові акти.

Діяльність суб'єктів сектора безпеки і оборони перебуває під демократичним цивільним контролем. Система цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється *Президентом України*; контролю, що здійснюється *Верховною Радою України*; контролю, що здійснюється *Радою національної безпеки і оборони України*; контролю, що здійснюється *Кабінетом Міністрів України*, органами *виконавчої влади* та *органами місцевого самоврядування*; *судового* контролю та *громадського* контролю. Цивільний контроль здійснюється за принципами *верховенства права, законності, підзвітності, прозорості, ефективності та результативності.*

Предметом цивільного контролю є:

– дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина;

– зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони;

– стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною техні-

кою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період;

– ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони.

За період незалежності України феномен демократичного цивільного контролю набув активного розвитку, конституювавшись як невід'ємний атрибут діяльності сектора безпеки і оборони. Його основою стала розбудова цивільно-військових відносин, як однієї з рушійних сил демократизації та розбудови громадянського суспільства. Визначальним у цьому процесі був і продовжує залишатися громадський чинник, який фактично формує цивільно-військову політику держави і створює умови для подальшого нарощування сутнісно-змістовної складової контролю.

Розгляд положень законодавства, норм міжнародного права й досвіду країн-членів ЄС і НАТО свідчить, що в Україні сформовано розгорнуту систему демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони, а також реалізовано базові положення рекомендацій Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо демократичного контролю за внутрішніми службами безпеки.

Згідно з Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України подальше вдосконалення системи демократичного цивільного контролю, посилення парламентського контролю, а також розвиток системи управління сектором безпеки і оборони мають здійснюватися на таких принципах:

– налагодження співпраці та ефективних стратегічних комунікацій сектора безпеки і оборони;

– залучення громадянського суспільства до ухвалення найважливіших стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки;

– чітка регламентація діяльності в секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави;

– застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій.

З урахуванням важливості зазначеного та загальноєвропейських принципів формування і розвитку системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони у запропонованому збірнику наведено законодавчі акти, документи і матеріали, що регулюють організацію та діяльність суб'єктів сектора безпеки і оборони України, порядку здійснення демократичного цивільного контролю, міжнародні правові акти з питань захисту прав і свобод людини, а також рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо оргацізації цивільного контролю над службами внутрішної безпеки і воєнною організацією держави.

Видання може бути корисним для фахівців сектора безпеки і оборони, вчених в галузі права національної безпеки та військового права, науково-педагогічних працівників, студентів, курсантів, аспірантів і докторантів профільних закладів вищої освіти.

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ[1]

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241)

Цей Закон відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз.

Цим Законом визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) воєнний конфлікт – форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт;

2) воєнна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз;

3) громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз;

4) державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру;

5) демократичний цивільний контроль – комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права,

[1] Про Національну безпеки України: Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2469-19

законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України;

6) загрози національній безпеці України – явища, тенденції і чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України;

7) збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт);

8) комплексний огляд сектору безпеки і оборони – процедура оцінювання стану і готовності складових сектору безпеки і оборони до виконання завдань за призначенням, за результатами якої розробляються та уточнюються концептуальні документи розвитку складових сектору безпеки і оборони та визначаються заходи, спрямовані на досягнення ними необхідних спроможностей до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища;

9) національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз;

10) національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян;

11) оборонний огляд – процедура оцінювання стану і готовності сил оборони до виконання завдань з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення;

12) оборонне планування – складова частина системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави шляхом визначення пріоритетів і напрямів розвитку сил оборони, їх спроможностей, озброєння та військової техніки, інфраструктури, підготовки військ (сил), а також розроблення відповідних концепцій, програм і планів з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та фінансово-економічних можливостей держави;

13) оборонно-промисловий комплекс України – сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвій-

ного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами;

14) огляд оборонно-промислового комплексу України – процедура оцінювання стану і готовності оборонно-промислового комплексу стосовно задоволення потреби сектору безпеки і оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці;

15) планування у сфері національної безпеки – функція державного управління з визначення пріоритетів, завдань і заходів із забезпечення національної безпеки України, збалансованого розвитку складових сектору безпеки і оборони на основі оцінки безпекової обстановки та з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави;

16) сектор безпеки і оборони – система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України;

17) сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України;

18) сили оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави;

19) Стратегія національної безпеки України – документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки;

20) Стратегія воєнної безпеки України – документ, у якому викладається система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів;

21) Стратегія кібербезпеки України – документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями

забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави;

22) Стратегічний оборонний бюлетень України - документ оборонного планування, що розробляється за результатами оборонного огляду та визначає основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів;

23) Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України – документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз;

24) Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України – документ, що розробляється за результатами огляду оборонно-промислового комплексу України та визначає пріоритетні напрями державної військово-промислової політики, цілі реформи оборонно-промислового комплексу та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів.

2. Інші терміни в цьому Законі вживаються у значенні, наведеному в інших законах України.

Розділ ІІ
ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 2. Правова основа державної політики у сферах національної безпеки і оборони

1. Правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, цей та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України інші нормативно-правові акти.

Стаття 3. Принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони

1. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та

недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій.

2. Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

3. Фундаментальними національними інтересами України є:

1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;

3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

4. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо.

5. Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України.

Розділ III
ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Стаття 4. Засади демократичного цивільного контролю

1. У межах повноважень, наданих відповідно до Конституції України, сектор безпеки і оборони підлягає демократичному цивільному контролю (далі – цивільний контроль).

Система цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського контролю.

2. Цивільний контроль здійснюється за принципами верховенства права, законності, підзвітності, прозорості, ефективності та результативності.

3. Прозорість передбачає повне розкриття фінансової інформації щодо функціонування сектору безпеки та оборони з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів з урахуванням вимог Закону України «Про державну таємницю».

4. Предметом цивільного контролю є:

1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина;

2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони;

3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період;

4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони.

Стаття 5. Контроль, що здійснюється Президентом України

1. Відповідно до статей 106 і 107 Конституції України Президент України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби.

2. Рада національної безпеки і оборони України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони на підставі статті 107 Конституції України у порядку і в межах компетенції, визначених Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Контроль за виконанням рішень Ради національної безпеки і оборони України здійснює Секретар Ради національної безпеки і оборони України.

3. Рада національної безпеки і оборони України інформує громадськість про свою діяльність через офіційний веб-сайт Ради національної безпеки і оборони України та через засоби масової інформації.

Стаття 6. Контроль, що здійснюється Верховною Радою України

1. Верховна Рада України відповідно до статті 85 Конституції України здійснює парламентський контроль та приймає закони України, які визначають і регулюють діяльність органів сектору безпеки і оборони та їхні повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання.

2. Верховна Рада України відповідно до статті 89 Конституції України створює комітети Верховної Ради України, до повноважень яких належить, зокрема, забезпечення контролю за діяльністю органів сектору безпеки і оборони.

З метою гарантування неухильного і безумовного дотримання державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки створюється комітет Верховної Ради України, до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю цих органів. Завдання та повноваження цього комітету Верховної Ради України визначаються законом.

3. Для вивчення, підготовки і попереднього розгляду окремих питань у сферах національної безпеки і оборони, а також діяльності сектору безпеки і оборони Верховна Рада України в межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії, а для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, – тимчасові слідчі комісії, які діють у порядку, встановленому законом.

4. Відповідно до статті 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, повноваження якого визначаються законом.

5. Кабінетом Міністрів України, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України подаються до Верховної Ради України щорічні письмові звіти про діяльність складових сектору безпеки і оборони.

6. У разі необхідності Верховна Рада України може проводити відповідно до Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», парламентські слухання з питань національної безпеки і оборони, що становлять суспільний інтерес і потребують законодавчого врегулювання.

7. Верховна Рада України відповідно до Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», може офіційно запросити або вимагати присутності на пленарному засіданні Верховної Ради України для заслуховування посадових чи службових осіб органів сектору безпеки і оборони.

Стаття 7. Контроль, що здійснюється Кабінетом Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України відповідно до статей 113, 116, 117 Конституції і законів України здійснює контроль за дотриманням законодавства та реалізацією державної політики у сферах національної безпеки і оборони, звітує з цих питань перед Президентом України і Верховною Радою України.

2. Кабінет Міністрів України забезпечує цивільний контроль за діяльністю Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту,

Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших органів виконавчої влади, які входять до сектору безпеки і оборони України.

3. Центральні органи виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні утворені відповідно до законів України військові формування, розвідувальні та правоохоронні органи:

1) забезпечують цивільний контроль у межах своїх повноважень;

2) створюють необхідні умови для здійснення іншими суб'єктами цивільного контролю передбачених законами повноважень;

3) забезпечують об'єктивне і своєчасне інформування Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України про стан справ у підпорядкованих органах сектору безпеки і оборони;

4) інформують із цих питань громадськість у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

Стаття 8. Контроль Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим і Рада міністрів Автономної Республіки Крим забезпечують на території Автономної Республіки Крим здійснення цивільного контролю за виконанням підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, службовими (посадовими) особами і громадянами законів України, інших нормативно-правових актів з питань національної безпеки і оборони, інформують із цих питань громадськість у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

2. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України:

1) заслуховують, за потреби, доповіді посадових осіб правоохоронних органів, що знаходяться на відповідній території, про виконання вимог законодавства щодо забезпечення громадської безпеки та правопорядку;

2) контролюють стан допризовної підготовки і відбору громадян на військову службу, правового і соціального захисту громадян, які мають бути призвані на військову службу, перебувають на військовій службі, звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей;

3) взаємодіють з органами військового управління під час планування та проведення (в умовах присутності цивільного населення) потенційно небезпечних заходів за участю особового складу Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки з метою

запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій, а також ліквідації їх наслідків;

4) інформують громадськість, зокрема через засоби масової інформації, про свою діяльність у виконанні завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони.

Для здійснення цивільного контролю органи місцевого самоврядування можуть утворювати депутатські комісії, а в місцевих органах виконавчої влади можуть створюватися відповідні підрозділи.

Стаття 9. Судовий контроль

1. Рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, посадових і службових осіб можуть бути оскаржені в суді.

2. Контроль за виконанням судових рішень здійснюють суди.

Стаття 10. Громадський контроль

1. Громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України. Сфера громадського контролю може бути обмежена виключно Законом України «Про державну таємницю».

2. Громадським об'єднанням, зареєстрованим у встановленому законом порядку, гарантується відповідно до Конституції і законів України, а також статутних положень можливість:

1) отримувати в установленому порядку від державних органів, зокрема від керівників складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, крім інформації з обмеженим доступом;

2) здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо;

3) проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції для розгляду відповідним державним органам;

4) брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони, питань правового і соціального захисту військовослужбовців та працівників розвідувальних та правоохоронних органів, зокрема звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей.

3. Засоби масової інформації, висвітлюючи питання національної безпеки і оборони, інформують суспільство про стан захисту національних інтересів України.

4. З метою систематичного інформування суспільства про діяльність сектору безпеки і оборони України, забезпечення обґрунтованості рішень державних органів з питань національної безпеки і оборони, про стан виконання заходів розвитку сектору безпеки і оборони періодично, але не рідше ніж раз на три роки, органами сектору безпеки і оборони видаються «Білі книги» або інші аналітичні документи (огляди, національні доповіді тощо).

Стаття 11. Відповідальність за порушення законодавства про національну безпеку України

1. Посадові особи, винні у невиконанні або порушенні законодавства про національну безпеку України, несуть відповідальність згідно із законом.

2. Громадяни, які вважають, що їх права, свободи чи законні інтереси порушено рішеннями, діями, бездіяльністю складових сектору безпеки і оборони чи їх посадових осіб, мають право звертатися до суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, використовувати будь-які інші механізми захисту прав і свобод, передбачені законодавством України.

3. Контроль за дотриманням законодавства під час цивільного контролю здійснюється в порядку, визначеному Конституцією та законами України.

Розділ IV
СЕКТОР БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Стаття 12. Склад сектору безпеки і оборони

1. Сектор безпеки і оборони України складається зчотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

2. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

Інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони.

Стаття 13. Керівництво у сферах національної безпеки і оборони

1. Керівництво у сферах національної безпеки і оборони відповідно до Конституції України здійснює Президент України, який:

1) забезпечує державну незалежність та національну безпеку;

2) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, як Верховний Головнокомандувач видає накази і директиви з питань оборони;

3) очолює Раду національної безпеки і оборони України, вводить у встановленому порядку в дію її рішення;

4) видає укази і розпорядження з питань національної безпеки і оборони, які є обов'язковими до виконання на території України, зокрема указами Президента України затверджуються Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, інші стратегії, доктрини, концепції, якими визначаються актуальні загрози національній безпеці, основні напрями і завдання державної політики у сферах національної безпеки і оборони, розвитку сектору безпеки і оборони;

5) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

6) реалізує право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України щодо законодавчого врегулювання питань національної безпеки і оборони;

7) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України;

8) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;

9) призначає на посади та звільняє з посад Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників;

10) призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України за поданням Міністра оборони України, а також вище командування інших військових формувань за поданням керівників органів центральної виконавчої влади, яким підпорядковуються відповідні військові формування;

11) здійснює загальне керівництво розвідувальними органами України;

12) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про застосування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

13) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

14) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

15) присвоює вищі військові звання та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

16) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Стаття 14. Координація у сферах національної безпеки і оборони

1. Координацію у сферах національної безпеки і оборони здійснює Рада національної безпеки і оборони України відповідно до статті 107 Конституції України та Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

2. В умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування відповідно до закону спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів.

3. У випадках, передбачених законом, Рада національної безпеки і оборони України подає на розгляд Президентові України пропозиції щодо утворення вищого колегіального стратегічного органу воєнного керівництва обороною держави в особливий період. Пропозиції про утворення цього органу та його персональний склад затверджуються рішенням Ради національної безпеки і оборони України та вводяться в дію Указом Президента України.

Положення про вищий колегіальний стратегічний орган воєнного керівництва обороною держави в особливий період затверджує Президент України.

Стаття 15. Міністерство оборони України

1. Міністерство оборони України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період.

2. До повноважень Міністерства оборони України належать організація в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони.

3. Положення про Міністерство оборони України затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України та Державна спеціальна служба транспорту.

5. Міністерство оборони України очолює Міністр оборони України, який є членом Кабінету Міністрів України.

Міністр оборони України підпорядковується Президентові України як Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України.

Міністр оборони України підзвітний Верховній Раді України.

6. Міністр оборони України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України і відповідає за формування державної політики у сфері оборони, оборонне планування, програмний та ресурсний менеджмент, військову кадрову політику, ефективне та належне використання оборонних ресурсів, всебічне забезпечення життєдіяльності, функціонування, розвиток та застосування Збройних Сил України.

7. Міністр оборони України призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України з числа цивільних осіб.

{Положення частини сьомої статті 15 набирають чинності з 1 січня 2019 року - див. підпункт 1 пункту 1 розділу VI}

8. Міністр оборони України здійснює керівництво Міністерством оборони України, військово-політичне і адміністративне керівництво Збройними Силами України безпосередньо та через першого заступника Міністра оборони України, заступників Міністра оборони України, а також через Головнокомандувача Збройних Сил України.

Перший заступник Міністра оборони України та заступники Міністра оборони України призначаються на посади з числа цивільних осіб.

{Положення абзацу другого частини восьмої статті 15 набирають чинності з 1 січня 2019 року – див. підпункт 1 пункту 1 розділу VI}

Стаття 16. Збройні Сили України

{Положення частин третьої – шостої статті 16 набирають чинності з 27 березня 2020 року – див. підпункт 2 пункту 1 розділу VI}

1. Збройні Сили України є військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

2. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

3. Головнокомандувач Збройних Сил України призначається на посаду за поданням Міністра оборони України та звільняється з посади Президентом України. Головнокомандувач Збройних Сил України підпорядковується Президентові України та Міністру оборони України.

Головнокомандувач Збройних Сил України відповідає за готовність до виконання покладених завдань і за безпосереднє військове керівництво та управління застосуванням Збройних Сил України, а також переданих в його підпорядкування сил і засобів інших складових сил оборони. Головнокомандувач Збройних Сил України підзвітний Президенту України та Міністру оборони України з питань досягнення воєнно-стратегічних цілей у сфері оборони військовими силами і засобами, а також підтримання спроможностей цих сил і засобів до застосування.

Повноваження Головнокомандувача Збройних Сил України затверджуються Президентом України.

4. Генеральний штаб Збройних Сил України є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період виконує функції стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони.

Генеральний штаб Збройних Сил України з урахуванням пропозицій Командувача об'єднаних сил здійснює планування, координацію та контроль за підготовкою всіх складових сил оборони з метою набуття ними необхідних об'єднаних спроможностей.

Генеральний штаб Збройних Сил України очолює начальник Генерального штабу Збройних Сил України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Начальник Генерального штабу Збройних Сил України підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та відповідає за виконання завдань і функцій, покладених на Генеральний штаб Збройних Сил України, зокрема щодо визначення вимог до спроможностей сил оборони, потреб у ресурсах, необхідних для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими складовими сил оборони, стратегічного планування застосування та розвитку Збройних Сил України, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення.

Повноваження начальника Генерального штабу Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування Генерального штабу Збройних Сил України визначаються в положенні, яке затверджується Президентом України.

5. До складу Збройних Сил України входять види та окремі роди військ (сил).

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України підпорядковуються Головнокомандувачу Збройних Сил України та відпо-

відають за розвиток підпорядкованих їм військ (сил), їх технічне оснащення та всебічне забезпечення, підготовку та готовність до виконання покладених завдань.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України здійснюють передачу визначеного Головнокомандувачем Збройних Сил України комплекту боєздатних сил і засобів Командувачу об'єднаних сил, який здійснює оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей та управління їх застосуванням.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України можуть проводити операції із залученням сил і засобів відповідного виду або окремого роду військ (сил) та здійснювати управління силами і засобами в операціях, що проводяться в мирний час поза затвердженими Головнокомандувачем Збройних Сил України межами відповідальності Командувача об'єднаних сил.

У процесі організації підготовки підпорядкованих військ (сил) та забезпечення їх озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України розробляють відповідні доктрини, настанови, бойові статути, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій).

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Повноваження командувачів видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування командувань видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України визначаються в положеннях, які затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил України.

6. Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України є органом управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил).

Організація, підготовка та всебічне забезпечення Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України мають забезпечувати управління військами (силами) в операціях протягом тривалого часу.

Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України підпорядковується Командувачу об'єднаних сил, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України. Президент України може призначати командувача (командувачів) об'єднаних сил для здійснення управління операціями на окремих напрямах.

Командувач об'єднаних сил підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та здійснює через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей, планування застосування та безпосереднє

управління об'єднаними силами і засобами Збройних Сил України, інших складових сил оборони, які передані у його підпорядкування, а також національним контингентом і національним персоналом, які беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (керівники) інших військових формувань, від яких визначений комплект сил і засобів переданий до складу об'єднаних сил, продовжують здійснювати їх укомплектування особовим складом, озброєнням, боєприпасами, військовою та спеціальною технікою, іншими матеріально-технічними засобами.

Командувач об'єднаних сил відповідає за набуття Об'єднаним оперативним штабом спроможностей з управління військами (силами), що необхідні для ефективного виконання об'єднаними силами завдань в операціях (бойових діях).

Командувач об'єднаних сил у межах наданих йому повноважень бере участь у стратегічному плануванні застосування Збройних Сил України та інших складових сил оборони.

Командувач об'єднаних сил за погодженням з Міністром оборони України і Головнокомандувачем Збройних Сил України має право доповідати безпосередньо Президентові України про готовність та хід виконання завдань об'єднаними силами.

Замисел застосування об'єднаних сил в операціях затверджується Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Повноваження Командувача об'єднаних сил, основні завдання та порядок функціонування Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України визначаються в положенні, яке затверджується Президентом України.

7. Функції Збройних Сил України, склад та правові засади організації їх діяльності, керівництва та управління ними визначаються законом.

Стаття 17. Державна спеціальна служба транспорту

1. Державна спеціальна служба транспорту є спеціалізованим військовим формуванням, що входить до системи Міністерства оборони України, призначеним для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період, зокрема виконання завдань з технічного прикриття, відбудови, встановлення загороджень на об'єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

2. Із введенням воєнного стану Державна спеціальна служба транспорту приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, про що зазначається в указі Президента

України про введення воєнного стану, який затверджується Верховною Радою України.

3. Керівництво Державною спеціальною службою транспорту здійснює керівник органу управління Державною спеціальною службою транспорту.

Керівник органу управління Державною спеціальною службою транспорту та його заступники призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

4. Повноваження Державної спеціальної служби транспорту визначаються законодавством України.

Стаття 18. Міністерство внутрішніх справ України

1. Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах:

1) забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг;

2) захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

4) міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

2. Міністерство внутрішніх справ України очолює Міністр внутрішніх справ України, який призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Міністр внутрішніх справ України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України.

Міністр внутрішніх справ України відповідає за формування державної політики у сферах, що належать до компетенції Міністерства внутрішніх справ України, здійснює повноваження, визначені законодавством України.

3. Діяльність Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

4. Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод лю-

дини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

5. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій.

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.

Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України».

6. Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

7. Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення аварійно-рятувальних робіт, пожежогасіння, пожежної та техногенної безпеки, роботи рятувальних служб під час аварій, а також гідрометеорологічної діяльності.

8. Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

9. Повноваження Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України визначаються законодавством України.

Стаття 19. Служба безпеки України

1. Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина:

1) протидію розвідувально-підривній діяльності проти України;

2) боротьбу з тероризмом;

3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури;

4) охорону державної таємниці.

2. Служба безпеки України підпорядковується Президентові України та підконтрольна Верховній Раді України.

3. Службу безпеки України очолює Голова Служби безпеки України, який призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України.

Голова Служби безпеки України за посадою входить до складу Ради національної безпеки і оборони України.

Голова Служби безпеки України щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України.

4. Повноваження Служби безпеки України визначаються законодавством України.

Стаття 20. Розвідувальні органи України

1. Розвідувальні органи України – державні органи або структурні підрозділи у їх складі, уповноважені законом здійснювати розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз.

Розвідувальні органи як суб'єкти забезпечення національної безпеки і оборони України беруть участь у формуванні і реалізації державної політики з питань національної безпеки і оборони у визначених законодавством сферах. Повноваження розвідувальних органів визначаються законодавством України.

2. Пріоритетні завдання розвідувальним органам визначаються Президентом України.

3. Президент України може створювати координаційний орган з питань розвідувальної діяльності відповідно до статті 106 Конституції України.

Стаття 21. Управління державної охорони України

1. Управління державної охорони України відповідно до закону здійснює державну охорону органів державної влади України, забезпечення безпеки посадових осіб та охорони об'єктів, визначених законом.

2. Управління державної охорони України підпорядковане Президентові України та підконтрольне Верховній Раді України.

Начальник Управління державної охорони України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України.

Начальник Управління державної охорони України щорічно подає Верховній Раді України та Президентові України письмовий звіт про діяльність Управління державної охорони України.

3. Повноваження Управління державної охорони України визначаються законодавством України.

Стаття 22. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

1. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є державним органом, призначеним для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону.

2. Керівництво Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України здійснює Голова Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України.

3. Повноваження Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України визначаються законодавством України.

Стаття 23. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, разом з іншими органами сектору безпеки і оборони визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу, забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, аналізує стан та тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України, розробляє та організовує виконання державних програм розвитку оборонно-промислового комплексу.

2. Головним завданням оборонно-промислового комплексу України є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки.

Стаття 24. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки

1. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки є однією з форм реалізації державної політики у сфері національної безпеки і спрямовується на захист національних інтересів України.

2. Засади міжнародного військово-технічного співробітництва визначаються законодавством України.

3. Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки здійснюється під загальним керівництвом Президента України.

Розділ V
ПЛАНУВАННЯ У СФЕРАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Стаття 25. Мета, принципи і види планування у сферах національної безпеки і оборони

1. Метою планування у сферах національної безпеки і оборони є забезпечення реалізації державної політики у цих сферах шляхом розроблення стратегій, концепцій, програм, планів розвитку органів сектору безпеки і оборони, управління ресурсами та ефективного їх розподілу.

2. Планування у сферах національної безпеки і оборони здійснюється відповідно до таких принципів:

1) дотримання національного законодавства і міжнародних зобов'язань України;

2) демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони, відкритість інформації про державну політику, стратегічні документи, цілі, пріоритети і завдання планування, прозорість та підзвітність використання ресурсів;

3) цілісність, узгодженість, системність планування у секторі безпеки і оборони, врахування пріоритетів і обмежень, встановлених державними програмами, планами та прогнозними документами;

4) своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України.

3. Планування у сферах національної безпеки і оборони поділяється на довгострокове (понад п'ять років), середньострокове (до п'яти років) та короткострокове (до трьох років).

Документами довгострокового планування є Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія кібербезпеки України, Національна розвідувальна програма.

Документами середньострокового планування є інші стратегічні документи, програми щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, ство-

рення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави.

Короткострокове планування передбачає щорічне розроблення планів утримання та розвитку (діяльності) складових сектору безпеки і оборони, основних показників державного оборонного замовлення (на трирічний період), у яких визначаються завдання щодо реалізації документів довгострокового і середньострокового планування.

Рада національної безпеки і оборони України з урахуванням змін у безпековому середовищі визначає концептуальні підходи, напрями, заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, схвалює проекти стратегій, концепцій, державних програм та інших стратегічних документів, якими визначаються основні напрями і завдання державної політики у сферах національної безпеки і оборони, здійснює координацію і контроль за їх виконанням.

Стаття 26. Стратегія національної безпеки України

1. Стратегія національної безпеки України є основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки.

Стратегія національної безпеки України розробляється за дорученням Президента України протягом шести місяців після його вступу на пост.

Стратегія національної безпеки України схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України і затверджується указом Президента України.

Президент України у разі необхідності може вносити зміни до Стратегії національної безпеки України в установленому порядку.

До підготовки проекту Стратегії національної безпеки України залучаються Апарат Ради національної безпеки і оборони України, Національний інститут стратегічних досліджень, державні органи, інституції громадянського суспільства, а також можуть залучатися іноземні експерти.

2. Стратегія національної безпеки України визначає:

1) пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі, основні напрями державної політики у сфері національної безпеки;

2) поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов;

3) основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки;

4) напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони;

5) ресурси, необхідні для її реалізації.

3. Стратегія національної безпеки України є основою для підготовки всіх інших документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони.

Реалізація Стратегії національної безпеки України здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

4. Стратегія національної безпеки України оприлюднюється в установленому законодавством порядку (крім положень, що містять інформацію з обмеженим доступом).

Стаття 27. Комплексний огляд сектору безпеки і оборони

1. Комплексний огляд сектору безпеки і оборони проводиться за рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яке вводиться в дію указом Президента України.

Комплексний огляд сектору безпеки і оборони включає проведення: оборонного огляду, огляду громадської безпеки та цивільного захисту, огляду оборонно-промислового комплексу, огляду розвідувальних органів України, огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, огляду стану кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури.

У разі необхідності Радою національної безпеки і оборони України може бути прийнято рішення про проведення окремих оглядів, що включені до комплексного огляду сектору безпеки і оборони, яке вводиться в дію указом Президента України.

Проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони здійснюється відповідно до Стратегії національної безпеки України та інших документів довгострокового планування.

2. Науково-методичне забезпечення проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони здійснює Національний інститут стратегічних досліджень.

3. Кабінет Міністрів України визначає порядок проведення:

1) оборонного огляду - Міністерством оборони України;

2) огляду громадської безпеки та цивільного захисту - Міністерством внутрішніх справ України;

3) огляду оборонно-промислового комплексу - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику;

4) огляду стану кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, - Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Кабінет Міністрів України організовує, контролює та попередньо схвалює результати проведення зазначених оглядів.

4. Порядок проведення огляду розвідувальних органів України визначається Президентом України.

5. Порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом визначається Президентом України. Організація та контроль проведення такого огляду здійснюється Службою безпеки України.

6. За результатами оглядів формується перспективна модель сектору безпеки і оборони шляхом послідовного нарощування спроможностей його складових до виконання завдань за призначенням та формування на цій основі боєздатних, мобільних, підготовлених на належному рівні, всебічно забезпечених сил безпеки і сил оборони, здатних захистити національні інтереси України та брати активну участь у міжнародних заходах із підтримання миру і безпеки.

Основними критеріями для зміни чисельності складових сектору безпеки і оборони є зміни безпекового середовища та реальні економічні і фінансові можливості держави.

7. Звіти про результати проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони та окремих оглядів надаються органами, зазначеними в пунктах 1-4 частини третьої, частинах четвертій та п'ятій цієї статті, у встановленому порядку на розгляд і затвердження Радою національної безпеки і оборони України.

Стаття 28. Стратегія воєнної безпеки України

1. Стратегія воєнної безпеки України розробляється Міністерством оборони України відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію указом Президента України, після затвердження Стратегії національної безпеки України та за результатами оборонного огляду.

Міністр оборони України вносить узгоджену в установленому порядку Стратегію воєнної безпеки України на розгляд Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію воєнної безпеки України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України.

Зміни до Стратегії воєнної безпеки України розробляються Міністерством оборони України відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію указом Президента України, після затвердження змін до Стратегії національної безпеки України.

2. Стратегія воєнної безпеки України визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, зокрема:

1) безпекове середовище (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті воєнної безпеки;

2) цілі, пріоритети та завдання державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва;

3) соціально-політичні, економічні та інші умови реалізації державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, а також воєнно-політичні та воєнно-стратегічні обмеження;

4) шляхи досягнення цілей державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва;

5) ресурсне забезпечення потреб оборони;

6) перспективну модель організації оборони, Збройних Сил України та інших складових сил оборони в частині визначених завдань з оборони держави, стратегію та критерії досягнення спільних оборонних спроможностей;

7) імовірні сценарії застосування сил безпеки і сил оборони до виконання завдань з оборони держави із розподілом відповідальності складових сектору безпеки і оборони за організацію оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;

8) управління ризиками у сфері воєнної безпеки.

3. Стратегія воєнної безпеки України є основою для розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня України, програмних документів з питань оборони та розвитку сил оборони, розвитку озброєння та військової техніки, оперативних планів і планів застосування сил та засобів оборони.

4. Стратегічний оборонний бюлетень України розробляється Міністерством оборони України після затвердження Стратегії воєнної безпеки України та за результатами оборонного огляду.

Міністр оборони України вносить узгоджений в установленому порядку Стратегічний оборонний бюлетень України на розгляд Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегічний оборонний бюлетень України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України.

Стаття 29. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України

1. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України розробляється Міністерством внутрішніх справ України за рішенням Міністра внутрішніх справ України після затвердження Стратегії національної безпеки України та вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України.

Для забезпечення підготовки проекту Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України залучаються державні органи, які входять до

системи Міністерства внутрішніх справ України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, наукові, аналітичні та експертні установи України, інститути громадянського суспільства, а також можуть бути залучені іноземні експерти.

2. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України визначає загрози національній безпеці у сферах громадської безпеки та цивільного захисту та шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у цих сферах, зокрема:

1) готовність сил та засобів виконувати завдання за призначенням, інфраструктуру, напрями розвитку, інші показники, необхідні для планування діяльності Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

2) потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей і виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів;

3) державні програми, галузеві стратегії та програми, які мають бути спрямовані на реалізацію Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, їхні цілі, відповідальних за розроблення документів, моніторинг їх виконання та оцінки.

3. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України є основою для розроблення галузевих стратегій і концепцій, державних цільових програм у сферах громадської безпеки, захисту та охорони державного кордону України, цивільного захисту та міграційної політики, а також для розроблення оперативних планів та планів застосування сил і засобів у кризових ситуаціях.

4. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України оприлюднюється в установленому законодавством порядку (крім положень, які містять інформацію з обмеженим доступом).

5. Міністерство внутрішніх справ України готує щорічний звіт про стан виконання Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, який підлягає оприлюдненню.

Стаття 30. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України

1. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України розробляється за дорученням Кабінету Міністрів України центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, після затвердження Стратегії національної безпеки України.

Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України до Ради національ-

ної безпеки і оборони України для її схвалення та подальшого затвердження указом Президента України.

2. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України визначає:

1) цілі, основні напрями, завдання державної військово-промислової політики;

2) поточні та прогнозовані чинники, що впливають на розвиток оборонно-промислового комплексу, з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов;

3) пріоритети розвитку оборонно-промислового комплексу на довгостроковий період;

4) основні напрями діяльності державних органів щодо підтримки розвитку оборонно-промислового комплексу;

5) напрями та завдання реформування й розвитку оборонно-промислового комплексу.

3. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України є основою для підготовки державних програм, що стосуються оборонно-промислового комплексу України.

Реалізація Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України здійснюється на основі національного економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

Стаття 31. Стратегія кібербезпеки України

1. Стратегія кібербезпеки України є документом довгострокового планування, в якому визначаються пріоритети національних інтересів України у сфері кібербезпеки, наявні та потенційно можливі кіберзагрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства та держави в кіберпросторі, пріоритетні напрями, концептуальні підходи до формування та реалізації державної політики щодо безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави, підвищення ефективності основних суб'єктів забезпечення кібербезпеки, насамперед суб'єктів сектору безпеки і оборони, щодо виконання завдань у кіберпросторі, а також потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей і виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів.

2. Організація підготовки Стратегії кібербезпеки України здійснюється за дорученням Президента України Національним координаційним центром кібербезпеки після затвердження Стратегії національної безпеки України.

Стратегія кібербезпеки України схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України та затверджується указом Президента України.

3. Стратегія кібербезпеки України є основою для підготовки державних програм та нормативно-правових актів, що стосуються забезпечення кібербезпеки України.

Реалізація Стратегії кібербезпеки України здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

Стаття 32. Національна розвідувальна програма

1. Національна розвідувальна програма є документом довгострокового планування, в якому визначаються основні напрями розвідувальної діяльності, пріоритети реформування та розвитку зовнішньої розвідки, комплекс завдань і заходів, спрямованих на підвищення ефективності розвідувальних органів та інших суб'єктів, що можуть залучатися до виконання окремих розвідувальних завдань, посилення розвідувальних спроможностей держави, а також потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей і виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів.

2. Національна розвідувальна програма розробляється за дорученням Президента України визначеним ним координаційним органом з питань розвідувальної діяльності після затвердження Стратегії національної безпеки України.

Національна розвідувальна програма схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України та затверджується указом Президента України.

3. Національна розвідувальна програма є основою для розроблення державних програм та нормативно-правових актів з питань розвідувальної діяльності, визначення чисельності і структури сил та засобів розвідувальних органів відповідно до пріоритетних завдань, а також для визначення потреб щорічного фінансового та іншого ресурсного забезпечення розвідувальних органів.

Стаття 33. Державні програми у сферах національної безпеки і оборони

1. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади розробляють державні цільові програми та інші програми на основі галузевих стратегій реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони у встановленому законом порядку.

2. Міністр оборони України несе відповідальність за підготовку та подання програм, спрямованих на забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони, які розробляються на основі документів довгострокового планування у сферах національної безпеки і оборони з метою посилення обороноздатності держави.

3. Міністр внутрішніх справ України несе відповідальність за підготовку та подання державних цільових програм, інших програм, спрямованих на забезпечення реалізації державної політики у сферах громадської безпеки та цивільного захисту, підтримання постійної готовності сил і засобів до виконання завдань за призначенням.

4. Керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, відповідає за підготовку і подання державної цільової програми розвитку оборонно-промислового комплексу України.

5. Державні органи, відповідальні за формування і реалізацію державної політики у сферах національної безпеки і оборони:

1) вносять у встановленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо стратегічних документів у сферах національної безпеки і оборони, а також із коригування державних цільових оборонних (правоохоронних, розвідувальних та інших) програм;

2) розробляють плани утримання та розвитку відповідних органів сектору безпеки і оборони, бюджетні запити та сукупність документів державного оборонного замовлення на плановий бюджетний період, а також пропозиції до прогнозних показників видатків Державного бюджету України та проекту основних показників державного оборонного замовлення на наступні за плановим два бюджетні періоди;

3) забезпечують в установленому порядку оприлюднення відповідних проектів документів у сферах національної безпеки і оборони на офіційних веб-сайтах державних органів та проведення їх обговорення з інституціями громадянського суспільства.

Стаття 34. Державне оборонне замовлення

1. Для реалізації державних програм, спрямованих на підвищення обороноздатності держави та розв'язання проблем у сферах безпеки і оборони держави, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, здійснює координацію діяльності з реалізації державного оборонного замовлення, готує проект основних показників державного оборонного замовлення.

2. Основні показники державного оборонного замовлення схвалюються рішенням Ради національної безпеки і оборони України.

3. Кабінет Міністрів України визначає та затверджує у порядку, визначеному Законом України «Про державне оборонне замовлення», схвалені рішенням Ради національної безпеки і оборони України основні показники державного оборонного замовлення на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів державного оборонного замовлення на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Стаття 35. Фінансове забезпечення сектору безпеки і оборони

1. Фінансування складових сектору безпеки і оборони здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік, а також з інших не заборонених законодавством джерел.

Обсяг видатків на фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5 відсотків запланованого обсягу внутрішнього валового продукту, з яких не менше 3 відсотків – на фінансування сил оборони.

2. Рада національної безпеки і оборони України розглядає проект закону про Державний бюджет України по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України, та вносить відповідні пропозиції.

3. Кабінет Міністрів України вносить на розгляд Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України, розроблений на плановий бюджетний період, з урахуванням відповідного рішення Ради національної безпеки і оборони України.

4. Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням, а центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України, що виділяються на потреби сектору безпеки і оборони, та за іншими об'єктами контролю відповідно до закону.

Розділ VI
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім:

1) положень частини сьомої та абзацу другого частини восьмої статті 15 цього Закону (щодо призначення Міністра оборони України, першого заступника Міністра оборони України, заступників Міністра оборони України на посади з числа цивільних осіб), які набирають чинності з 1 січня 2019 року;

2) положень частин третьої - шостої статті 16 цього Закону (щодо Головнокомандувача Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України, видів і окремих родів військ (сил), які набирають чинності з 27 березня 2020 року;

{Підпункт 2 пункту 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 522-IX від 04.03.2020}

3) підпункту 3, підпунктів «б» та «в» підпункту 4, підпункту 5 пункту 4 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону, які набирають чинності з 27 березня 2020 року.

{Підпункт 3 пункту 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 522-IX від 04.03.2020}

2. Визначити, що до затвердження відповідно до цього Закону Стратегії воєнної безпеки України діє Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України».

3. Визнати такими, що втратили чинність:

1) Закон України «Про основи національної безпеки України» (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 39, ст. 351 із наступними змінами);

2) Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 46, ст. 366 із наступними змінами);

3) Закон України «Про організацію оборонного планування» (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 4, ст. 97).

4. Внести зміни до таких законів України:

1) частину першу статті 1 Закону України «Про Службу безпеки України» (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 27, ст. 382) викласти в такій редакції:

«Служба безпеки України - державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України»;

2) пункт 8 частини першої статті 13 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 35, ст. 237; 2015 р., № 4, ст. 14) викласти в такій редакції:

«8) здійснює у період між засіданнями Ради національної безпеки і оборони України координацію і контроль за виконанням центральними та місцевими органами виконавчої влади, правоохоронними органами, військовими формуваннями рішень Ради національної безпеки і оборони України, введених в дію указами Президента України»;

3) статтю 8 Закону України «Про Збройні Сили України» (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 48, ст. 410; 2009 р., № 19, ст. 258) викласти в такій редакції:

«Стаття 8. Керівництво Збройними Силами України

Міністр оборони України здійснює військово-політичне та адміністративне керівництво Збройними Силами України, а також інші повноваження, передбачені законодавством.

Військово-політичне керівництво Збройними Силами України – діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у Збройних Силах України, політичних та стратегічних цілей у сфері оборони, принципів і напрямів розвитку Збройних Сил України.

Адміністративне керівництво Збройними Силами України – діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Збройних Сил України, їх функціонування та розвитку в межах виконання основних завдань державної політики у сфері оборони.

Головнокомандувач Збройних Сил України є найвищою військовою посадовою особою у Збройних Силах України.

Головнокомандувач Збройних Сил України здійснює через Генеральний штаб Збройних Сил України безпосереднє військове керівництво Збройними Силами України.

Безпосереднє військове керівництво - діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Збройних Сил України, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ їх застосування, а також управління ними.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України підпорядковуються Головнокомандувачу Збройних Сил України та відповідають за розвиток підпорядкованих їм військ (сил), їх технічне оснащення та всебічне забезпечення, підготовку та готовність до виконання покладених завдань.

У процесі організації підготовки підпорядкованих військ (сил) та забезпечення їх озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України розробляють відповідні доктрини, настанови, бойові статути, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій).

Повноваження командувачів видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування командувань видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України визначаються в положеннях, які затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Командувач об'єднаних сил підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та здійснює через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей, планування застосування та безпосереднє управління об'єднаними силами і засобами Збройних Сил України, інших складових сил оборони, які передані у його підпорядкування, а також національним контингентом і національним персоналом, які беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України здійснюють передачу визначеного Головнокомандувачем Збройних Сил України комплекту боєздатних сил і засобів Командувачу об'єднаних сил, який здійснює оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей та управління їх застосуванням.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (керівники) інших військових формувань, від яких визначений комплект сил і засобів переданий до складу об'єднаних сил, продовжують здійснювати їх укомплектування особовим складом, озброєнням, боєприпасами, військовою та спеціальною технікою, іншими матеріально-технічними засобами.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України можуть проводити операції із залученням сил і засобів відповідного виду або окремого роду військ (сил) та здійснювати управління силами і засобами в операціях, що проводяться в мирний час поза затвердженими Головнокомандувачем Збройних Сил України межами відповідальності Командувача об'єднаних сил»;

4) у Законі України «Про оборону України» (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 49, ст. 420; 2009 р., № 19, ст. 258):

а) у частині першій статті 2 слова «ланок воєнної організації України» замінити словами «складових сектору безпеки і оборони України»;

б) частину першу статті 11 викласти в такій редакції:

«Генеральний штаб Збройних Сил України є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України»;

в) у частині третій статті 18 слова «начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України» замінити словами «Головнокомандувач Збройних Сил України»;

5) частину другу статті 10 Закону України «Про Державну спеціальну службу транспорту» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 19, ст. 269; 2018 р., № 6-7, ст. 39) викласти в такій редакції:

«Із введенням воєнного стану Державна спеціальна служба транспорту приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, про що зазначається в указі Президента України про введення воєнного стану, який затверджується Верховною Радою України»;

6) частину другу статті 1 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 14-17, ст. 133) доповнити реченням такого змісту: «Особливості здійснення контрольних функцій Верховної Ради у сферах національної безпеки і оборони визначаються Законом України «Про національну безпеку України».

5. Кабінету Міністрів України:

1) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

2) забезпечити приведення у відповідність із цим Законом нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

3) у шестимісячний строк із дня набрання чинності цим Законом забезпечити розроблення та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту про завдання та повноваження Комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної

Ради України за діяльністю державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки.

6. Службі безпеки України розробити у шестимісячний строк із дня набрання чинності цим Законом законопроект про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» та подати його Президентові України для внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України.

Президент України П.ПОРОШЕНКО

м. Київ
21 червня 2018 року
№ 2469-VIII

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ[2]

(втратив чинність 08.07.2018 р. на підставі Закону 2469-VIII)

Цей Закон відповідно до пункту 17 частини першої статті 92 Конституції України визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Стаття 1. Визначення термінів

Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам;

(абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами України від 01.07.2010 р. № 2411-VI,від 07.11.2017 р. № 2180-VIII, від 05.10.2017 р. № 2163-VIII)

національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток;

---

[2] Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 року № 964-IV. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/964-15

загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України;

Воєнна організація держави – сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз;

правоохоронні органи – органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Стаття 2. Правова основа національної безпеки

Правову основу у сфері національної безпеки України становлять Конституція, цей та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти.

Відповідно до цього Закону розробляються і затверджуються Президентом України Стратегія національної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України і Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Стратегія національної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України і Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, і основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки.

(частина друга статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII)

Стаття 3. Об'єкти національної безпеки

Об'єктами національної безпеки є:

людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи;

суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси;

держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Стаття 4. Суб'єкти забезпечення національної безпеки

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є:

Президент України;

Верховна Рада України;

Кабінет Міністрів України;

Рада національної безпеки і оборони України;

міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

Національний банк України;

суди загальної юрисдикції;

прокуратура України;

Національне антикорупційне бюро України;

(статтю 4 доповнено новим абзацом десятим згідно із Законом України від 16.07.2015 р. № 630-VIII,у зв'язку з цим абзаци десятий – тринадцятий вважати відповідно абзацами одинадцятим – чотирнадцятим)

місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;

Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України;

(абзац дванадцятий статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.2005 р. № 3200-IV)

органи і підрозділи цивільного захисту;

(статтю 4 доповнено новим абзацом тринадцятим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII,у зв'язку з цим абзац тринадцятий вважати абзацом чотирнадцятим)

громадяни України, об'єднання громадян.

Стаття 5. Принципи забезпечення національної безпеки

Основними принципами забезпечення національної безпеки є:

пріоритет прав і свобод людини і громадянина;

верховенство права;

пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;

своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки;

використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки.

Національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах.

Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України обумовлюється необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз національним інтересам.

Стаття 6. Пріоритети національних інтересів

Пріоритетами національних інтересів України є:

гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина;

розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів;

захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України;

зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві;

забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України;

створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення;

збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку;

забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів;

розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення, збереження та зміцнення інституту сім'ї;

(абзац десятий статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII)

створення умов для повноцінного життя і розвитку дитини, її безпеки, благополуччя, зростання у безпечному сімейному оточенні;

(статтю 6 доповнено новим абзацом одинадцятим згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII,у зв'язку з цим абзац одинадцятий вважати абзацом дванадцятим)

інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України.

(абзац дванадцятий статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 01.07.2010 р. № 2411-VI,у редакції Закону України від 23.12.2014 р. № 35-VIII, із змінами, внесеними згідно із Законом України від 08.06.2017 р. № 2091-VIII)

Стаття 7. Загрози національним інтересам і національній безпеці України

На сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є:

у зовнішньополітичній сфері:

посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, територіальні претензії з боку інших держав;

спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав;

воєнно-політична нестабільність, регіональні та локальні війни (конфлікти) в різних регіонах світу, насамперед поблизу кордонів України;

у сфері державної безпеки:

розвідувально-підривна діяльність іноземних спеціальних служб;

загроза посягань з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України, права і свободи громадян;

поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики, організованої злочинної діяльності;

(абзац дев'ятий статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.04.2013 р. № 221-VII)

злочинна діяльність проти миру і безпеки людства, насамперед поширення міжнародного тероризму;

загроза використання з терористичною метою ядерних та інших об'єктів на території України;

можливість незаконного ввезення в країну зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового ураження, радіоактивних і наркотичних засобів;

спроби створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави;

прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України;

у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України:

поширення зброї масового ураження і засобів її доставки;

недостатня ефективність існуючих структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності;

нелегальна міграція;

можливість втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами;

нарощування іншими державами поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалося;

небезпечне зниження рівня забезпечення військовою та спеціальною технікою та озброєнням нового покоління Збройних Сил України, інших військових формувань, що загрожує зниженням їх боєздатності;

повільність у здійсненні та недостатнє фінансове забезпечення програм реформування Воєнної організації та оборонно-промислового комплексу України;

накопичення великої кількості застарілої та не потрібної для Збройних Сил України військової техніки, озброєння, вибухових речовин;

незавершеність договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону України;

незадовільний рівень соціального захисту військовослужбовців, громадян, звільнених з військової служби, та членів їхніх сімей;

зростання небезпеки для життя і здоров'я цивільного населення, насамперед дітей, внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів;

(статтю 7 доповнено новим абзацом двадцять шостим згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII,у зв'язку з цим абзаци двадцять шостий - вісімдесят третій вважати відповідно абзацами двадцять сьомим – вісімдесят четвертим)

у внутрішньополітичній сфері:

порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина, в тому числі при проведенні виборчих кампаній, недостатня ефективність контролю за дотриманням вимог Конституції і виконанням законів України;

можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізації та проявів екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад;

загроза проявів сепаратизму в окремих регіонах України;

структурна та функціональна незбалансованість політичної системи суспільства, нездатність окремих її ланок до оперативного реагування на загрози національній безпеці;

в економічній сфері:

істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямах інноваційного розвитку;

ослаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки;

нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики держави; відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; зростання кредитних ризиків;

критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромисловому комплексі, системах життєзабезпечення;

(абзац тридцять шостий статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

недостатні темпи відтворювальних процесів та подолання структурної деформації в економіці;

критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;

нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості;

велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів;

небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки;

неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці;

критичний стан з продовольчим забезпеченням населення;

неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження, що створює загрозу енергетичній безпеці держави;

«тінізація» національної економіки;

переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними;

у соціальній та гуманітарній сферах:

невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам;

неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення;

криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб;

загострення демографічної кризи;

зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства;

прояви моральної та духовної деградації суспільства;

неефективність державної політики щодо підтримки сім'ї та забезпечення, дотримання і захисту прав дитини, і як наслідок, збільшення кількості сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування;

(абзац п'ятдесят четвертий статті 7 у редакціїЗакону України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII)

у науково-технологічній сфері:

наростаюче науково-технологічне відставання України від розвинутих країн;

неефективність державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності;

низька конкурентоспроможність продукції;

нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та відсутність його ефективного захисту від іноземної технічної і технологічної експансії;

зниження внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних установ та високотехнологічних підприємств, незадовільний рівень оплати науково-технічної праці, падіння її престижу, недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності;

відплив учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі України;

у сфері цивільного захисту:

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят другим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

невідповідність сучасним викликам стану єдиної державної системи цивільного захисту, сил цивільного захисту, їх технічного оснащення;

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят третім згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

значне антропогенне і техногенне перевантаження території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят четвертим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

погіршення технічного стану гідротехнічних споруд каскаду водосховищ на річці Дніпро;

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят п'ятим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

непідтримання в належному технічному стані ядерних об'єктів на території України;

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят шостим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

небезпека техногенного, у тому числі ядерного та біологічного, тероризму;

(статтю 7 доповнено новим абзацом шістдесят сьомим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII,у зв'язку з цим абзаци шістдесят другий - сімдесят восьмий вважати відповідно абзацами шістдесят восьмим - вісімдесят четвертим)

в екологічній сфері:

абзац шістдесят дев'ятий статті 7 виключено

(згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

нераціональне, виснажливе використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних;

неподоланність негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи;

погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води;

абзац сімдесят третій статті 7 виключено

(згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів;

неефективність заходів щодо подолання негативних наслідків військової та іншої екологічно небезпечної діяльності;

абзац сімдесят шостий статті 7 виключено

(згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів, та біотехнологій;

застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів;

в інформаційній сфері:

прояви обмеження свободи слова та доступу до публічної інформації;

(абзац вісімдесятий статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 27.03.2014 р. № 1170-VII)

поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії;

комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм;

розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави;

(абзац вісімдесят третій статті 7 у редакції Закону України від 27.03.2014 р. № 1170-VII)

намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації.

Стаття 8. Основні напрями державної політики з питань національної безпеки

З урахуванням геополітичної і внутрішньої обстановки в Україні діяльність усіх державних органів має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викоріненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації.

Основними напрямами державної політики з питань національної безпеки України є:

у зовнішньополітичній сфері – проведення активної міжнародної політики України з метою:

створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України;

запобігання втручанню у внутрішні справи України і відвернення посягань на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку інших держав;

поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття членства у цій організації;

(абзац п'ятий частини другої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 01.07.2010 р. № 2411-VI,у редакції Закону України від 23.12.2014 р. № 35-VIII, із змінами, внесеними згідно із Законом України від 08.06.2017 р. № 2091-VIII)

сприяння усуненню конфліктів, насамперед у регіонах, що межують з Україною;

участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під егідою ООН, ОБСЄ, інших міжнародних організацій у сфері безпеки, а також у рамках міжнародних договорів України;

(абзац сьомий частини другої статті 8 у редакції Закону України від 18.09.2012 р. № 5286-VI)

участь у заходах щодо боротьби з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки;

адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

у сфері державної безпеки:

реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращання їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення;

зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з організованою злочинністю та наркобізнесом;

участь України в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією;

відпрацювання ефективно діючої системи контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення і подвійного використання;

у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України:

прискорення реформування Збройних Сил України та інших військових формувань з метою забезпечення їх максимальної ефективності та здатності давати адекватну відповідь реальним та потенційним загрозам Україні; перехід до комплектування Збройних Сил України на контрактній основі;

здійснення державних програм модернізації наявних, розроблення та впровадження новітніх зразків бойової техніки та озброєнь;

посилення контролю за станом озброєнь і захищеністю військових об'єктів; активізація робіт з утилізації зброї;

впровадження системи демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави;

забезпечення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей;

дотримання угод щодо тимчасового розташування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України;

прискорення процесу делімітації та демаркації кордонів України;

боротьба з організованими злочинними угрупованнями, в тому числі міжнародними, які намагаються діяти через державний кордон України, в пунктах пропуску та виключній (морській) економічній зоні України;

поглиблення транскордонного співробітництва з суміжними державами;

у внутрішньополітичній сфері:

забезпечення неухильного додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист конституційного устрою, вдосконалення системи політичної влади з метою зміцнення демократії, духовних та моральних підвалин суспільства; підвищення ефективності функціонування політичних інститутів влади;

створення дійових, у тому числі судових, механізмів захисту конституційних прав людини і основних свобод;

забезпечення політичної стабільності, громадянського миру та взаєморозуміння в суспільстві, запобігання проявам екстремізму;

забезпечення прозорості в діяльності державних органів, прийнятті управлінських рішень, інформованості населення, зміцнення на цій основі його довіри до владних інститутів;

створення повноцінного, ефективно діючого місцевого і регіонального самоврядування;

формування і вдосконалення політико-правових, соціально-економічних та духовно-культурних засад етнонаціональної стабільності, відпрацювання ефективних механізмів узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання міжнаціональних суперечностей;

забезпечення міжконфесійної стабільності та запобігання конфліктним загостренням на релігійній основі, недопущення протистояння різних церков, у тому числі щодо розподілу сфер впливу на території України;

в економічній сфері:

забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв;

вдосконалення антимонопольної політики; створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій;

подолання «тінізації» економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси;

забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку;

здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень;

забезпечення енергетичної безпеки на основі сталого функціонування і розвитку паливно-енергетичного комплексу, в тому числі послідовного і активного проведення політики енергозбереження та диверсифікації джерел енергозабезпечення;

забезпечення продовольчої безпеки;

захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу;

посилення участі України у міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях;

у науково-технологічній сфері:

посилення державної підтримки розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки як основи створення високих технологій та забезпечення переходу економіки на інноваційну модель розвитку, створення ефективної системи інноваційної діяльності в Україні;

поетапне збільшення обсягів бюджетних видатків на розвиток освіти і науки, створення умов для широкого залучення в науково-технічну сферу позабюджетних асигнувань;

створення економічних і суспільно-політичних умов для підвищення соціального статусу наукової та технічної інтелігенції;

забезпечення необхідних умов для реалізації прав інтелектуальної власності;

у сфері цивільного захисту:

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом сорок дев'ятим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

забезпечення ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, оснащення сучасними видами техніки сил цивільного захисту;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом п'ятдесятим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

вжиття організаційних, економічних, інженерно-технічних та інших заходів для зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій до прийнятних рівнів;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом п'ятдесят першим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

підвищення рівнів екологічної, ядерної та радіаційної безпеки до норм і стандартів у відповідній сфері, в тому числі перетворення об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС на екологічно безпечну систему;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом п'ятдесят другим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII,у зв'язку з цим абзаци сорок дев'ятий – шістдесят дев'ятий вважати відповідно абзацами п'ятдесят третім – сімдесят третім)

забезпечення належного рівня безпеки експлуатації промислових, сільськогосподарських і військових об'єктів, споруд та інженерних мереж;

в екологічній сфері:

здійснення комплексу заходів, які гарантують екологічну безпеку ядерних об'єктів і надійний радіаційний захист населення та довкілля, зведення до мінімуму впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, підвищення ефективності використання природних ресурсів, розвиток технологій переробки та утилізації відходів;

поліпшення екологічного стану річок України, насамперед басейну р. Дніпро, та якості питної води;

запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів та поліпшення їх екологічного стану;

стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону;

недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин, організмів;

реалізація заходів щодо зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки України, розширення її участі у міжнародному співробітництві з цих питань;

у соціальній та гуманітарній сферах:

істотне посилення соціальної складової економічної політики, реальне підвищення життєвого рівня населення, передусім на основі піднесення вартості оплати праці, своєчасної виплати заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, посилення цільової спрямованості матеріальної підтримки, зниження рівня безробіття;

створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві;

збереження та зміцнення демографічного і трудоресурсного потенціалу країни; подолання кризових демографічних процесів;

забезпечення захисту цивільного населення, насамперед дітей, під час воєнних дій чи збройних конфліктів;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом шістдесят шостим згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII,у зв'язку з цим абзаци шістдесят шостий – сімдесят третій вважати відповідно абзацами шістдесят сьомим – сімдесят четвертим)

створення ефективної системи соціального захисту людини, охорони та відновлення її фізичного і духовного здоров'я, ліквідації алкоголізму, наркоманії, інших негативних явищ;

ліквідація бездоглядності, безпритульності та бродяжництва серед дітей;

(абзац шістдесят восьмий частини другої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII)

створення ефективної системи забезпечення реалізації та захисту прав дитини;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом шістдесят дев'ятим згідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII)

недопущення насильства стосовно дітей, залучення їх до найгірших форм дитячої праці, втягування у злочинну діяльність;

(частину другу статті 8 доповнено новим абзацом сімдесятимзгідно із Законом України від 07.11.2017 р. № 2180-VIII,у зв'язку з цим абзаци шістдесят дев'ятий - сімдесят четвертий вважати відповідно абзацами сімдесят першим - сімдесят шостим)

в інформаційній сфері:

забезпечення інформаційного суверенітету України;

вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну;

активне залучення засобів масової інформації до запобігання і протидії корупції, зловживанням службовим становищем, іншим явищам, які загрожують національній безпеці України;

(абзац сімдесят четвертий частини другої статті 8 у редакції Закону України від 17.05.2012 р. № 4711-VI)

забезпечення неухильного дотримання конституційних прав на свободу слова, доступ до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації та журналістів, заборони цензури, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції, за виконання професійних обов'язків, за критику;

(абзац сімдесят п'ятий частини другої статті 8 у редакції Закону України від 27.03.2014 р. № 1170-VII)

вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Стаття 9. Повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки

Відповідно до Конституції і законів України:

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України;

Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формує законодавчу базу в цій сфері, схвалює рішення з питань введення надзвичайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України;

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони; з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України та Воєнної доктрини України;

(абзац четвертий статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII)

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби із злочинністю;

Національний банк України відповідно до основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України;

міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Служба безпеки України та Служба зовнішньої розвідки України в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби забезпечення національної безпеки;

(абзац сьомий статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.2005 р. № 3200-IV)

місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції;

Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру;

органи і підрозділи цивільного захисту здійснюють заходи щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період;

(статтю 9 доповнено новим абзацом десятим згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII,у зв'язку з цим абзаци десятий – тринадцятий вважати відповідно абзацами одинадцятим – чотирнадцятим)

правоохоронні органи ведуть боротьбу із злочинністю і протидіють тероризму;

(абзац одинадцятий статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.02.2015 р. № 186-VIII)

суди загальної юрисдикції здійснюють судочинство у справах про злочини, що завдають шкоди національній безпеці України;

прокуратура України здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до Конституції України та Закону України «Про прокуратуру України»;

громадяни України через участь у виборах, референдумах та через інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які вони обирають, реалізують національні інтереси, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені законодавством України щодо забезпечення її національної безпеки; як безпосередньо, так і через об'єднання громадян привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності країни; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку.

Стаття 10. Основні функції суб'єктів забезпечення національної безпеки України

Основними функціями суб'єктів забезпечення національної безпеки є:

вироблення і періодичне уточнення Стратегії національної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України і Воєнної доктрини України, доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії і нейтралізації загроз національним інтересам України;

(абзац другий статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII)

створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки;

удосконалення її організаційної структури;

комплексне кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне та інше забезпечення життєдіяльності складових (структурних елементів) системи;

підготовка сил та засобів суб'єктів системи до їх застосування згідно з призначенням;

постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці;

систематичне спостереження за станом і проявами міжнародного та інших видів тероризму;

прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення та наслідків прояву;

розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України;

запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси;

локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів і ліквідація їх наслідків або впливу дестабілізуючих чинників;

оцінка результативності дій щодо забезпечення національної безпеки та визначення витрат на ці цілі;

участь у двосторонньому і багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки, якщо це відповідає національним інтересам України;

спільне проведення планових та оперативних заходів у рамках міжнародних організацій та договорів у галузі безпеки.

Стаття 11. Контроль за здійсненням заходів щодо забезпечення національної безпеки

Контроль за реалізацією заходів у сфері національної безпеки здійснюється відповідно Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України в межах їх повноважень, визначених Конституцією і законами України.

Стаття 12. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. З набранням чинності цим Законом втрачає чинність Концепція (основи державної політики) національної безпеки України, схвалена Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 10, ст. 85; 2001 р., № 9, ст. 38).

Президент України **Л. КУЧМА**
м. Київ
19 червня 2003 року № 964-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ НАД ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВИ [3]

Закон втратив чинність на підставі Закону № 2469-VIII (2459-19) від 21.06.2028 р.

Цей Закон з метою захисту національних інтересів України, утвердження і зміцнення конституційних засад демократичної, правової держави у сфері цивільно-військових відносин, забезпечення прав і свобод людини та відповідно до міжнародних зобов'язань, взятих Україною, визначає правові засади організації і здійснення демократичного цивільного контролю над Збройними Силами України та іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, а також над правоохоронними органами держави.

РОЗДІЛ І
ОСНОВИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВИ

Стаття 1. Визначення основних термінів

Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

цивільно-військові відносини – сукупність правових взаємовідносин між суспільством та складовими частинами Воєнної організації держави, які охоплюють політичні, фінансово-економічні, соціальні та інші процеси у сфері національної безпеки і оборони;

Воєнна організація держави – охоплена єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких перебуває під демократичним контролем суспільства і відповідно до Конституції та законів України безпосередньо спрямована на вирішення завдань захисту інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз;

правоохоронні органи - державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції;

демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави (далі - цивільний контроль) – комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів для забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості в діяльності всіх складових частин Воєнної

[3] Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19.06.2003 № 975-IV. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/975-15

організації та правоохоронних органів держави, сприяння їхній ефективній діяльності і виконанню покладених на них функцій, зміцненню державної та військової дисципліни.

Стаття 2. Основні завдання цивільного контролю

Цивільний контроль має забезпечувати:

пріоритет політичних підходів до вирішення питань військового будівництва, спрямування діяльності всіх складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів на реалізацію визначених засадами внутрішньої і зовнішньої політики завдань у сфері національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності з метою становлення і розвитку громадянського суспільства та зміцнення конституційного правопорядку в державі, здійснення визначених Конституцією України функцій у сфері національної безпеки, оборони та зміцнення громадського порядку;

дотримання законності в діяльності всіх складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави;

підтримання політичної стабільності в суспільстві, створення умов, які унеможливлюють використання Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних органів для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності, а також в інтересах окремих осіб, політичних партій, громадських організацій;

попередження та недопущення порушень конституційних прав і свобод, захист законних інтересів громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, та у правоохоронних органах, осіб, звільнених з військової служби, а також членів їхніх сімей;

урахування громадської думки, пропозицій громадян та громадських організацій при обговоренні й ухваленні рішень з питань діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів та посадових осіб у сфері оборони, національної безпеки, зміцнення громадського порядку і законності;

виділення відповідно до законів у необхідних обсягах і раціональне використання бюджетних коштів, спрямовуваних на утримання і функціонування Воєнної організації та правоохоронних органів держави, зокрема на реформування Збройних Сил України;

використання за цільовим і функціональним призначенням державного майна, переданого в управління Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, а також правоохоронним органам;

своєчасне, повне і достовірне інформування органів державної влади та суспільства про діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, забезпечення її відповідності вимогам Конституції і законів України, нормам міжнародного права, реальній

військово-політичній і криміногенній обстановці, завданням забезпечення надійної оборони і безпеки держави, зміцнення громадського порядку.

Стаття 3. Правові основи цивільного контролю

Правовими основами цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави є Конституція України, цей та інші закони України, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Принципи здійснення цивільного контролю

Цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави здійснюється на основі:

верховенства права, неухильного дотримання вимог законодавства, яким регулюються цивільно-військові відносини, діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів;

розмежування функцій і повноважень політичного керівництва Воєнною організацією держави і правоохоронною діяльністю та професійного військового управління Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями, правоохоронними органами, унеможливлення дублювання їхніх функцій;

взаємодії й відповідальності органів державної влади та органів військового управління і правоохоронних органів у межах, визначених законодавством, за здійснення оборонної політики та політики у справі зміцнення законності й громадського порядку, за своєчасне і всебічне матеріально-фінансове забезпечення Збройних Сил України, інших складових частин Воєнної організації, правоохоронних органів держави для виконання покладених на них функцій;

деполітизації та деідеологізації контролю. Службові (посадові) особи, здійснюючи згідно із цим Законом функції контролю у сфері оборони і безпеки держави та правоохоронної діяльності, не можуть бути зв'язані рішеннями політичних партій чи громадських організацій;

прозорості видатків на національну безпеку і оборону, правоохоронну діяльність, утилізацію та ліквідацію озброєнь, попередження і ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій;

здійснення діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань на принципах єдиноначальництва і суворої дисципліни;

відкритості для суспільства інформації про діяльність Збройних Сил України та інших складових частин Воєнної організації, правоохоронних органів держави, яка не становить державну таємницю, з урахуванням визначеної законами специфіки державних правоохоронних органів;

відповідальності посадових осіб за своєчасність, повноту і достовірність інформації, що надається, та за реагування на звернення громадян, громадських організацій, виступи засобів масової інформації;

судового захисту прав суб'єктів цивільного контролю.

Стаття 5. Предмет цивільного контролю

Предметом цивільного контролю у сфері оборони і безпеки, правоохоронної діяльності держави є:

обґрунтованість рішень державних органів з військових питань та питань правоохоронної діяльності з точки зору відповідності їх засадам внутрішньої і зовнішньої політики, міжнародним зобов'язанням України за укладеними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

хід виконання програм реформування Збройних Сил України, інших військових формувань, зокрема програм переведення Збройних Сил України на контрактну форму комплектування особовим складом, вирішення проблем соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню або звільнені в запас чи у відставку, забезпечення їх житлом та конверсії колишніх військових об'єктів, військового, військово-політичного та військово-технічного співробітництва з іншими державами та міждержавними союзами, створення і розвитку виробництва нових видів озброєнь та військової техніки, конверсії оборонних підприємств і виробництв, відчуження і реалізації військового майна, приватизації підприємств, що віднесені до сфери управління Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, інших загальнодержавних програм у сфері оборони і національної безпеки, правоохоронної діяльності; формування і реалізація кадрової політики в цих сферах;

стан військово-патріотичного виховання молоді, підготовка громадян до захисту Батьківщини;

питання експорту та імпорту озброєнь та військової техніки;

дотримання вимог Конституції та законів України стосовно прав і свобод громадян, які перебувають на службі в Збройних Силах України, інших військових формуваннях, правоохоронних органах, стану правової і соціальної захищеності осіб, які підлягають призову на військову службу, проходять військову службу або знаходяться в запасі, а також звільнених з військової служби та членів їхніх сімей;

формування, затвердження і використання визначених законом про Державний бюджет України видатків на потреби оборони, національної безпеки, правоохоронної діяльності; дотримання бюджетного законодавства в цих сферах;

формування, фінансове забезпечення і виконання оборонного замовлення, планів мобілізаційної підготовки і мобілізації, заходів щодо утилізації та ліквідації озброєнь, попередження надзвичайних ситуацій та подолання їх наслідків;

участь підрозділів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, спільних військових навчаннях та інших акціях у рамках міжнародного військового та військово-технічного співробітництва;

(абзац дев'ятий статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.09.2012 р. № 5286-VI)

дотримання законів України при вирішенні питань про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України та під час перебування їх на її території;

дотримання законності при розгляді органами державної влади, військовими посадовими особами звернень і скарг військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби, та членів їхніх сімей.

Стаття 6. Система та суб'єкти цивільного контролю

Система цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави складається з:

парламентського контролю;

контролю, здійснюваного Президентом України;

контролю з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

контролю з боку судових органів та нагляду з боку органів прокуратури;

громадського контролю.

Суб'єктами цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави є:

Верховна Рада України;

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

Президент України;

Рада національної безпеки і оборони України;

Кабінет Міністрів України;

центральні та місцеві органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом;

органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом;

прокуратура України;

судові органи України;

громадяни України та громадські організації, утворювані відповідно до Конституції України для здійснення та захисту прав і свобод громадян та задоволення їхніх політичних, економічних, соціальних, культурних інтересів;

засоби масової інформації.

Стаття 7. Особливості та обмеження у здійсненні контролю

Суб'єкти цивільного контролю здійснюють свої повноваження у сфері контролю з дотриманням встановленого законодавством України режиму доступу до інформації, яка віднесена до державної таємниці, а також обмежень, встановлених законом для захисту стратегічних інтересів держави, у тому числі в разі введення надзвичайного і воєнного стану.

Оперативні та мобілізаційні плани Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, оперативно-розпорядчі дії їх посадових осіб контролю з боку громадян та громадських організацій не підлягають.

Контроль за діяльністю Служби безпеки України, розвідувальних і контррозвідувальних органів України, оперативних підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність, а також органів досудового розслідування здійснюється з дотриманням вимог законів України «Про Службу безпеки України», «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України», інших законів та Кримінального процесуального кодексу України.

(частина третя статті 7 у редакції Закону України від 13.04.2012 р. № 4652-VI)

Розділ II
ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ

Стаття 8. Повноваження Верховної Ради України в здійсненні контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави

Верховна Рада України, реалізуючи установчі й законодавчі функції та здійснюючи парламентський контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави, відповідно до Конституції України:

визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики;

визначає основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського правопорядку;

затверджує загальну структуру, чисельність, визначає функції Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Міністерства внутрішніх справ України;

визначає основи правового і соціального захисту та види пенсійного забезпечення військовослужбовців;

при затвердженні Державного бюджету України визначає розмір витрат на забезпечення оборони, державної безпеки України і громадського порядку із зазначенням конкретного спрямування бюджетних асигнувань;

розглядає за поданням Кабінету Міністрів України і затверджує загальнодержавні програми реформування та розвитку Збройних Сил України, правоохоронних органів, вирішення соціальних проблем, а також інші програми, що стосуються оборони і безпеки держави, програми військового, військово-політичного та військово-технічного співробітництва з іншими державами та міждержавними союзами;

при обговоренні звітів і доповідей Кабінету Міністрів України про виконання Державного бюджету України розглядає стан і доцільність вико-

ристання бюджетних коштів, виділених на потреби національної оборони, забезпечення державної безпеки і громадського порядку;

обговорює хід реформування Збройних Сил України, інші питання функціонування Воєнної організації та правоохоронних органів держави у форматі «Дня Уряду України» та на парламентських слуханнях;

визначає порядок збереження державної таємниці при інформуванні громадськості про діяльність Воєнної організації і правоохоронних органів держави;

визначає правовий режим державного кордону України;

визначає правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації та затверджує укази Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

оголошує за поданням Президента України стан війни та укладення миру і схвалює рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

схвалює рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави, у тому числі для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, та про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

(абзац чотирнадцятий статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.09.2012 р. № 5286-VI)

надає згоду на обов'язковість міжнародних договорів України, в тому числі тих, що безпосередньо стосуються Воєнної організації держави і правоохоронної діяльності.

Стаття 9. Повноваження парламентських комітетів і спеціальних комісій у здійсненні контролю

Відповідно до Конституції і законів України комітети:

аналізують хід виконання ухвалених Верховною Радою України законів і постанов у сфері національної безпеки і оборони, охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю, інформують з цих питань та вносять у встановленому порядку на розгляд Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вирішення наявних у цих сферах проблем та усунення причин, що їх породжують;

періодично інформують громадськість, у тому числі через засоби масової інформації, про свою діяльність.

Для вивчення, підготовки і попереднього розгляду окремих питань у сфері національної безпеки, оборони, правоохоронної діяльності Верховна Рада України в межах своїх повноважень може створювати тимчасові спе-

ціальні комісії, а для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, - тимчасові слідчі комісії, які діють у порядку, встановленому законом.

Стаття 10. Повноваження народних депутатів України в здійсненні контролю

Народні депутати України відповідно до Конституції і законів України:

здійснюють право законодавчої ініціативи щодо правового регулювання проблем національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності;

беруть участь в обговоренні законопроектів та інших питань, пов'язаних з обороною і безпекою держави, правоохоронною діяльністю, на засіданнях Верховної Ради України, «Днях Уряду України», парламентських слуханнях, у парламентських комітетах і комісіях;

звертаються на сесії Верховної Ради України із запитом з питань національної безпеки і оборони, боротьби із злочинністю до керівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі до посадових осіб Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних органів, які зобов'язані у встановлений законом термін повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Стаття 11. Контроль за додержанням конституційних прав і свобод військовослужбовців

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, здійснюючи повноваження, визначені Конституцією України, цим та іншими законами України:

перевіряє за своєю ініціативою чи за дорученням Верховної Ради України або за зверненням громадянина чи громадської організації стан додержання конституційних прав і свобод осіб, які підлягають призову, проходять військову службу, перебувають у запасі та призвані на збори, осіб, звільнених з військової служби, а також членів їхніх сімей;

має право запитувати та отримувати від керівників та інших службових (посадових) осіб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, при неухильному дотриманні встановленого режиму таємності, документи, матеріали та пояснення, необхідні для здійснення повноважень, покладених на них законом;

користується правом невідкладного прийому службовими (посадовими) особами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів;

для здійснення своїх функцій має право безперешкодно, у тому числі без попередження, відвідувати, при дотриманні встановленого режиму, військові частини та підрозділи, а також бути присутнім на засіданнях колегіальних органів Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів при обговоренні питань, що належать до повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Для здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина у сфері національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності затверджується представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців, повноваження якого обмежуються терміном повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Представником Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців не може бути особа, яка перебуває на дійсній військовій службі.

Призначення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і затвердження його представника у справах захисту прав військовослужбовців та звільнення їх з посад здійснюються в порядку, встановленому Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

У щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини окремо відображається стан справ із додержанням конституційних прав і свобод військовослужбовців, пропозиції щодо зміцнення законності, усунення недоліків і порушень у діяльності відповідних складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини оприлюднюється.

Оголошення стану війни, введення на території України або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану не обмежує повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представника у справах захисту прав військовослужбовців.

Про свою діяльність та стан справ із додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, правоохоронних органах Уповноважений Верховної Ради України з прав людини періодично інформує громадськість, у тому числі через засоби масової інформації.

Стаття 12. Контроль за використанням коштів Державного бюджету України, що виділяються на потреби національної безпеки і оборони та правоохоронну діяльність

Контроль за використанням коштів Державного бюджету України, що виділяються на потреби національної безпеки і оборони, правоохоронну діяльність, здійснює від імені Верховної Ради України Рахункова палата, керуючись Законом України «Про Рахункову палату», Бюджетним кодексом України та іншими законами України.

Про свою діяльність і стан справ у цій сфері Рахункова палата не рідше одного разу на рік доповідає Верховній Раді України і періодично інформує громадськість, у тому числі через засоби масової інформації.

Розділ III
КОНТРОЛЬ, ЗДІЙСНЮВАНИЙ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Стаття 13. Здійснення Президентом України повноважень у сфері контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави

Президент України як глава держави і гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина і як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України при здійсненні своїх державних функцій відповідно до Конституції і законів України:

вносить на затвердження Верховної Ради України пропозиції щодо загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів; присвоює вищі військові звання;

вносить до Верховної Ради України пропозиції про оголошення стану війни та приймає рішення про використання Збройних Сил України в разі збройної агресії проти України;

приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України з внесенням рішення на затвердження Верховною Радою України;

приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з визначенням участі в здійсненні пов'язаних із цим заходів Збройних Сил України та інших військових формувань – з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

вживає заходів щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих формувань, а також будь-яких спроб використання Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних органів для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності;

приймає рішення – з внесенням їх на схвалення Верховною Радою України – про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави, у тому числі для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, та про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

(абзац восьмий частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.09.2012 р. № 5286-VI)

розглядає перед внесенням на затвердження Верховною Радою України розроблені Кабінетом Міністрів України загальнодержавні програми у сфері національної безпеки і оборони, програми військового, військово-політичного та військово-технічного співробітництва України з іншими державами та міжнародними союзами.

Контроль за діяльністю Збройних Сил України, інших військових формувань і органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони та правоохоронної діяльності Президент України здійснює як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України допоміжні служби.

Стаття 14. Повноваження Ради національної безпеки і оборони України в здійсненні контролю над Воєнною організацією держави

Рада національної безпеки і оборони України (далі - РНБОУ) здійснює контроль над Воєнною організацією держави на підставі Конституції України в порядку і в межах компетенції, визначених Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Рішення РНБОУ вводяться в дію указами Президента України.

Про свою діяльність РНБОУ інформує громадськість, у тому числі через засоби масової інформації.

Розділ IV
КОНТРОЛЬ, ЗДІЙСНЮВАНИЙ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 15. Повноваження Кабінету Міністрів України в здійсненні контролю

Кабінет Міністрів України, реалізуючи конституційні повноваження щодо здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, забезпечення її суверенітету, обороноздатності та національної безпеки, громадського порядку, боротьби із злочинністю, відповідно до Конституції і законів України, актів Президента України:

розробляє і вносить на розгляд Верховної Ради України проекти законів з питань національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності, що потребують законодавчого врегулювання, і в межах своєї компетенції приймає відповідні рішення;

визначає згідно з законодавством потреби у витратах на національну безпеку і оборону, правоохоронну діяльність, боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом, захист державного кордону, охоронну діяльність, виконання покарань. Проект оборонного бюджету як складова частина Державного бюджету України попередньо розглядається Радою національної безпеки і оборони України;

забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, у тому числі виділення в повному обсязі бюджетних асигнувань на потреби національної безпеки і оборони, правоохоронну діяльність;

доповідає і звітує перед Верховною Радою України про виконання Державного бюджету України у сфері національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності;

розробляє і вносить на затвердження Верховною Радою України загальнодержавні програми у сфері національної безпеки і оборони, програми військового, військово-політичного і військово-технічного співробітництва України з іншими державами та міждержавними союзами;

організовує розробку і затверджує державне замовлення на випуск продукції військового призначення, здійснює контроль за його виконанням, а також за створенням, збереженням і розвитком мобілізаційних потужностей, створенням, утриманням та своєчасним оновленням матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, за підготовкою і утриманням транспортних та інших засобів, які в разі введення воєнного чи надзвичайного стану відповідно до законодавства України мають бути передані до Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів;

організовує розробку та подає на затвердження Президентові України проект Мобілізаційного плану України на особливий період;

здійснює контроль за експортом озброєнь та військової техніки, стратегічних матеріалів, технологій та продукції подвійного призначення;

встановлює порядок відчуження і реалізації військового майна, матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, терміни використання якого закінчилися і який підлягає розбронюванню і відпуску та оновленню, передачі в оренду військових об'єктів і майна, контролює дотримання законодавства при здійсненні господарської діяльності у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, правоохоронних органах;

здійснює контроль за дотриманням у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, правоохоронних органах земельного, податкового, господарського, трудового, житлового законодавства, законодавства з охорони довкілля;

вносить на розгляд Президента України пропозиції щодо вдосконалення організаційної структури Воєнної організації та правоохоронних органів держави.

Стаття 16. Повноваження центральних органів виконавчої влади

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні військові формування, правоохоронні органи, у межах своїх повноважень:

організовують і забезпечують виконання законів України, інших нормативно-правових актів стосовно національної безпеки і оборони та правоохоронної діяльності;

створюють необхідні умови для здійснення іншими суб'єктами демократичного цивільного контролю передбачених законами повноважень;

забезпечують об'єктивне і своєчасне інформування Верховної Ради України, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України про стан у підпорядкованих військових формуваннях і правоохоронних органах;

інформують з цих питань громадськість у порядку, визначеному цим та іншими законами.

Інші центральні органи виконавчої влади сприяють Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, правоохоронним органам у виконанні покладених на них функцій і здійснюють відповідно до законодавства належне їх забезпечення.

Стаття 17. Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим і Рада міністрів Автономної Республіки Крим забезпечують на території Автономної Республіки Крим контроль за виконанням підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, службовими (посадовими) особами і громадянами законів України, інших нормативно-правових актів у сфері оборони, охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю відповідно до законодавства, інформують із цих питань громадськість у порядку, визначеному цим та іншими законами.

Стаття 18. Участь органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій у здійсненні контролю

Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України:

контролюють хід допризовної підготовки, відбір військовими комісіями громадян призовного віку на військову службу;

забезпечують виконання законодавства стосовно дотримання прав та соціальних гарантій громадян, які можуть бути призвані на військову службу, перебувають на військовій службі, звільнені з військової служби, та членів їхніх сімей;

сприяють розташованим на відповідній території підрозділам Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронним органам у виконанні покладених на них завдань;

мають право заслуховувати доповіді посадових осіб органів управління Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території регіону, про виконання вимог законодавства стосовно правового та соціального захисту громадян, які мають бути призвані на військову службу, перебувають на військовій службі, звільнених у запас чи відставку, пенсіонерів та членів їхніх сімей;

здійснюють контроль за дотриманням у розташованих на території регіону військових частинах, органах та закладах Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органах земельного, податкового, господарського, трудового, житлового законодавства та законодавства з питань охорони довкілля;

узгоджують – з точки зору забезпечення безпеки громадян - плани проведення на території регіону військових навчань та інших заходів, пов'язаних з участю і присутністю великої кількості людей;

розробляють оперативні плани і забезпечують взаємодію органів місцевого самоврядування, місцевих державних адміністрацій і відповідних структур військового управління при виконанні завдань територіальної оборони;

отримують від керівництва дислокованих на території регіону військових частин і підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань необхідну інформацію про загрозу або масштаби забруднення довкілля радіоактивними, отруйними та іншими небезпечними речовинами внаслідок аварій на військових об'єктах або з військовою технікою, а також щодо наявності і можливостей сил, засобів і ресурсів на підпорядкованій території для організації узгоджених дій у надзвичайних ситуаціях;

інформують громадськість, у тому числі через засоби масової інформації, про свою діяльність у вирішенні завдань, пов'язаних з національною безпекою і обороною, боротьбою із злочинністю.

Для виконання цих завдань місцеві ради можуть утворювати депутатські комісії з питань демократичного цивільного контролю, а в місцевих державних адміністраціях можуть створюватися необхідні підрозділи.

Розділ V
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ НАД ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВИ

Стаття 19. Участь громадян у здійсненні контролю

Громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами як через громадські організації, членами яких вони є, через депутатів представницьких органів влади, так і особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представника у справах захисту прав військовослужбовців або до іншого державного органу в порядку, визначеному Конституцією України та Законом України «Про звернення громадян».

Громадським організаціям, зареєстрованим у встановленому порядку, гарантується відповідно до Конституції України, цього Закону і статутних положень можливість:

запитувати та отримувати в установленому порядку від органів державної влади, у тому числі від органів військового управління, інших органі-

зацій, підприємств і установ, що належать до Воєнної організації держави, правоохоронних та інших органів інформацію, яка не містить державної таємниці, з питань діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронної діяльності;

проводити наукові дослідження з проблем військового будівництва, організації оборони, забезпечення безпеки країни, боротьби із злочинністю, проводити публічне обговорення їх результатів, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо;

проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції відповідним державним органам для врахування в ході реформування Збройних Сил України, інших складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави;

брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань реформування і діяльності Збройних Сил України, інших ланок Воєнної організації та правоохоронних органів держави, проблем правового і соціального захисту військовослужбовців, членів їхніх сімей;

знайомитися з умовами служби, життя і побуту військовослужбовців;

через суб'єктів права законодавчої ініціативи виступати із законодавчими ініціативами в галузі військового будівництва, правоохоронної діяльності, соціального захисту військовослужбовців, пенсіонерів та членів їхніх сімей.

Стаття 20. Роль засобів масової інформації у здійсненні цивільного контролю

Засоби масової інформації, висвітлюючи проблеми у сфері національної безпеки і оборони, боротьби із злочинністю, на основі об'єктивної інформації про службу, життя і побут військовослужбовців, процеси, що відбуваються в армійському середовищі, формують громадську думку, сприяють підвищенню престижу служби захисників Вітчизни, зміцненню довіри суспільства до Збройних Сил України, інших складових частин Воєнної організації держави, правоохоронних органів.

Засоби масової інформації:

у встановленому порядку можуть запитувати та безоплатно отримувати від органів військового управління, інших органів державної влади, організацій, підприємств і установ, які належать до Воєнної організації держави, правоохоронних органів, відкриту інформацію, документи і матеріали з питань, віднесених до їхньої компетенції. Керівники відповідних органів, установ, підприємств і організацій зобов'язані безперешкодно надавати таку інформацію;

поширюють отриману інформацію через пресу, радіо, телебачення, засоби глобальної інформаційної мережі Інтернет та в інший спосіб, дотримуючись вимог законодавства щодо збереження державної таємниці;

публікують офіційні відповіді органів державної влади та військового управління на матеріали, що були оприлюднені раніше.

З метою систематичного інформування громадськості про діяльність Воєнної організації держави і правоохоронних органів, наявні проблеми в цій сфері та їх вирішення відповідні органи державної влади та військового управління періодично, за заздалегідь оприлюдненим розкладом, проводять прес-конференції, вміщують на веб-сторінках Інтернету і оновлюють відповідні матеріали. З цією ж метою періодично - раз на рік - видається «Біла книга» про діяльність Збройних Сил України.

Розділ VI
ГАРАНТІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВИ

Стаття 21. Обов'язки органів військового управління, посадових осіб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів щодо сприяння у здійсненні цивільного контролю

З метою забезпечення відкритості для громадськості функціонування Воєнної організації держави, правоохоронних органів, створення необхідних умов для здійснення демократичного цивільного контролю в цій сфері:

державні органи, діяльність яких пов'язана з Воєнною організацією держави, охороною громадського порядку і боротьбою із злочинністю, сприяють визначеним цим Законом суб'єктам цивільного контролю в одержанні необхідної інформації і надають допомогу у виконанні їхніх функцій;

Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, інші центральні органи виконавчої влади, органи військового управління, їх посадові особи зобов'язані розглядати звернення громадських організацій, військовослужбовців та інших громадян, повідомлення засобів масової інформації про порушення прав військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, членів їхніх сімей або неналежне виконання наданих законом повноважень і функцій відповідними органами у сфері оборони, національної безпеки, охорони громадського порядку, їх посадовими і службовими особами та у встановлений законом строк повідомляти заявників і засоби масової інформації про результати розгляду та вжиті заходи;

органи управління Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів заздалегідь повідомляють органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, а за необхідності також населення щодо військових навчань та інших заходів, якщо вони можуть зачіпати права територіальних громад, майнові та інші інтереси громадян або створювати загрозу для життя і здоров'я людей.

Інформування громадськості, здійснення взаємодії Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів з Верховною Радою України, громадськими організаціями, засобами масової інформації покладається на одного із заступників керівника (державного секретаря) міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, якому підпорядковуються створювані у зазначених органах прес-служби та підрозділи по зв'язках із громадськістю.

До складу військових рад видів і родів військ, оперативних військових напрямків за погодженням з Президентом України можуть включатися представники центральних і регіональних органів виконавчої влади.

Прес-служби та відділи по зв'язках з громадськістю оперативно надають засобам масової інформації об'єктивну та повну інформацію про діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів.

Стаття 22. Відповідальність за порушення законодавства про цивільний контроль

Службові (посадові) особи та громадяни, винні в невиконанні або порушенні законодавства, що регулює здійснення цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави, несуть відповідальність згідно із законодавством.

Стаття 23. Судовий захист у сфері контролю

Суди, здійснюючи судочинство у Воєнній організації держави, при розгляді конкретних справ можуть виносити окремі ухвали на адресу відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових осіб, протиправні дії чи бездіяльність яких сприяли вчиненню кримінальних правопорушень військовослужбовцями або спричинили порушення прав і законних інтересів громадян.

(стаття 23 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.05.2013 р. № 245-VII)

Стаття 24. Нагляд за дотриманням законності у сфері контролю

Нагляд за дотриманням законності при здійсненні цивільного контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави покладається на органи прокуратури України.

Розділ VII
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності

цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

2. Кабінету Міністрів України в шестимісячний термін подати до Верховної Ради України пропозиції щодо внесення можливих змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону та забезпечити внесення відповідних змін до нормативно-правових актів органів виконавчої влади.

Президент України **Л. КУЧМА**

м. Київ
19 червня 2003 року№ 975-IV

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ПРО РІШЕННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ВІД 6 ТРАВНЯ 2015 РОКУ «ПРО СТРАТЕГІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»[4]

Відповідно до статті 107 Конституції України **постановляю**:

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» (додається).

2. Затвердити Стратегію національної безпеки України (додається).

3. Визнати такими, що втратили чинність:

Указ Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 «Про Стратегію національної безпеки України»;

статтю 2 Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 389 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України».

4. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **П.Порошенко**
м. Київ
26 травня 2015 року
№ 287/2015

[4] Про рішення Ради національної безпеки і оборони Украіи від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» Указ Президента України; Стратегія від 26.05.2015 «287/2015.//База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/287/2015

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 26 травня 2015 року № 287/2015

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1. Загальні положення

Революція гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року) проти корумпованої влади, яка, свідомо ігноруючи права, свободи і законні інтереси громадян, під тиском ззовні намагалася перешкодити європейському вибору Українського народу, відкрила перед Україною можливості для побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії.

Прагнучи перешкодити волі Українського народу до європейського майбутнього, Росія окупувала частину території України – Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, розв'язала воєнну агресію на Сході України та намагається зруйнувати єдність демократичного світу, ревізувати світовий порядок, що сформувався після закінчення Другої світової війни, підірвати основи міжнародної безпеки та міжнародного права, уможливити безкарне застосування сили на міжнародній арені.

Російська загроза, що має довгостроковий характер, інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України обумовлюють необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України, що передбачає ця Стратегія.

Політика національної безпеки України ґрунтується на повазі до норм і принципів міжнародного права. Україна захищатиме свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України, - незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, мир та безпеку. Їх захист забезпечать ефективні Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, розвідувальні, контррозвідувальні і правоохоронні органи держави, динамічний розвиток економіки України.

Ця Стратегія національної безпеки України спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5.

2. Цілі Стратегії національної безпеки України

Основними цілями цієї Стратегії є:

мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави;

утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО.

Досягнення визначених цілей потребує:

зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України;

якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки і оборони України;

нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки.

3. Актуальні загрози національній безпеці України

3.1. Агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна і захоплення її території, а саме:

військова агресія, участь регулярних військ, радників, інструкторів і найманців у бойових діях на території України;

розвідувально-підривна і диверсійна діяльність, дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, створення і всебічна підтримка, зокрема військова, маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей;

тимчасова окупація території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та дальші дії щодо дестабілізації обстановки у Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні;

нарощування військових угруповань біля кордонів України та на тимчасово окупованій території України, у тому числі розміщення на півострові Крим тактичної ядерної зброї;

блокування зусиль України щодо протидії монополізації стратегічних галузей національної економіки російським капіталом, щодо позбавлення залежності від монопольних постачань критичної сировини, насамперед енергетичних ресурсів;

торговельно-економічна війна;

інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами

масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу.

3.2. Неефективність системи забезпечення національної безпеки і оборони України:

несформованість сектору безпеки і оборони України (далі - сектор безпеки і оборони) як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру;

інституційна слабкість, непрофесійність, структурна незбалансованість органів сектору безпеки і оборони;

недостатність ресурсного забезпечення та неефективне використання ресурсів у секторі безпеки і оборони;

відсутність ефективних зовнішніх гарантій безпеки України;

діяльність незаконних збройних формувань, зростання злочинності, незаконне використання вогнепальної зброї.

3.3. Корупція та неефективна система державного управління:

поширення корупції, її укорінення в усіх сферах державного управління;

слабкість, дисфункціональність, застаріла модель публічних інститутів, депрофесіоналізація та деградація державної служби;

здійснення державними органами діяльності в корпоративних та особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності.

3.4. Економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення:

монопольно-олігархічна, низькотехнологічна, ресурсовитратна економічна модель;

відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, воєнно-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей;

високий рівень «тінізації» та криміналізації національної економіки, кримінально-кланова система розподілу суспільних ресурсів;

деформоване державне регулювання і корупційний тиск на бізнес;

надмірна залежність національної економіки від зовнішніх ринків;

неефективне управління державним боргом;

зменшення добробуту домогосподарств та зростання рівня безробіття;

активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій;

руйнування економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втрата їх людського потенціалу, незаконне вивезення виробничих фондів на територію Росії.

3.5. Загрози енергетичній безпеці:

спотворення ринкових механізмів в енергетичному секторі;

недостатній рівень диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та технологій;

криміналізація та корумпованість енергетичної сфери;

недієва політика енергоефективності та енергозабезпечення.

3.6. Загрози інформаційній безпеці:

ведення інформаційної війни проти України;

відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства.

3.7. Загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів:

уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак;

фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом.

3.8. Загрози безпеці критичної інфраструктури:

критична зношеність основних фондів об'єктів інфраструктури України та недостатній рівень їх фізичного захисту;

недостатній рівень захищеності критичної інфраструктури від терористичних посягань і диверсій;

неефективне управління безпекою критичної інфраструктури і систем життєзабезпечення.

3.9. Загрози екологічній безпеці:

надмірний антропогенний вплив і високий рівень техногенного навантаження на територію України;

негативні екологічні наслідки Чорнобильської катастрофи;

значний обсяг відходів виробництва та споживання і неналежний рівень їх вторинного використання, переробки та утилізації;

незадовільний стан єдиної державної системи та сил цивільного захисту, системи моніторингу довкілля.

4. Основні напрями державної політики національної безпеки України

4.1. Відновлення територіальної цілісності України

Відновлення територіальної цілісності України та цілісності демократичних інститутів на всій її території, реінтеграція тимчасово окупованих територій після їх звільнення є стратегічним завданням політики національної безпеки.

Виходячи з пріоритету мирних засобів, Україна буде використовувати всі можливі засоби захисту своєї територіальної цілісності, які не суперечать міжнародному праву.

Запорукою національної безпеки і відновлення територіальної цілісності України є потужні Збройні Сили України, інші утворені відповідно до законів України військові формування, що забезпечені сучасним озброєнням і військовою технікою, активна зовнішньополітична діяльність, ефективні розвідувальні, контррозвідувальні і правоохоронні органи.

4.2. Створення ефективного сектору безпеки і оборони

Формування та розвиток сектору безпеки і оборони, який має забезпечити адекватне і гнучке реагування на загрози, раціонально використову-

ючи можливості і ресурси, є пріоритетом політики національної безпеки. При цьому необхідно забезпечити:

комплексне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони України, зокрема прийняття Закону України про внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» (нова редакція), який визначить механізми керівництва у сфері національної безпеки та оборони, унормує структуру і склад сектору безпеки і оборони, систему управління, координації та взаємодії його органів;

централізоване управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, міжвідомчу координацію і взаємодію;

узгодження концепцій (програм) реформування та розвитку органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу за єдиним задумом;

удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективної координації та функціонування єдиної системи ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони;

запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу для органів сектору безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав - членів НАТО, ЄС, формування нової культури безпеки;

удосконалення бюджетної політики у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України шляхом поетапного збільшення співвідношення бюджетних видатків органів сектору безпеки і оборони на розвиток, бойову підготовку і оперативну діяльність відповідно до практики держав - членів НАТО;

застосування програмно-цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу;

професіоналізацію сектору безпеки і оборони, підвищення фахового рівня персоналу, ефективну його мотивацію до належного виконання завдань за призначенням, максимально доцільне скорочення обслуговуючих підрозділів органів цього сектору;

якісне вдосконалення системи демократичного цивільного контролю над органами сектору безпеки і оборони, посилення парламентського контролю у цій сфері;

розвиток системи військово-патріотичного виховання, запровадження програм військової підготовки і цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

4.3. Підвищення обороноздатності держави

Забезпечення готовності держави, її економіки і суспільства до оборони та відбиття зовнішньої агресії у будь-яких формах і проявах (зокрема у формі гібридної війни), підвищення рівня обороноздатності держави є ключовим пріоритетом політики національної безпеки.

Основними завданнями у цій сфері є:

підготовка держави до відсічі збройної агресії, підвищення здатності органів державної влади, військового управління та органів місцевого самоврядування, сил оборони, системи цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу до функціонування в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;

реформування сил оборони з орієнтацією на створення високоефективних боєздатних підрозділів Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, забезпечення пріоритету їх якісних, а не кількісних характеристик;

реформування системи мобілізаційної підготовки та мобілізації, формування належних умов для комплектування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань фаховим персоналом, реалізація при цьому принципу екстериторіальності, створення електронного реєстру військовозобов'язаних;

створення потужного, багаточисельного, військово-навченого резерву, приписаного до визначених військових частин, готового до швидкого розгортання і здатного виконувати завдання за призначенням;

активізація підготовки населення і території держави до виконання завдань оборони, удосконалення системи територіальної оборони;

модернізація і випереджувальний розвиток оборонно-промислового комплексу, нарощування його виробничих потужностей, вироблення конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки, імпортозаміщення та збільшення власного виробництва критичних комплектуючих і матеріалів;

поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами – членами НАТО, ЄС, досягнення повної незалежності від Росії у питаннях виробництва озброєнь та військової техніки;

підтримка перспективних, практично спрямованих наукових досліджень у сфері національної безпеки і оборони;

спрямування двосторонньої та багатосторонньої співпраці з державами – партнерами на забезпечення обороноздатності України, отримання сучасних зразків озброєння та військової техніки, сприяння зняттю штучних обмежень у сфері військово-технічного співробітництва.

Пріоритетом у цій сфері є реформування Збройних Сил України з метою забезпечення їх ефективності, мобільності, оснащення сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою та на основі цього – спроможності забезпечити оборону держави.

У середньостроковій перспективі Збройні Сили України комплектуватимуться за змішаним принципом з поступовим нарощуванням контрактної складової та створення багаточисленного високомобільного резерву першої черги.

Реформа Збройних Сил України передбачає, зокрема:

уточнення функцій і завдань, перегляд структури і чисельності, підвищення якості особового складу, удосконалення системи управління та підготовки військ, їх оснащення сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою;

усунення дублювання функцій Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України, запровадження централізованої структури керівництва обороною держави;

формування Об'єднаного оперативного штабу як органу управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил);

розвиток Сил спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до доктрин і стандартів НАТО;

удосконалення і розвиток на сучасній технологічній базі відповідно до стандартів НАТО системи управління, захищених телекомунікацій, розвідки, радіоелектронної боротьби, отримання оперативного доступу до даних аерокосмічної розвідки;

посилення контррозвідувального захисту Збройних Сил України, приведення систем воєнної розвідки та військової контррозвідки у відповідність із стандартами НАТО;

зміцнення бойового потенціалу ракетних військ та артилерії Сухопутних військ Збройних Сил України, прийняття на озброєння сучасних ракетних комплексів національного виробництва, спроможних забезпечувати стримування агресора;

модернізацію авіації та системи протиповітряної оборони Повітряних Сил Збройних Сил України, забезпечення їх спроможності адекватно реагувати на воєнні загрози;

формування адекватних загрозам військово-морських спроможностей України, забезпечення оборони морського узбережжя держави, розвиток необхідної інфраструктури базування Військово-Морських Сил Збройних Сил України, а також її відновлення в Криму після повернення тимчасово окупованої території під контроль України;

реформування системи матеріально-технічного та медичного забезпечення Збройних Сил України, впровадження електронних систем обліку матеріально-технічних ресурсів, приведення обсягів непорушних запасів матеріальних засобів у відповідність із реальними потребами у цих засобах;

удосконалення військової кадрової політики, підвищення престижу військової служби, поліпшення фінансового і соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей;

забезпечення максимальної взаємосумісності Збройних Сил України зі збройними силами держав - членів НАТО шляхом запровадження стандартів Північноатлантичного альянсу;

зміцнення військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України, створення Військової поліції.

4.4. Реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів

Реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів України має здійснюватися на основі принципів верховенства права, патріотизму, компетентності, департизації, доцільної демілітаризації, координації та взаємодії, розподілу завдань і усунення дублювання функцій, демократичного цивільного контролю та прозорості.

Реформа Служби безпеки України має на меті створення динамічної, укомплектованої високопрофесійними фахівцями, забезпеченої сучасними матеріальними і технічними засобами спеціальної служби, здатної ефективно захищати державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України. При цьому буде забезпечено концентрацію зусиль на:

контррозвідувальній діяльності;

нейтралізації сепаратистських та екстремістських рухів і організацій;

забезпеченні державної безпеки у сферах боротьби з тероризмом, економічної, інформаційної, кібернетичної безпеки;

захисті державної таємниці;

сприянні швидкому і ефективному обміну інформацією з державами - членами НАТО, ЄС на основі взаємної довіри.

Доцільно також забезпечити передачу більшості правоохоронних функцій, крім боротьби зі злочинами проти основ національної безпеки, від Служби безпеки України до правоохоронних органів.

Цілями реформи розвідувальних органів України є пріоритетний розвиток розвідувальних спроможностей України, забезпечений на основі узгодженого функціонування розвідувальних органів. Буде прийнята Національна розвідувальна програма, у рамках реалізації якої необхідно:

зосередити зусилля розвідувальних органів на пріоритетних напрямах забезпечення національної безпеки;

розширити спроможності агентурної розвідки;

забезпечити розвиток спроможності технічної розвідки, електронного перехоплення і моніторингу телекомунікацій, а також кіберрозвідки, створення сучасної системи аерокосмічної розвідки на основі нових технологічних рішень;

удосконалити інформаційно-аналітичну діяльність і обробку відкритих джерел інформації;

посилити координацію розвідувальних органів та їх взаємодію між собою, зокрема для підготовки узгоджених розвідувальних оцінок;

зміцнити взаємодію розвідувальних органів з партнерськими спецслужбами держав - членів НАТО, зокрема вживаючи конкретні заходи для побудови взаємної довіри.

Реформа Міністерства внутрішніх справ України має забезпечити максимально доцільну консолідацію правоохоронної діяльності у сфері його відповідальності, позбавлення невластивих контрольних і дозвільних функцій, підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів, трансформацію у цивільний центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах правоохоронної діяльності, захисту державного кордону, міграційної діяльності та цивільного захисту.

Національна ж поліція як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовуватиметься через Міністра внутрішніх справ України, виконуватиме функції у сферах протидії злочинності, зокрема організованій, та забезпечення громадського порядку; для підтримання громадського порядку на місцях органи місцевого самоврядування створюватимуть у межах власних бюджетів муніципальну поліцію.

Розвиток Національної гвардії України як військового формування з правоохоронними функціями має бути спрямований на збільшення її спроможностей щодо забезпечення громадської безпеки, фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури, участі в охороні і обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період.

Розвиток Державної прикордонної служби України як військового формування має забезпечити ефективну реалізацію політики безпеки у сфері захисту та охорони державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, у тому числі шляхом створення системи інтегрованого управління безпекою державного кордону України, удосконалення інформаційної, оперативної, технічної, фізичної складових, упровадження сучасних систем контролю, створення належно оснащених мобільних прикордонних загонів.

Розвиток Державної міграційної служби України має бути спрямований на забезпечення прав і свобод громадян, надання якісних адміністративних послуг, ефективний контроль за міграційними процесами, боротьбу з нелегальною міграцією, захист національного ринку трудових ресурсів, сприяння запровадженню безвізового режиму з Європейським Союзом.

Розвиток Державної служби України з надзвичайних ситуацій має забезпечити підвищення її спроможності щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням, оптимізацію розміщення її підрозділів, упровадження системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером, підготовки та просвіти населення щодо норм і правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України має бути створено в України Державне бюро розслідувань України як державний правоохоронний орган, відповідальний за проведення кримінальних розслідувань. Необхідно завершити реформування органів прокуратури відповідно до норм і стандартів Європейського Союзу.

4.5. Реформування системи державного управління, нова якість антикорупційної політики

Державне управління має ґрунтуватися на принципах верховенства права, рівності громадян перед законом, чесності та прозорості влади, а його пріоритетом повинен стати захист прав, свобод і законних інтересів громадян, національних інтересів України. При цьому слід забезпечити:

очищення влади від корупціонерів і агентури іноземних спецслужб, непрофесіоналів, політичної кон'юнктури, унеможливлення переважання особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними;

реформування інституту державної служби, формування висококваліфікованого, патріотичного, політично нейтрального корпусу державних службовців, реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів державної служби, упровадження сучасних етичних норм для державних службовців, військовослужбовців, працівників правоохоронних органів;

децентралізацію функцій держави та бюджетних ресурсів;

відкритість, прозорість та підзвітність державних органів, упровадження електронного урядування.

Ефективне державне управління вимагає послідовної антикорупційної політики, яка здійснюватиметься шляхом:

обмеження контрольно-регуляторних функцій держави;

мотивації працівників державних органів до сумлінної праці;

забезпечення невідворотності покарання за корупційні правопорушення.

При цьому необхідно:

удосконалити процедуру перевірки на доброчесність та забезпечити дієвий моніторинг способу життя, доходів і витрат державних службовців;

забезпечити прозорість видатків Державного і місцевих бюджетів;

завершити формування і забезпечити ефективну діяльність Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції, а також забезпечити взаємодію у межах завдань і структури, визначених законодавством, між Національним антикорупційним бюро України та Державним бюро розслідувань України;

активізувати взаємодію з міжнародними антикорупційними організаціями, зокрема Групою держав Ради Європи проти корупції (GRECO), впровадження кращих практик.

4.6. Інтеграція в Європейський Союз

Поділяючи спільні з ЄС цінності та стратегічні цілі, Україна розглядає інтеграцію в політичні та економічні структури Європейського Союзу як пріоритетний напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики.

Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС. Україна забезпечуватиме поступову конвергенцію у сфері зовнішньої і оборонної політики та розвиватиме взаємодію у рамках Спільної безпекової і оборонної політики ЄС для посилення спроможностей сектору безпеки і оборони, а також підтримання міжнародної безпеки і стабільності.

Пріоритетом є формування ключових передумов, необхідних для набуття Україною членства в ЄС – важливої гарантії демократичного розвитку, економічного добробуту та зміцнення безпеки. Членство України в ЄС сприятиме покращенню клімату довіри і безпеки в регіонах Східної Європи та Чорного моря.

4.7. Особливе партнерство з НАТО

Україна розглядає розвиток особливого партнерства з НАТО на основі Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, підписаній 9 липня 1997 року, Декларації про її доповнення від 21 серпня 2009 року та Річних національних програм співробітництва Україна – НАТО як пріоритетний напрям своєї безпекової політики.

Співробітництво з НАТО сприяє утвердженню в Україні демократичних цінностей, формуванню стабільного безпекового середовища, є важливим інструментом підтримки реформ, зокрема у секторі безпеки і оборони, а також забезпечує спільну протидію сучасним безпековим викликам і загрозам.

Виходячи з довгострокової цілі приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої складає НАТО, Україна поглиблюватиме співробітництво з Альянсом з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації, за напрямами:

поглиблення політичного діалогу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки;

реалізації коротко- та середньострокових заходів щодо підвищення обороноздатності України, зокрема проведення спільних навчань;

розвитку взаємодії в сфері безпекового і оборонного планування, зокрема шляхом періодичного проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони, за результатами якого уточнюватимуться документи оборонного і безпекового планування;

упровадження реформ у секторі безпеки і оборони відповідно до стандартів НАТО;

створення ефективного механізму реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці;

участі в операціях НАТО з підтримання миру і безпеки;

розвитку спроможностей щодо запобігання і боротьби з тероризмом, а також спільної боротьби з тероризмом;

імплементації принципів Ініціативи НАТО з побудови цілісності, прозорості, доброчесності та зниження корупційних ризиків у секторі безпеки і оборони;

розвитку спільних програм підготовки персоналу органів сектору безпеки і оборони, зокрема Програми професійного розвитку;

взаємодії у сферах енергетичної безпеки, науки і технологій та захисту навколишнього природного середовища.

Пріоритетним завданням є досягнення повної сумісності сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав - членів НАТО, що має забезпечити можливість набуття у майбутньому членства України в Північноатлантичному альянсі з метою отримання дієвих гарантій державного суверенітету та територіальної цілісності України.

4.8. Забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері

Відмовившись від політики позаблоковості, яка не забезпечила територіальної цілісності держави, Україна в середньостроковій перспективі спиратиметься на власні можливості та залишає за собою право обирати участь у системах колективної безпеки і оборони як спосіб гарантування державного суверенітету і територіальної цілісності України.

Зовнішні гарантії безпеки забезпечуватимуться шляхом формування мережі союзництва як з окремими державами та регіональними організаціями й ініціативами (шляхом укладення угод про спільну оборону або військову допомогу), так і з міжнародними безпековими організаціями (шляхом участі у механізмах колективної безпеки).

Зовнішньополітична діяльність України у сфері гарантування національної безпеки держави буде спиратися на політику європейської і євроатлантичної інтеграції та здійснюватися на різних рівнях – глобальному, регіональному, субрегіональному.

На глобальному рівні Україна розглядає поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки як гарантом міжнародної безпеки на євроатлантичному просторі на основі Хартії Україна - США про стратегічне партнерство від 19 грудня 2008 року як головний зовнішньополітичний пріоритет. Україна прагнутиме до стратегічного розвитку взаємодії на засадах партнерських відносин з іншими державами - ключовими центрами впливу, зокрема КНР. Продовжуватиметься активне використання глобальних форматів - міжнародних організацій, насамперед ООН, «Групи двадцяти», «Групи семи», інших механізмів, спрямованих на зміцнення миру та стабільності у світі, додержання норм міжнародного права і справедливе врегулювання конфліктів.

Україна сприятиме процесу ядерного роззброєння, а також підтримуватиме ініціативи з укладення універсального міжнародного договору щодо гарантій безпеки, передусім без'ядерним державам, який би містив чіткий перелік зобов'язань та дій сторін у випадку його порушення, в тому числі в контексті застосування санкцій до держави-порушниці. Україна прагне до

створення на основі Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) ефективного механізму гарантування свого державного суверенітету і територіальної цілісності.

Агресія Росії проти України збільшила актуальність реформування Ради Безпеки ООН. Тому в рамках роботи Генеральної Асамблеї ООН увага зосереджуватиметься на підтримці таких ініціатив з реформування Ради Безпеки ООН, які забезпечать її адекватне реагування на порушення міжнародного права, навіть якщо порушник є постійним членом цього органу.

Зусилля на регіональному рівні спрямовуватимуться на створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності. Для цього використовуватимуться насамперед інструменти та можливості ОБСЄ та Ради Європи. Особлива увага приділятиметься формуванню механізмів забезпечення безпеки в регіоні Чорного моря.

Україна проводитиме спільно з іншими європейськими союзниками політику денуклеаризації та демілітаризації Чорноморського регіону; сприятиме поверненню до режиму оновленого Договору про звичайні збройні сили в Європі; братиме активну участь в опрацюванні існуючих та внесенні нових безпекових ініціатив, спрямованих на зміцнення стабільності і колективної безпеки в Європі.

На субрегіональному рівні Україна продовжуватиме активно використовувати існуючі формати - «Веймарський трикутник», «Вишеградську групу», ГУАМ, ЦЄІ, ОЧЕС тощо - з метою забезпечення захисту територіальної цілісності та суверенітету держави, реалізації економічних і енергетичних проектів та ініціатив.

З метою здійснення активної зовнішньополітичної діяльності розвиток Міністерства закордонних справ України має бути спрямований на формування зовнішньополітичного відомства європейського зразка, забезпеченого необхідними для ефективного просування національних інтересів держави ресурсами і можливостями.

4.9. Забезпечення економічної безпеки

Основним змістом економічних реформ є створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи - членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС.

Ключовою умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом:

деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), унеможливлення контролю стратегічних галузей капіталом держави-агресора;

створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії;

розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;

юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;

підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;

забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;

ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу;

стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;

системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації.

4.10. Забезпечення енергетичної безпеки

Пріоритетами забезпечення енергетичної безпеки України є:

реформування енергетичних ринків, забезпечення прозорості господарської діяльності, конкуренції на цих ринках та їх демонополізація, інтеграція енергетичного сектору України до енергетичних ринків ЄС та системи європейської енергетичної безпеки;

підвищення енергетичної ефективності та забезпечення енергозбереження;

диверсифікація джерел і маршрутів енергопостачання, подолання залежності від Росії у постачанні енергетичних ресурсів і технологій, розвиток відновлюваної та ядерної енергетики з урахуванням пріоритетності завдань екологічної, ядерної та радіаційної безпеки;

створення умов для надійного енергозабезпечення та транзиту енергоресурсів територією України, захищеності енергетичної інфраструктури від терористичної загрози;

формування системи енергозабезпечення національної економіки і суспільства в особливий період.

4.11. Забезпечення інформаційної безпеки

Пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки є:

забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії;

створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них;

протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства;

розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади;

виявлення суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності;

створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав - членів НАТО;

удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу.

4.12. Забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів

Пріоритетами забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів є:

розвиток інформаційної інфраструктури держави;

створення системи забезпечення кібербезпеки, розвиток мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події (CERT);

моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання кіберзагрозам і їх нейтралізації;

розвиток спроможностей правоохоронних органів щодо розслідування кіберзлочинів;

забезпечення захищеності об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак, відмова від програмного забезпечення, зокрема антивірусного, розробленого у Російській Федерації;

реформування системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, захист державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації з урахуванням практики держав - членів НАТО та ЄС;

створення системи підготовки кадрів у сфері кібербезпеки для потреб органів сектору безпеки і оборони;

розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, інтенсифікація співпраці України та НАТО, зокрема в межах Трастового фонду НАТО для посилення спроможностей України у сфері кібербезпеки.

4.13. Забезпечення безпеки критичної інфраструктури

Пріоритетами забезпечення безпеки критичної інфраструктури є:

комплексне вдосконалення правової основи захисту критичної інфраструктури, створення системи державного управління її безпекою;

посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної і транспортної;

налагодження співробітництва між суб'єктами захисту критичної інфраструктури, розвиток державно-приватного партнерства у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям та реагування на них;

розробка та запровадження механізмів обміну інформацією між державними органами, приватним сектором і населенням стосовно загроз критичній інфраструктурі та захисту чутливої інформації у цій сфері;

профілактика техногенних аварій та оперативне і адекватне реагування на них, локалізація і мінімізація їх наслідків;

розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері.

4.14. Забезпечення екологічної безпеки

Пріоритетами забезпечення екологічної безпеки є:

збереження природних екосистем, підтримка їх цілісності та функцій життєзабезпечення;

створення ефективної системи моніторингу довкілля;

ресурсозбереження, забезпечення збалансованого природокористування;

зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, забезпечення контролю джерел забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, зниження рівня забруднення та відтворення родючості ґрунтів; очистка територій від промислових і побутових відходів;

формування системи переробки та утилізації відходів виробництва та споживання;

мінімізація негативних наслідків Чорнобильської катастрофи;

недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів, трансгенних рослин і збудників хвороб.

Україна вживатиме заходів щодо забезпечення біобезпеки, унеможливлення поширення небезпечних інфекційних захворювань, підтримуватиме міжнародні зусилля у цій сфері.

5. Прикінцеві положення

Стратегія національної безпеки України є документом, обов'язковим для виконання, та основою для розроблення інших документів стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки: Концепції розвитку сектору безпеки і оборони, Воєнної доктрини (Стратегії воєнної безпеки), Стратегії кібербезпеки, інших галузевих стратегій, а також державних програм розвитку органів сектору безпеки і оборони.

Реалізація цієї Стратегії потребуватиме спрямування щорічно на бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони не менше 5 відсотків від валового внутрішнього продукту.

Реалізація Стратегії національної безпеки України відбуватиметься на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

Науково-експертне забезпечення координації та контролю діяльності у сфері національної безпеки і оборони здійснює Національний інститут стратегічних досліджень із залученням провідних наукових, аналітичних і експертних установ України та інститутів громадянського суспільства.

За результатами аналізу виконання цієї Стратегії Рада національної безпеки і оборони України заслуховує щорічні доповіді та приймає рішення щодо стану її реалізації.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

ПРО РІШЕННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ВІД 4 БЕРЕЗНЯ 2016 РОКУ «ПРО КОНЦЕПЦІЮ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ»[5]

Відповідно до статті 107 Конституції України, частини другої статті 2 Закону України «Про основи національної безпеки України» **п о с т а н о в л я ю**:

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» (додається).

2. Затвердити Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України (додається).

3. Визнати таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 29 грудня 2012 року № 772 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року «Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року».

4. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **П.ПОРОШЕНКО**
м. Київ
14 березня 2016 року
№ 92/2016

[5] Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/92/2016

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 14 березня 2016 року № 92/2016

КОНЦЕПЦІЯ
розвитку сектору безпеки і оборони України

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ця Концепція визначає систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України у середньостроковій перспективі, сформованих на основі оцінки безпекового середовища та фінансово-економічних можливостей держави, здійснених у рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони України.

Правовою основою Концепції є Конституція та закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287, та Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555.

Метою Концепції є визначення шляхів формування національних безпекових та оборонних спроможностей, що дадуть змогу відновити територіальну цілісність України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також забезпечать створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення кібербезпеки, оперативне спільне реагування на кризові та надзвичайні ситуації.

Реалізація зазначеної мети досягатиметься шляхом:

створення ефективної системи управління сектором безпеки і оборони як цілісною функціональною системою;

об'єднання оперативних спроможностей складових сектору безпеки і оборони для забезпечення своєчасного і адекватного реагування на кризові ситуації, які загрожують національній безпеці;

постійного підтримання визначених сил безпеки і оборони в готовності до виконання завдань за призначенням;

удосконалення системи планування у секторі безпеки та оборони, забезпечення раціонального використання державних ресурсів.

Основні зусилля з розвитку сектору безпеки і оборони зосереджуватимуться на поетапному та узгодженому нарощуванні оперативних спроможностей сил безпеки і оборони та рівня їх готовності до невідкладного реагування на виклики й загрози національній безпеці України.

Складовими сектору безпеки і оборони мають бути визначені:

Президент України;

Рада національної безпеки і оборони України;
Міністерство оборони України;
Збройні Сили України;
Міністерство внутрішніх справ України;
Національна гвардія України;
Національна поліція України;
Державна прикордонна служба України;
Державна міграційна служба України;
Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
Служба безпеки України;
Управління державної охорони України;
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;
Державна спеціальна служба транспорту;
координаційний орган з питань розвідувальної діяльності при Президентові України та розвідувальні органи України;
Апарат Ради національної безпеки і оборони України;
центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику;
інші складові, що визначені законами України.

Передбачається створити умови для широкого залучення недержавних організацій до виконання завдань в інтересах національної безпеки і оборони держави. Найбільш перспективними напрямами такої їх діяльності мають бути: надання послуг в інтересах виконання миротворчих завдань Збройними Силами України; функціонування мережі недержавних дослідних інституцій, що фахово опікуються проблемами безпеки та оборони тощо.

ІІ. ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

1. Оцінка безпекового середовища

Найбільш актуальними у середньостроковій перспективі залишатимуться такі загрози:

агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна і захоплення її території, застосування воєнної сили, а також технологій гібридної війни;

тимчасова окупація Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та дальші дії щодо дестабілізації обстановки у Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні;

розвідувально-підривна і диверсійна діяльність Російської Федерації та інших держав, дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, створення і всебічна підтримка маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей;

нарощування Російською Федерацією військових угруповань поблизу державного кордону України та на тимчасово окупованій території України, у тому числі розміщенням на півострові Крим тактичної ядерної зброї;

діяльність на території України екстремістських злочинних озброєних угруповань, що спрямована на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні, порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури;

можливе використання території України для ведення бойових дій у разі виникнення воєнного конфлікту між державами - членами НАТО і Російською Федерацією.

Безпековими викликами, які можуть посилювати загрозу застосування воєнної сили проти України, є:

руйнування системи міжнародної безпеки внаслідок агресивних дій Російської Федерації та недостатньої ефективності світових безпекових структур;

втручання у внутрішні справи України з боку Російської Федерації, спрямоване на зміну конституційного ладу, порушення територіальної цілісності та суверенітету України, суспільно-політичної стабільності та правопорядку;

спроби дестабілізації з боку Російської Федерації суспільно-політичної та економічної ситуації в Україні, а також провокування сепаратистських настроїв у районах компактного проживання національних меншин на території України;

протидія реалізації європейського вибору Українського народу, формуванню систем колективної безпеки за участю України;

невирішеність питань щодо розмежування державного кордону між Україною і Російською Федерацією в акваторії Чорного і Азовського морів, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова;

блокування Російською Федерацією та її сателітами ініціатив України щодо залучення світової спільноти до врегулювання конфлікту на сході держави, зокрема щодо залучення сил з підтримання миру і безпеки ООН та ЄС;

ускладнення або дискредитація роботи Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, інших міжнародних спостережних, моніторингових, посередницьких утворень, які акредитовані в Україні;

цілеспрямований інформаційний (інформаційно-психологічний) вплив на формування негативного міжнародного іміджу України, дестабілізацію внутрішньої суспільно-політичної обстановки, загострення міжетнічних та міжконфесійних відносин в Україні або її окремих регіонах і місцях компактного проживання національних меншин;

реалізація іноземними державами, міжнародними злочинними угрупованнями кіберзагроз щодо автоматизованих систем державного та військового управління, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури;

зростання рівня терористичної загрози в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні;

поширення транскордонної організованої злочинності;

кризові явища у національній економіці, неефективність антикризових заходів, що призводять до виснаження фінансових ресурсів держави, обмежують її можливості щодо фінансового забезпечення реалізації державної політики національної безпеки.

Основною формою гібридної війни проти України є комбінація різноманітних і динамічних дій регулярних сил Російської Федерації, що взаємодіють зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, діяльність яких координується і здійснюється за єдиним замислом і планом із активним застосуванням засобів пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, диверсій і терору.

2. Основні завдання сектору безпеки і оборони

Основними завданнями сектору безпеки і оборони є:

оборона України, захист її державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;

захист державного кордону України;

захист конституційного ладу, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення громадської безпеки та охорони державної таємниці, іншої інформації з обмеженим доступом;

попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України, боротьба з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю у сфері управління і економіки;

забезпечення інформаційної та кібербезпеки;

надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у запобіганні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також воєнного характеру, розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері;

участь у забезпеченні міжнародної стабільності та безпеки.

3. Оцінка стану складових сектору безпеки і оборони

Сучасний стан складових сектору безпеки і оборони не дає змоги забезпечити гарантоване реагування на актуальні загрози національній безпеці України.

Нерозв'язаними проблемами у секторі безпеки і оборони залишаються:

неефективність механізму запобігання та нейтралізації сучасних загроз національній безпеці України;

довготривале фінансове та матеріальне забезпечення складових сектору безпеки і оборони за залишковим принципом, недосконаліть процесу формування, координації та взаємодії складових сектору безпеки і оборони під час вирішення спільних завдань із забезпечення національної безпеки;

незавершеність процесу побудови ефективної системи управління ресурсами у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці;

недосконала система планування та спільного застосування військ (сил) та засобів, їх підготовки та забезпечення;

недосконала і неефективна взаємодія між центральними та місцевими органами державної влади, насамперед з питань запобігання і боротьби з тероризмом;

недостатня ефективність діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони України у протидії кіберзагрозам воєнного, розвідувального, кримінального, терористичного та іншого характеру;

невідповідність сучасним викликам єдиної державної системи цивільного захисту і сил цивільного захисту та їх технічного оснащення.

Подолати зазначені проблеми передбачається шляхом цілеспрямованого реформування та розвитку сектору безпеки і оборони із запровадженням уніфікованої системи планування та управління ресурсами на основі сучасних європейських та євроатлантичних підходів, що дасть змогу підвищити його інституційну та структурну збалансованість і створити ефективний комплексний та багатофункціональний державний інструментарій забезпечення національної безпеки.

4. Напрями розвитку сектору безпеки і оборони

Рівень забезпечення національної безпеки України залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів державної влади, чіткого розподілу відповідальності й повноважень у визначених сферах діяльності та налагодженої взаємодії між ними.

Визначаючи принципи, що закладені в основу розвитку сектору безпеки і оборони щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних безпекових структур, Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення ЄС та НАТО поглиблюють загальноєвропейську та міжнародну безпеку в усіх її вимірах та вимагають проведення відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій.

Для ефективного розвитку сектору безпеки і оборони в сучасних умовах передбачається:

удосконалення концептуальних та доктринальних засад підготовки та застосування військ (сил) і засобів сектору безпеки і оборони;

централізація управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, підвищення рівня міжвідомчої координації і взаємодії;

узгодження концепцій, стратегій і програм реформування та розвитку складових сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу;

забезпечення ефективної координації та функціонування державної системи кризового реагування;

удосконалення системи державного прогнозування та стратегічного планування, системи планування застосування військ (сил) і засобів сектору безпеки і оборони на основі принципів і стандартів ЄС та НАТО;

створення єдиної платформи захищених електронних комунікацій органів державної влади;

створення та впровадження системи стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони;

запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу у секторі безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав - членів НАТО і ЄС, формування нової культури безпеки зі збереженням за необхідності спеціалізації та індивідуалізації системи підготовки кадрів;

налагодження та підтримання взаємодії з авторитетними міжнародними організаціями та державами, спрямованої на нейтралізацію негативних наслідків прямих, позаконвенційних, гібридних та інших актів агресії проти України;

удосконалення бюджетної політики у секторі безпеки і оборони шляхом раціонального розподілу видатків на розвиток, бойову підготовку і оперативну діяльність відповідно до найкращих практик держав - членів НАТО;

застосування програмно-цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування сектору безпеки і оборони;

підвищення фахового рівня персоналу сектору безпеки і оборони, забезпечення його високої мотивації до належного виконання завдань за призначенням;

оптимізація кількості підрозділів забезпечення складових сектору безпеки і оборони в рамках уніфікованої системи логістичного забезпечення;

удосконалення системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони, посилення парламентського контролю;

забезпечення розвитку системи військово-патріотичного виховання, запровадження програм військової підготовки і цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах.

III. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

1. Формування перспективної моделі сектору безпеки і оборони

Президент України є главою держави, забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави, є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, призначає на посади та звіль-

няє з посад вище командування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань, здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави, очолює Раду національної безпеки і оборони України, здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України у сфері забезпечення національної безпеки і оборони. Здійснюючи керівництво у сфері національної безпеки і оборони, Президент України визначатиме стратегічні цілі та основні завдання державної політики у сфері національної безпеки і оборони України, завдання складових сектору безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, і в особливий період, цілі та пріоритетні напрями розвитку складових сектору безпеки і оборони, мету, завдання, строки затвердження документів планування розвитку сектору безпеки і оборони та його складових.

Основною метою реформування та розвитку сектору безпеки і оборони є формування та підтримання спроможностей, що дасть змогу гарантовано забезпечити адекватне і гнучке реагування на весь спектр загроз національній безпеці України, раціонально використовуючи наявні у держави можливості і ресурси.

Для досягнення визначеної мети планується реалізувати комплекс завдань, які полягають у:

запровадженні керівництва сектором безпеки і оборони на основі прийнятих у державах - членах ЄС та НАТО принципів і стандартів;

дотриманні принципів верховенства права, патріотизму, компетентності та департизації у функціонуванні сектору безпеки і оборони, забезпеченні його реформування та розвитку з дотриманням принципів демократичного цивільного контролю;

підвищенні рівня координації та взаємодії у секторі безпеки і оборони;

упровадженні ефективної уніфікованої системи планування та управління ресурсами з використанням сучасних європейських та євроатлантичних підходів;

набутті силами та засобами сектору безпеки і оборони визначених основних оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей, необхідних для гарантованого реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці;

забезпеченні пріоритетного розвитку на основі узгодженого функціонування розвідувальних органів розвідувальних спроможностей України щодо своєчасного виявлення актуальних загроз національній безпеці;

закріпленні за координаційним органом з питань розвідувальної діяльності при Президентові України повноважень щодо загального керівництва розвідувальним співтовариством, установлення загальних стандартів для його суб'єктів, конкретизації та розподілу завдань, здійснення контролю за діяльністю розвідувальних органів, а також підготовки узгоджених розвідувальних оцінок для керівництва держави;

формуванні уніфікованої системи логістичного забезпечення, здатної централізовано здійснювати управління ресурсами в інтересах забезпечення військ (сил) і засобів сектору безпеки і оборони під час їх оперативного застосування;

створенні національної системи кібербезпеки;

здійсненні професіоналізації сил оборони та створення необхідного військового резерву;

забезпеченні максимально доцільної консолідації правоохоронної діяльності у сфері відповідальності Міністерства внутрішніх справ України, підвищенні рівня довіри громадян до правоохоронних органів, розвитку Міністерства як цивільного центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує політику у сфері правоохоронної діяльності, захисту державного кордону, міграційної діяльності та цивільного захисту;

ефективному виконанні Національною поліцією України як центральним органом виконавчої влади функцій у сферах протидії злочинності, зокрема організованій, та забезпечення громадського порядку;

удосконаленні та забезпеченні ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, приведення її у відповідність зі стандартами Європейського Союзу;

забезпеченні ефективної реалізації політики безпеки у сфері захисту та охорони державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

забезпеченні прав і свобод громадян, надання якісних адміністративних послуг, ефективного контролю за міграційними процесами, дієвої боротьби з нелегальною міграцією, сприяння запровадженню безвізового режиму з Європейським Союзом;

зміцненні взаємодії з партнерськими спецслужбами держав - членів НАТО, зокрема вжитті конкретних заходів взаємної довіри.

Розподіл відповідальності складових сектору безпеки і оборони України за організацію планування, реагування на загрози та під час виконання завдань за призначенням зазначений у додатку до цієї Концепції.

2. Шляхи досягнення необхідних спроможностей

Основними шляхами досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони є:

удосконалення законодавчої бази з питань функціонування та розвитку сектору безпеки і оборони з урахуванням відповідних принципів і стандартів ЄС і НАТО;

своєчасне розроблення та виконання програмних документів розвитку складових сектору безпеки і оборони з урахуванням планомірного переходу до стандартів ЄС та НАТО;

раціональний розподіл завдань у секторі безпеки і оборони, формування системи управління силами безпеки і оборони залежно від типу кризової ситуації та з урахуванням багатогранності ризиків національній безпеці;

досягнення й підтримання необхідного рівня бойової та мобілізаційної готовності військ (сил) і правоохоронних органів до виконання завдань за призначенням, наближення їх за складом, рівнем підготовки та оснащення озброєнням, військовою і спеціальною технікою до стандартів ЄС та НАТО;

підвищення спроможностей Національної гвардії України до виконання завдань із підтримання громадської безпеки, фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури, участі в охороні і обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період;

удосконалення системи планування застосування, управління та взаємодії сил безпеки і оборони під час ліквідації (нейтралізації) актуальних загроз;

створення єдиної системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони, а також інших органів державної та місцевої влади, забезпечення її ефективної координації з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України, формування умов для забезпечення взаємодії цієї системи із Ситуаційним центром НАТО (SITCEN№);

удосконалення державного управління та керівництва сектором безпеки і оборони, у тому числі систем забезпечення інформаційної і кібербезпеки, систем захисту інформації та безпеки інформаційних ресурсів;

проведення огляду сфери стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони та її удосконалення з урахуванням досвіду держав - членів НАТО;

забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються для потреб сектору безпеки і оборони, широке залучення з цією метою приватного сектору та волонтерських рухів;

підвищення рівня інтеграції та координації діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства, ефективності управління ними з боку координаційного органу з питань розвідувальної діяльності при Президентові України;

посилення спроможностей розвідувальних та контррозвідувальних органів, у тому числі шляхом створення організаційних, матеріально-технічних та фінансових умов для поліпшення їх оперативних можливостей на пріоритетних напрямах оперативно-службової діяльності;

набуття оперативної і технічної сумісності визначеним складом сил та засобів сектору безпеки і оборони із відповідними підрозділами держав - членів НАТО та ЄС;

підвищення рівня індивідуальної фахової підготовки особового складу органів державного та військового управління, його відповідальності за прийняття рішень;

удосконалення системи територіальної оборони з метою формування активного резерву Збройних Сил України, запровадження практичної мо-

делі взаємодії підрозділів територіальної оборони зі збройними формуваннями держави;

створення системи моніторингу, аналізу, прогнозування, моделювання та підтримки прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони за єдиними методиками, підготовленими з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України;

реформування системи державного управління на особливий період шляхом оптимізації чисельності пунктів управління, адаптації їх систем зв'язку і автоматизації, створення мобільних пунктів управління;

підвищення ефективності наукової і науково-технічної діяльності в інтересах безпеки і оборони, створення умов для зростання виробничого потенціалу і потужностей оборонно-промислового комплексу України з метою розгортання власного виробництва озброєння, військової і спеціальної техніки;

забезпечення інноваційного розвитку оборонно-промислового комплексу;

створення ефективних засобів захисту військових об'єктів та озброєння, військової та спеціальної техніки, протидія іноземним технічним розвідкам;

підвищення ефективності експлуатації і ремонту озброєння, військової та спеціальної техніки;

посилення спроможностей суб'єктів сектору безпеки та оборони для ефективної боротьби із кіберзагрозами воєнного характеру, кібершпигунством, кібертероризмом та кіберзлочинністю, зміцнення інституціональних та технічних можливостей таких суб'єктів, поглиблення міжнародного співробітництва у цій сфері;

розвиток мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події (CERT);

підвищення спроможності Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням;

створення та забезпечення ефективного функціонування системи підготовки мобілізаційних ресурсів;

відновлення на основі переглянутих та оптимізованих показників військових, оперативних та стратегічних запасів речового та медичного майна, продовольства, пально-мастильних матеріалів;

підвищення ефективності підготовки наукових кадрів та функціонування системи кадрового забезпечення науково-технологічної і освітньої діяльності у секторі безпеки і оборони;

удосконалення системи соціального захисту військовослужбовців, співробітників та працівників складових сектору безпеки і оборони, а також членів їхніх сімей.

Вітчизняний оборонно-промисловий комплекс відіграє провідну роль у підтриманні високого рівня бойової та мобілізаційної готовності сил та засобів сектору безпеки і оборони, нарощуванні їх оперативних спромож-

ностей шляхом модернізації наявних і постачання нових зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, сучасних засобів зв'язку і захисту інформації.

3. Основні напрями розвитку складових сектору безпеки і оборони

3.1. Міністерство оборони України

Міністерство оборони України й надалі залишатиметься головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, а також життєдіяльність Збройних Сил України, їх функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, підготовку до виконання покладених на них завдань.

Міністерству оборони України як органу військового управління підпорядковані Збройні Сили України.

Подальший розвиток Міністерства оборони України здійснюватиметься згідно з законодавством України у сфері оборони та затвердженими в установленому порядку концептуальними та програмними документами оборонного планування, розробленими з урахуванням принципів, що застосовуються в НАТО.

3.2. Збройні Сили України

Реформування та розвиток Збройних Сил України планується здійснити в рамках єдиних підходів до формування оборонних спроможностей держави, забезпечивши їх провідну роль у виконанні завдань оборони.

З цією метою передбачається здійснити:

оптимізацію структури та чисельності Збройних Сил України;

відновлення технічної готовності озброєння, військової та спеціальної техніки, модернізацію та оновлення їх складу;

удосконалення системи підготовки військ (сил);

реформування системи оперативного (бойового) та матеріально-технічного забезпечення;

забезпечення взаємосумісності з іншими складовими сектору безпеки і оборони у спільних діях у рамках визначених сценаріїв;

поступове наближення Збройних Сил України за показниками підготовки, технічного оснащення та всебічного забезпечення до стандартів НАТО.

Виконання завдань реформування та розвитку Збройних Сил України передбачає:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

оптимізацію та нарощення бойових спроможностей наявних та формування нових військових частин;

реформування системи управління військами (силами) для забезпечення управління міжвидовими об'єднаннями Збройних Сил України;

створення Сил спеціальних операцій як окремого роду військ за напрямами, визначеними Концепцією формування та розвитку Сил спеціальних операцій;

створення нових функціональних структур Збройних Сил України (сил негайного реагування, сил нарощування, сил резерву);

підготовку сил негайного реагування для прикриття державного кордону України, стримування, локалізації, ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, забезпечення розгортання Збройних Сил України в разі виникнення загрози збройної агресії;

підготовку сил нарощування для посилення (збільшення) угруповань військ (сил) щодо ліквідації збройного конфлікту та відбиття збройної агресії;

підготовку сил резерву для використання за рішенням командування Збройних Сил України в особливий період та/або під час проведення антитерористичної операції, а також для надання допомоги під час стихійних лих та техногенних катастроф;

відновлення військової інфраструктури, перегляд розташування місць постійної дислокації з'єднань та військових частин Збройних Сил України з урахуванням сучасного безпекового середовища;

формування на базі військових містечок системи автономних військових баз із необхідною інфраструктурою для розташування військових частин, фондом службового житла та соціально-побутовими об'єктами для військовослужбовців та членів їхніх сімей;

створення ефективної системи мобілізації та мобілізаційної підготовки з необхідною кількістю військових комісаріатів і чисельністю працівників та з єдиним державним реєстром військовозобов'язаних;

створення належних умов для забезпечення поступового комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом;

досягнення рівня здатності військ (сил) до адекватного реагування на загрози прикордонного збройного конфлікту і збереження спроможності до нарощування оперативних можливостей в особливий період для відбиття збройної агресії проти України;

підвищення бойового потенціалу, відновлення справності, продовження ресурсу, проведення модернізації, створення нових систем і уніфікації зразків озброєння та військової техніки Збройних Сил України;

формування підрозділів забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту Збройних Сил України, здійснення міжвідомчої координації з цих питань в інтересах забезпечення обороноздатності держави;

на другому етапі (до кінця 2020 року) передбачається здійснювати поступове нарощування спроможностей Збройних Сил України для запобігання, стримування та локалізації на ранній стадії воєнного конфлікту шляхом:

підтримання та нарощування боєздатності військових частин постійної готовності відповідно до стандартів НАТО;

переведення органів військового управління Збройних Сил України на J-структуру, прийняту за основу в штабах держав - членів НАТО, відокрем-

лення в системі управління функцій щодо формування, підготовки та розвитку сил від функцій щодо їх застосування, відповідного реформування органів управління інших складових сил оборони;

подальшого оснащення Збройних Сил України модернізованим і новим озброєнням та військовою технікою з урахуванням потреб і визначених пріоритетів;

удосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки Міністерства оборони України та Збройних Сил України;

удосконалення системи підготовки військ (сил), досягнення показників бойової підготовки за стандартами НАТО;

організації розроблення сучасних зразків озброєння і військової техніки, засобів зв'язку, інформатизації та захисту інформації;

посилення спроможностей та рівня готовності сил спеціальних операцій, сил негайного реагування, сил нарощування та сил резерву до виконання завдань за призначенням;

упровадження сучасних систем і технологій всебічного забезпечення військ (сил).

У подальшому розвиток Збройних Сил України спрямовуватиметься на:

досягнення якісних показників їх нової моделі, оснащення сучасними зразками озброєння та військової техніки;

інтенсифікацію підготовки та професіоналізацію;

підвищення рівня оперативної сумісності з підрозділами збройних сил держав - членів НАТО та ЄС і готовності до виконання спільних завдань в операціях із підтримання миру і безпеки;

створення необхідних матеріально-технічних запасів для адекватного реагування разом з іншими складовими сектору безпеки і оборони на усі виклики і загрози, забезпечення здатності протидіяти інформаційним, кібернетичним атакам, спецопераціям противника, а також активної участі у міжнародних заходах із підтримання миру і безпеки.

3.3. Міністерство внутрішніх справ України

Метою розвитку Міністерства внутрішніх справ України на сучасному етапі є його становлення як головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а також біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Для досягнення цієї мети передбачається:

на першому етапі (до 2017 року):

провести аудит матеріально-технічної та фінансової забезпеченості органів внутрішніх справ України з метою виявлення системних проблем для подальшого формування бюджету Міністерства внутрішніх справ України та захисту прав персоналу;

сформувати та нормативно закріпити статус і функції універсального спецпідрозділу;

запровадити додаткові заходи щодо забезпечення прав затриманих та заарештованих осіб відповідно до європейських норм;

запровадити практику відеофіксації першого допиту затриманого та єдиного електронного протоколу (custodyrecords);

запровадити нові стандарти фізичної та вогневої підготовки персоналу;

реорганізувати порядок електронного доступу громадян до нормативної бази органів внутрішніх справ на базі відкритих інтерактивних ГІС-ресурсів;

розробити політику оцінки якості надання правоохоронних послуг;

запровадити нові критерії оцінки ефективності роботи Міністерства внутрішніх справ України;

на другому етапі (до 2020 року):

запровадити інформаційно-комунікаційні технології управління та проведення аудиту матеріально-технічної й фінансової забезпеченості органів внутрішніх справ;

завершити основний перерозподіл та скорочення чисельності персоналу з урахуванням європейських практик;

апробувати модель інституту вторинної зайнятості персоналу;

забезпечити поетапну трансформацію закладів освіти Міністерства внутрішніх справ України.

3.4. Національна гвардія України

Відповідно до кращих європейських практик Національна гвардія України входитиме до системи Міністерства внутрішніх справ України як військове формування з правоохоронними функціями.

Її основними завданнями є захист та охорона життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від протиправних посягань, охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також участь разом з іншими органами у заходах щодо забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій.

Національна гвардія України у взаємодії зі Збройними Силами України братиме участь відповідно до закону у відсічі збройній агресії проти Укра-

їни та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Під час дії воєнного стану Національна гвардія України для виконання завдань з оборони держави підпорядковується Міністерству оборони України. Національна гвардія України, виконуючи покладені на неї завдання, взаємодіє з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням.

Основною метою розвитку Національної гвардії України є створення у її складі нових підрозділів, здатних у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони виконувати широкий спектр правоохоронних завдань та ефективно реагувати на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці.

Розвиток Національної гвардії України здійснюватиметься шляхом:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

завершення формування правових засад діяльності Національної гвардії України;

розгортання військових частин оперативного призначення та загонів спеціального призначення;

оснащення частин та підрозділів Національної гвардії України новітніми та модернізованими зразками озброєння і військової техніки, спеціальними засобами та обладнанням для забезпечення охорони громадського порядку, технічного переоснащення систем управління та зв'язку;

оптимізації чисельності особового складу відповідно до обсягів визначених завдань;

реформування системи матеріально-технічного забезпечення та створення необхідних військових запасів речового та медичного майна, продовольства, пально-мастильних матеріалів;

реформування системи бойової та спеціальної підготовки, розгортання та обладнання центрів підготовки підрозділів частин оперативного призначення;

підвищення рівня державних соціальних гарантій та інших мотивацій для військовослужбовців;

забезпечення узгодженого розвитку системи управління, утримання запасів матеріально-технічних засобів, реформування системи матеріально-технічного забезпечення Національної гвардії України з метою забезпечення їх взаємосумісності із аналогічними системами Збройних Сил України;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

нарощування боєздатності Національної гвардії України та рівня її готовності до виконання завдань за призначенням;

розвитку системи бойового та матеріально-технічного забезпечення;

модернізації системи бойової та спеціальної підготовки особового складу шляхом уведення комплексної підготовки до виконання завдань за призначенням;

створення оперативних запасів матеріальних засобів;

поступового наближення Національної гвардії України за показниками бойової та спеціальної підготовки, технічного оснащення та всебічного забезпечення до стандартів НАТО.

3.5. Національна поліція України

Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Її головними завданнями є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Основною метою розвитку Національної поліції України є поетапне створення правоохоронного відомства європейського зразка для подальшого ефективного виконання завдань.

На першому етапі (до кінця 2017 року) планується здійснити:

завершення процесів формування структури Національної поліції України та досягнення оптимальної чисельності працівників;

перехід від мілітаризованої до соціально-сервісної моделі поліції; забезпечення організаційної єдності та ефективної керованості системи органів Національної поліції України;

деполітизацію діяльності Національної поліції України;

створення основної нормативно-правової бази з виконання визначених законодавчими актами завдань та функцій;

забезпечення підрозділів Національної поліції України сучасними спеціальними засобами, спеціальною технікою, озброєнням та створення відповідних їх запасів;

створення в усіх регіонах держави підрозділів спеціального призначення та швидкого реагування;

реформування системи відбору на службу та професійної підготовки працівників Національної поліції України;

запровадження сучасних автоматизованих інформаційних, телекомунікаційних та інших систем;

налагодження належної взаємодії поліції з іншими правоохоронними органами як на державному, так і на міжнародному рівні, у тому числі шляхом спільного виконання завдань та для координації спільних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

на другому етапі (до кінця 2020 року) забезпечуватиметься:

доведення загального рівня стандартів роботи Національної поліції України до середньоєвропейських показників;

удосконалення механізму обміну інформацією з вітчизняними та іноземними правоохоронними органами для ефективного виконання завдань;

розширення участі працівників поліції у заходах із підтримання миру і безпеки у складі миротворчих підрозділів ООН, ОБСЄ тощо.

3.6. Державна прикордонна служба України

Основною метою розвитку Державної прикордонної служби України є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та у перспективі готовності держави після набуття членства у Європейському Союзі до охорони його зовнішніх кордонів на сході, півночі та півдні України.

Державна прикордонна служба України як правоохоронний орган спеціального призначення, діяльність Адміністрації якого спрямовується та координується Міністерством внутрішніх справ України, посилюється у разі потреби в зонах та періодах зростання загроз силами Національної гвардії України та Збройних Сил України.

Поетапний розвиток Державної прикордонної служби України передбачає:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

удосконалення системи охорони та підвищення рівня захисту державного кордону України з Російською Федерацією з урахуванням реальних і потенційних воєнних загроз;

завершення делімітації і демаркації державного кордону України;

впровадження сучасних інформаційних технологій в систему управління та забезпечення захисту інформаційних ресурсів;

модернізацію відомчої системи висвітлення надводної обстановки та створення суцільної зони спостереження на морській ділянці державного кордону України, розвиток інформаційної взаємодії з Військово-Морськими Силами Збройних Сил України;

формування прикордонних підрозділів швидкого реагування;

організацію спільної оперативної охорони державного кордону України з державами - членами Європейського Союзу: Республікою Польща, Словацькою Республікою, Румунією та Угорщиною, а також з Республікою Молдова шляхом: запровадження спільного контролю осіб, транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску через державний кордон; організації спільного патрулювання державного кордону; впровадження механізму обміну інформацією та проведення спільного аналізу ризиків; розвитку співпраці оперативних органів; розширення мережі та функцій прикордонних контактних пунктів на спільному кордоні з суміжними державами;

поглиблення співробітництва з прикордонною службою Республіки Білорусь на центральному, територіальному і місцевому рівнях;

удосконалення механізму залучення підрозділів Збройних Сил України, Національної гвардії України та правоохоронних органів у мирний час до посилення охорони державного кордону України та суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, а також до припинення збройних та інших провокацій на державному кордоні України;

розширення повноважень оперативних органів Державної прикордонної служби України, формування дієвого механізму оперативного співробітництва та обміну інформацією з іншими правоохоронними органами у сфері забезпечення безпеки державного кордону;

удосконалення системи прикордонного контролю шляхом створення у пунктах пропуску через державний кордон України підсистем із функціями обробки інформації про осіб, які перетинають державний кордон України, та їх паспортних документів із використанням електронних носіїв інформації, зокрема з функцією біометричного контролю;

запровадження порядку попереднього інформування про пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон України (пунктах контролю) для залізничного сполучення;

модернізацію системи автоматизованої ідентифікації іноземців та осіб без громадянства, яким заборонено в'їзд в Україну, в пунктах пропуску через державний кордон України;

підвищення боєздатності Державної прикордонної служби України щодо її спроможності виконувати завдання із захисту державного кордону України шляхом:

удосконалення системи комплектування особовим складом на основі поєднання екстериторіального і територіального принципів;

уніфікації та технічного переоснащення органів управління та органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України сучасними зразками озброєння і військової техніки, засобами зв'язку та інформатизації;

оновлення та модернізації корабельного-катерного складу Морської охорони Державної прикордонної служби України та парку авіаційної техніки;

уніфікації системи спеціальної підготовки молодших спеціалістів та особового складу прикордонних підрозділів швидкого реагування;

формування сучасної системи матеріально-технічного забезпечення, ефективного управління матеріальними ресурсами;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

обладнання державного кордону України з Російською Федерацією сучасними засобами технічного спостереження та контролю, завершення формування прикордонних підрозділів швидкого реагування;

побудову спільної системи оперативної охорони державного кордону України з державами - членами Європейського Союзу: Республікою Польща, Словацькою Республікою, Румунією та Угорщиною, а також із Республікою Молдова;

впровадження європейських норм і стандартів у систему прикордонного контролю та систему підготовки особового складу;

завершення модернізації системи зв'язку та інформатизації, оновлення та модернізації корабельно-катерного складу Морської охорони Державної прикордонної служби України та парку авіаційної техніки, запровадження безпілотних авіаційних систем та безпілотних плавальних засобів для охорони державного кордону України;

забезпечення інформаційної інтеграції відомчої системи висвітлення надводної обстановки на морській ділянці державного кордону України в загальнодержавну автоматизовану систему висвітлення надводної та підводної обстановки вздовж морського узбережжя України;

забезпечення готовності Державної прикордонної служби України до охорони тимчасово неконтрольованих ділянок державного кордону України після відновлення територіальної цілісності України.

3.7. Державна міграційна служба України

Розвиток Державної міграційної служби України планується здійснити шляхом підвищення ефективності:

виконання покладених на неї завдань та запровадження сучасних прозорих процедур надання якісних послуг, подолання внутрішніх негативних явищ, насамперед корупції, а також відновлення довіри громадськості до Державної міграційної служби України;

реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Для досягнення мети передбачається:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

реалізувати Концепцію здійснення першочергових заходів з реформування Державної міграційної служби України;

привести національну правову базу й процедурні практики у відповідність із міжнародними стандартами, забезпечити виконання зобов'язань у рамках лібералізації візового режиму з Європейським Союзом;

створити єдину захищену систему електронного документообігу з уніфікованими базами даних;

розробити та впровадити нові моделі надання адміністративних послуг у взаємодії з громадянським суспільством, підприємствами та організаціями;

впровадити сучасний інструмент електронної ідентифікації особи - паспорт громадянина України у формі картки;

перейти до системи якісних, доступних, прозорих сервісів, орієнтованих на скорочення строків надання адміністративних послуг та кількості документів;

забезпечити оперативний доступ Державної міграційної служби України до наявних державних та єдиних реєстрів, інших інформаційних баз,

що перебувають у власності держави, або підприємств, установ та організацій з метою проведення ідентифікації;

надати доступ до електронного ідентифікаційного сервісу Державної міграційної служби України державним органам;

розробити нові сервіси та інтегрувати паспорт громадянина України у формі картки з іншими ініціативами електронного управління;

забезпечити розвиток каналів доступу до нових сервісів та способів електронної ідентифікації тощо;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

зміцнити інституційний потенціал Державної міграційної служби України, забезпечити сумісність і доповнюваність міграційної політики з іншими сферами діяльності держави;

розробити нову модель ідентифікації особи і перевірки даних та запровадити новий, надійний процес менеджменту встановлення ідентичності (починаючи з відбору даних до первинної ідентифікації і видачі документів);

створити Єдину інформаційно-аналітичну систему управління міграційними процесами;

забезпечити подальшу розбудову інфраструктури Єдиного державного демографічного реєстру та створення національної системи ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;

удосконалити механізми залучення громадських інституцій, наукових кіл, міжнародних організацій до контролю за діяльністю з формування та реалізації міграційної політики.

3.8. Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Метою розвитку Державної служби України з надзвичайних ситуацій є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері цивільного захисту шляхом удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту, приведення її у відповідність зі стандартами Європейського Союзу та забезпечення її ефективного функціонування в мирний час та в особливий період, а також оснащення сучасними видами техніки, засобами та спорядженням сил цивільного захисту.

Розвиток в основному досягатиметься шляхом виконання заходів Загальнодержавної цільової програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013 - 2017 роки, затвердженої Законом України від 7 червня 2012 року № 4909-VI.

Досягнення визначеної мети потребує виконання заходів щодо:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

формування функціональних та територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, чіткого розмежування сфер відповідальності між ними та здійснення контролю за їх ефективним функціонуванням у мирний час та в особливий період;

забезпечення впровадження вимог та норм Кодексу цивільного захисту України з урахуванням стандартів Європейського Союзу;

створення у гарнізонах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій визначеної кількості пожежно-рятувальних підрозділів, приведення їх структури та чисельності у відповідність із обсягами покладених на них завдань;

пріоритетного розвитку піротехнічних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій для здійснення гуманітарного розмінування територій держави від вибухонебезпечних предметів;

участі в удосконаленні нормативно-правової бази стосовно забезпечення комплексної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури;

удосконалення механізму мобілізаційного розгортання в особливий період та у разі цільової мобілізації формувань Державної служби України з надзвичайних ситуацій шляхом створення передбаченого законодавством резерву служби цивільного захисту;

матеріально-технічного переоснащення органів управління та підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій сучасною технікою, аварійно-рятувальними засобами та оснащенням;

підвищення ефективності оперативного та комплексного реагування на надзвичайні ситуації шляхом створення та розвитку підрозділів місцевої і добровільної пожежної охорони та добровільних формувань цивільного захисту;

підтримання мобільного шпиталю Державної служби України з надзвичайних ситуацій у готовності до виконання визначених завдань, забезпечення його необхідним сучасним обладнанням та матеріальними засобами, удосконалення порядку його розгортання та функціонування;

удосконалення системи кадрового забезпечення органів і підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій шляхом перегляду кваліфікаційних вимог до фахівців у сфері цивільного захисту;

розширення міжнародного співробітництва шляхом інтеграції Державної служби України з надзвичайних ситуацій до європейських та світових організацій з питань цивільного захисту та гуманітарного реагування на кризові ситуації;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

удосконалення механізму здійснення моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій;

вжиття організаційних, економічних та інженерно-технічних заходів щодо зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій до прийнятного рівня;

здійснення передбаченого законодавством комплексу заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;

участі у забезпеченні стійкого функціонування в умовах надзвичайних ситуацій та в особливий період об'єктів критичної інфраструктури;

подальшого розвитку системи авіаційного забезпечення Державної служби України з надзвичайних ситуацій шляхом уведення в експлуатацію

авіаційних засобів багатоцільового призначення з урахуванням вимог міжнародних стандартів, наближення (розміщення) їх до регіонів з високим рівнем ризику виникнення надзвичайних ситуацій;

удосконалення механізму взаємодії з іншими структурами забезпечення національної безпеки шляхом подальшого розвитку державного центру управління в надзвичайних ситуаціях Державної служби України з надзвичайних ситуацій, формування мережі відповідних центрів нижчого рівня та їх взаємодії з Головним ситуаційним центром України та іншими ситуаційними центрами складових сектору безпеки і оборони;

модернізації системи зв'язку та оповіщення цивільного захисту, а також забезпечення її надійного функціонування;

здійснення комплексу заходів щодо впровадження в державі системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112;

забезпечення створення та оптимального використання матеріальних резервів для запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків.

3.9. Служба безпеки України

Реформування Служби безпеки України спрямовуватиметься на посилення її спроможностей протидіяти сучасним зовнішнім і внутрішнім загрозам національній безпеці та здійснюватиметься у напрямі оновлення доктринальних і концептуальних підходів до організації діяльності Служби безпеки України, функціональної оптимізації її організаційної структури та вдосконалення матеріально-технічного забезпечення.

Метою реформування Служби безпеки України є її трансформація на спеціальну службу, здатну ефективно захищати державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України, яка зосереджуватиметься на вирішенні завдань щодо:

контррозвідувального захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу, інформаційної безпеки України, життєво важливих інтересів держави, прав і свобод громадян від посягань з боку спеціальних служб іноземних держав, окремих організацій, груп та осіб, які становлять загрозу національній безпеці України;

протидії розвідувальній, розвідувально-підривній та іншій протиправній діяльності спеціальних служб іноземних держав, окремих організацій, груп та осіб, що створюють загрози національній безпеці України;

контррозвідувального захисту органів державної влади, науково-технічного та оборонного потенціалу, оборонно-промислового і транспортного комплексів, національної системи телекомунікацій та їх об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури, що мають стратегічне значення;

попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, які вчиняються у кіберпросторі; здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством; протидії кіберзлочин-

ності, можливі наслідки якої безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України; розслідування кіберінцидентів та кібератак щодо державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимога стосовно захисту якої встановлена законом, критичної інформаційної інфраструктури та її окремих об'єктів; здійснення тестування готовності захисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури до можливих кібератак та кіберінцидентів; забезпечення реагування на комп'ютерні інциденти у сфері державної безпеки;

реалізації комплексу адміністративно-правових, організаційних, оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів з протидії терористичній діяльності, у тому числі міжнародній, та фінансуванню тероризму;

протидії злочинам, що створюють загрози державній безпеці України (з подальшою поетапною оптимізацією у визначеному законодавством порядку повноважень Служби безпеки України у цій сфері);

викриття і протидії транснаціональним та міжрегіональним організованим злочинним угрупованням, боротьби з проявами організованої злочинності у різних сферах (з подальшою поетапною оптимізацією у визначеному законодавством порядку повноважень Служби безпеки України у цій сфері);

протидії спеціальним інформаційним операціям і впливам спеціальних служб іноземних держав, організацій, груп та осіб;

боротьби з незаконним обігом і використанням спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації;

здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах державної безпеки України;

профілактики правопорушень у сфері державної безпеки України.

Досягнення очікуваного результату передбачається шляхом:

створення ефективної системи протидії новим загрозам національній безпеці України у сфері державної безпеки та вдосконалення механізмів своєчасного виявлення і реагування на них у рамках подальшого розвитку сектору безпеки і оборони держави;

зміни правових, організаційних та інших засад функціонування Служби безпеки України з урахуванням сучасного досвіду діяльності спецслужб держав - членів ЄС та НАТО, демократичних перетворень у суспільстві, інтеграційного курсу України в європейський і євроатлантичний економічний, політичний та безпековий простір;

кардинального оновлення змісту й організації інформаційно-аналітичної роботи у діяльності Служби безпеки України, упровадження новітніх інформаційних технологій у процес оброблення здобутої інформації, максимального зменшення даних правоохоронного характеру в інформаційних масивах національної спецслужби;

розширення та набуття необхідних оперативно-технічних можливостей органами і підрозділами Служби безпеки України з отримання оперативної інформації;

поглиблення взаємодії Служби безпеки України з іншими складовими сектору безпеки і оборони, органами державної влади, установами та організаціями на нових засадах;

удосконалення наявних і формування нових механізмів партнерських зв'язків зі спецслужбами іноземних держав відповідно до національного законодавства та міжнародних договорів.

3.10. Управління державної охорони України

Пріоритетами розвитку Управління державної охорони України у секторі безпеки і оборони визначаються:

удосконалення державної охорони органів державної влади України;

забезпечення безпеки посадових осіб, визначених законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;

забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених законом, які проживають разом з ними або супроводжують їх;

запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;

охорона та оборона визначених законом об'єктів;

забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених законом посадових осіб;

поліпшення матеріально-технічної бази місць дислокації підрозділів Управління державної охорони України;

переоснащення підрозділів Управління державної охорони України сучасними засобами озброєння, спеціальної техніки, засобами зв'язку, автомобільної техніки;

збереження та накопичення запасів з метою виконання завдань, покладених на Управління державної охорони України;

участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

3.11. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

Пріоритетами розвитку Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є:

формування та реалізація державної політики у сфері кіберзахисту державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, критичної інформаційної інфраструктури та її окремих об'єктів, державний контроль у цій сфері;

здійснення організаційно-технічних заходів із запобігання, виявлення та реагування на кіберінциденти і кібератаки та усунення їх наслідків, інформування про кіберзагрози та відповідні методи захисту від них;

розвиток та вдосконалення системи технічного і криптографічного захисту інформації за стандартами (вимогами), що використовуються провідними європейськими державами;

створення національної телекомунікаційної мережі, забезпечення її безперебійного функціонування та кіберзахисту;

організація сталого та безпечного функціонування спеціальних інформаційно-телекомунікаційних систем, що функціонують в інтересах управління державою в умовах мирного часу, кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, особливого періоду;

забезпечення у межах визначеної компетенції кіберзахисту інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж об'єктів критичної інформаційної інфраструктури України, протидії та реагування на комп'ютерні інциденти;

проведення аудиту захищеності об'єктів критичної інформаційної інфраструктури на вразливість;

удосконалення законодавства у сфері телекомунікацій, спеціальних інформаційно-телекомунікаційних систем, криптографічного та технічного захисту інформації з урахуванням норм і стандартів ЄС та НАТО.

Розвиток Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України досягатиметься шляхом:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

завершення модернізації стаціонарного компонента державної системи урядового зв'язку, модернізації підсистеми урядового польового зв'язку, зокрема в рамках проведення конверсії радіочастотного ресурсу України;

утворення Національного центру оперативно-технічного управління телекомунікаційними мережами України, забезпечення належного рівня функціонування центру кіберзахисту як складової національної системи забезпечення кібербезпеки, забезпечення безпеки державних електронних інформаційних ресурсів;

розроблення уніфікованого ряду сучасних вітчизняних засобів спеціального зв'язку та захисту інформації, налагодження їх виробництва з урахуванням реальних потреб суб'єктів сектору безпеки і оборони;

створення національної мережі захищеного мобільного зв'язку державних органів влади;

розвитку та забезпечення функціонування Національної системи конфіденційного зв'язку телекомунікаційної мережі спеціального призначення, зокрема в інтересах забезпечення функціонування мережі ситуаційних центрів;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

завершення модернізації польового компонента державної системи урядового зв'язку;

модернізації наявних та забезпечення виготовлення розроблених засобів і комплексів спеціального зв'язку;

розвитку міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, підтримки міжнародних ініціатив у сфері кібербезпеки, які відповідають національним інтересам України; інтенсифікації співпраці України з ЄС та НАТО для посилення спроможностей України у сфері кібербезпеки; участі у заходах зі зміцнення довіри у кіберпросторі, які проводяться під егідою ОБСЄ;

проведення модернізації систем зв'язку пунктів управління органів державної влади, органів місцевого самоврядування і військового командування.

3.12. Державна спеціальна служба транспорту

Реформування та розвиток Державної спеціальної служби транспорту здійснюється з метою підвищення її мобільності та оснащеності сучасною технікою і озброєнням для гарантованого виконання завдань з інженерно-транспортного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань у мирний час та в умовах воєнного і надзвичайного стану, а також технічного прикриття та відбудови об'єктів транспортної інфраструктури, що належать Збройним Силам України та іншим військовим формуванням.

У середньостроковій перспективі передбачається інтегрувати Державну спеціальну службу транспорту до Збройних Сил України.

Пріоритетами розвитку Державної спеціальної служби транспорту є:

створення якісно нової системи управління Державної спеціальної служби транспорту на сучасній технологічній базі;

подальша оптимізація штатної структури та чисельності об'єднаних загонів, їх реформування і переведення окремих загонів на нові штати як мирного, так і воєнного часу та приведення штатів у відповідність із завданнями, покладеними на Державну спеціальну службу транспорту;

удосконалення системи підготовки особового складу та мобілізаційних ресурсів;

переоснащення підрозділів Державної спеціальної служби транспорту сучасними зразками спеціальної та автомобільної техніки.

Розвиток Державної спеціальної служби транспорту досягається шляхом:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

поліпшення матеріально-технічної бази пунктів управління та вдосконалення системи зв'язку;

упровадження нових технологій та форм виконання будівельно-відбудовних робіт;

поступового переходу до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом;

створення умов для поетапного переведення підрозділів Державної спеціальної служби транспорту на доукомплектування резервістами;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

удосконалення системи управління Державної спеціальної служби транспорту та її поєднання із системою управління Збройними Силами України;

подальшого нарощування можливостей підрозділів Державної спеціальної служби транспорту щодо виконання аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах транспортної інф-

раструктури, що належать Збройним Силам України та іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням;

модернізації, уніфікації та підвищення ефективності системи технічного оснащення Державної спеціальної служби транспорту;

оснащення Державної спеціальної служби транспорту сучасними зразками спеціальної техніки та іншими матеріальними ресурсами;

удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення з метою виконання завдань, покладених на Державну спеціальну службу транспорту;

збереження та накопичення непорушного запасу і мобілізаційного резерву;

удосконалення системи підготовки кадрів, забезпечення поступового переходу до комплектування Державної спеціальної служби транспорту виключно військовослужбовцями контрактної служби;

завершення інтегрування Державної спеціальної служби транспорту до Збройних Сил України.

3.13. Координаційний орган з питань розвідувальної діяльності при Президентові України та розвідувальні органи України

Основною метою розвитку розвідувальних органів є посилення розвідувальних спроможностей України на основі їх узгодженого чіткого функціонування, координації їх діяльності та зміцнення взаємодії з партнерськими спецслужбами держав - членів НАТО.

Перелік розвідувальних органів України визначений Законом України "Про розвідувальні органи України". З метою підвищення ефективності діяльності розвідувальних органів України утворено Об'єднаний комітет з питань розвідувальної діяльності при Президентові України.

Загальні напрями розвитку розвідувальних органів України визначені Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287.

Подальший розвиток розвідувальних органів України здійснюватиметься шляхом реалізації заходів, передбачених національною розвідувальною програмою, і спрямовуватиметься на:

зосередження зусиль розвідувальних органів на пріоритетних напрямах забезпечення національної безпеки;

усунення децентралізації, дублювання функцій і завдань у діяльності розвідувальних органів України;

посилення взаємодії розвідувальних органів та координації їх діяльності, зокрема, шляхом трансформації Об'єднаного комітету з питань розвідувальної діяльності при Президентові України у координаційний орган з питань розвідувальної діяльності при Президентові України із відповідною інституціалізацією координаційного органу;

комплексне використання можливостей розвідувальних органів для вирішення пріоритетних завдань;

поєднання окремих передових ресурсів і технологій у рамках розвідувального співтовариства України;

залучення до сфери розвідувальної діяльності споживачів розвідувальної інформації та інших суб'єктів сектору національної безпеки і оборони;

удосконалення системи бюджетного фінансування розвідувальних органів України;

зміцнення взаємодії розвідувальних органів з партнерськими спецслужбами, передусім держав - членів НАТО, побудова відносин взаємної довіри;

запровадження сучасних механізмів демократичного цивільного контролю за діяльністю розвідувальних органів України.

3.14. Апарат Ради національної безпеки і оборони України

Пріоритетами розвитку Апарату Ради національної безпеки і оборони України визначаються:

інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення діяльності Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу з питань національної безпеки і оборони при Президентові України;

забезпечення здійснення Радою національної безпеки і оборони України координації та контролю за діяльністю органів виконавчої влади, інших державних органів у сфері національної безпеки і оборони;

підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони, уточнення Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України, інших актів з питань національної безпеки і оборони;

вивчення та аналіз ситуації у сфері національної безпеки і оборони, функціонування сектору безпеки і оборони України та діяльності його складових, діяльності інших державних органів у цій сфері, підготовка та внесення Президентові України, Раді національної безпеки і оборони України та за їх дорученням органам виконавчої влади та іншим державним органам відповідних пропозицій;

забезпечення роботи Головного ситуаційного центру України, забезпечення з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України ефективної діяльності єдиної системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони;

організація функціонування робочих та консультативних органів Ради національної безпеки і оборони України.

3.15. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику

Основною метою розвитку оборонно-промислового комплексу є створення умов для виведення оборонно-промислового комплексу України на якісно новий рівень виробництва озброєння і військової техніки для забезпечення потреб Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, який дасть змогу створити цілісну систему, здатну до відтворення та функціонування на принципі збалансованості.

На першому етапі (до кінця 2017 року) - відновлення справності, продовження ресурсу, проведення модернізації, створення нових систем і уніфікація зразків озброєння та військової техніки Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, а також системне формування та структурна перебудова оборонно-промислового комплексу.

На цьому етапі передбачається здійснити заходи щодо:

проведення ремонту та модернізації існуючого озброєння і військової техніки;

підготовки до серійного виробництва прийнятих на озброєння зразків військової техніки;

удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення розвитку та функціонування оборонно-промислового комплексу;

формування нової ефективної системи державного управління оборонно-промисловим комплексом;

проведення реструктуризації та корпоратизації підприємств оборонно-промислового комплексу;

визначення можливості створення замкнених технологічних циклів для забезпечення першочергових потреб Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів за визначеною номенклатурою видів озброєння та військової техніки;

упровадження заходів та механізмів з імпортозаміщення;

забезпечення диверсифікації експортного потенціалу;

широкого застосування сучасних наукових методів організації праці на виробництві;

забезпечення державної підтримки високотехнологічних підприємств України, діяльність яких спрямована на розвиток озброєння і військової техніки;

упровадження новітніх технологій;

удосконалення системи стандартизації, уніфікації та управління якістю;

запровадження дієвого механізму взаємодії державних замовників з оборонного замовлення та підприємств оборонно-промислового комплексу з питань розроблення та виробництва озброєння і військової техніки;

створення системи гарантування державної фінансової підтримки проектів оборонного замовлення на весь строк їх виконання; розвитку військово-технічного співробітництва з державами-партнерами;

забезпечення Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів озброєнням та військовою технікою, виробленими за стандартами НАТО.

На другому етапі (до кінця 2020 року) - підготовка виробництва та розгортання випуску новітніх зразків озброєння і військової техніки відповідно до завдань Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння

та військової техніки на період до 2020 року, продовження та завершення реформування оборонно-промислового комплексу.

На другому етапі передбачається здійснити заходи щодо:

підготовки та освоєння серійного виробництва новітніх зразків високотехнологічного озброєння і військової техніки;

продовження та завершення системних структурних перетворень оборонно-промислового комплексу, технічного та технологічного переоснащення виробництва;

упровадження нових, розвитку базових та критичних технологій;

збільшення обсягів власного виробництва критичних комплектуючих виробів і матеріалів, досягнення повної незалежності від Російської Федерації у виробництві озброєння та військової техніки;

активного просування на зовнішній ринок вітчизняних нових та модернізованих видів озброєння і військової техніки.

Основними критеріями для зміни чисельності всіх складових сектору безпеки і оборони є зміни безпекового середовища та реальні економічні і фінансові можливості держави.

Такі зміни здійснюватимуться з метою нарощування необхідних можливостей складових сектору безпеки і оборони та поліпшення їх якісних показників.

Перспективна модель сектору безпеки і оборони формуватиметься шляхом послідовного нарощування оперативних можливостей до виконання завдань за призначенням та формування на цій основі боєздатних, мобільних, підготовлених на належному рівні, всебічно забезпечених сил безпеки і оборони, здатних захистити національні інтереси України та брати активну участь у міжнародних заходах з підтримання миру і безпеки.

4. Забезпечення розвитку систем сектору безпеки і оборони

4.1. Розвиток системи управління, взаємодії та контролю

Розвиток системи управління сектором безпеки і оборони спрямований на забезпечення керівництва ним як цілісної системи, що побудована на таких принципах: налагодження співробітництва та ефективні стратегічні комунікації між суб'єктами сектору безпеки і оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності у секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству.

Передбачається, що Президент України відповідно до повноважень, визначених Конституцією України, здійснюватиме загальне керівництво сектором безпеки і оборони, організовуватиме взаємодію його складових, у тому числі:

у мирний час та у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, - безпосередньо або через Раду національної безпеки і оборони України;

в особливий період - безпосередньо або через Раду національної безпеки і оборони України, в тому числі з використанням потенціалу Воєнного кабінету Ради національної безпеки і оборони України та Ставки Верховного Головнокомандувача (у разі її створення), робочим органом якої є Генеральний штаб Збройних Сил України.

Контроль діяльності складових сектору безпеки і оборони Президент України здійснюватиме безпосередньо та через Раду національної безпеки і оборони України.

Рада національної безпеки і оборони України здійснюватиме координацію і контроль діяльності складових сектору безпеки і оборони.

Апарат Ради національної безпеки і оборони України:

здійснюватиме інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення здійснення Радою національної безпеки і оборони України відповідно до законодавства контролю за сектором безпеки і оборони;

вивчатиме та аналізуватиме у рамках визначених повноважень діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, їх готовність до виконання покладених на них завдань, здійснення правоохоронними органами заходів щодо профілактики і боротьби зі злочинністю;

у рамках контролю за станом виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України здійснюватиме аналіз виконання концептуальних та програмних документів з питань безпеки, оборони, оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва, економічної, соціальної та енергетичної безпеки, зовнішньої та інформаційної безпеки, а також з питань формування організаційного та програмно-апаратного комплексу моніторингових заходів, необхідних для підготовки та оперативного прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони.

За умов уведення в державі правового режиму воєнного стану за рішенням Президента України Воєнний кабінет Ради національної безпеки і оборони України може трансформуватися в Ставку Верховного Головнокомандувача.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України в рамках визначених законодавствах повноважень організовуватиме роботу Ставки Верховного Головнокомандувача у разі її утворення.

Для вдосконалення державного управління сектором безпеки і оборони, своєчасного виявлення загроз національній безпеці України передбачається:

утворити Об'єднаний оперативний штаб як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил);

удосконалити Єдину автоматизовану систему управління Збройними Силами України для роботи в рамках єдиної системи управління сектором безпеки і оборони;

підвищити рівень стратегічного управління у сфері забезпечення національної безпеки шляхом створення мережі ситуаційних центрів, які взаємодіятимуть між собою та з Головним ситуаційним центром України;

забезпечити кіберзахист мережі ситуаційних центрів держави, впровадити ефективні заходи і засоби захисту інформації ситуаційних центрів у процесі її отримання, оброблення, передачі та збереження;

створити національну систему ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;

забезпечити проведення постійного моніторингу й аналізу міграційних процесів з метою вироблення прогнозів розвитку міграційної ситуації в Україні та передбачення можливих ризиків, у тому числі у сфері безпеки.

Мережа ситуаційних центрів сектору безпеки і оборони формуватиметься як єдиний організаційно-технічний комплекс, оснащений цільовим апаратно-програмним забезпеченням та унікальним інформаційно-комунікаційним обладнанням, що дасть змогу підвищити якість інформаційно-аналітичного забезпечення та мінімізувати строки для прийняття важливих управлінських рішень.

У подальшому передбачається:

доповнити зазначену мережу пересувними комунікаційними комплексами, які нададуть можливість отримувати та транслювати оперативну інформацію безпосередньо з місця подій;

запровадити систему безперервного забезпечення складових сектору безпеки і оборони, наукових установ та підприємств оборонно-промислового комплексу інформацією про світові досягнення у сфері науки, техніки і технологій, розвитку озброєння, військової та спеціальної техніки.

4.2. Планування розвитку сектору безпеки і оборони

Планування розвитку сектору безпеки і оборони спрямовуватиметься на досягнення необхідних можливостей (спроможностей) складових сектору безпеки і оборони з урахуванням прогнозу загроз національній безпеці України і здійснюватиметься шляхом:

інтеграції системи планування розвитку сектору безпеки і оборони до системи державного прогнозування та стратегічного планування;

узгодження планування розвитку сектору безпеки і оборони з бюджетним плануванням з урахуванням соціально-економічного розвитку держави;

запровадження системи планування на основі спроможностей у всіх складових сектору безпеки і оборони, узгоджуючи цей процес з програмно-цільовим та іншими сучасними методами планування фінансових та інших матеріально-технічних ресурсів з подальшим розробленням концепції розвитку спільних спроможностей сектору безпеки і оборони;

розроблення засад та запровадження державної системи управління ризиками в ході виконання державних програм розвитку складових сектору безпеки і оборони;

ефективного науково-технічного супроводження програмних документів щодо реформування і розвитку складових сектору безпеки і оборони, озброєння та військової техніки, державних цільових оборонних програм і державних оборонних замовлень, спрямованих на виконання цих програм;

узгодження, збалансування та синхронізації між собою у часі за якісними, ресурсними параметрами з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави завдань державних цільових оборонних програм розвитку озброєння та військової техніки, програм розвитку складових сектору безпеки і оборони з Державною програмою реформування і розвитку оборонно-промислового комплексу; визначення головних цілей цих програмних документів, виходячи із завдань адаптації системи озброєння до змін характеру війн і збройних конфліктів, форм і способів ведення збройної боротьби, визначених Воєнною доктриною України, забезпечивши при цьому досягнення до закінчення програмного періоду встановленого рівня технічної оснащеності сил безпеки і оборони;

запровадження єдиного підходу до розроблення державних цільових програм розвитку складових сектору безпеки і оборони;

підвищення рівня координації діяльності державних органів - суб'єктів державного оборонного замовлення (замовників) для ефективного використання коштів державного бюджету, матеріальних ресурсів, наукових і виробничих потужностей держави, які здійснюватимуться у разі створення нових систем - озброєння і військової техніки.

4.3. Кадрове забезпечення

Кадрове забезпечення сектору безпеки і оборони включатиме:

укомплектованість складових сектору безпеки і оборони фаховими кадрами, переважно контрактної служби, підготовленими за стандартами ЄС та НАТО;

збереження змішаного принципу комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

створення електронного реєстру військовозобов'язаних та формування на його основі сил територіальної оборони і численного військовонавченого оперативного резерву військовозобов'язаних та резервістів за принципом екстериторіальності;

інтенсифікацію участі представників України у міжнародних навчаннях, тренувальних місіях, тренінгах, освітніх програмах, консультаціях, стажуваннях та інших подібних заходах;

створення умов для забезпечення військовослужбовців і працівників правоохоронних органів та членів їхніх сімей житлом, насамперед службовим;

удосконалення системи підбору, розстановки, професійної підготовки і виховання особового складу;

посилення вимог до кандидатів на посади військовослужбовців, працівників правоохоронних органів і спецслужб на основі впровадження нових критеріїв їх відбору з наданням переваги тим, хто отримав освіту в державах - членах ЄС та НАТО;

уточнення системи атестації та проведення на її основі переатестації військовослужбовців, працівників правоохоронних органів і спецслужб;

удосконалення системи мобілізаційної підготовки та мобілізації;

забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців та працівників сектору безпеки і оборони, а також дотримання їх прав і свобод;

оптимізацію системи вищих військових навчальних закладів та навчальних підрозділів сектору безпеки і оборони, організацію підготовки спеціалістів для потреб сектору безпеки і оборони за державним замовленням за спорідненими спеціальностями у відповідних профільних навчальних закладах незалежно від їх відомчої приналежності з отриманням у них європейського рівня освіти, що визнається європейським товариством;

створення системи державного замовлення щодо безперервної підготовки робітничих, технічних та інженерних кадрів для задоволення потреб підприємств оборонно-промислового комплексу.

На першому етапі (до кінця 2017 року) передбачається:

упровадження європейських принципів кадрової роботи;

оптимізація чисельності та співвідношення всіх категорій персоналу, подолання тенденцій до неналежної укомплектованості первинних посад;

формування достатнього за кількістю і рівнем підготовки резерву фахівців найбільш дефіцитних спеціальностей для оперативного поповнення потреб складових сектору безпеки і оборони;

поступове формування професійного сержантського складу, здатного забезпечити якісне виконання завдань;

створення належних умов для поступового нарощування показників укомплектованості військ (сил) військовослужбовцями військової служби за контрактом та служби у правоохоронних органах, забезпечення належної якості та оперативності комплектування складових сил безпеки і оборони в особливий період;

підвищення якості добору громадян для проходження військової служби за контрактом та служби в правоохоронних органах;

упровадження ефективної системи управління кар'єрою військовослужбовців та працівників правоохоронних органів;

перегляд строку проходження строкової військової служби та призовного віку громадян;

забезпечення подальшого розвитку служби у військовому резерві;

створення необхідних умов для військово-патріотичного виховання молоді.

4.4. Розвиток систем всебічного забезпечення сектору безпеки і оборони

Система матеріально-технічного забезпечення складових сектору безпеки і оборони в мирний час та особливий період становитиме поєднання систем технічного і тилового забезпечення та створення на цій основі єдиної системи матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони шляхом уніфікації номенклатури та норм їх забезпечення, за винятком спеціальної номенклатури.

Основу системи матеріально-технічного забезпечення становитимуть об'єднані центри забезпечення як органи забезпечення військ (сил) матері-

ально-технічними засобами за територіальним принципом незалежно від їх підпорядкованості.

Пріоритетами матеріально-технічного забезпечення визначатимуться:

розроблення та впровадження сучасних технічних засобів забезпечення інформаційної безпеки та виготовлення інформаційної продукції в інтересах складових сектору безпеки і оборони;

запровадження уніфікованої системи логістичного забезпечення військових формувань та правоохоронних органів, а також публічних закупівель для складових сектору безпеки і оборони;

розроблення та впровадження уніфікованих вимог до товарів військового призначення;

оснащення особового складу сучасними комплектами бойового спорядження, які складатимуться з польового обмундирування на рівні кращих світових зразків та засобів індивідуального захисту, приладами нічного бачення, засобами навігації та зв'язку (з необхідним рівнем завадостійкості та захищеності) тощо;

створення уніфікованого ряду сучасних засобів спеціального зв'язку та захисту інформації, у тому числі призначених для використання в польових умовах, оснащення такими засобами складових сектору безпеки і оборони;

забезпечення підрозділів малогабаритними і малопомітними польовими модулями для розміщення особового складу в районах виконання завдань.

В основу матеріально-технічного забезпечення покладатиметься:

на першому етапі (до кінця 2017 року):

створення єдиної системи матеріально-технічного забезпечення військ (сил) зі складу сил безпеки і оборони;

максимальне залучення цивільних структур до забезпечення військ (сил) у мирний час та підтримання спроможностей до автономного забезпечення військових частин у воєнний час;

вжиття активних заходів, спрямованих на отримання від іноземних держав матеріально-технічної допомоги, у тому числі необхідного озброєння та боєприпасів;

приведення обсягів непорушних запасів матеріальних засобів у відповідність із потребами;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

створення єдиного реєстру озброєння, військової техніки та майна, автоматизація процесів обліку, закупівель і постачання матеріально-технічних засобів;

доведення оперативних запасів до встановлених норм;

передача надлишкового, не придатного для дальшого використання військового майна військових частин для утилізації в установленому Кабінетом Міністрів України порядку;

укомплектування сил безпеки і оборони новітнім та модернізованим озброєнням, військовою і спеціальною технікою та засобами;

розроблення та впровадження сучасних засобів зв'язку та захисту інформації для складових сектору безпеки і оборони.

Пріоритетами розвитку системи медичного забезпечення визначаються:

розвиток польової медицини, оснащення складових сектору безпеки і оборони захищеними сучасними засобами евакуації з поля бою, а також створення змішаних авіаційних підрозділів для евакуації поранених;

створення достатніх потужностей для психологічної підтримки військовослужбовців у районах ведення бойових дій, своєчасної психологічної допомоги постраждалим;

удосконалення системи підготовки та перепідготовки військово-медичних кадрів;

нарощування можливостей щодо надання медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок бойових дій, їх реабілітації, зокрема психологічного і санаторно-курортного лікування;

утворення Військово-цивільного координаційного штабу медичного захисту для забезпечення взаємодії всіх медичних підрозділів сектору безпеки і оборони з цивільними медичними установами;

спільне використання Міністерством оборони України разом із Міністерством охорони здоров'я України реабілітаційних центрів для учасників антитерористичної операції;

на першому етапі (до кінця 2017 року):

удосконалення системи управління військово-медичною службою, її функціональної та організаційної структури;

оптимізація кількості та розташування військово-медичних закладів;

удосконалення реабілітаційної бази закладів охорони здоров'я;

узагальнення досвіду медичного забезпечення;

виконання прикладних наукових робіт з використанням досвіду виконання завдань з медичного забезпечення військ (сил) у зоні бойових дій;

створення психіатричної служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях для надання на сучасному рівні психіатричної допомоги військовослужбовцям - учасникам бойових дій;

удосконалення системи медичної евакуації поранених (хворих), зокрема із залученням засобів аеромедичної евакуації (літаків, вертольотів);

створення на базах медичних клінічних центрів філій з підготовки та перепідготовки медичного персоналу;

підготовка середнього та молодшого медичного персоналу для структур сектору безпеки і оборони у військово-медичних та інших навчальних закладах за відповідною військово-медичною спеціальністю;

поглиблення міжнародного співробітництва і співпраці з громадськими та волонтерськими організаціями;

на другому етапі (до кінця 2020 року):

упровадження новітніх медичних технологій і стандартів медичного забезпечення;

удосконалення амбулаторного та стаціонарного лікування за державними стандартами;

запровадження ресурсозбережного механізму в медичних закладах.

Розвиток соціально-гуманітарного забезпечення здійснюватиметься шляхом:

посилення гуманітарного забезпечення сил безпеки і оборони;

підтримання належного морально-психологічного стану особового складу;

формування позитивного іміджу складових сектору безпеки і оборони, всебічної підтримки суспільством;

удосконалення механізму реалізації соціальних гарантій, пільг та компенсацій військовослужбовцям та працівникам правоохоронних органів, членам їх сімей та особам, звільненим з військової служби;

підвищення престижу військової служби і соціального статусу військовослужбовців та працівників правоохоронних органів у суспільстві шляхом проведення виваженої інформаційної політики, удосконалення системи взаємодії з інститутами громадянського суспільства;

удосконалення форм і методів військово-патріотичної, культурно-виховної та просвітницької роботи серед військовослужбовців та працівників правоохоронних органів, протидії деструктивному інформаційному впливу противника.

На першому етапі (до кінця 2017 року) передбачається:

удосконалення механізму надання гарантій соціального захисту особовому складу;

розроблення механізму взаємодії сил безпеки і оборони у протидії негативному інформаційно-психологічному впливу;

визначення нормативно-правових засад взаємодії органів з питань роботи з особовим складом, соціальної та гуманітарної політики з релігійними організаціями, забезпечення захисту права особового складу на свободу совісті та віросповідання;

розроблення та запровадження Стратегії реалізації соціальної політики на довгострокову перспективу;

збільшення обсягів забезпечення житлом військовослужбовців, працівників правоохоронних органів та членів їх сімей.

На другому етапі (до кінця 2020 року) передбачається:

удосконалення механізму контролю за станом соціальної сфери складових сил безпеки і оборони з боку державних і громадських інститутів, досягнення необхідного рівня соціальної захищеності військовослужбовців;

удосконалення законодавства щодо надання переваги особам, звільненим з військової служби, під час прийняття на роботу та вступу до вищих навчальних закладів;

розроблення засад запровадження інституту уповноваженого з прав військовослужбовців для представництва та захисту інтересів військовослужбовців, членів їхніх сімей та осіб, звільнених з військової служби;

удосконалення системи розквартирування військ (сил) та квартирно-експлуатаційного забезпечення військовослужбовців;

забезпечення військовослужбовців, які перебувають на військовій службі, службовим житлом;

запровадження прозорого механізму розподілу житла шляхом надання відповідної інформації на офіційних веб-сайтах органів державної влади сектору безпеки і оборони;

придбання (закупівля) та будівництво житла, зокрема службового, для військовослужбовців;

розроблення механізму залучення коштів військовослужбовців та працівників правоохоронних органів на будівництво (придбання) житла;

запровадження прозорого механізму надання земельних ділянок під індивідуальне будівництво для військовослужбовців та працівників правоохоронних органів.

Розвиток інфраструктури сектору безпеки і оборони здійснюватиметься шляхом:

відновлення та розвитку військової інфраструктури для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони;

розгортання автономних військових баз з відповідною інфраструктурою для розташування військових частин, що формуються на нових місцях дислокації, зокрема з метою забезпечення постійної військової присутності на сході держави;

оптимізації аеродромної мережі і приведення її у відповідність з вимогами щодо експлуатації наявних та перспективних зразків літаків, розосередження літаків для забезпечення живучості авіації та спроможності державної авіації виконувати завдання за призначенням, забезпечення безпеки польотів;

облаштування пунктів спільного базування кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України і Морської охорони Державної прикордонної служби України згідно з експлуатаційними вимогами до нових зразків кораблів (катерів);

створення уніфікованої системи спостереження за наземною, надводною, підводною і повітряною обстановкою;

підвищення ефективності використання військових полігонів в інтересах сил безпеки і оборони за єдиним графіком та залежно від місць постійної дислокації;

забезпечення розосередження та укриття у захищених сховищах усього запасу ракет і боєприпасів Збройних Сил України та інших військових формувань, розвитку системи забезпечення живучості та вибухопожежної безпеки арсеналів, баз та складів;

спільного використання навчально-матеріальної бази підготовки Збройних Сил України з іншими складовими сил безпеки і оборони.

Економічне забезпечення сектору безпеки і оборони здійснюватиметься шляхом формування та реалізації принципово нової єдиної воєнно-економічної, воєнно-промислової та військово-технічної політики.

Основні напрями економічного забезпечення сектору безпеки і оборони передбачають:

визначення на державному рівні довгострокових потреб сектору безпеки і оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці, іншій продукції військового призначення у мирний час та особливий період із зазначенням її номенклатури та обсягів з розбивкою за роками;

створення сприятливих умов для ефективного функціонування і розвитку наукових та науково-виробничих установ, підприємств та організацій, які забезпечують реалізацію воєнно-економічної, воєнно-промислової і військово-технічної політики та визначають науково-технічну і виробничо-технологічну стабільність оборонно-промислового комплексу;

забезпечення розвитку науково-технічної, технологічної і виробничої бази оборонно-промислового комплексу, створення, виробництва та модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, зменшення залежності України від імпорту продукції військового призначення та подвійного використання, спрямування необхідних фінансових, матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів на виконання основних завдань у пріоритетних напрямах розвитку оборонно-промислового комплексу;

запобігання військово-технічному і технологічному відставанню України у розвитку основних видів озброєння, військової та спеціальної техніки;

забезпечення проведення своєчасного і на належному рівні ремонту наявного озброєння, військової та спеціальної техніки, утримання її у боєздатному стані;

створення системи державного замовлення щодо безперервної підготовки робітничих, технічних та інженерних кадрів для задоволення потреб підприємств оборонно-промислового комплексу;

забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів продукцією військового призначення відповідно до характеру і масштабів загроз державі, цілей, пріоритетів та завдань воєнної політики (потреб сектору безпеки і оборони);

удосконалення засад державної політики у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами, підвищення ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва, насамперед з державами - членами ЄС та НАТО;

розроблення, освоєння і впровадження новітніх технологій;

забезпечення у рамках виконання Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу формування поглибленої інтеграції науки та виробництва, проведення раціональної ди-

версифікації, технічного переозброєння, збереження та розвитку базових і критичних технологій, створення, розширення номенклатури та обсягів випуску конкурентоспроможної продукції військового і цивільного призначення та подвійного використання для задоволення першочергових потреб сектору безпеки і оборони.

Забезпечення складових сил безпеки і оборони озброєнням, військовою та спеціальною технікою, ракетами, боєприпасами, спеціальними, матеріально-технічними, медичними та іншими засобами здійснюватиметься відповідно до державних програм їх розвитку.

Одним з основних напрямів правового забезпечення розвитку сектору безпеки і оборони є унормування його діяльності й адаптація базових законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також концептуальних і програмних документів до сучасних реалій та вимог, зокрема:

розроблення і прийняття нової редакції Закону України "Про основи національної безпеки України";

розроблення та прийняття Закону України про планування в секторі безпеки і оборони та інших нормативно-правових актів;

розроблення та прийняття Закону України про розвідувальну діяльність, внесення змін до законів України "Про Службу безпеки України", "Про контррозвідувальну діяльність", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про боротьбу з тероризмом", "Про розвідувальні органи України";

розроблення стратегій логістичного забезпечення та протидії в комунікативному середовищі;

розроблення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, виходячи із цілей, завдань та пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки і оборони, воєнно-економічного, соціально-економічного та науково-технічного розвитку держави;

законодавче визначення механізму узгодження висвітлення інформації з питань національної безпеки і оборони держави в засобах масової інформації;

розроблення і впровадження нормативно-правових актів щодо відродження стратегічної ролі оборонно-промислового комплексу, забезпечення його реформування, сталого та ефективного розвитку.

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері безпеки і оборони сприятиме формуванню та реалізації оновленої безпекової та оборонної політики у мирний час, кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці України, і в особливий період, готовності складових сектору безпеки і оборони, економіки та суспільства до відбиття збройної агресії проти України.

Фінансування потреб розвитку складових сектору безпеки і оборони передбачається здійснювати за рахунок бюджетних коштів в обсягах, розмір яких визначатиметься щороку в законі про Державний бюджет України, та інших джерел, не заборонених законодавством.

Реалізація цієї Стратегії потребуватиме спрямування щорічно на фінансування сектору безпеки і оборони не менше 5 відсотків від валового внутрішнього продукту щороку, зокрема на видатки на оборону - не менше 3 відсотків валового внутрішнього продукту щороку, а на забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу - 0,5 відсотка валового внутрішнього продукту.

Складовою демократичного цивільного контролю є парламентський контроль, реалізація якого має бути належним чином фінансово, організаційно, кадрово та інституційно забезпечена.

IV. РОЛЬ ТА МІСЦЕ СУСПІЛЬСТВА В РОЗВИТКУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Пріоритетами у цьому напрямі мають бути:

1) створення правових, організаційних і фінансово-матеріальних умов для залучення громадських організацій та громадян до процесу формування і реалізації державної політики з питань безпеки і оборони, зокрема, шляхом здійснення:

консультацій з громадськістю, громадських слухань тощо, активізації діяльності громадських рад при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади;

матеріальної підтримки та заохочення проведення громадськими організаціями та громадянами досліджень з питань безпеки і оборони з урахуванням вимог законодавства;

громадської експертизи проектів законів, урядових рішень, концепцій, стратегій та державних програм з питань безпеки і оборони;

2) створення умов для здійснення ефективного громадського контролю за діяльністю складових сектору безпеки і оборони шляхом:

розширення формату та механізму інформування громадськості про їх діяльність та виконання покладених на них завдань;

посилення відповідальності керівників відповідних складових сектору безпеки і оборони за своєчасне реагування на звернення громадських організацій та громадян, повідомлення засобам масової інформації про неналежне виконання ними своїх завдань і факти порушень прав військовослужбовців, працівників правоохоронних органів та членів їх сімей;

3) сприяння участі громадських організацій у підвищенні готовності складових сектору безпеки і оборони до виконання визначених їм завдань шляхом:

консолідації різних громадських ініціатив та рухів у підтриманні глобальної стратегії з протидії тероризму, створення багатофункціональної системи антитерористичних дій і мінімізації терористичних загроз;

формування у громадян активної позиції протидії терористичній діяльності в будь-яких проявах, запровадження системи залучення громадськості до протидії тероризму для сприяння його виявленню та запобіганню;

створення умов для залучення громадських організацій до військово-патріотичного виховання молоді, підготовки громадян до захисту Батьківщини;

удосконалення законодавчого забезпечення з питань розвитку волонтерського руху в Україні, підвищення якості надання волонтерської допомоги;

залучення громадськості до процесів розвитку складових сектору безпеки і оборони, зокрема у питаннях покращення їх соціального, медичного та матеріально-технічного забезпечення, раціонального використання державних ресурсів.

Для забезпечення демократичного цивільного контролю з боку суспільства та з метою висвітлення державної політики та стратегії забезпечення національних інтересів у сфері національної безпеки і оборони, динаміки досягнення необхідних спроможностей складових сектору безпеки і оборони з урахуванням ужитих за звітний період заходів з їх розвитку та рівня всебічного забезпечення складові сектору безпеки і оборони забезпечуватимуть видання Білих книг та інших інформаційно-звітних матеріалів публічного характеру, у тому числі на відомчих інтернет-сайтах.

V. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Практична реалізація Концепції надасть змогу сформувати цілісний сектор безпеки і оборони держави як головний елемент системи забезпечення національної безпеки та ефективний державний інструмент для своєчасного і гарантованого реагування на виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Реалізація передбачених Концепцією засад розвитку сектору безпеки і оборони дасть можливість створити боєздатні, багатофункціональні, мобільні, підготовлені на належному рівні, всебічно забезпечені, професійні сили безпеки і оборони, які за своїми спроможностями будуть здатні ефективно виконувати завдання за призначенням.

Концепція сприятиме формуванню сектору безпеки і оборони як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру, розвиток якого здійснюється на основі уніфікованої системи планування в рамках досягнення спільних спроможностей, здатних адекватно і гнучко реагувати на комплексний характер актуальних загроз національній безпеці України, з урахуванням наявності одночасної дії факторів небезпеки, різних за змістом і сферою впливу.

Концепція є основою для розроблення програмних документів щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони.

Глава Адміністрації
Президента України **Б.ЛОЖКІН**

ДОДАТОК
до Концепції розвитку сектору
безпеки і оборони України,
затвердженої Указом Президента України
від 14 березня 2016 року № 92/2016

РОЗПОДІЛ
відповідальності складових сектору безпеки і оборони України за організацію планування, реагування на загрози та під час виконання завдань за призначенням

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності														
1.	Перелік кризових ситуацій для планування, реагування та застосування сил і засобів			Міністерство оборони України та Збройні Сили України	Участь складових сектору безпеки і оборони України в реагуванні на загрози та під час виконання завдань за призначенням									
					Міністерство внутрішніх справ України[1]				Державна митна служба України	Державна спеціальна служба транспорту	Управління державної охорони України	Розвідувальні органи України	Органи загальної компетенції	Оборонно-промисловий комплекс
					Служба безпеки України	Національна гвардія України	Національна поліція України	Державна служба України з надзвичайних ситуацій	Державна прикордонна служба України	Державна спеціальна служба зв'язку та захисту інформації України				
1	2			3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

1.	Воєнний конфлікт (локальна, регіональна війна):	ГВ	БУ	БУ		БУ-2	БУ		ДР	ДР	ДР	БУ	БУ	Зб
1)	повномасштабне застосування іншою державою воєнної сили проти України, проведення сухопутних, повітряно-космічних, морських операцій з рішучими воєнно-політичними цілями	ГВ	БУ	БУ		БУ	ДР		ДР	БУ	ДР	БУ	БУ	Зб
2)	застосування іншою державою проти України окремих військових підрозділів та/або частин, вогневих ударів, сукупно із застосуванням невоєнних засобів, а також з узгодженими діями не передбачених законом воєнізованих та/або збройних формувань, приватних військових компаній, для досягнення рішучих воєнно-політичних цілей, окупація України або її окремих територій, примушення воєнно-політичного керівництва України до певних воєнно-політичних рішень, встановлення прямого або опосередкованого контролю над Україною тощо	ГВ	БУ	БУ	ДР	БУ	ДР		ДР	БУ	ДР	БУ	БУ	Зб
3)	проведення іншою державою або групою держав спеціальних операцій проти України (запровадження блокади портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України)	ГВ	БУ	БУ		ДР	БУ		ДР	ДР	ДР	БУ	БУ	Зб
2.	Збройний конфлікт на державному кордоні міжнародного характеру:	ГВ	БУ	БУ		ДР	БУ		ДР	БУ		БУ	ДР	Зб
1)	навмисне застосування зброї територією України, а також перехід підрозділів збройних сил, інших регулярних і нерегулярних формувань іншої держави або без державної приналежності на територію України без її дозволу	ГВ	БУ	БУ		ДР	БУ		ДР	БУ		БУ	БУ	Зб
2)	виникнення прикордонних (включаючи суходіл, повітряний, морський простір) збройних сутичок, що зумовлені ескалацією економічних, політичних, соціальних, етнічних або релігійних протиріч у відносинах між державами	ГВ	БУ	БУ		ДР	БУ		ДР	БУ		БУ	БУ	Зб
3.	Збройні та інші провокації на державному кордоні:	БУ	БУ	БУ			ГВ-3		ДР	ДР		Зб	БУ	Зб

1)	збройні провокації, що здійснюються без перетинання державного кордону, у вигляді обстрілів прикордонних нарядів, кораблів (катерів) Морської охорони, пунктів дислокації підрозділів охорони державного кордону (Морської охорони), пунктів пропуску через державний кордон, інших об'єктів та цивільних осіб	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
2)	збройні провокації, що здійснюються з незаконним перетинанням державного кордону, шляхом збройних нападів на прикордонні наряди та підрозділи охорони державного кордону (Морської охорони), спроб захоплення пунктів пропуску через державний кордон, інших об'єктів, що розташовуються у прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
3)	збройні провокації, що здійснюються з незаконним перетинанням державного кордону незначних за кількістю озброєних осіб груп з боку суміжної держави на територію України навмисно для загострення міжнародної обстановки, як привід для розв'язування збройного конфлікту на державному кордоні міжнародного характеру чи збройної агресії	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
4)	порушення порядку мирного проходу через територіальне море України або встановлених правил плавання і перебування в територіальному морі (внутрішніх водах) іноземних невійськових суден і військових кораблів (суден забезпечення)	БУ	ДР	БУ			ГВ		ДР			ДР	ДР	36
5)	незбройні провокації, що здійснюються без незаконного перетинання особами державного кордону, у вигляді звинувачувальних заяв, витуків, погроз прикордонникам і громадянам України, переміщення інформаційних друкованих матеріалів, звернень (деструктивного характеру), проведення антиукраїнських мітингів і демонстрацій на державному кордоні або поблизу нього, блокування підїзних шляхів на території суміжної держави до пунктів пропуску через державний кордон	ДР	БУ	БУ	ДР		ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36

6)	проведення підрозділами (частинами) збройних сил та інших озброєних формувань суміжної держави навчань (маневрів, зосередження) поблизу державного кордону, що мають явно виражену загрозливу спрямованість	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	ДР		БУ	ДР	36
7)	незбройні провокації, що здійснюються з незаконним перетинанням державного кордону групами осіб з метою захоплення окремих ділянок території України на державному кордоні	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
8)	незбройні провокації, що здійснюються з незаконним перетинанням державного кордону, шляхом спроб переміщення чи руйнування прикордонних знаків та інших об'єктів прикордонної інфраструктури, захоплення представників державних органів України та цивільних осіб, майна, худоби, відведення їх на суміжну територію	БУ	БУ	БУ	БУ		ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
4.	Загострення обстановки на державному кордоні України:	БУ	БУ	БУ	ДР	ДР	ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
1)	спроба перетинання державного кордону диверсійно-розвідувальною групою іншої держави	БУ	БУ	БУ		ДР	ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
2)	суттєве збільшення кількості випадків в'їзду в Україну осіб, які з урахуванням аналізу ризиків можуть бути причетні до антидержавних заходів та терористичної діяльності	ДР	БУ	БУ	ДР	ДР	ГВ	ДР	ДР	ДР		БУ	БУ	36
3)	збільшення спроб незаконного переміщення через державний кордон в Україну зброї, боєприпасів, вибухових і радіоактивних речовин та інших предметів, що можуть бути використані як засоби вчинення терористичних актів та іншої протиправної діяльності в Україні	БУ	БУ	БУ	ДР	ДР	ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36
4)	різке зростання потоку нелегальних мігрантів до України або через її територію внаслідок збройних конфліктів або скрутного економічного становища в інших державах	ДР	БУ	БУ	ДР		ГВ	ДР	ДР	ДР		БУ	БУ	36
5)	різке збільшення кількості порушень режиму державного кордону та прикордонного режиму	БУ	БУ	БУ		ДР	ГВ		ДР	ДР		ДР	БУ	36

6)	погроза або запровадження іншими державами комплексу заходів щодо перешкоджання судноплавству у внутрішніх водах і в територіальному морі України	БУ	БУ	БУ			ГВ		ДР	БУ		ДР	БУ	Зб
7)	різке збільшення інтенсивності руху через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажів, скупчення транспорту, зупинення або обмеження руху через пункти пропуску через державний кордон													
	БУ	БУ	БУ	ДР		ГВ		ДР	БУ		ДР	БУ	Зб	
Забезпечення державної та громадської безпеки, у тому числі боротьба з тероризмом														
5.	Збройний конфлікт всередині держави:	БУ	БУ	ГВ	БУ	ДР	ДР	ДР	ДР		БУ	БУ	БУ	ДР
1)	намагання відокремити від України певні адміністративно-територіальні одиниці, зокрема за участю не передбачених законом воєнізованих та/або збройних формувань, приватних військових компаній, терористичних, неурядових, етнічних, релігійних або інших організацій	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР		ДР			БУ	БУ	ДР
2)	спроби державного перевороту або незаконної зміни конституційного ладу	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР		ДР		БУ	БУ	БУ	ДР
3)	дії інших держав щодо поширення свого впливу на внутрішньополітичну обстановку в Україні, насамперед на територіях, які вони розглядають як зони реалізації національних інтересів (впливу), в районах проживання споріднених етносів тощо	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР		ДР			БУ	БУ	ДР
4)	виникнення масових заворушень на політичному, етнічному, релігійному та іншому підґрунті, акції громадянської непокори (страйки, блокування роботи органів державної влади, порушення функціонування об'єктів, комунікацій тощо)	БУ	БУ	БУ	ГВ	ДР	БУ-4		ДР		БУ	ДР	БУ	ДР
5)	перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань	ГВ	БУ	БУ	БУ	ДР	БУ		ДР		БУ	БУ	БУ	ДР

6)	забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку	БУ	БУ	ГВ	БУ	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР	БУ	БУ			БУ
6.	Терористичні акти проти України:	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР	БУ		ДР	ДР	БУ	БУ	3б	ДР
1)	погроза або здійснення терористичних актів проти державних установ, органів державної влади та небезпечних промислових об'єктів;з використанням літальних апаратів у повітряному просторі України;з використанням суден у морському просторі України	БУ	ГВ	БУ	ДР	ДР	БУ			ДР	БУ	БУ	БУ	3б	ДР
2	погроза або здійснення терористичних актів:проти громадян України у громадських місцях та під час масових заходів;проти керівництва держави, окремих політичних діячів та інших важливих осіб України	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	БУ			ДР	БУ	БУ	ДР	3б	ДР
3)	участь у міжнародних антитерористичних операціях на суші, повітрі, морі	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	БУ			ДР	БУ		ДР	3б	ДР
4)	розв'язання на території України дій населення, а також міжнародного суспільства, які миттєво і злагоджено використовуються у вигляді комбінації дозволеної зброї, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки для досягнення політичних цілей (включаючи комбінацію партизанської і громадянської війни, а також заколоту і тероризму)	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР	БУ		ДР	БУ	БУ	БУ	3б	ДР
5)	терористичні операції підпільних груп проти цілей, що збуджують у них особливу ненависть, теракти з використанням зброї масового знищення	БУ	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР	БУ		ДР	БУ	БУ	БУ	3б	ДР
6)	погроза або здійснення терористичних актів проти миротворчих контингентів та персоналу під час виконання завдань у державі перебування, у процесі підготовки на території своєї держави та під час ротацій на території інших держав	БУ	ГВ	БУ		ДР				ДР	БУ		БУ	3б	ДР

Міжнародна стабільність та безпека														
7.	Надання військової допомоги Україною іншим державам в рамках дво- та багатосторонніх угод, участь у міжнародних антитерористичних операціях, операціях із підтримання миру та безпеки:	К	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР				ДР	БУ	Зб	ДР
1)	направлення військового контингенту, військового і цивільного персоналу до інших держав для надання допомоги	К	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР				ДР	ДР	ДР	
2)	підготовка військових підрозділів і персоналу інших держав на території України	К	ДР	ДР		ДР	ДР				ДР	ДР	Зб	
3)	підготовка військових підрозділів і персоналу інших держав на території інших держав	К	ДР	ДР		ДР	ДР					ДР	ДР	К
4)	участь України в міжнародних операціях багатонаціональних сил:антитерористичних, спільних пошуково-рятувальних; запобігання конфліктам; відбудова миру; примушення до миру; встановлення та підтримання миру; гуманітарні завдання	К	ДР	БУ	БУ	ДР	ДР					БУ	БУ	
5)	спостереження і здійснення контролю за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт	К	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР					БУ	Зб	К
6)	виконання поліцейських функцій із забезпечення безпеки і додержання прав людини	ДР	БУ	ГВ		ДР					ДР			ДР
Надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у запобіганні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру														
8.	Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій природного характеру:	БУ	ДР	БУ	БУ	ГВ	ДР		ДР	БУ		ДР	Зб	ДР
1)	природні аварії (надзвичайні ситуації): гідродинамічні, геологічні; метеорологічні; гідрологічні	БУ	ДР	БУ	БУ	ГВ	ДР		ДР	БУ			Зб	ДР
2)	пожежі та вибухи, зокрема у природних екологічних системах	БУ	ДР	БУ	БУ	ГВ	ДР		ДР	БУ			Зб	ДР

3)	раптові руйнування будівель та споруд	БУ	ДР	БУ	БУ	ДР	ГВ	ДР		ДР	БУ			Зб	ДР
4)	масові інфекційні захворювання громадян	БУ	ДР	БУ	БУ	ДР	БУ-5	ДР		ДР	БУ			Зб	ДР
5)	великомасштабне ураження сільськогосподарських рослин хворобами і шкідниками та масові інфекційні захворювання сільськогосподарських тварин	БУ	ДР	БУ	БУ	ДР	БУ-6	ДР		ДР	БУ			Зб	ДР
9.	Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру, зокрема спричинених терористичними актами та диверсіями:	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ		ДР	БУ			Зб	ДР
1)	техногенні аварії (катастрофи): на транспорті;з викидом (загрозою викиду) небезпечних та шкідливих хімічних, біологічних і радіоактивних речовин, масові отруєння; в електроенергетичних системах, на очисних спорудах; у системах життєзабезпечення;на об'єктах інформаційної інфраструктури;у системах нафтогазового промислового комплексу	БУ	БУ	БУ	БУ	ДР	ГВ	БУ		ДР	БУ			Зб	ДР
2)	падіння на територію України елементів космічних апаратів, міжконтинентальних балістичних, крилатих ракет або високогних літальних апаратів інших держав, що пов'язане з їх космічною діяльністю, застосуванням стратегічних засобів ураження проти третіх держав тощо	БУ	БУ	БУ	БУ	ДР	ГВ	БУ		ДР	БУ		ДР	Зб	ДР
3)	руйнування будівель та споруд, спричинені терористичними актами та диверсіями	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ		ДР	БУ		ДР	Зб	ДР
	Забезпечення кібербезпеки та захисту інформації														
10.	Проведення іншою державою проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, загострення суспільно-політичної ситуації:	БУ	ГВ	ДР	БУ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР	ДР

1)	проведення іншою державою проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань	ГВ	БУ	БУ	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР
2)	проведення іншою державою проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на створення негативного іміджу України у світі, перешкоджання міжнародному співробітництву та послаблення міжнародної підтримки нашої держави	БУ	ГВ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР
3)	здійснення системних та масштабних дій проти інтересів України у кіберпросторі іноземними державами (групами держав), зокрема із залученням кіберпідрозділів збройних сил іноземних держав, шляхом використання спеціальних засобів (кіберозброєнь)	ГВ	БУ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР	БУ	ДР	ЗБ
4)	провадження на території України суспільно небезпечної діяльності в кіберпросторі (або з використанням його технічних можливостей) з терористичною метою шляхом застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, вчинення протиправних дій на шкоду іншим державам, що здійснюються з використанням інформаційної інфраструктури України	БУ	ГВ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	БУ	ГВ	ДР	ДР
5)	несанкціоноване отримання інформації з метою одержання особистої, економічної, політичної чи військової переваги, здійснюване з використанням обходу (злому) систем комп'ютерної безпеки, із застосуванням шкідливого програмного забезпечення, включаючи шпигунські програми	БУ	ГВ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	БУ	ДР	ДР	БУ	ДР	ЗБ
6)	наявність системних порушень у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, що можуть призвести до реалізації кризових сценаріїв, визначених підпунктами 3 - 5 цього пункту	ДР	БУ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР	ГВ	ДР	ДР	ДР	ДР	ДР

Забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу																
11.	Виробниче, науково-технологічне та економічне забезпечення сектору безпеки і оборони:	Зб	Зб	Зб	Зб	Зб	Зб		Зб	Зб	Зб	БУ	ГВ	БУ
1)	визначення на державному рівні довгострокових потреб сектору безпеки і оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці, іншій продукції військового призначення у мирний час та особливий період із зазначенням її номенклатури та обсягів із розбивкою за роками	ГВ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	К	БУ
2)	створення сприятливих умов для ефективного функціонування і розвитку наукових установ, підприємств та організацій, які забезпечують реалізацію воєнно-економічної, військово-технічної і військово-промислової політики та визначають науково-технічну і виробничо-технологічну стабільність оборонно-промислового комплексу	Зб	Зб	Зб	Зб	Зб	Зб		Зб	Зб	Зб	Зб	ГВ	БУ
3)	забезпечення розвитку науково-технічної, технологічної і виробничої бази оборонно-промислового комплексу, створення, виробництва та модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, зменшення залежності України від імпорту продукції військового призначення та подвійного використання, спрямування необхідних фінансових, матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів на виконання основних завдань у пріоритетних напрямах розвитку оборонно-промислового комплексу	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	К	ГВ
4)	запобігання військово-технічному і технологічному відставанню України у розвитку основних видів озброєння, військової та спеціальної техніки від високотехнологічно розвинутих країн	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	К	ГВ
5)	забезпечення проведення якісного ремонту наявного озброєння, військової та спеціальної техніки, утримання її у боєздатному стані	К	БУ	БУ		БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	КЗ	БУ

6)	створення системи державного замовлення щодо безперервної підготовки робітничих, технічних та інженерних кадрів для задоволення потреб оборонно-промислового комплексу, зокрема шляхом відновлення діяльності навчальних комбінатів на підприємствах, у професійно-технічних училищах і спеціалізованих кафедрах у вищих навчальних закладах													ГВ	БУ
7)	удосконалення системи координації діяльності органів виконавчої влади і управління, що здійснюють реалізацію державної політики у сфері безпеки, оборони та розвитку оборонно-промислового комплексу, шляхом створення при Президентові України Державної комісії з питань оборонно-промислового комплексу	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ
8)	забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів продукцією військового призначення відповідно до характеру і масштабів загроз державі, цілей, пріоритетів та завдань воєнної політики (потреб сектору безпеки і оборони)	КЗ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	К	ГВ	
9)	формування та підтримання у належному стані державного матеріального резерву, резервних фондів грошових коштів, удосконалення системи створення та збереження мобілізаційних запасів, системи розвитку і утримання виробничих потужностей мобілізаційного призначення, мобілізаційного розгортання промисловості для виробництва продукції військового призначення	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ	
10)	удосконалення засад державної політики у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами, підвищення ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва, насамперед з державами ЄС та НАТО	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ	

11)	затвердження на законодавчому рівні річних обсягів фінансування витрат на розвиток сектору безпеки і оборони як визначеного відсотка річного валового внутрішнього продукту	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	БУ	ГВ	БУ
12)	забезпечення у рамках виконання Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу формування організаційно і функціонально збалансованої структури оборонно-промислового комплексу, поглибленої інтеграції науки та виробництва, проведення раціональної реорганізації і диверсифікації, технічного переозброєння, збереження та розвитку базових і критичних технологій, створення, розширення номенклатури та обсягів випуску конкурентоспроможної продукції військового і цивільного призначення та подвійного використання для задоволення першочергових потреб сектору безпеки і оборони, національної економіки та поставки на експорт	БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ		БУ	БУ	БУ	ДР	КЗ	ГВ

[-1] Міністерство внутрішніх справ України безпосередньої участі у бойових діях не бере, але забезпечує виконання покладених на нього завдань та завдань, що визначені законодавством центральним органам виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ України, а також здійснює воєнно-політичне і адміністративне керівництво Національною гвардією України. Крім того, забезпечує виконання заходів територіальної оборони.

[-2] Державна служба України з надзвичайних ситуацій безпосередньої участі у бойових діях не бере, а здійснює захист населення і територій від наслідків ведення воєнних дій.

[-3] Головна відповідальність за виконання завдання та координацію зусиль у мирний час покладається: на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах – на Державну прикордонну службу України; в повітряному та підводному просторі в межах територіального моря – на Збройні Сили України.

[-4] Державна прикордонна служба України здійснює охорону та захист пунктів пропуску через державний кордон, військових містечок її підрозділів та органів управління з метою припинення спроб їх блокування та захоплення, роззброєння прикордонних нарядів (прикордонних підрозділів); заподіяння шкоди життю і здоров'ю, захоплення заручників осіб, які перетинають державний кордон, прикордонників, членів їх сімей.

[-5] Головна відповідальність та координація зусиль щодо ліквідації наслідків масових інфекційних захворювань громадян покладається на Міністерство охорони здоров'я України.

[-6] Головна відповідальність та координація зусиль щодо ліквідації наслідків великомасштабного ураження сільськогосподарських рослин хворобами і шкідниками та масових інфекційних захворювань сільськогосподарських тварин покладається на Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Примітка. У цьому додатку скорочення вживаються у такому значенні: К – керівництво; БУ – безпосередня участь; КЗ – координація дій (заходів); ДР – допоміжна роль сприяння у виконанні; ГВ – головна відповідальність; Зб – забезпечення (політико-дипломатичне, організаційне, ресурсне, наукове, технічне, виробниче, економічне, інформаційне тощо).

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ПРОРІШЕННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ВІД 29 ГРУДНЯ 2016 РОКУ «ПРО ДОКТРИНУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»[6]

Відповідно до статті 107 Конституції України, частини другої статті 2 Закону України «Про основи національної безпеки України» постановляю:

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» (додається).

2. Затвердити Доктрину інформаційної безпеки України (додається).

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **П.Порошенко**
м. Київ
25 лютого 2017 року
№ 47/2017

[6] Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». Указ Президента України; Доктрина від 25.02.2017 № 47/2017. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/47/2017

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 25 лютого 2017 року № 47/2017

ДОКТРИНА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1. Загальні положення

Застосування Російською Федерацією технологій гібридної війни проти України перетворило інформаційну сферу на ключову арену протиборства. Саме проти України Російська Федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на свідомість громадян, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України.

Комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації.

Принципи, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України визначені Стратегією кібербезпеки України, затвердженою Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України».

Доктрина інформаційної безпеки України (далі – Доктрина) визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері.

Правовою основою Доктрини є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Терміни, що вживаються у Доктрині, мають таке значення:

стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави;

урядові комунікації – комплекс заходів, що передбачають діалог уповноважених представників Кабінету Міністрів України з цільовою аудиторією з метою роз'яснення урядової позиції та/або політики з певних проблемних питань;

кризові комунікації – комплекс заходів, що реалізуються державними органами України у кризовій ситуації і передбачають їх діалог із цільовою аудиторією з питань, що стосуються кризової ситуації;

стратегічний наратив – спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційного впливу на цільову аудиторію.

2. Мета та принципи Доктрини

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни.

Доктрина базується на принципах додержання прав і свобод людини і громадянина, поваги до гідності особи, захисту її законних інтересів, а також законних інтересів суспільства та держави, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України.

3. Національні інтереси України в інформаційній сфері

Національними інтересами України в інформаційній сфері є:

1) життєво важливі інтереси особи:

забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації;

забезпечення конституційних прав людини на захист приватного життя;

захищеність від руйнівних інформаційно-психологічних впливів;

2) життєво важливі інтереси суспільства і держави:

захист українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, передусім з боку Російської Федерації;

захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України;

всебічне задоволення потреб громадян, підприємств, установ і організацій усіх форм власності у доступі до достовірної та об'єктивної інформації;

забезпечення вільного обігу інформації, крім випадків, передбачених законом;

розвиток та захист національної інформаційної інфраструктури;

збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей Українського народу;

забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України;

вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин та сприяння вивченню мов міжнародного спілкування;

зміцнення інформаційних зв'язків з українською діаспорою, сприяння збереженню її етнокультурної ідентичності;

розвиток медіа-культури суспільства та соціально відповідального медіа-середовища;

формування ефективної правової системи захисту особи, суспільства та держави від деструктивних пропагандистських впливів;

створення з урахуванням норм міжнародного права системи і механізмів захисту від негативних зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, передусім пропаганди;

розвиток інформаційного суспільства, зокрема його технологічної інфраструктури;

безпечне функціонування і розвиток національного інформаційного простору та його інтеграція у європейський і світовий інформаційний простір;

розвиток системи стратегічних комунікацій України;

ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства під час формування, реалізації державної політики в інформаційній сфері;

забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних ресурсів України;

захищеність державної таємниці та іншої інформації, вимоги щодо захисту якої встановлені законом;

формування позитивного іміджу України у світі, донесення оперативної, достовірної і об'єктивної інформації про події в Україні до міжнародної спільноти;

розбудова системи іномовлення України та забезпечення наявності іншомовного українського каналу в кабельних мережах та у супутниковому мовленні за межами України.

4. Актуальні загрози національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері

Актуальними загрозами національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері є:

здійснення спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні;

проведення державою-агресором спеціальних інформаційних операцій в інших державах з метою створення негативного іміджу України у світі;

інформаційна експансія держави-агресора та контрольованих нею структур, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури на території України та в інших державах;

інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях;

недостатня розвиненість національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливості України ефективно протидіяти інформаційній агресії та проактивно діяти в інформаційній сфері для реалізації національних інтересів України;

неефективність державної інформаційної політики, недосконаліть законодавства стосовно регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері, невизначеність стратегічного наративу, недостатній рівень медіа-культури суспільства;

поширення закликів до радикальних дій, пропаганда ізоляціоністських та автономістських концепцій співіснування регіонів в Україні.

5. Пріоритети державної політики в інформаційній сфері

Пріоритетами державної політики в інформаційній сфері мають бути:

1) щодо забезпечення інформаційної безпеки:

створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них;

удосконалення повноважень державних регуляторних органів, які здійснюють діяльність щодо інформаційного простору держави, з метою досягнення адекватного рівня спроможності держави відповідати реальним та потенційним загрозам національним інтересам України в інформаційній сфері;

законодавче врегулювання механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави, зокрема з українського сегмента мережі Інтернет, інформації, яка загрожує життю, здоров'ю громадян України, пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення територіальної цілісності України, загрожує державному суверенітету, пропагує комуністичний та/або націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарні режими та їхню символіку;

визначення механізмів регулювання роботи підприємств телекомунікацій, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій, закладів культури та засобів масової інформації, а також використання місцевих радіостанцій, телевізійних центрів та друкарень для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ та населення; заборони роботи приймально-передавальних радіостанцій особистого та колективного користування і передачі інформації через комп'ютерні мережі в умовах запровадження правового режиму воєнного стану;

оптимізація законодавчих механізмів реалізації зобов'язань України в межах Європейської конвенції про транскордонне телебачення щодо держав, які не є підписантами зазначеної Конвенції;

створення і розвиток структур, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, насамперед у Збройних Силах України, з урахуванням практики держав - членів НАТО;

розвиток і захист технологічної інфраструктури забезпечення інформаційної безпеки України;

забезпечення повного покриття території України цифровим мовленням, насамперед у прикордонних районах, а також тимчасово окупованих територій;

розвиток цифрового мовлення, унеможливлення впливу на його інфраструктуру суб'єктів, що пов'язані з державою-агресором;

побудова дієвої та ефективної системи стратегічних комунікацій;

розвиток механізмів взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства щодо протидії інформаційній агресії проти України;

боротьба з дезінформацією та деструктивною пропагандою з боку Російської Федерації;

посилення спроможностей сектору безпеки і оборони щодо протидії спеціальним інформаційним операціям, спрямованим на зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності, підрив обороноздатності України, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, загострення суспільно-політичної ситуації;

виявлення та притягнення до відповідальності згідно із законодавством суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються державою-агресором для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності;

унеможливлення вільного обігу інформаційної продукції (друкованої та електронної), насамперед походженням з території держави-агресора, що містить пропаганду війни, національної і релігійної ворожнечі, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України, провокує масові заворушення;

проведення розвідувальними органами України акцій сприяння реалізації та захисту національних інтересів України в інформаційній сфері, протидії зовнішнім загрозам інформаційній безпеці держави за межами України;

недопущення використання інформаційного простору держави в деструктивних цілях або для дій, що спрямовані на дискредитацію України на міжнародному рівні;

2) щодо забезпечення захисту і розвитку інформаційного простору України, а також конституційного права громадян на інформацію:

стимулювання розвитку національного виробництва текстового і аудіовізуального контенту, зокрема шляхом створення системи квотування та проведення цільових конкурсів на надання грантів;

забезпечення функціонування Суспільного телебачення і радіомовлення України, у тому числі його належного фінансування;

створення системи мовлення територіальних громад, яка сприятиме розширенню комунікативних можливостей та зниженню конфліктності всередині громад;

підтримка вітчизняної книговидавничої справи, зокрема перекладів іноземних творів, забезпечення ними навчальних закладів і бібліотек;

розвиток правових інструментів захисту прав людини і громадянина на вільний доступ до інформації, її поширення, оброблення, зберігання та захист;

комплексна підтримка розвитку механізмів саморегуляції засобів масової інформації на засадах соціальної відповідальності;

підвищення медіа-грамотності суспільства, сприяння підготовці професійних кадрів для медіа-сфери з високим рівнем компетентності;

удосконалення законодавчого регулювання інформаційної сфери відповідно до актуальних загроз національній безпеці;

задоволення потреб населення тимчасово окупованих територій в об'єктивній, оперативній і достовірній інформації;

повне покриття території України цифровим та інтернет-мовленням замість аналогового і надання рівних можливостей доступу кожному громадянину до інформаційних ресурсів мережі Інтернет;

формування системи державної підтримки виробництва вітчизняного аудіовізуального продукту;

пропагування, у тому числі через аудіовізуальні засоби, зокрема соціальну рекламу, основних етапів і досвіду державотворення, цінностей свободи, демократії, патріотизму, національної єдності, захисту України від зовнішніх і внутрішніх загроз;

3) щодо відкритості та прозорості держави перед громадянами:

розвиток механізмів електронного урядування;

сприяння розвитку можливостей доступу та використання публічної інформації у формі відкритих даних;

інформування громадян України про діяльність органів державної влади, налагодження ефективної співпраці зазначених органів із засобами масової інформації та журналістами;

проведення реформи урядових комунікацій;

розвиток сервісів, спрямованих на більш масштабне та ефективне залучення громадськості до прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

сприяння формуванню культури суспільної дискусії;

4) щодо формування позитивного міжнародного іміджу України:

ґрунтовне реформування системи представлення інформації про Україну на міжнародній арені;

розвиток публічної дипломатії, у тому числі культурної та цифрової;

активізація скоординованої інформаційної роботи закордонних дипломатичних установ України;

сприяння поширенню та розвитку системи іномовлення України;

створення та забезпечення функціонування правового механізму взаємодії державних органів з інститутами громадянського суспільства з ме-

тою інформаційної підтримки комерційної, гуманітарної, просвітницької, культурної та іншої діяльності таких інститутів за межами України;

постійний моніторинг пропаганди держави-агресора, розроблення та оперативна реалізація адекватних заходів протидії;

недопущення використання міжнародного інформаційного простору в деструктивних цілях або для дій, що спрямовані на дискредитацію України на міжнародному рівні;

реформування системи взаємовідносин з українською діаспорою шляхом забезпечення більш тісної співпраці та проведення ефективних заходів, зокрема в рамках комунікацій «від людини до людини»;

участь у міжнародних культурних заходах з метою представлення національної культури та ідентичності;

запровадження міжнародних культурних фестивалів в Україні з метою популяризації української культури та розвитку комунікацій «від людини до людини».

6. Механізм реалізації Доктрини

Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку має здійснювати координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері.

Кабінет Міністрів України забезпечуватиме здійснення інформаційної політики держави, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовуватиме і координуватиме роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері.

На Міністерство інформаційної політики України мають бути покладені в установленому порядку організація та забезпечення:

моніторингу засобів масової інформації та загальнодоступних ресурсів вітчизняного сегмента мережі Інтернет з метою виявлення інформації, поширення якої заборонено в Україні;

моніторингу загроз національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері;

сприяння Міністерству закордонних справ України щодо донесення офіційної позиції України до іноземних засобів масової інформації;

формування поточних пріоритетів державної інформаційної політики, контролю їх реалізації;

координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України;

урядових комунікацій;

кризових комунікацій, зокрема під час проведення антитерористичної операції та в особливий період;

вжиття заходів в інформаційній сфері, пов'язаних із запровадженням правових режимів надзвичайного чи воєнного стану;

розроблення стратегічного наративу і його імплементації;

вироблення і впровадження стратегії інформаційного забезпечення процесу звільнення та реінтеграції тимчасово окупованих територій;

розроблення та впровадження єдиних стандартів підготовки фахівців у сфері урядових комунікацій для потреб державних органів.

Для сприяння координації діяльності органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України та взаємодії з іншими державними органами в інформаційній сфері у Міністерстві інформаційної політики України може утворюватися в установленому порядку допоміжний орган.

На Міністерство закордонних справ України має бути покладено в установленому порядку:

формування та реалізацію стратегії публічної та культурної дипломатії України;

координацію інформаційної діяльності державних органів у зовнішньополітичній сфері;

забезпечення просування інтересів України за кордоном інформаційними засобами;

забезпечення донесення позиції України до керівництва іноземних держав, парламентів та урядів, зовнішньополітичних відомств, представників бізнесу та експертних кіл, широкої громадськості, сприяння просуванню позитивного іміджу України;

сприяння просуванню українських телеканалів у кабельні та супутникові мережі за кордоном;

забезпечення налагодження взаємодії з міжнародними партнерами як на двосторонній, так і на багатосторонній основі з метою застосування міжнародного досвіду та найкращих практик у контексті протидії інформаційним загрозам.

Міністерство оборони України має забезпечувати функціонування системи військово-цивільних зв'язків у місцях постійної дислокації та розгортання підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань, а також організовувати і забезпечувати:

зв'язки з українськими та іноземними засобами масової інформації щодо висвітлення ситуації в районі проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;

протидію спеціальним інформаційним операціям, спрямованим проти Збройних Сил України та інших військових формувань;

супроводження інформаційними засобами виконання завдань оборони України;

донесення достовірної інформації до військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, зокрема через засоби масової інформації Збройних Сил України.

Міністерство культури України, Державне агентство України з питань кіно, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення,

Державний комітет телебачення і радіомовлення України відповідно до компетенції братимуть участь у забезпеченні захисту українського інформаційного простору від пропагандистської аудіовізуальної та друкованої продукції держави-агресора; розроблятимуть пріоритети і стимули розвитку українського кіно, телевізійного контенту, книгодрукування, зокрема висвітлення героїчного спротиву Українського народу російській агресії.

Служба безпеки України у межах компетенції має здійснювати:

моніторинг спеціальними методами і способами вітчизняних та іноземних засобів масової інформації та мережі Інтернет з метою виявлення загроз національній безпеці України в інформаційній сфері;

протидію проведенню проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, загострення суспільно-політичної та соціально-економічної ситуацій.

Розвідувальні органи України у процесі здійснення розвідувальної діяльності мають сприяти реалізації та захисту національних інтересів України в інформаційній сфері за кордоном, протидіяти зовнішнім загрозам інформаційній безпеці держави.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України забезпечуватиме в межах компетенції формування і реалізацію державної політики у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України.

Національний інститут стратегічних досліджень має забезпечити науково-аналітичне та експертне супроводження процесу формування і реалізації державної інформаційної політики.

7. Прикінцеві положення

Зважаючи на особливі умови і ведення проти України агресивної інформаційної війни не лише на її території, але й у світі, забезпечення реалізації Доктрини можливе лише за умови належної координації заходів, здійснюваних усіма державними органами. Ключові заходи відповідно до положень Доктрини визначатиме Рада національної безпеки і оборони України.

Суб'єкти реалізації державної інформаційної політики у взаємодії з інститутами громадянського суспільства в межах компетенції забезпечують реалізацію Доктрини, а також за необхідності вносять обгрунтовані пропозиції щодо корегування її положень.

Глава Адміністрації
Президента України **І.Райнін**

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ПРО РІШЕННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ВІД 2 ВЕРЕСНЯ 2015 РОКУ «ПРО НОВУ РЕДАКЦІЮ ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ»[7]

Відповідно до статті 107 Конституції України, частини другої статті 2 Закону України „Про основи національної безпеки України" **постановляю**:

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року „Про нову редакцію Воєнної доктрини України" (додається).

2. Затвердити Воєнну доктрину України (додається).

3. Визнати такими, що втратили чинність:

Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648 „Про Воєнну доктрину України";

статтю 2 Указу Президента України від 15 липня 2004 року № 800 „Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 липня 2004 року „Про дальший розвиток відносин з НАТО з урахуванням результатів засідання Комісії Україна - НАТО на найвищому рівні 29 червня 2004 року";

статтю 1 Указу Президента України від 21 квітня 2005 року № 702 „Питання Воєнної доктрини України";

статтю 3 Указу Президента України від 8 липня 2009 року № 518 „Про внесення змін до деяких указів Президента України";

статтю 2 Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390 „Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року „Про нову редакцію Воєнної доктрини України".

4. Міністерству закордонних справ України, Міністерству оборони України забезпечувати інформаційне супроводження виконання Воєнної доктрини України.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **П.Порошенко**
м. Київ
24 вересня 2015 року
№ 555/2015

[7] Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України : Указ Президента України; Доктрина від 24.09.2015 № 555/2015. // База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/555/2015

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 24 вересня 2015 року № 555/2015

ВОЄННА ДОКТРИНА УКРАЇНИ

Тимчасова окупація Російською Федерацією частини території України – Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, розпалювання Росією збройного конфлікту в східних регіонах України та руйнування системи світової та регіональної безпеки і принципів міжнародного права зумовлюють перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації воєнної політики України.

І. Загальні положення

1. Воєнна доктрина України (далі - Воєнна доктрина) є системою поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів.

2. Правовою основою Воєнної доктрини є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Воєнна доктрина ґрунтується на результатах аналізу та прогнозування воєнно-політичної обстановки, принципах оборонної достатності, без'ядерного статусу, високої готовності до оборони, системності оборонного планування, а також визначених Верховною Радою України засадах внутрішньої та зовнішньої політики. Основні положення Воєнної доктрини є похідними від Стратегії національної безпеки України, розвивають її положення за напрямами забезпечення воєнної безпеки та спрямовані на протидію агресії з боку Російської Федерації, досягнення Україною критеріїв, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, забезпечення рівноправного взаємовигідного співробітництва у воєнній, воєнно-економічній та військово-технічній сферах з усіма заінтересованими державами-партнерами.

4. Терміни, що вживаються у Воєнній доктрині, мають таке значення:

воєнна політика України - діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, пов'язана із запобіганням воєнним конфліктам, організацією та здійсненням військового будівництва і підготовкою Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення до збройного захисту національних інтересів;

воєнно-політична обстановка - стан воєнно-політичних відносин на певний момент (у певний період);

воєнно-політичні відносини - сукупність намірів і дій сторін (держав, коаліцій держав, міжнародних корпорацій, політичних партій, суспільних рухів), спрямованих на досягнення власних інтересів із застосуванням воєнних інструментів разом із усіма наявними іншими інструментами у політичній, воєнній, економічній та інших сферах життєдіяльності;

воєнний конфлікт – форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнних конфліктів є війна та збройний конфлікт;

збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт);

локальна війна – війна між двома чи більше державами, у якій воєнні дії обмежені територіями воюючих держав та переслідують воєнно-політичні цілі, що зачіпають переважно інтереси лише цих держав (територіальні, політичні, економічні тощо);

регіональна війна – війна, що охоплює певний регіон (частину континенту) за участю всіх чи більшості держав регіону та з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що зачіпають інтереси цих держав;

воєнно-політичний виклик – наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, що спрямовані на досягнення власних цілей без урахування інтересів іншої сторони, з усвідомленням можливості заподіяння шкоди таким інтересам;

воєнно-політичний ризик – наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які за певних умов можуть заподіяти шкоди національним інтересам іншої сторони;

загроза застосування воєнної сили – наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей;

оборонно-промисловий комплекс – сукупність підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, виконують послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іноземними державами;

сектор безпеки і оборони – охоплена єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України вій-

ськових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, діяльність яких за функціональним призначенням відповідно до Конституції та законів України спрямована на захист національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці України;

сили безпеки – державні правоохоронні та розвідувальні органи, сили цивільного захисту та органи загальної компетенції, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України;

сили оборони – Збройні Сили України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна спеціальна служба транспорту, інші утворені відповідно до законів України військові формування, а також правоохоронні та розвідувальні органи, в частині залучення їх до виконання завдань з оборони держави;

спроможності сил оборони – здатність досягти необхідного результату під час виконання завдань з питань оборони у певних умовах відповідно до визначених сценаріїв дій та з використанням наявних ресурсів;

стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави - публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави.

ІІ. Безпекове середовище (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті воєнної безпеки

5. Безпекове середовище довкола України складне та динамічне.

Через збройний конфлікт на Сході України, воєнно-політичну нестабільність на Близькому Сході, боротьбу за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки посилюється глобальна воєнно-політична нестабільність. Провідні держави збільшують розміри воєнних витрат, активізують розробку нових зразків озброєння, підвищують інтенсивність військових навчань.

6. Формування та розвиток безпекового середовища у світі відбувається під впливом таких головних тенденцій:

посилення суперечностей щодо поділу сфер впливу між світовими центрами сили, збільшення їх агресивності, непоступливості, прагнення порушити на свою користь воєнно-стратегічну рівновагу, зокрема загострення протистояння між США та Російською Федерацією;

загострення безпекової ситуації в країнах Близького Сходу та Північної Африки, активізація релігійного екстремізму та поширення ідей радикального ісламу в країнах Центральної Азії, суперечності між азіатсько-тихоокеанськими державами щодо належності острівних зон;

сучасна криза та невизначеність засад нової системи міжнародної безпеки, послаблення ролі міжнародних безпекових інститутів, спроби посилити роль воєнної сили поза наявними механізмами міжнародної безпеки;

перенесення ваги у воєнних конфліктах на асиметричне застосування воєнної сили не передбаченими законом збройними формуваннями, змі-

щення акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів (економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо), що принципово змінює характер збройної боротьби;

порушення норм і принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та інших міжнародних договорах;

послаблення законодавчих обмежень щодо застосування воєнної сили державами за межами власної території;

глобальні кліматичні зміни, зменшення запасів природних ресурсів, дефіцит питної води, продуктів харчування, посилення міграційних процесів, а також зростання ризиків виникнення масштабних надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

розширення масштабів тероризму, піратства, інших явищ, пов'язаних із застосуванням збройного насильства.

7. Головними тенденціями, що впливають на воєнно-політичну обстановку в регіоні довкола України, є:

поширення практики проведення спеціальних операцій та дій провокаційного характеру для створення конфліктних ситуацій;

посилення внутрішньої нестабільності в сусідніх державах, викликаної втручанням з боку інших держав, зниженням життєвого рівня населення, неефективністю дій керівництва, намаганнями етнічних утворень сепаратно вирішувати нагальні проблеми;

інтенсивна модернізація збройних сил сусідніми державами, активізація розробок озброєння та військової техніки нового покоління з принципово новими можливостями вогневого ураження і управління;

посилення мілітаризації в регіоні довкола України, збільшення іноземної військової присутності на територіях сусідніх держав;

активна дестабілізуюча зовнішня політика і політика безпеки Російської Федерації щодо сусідніх держав, а також щодо міжнародних організацій, включаючи НАТО та ЄС;

відмова або ухилення Російської Федерації від виконання зобов'язань за міжнародними договорами у сфері контролю над озброєннями, зміцнення довіри і безпеки у військовій діяльності;

модернізація та вдосконалення спеціальними службами іноземних держав систем і комплексів технічної розвідки, нарощування їх можливостей, спроби несанкціонованого доступу до об'єктів інформаційної інфраструктури України;

гальмування процесу договірно-правового оформлення державних кордонів та розмежування виключних (морських) економічних зон і континентального шельфу між державами;

інформаційна війна Російської Федерації проти України.

8. Зовнішньополітичні умови не сприяють врегулюванню збройного конфлікту на Сході України.

За таких обставин Україна може розраховувати насамперед на власні сили та підтримку США, держав - членів ЄС і НАТО, які вважають, що збереження незалежності та територіальної цілісності України є одним із визначальних факторів забезпечення світової та регіональної стабільності.

9. Актуальними воєнними загрозами для України є:

збройна агресія і порушення територіальної цілісності України (тимчасова окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та військова агресія Російської Федерації в окремих районах Донецької і Луганської областей), нарощування військової потужності Російської Федерації в безпосередній близькості до державного кордону України, у тому числі потенційна можливість розгортання тактичної ядерної зброї на території Автономної Республіки Крим;

мілітаризація Російською Федерацією тимчасово окупованої території шляхом формування нових військових з'єднань і частин, а також постачання бойовиків, військової техніки та засобів матеріально-технічного забезпечення;

присутність військового контингенту Російської Федерації у Придністровському регіоні Республіки Молдова, який може бути використаний для дестабілізації ситуації у південних регіонах України;

нарощування Російською Федерацією поблизу державного кордону України угруповання військ з потужним ударно-наступальним потенціалом, створення нових, розширення і модернізація наявних баз, об'єктів військової інфраструктури;

активізація спеціальними службами Російської Федерації розвідувально-підривної діяльності в Україні з метою дестабілізації внутрішньої соціально-політичної обстановки в Україні, а також з метою підтримки не передбачених законом збройних формувань у східних регіонах України і створення умов для розширення масштабів збройної агресії;

діяльність на території України не передбачених законом збройних формувань, спрямована на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні, залякування населення, позбавлення його волі до опору, порушення функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, важливих об'єктів промисловості та інфраструктури;

територіальні претензії Російської Федерації до України і посягання на її суверенітет та територіальну цілісність.

10. Воєнно-політичними викликами, які можуть перерости в загрозу застосування воєнної сили проти України, є:

втручання у внутрішні справи України з боку Російської Федерації, спрямоване на порушення конституційного устрою, територіальної цілісності та суверенітету України, внутрішньої соціально-політичної стабільності та правопорядку;

протидія реалізації європейського вибору Українського народу, формуванню систем колективної безпеки за участю України;

невирішеність питань щодо розмежування державного кордону України в акваторії Чорного і Азовського морів, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова;

спроби дестабілізації з боку Російської Федерації соціально-політичної та економічної ситуації в Україні, а також провокування сепаратистських настроїв у районах компактного проживання національних меншин на території України;

цілеспрямований інформаційний (інформаційно-психологічний) вплив з використанням сучасних інформаційних технологій, спрямований на формування негативного міжнародного іміджу України, а також на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної обстановки, загострення міжетнічних та міжконфесійних відносин в Україні або її окремих регіонах і місцях компактного проживання національних меншин;

дії Російської Федерації щодо ускладнення та уповільнення економічного розвитку України;

розповсюдження зброї масового ураження, тероризму, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю і боєприпасами, нелегальна міграція.

З урахуванням тенденцій розвитку та характеру воєнно-політичної обстановки в середньостроковій перспективі найбільш імовірні збройні конфлікти з використанням противником як власних збройних сил, так і підтримуваних ними не передбачених законом збройних формувань, терористичних угруповань, найманців як інструменту досягнення власних інтересів. Значно зростатиме вірогідність переростання таких конфліктів у війну.

11. Загрози воєнній безпеці України можуть бути реалізовані за такими сценаріями:

повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України з проведенням сухопутних, повітряно-космічних, морських операцій з рішучими воєнно-політичними цілями;

окрема спеціальна операція Російської Федерації проти України із застосуванням військових підрозділів та/або частин, вогневих ударів, інформаційних, інформаційно-психологічних операцій (дій) у сукупності з використанням невоєнних заходів, у тому числі миротворчих сил за відсутності відповідного рішення Ради Безпеки ООН;

блокада морських портів, узбережжя або повітряного простору України із застосуванням воєнної сили, порушення комунікацій України з боку Російської Федерації;

збройний конфлікт всередині держави, інспірований Російською Федерацією з намаганням відокремити від України адміністративно-територіальні одиниці у східних та південних регіонах України, за участю не передбачених законом збройних формувань, терористичних угруповань у взаємодії з політичними, неурядовими, етнічними, релігійними або іншими організаціями;

збройний конфлікт на державному кордоні України, зокрема прикордонні збройні інциденти (провокації, сутички) з регулярними або нерегулярними силами Російської Федерації, не передбаченими законом збройними формуваннями;

терористичні акти на території України або проти громадян України, посягання на життя державних чи громадських діячів, представників іноземних держав (вчинені з метою провокації війни або міжнародних ускладнень), диверсії (у тому числі на об'єктах критичної інфраструктури), а також вибухи, підпали у приміщеннях органів державної влади та їх захоплення, викрадення громадян або захоплення заручників.

Загрози воєнній безпеці України у разі їх реалізації можуть призвести до зміни конституційного ладу України, подальшої окупації України або її окремих територій, встановлення прямого або опосередкованого контролю над Україною та втрати нею державного суверенітету і територіальної цілісності.

12. На спроможності України щодо адекватного реагування на виклики та ризики воєнній безпеці негативно впливають внутрішні економічні та соціально-політичні фактори:

економічна криза, порушення цілісності національної економіки внаслідок тимчасової окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя й діяльності підтримуваних нею незаконних збройних формувань в окремих районах Донецької та Луганської областей, обумовлене цим обмеження фінансових можливостей держави;

розбалансованість і незавершеність системних реформ у сфері національної безпеки і оборони, недостатність ресурсного забезпечення сил оборони та неефективне використання наявних ресурсів;

низька ефективність системи державного управління суб'єктами забезпечення національної безпеки України у воєнній сфері, недосконалість механізмів планування розвитку таких суб'єктів;

недостатній рівень готовності Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення до ведення сучасної збройної боротьби;

низька ефективність державних органів, що провадять розвідувальну і контррозвідувальну діяльність;

недостатній рівень координації і узгодженості дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, низький рівень підготовки їх спеціалістів з питань безпеки і оборони;

невідповідність сучасним викликам сил цивільного захисту та їх технічного оснащення;

недостатні та непрофесійні зусилля органів державної влади України у сфері протидії пропаганді та інформаційно-психологічним операціям Російської Федерації.

13. Воєнно-економічне та військово-технічне забезпечення воєнної безпеки держави безпосередньо залежить від оборонно-промислового комплексу країни, основними проблемами функціонування якого є:

низька ефективність реалізації військово-технічної і військово-промислової політики, політики військово-технічного співробітництва, неврегульованість питань визначення державних замовників щодо розроблення та виконання державних цільових програм реформування та розвитку;

відсутність державного регулювання та недостатня підтримка стратегічно важливих для оборони, безпеки і економіки держави наукових установ і промислових підприємств з метою переходу від сировинної моделі побудови економіки держави до моделі інноваційного розвитку, задоволення потреб Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, в озброєнні, військовій і спеціальній техніці;

відсутність технологічно замкнених циклів виробництва більшості видів озброєння та військової техніки, руйнування традиційної науково-технічної і виробничої кооперації, низькі темпи проведення диверсифікації закупівель товарів військового призначення та подвійного використання;

критичне фізичне і моральне зношення основних виробничих фондів, низька ефективність використання науково-виробничої бази, значна енергоємність виробництв, технологічне відставання від провідних держав світу, критичний фінансово-економічний стан більшості підприємств, низька рентабельність виробництва, відсутність обігових коштів і брак інвестиційних ресурсів, недостатня ємність внутрішнього ринку оборонної продукції, що значно ускладнює її реалізацію на зовнішньому ринку;

критичний стан забезпечення підприємств оборонно-промислового комплексу висококваліфікованими робітничими, технічними та інженерними кадрами.

III. Цілі та основні завдання воєнної політики

14. Україна прагне підтримувати дружні відносини з усіма державами світу на основі міжнародних договорів, укладених на принципах рівноправності, невтручання у внутрішні справи, взаємоповаги до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності.

15. Головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення територіальної цілісності держави, її суверенітету і недоторканності в межах державного кордону України.

16. Основними цілями у сфері воєнної політики України є:

відбиття збройної агресії Російської Федерації проти України;

забезпечення обороноздатності України на рівні, достатньому для запобігання виникненню збройного конфлікту, а у разі збройного конфлікту – для його локалізації і нейтралізації;

участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу;

удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б гарантувала надійний захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, гідне сприйняття України на міжнародному рівні та відповідала критеріям членства України в ЄС і НАТО.

17. Виходячи із засад внутрішньої і зовнішньої політики, з урахуванням характеру актуальних загроз національній безпеці основними завданнями воєнної політики України у найближчий час і в середньостроковій перспективі є:

локалізація та нейтралізація у найкоротший строк воєнно-політичної кризи у східних регіонах України, запобігання її переростанню у масштабну збройну агресію;

ліквідація не передбачених законом збройних формувань та відновлення повного контролю державного кордону України;

відновлення престижу військової служби;

інтегрування добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції в Донецькій і Луганській областях, забезпеченні її проведення, до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів;

реформування Збройних Сил України з метою досягнення оперативної і технічної сумісності зі збройними силами держав - членів НАТО;

удосконалення системи мобілізаційної підготовки та мобілізації, у тому числі забезпечення створення необхідної кількості підготовленого військового резерву;

збереження в умовах збройного протистояння та реальної загрози агресії змішаного принципу комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань з поступовим збільшенням кількості військовослужбовців за контрактом у складі бойових військових частин. Комплектування небойових військових частин та посад, що не визначають боєздатність у бойових військових частинах, здійснюватиметься переважно військовослужбовцями строкової служби та призваними на військову службу за призовом під час мобілізації (у разі прийняття рішення про мобілізацію);

дотримання принципу незалучення військовослужбовців строкової служби до участі у бойових діях;

створення єдиної системи видової розвідки з відповідною інфраструктурою отримання та обробки інформації в режимі часу, наближеного до реального;

створення цілісного сектору безпеки і оборони держави як головного елемента системи забезпечення воєнної безпеки, інтеграція спроможнос-

тей його складових для своєчасного і ефективного реагування на наявні та потенційні загрози;

забезпечення підвищення спроможностей сил оборони, необхідних для досягнення цілей воєнної політики;

підвищення спроможностей вітчизняного оборонно-промислового комплексу за рахунок впровадження новітніх військових технологій, створення максимально можливих замкнених циклів розроблення і виробництва найважливіших зразків озброєння, спеціальної і військової техніки, використання можливостей військово-технічного співробітництва з державами - стратегічними партнерами України;

удосконалення державної інформаційної політики у воєнній сфері;

попередження та ефективна протидія інформаційно-психологічним впливам іноземних держав, спрямованим на підрив обороноздатності, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної обстановки, провокування міжетнічних та міжконфесійних конфліктів в Україні;

забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, учасників антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях та членів їх сімей;

удосконалення системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони держави відповідно до стандартів ЄС та НАТО;

підвищення рівня координованості складових сектору безпеки і оборони та вдосконалення механізмів їх консолідованого розвитку та посилення відповідних оперативних спроможностей для забезпечення воєнної безпеки.

Визначені цілі та завдання воєнної політики відповідають сучасному стану і середньостроковому прогнозу воєнно-політичної обстановки та можуть уточнюватися з урахуванням змін безпекового середовища, умов соціально-економічного розвитку України, спроможностей сил оборони.

18. Після відновлення територіальної цілісності України основна мета воєнної політики полягатиме в запобіганні виникненню нових збройних конфліктів, системному зміцненні обороноздатності держави, підвищенні ролі та авторитету України на міжнародній арені.

Україна підтримуватиме такий рівень обороноздатності, який одночасно з повним використанням можливостей щодо мирного врегулювання міждержавних суперечностей відповідатиме рівню воєнних загроз та водночас забезпечуватиме воєнно-стратегічний паритет у регіоні.

19. Підготовка оборони України за змістом, спрямованістю і масштабом здійснюється відповідно до Закону України „Про оборону України". Підготовка сил оборони України орієнтується на ведення ними як оборонних, так і контрнаступальних та наступальних дій. Згідно з цим розробляються програми та плани бойової і оперативної підготовки, бойові статути і настанови Збройних Сил України.

20. Головним принципом застосування сил оборони у воєнному конфлікті є активна оборона з метою завдання противнику поразки та приму-

шення його до припинення воєнних (бойових) дій. Особлива увага приділяється обороні найбільш важливих в оперативно-стратегічному значенні рубежів і районів, зон, адміністративно-політичних і економічних центрів, десантно небезпечних ділянок Чорноморського і Азовського узбережжя, комунікацій.

21. Оборона України шляхом проведення спільних операцій сил оборони поєднується з територіальною обороною, організовується опір на тимчасово захоплених ворогом територіях. Основою сил територіальної оборони є підрозділи Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення.

22. Під час реалізації оборонних заходів органами управління та силами єдиної державної системи цивільного захисту забезпечується ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням зброї, та захист населення і територій від наслідків ведення воєнних дій.

23. Ураховуючи наявність на території України та сусідніх держав екологічно небезпечних об'єктів, а також певну ймовірність застосування у війні з боку противника зброї масового знищення, сили безпеки і оборони та населення України готуються до дій в умовах радіаційного, хімічного забруднення та бактеріологічного зараження, великих пожеж і значних зон затоплення.

24. Україна не виключає можливості застосування воєнної сили також для локалізації та ліквідації внутрішнього збройного конфлікту. Для ліквідації внутрішнього збройного конфлікту Україна залучає Збройні Сили України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державну спеціальну службу транспорту, інші утворені відповідно до законів України військові формування, а також правоохоронні органи спеціального призначення згідно з Конституцією і законами України.

25. Рішення щодо застосування (залучення) Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення у разі зовнішньої агресії, внутрішнього збройного конфлікту чи масштабних проявів тероризму приймає Президент України згідно зі своїми повноваженнями.

26. Збройні Сили України, інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні органи спеціального призначення мають бути також готовими відповідно до рішень Ради Безпеки ООН та міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, до участі в багатонаціональних операціях з підтримання миру і безпеки та гуманітарних операціях під егідою уповноважених на це міжнародних організацій, а також в антитерористичних операціях на території держави та поза її межами, заходах боротьби з піратством, не-

контрольованим розповсюдженням зброї масового ураження, реалізації інших завдань, визначених законами України.

27. Окремим напрямом діяльності сил оборони є підготовка національних (спеціальних) контингентів для забезпечення участі України в організаціях і заходах, пов'язаних з міжнародною колективною безпекою та міжнародним військовим співробітництвом.

28. Україна вважатиме своїм воєнним противником іншу державу (коаліцію держав), дії якої (яких) кваліфікуються законами України або міжнародно-правовими актами як збройна агресія. На сьогодні воєнним противником Україна вважає Російську Федерацію.

Потенційним воєнним противником Україна визнаватиме державу (коаліцію держав), дії або наміри якої (яких) матимуть ознаки загрози застосування воєнної сили проти України.

29. В умовах, що склалися через агресивні дії Російської Федерації в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі та інспірування і підтримку нею сепаратистського руху у східних регіонах України, підготовка держави до оборони здійснюється одночасно з веденням бойових дій проти не передбачених законом збройних формувань. У ході відбиття агресії продовжується нарощування оборонних можливостей держави шляхом переведення економіки і системи воєнного та державного управління на функціонування в умовах особливого періоду, мобілізація додаткових ресурсів.

30. Найвищий ступінь небезпеки має загроза державному суверенітету та територіальній цілісності України. Головною такою загрозою є ймовірність великомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

Усунення (мінімізація) цієї загрози, забезпечення відсічі збройній агресії Російської Федерації та створення умов для відновлення територіальної цілісності України потребує мобілізації всіх політичних, економічних, воєнних та соціальних можливостей держави і суспільства, що передбачає комплексне планування дій, централізоване керівництво та координацію зусиль складових сектору безпеки і оборони, державних і громадських організацій, об'єднаних спільними цілями.

31. Україна залишає за собою право на використання з метою відбиття збройної агресії всіх можливих форм, способів та наявних засобів збройної боротьби, а також завдання ударів противнику на його території з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

32. Як основу кризового реагування на воєнні загрози та недопущення ескалації воєнних конфліктів Україна розглядає такі основні заходи і дії:

використання можливостей Ради Безпеки ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, інших міжнародних структур, які несуть відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки, застосування кризового консультативного механізму відповідно до положень Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, підписаної 9 липня 1997 року;

взаємоузгоджене використання політико-дипломатичних, інформаційних та силових інструментів держави для протидії деструктивному тиску агресора на Україну та примушення його до дотримання норм міжнародного права та власних зобов'язань;

посилення розвідувальної діяльності в інтересах підготовки та проведення Україною стратегічних комунікацій, контрпропагандистських заходів та інформаційно-психологічних операцій;

підвищення ефективності спеціальних інформаційних заходів впливу в районі проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях і на тимчасово окупованій території та зосередження сил і засобів для організації ефективної протидії проведенню ворожих інформаційно-психологічних операцій проти України;

своєчасне введення воєнного або надзвичайного стану в державі чи в окремих її місцевостях, проведення загальної або часткової мобілізації, повного або часткового розгортання Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та приведення їх у готовність до виконання завдань;

здійснення заходів щодо територіальної оборони і цивільного захисту;

посилення охорони та захисту державного кордону України;

локалізація та нейтралізація воєнного конфлікту з метою недопущення його ескалації;

координація відповідно до законодавства діяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадян в інтересах ліквідації воєнного конфлікту і відсічі збройній агресії;

переведення національної економіки, окремих її галузей, підприємств і комунікацій на функціонування в умовах особливого періоду.

33. Основними цілями застосування Україною воєнної сили є:

відсіч збройній агресії з використанням усіх необхідних сил і засобів, форм і способів збройної боротьби, недопущення ескалації та поширення агресії на території України, завдання агресору поразки (втрат) та примушення його до відмови від подальшого застосування воєнної сили з повним відновленням територіальної цілісності і суверенітету України, а також до надання гарантій щодо відшкодування завданих збитків;

у разі збройного конфлікту на державному кордоні України - забезпечення захисту державного кордону України, ліквідація (локалізація, нейтралізація) збройного конфлікту на початковій стадії і недопущення його переростання у війну;

у разі збройного конфлікту всередині держави - ліквідація (локалізація, нейтралізація) не передбачених законом збройних формувань, посилення охорони і захисту важливих державних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури, а також демонстрація готовності і рішучості щодо недопущення втручання іншої держави (коаліції держав) у внутрішні справи України.

Застосування Україною воєнної сили та реалізація заходів цивільного захисту здійснюватимуться відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

34. Україна здійснює стратегічний перегляд концепції оборони з урахуванням досвіду подолання поточної кризи, запровадження нових методів керівництва обороною, які ґрунтуються на євроатлантичному досвіді та відповідають єдиному критерію - висока ефективність за прийнятних витрат. Одночасно передбачається створення результативного механізму формування і реалізації державної політики з питань забезпечення воєнної безпеки, здійснення військово-політичного, адміністративного та безпосереднього військового керівництва силами оборони. До першочергових завдань належить створення дієвої системи управління сектором безпеки і оборони держави.

35. Матеріально-технічну базу системи управління сектором безпеки і оборони України становитимуть Головний ситуаційний центр України, мережа відомчих ситуаційних центрів, ресурси Антитерористичного центру при Службі безпеки України, Головного центру управління службою Державної прикордонної служби України, аналогічних підрозділів інших складових сектору безпеки і оборони, які будуть реформовані з метою досягнення більш високого рівня взаємодії.

36. З урахуванням пріоритету мирних засобів врегулювання конфліктів Україна використовуватиме всі можливі засоби захисту своєї територіальної цілісності, що не суперечать міжнародному праву. Україна залишає за собою право на застосування воєнної сили для оборони, відсічі збройній агресії Російської Федерації, а також з метою відновлення своєї територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону України, звільнення тимчасово окупованої території та непідконтрольних територій.

37. Ключовими завданнями створення умов для відновлення державного суверенітету та територіальної цілісності України є:

комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки до рівня, прийнятного для членства в ЄС і НАТО;

створення ефективного сектору безпеки і оборони, що забезпечує достатні спроможності національної оборони для відсічі збройній агресії;

розвиток Збройних Сил України за західними стандартами та досягнення сумісності із збройними силами держав - членів НАТО.

38. Загальна чисельність сил оборони та загальна кількість традиційних озброєнь в умовах мирного часу може залишатися на досягнутому рівні. Основні зусилля планується зосередити на підвищенні рівня бойової та оперативної підготовки військ (сил) з одночасним радикальним оновленням системи управління ними та якісних характеристик озброєння і військової техніки, у тому числі прийняття на озброєння принципово нових зразків, розроблених на основі сучасних технологій.

39. Передбачається розширення можливостей Головного ситуаційного центру України для забезпечення координації і контролю діяльності орга-

нів виконавчої влади, правоохоронних органів та військових формувань у сфері національної безпеки і оборони у мирний час, в особливий період, в умовах воєнного, надзвичайного стану і при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

40. Об'єднаний комітет з питань розвідувальної діяльності при Президентові України забезпечуватиме координацію діяльності розвідувальних органів України у відповідних сферах.

41. З метою досягнення переваги над воєнним противником мають бути посилені заходи з реалізації державної інформаційної політики на тимчасово окупованій противником території і міжнародній арені.

Забезпечення інформаційної складової воєнної безпеки здійснюватиметься шляхом запровадження ефективної системи заходів стратегічних комунікацій у діяльність органів сектору безпеки.

IV. Суспільно-політичні, економічні та інші умови реалізації воєнної політики. Воєнно-політичні та воєнно-стратегічні обмеження

42. Україна перебуває на передових рубежах боротьби з агресивною політикою Російської Федерації, що вимагає посилення всіх політичних, воєнних, дипломатичних та економічних засобів і заходів.

Порівняно з Російською Федерацією економічні, воєнні, людські, інформаційні та інші ресурси України є значно меншими. З урахуванням наявності в Російській Федерації стратегічної ядерної зброї та зловживання нею статусом постійного члена Ради Безпеки ООН обмеженою також стає і реакція світової спільноти на російську агресію проти України.

43. Збройний конфлікт у східних регіонах України проявив серйозні недоліки воєнно-економічної політики нашої держави, зокрема тривале недофінансування потреб сил оборони та нераціональне використання виділених ресурсів, відсутність державної підтримки реформування і розвитку оборонно-промислового комплексу. В оборонно-промисловому комплексі України загострюються проблеми, викликані, зокрема, розривом кооперaційних відносин з Російською Федерацією, втратою основних фондів підприємств внаслідок тимчасової окупації території України. У військово-технічній сфері проблемними залишаються питання нестачі сучасних засобів збройної боротьби, неготовності ремонтної бази, несправності озброєння та військової техніки.

44. Економічне забезпечення воєнної безпеки здійснюватиметься шляхом формування і реалізації принципово нової єдиної воєнно-економічної, військово-промислової та військово-технічної політики, основними напрямами якої є:

визначення на державному рівні довгострокових наукових та матеріально-технічних потреб оборони, забезпечення створення, виробництва, ремонту і модернізації озброєння, військової та спеціальної техніки і боєприпасів для задоволення потреб безпеки і оборони відповідно до характеру і масштабів воєнних загроз, цілей, пріоритетів і завдань воєнної політики держави;

упровадження системи стратегічного планування розвитку оборонно-промислового комплексу, взаємопов'язаного з цілями та завданнями державної політики у сфері національної безпеки і оборони, соціально-економічного та науково-технічного розвитку України;

формування збалансованої структури оборонно-промислового комплексу, визначення пріоритетних напрямів його реформування і розвитку, технічного переозброєння, забезпечення максимального завантаження і нарощування науково-виробничого потенціалу оборонного сектору економіки;

забезпечення взаємодії науки та виробництва, збереження і розвиток базових та критичних технологій, створення державного фонду розвитку базових і критичних технологій та підтримки інновацій в оборонно-промисловому комплексі;

упровадження комплексу організаційних, технічних, економічних, правових та інших заходів, спрямованих на зниження залежності України від критичного імпорту продукції (товарів, робіт, послуг), підвищення ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва, насамперед з державами - членами ЄС та НАТО;

забезпечення фінансового оздоровлення наукових установ і виробничих підприємств та їх сталого функціонування шляхом упровадження комплексу заходів і економічних механізмів адресної державної підтримки та державного протекціонізму щодо прямої закупівлі у підприємств оборонно-промислового комплексу продукції для задоволення пріоритетних державних потреб у рамках державного оборонного замовлення;

удосконалення системи створення та збереження мобілізаційних запасів, розвитку й утримання виробничих потужностей мобілізаційного призначення, формування та підтримання в належному стані державного матеріального резерву;

створення системи безперервного забезпечення наукових установ і виробничих підприємств оборонно-промислового комплексу інформаційними, аналітичними та іншими матеріалами щодо світових досягнень у сфері науки, техніки і технологій, розвитку озброєння, військової та спеціальної техніки;

розроблення і впровадження взаємопов'язаних нормативно-правових актів щодо відродження стратегічної ролі оборонно-промислового комплексу в системі національної безпеки та оборони держави;

створення системи державного замовлення на підготовку робітничих, технічних та інженерних кадрів для задоволення потреб оборонно-промислового комплексу, сприятливих умов для ефективного функціонування і розвитку науково-дослідних, технологічних та проектних установ, конструкторських бюро і виробничих підприємств оборонної промисловості;

забезпечення сучасними зразками озброєння та військової техніки, зокрема їх розроблення та виробництво силами вітчизняного оборонно-промислового комплексу, у тому числі за закордонними ліцензіями, розроблен-

ня і виробництво разом з іноземними партнерами, імпорт озброєння та військової техніки, розроблення і виробництво яких в Україні недоцільне або технологічно неможливе;

удосконалення механізмів формування і контролю за видатками на потреби оборони, оптимізації бюджетних витрат та забезпечення їх раціонального розподілу;

протидія корупції в усіх її формах.

45. Розвиток економічного та воєнного потенціалу в контексті забезпечення обороноздатності України потребуватиме певного часу і проведення радикальних реформ, передбачених Стратегією сталого розвитку „Україна - 2020", схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5.

Для досягнення своїх інтересів Україна розвиватиме національну економіку, нарощуватиме військову могутність, братиме участь у підтриманні міжнародної безпеки, використовуватиме всі можливі мирні шляхи для вирішення конфліктів і кризових ситуацій, а в разі потреби застосовуватиме воєнну силу.

V. Шляхи досягнення цілей воєнної політики України

46. Визначальним фактором зміцнення воєнної безпеки є реформування сил оборони. Реформування Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення здійснюється з метою створення ефективних, мобільних, оснащених сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою сил оборони, здатних гарантовано забезпечити оборону держави.

47. Формування національних оборонних спроможностей буде здійснюватися шляхом:

удосконалення законодавства з питань оборони України, належного унормування діяльності у воєнній сфері та адаптації базових законодавчих, концептуальних і програмних документів з питань оборони до сучасних реалій;

покращення взаємодії і координації дій органів державної влади і складових сектору безпеки і оборони з урахуванням особливостей сучасної збройної боротьби, у ході якої широко використовуються не лише традиційні військові операції (дії), але й різноманітні невоєнні сили та засоби;

створення та впровадження єдиної стратегії комунікацій суб'єктів сектору безпеки та оборони, визначення єдиного органу для координації та контролю її реалізації;

удосконалення системи кризового планування та управління у сфері оборони, впровадження стандартів управління військами, прийнятих у державах - членах НАТО, із забезпеченням постійної готовності органів управління до виконання завдань, їх регулярних навчань і тренувань, а також децентралізованого стилю управління;

удосконалення аналітичних спроможностей та взаємозв'язків на державному рівні, модернізації системи воєнної розвідки на стратегічному та оперативно-тактичному рівнях, приведення систем воєнної розвідки та військової контррозвідки у відповідність із стандартами НАТО;

уточнення функцій і завдань, перегляду структури і чисельності сил оборони, зокрема Збройних Сил України та їх функціональних структур – сил негайного реагування, сил нарощування, сил резерву, сил і засобів бойового чергування;

удосконалення засад застосування та підготовки сил оборони до дій в умовах сучасної війни;

відновлення військової інфраструктури, перегляду місць дислокації військових частин і з'єднань Збройних Сил України та інших складових сил оборони з урахуванням посилення постійної військової присутності у східних та південних регіонах України;

розвитку в рамках створення перспективної системи управління сектором безпеки і оборони системи управління Збройними Силами України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, а також правоохоронними органами спеціального призначення для забезпечення надійного управління військами (силами) в особливий період без перебудови та проведення масштабних організаційних заходів, забезпечення більш високого рівня готовності системи управління порівняно із рівнем готовності підпорядкованих військ (сил);

упереджувального забезпечення високого рівня бойової підготовки особового складу та бойового злагодження військових підрозділів із наступним виконанням ними реальних бойових завдань;

пріоритетного розвитку Сил спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО;

упровадження прийнятих у НАТО стандартів бюджетного планування з метою підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, забезпечення у повному обсязі ключових спроможностей сил оборони, які визначають їх здатність до перемоги у збройному конфлікті;

забезпечення готовності системи фінансування сил оборони у кризовий період, формування і налагодження процедур фінансування з урахуванням додаткових джерел, ефективного управління резервами, здійснення протидії корупції;

створення єдиної ефективної системи логістики і постачання сил оборони як у мирний, так і воєнний час (особливий період) для максимально оперативного і належного задоволення їх потреб з централізованою закупівлею матеріально-технічних засобів;

створення єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав - членів НАТО, цивільного сектору і бізнесу;

реформування системи військової освіти і підготовки кадрів, підвищення престижу військової служби, поліпшення фінансового і соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей;

реформування державної системи мобілізації та мобілізаційної підготовки на основі базових європейських підходів та з урахуванням набутого досвіду у формуванні оперативного мобілізаційного резерву першої черги, що дасть змогу швидко нарощувати сили під час кризової ситуації, із завчасним передбаченням необхідних для цього витрат;

підвищення бойового потенціалу, відновлення справності, продовження ресурсу, проведення модернізації, створення нових систем і уніфікації зразків озброєння та військової техніки Сухопутних військ та Повітряних Сил Збройних Сил України;

відродження військово-морського потенціалу держави, розвитку Військово-Морських Сил Збройних Сил України, які мають бути здатними обороняти берегову лінію Чорного та Азовського морів, виключну (морську) економічну зону, а також залучатися до міжнародних операцій НАТО і ЄС;

ефективного використання двостороннього та багатостороннього співробітництва з партнерами та союзниками у військовій сфері, у тому числі шляхом отримання військової допомоги від них;

модернізації військової системи охорони здоров'я у напрямі концентрації зусиль на заходах з медичного забезпечення військ (сил) у можливих конфліктах з максимальною її інтеграцією із цивільною системою охорони здоров'я;

посилення спроможностей територіальної оборони, забезпечення її ефективного функціонування;

удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту, приведення її у відповідність із стандартами ЄС та забезпечення ефективного функціонування, а також оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням;

розроблення комплексного нормативного документа щодо проведення спеціальних інформаційних операцій, передбачивши узгодження понятійного апарату, визначення профільних структурних підрозділів державних органів та їх завдань і повноважень у мирний, воєнний час.

48. Будуть запроваджені стандарти етики для військовослужбовців, зокрема щодо цінності людського життя і здоров'я, насамперед стосовно особового складу бойових підрозділів.

49. Чисельність і структура сил оборони та їх складових визначатиметься з урахуванням стану безпекового середовища та потреб оборони України, необхідності відсічі збройній агресії Російської Федерації і запобігання очікуваним конфліктам, а також фінансово-економічних можливостей держави. Сили оборони намагатимуться забезпечити спроможності, які передусім визначають їх здатність до збройного захисту України та відбиття збройної агресії у східних регіонах України.

50. Збройні Сили України у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони дотримуватимуться прийнятих у державах - членах ЄС і НАТО стандартів щодо діяльності і розподілу функцій та основних завдань.

Головна роль у забезпеченні воєнної безпеки України належить Збройним Силам України.

У розв'язанні завдань із забезпечення воєнної безпеки України, підготовки її до збройного захисту інші складові сектору безпеки і оборони з урахуванням компетенції, визначеної законом, відіграватимуть таку роль:

Міністерство закордонних справ України - забезпечення дипломатичними засобами захисту та зміцнення незалежності, державного суверенітету, безпеки, територіальної цілісності та непорушності державного кордону України, її національних інтересів; дипломатичне супроводження процесу вирішення завдань щодо забезпечення воєнної безпеки України, підготовки до збройного захисту національних інтересів;

Національна гвардія України - участь у територіальній обороні, захисті державного кордону та боротьбі з тероризмом, а також із не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями; охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки в зоні конфлікту; охорона та оборона важливих державних об'єктів, визначених Кабінетом Міністрів України;

Державна прикордонна служба України - участь у припиненні збройного конфлікту на державному кордоні, боротьбі з тероризмом; припинення збройних та інших провокацій на державному кордоні; охорона державного кордону та суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні;

Служба безпеки України - боротьба з тероризмом, контррозвідка, протидія розвідувально-підривній діяльності іноземних спеціальних служб, протидія корупції та організованій злочинності;

Служба зовнішньої розвідки України - добування розвідувальної інформації, здійснення спеціальних заходів впливу та протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній сферах; участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконною торгівлею зброєю і технологіями її виготовлення;

Міністерство внутрішніх справ України - протидія кримінально-протиправним посяганням, охорона і забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зоні конфлікту, охорона важливих державних і режимних об'єктів, визначених Кабінетом Міністрів України;

Державна служба України з надзвичайних ситуацій - безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, викликаних у результаті застосування зброї, та захисту населення і територій від наслідків ведення воєнних дій;

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України - забезпечення функціонування урядового зв'язку Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України з посадовими особами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення під час їх перебування у пунктах управління, забезпечення кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури;

Державна спеціальна служба транспорту - забезпечення стійкого функціонування транспорту;

Управління державної охорони України - участь у виконанні завдань територіальної оборони, боротьбі з тероризмом, забезпеченні безпеки визначених посадових осіб та охорони об'єктів.

На оборонно-промисловий комплекс покладаються завдання із забезпечення створення, виробництва, ремонту і модернізації озброєння, військової та спеціальної техніки і боєприпасів для задоволення потреб безпеки і оборони відповідно до цілей, пріоритетів і завдань воєнної політики держави.

51. Збройні Сили України взаємодіятимуть з іншими складовими сектору безпеки і оборони у виконанні визначених для них завдань та уникатимуть дублювання функцій і завдань своїх структурних підрозділів з функціями і завданнями підрозділів інших складових сил безпеки і оборони. Збройні Сили України залучатимуться до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, боротьби з тероризмом і піратством, посилення охорони державного кордону України, суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні і континентального шельфу України та їх правового оформлення, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим країнам, а також братимуть участь у міжнародному військовому співробітництві, спільних операціях з НАТО.

52. Для розв'язання завдань із забезпечення воєнної безпеки України сили оборони та їх складові будуть взаємодіяти та координувати діяльність між собою та з іншими складовими сектору безпеки і оборони, державними органами, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та об'єднаннями, зокрема волонтерськими, установами і підприємствами, у тому числі оборонно-промислового комплексу, громадянами, відповідними суб'єктами інших держав.

Рівень взаємодії між складовими сил оборони та органами державної влади буде підвищено на основі утворення постійних і тимчасових міжвідомчих органів.

53. Відмова України від одного з найпотужніших у світі ядерного арсеналу дає їй право розраховувати на підтримку з боку міжнародної спільноти у розвитку конвенційних оборонних можливостей, що гарантуватимуть

Україні воєнну безпеку, у тому числі шляхом отримання сучасних технологій та спільної розробки новітніх озброєнь, утворення військових союзів та отримання закордонної воєнної допомоги, участі у побудові регіональних систем протиракетного захисту.

Зовнішні гарантії безпеки України створюватимуться шляхом формування мережі союзництва як з окремими державами та регіональними організаціями (шляхом укладення угод про спільну оборону або військову допомогу), так і з міжнародними безпековими організаціями (шляхом участі у застосуванні механізмів колективної безпеки).

Водночас у середньостроковій перспективі Україна використовуватиме насамперед власні можливості та залишає за собою право обирати спосіб гарантування державного суверенітету і територіальної цілісності.

54. Україна вважає, що кожна держава має право гарантувати власну безпеку шляхом інтеграції в такі безпекові структури, які найбільш відповідають її інтересам.

З відмовою від політики позаблоковості Україна вибудовує нові підходи до забезпечення національної безпеки, надаватиме пріоритет участі в удосконаленні та розвитку євроатлантичної та європейської систем колективної безпеки. Для цього Україна буде інтегруватися до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в ЄС, а також поглиблювати співпрацю з НАТО для досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації.

55. Пріоритетним завданням поглиблення співпраці з НАТО є досягнення до 2020 року повної сумісності Збройних Сил України з відповідними силами держав - членів НАТО.

Поглиблення співпраці з НАТО передбачає:

розвиток багатосторонніх відносин у рамках сучасних механізмів НАТО, зокрема в рамках Спільної з ЄС політики безпеки і оборони, Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, програми „Партнерство заради миру", Концепції оперативних можливостей НАТО (КОМ/ОСС), Процесу планування та оцінки Сил НАТО (ППОС/PARP) і середземноморського діалогу;

розвиток двосторонніх відносин України з державами - членами НАТО;

надійне виконання взятих на себе партнерських зобов'язань, взяття на себе пропорційної частки відповідальності у спільних з НАТО операціях;

неупереджений і прозорий аналіз реформ у Збройних Силах України з метою впровадження стандартів НАТО, забезпечення мобільності Збройних Сил України та оперативності їх розгортання;

забезпечення підготовленості особового складу, технічної сумісності озброєння, військової та спеціальної техніки, а також оперативної сумісності підрозділів Збройних Сил України і держав - членів НАТО в рамках Програми перевірки та зворотного зв'язку Концепції оперативних можливостей НАТО (КОМ/ОСС).

56. Україна дотримуватиметься прийнятих у державах - членах НАТО таких принципів ведення бойових дій:

гуманність – відповідність (неперевищення) рівня збройного насильства загальнолюдським цінностям і нормам міжнародного гуманітарного права, а також поставленій меті бойових дій;

готовність – завчасне забезпечення рівня готовності сил та засобів до виконання завдань за призначенням відповідно до умов бойової обстановки;

цілеспрямованість (вибір та підтримка досягнення цілей) - єдність і однозначність мети бойових дій, що є запорукою їх успіху;

безпека – постійна підтримка оперативного середовища з метою забезпечення необхідної свободи дій для досягнення цілей;

несподіваність–- наслідок непередбачуваних дій, що забезпечує розгубленість противника, втрату ним оперативної, тактичної рівноваги та єдності управління;

концентрація зусиль – вирішальне синхронізоване застосування об'єднаних сил та засобів для досягнення головної мети бойових дій;

економія зусиль – розумне використання наявних спроможностей для досягнення поставленої мети з уникненням зайвого перевищення;

гнучкість – здатність оперативно змінювати склад сил та засобів, форми і способи їх бойового застосування відповідно до змін обстановки без втрати бойових спроможностей;

співпраця – докладання об'єднаних координованих зусиль сил та засобів з метою максимально повного використання їх спроможностей;

постійність – створення та застосування сил і засобів, здатних забезпечити безперервний вплив на противника, позбавлення його свободи маневру і можливості відновлення сил.

57. Україна використовуватиме прийняті в державах - членах НАТО принципи адміністративного керівництва:

стовідсоткова готовність організаційних структур і прозорий розподіл повноважень між організаційними структурами та посадовими особами;

чіткий порядок розподілу і делегування відповідальності під час формування та реалізації рішень у всій системі управління - від вищого воєнно-політичного керівництва до окремого підрозділу;

відповідність функцій, завдань і повноважень структурних підрозділів їх оперативним та тактичним спроможностям;

ефективність керівництва, його здатність виконувати свої функції у разі встановлення нестандартних завдань;

упровадження в практику інноваційних методів управління, усунення бюрократизму та протидія корупції.

58. Україна у коротко- та середньостроковій перспективі паралельно із забезпеченням технічної та оперативної сумісності сил оборони із збройними силами держав - членів НАТО здійснюватиме трансформацію й адаптацію документів оборонного планування, оперативного і бойового

управління, статутів і настанов до стандартів НАТО з урахуванням досвіду антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях.

59. Поглиблення кооперації та співробітництва з НАТО і ЄС у сфері розвідки щодо протидії агресивній політиці Російської Федерації, міжнародним терористичним, релігійно-екстремістським та злочинним організаціям, боротьби з кіберзлочинністю передбачає залучення допомоги розвідувальних структур НАТО і ЄС, а також держав - членів НАТО і ЄС з питань реформування розвідувальних органів України, залучення для ресурсного забезпечення таких реформ коштів трастових фондів НАТО, отримання доступу до інформаційних мереж, які поповнюються за рахунок розвідувальної інформації з різних джерел, у тому числі від держав - членів НАТО і ЄС.

60. Поглиблення співпраці з НАТО, надійне виконання взятих на себе партнерських зобов'язань, трансформація й адаптація документів оборонного планування, оперативного і бойового управління та досягнення повної сумісності сил оборони України з відповідними силами держав - членів НАТО сприятимуть досягненню необхідних критеріїв для набуття Україною повноправного членства в НАТО.

VI. Фінансування потреб оборони

61. Фінансування потреб оборони держави здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

Для досягнення цілей Воєнної доктрини загальний обсяг видатків на оборону має становити не менше трьох відсотків запланованого обсягу валового внутрішнього продукту на відповідний рік.

62. Пріоритетними напрямами фінансування потреб оборони є:

проведення інтенсивної бойової підготовки військових частин та підрозділів сил оборони;

реалізація державного оборонного замовлення з урахуванням пріоритетності закупівель та розроблення нових зразків озброєння та військової техніки;

виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, створення, розширення номенклатури та обсягів випуску наукоємної конкурентоспроможної продукції в оборонному секторі економіки;

забезпечення ефективного функціонування розвідувальних органів України;

реалізація соціальних і правових гарантій військовослужбовців та членів їх сімей;

фінансування заходів стратегічних комунікацій.

VII. Управління ризиками

63. В інтересах зниження ризиків у сфері воєнної безпеки держави створюється інтегрована система управління ризиками як елемент системи

оборонного планування, в основу діяльності якої передбачається покласти систематичний моніторинг та оцінку стану виконання планів (програм) розвитку сил оборони та їх складових.

64. Основними заходами управління ризиками є:

системний аналіз розвитку сил оборони та їх складових, корегування завдань розвитку з урахуванням можливостей ресурсного забезпечення;

спрямування зусиль суб'єктів оборонного планування на своєчасне фінансування державного оборонного замовлення та контроль виконання відповідних програм;

втілення сучасних технологій управління в інтересах ефективного цільового використання оборонних ресурсів, пошуку надійних джерел фінансування заходів з формування необхідних спроможностей військ (сил).

65. У короткостроковій перспективі головні зусилля будуть спрямовані на забезпечення комплексних системних змін в організації і функціонуванні сил оборони України, насамперед на:

запровадження з урахуванням досвіду збройного конфлікту в східних регіонах України нових методів керівництва обороною, які грунтуються на стандартах НАТО та відповідають критерію високої ефективності за прийнятних витрат;

удосконалення законодавчої бази з питань воєнної безпеки і оборони, розроблення ефективного механізму реагування на кризові ситуації, розвиток системи управління в операціях і бойових діях, децентралізація прийняття рішень;

уточнення ролі і завдань складових сил оборони на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях, поетапне вдосконалення організаційних структур сил оборони України, оптимізацію чисельності особового складу, кількості озброєння та військової техніки;

досягнення оперативної сумісності складових сил оборони України, планомірний перехід до стандартів НАТО в організації, озброєнні та підготовці військ (сил), а також у системі оперативного прийняття рішень;

організацію спільної підготовки сил оборони з виконання покладених на них завдань, перегляд підходів до підготовки і навчання особового складу;

відновлення справності та продовження ресурсу, модернізацію, створення нових систем і уніфікацію зразків озброєння, військової та спеціальної техніки;

перегляд концепції бюджетного планування і системи забезпечення ресурсами, радикальне покращення забезпечення ведення бойових дій.

З вирішенням першочергових проблем, відбиттям збройної агресії та завершенням антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях, за сприятливих умов міжнародної обстановки, воєнно-політичної ситуації та наявності відповідного ресурсного забезпечення будуть упроваджуватися додаткові заходи забезпечення належної обороноздатності держави.

VIII. Прикінцеві положення

66. Воєнна доктрина є основою для підготовки та прийняття воєнно-політичних, воєнно-стратегічних, воєнно-економічних і військово-технічних рішень, розроблення відповідних концепцій та програм.

67. Реалізація положень Воєнної доктрини забезпечується Президентом України, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади відповідно до повноважень, визначених Конституцією та законами України.

68. Керівництво діяльністю суб'єктів забезпечення воєнної безпеки в частині відсічі збройній агресії проти України, реалізації заходів із запобігання виникненню воєнних конфліктів, підготовки держави до збройного захисту і захисту національних інтересів здійснюється Президентом України відповідно до Конституції та законів України.

69. Положення Воєнної доктрини коригуватимуться в установленому порядку з урахуванням змін воєнно-політичної обстановки у світі, характеру загрози застосування воєнної сили, умов соціально-економічного розвитку України.

Глава Адміністрації
Президента України **Б.Ложкін**

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ [8]

Цей Закон встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

Розділ I
ЗАСАДИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВИ ДО ОБОРОНИ

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

план оборони України – складова частина оборонного планування, що містить сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 133-IX від 20.09.2019.

обороноздатність держави – здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації;

збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

---

[8] Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. // База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1932-12

засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому - восьмому цієї статті;

застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів;

особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

Абзац статті 1 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008

воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій;

Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

підрозділ збройних сил іншої держави (далі - підрозділ збройних сил) – військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю

чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України;

військове командування – Генеральний штаб Збройних Сил України, Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України, командування видів Збройних Сил України, командування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, управління оперативних командувань, командування з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008; в редакції Закону № 1420-VIII від 16.06.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2396-VIII від 05.04.2018

органи військового управління – Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, Генеральний штаб Збройних Сил України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також військові комісаріати, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації;

Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1014-V від 11.05.2007, № 803-VI від 25.12.2008

спеціальна операція – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом спеціальних дій підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей, які проводяться за єдиним задумом самостійно або у взаємодії з військовими частинами, іншими підрозділами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів України та інших складових сил оборони для виконання завдань;

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 1437-VIII від 07.07.2016

військова стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування у сфері оборони;

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

військовий стандарт – стандарт, прийнятий органом військової стандартизації, що встановлює для загального і неодноразового використання правила та настанови щодо діяльності у сфері оборони і спрямований на досягнення оптимального ступеня упорядкування у зазначеній сфері. Для цілей цього Закону до військових стандартів також належать стандарти НАТО та стандарти у сфері оборони держави - члена НАТО;

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

стандарт НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору;

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

стандарт у сфері оборони держави - члена НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований державою - членом Організації Північноатлантичного договору;

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

орган військової стандартизації – орган військового управління, до функцій якого віднесено розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів.

Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

Стаття 2. Основи оборони України

Оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законами № 803-VI від 25.12.2008, № 2469-VIII від 21.06.2018

Правовою основою оборони держави є Конституція України, цей Закон, інші законодавчі акти України та відповідні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Для організації оборони держави Президент України за поданням Кабінету Міністрів України затверджує структуру плану оборони України, план оборони України та військово-адміністративний поділ території України. Порядок розроблення плану оборони України визначається Кабінетом Міністрів України.

Частина третя статті 2 в редакції Закону № 133-IX від 20.09.2019

З метою запобігання збройній агресії та збройному конфлікту, забезпечення національних інтересів і реалізації власної воєнної політики Україна, дотримуючись норм відповідальної і заснованої на співробітництві поведінки в галузі безпеки, бере участь у міжнародних системах безпеки та міжнародному співробітництві у сфері оборони на підставі міжнародних

договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Визначаючи способи забезпечення власної безпеки у процесі підготовки держави до оборони та під час воєнних дій, Україна додержується принципів і норм міжнародного права, враховує законні інтереси безпеки інших держав.

Фінансування потреб національної оборони держави здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

Частина шоста статті 2 в редакції Закону № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1190-VII від 08.04.2014

Фінансування потреб національної оборони держави може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Статтю 2 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 1190-VII від 08.04.2014

Стаття 3. Підготовка держави до оборони

Підготовка держави до оборони в мирний час включає:

прогнозування та оцінку воєнної небезпеки і воєнної загрози;

проведення розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах підготовки держави до оборони;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2526-VI від 21.09.2010

здійснення заходів у зовнішньополітичній сфері, спрямованих на запобігання збройному конфлікту та відсіч збройній агресії;

формування та реалізацію воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави;

удосконалення структури, уточнення завдань і функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, забезпечення необхідної чисельності їх особового складу, а також їх розвиток, підготовку і підтримання на належному рівні боєздатності, бойової та мобілізаційної готовності до оборони держави, планування їх застосування;

розвиток військово-промислового комплексу, створення сприятливих умов для мобілізаційного розгортання галузей національної економіки з метою виробництва озброєння, військової техніки і майна в необхідних обсягах;

забезпечення на особливий період Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту підготовленими кадрами, рятувальною та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними та фінансовими ресурсами;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 186-VIII від 12.02.2015

здійснення заходів з планування та підготовки руху опору;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1437-VIII від 07.07.2016

забезпечення готовності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту до виконання завдань цивільного захисту в особливий період;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 186-VIII від 12.02.2015

забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів підготовленими кадрами, озброєнням, військовою та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними та фінансовими ресурсами;

розвиток військово-технічного співробітництва з іншими державами з метою забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів озброєнням, військовою технікою і майном, які не виробляються в Україні;

підготовку національної економіки, території, органів державної влади, органів військового управління, органів місцевого самоврядування, а також населення до дій в особливий період;

створення державного матеріального резерву та резервних фондів грошових коштів;

забезпечення охорони державного кордону України;

військово-патріотичне виховання громадян України, підготовку молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби;

забезпечення розвитку воєнної науки, формування науково-технічного і технологічного набутку для створення високоефективних засобів збройної боротьби;

захист інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, створення розвинутої інфраструктури в інформаційній сфері;

здійснення військової стандартизації;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

забезпечення відкритого та демократичного цивільного контролю у сфері оборони в порядку, визначеному законодавством, та дотримання вимог щодо збереження державної таємниці;

здійснення заходів з кібероборони (активного кіберзахисту) для захисту суверенітету держави та забезпечення її обороноздатності, запобігання збройному конфлікту та відсічі збройній агресії;

Статтю 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2163-VIII від 05.10.2017

інші заходи, що впливають на стан обороноздатності держави.

Стаття 4. Відсіч збройній агресії проти України

У разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну Президент України приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни.

Органи державної влади та органи військового управління, не чекаючи оголошення стану війни, вживають заходів для відсічі агресії. На підставі відповідного рішення Президента України Збройні Сили України разом з іншими військовими формуваннями розпочинають воєнні дії, у тому числі проведення спеціальних операцій (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) у кіберпросторі.

Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2163-VIII від 05.10.2017

З моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає воєнний час, який закінчується у день і час припинення стану війни.

Розділ II
ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ, МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, ОБОВ'ЯЗКИ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Стаття 5. Верховна Рада України

Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, здійснює законодавче регулювання питань сфери оборони.

Стаття 6. Президент України

Президент України здійснює повноваження у сфері оборони відповідно до Конституції України.

Повноваження Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України визначаються законами.

Частина друга статті 6 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008

Для здійснення повноважень у сфері оборони, визначених Конституцією та законами України, Президент України видає укази і розпорядження. Як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Президент України видає накази і директиви з питань оборони.

Статтю 6 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

Стаття 7. Рада національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері оборони в межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України „Про Раду національної безпеки і оборони України".

Стаття 8. Ставка Верховного Головнокомандувача

Для забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами в особливий період може створюватися Ставка Верховного Головнокомандувача як вищий колегіальний орган воєнного керівництва обороною держави у цей період.

Пропозиції про утворення Ставки Верховного Головнокомандувача, її персонального складу та граничної чисельності подаються Радою національної безпеки і оборони України на розгляд Президенту України і вводяться в дію Указом Президента України. Положення про Ставку Верховного Головнокомандувача затверджує Президент України.

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборони

Кабінет Міністрів України:

забезпечує в межах своєї компетенції державний суверенітет України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України у сфері оборони держави;

визначає потреби в оборонних витратах, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах;

організовує розроблення і виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони;

здійснює передбачені законодавством заходи щодо формування, розміщення, фінансування та виконання державного оборонного замовлення на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб Збройних Сил України, інших військових формувань;

встановлює порядок надання Збройним Силам України, іншим військовим формуванням у користування державного майна, в тому числі земельних (водних) ділянок, інших природних, енергетичних ресурсів, фондів, майна і послуг, використання повітряного і водного простору, морських і річкових портів, аеропортів та аеродромів (посадочних майданчиків), засобів зв'язку і радіочастотного ресурсу, комунікацій, інших об'єктів інфраструктури держави, навігаційної, топогеодезичної, метеорологічної, гідрографічної та іншої інформації, ведення геодезичних і картографічних робіт, необхідних для належного виконання покладених на ці органи функцій та завдань, як на платній, так і безоплатній основі, у грошовій та інших формах розрахунків;

здійснює загальнодержавні заходи щодо забезпечення живучості об'єктів національної економіки та державного управління у воєнний час;

забезпечує комплектування особовим складом Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів, здійснює заходи, пов'язані з підготовкою та проведенням призову громадян України на строкову військову службу;

Абзац восьмий статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003

здійснює згідно із законодавством України заходи з мобілізаційної підготовки та мобілізації, створення державного матеріального резерву, резервного фонду грошових коштів, інших резервів для забезпечення потреб оборони держави;

організовує підготовку населення і території держави до оборони;

вирішує питання щодо врегулювання діяльності місцевих органів військового управління (військових комісаріатів), допризовної та призовної підготовки, підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, ведення військового обліку військовозобов'язаних і призовників, виконання військово-транспортного обов'язку;

встановлює відповідно до закону порядок і терміни повного відшкодування вартості об'єктів права приватної власності, що згідно із законом відчужувалися у зв'язку із здійсненням заходів правового режиму воєнного стану;

утворює, реорганізовує, ліквідовує науково-дослідні установи Збройних Сил України, інших військових формувань і військові навчальні заклади та військові кафедри (відділення, факультети) інших державних вищих навчальних закладів;

забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

здійснює у визначених законом випадках регулювання господарської діяльності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях;

встановлює відповідно до закону порядок реалізації та утилізації озброєння, військової техніки, іншого майна Збройних Сил України та інших військових формувань і правоохоронних органів, а також утилізації металобрухту, який утворився в них;

забезпечує здійснення передбачених законодавством заходів щодо цивільного захисту України, надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України та участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

Абзац сімнадцятий частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

установлює порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими та інтернованими особами в особливий період відповідно до норм міжнародного права;

Статтю 9 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 133-VIII від 03.02.2015

контролює виконання законів у сфері оборони, здійснює відповідно до законів інші заходи щодо забезпечення обороноздатності України, координує і контролює їх виконання та несе, в межах своїх повноважень, відповідальність за забезпечення оборони України.

Стаття 10. Основні функції Міністерства оборони України

Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань.

Міністерство оборони України:

бере участь у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, оборони і військового будівництва, підготовці проектів законодавчих та інших нормативних актів у сфері оборони, забезпечує їх виконання у Збройних Силах України, у встановленому порядку координує діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони;

Абзац другий частини другої статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

провадить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах національної безпеки та оборони держави, бере участь в аналізі воєнно-політичної обстановки, прогнозуванні, виявленні та визначенні рівня воєнної загрози національній безпеці України;

Абзац третій частини другої статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

забезпечує належний рівень боєздатності, укомплектованості, бойової та мобілізаційної готовності і підготовки Збройних Сил України;

бере участь у формуванні оборонного бюджету, звітує перед Кабінетом Міністрів України про використання виділених коштів;

проводить державну військову кадрову політику, забезпечує розвиток військової освіти і науки, зміцнення дисципліни, правопорядку та виховання особового складу;

бере участь у забезпеченні функціонування національної економіки та державного управління в особливий період, у плануванні мобілізаційної підготовки її галузей та контролі за підготовкою підприємств, установ та організацій усіх форм власності до виконання мобілізаційних завдань та за їх виконанням;

виступає, відповідно до визначених Генеральним штабом Збройних Сил України потреб, вимог та пріоритетів, замовником із державного оборон-

ного замовлення на розроблення, виробництво, постачання, ремонт, знищення та утилізацію озброєння, військової техніки, військового майна і металобрухту, виконання робіт і надання послуг, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву Збройних Сил України;

здійснює управління переданим Міністерству оборони України військовим майном і майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

організовує накопичення озброєння, військової техніки, інших матеріальних ресурсів у непорушному запасі та мобілізаційному резерві, а також створення резерву військовонавчених людських ресурсів;

забезпечує комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів особовим складом, здійснює разом з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування заходи щодо підготовки громадян до військової служби, їх призову на військову службу або прийняття на військову службу за контрактом, при мобілізації, звільнення в запас військовослужбовців, які вислужили встановлені строки служби та у разі демобілізації, а також забезпечує їх відповідні права і свободи;

Абзац одинадцятий частини другої статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003

здійснює заходи, спрямовані на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам Збройних Сил України, особам, звільненим у запас або відставку, а також членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

забезпечує реалізацію заходів демократичного цивільного контролю за Збройними Силами України;

забезпечує нормативно-правове регулювання відносин у сфері військової стандартизації;

Частину другу статті 10 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

встановлює порядок розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів;

Частину другу статті 10 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

визначає орган військової стандартизації з числа підпорядкованих органів військового управління;

Частину другу статті 10 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

здійснює в межах своєї компетенції міжнародне співробітництво за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямами, а також з питань цивільно-військових відносин з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями;

Абзац частини другої статті 10 в редакції Закону № 1003-IV від 19.06.2003

забезпечує виконання рішень про участь підрозділів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуск та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України;

забезпечує взаємовідносини Збройних Сил України з державними органами, громадськими організаціями та громадянами, реалізує інші повноваження, що випливають з цього та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України у сфері оборони.

Положення про Міністерство оборони України затверджує Президент України.

Частина третя статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008; в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010

Порядок організації розвідувальної діяльності в інтересах оборони держави визначається законом.

Стаття 11. Основні функції Генерального штабу Збройних Сил України

Генеральний штаб Збройних Сил України є головним військовим органом з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, та правоохоронними органами у межах, визначених цим Законом, іншими законами України і нормативно-правовими актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період є робочим органом Ставки Верховного Головнокомандувача.

Генеральний штаб Збройних Сил України:

прогнозує тенденції розвитку форм і способів воєнних дій та засобів збройної боротьби, бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері оборони, стратегії воєнної безпеки, обгрунтовує напрями розвитку Збройних Сил України;

здійснює стратегічне планування застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів для оборони держави;

визначає потреби в особовому складі, озброєнні, військовій техніці, матеріально-технічних, енергетичних, фінансових, інформаційних ресурсах, продовольстві, земельних і водних ділянках, комунікаціях, фондах та

майні, необхідних для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, контролює повноту і якість їх отримання;

здійснює керівництво у сфері оборони та забезпечення громадського порядку в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан у межах, визначених відповідним законом;

бере участь у створенні та контролює стан системи управління державою в особливий період;

доводить до Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, а в особливий період – і до міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, рад оборони Автономної Республіки Крим та областей, міст Києва та Севастополя директиви і накази Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України з питань оборони, організовує їх виконання і здійснює контроль за їх реалізацією;

Абзац сьомий частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

бере участь в організації та контролює підготовку системи зв'язку, комунікацій і в цілому території держави до оборони;

бере участь у розробці мобілізаційного плану держави, контролює стан мобілізаційної підготовки державних органів, органів місцевого самоврядування, галузей економіки, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та виконання ними мобілізаційних завдань в особливий період;

організовує стратегічне розгортання Збройних Сил України та інших військових формувань, взаємодію з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, радами оборони Автономної Республіки Крим та областей, міст Києва та Севастополя під час виконання завдань оборони держави;

Абзац десятий частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

бере участь в організації використання та контролю за повітряним, водним і інформаційним простором держави та здійснює його в особливий період;

здійснює контроль за станом бойової та мобілізаційної готовності і боєздатності органів управління, з'єднань, частин, установ і організацій військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, призначених для підпорядкування органам військового управління в особливий період та для виконання завдань територіальної оборони;

організовує комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів військовослужбовцями, призов громадян на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, накопичення військовонавчених людських ресурсів;

Абзац тринадцятий частини третьої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003

проводить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах підтримання у готовності і бойового застосування Збройних Сил України, для чого має у своєму складі відповідний структурний підрозділ;

організовує підготовку Збройних Сил України до виконання покладених на них завдань, здійснює координацію і контроль підготовки інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів до виконання завдань з оборони України;

організовує використання національної системи зв'язку в інтересах оборони, здійснює відповідно до закону управління та регулювання в сфері використання радіочастотного ресурсу, виділеного для цілей оборони;

організовує застосування засобів державного розпізнавання у державних органах, Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, використання цих засобів на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності;

планує та здійснює контроль за військовими перевезеннями всіх видів у державі в особливий період, а також перевезеннями, здійснюваними для Збройних Сил України у мирний час;

здійснює в межах своєї компетенції міжнародне військове співробітництво із збройними силами інших держав, бере участь у міжнародному співробітництві за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямами, забезпечує підготовку і участь національного контингенту та національного персоналу Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

Частину третю статті 11 доповнено абзацом згідно із Законом № 1003-IV від 19.06.2003; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5286-VI від 18.09.2012

розробляє та застосовує військові стандарти в межах своїх повноважень;

Частину третю статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

забезпечує згідно з міжнародними договорами у галузі роззброєння та контролю над озброєннями інспекційну діяльність на території України та поза її межами, збирає, опрацьовує інформацію та повідомлення відповідно до цих міжнародних договорів незалежно від підлеглості об'єктів інспектування;

реалізує інші повноваження, що випливають з цього та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України організовує свою діяльність відповідно до Положення, яке затверджує Президент України.

Стаття 12. Завдання інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів

Участь в обороні держави разом із Збройними Силами України беруть у межах своїх повноважень інші військові формування, утворені відповідно до законів України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також відповідні правоохоронні органи.

Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 662-IV від 03.04.2003, № 3428-IV від 09.02.2006, № 803-VI від 25.12.2008, № 1194-VII від 09.04.2014

Діяльність і управління іншими військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, та правоохоронними органами, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні держави, здійснюються згідно із законодавством.

Інші військові формування, утворені відповідно до законів України, та відповідні правоохоронні органи:

узгоджують з Генеральним штабом Збройних Сил України їх програми розвитку в частині, що стосується оборони держави, а також плани підготовки їх органів управління, з'єднань і частин, призначених для підпорядкування органам військового управління в особливий період та виконання завдань територіальної оборони;

здійснюють під керівництвом Генерального штабу Збройних Сил України планування застосування органів управління, з'єднань і частин, призначених для підпорядкування органам військового управління Збройних Сил України в особливий період та виконання завдань територіальної оборони, надають Генеральному штабу Збройних Сил України необхідну для цієї роботи інформацію;

здійснюють разом із Збройними Силами України підготовку та забезпечують готовність до спільних дій з метою оборони, беруть участь у створенні єдиної системи управління та всебічного забезпечення на особливий період; узгоджують з Генеральним штабом оперативно-стратегічні вимоги до озброєння та військової техніки, військово-технічного майна, його якісні та кількісні показники, спільно з Міністерством оборони України розробляють державну програму розвитку озброєння і військової техніки та формують державне оборонне замовлення;

узгоджують з Міністерством оборони України програми підготовки військових кадрів, вживають заходів щодо оптимізації системи військової освіти;

беруть участь у підготовці громадян України до військової служби, в тому числі допризовній підготовці молоді, підготовці призовників з військово-технічних спеціальностей, забезпеченні призову на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації, а також у військово-патріотичному вихованні громадян України;

забезпечують здійснення відповідних заходів щодо підготовки території України до оборони;

беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, сприяють забезпеченню правового режиму воєнного стану;

розробляють та застосовують військові стандарти в межах своїх повноважень;

Частину третю статті 12 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

сприяють Збройним Силам України у виконанні ними завдань, здійснюють їх пріоритетне забезпечення та інші повноваження у сфері оборони України згідно із законодавством.

В особливий період відповідним органам військового управління Збройних Сил України підпорядковуються визначені в установленому порядку Генеральним штабом Збройних Сил України органи управління, з'єднання, частини та установи інших військових формувань.

Стаття 13. Діяльність центральних та інших органів виконавчої влади у сфері оборони

Назва статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

Міністерства, центральні та інші органи виконавчої влади у взаємодії з Міністерством оборони України у межах своїх повноважень:

Абзац перший частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

організовують і забезпечують виконання законодавства у сфері оборони, сприяють Збройним Силам України у виконанні ними завдань, здійснюють їх належне забезпечення за напрямами діяльності;

узгоджують з Генеральним штабом Збройних Сил України та забезпечують проведення заходів щодо розвитку системи зв'язку, шляхів, транспорту, інших об'єктів інфраструктури і території держави та підготовки своїх галузей до оборони, забезпечують їх територіальну оборону в межах своїх повноважень;

забезпечують за замовленням Міністерства оборони України, інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, та правоохоронними органами, підготовку офіцерів запасу у вищих навчальних закладах, які належать до сфери їх управління;

планують, організовують і контролюють виконання заходів з мобілізаційної підготовки відповідних органів управління, установ, організацій і підприємств усіх форм власності відповідних галузей національної економіки, створюють і утримують визначені Кабінетом Міністрів України резерви матеріальних і фінансових ресурсів;

організовують роботу, пов'язану з військово-патріотичним вихованням громадян України, надають допомогу громадським організаціям, діяльність яких спрямована на зміцнення обороноздатності держави та військово-патріотичне виховання громадян України;

беруть участь у формуванні та реалізації державних програм розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони;

узгоджують з Генеральним штабом Збройних Сил України питання використання повітряного, водного та інформаційного простору держави;

організовують розроблення та виконання програм із створення нових і модернізації наявних зразків озброєння та військової техніки, військового майна, створення виробничих потужностей для їх випуску, набуття досвіду у сфері науки, техніки і технологій та впровадження його у виробництво оборонної продукції;

забезпечують виконання державного оборонного замовлення;

забезпечують виконання законодавства про соціально-економічний захист громадян України у зв'язку з проходженням військової служби;

розробляють та застосовують військові стандарти;

Частину першу статті 13 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2742-VIII від 06.06.2019

здійснюють згідно із законодавством інші повноваження у сфері оборони України.

Функції органів, які проводять розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах національної безпеки, визначаються Положенням про ці органи, яке затверджується Президентом України.

Стаття 14. Діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій у сфері оборони

Рада міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, забезпечуючи на відповідній території виконання підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, посадовими особами і громадянами Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади з питань оборони:

організовують і виконують завдання територіальної оборони;

вирішують питання організації цивільного захисту, виконання органами управління у справах цивільного захисту покладених на них завдань;

Абзац третій частини першої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

організовують надання підприємствами, установами та організаціями комунально-побутових послуг і ресурсів, виробництво та постачання продукції, електро- і теплоенергії Збройним Силам України та іншим військовим формуванням на договірних засадах;

надають у визначеному законодавством порядку частинам, підприємствам, установам та організаціям і навчальним закладам Збройних Сил України та іншим військовим формуванням службові приміщення і житлову площу як у мирний, так і у воєнний час;

організовують військовий облік і підготовку громадян України до військової служби, в тому числі допризовну підготовку молоді, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей та військово-патріотичного виховання, забезпечують їх призов на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації;

виконують передбачені законодавством заходи щодо мобілізаційної підготовки та проведення мобілізації на відповідній території, у тому числі здійснення контролю за станом мобілізаційної готовності підприємств, установ та організацій, що є об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах і перебувають в управлінні районних і обласних рад або належать до майна Автономної Республіки Крим чи підприємств, установ та організацій усіх форм власності, які в установленому порядку залучаються ними до виконання мобілізаційних завдань (замовлень);

реалізують право на соціально-економічний та соціально-правовий захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

здійснюють інші повноваження в галузі оборонної роботи, передбачені законодавством.

В особливий період для керівництва виконанням на відповідній території заходів щодо оборони України рішенням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій, державних адміністрацій міст Києва та Севастополя утворюються ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. Положення про ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Частина друга статті 14 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008

Стаття 15. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері оборони

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад у галузі оборонної роботи забезпечують:

підготовку громадян до військової служби, а також загальне військове навчання у воєнний час;

приписку громадян до призовних дільниць, військовий облік військовозобов'язаних і призовників;

призов громадян на строкову військову службу;

направлення громадян на навчальні (або перевірочні) і спеціальні збори;

організацію та участь у здійсненні на відповідній території заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою, територіальною обороною та цивільним захистом;

Абзац шостий статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час;

проведення мобілізації людських, транспортних та інших ресурсів в особливий період;

здійснення контролю за використанням і охороною наданих у встановленому порядку для потреб оборони земельних, водних та інших природних ресурсів згідно із законодавством;

вирішення згідно із законодавством питань, пов'язаних з наданням частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України та іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам службових приміщень і житлової площі, інших об'єктів, здійсненням контролю за їх використанням, наданням комунально-побутових та інших послуг;

організацію виробництва і поставки військам підприємствами та організаціями, що належать до комунальної власності, замовленої продукції, енергетичних та інших ресурсів;

сприяння у підтриманні відповідного режиму в прикордонній смузі та у контрольованих прикордонних районах;

проведення заходів щодо військово-патріотичного виховання громадян України;

здійснення інших повноважень у галузі оборонної роботи, передбачених законами.

Стаття 16. Завдання підприємств, установ та організацій і обов'язки їх посадових осіб у сфері оборони

Підприємства, установи та організації усіх форм власності:

виконують державні оборонні замовлення, в тому числі проводять наукові дослідження та виконують розробки у сфері оборони, створюють і підтримують у готовності мобілізаційні потужності, зберігають матеріальні цінності мобілізаційного резерву;

здійснюють на договірних засадах виробництво і поставки Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам продукції, виконують інші роботи, надають комунально-побутові та інші послуги, що не входять у державне оборонне замовлення;

здійснюють згідно із законодавством заходи щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації;

забезпечують та беруть участь у здійсненні заходів цивільного захисту.

Абзац п'ятий частини першої статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

Посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності:

виконують передбачені законодавством обов'язки у сфері оборони;

сприяють забезпеченню ведення персонального військового обліку військовозобов'язаних і призовників, їх підготовці до військової служби, призову на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації, створенню працівникам належних умов для виконання ними військового обов'язку згідно із законодавством, забезпечують здійснення заходів з їх військово-патріотичного виховання;

несуть відповідальність за підготовку підприємств, установ та організацій до виконання мобілізаційних завдань, збереження матеріальних цінностей мобілізаційного резерву;

забезпечують виробництво оборонної продукції та постачання її за призначенням у встановлені строки та за визначеною номенклатурою, а також виконання робіт, надання послуг.

Стаття 17. Права та обов'язки громадян України у сфері оборони

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, а жіночої статі – також за відповідною фаховою підготовкою, повинні виконувати військовий обов'язок згідно із законодавством.

Громадяни проходять військову службу, службу у військовому резерві та виконують військовий обов'язок у запасі відповідно до законодавства.

Частина третя статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014

Громадяни, які проходять державну військову службу та службу у військовому резерві у Збройних Силах України, при виконанні обов'язків служби носять військову форму одягу, їм довічно встановлюються законом військові звання. Порядок позбавлення військового звання визначається законом.

Частина четверта статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII від 17.03.2014

В умовах воєнного стану відповідно до закону допускається примусове вилучення приватного майна та відчуження об'єктів права приватної власності громадян з наступним повним відшкодуванням їх вартості у порядку та терміни, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Громадяни України в установленому законом порядку можуть створювати громадські організації для сприяння зміцненню оборони держави.

Розділ III
ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Назва розділу III із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI від 25.12.2008

Стаття 18. Територіальна оборона України

Територіальна оборона України є системою загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період із завданнями:

охорони та захисту державного кордону;

забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил);

охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій;

боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями;

Абзац шостий частини першої статті 18 виключено на підставі Закону № 803-VI від 25.12.2008

Абзац сьомий частини першої статті 18 виключено на підставі Закону № 803-VI від 25.12.2008

підтримання правового режиму воєнного стану.

Територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, на території Автономної Республіки Крим, областей, у містах Києві та Севастополі - відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації в межах своїх повноважень.

Частина друга статті 18 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008

Безпосереднє керівництво територіальною обороною держави здійснює начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України.

Частина третя статті 18 в редакції Закону № 803-VI від 25.12.2008

До виконання завдань територіальної оборони в межах їх повноважень залучаються Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, органи Національної поліції, підрозділи Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та відповідні правоохоронні органи.

Частина четверта статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законами № 803-VI від 25.12.2008, № 5404-VI від 02.10.2012, № 1194-VII від 09.04.2014, № 901-VIII від 23.12.2015

Основні завдання, заходи щодо підготовки та ведення територіальної оборони, повноваження Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, військових формувань та основи їх взаємодії визначаються Положенням про територіальну оборону України, яке затверджує Президент України.

Стаття 19. Цивільний захист України

Цивільний захист України у мирний час здійснюється відповідно до Кодексу цивільного захисту України, а в особливий період та з метою підго-

товки до нього - з урахуванням особливостей, визначених законодавством про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану.

Стаття 19 в редакції Законів № 803-VI від 25.12.2008, № 5404-VI від 02.10.2012

Розділ IV
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ

Стаття 20. Відповідальність за порушення законодавства про оборону України

Посадові особи і громадяни, винні у порушенні законодавства та інших нормативно-правових актів у сфері оборони України, несуть відповідальність згідно із законом.

Розділ V
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України в шестимісячний термін:

подати до Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що випливають з цього Закону;

розробити і затвердити відповідні нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України **Л.Кравчук**

м. Київ
6 грудня 1991 року
№ 1932-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про Збройні Сили України [9]

Україна, враховуючи необхідність забезпечення власної воєнної безпеки та оборони, усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародної стабільності, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава має Збройні Сили України із необхідним рівнем їх бойової готовності та боєздатності.

Цей Закон визначає функції, склад Збройних Сил України, правові засади їх організації, діяльності, дислокації, керівництва та управління ними.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Функції Збройних Сил України

Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

{Частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

{Частину третю статті 1 виключено на підставі Закону № 4026-VI (4026-17) від 15.11.2011}

З'єднання, військові частини і підрозділи Збройних СилУкраїни відповідно до закону можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи в будь-якому місці поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням

[9] Про Збройні Сили України. Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII// База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1934-12

зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, надання військової допомогиіншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

{Частина четверта статті 1 в редакції Закону № 4026-VI (4026-17) від 15.11.2011; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5286-VI (5286-17) від 18.09.2012; в редакції Закону № 1437-VIII (1437-19) від 07.07.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

Органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних Сил України, Сили спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до заходів добування розвідувальної інформації з метою підготовки держави до оборони, підготовки та проведення спеціальних операцій та/або спеціальних дій, забезпечення готовності Збройних Сил України до оборони держави. Сили спеціальних операцій Збройних Сил України здійснюють спеціальну розвідку.

{Статтю 1 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2526-VI (2526-17) від 21.09.2010; в редакції Закону № 1437-VIII (1437-19) від 07.07.2016}

Органи військового управління забезпечують неухильне додержання вимог Конституції України стосовно того, що Збройні Сили України не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів державної влади чи перешкоджання їх діяльності.

Ніякі надзвичайні обставини, накази чи розпорядження командирів і начальників не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій по відношенню до цивільного населення, його майна та навколишнього середовища.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу військовослужбовці несуть відповідальність згідно з законом.

Права і обов'язки військовослужбовців, які залучаються до здійснення заходів, передбачених частиною четвертою цієї статті, визначаються законом.

{Частина статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2341-IV (2341-15) від 13.01.2005, № 4026-VI (4026-17) від 15.11.2011}

Стаття 1-1. Право на застосування зброї та бойової техніки в мирний час та в особливий період (крім періоду дії воєнного стану)

{Назва статті 1-1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

З'єднання, військові частини, підрозділи і військовослужбовці, у тому числі чергові сили, Збройних Сил України в мирний час та в особливий період (крім періоду дії воєнного стану) мають право застосовувати і використовувати зброю та бойову техніку для:

{Абзац перший частини першої статті 1-1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

відбиття ударів засобів повітряного та підводного нападу по важливих державних та воєнних об'єктах, безпосереднє прикриття яких здійснюється черговими силами;

припинення порушення державного кордону України повітряними суднами збройних формувань інших держав, які не виконують команд (сигналів), що подаються черговими літаками-перехоплювачами (вертольотами), або застосовують зброю;

припинення протиправних дій повітряних суден у повітряному просторі України, якщо вони використовуються з метою здійснення терористичного акту;

примушення до посадки захоплених (викрадених) повітряних суден;

забезпечення виконання покладених на Збройні Сили України завдань щодо відсічі можливої збройної агресії проти України, забезпечення недоторканності повітряного простору та підводного простору в межах територіального моря України; самозахисту в разі застосування зброї проти них або загрози такого застосування, а також у разі будь-яких дій, що можуть призвести до нанесення значних матеріальних збитків об'єктам, які прикриваються ними, за місцем дислокації чи в районі виконання завдань;

надання допомоги кораблям (катерам) Морської охорони Державної прикордонної служби України у разі застосування зброї проти них або загрози такого застосування, а також під час безперервного переслідування, що розпочалося у територіальному морі України, іноземного судна у відкритому морі для примушення його зупинитися;

відбиття піратських нападів на морські або повітряні судна та осіб, які перебувають на їх борту, захоплення піратських морських або повітряних суден, звільнення заручників, а також морських або повітряних суден, захоплених піратами, у відкритому морі чи в іншому місці поза межами юрисдикції будь-якої держави;

забезпечення виконання покладених на з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України завдань під час їх застосування в районі проведення антитерористичної операції, у разі вчинення терористичного акту в повітряному просторі або територіальному морі України;

{Абзац десятий статті 1-1 в редакції Закону № 1313-VII (1313-18) від 05.06.2014}

забезпечення захисту від терористичних посягань об'єктів та майна Збройних Сил України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин, що перебувають у військових частинах або зберігаються у визначених місцях;

{Абзац статті 1-1 в редакції Закону № 1313-VII (1313-18) від 05.06.2014}

забезпечення під час проведення антитерористичної операції виконання завдань щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або зброй-

них формувань (груп),терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій, участі у затриманні осіб, а також для знешкодження осіб у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб;

{Абзац статті 1-1 в редакції Закону № 1313-VII (1313-18) від 05.06.2014}

забезпечення виконання покладених на Збройні Сили України завдань у відкритому морі з протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

{Частину першу статті 1-1 доповнено абзацом чотирнадцятим згідно із Законом № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

Під час залучення до виконання завдань з посилення охорони державного кордону та суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні з'єднання, військові частини, підрозділи і військовослужбовці Збройних Сил України мають право:

{Абзац перший частини другої статті 1-1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

зберігати, застосовувати і використовувати спеціальні засоби та зброю;

застосовувати і використовувати зброю та бойову техніку, спеціальні засоби в порядку і випадках, передбачених статтею 21 Закону України „Про Державну прикордонну службу України" (661-15).

Застосування і використання зброї та бойової техніки допускається в разі, якщо інші заходи виявилися неефективними або застосування таких заходів є неможливим.

{Закон доповнено статтею 1-1 згідно із Законом № 4026-VI (4026-17) від 15.11.2011}

Стаття 2. Правова основа діяльності Збройних Сил України

Правовою основою діяльності Збройних Сил України є Конституція України, цей Закон, Закон України „Про оборону України" (1932-12), статути Збройних Сил України, інші закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори України, що регулюють відносини в оборонній сфері.

Розділ II
ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА, СКЛАД, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДИСЛОКАЦІЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Стаття 3. Структура Збройних Сил України

Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади і військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України.

Збройні Сили України мають таку загальну структуру:

Генеральний штаб Збройних Сил України як головний орган військового управління;

{Абзац другий частини другої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 03-VI (803-17) від 25.12.2008}

Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил).

{Частину другу статті 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1420-VIII (1420-19) від 16.06.2016}

види Збройних Сил України – Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили;

{Абзац частини другої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1740-IV (1740-15) від 03.06.2004}

з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації, що не належать до видів Збройних Сил України;

{Абзац частини другої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

окремий рід військ - Десантно-штурмові війська Збройних Сил України;

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 1420-VIII (1420-19) від 16.06.2016; в редакції Закону № 2396-VIII (2396-19) від 05.04.2018}

окремий рід сил – Сили спеціальних операцій Збройних Сил України.

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 1420-VIII (1420-19) від 16.06.2016}

Організаційно Збройні Сили України складаються з органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій.

{Стаття 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

Стаття 4. Чисельність Збройних Сил України

Чисельність Збройних Сил України затверджується Верховною Радою України за поданням Президента України.

Гранична чисельність працівників центрального апарату Міністерства оборони України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 5. Комплектування Збройних Сил України

Особовий склад Збройних Сил України складається з військовослужбовців і працівників Збройних Сил України.

Окремі посади працівників Збройних Сил України можуть комплектуватися громадянами, які проходять альтернативну (невійськову) службу у порядку, визначеному законом.

Громадяни України, які проходять військову службу та службу у військовому резерві у Збройних Силах України, складають військову присягу на вірність Українському народові. Іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону вперше приймаються на військову службу до Зброй-

них Сил України, беруть офіційні зобов'язання неухильно додержуватися Конституції та законів України, сумлінно виконувати обов'язки військової служби. При виконанні обов'язків служби військовослужбовці носять військову форму одягу, їм довічно встановлюється військове звання. Порядок позбавлення військового звання визначається законом.

Трудові відносини працівників Збройних Сил України регулюються законодавством про працю.

Відомості про особовий склад Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, а також про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі із Силами спеціальних операцій Збройних Сил України, становлять державну таємницю і підлягають захисту відповідно до Закону України „Про державну таємницю" (3855-12).

{Статтю 5 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1437-VIII (1437-19) від 07.07.2016} {Стаття 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014; в редакції Закону № 716-VIII (716-19) від 06.10.2015}

Стаття 6. Дислокація Збройних Сил України

Органи військового управління, з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації Збройних Сил України дислокуються на території держави або тимчасово за її межами відповідно до завдань оборони, стратегічного плану застосування і завдань Збройних Сил України з урахуванням військово-адміністративного поділу території України та соціально-економічних умов районів дислокації.

План дислокації Збройних Сил України розробляється Генеральним штабом Збройних Сил України, узгоджується Міністерством оборони України з Кабінетом Міністрів України і затверджується Президентом України.

Передислокація військових частин, а також військових навчальних закладів, установ та організацій Збройних Сил України до рівня з'єднання здійснюється за рішенням Міністерства оборони України за погодженням з Кабінетом Міністрів України, а з'єднань - за рішенням Президента України.

{Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

Розділ III
КЕРІВНИЦТВО ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 7. Президент України – Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України

Керівництво Збройними Силами України в межах, передбачених Конституцією країни (254к/96-ВР), здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України.

В особливий період керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями Президент України може здійснювати через

Ставку Верховного Головнокомандувача, робочим органом якої є Генеральний штаб Збройних Сил України.

Стаття 8. Керівництво Збройними Силами України

Міністр оборони України здійснює військово-політичне та адміністративне керівництво Збройними Силами України, а також інші повноваження, передбачені законодавством.

Військово-політичне керівництво Збройними Силами України – діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у Збройних Силах України, політичних та стратегічних цілей у сфері оборони, принципів і напрямів розвитку Збройних Сил України.

Адміністративне керівництво Збройними Силами України – діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Збройних Сил України, їх функціонування та розвитку в межах виконання основних завдань державної політики у сфері оборони.

Головнокомандувач Збройних Сил України є найвищою військовою посадовою особою у Збройних Силах України. Головнокомандувач Збройних Сил України здійснює через Генеральний штаб Збройних Сил України безпосереднє військове керівництво Збройними Силами України.

Безпосереднє військове керівництво - діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Збройних Сил України, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ їх застосування, а також управління ними.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України підпорядковуються Головнокомандувачу Збройних Сил України та відповідають за розвиток підпорядкованих їм військ (сил), їх технічне оснащення та всебічне забезпечення, підготовку та готовність до виконання покладених завдань.

У процесі організації підготовки підпорядкованих військ (сил)та забезпечення їх озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України розробляють відповідні доктрини, настанови, бойові статути, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій).

Повноваження командувачів видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, основні завдання та порядок функціонування командувань видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України визначаються в положеннях, які затверджуються оловнокомандувачем Збройних Сил України.

Командувач об'єднаних сил підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України та здійснює через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей, планування застосування та безпосереднє управління об'єднаними силами і засобами Збройних Сил країни, інших складових сил оборони, які передані у його підпорядкування, а також національним контингентом і національним персоналом, які беруть участь у

міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України здійснюють передачу визначеного Головнокомандувачем Збройних Сил України комплекту боєздатних сил і засобів Командувачу об'єднаних сил, який здійснює оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей та управління їх застосуванням.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (керівники) інших військових формувань, від яких визначений комплект сил і засобів переданий до складу об'єднаних сил, продовжують здійснювати їх укомплектування особовим складом, озброєнням, боєприпасами, військовою та спеціальною технікою, іншими матеріально-технічними засобами.

Командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України можуть проводити операції із залученням сил і засобів відповідного виду або окремого роду військ (сил) та здійснювати управління силами і засобами в операціях, що проводяться в мирний час поза затвердженими Головнокомандувачем Збройних Сил України межами відповідальності Командувача об'єднаних сил.

{Стаття 8 в редакції Законів № 803-VI (803-17) від 25.12.2008, № 2469-VIII (2469-19) від 21.06.2018}

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України стосовно Збройних Сил України

Кабінет Міністрів України:

організує підготовку та реалізацію загальнодержавних програм розвитку Збройних Сил України, озброєння та військової техніки, інших державних програм стосовно Збройних Сил України, державного оборонного замовлення на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб Збройних Сил України, створення недоторканних та мобілізаційних запасів;

забезпечує постачання Збройним Силам України озброєння, військової техніки, енергетичних, матеріально-технічних та інших ресурсів і майна, надання послуг та їх фінансування в обсягах, що необхідні для ефективного виконання Збройними Силами України покладених на них завдань і функцій;

забезпечує комплектування Збройних Сил України особовим складом, їх мобілізаційне та оперативне розгортання в особливий період, здійснює заходи, пов'язані з підготовкою та призовом громадян на військову службу;

встановлює порядок надання Збройним Силам України в управління об'єктів державної власності, в тому числі земельних (водних) ділянок, інших природних ресурсів, фондів і майна,використання повітряного і водного простору, морських і річкових портів, аеропортів та аеродромів (посадочних майданчиків), засобів зв'язку і радіочастотного ресурсу, комунікацій, інших об'єктів інфраструктури держави, навігаційної, топогеодезичної, метеорологічної, гідрографічної та іншої інформації, ведення

геодезичних і картографічних робіт, необхідних для виконання покладених на Збройні Сили України функцій та завдань як на платній, так і безоплатній основі, у грошовій та інших формах розрахунків;

визначає порядок (222-2014-п, 339-2015-п) фінансування Збройних Сил України за рахунок благодійних пожертв фізичних таюридичних осіб для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності і функціонування Збройних Сил України;

{Частину першу статті 9 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1190-VII (1190-18) від 08.04.2014}

встановлює порядок (135-2015-п) забезпечення справності, технічної придатності та модернізації озброєння та військової техніки Збройних Сил України;

{Статтю 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 1256-VI (1256-17) від 14.04.2009}

визначає порядок (1007-2008-п, 487-2013-п, 68-2018-п, 828-2018-п) застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами, у тому числі черговими силами, Збройних Сил України в мирний час та в особливий період (крім періоду дії воєнного стану) у разі виконання ними завдань у випадках, визначених частиною четвертою статті 1 та статтею 1-1 цього Закону;

{Абзац статті 9 в редакції Закону № 2341-IV (2341-15) від 13.01.2005; із змінами, внесеними згідно із Законами № 4026-VI (4026-17) від 15.11.2011, № 144-IX (144-20) від 02.10.2019}

забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

{Абзац статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5286-VI (5286-17) від 18.09.2012, № 2581-VIII (2581-19) від 02.10.2018}

регулює економічну та господарську діяльність у Збройних Силах України;

здійснює відповідно до Конституції і законів України контроль за діяльністю Збройних Сил України та інші повноваження щодо забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності і функціонування Збройних Сил України.

Стаття 10. Повноваження Міністерства оборони України у сфері управління Збройними Силами України

Міністерство оборони України:

здійснює військово-політичне та адміністративне управління Збройними Силами України;

реалізує політику держави у Збройних Силах України, розробляє принципи їх будівництва, визначає напрями розвитку Збройних Сил України і підготовки їх у мирний та воєнний час;

забезпечує життєдіяльність Збройних Сил України, їх функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність, підготовку до виконання покладених на них завдань, застосування, комплектування особовим складом та його підготовку, постачання озброєння та військової техніки, підтримання справності, технічної придатності та модернізації зазначеного озброєння і техніки, матеріальних, фінансових, інших ресурсів та майна гідно з потребами, визначеними Генеральним штабом Збройних Сил України в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України, і здійснюєконтроль за їх ефективним використанням, організовує виконання робіт і надання послуг в інтересах Збройних Сил України;

{Абзац четвертий частини першої статті 10 в редакції Закону № 1256-VI (1256-17) від 14.04.2009}

провадить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність з метою забезпечення виконання завдань, які покладені на Збройні Сили України;

взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями, контролює дотримання законодавства у Збройних Силах України;

{Абзац шостий частини першої статті 10 в редакції Закону № 1003-IV (1003-15) від 19.06.2003}

розглядає звернення, здійснює прийом громадян з питань, що належать до компетенції Міністерства оборони України;

{Частину першу статті 10 доповнено абзацом згідно із Законом № 1003-IV (1003-15) від 19.06.2003}

здійснює в межах своєї компетенції міжнародне співробітництво за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямами, а також з питань цивільно-військових відносин з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями;

{Частину першу статті 10 доповнено абзацом згідно із Законом № 1003-IV (1003-15) від 19.06.2003}

здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Забезпечення окремих видів діяльності Збройних Сил України може проводитися державними підприємствами, що створюються у встановленому порядку Міністерством оборони України.

Організація діяльності Міністерства оборони України визначається законами України та Положенням, яке затверджується Президентом України.

{Частина третя статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008; в редакції Закону № 2592-VI (2592-17) від 07.10.2010}

Функції структурного підрозділу Міністерства оборони України,який проводить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах оборони і безпеки держави, визначаються Положенням, яке затверджує Президент України.

Функції, завдання та особливості діяльності Сил спеціальних операцій Збройних Сил України визначаються законами України та положенням, що затверджується Президентом України.

{Статтю 10 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1437-VIII (1437-19) від 07.07.2016}

Розділ IV
ДІЯЛЬНІСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Стаття 11. Засади діяльності Збройних Сил України

Збройні Сили України провадять свою діяльність на засадах:

вірності конституційному обов'язку та військовій присязі;

верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод;

гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю;

поєднання єдиноначальності і колегіального розроблення найбільш важливих ішень;

комплектування шляхом призову громадян на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом;

постійної бойової та мобілізаційної готовності; збереження державної таємниці;

{Абзац восьмий статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, додержання військової дисципліни;

забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей;

заборони створення і діяльності організаційних структур політичних партій.

Стаття 12. Основні складові діяльності Збройних Сил України

Підготовка Збройних Сил України до виконання покладених на них Конституцією України (254к/96-ВР) завдань, організація та забезпечення їх виконання, підтримання на належному рівні бойової і мобілізаційної готовності та боєздатності, виховна робота, збереження життя і здоров'я особового складу, забезпечення законності та військової дисципліни у Збройних Силах України здійснюються органами військового управління, командирами і начальниками всіх рівнів відповідно до вимог Конституції України та законів України, інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері оборони.

Стаття 13. Мова у Збройних Силах України

Мовою Збройних Сил України є державна мова.

Мовою статутів, документації, діловодства, команд, навчання, виховних заходів, іншого статутного спілкування та службової діяльності у Збройних Силах України є державна мова.

{Стаття 13 в редакції Закону № 2704-VIII (2704-19) від 25.04.2019}

Стаття 14. Господарська діяльність у Збройних Силах України

Збройні Сили України можуть здійснювати господарську діяльність згідно із законом.

Земля,води, інші природні ресурси, а також майно, закріплені за військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями Збройних Сил України, є державною власністю, належать їм на праві оперативного управління та звільняються від сплати усіх видів податків відповідно до законів з питань оподаткування.

{Частина друга статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 107-VI (107-17) від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 (v010p710-08) від 22.05.2008; в редакції Закону № 309-VI (309-17) від 03.06.2008}

Особливості правового режиму майна Збройних Сил України визначаються відповідним законом.

Стаття 15. Фінансування Збройних Сил України

Фінансування Збройних Сил України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. Фінансування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, які виділяються Міністерству оборони України окремим рядком на утримання Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, а також інших джерел, передбачених законодавством.

{Частина перша статті 15 в редакції Закону № 1437-VIII (1437-19) від 07.07.2016}

Фінансування Збройних Сил України може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 15 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1190-VII (1190-18) від 08.04.2014}

Фінансування витрат Міністерства оборони України на виконання завдань, до яких можуть залучатися з'єднання, частини і підрозділи Збройних Сил України, визначених частиною третьою статті 1 цього Закону, здійснюється Кабінетом Міністрів України за рахунок коштів, що виділяються у встановленому законом порядку на виконання цих завдань, або додаткових коштів (надходжень).

Контроль за виконанням Державного бюджету України в частині, що стосується витрат на забезпечення функціонування Збройних Сил України, здійснюється згідно із законом.

Стаття 16. Соціальний і правовий захист військовослужбовців, резервістів та військовозобов'язаних, призваних на збори, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України

{Назва статті 16 в редакції Закону № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців, резервістів, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, та військовозобов'язаних, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України, а також членів сімей військовослужбовців, резервістів та військовозобов'язаних,

які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з нвалідністю під час виконання службових обов'язків або постраждали у полоні в ході бойових дій (війни), в умовах надзвичайного стану чи під час виконання службових обов'язків за межами України в порядку військового співробітництва або у складі національного контингенту чи національного персоналу у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5286-VI (5286-17) від 18.09.2012; в редакції Закону № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII (2581-19) від 02.10.2018}

Соціальний і правовий захист військовослужбовців, резервістів, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, військовозобов'язаних, призваних на навчальні (або перевірочні) і спеціальні збори, та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (2011-12) та інших нормативно-правових актів.

{Частина друга статті 16 в редакції Закону № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Соціальний захист працівників Збройних Сил України забезпечується відповідно до законодавства про працю, про державну службу, інших нормативно-правових актів.

{Стаття 16 в редакції Закону № 328-V (328-16) від 03.11.2006}

Стаття 17. Обмеження політичної діяльності у Збройних Силах України

Військовослужбовці зупиняють членство у політичних партіях та професійних спілках на період військової служби.

Військовослужбовці можуть бути членами громадських організацій, за винятком організацій, статутні положення яких суперечать засадам діяльності Збройних Сил України, і можуть брати участь в їх роботі у вільний від обов'язків військової служби час,коли вони вважаються такими, що не виконують обов'язків військової служби.

Організація військовослужбовцями та резервістами під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві страйків і участь в їх проведенні не допускаються.

{Частина третя статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Військовослужбовці, резервісти на час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві та працівники Збройних Сил України можуть бути обмежені у свободі пересування, вільному виборі місця проживання та праві вільно залишати територію України, праві на збирання, використання і поширення інформації відповідно до закону.

{Частина четверта статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Працівники зупиняють членство у політичних партіях на період роботи у Збройних Силах України.

{Частина п'ята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 803-VI (803-17) від 25.12.2008}

Функціонування професійних спілок працівників, які уклали трудовий договір із Збройними Силами України, здійснюється відповідно до Закону України „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" (1045-14).

Організація працівниками Збройних Сил України страйків і участь в їх проведенні не допускаються.

Кожному військовослужбовцю та резервісту гарантується право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.

{Частина восьма статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Військовослужбовцям та резервістам надається можливість відправляти, одноособово чи колективно, релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність з додержаннямвимог Конституції України та законів України.

{Частина дев'ята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1127-VII (1127-18) від 17.03.2014}

Стаття 18. Контроль і відповідальність за виконання цього Закону

Контроль за виконанням цього Закону покладається на органи державної влади, передбачені законами України.

Нагляд за додержанням законності у Збройних Силах України, цивільний демократичний контроль за діяльністю Збройних Сил України здійснюються відповідно до закону.

Розділ V
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування, крім статті 16, яка набирає чинності з 2001 року.

2. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк після набрання чинності цим Законом:

подати Верховній Раді України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що випливають з цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України **Л.КРАВЧУК**

м. Київ, 6 грудня 1991 року
№ 1934-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про Національну гвардію України [10]

{Установити, що у 2016 році норми і положення частин п'ятої та сьомої статті 21 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Установити, що у 2017 році норми і положення частини п'ятої статті 21 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1801-VIII від 21.12.2016}

{Установити, що у 2018 році норми і положення частини п'ятої статті 21 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2246-VIII від 07.12.2017}

{Установити, що у 2019 році норми частини п'ятої статті 21 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2629-VIII від 23.11.2018}

{Установити, що у 2020 році норми частини п'ятої статті 21 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 294-IX від 14.11.2019}

Цей Закон визначає правові засади організації та порядку діяльності Національної гвардії України, її загальну структуру, функції та повноваження.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Призначення та завдання Національної гвардії України

1. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

[10] Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII// База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/876-18

2. Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Стаття 2. Основні функції Національної гвардії України

1. Основними функціями Національної гвардії України є:

1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

2) охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян;

3) участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;

4) забезпечення охорони органів державної влади, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб;

5) охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

6) охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

7) охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

8) охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

9) участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

10) участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності;

11) участь у припиненні масових заворушень;

{Пункт 11 частини першої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

12) участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

13) участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

14) участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

15) участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

16) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;

17) участь у виконанні завдань територіальної оборони;

{Пункт 17 частини першої статті 2 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

18) оборона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, переліки яких визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

{Пункт 18 частини першої статті 2 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

19) участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань;

{Частину першу статті 2 доповнено пунктом 19 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

20) забезпечення внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та підтримання таких відомостей в актуальному стані у межах, визначених законодавством.

{Частину першу статті 2 доповнено пунктом 20 згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018}

2. Організація і порядок несення військової служби з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, а також права і обов'язки військовослужбовців, які залучаються для несення такої служби, визначаються відповідним статутом, що затверджується законом.

Порядок організації охорони Національною гвардією України ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, а також спеціальних вантажів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 2 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

3. Національна гвардія України є основним суб'єктом з припинення масових заворушень. При здійсненні заходів щодо припинення масових заворушень Національна гвардія України координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до припинення зазначених протиправних дій.

Організація діяльності Національної гвардії України з припинення масових заворушень, а також порядок її взаємодії під час виконання зазначеної функції з правоохоронними органами, іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина статті 2 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4. У порядку та на підставах, визначених законами України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, військовослужбовці Національної гвардії України можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національного персоналу або національного контингенту.

{Частина четверта статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

5. Національна гвардія України виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням.

{Частина п'ята статті 2 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 3. Принципи діяльності Національної гвардії України1. Діяльність Національної гвардії України ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, позапартійності, безперервності, законності, відкритості для демократичного цивільного контролю, прозорості, відповідальності, централізованого керівництва та єдиноначальності.

2. У діяльності Національної гвардії України забороняється застосування тортур, катувань та інших жорстких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Стаття 4. Правові засади діяльності Національної гвардії України

1. Національна гвардія України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Розділ II
ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА, ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття 5. Загальна структура та чисельність Національної гвардії України

1. До складу Національної гвардії України входять:

1) головний орган військового управління Національної гвардії України;

2) оперативно-територіальні об'єднання Національної гвардії України;

3) з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України.

{Пункт 3 частини першої статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Організаційно Національна гвардія України складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ.

{Частина друга статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

3. До складу з'єднання Національної гвардії України можуть входити бригади, полки, батальйони, загони, роти тощо, а до складу військової частини Національної гвардії України можуть входити підрозділи (батальйони, ескадрильї, загони, роти тощо), спеціальні комендатури (комендатури), вузли зв'язку, центри, групи, взводи.

{Частина третя статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4. Для організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності в Національній гвардії України відповідно до Закону України „Про фізичну культуру і спорт" можуть створюватися заклади фізичної культури і спорту, зокрема спортивні комітети, клуби, бази тощо, а для забезпечення розвитку спорту вищих досягнень - спортивні команди.

{Частина четверта статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

{Частину п'яту статті 5 виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

6. Положення про головний орган військового управління Національної гвардії України затверджується Президентом України. Положення про органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднання, військові частини (підрозділи), навчальні військові частини (центри), статути (положення) вищих військових навчальних закладів, баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України затверджуються Міністром внутрішніх справ України.

{Частина шоста статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

7. Загальна чисельність Національної гвардії України не перевищує 60 тисяч осіб. У разі необхідності чисельність Національної гвардії України може бути збільшена відповідним законом.

В особливий період чисельність Національної гвардії України збільшується на кількість особового складу, призваного на військову службу на виконання указів Президента України про мобілізацію, затверджених законами України.

{Частина сьома статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

8. Створення, реорганізація і ліквідація оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, їх органів військового управління, з'єднань, військових частин, навчальних військових частин, баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України в межах загальної чисельності та виділених коштів Державного бюджету України здійснюється Міністром внутрішніх справ України за погодженням з Президентом України, а вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України – Кабінетом Міністрів України.

{Частина восьма статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

9. Головний орган військового управління Національної гвардії України, оперативно-територіальні об'єднання Національної гвардії України та їх органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи Національної гвардії України дислокуються на території держави відповідно до зон відповідальності (оперативного реагування), дислокації об'єктів, що охороняються, та місць виконання службово-бойових завдань.

10. Передислокація, зміна місця розташування та визначення зон відповідальності (оперативного реагування) оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України та їх органів військового управління, з'єднань, військових частин і підрозділів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України здійснюються за рішенням Міністра внутрішніх справ України.

{Частина десята статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

11. Головний орган військового управління Національної гвардії України, органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи Національної гвардії України є юридичними особами, мають печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, інші печатки та штампи, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, та відповідних банківських установах.

{Частина одинадцята статті 5 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 6. Міністр внутрішніх справ України

1. Військово-політичне та адміністративне керівництво Національною гвардією України здійснює Міністр внутрішніх справ України.

2. Військово-політичне керівництво Національною гвардією України - це діяльність, спрямована на забезпечення реалізації державної політики у сфері діяльності Національної гвардії України, політичних та стратегічних цілей, принципів і напрямів її розвитку.

Адміністративне керівництво Національною гвардією України - це діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Національної гвардії України, її функціонування та розвитку з метою виконання основних завдань державної політики у сфері її діяльності.

3. Повноваження Міністра внутрішніх справ України щодо керівництва Національною гвардією України, його права та обов'язки визначаються цим Законом та іншими законами України.

Стаття 6-1. Повноваження Міністерства оборони України щодо Національної гвардії України

1. Під час дії воєнного стану Національна гвардія України для виконання завдань з оборони

1) організовує підготовку та здійснює керівництво Національною гвардією України з виконання заходів правового режиму воєнного стану та завдань територіальної оборони, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв;

2) узгоджує програми розвитку Національної гвардії України в частині, що стосується оборони держави, а також плани підготовки її органів військового управління, з'єднань і військових частин, призначених для підпорядкування органам військового управління Збройних Сил України в особливий період та виконання завдань територіальної оборони;

3) визначає порядок застосування національних стандартів та кодексів усталеної практики для забезпечення потреб Національної гвардії України під час її підготовки та залучення до виконання завдань з оборони України;

4) затверджує єдині вимоги щодо якісних характеристик військового озброєння і військової техніки та розрахункову кількість основних видів номенклатури військового озброєння і військової техніки, необхідних для оснащення Збройних Сил України та Національної гвардії України, згідно з визначеними потребами та пріоритетами;

5) розробляє єдині для Збройних Сил України та Національної гвардії України технічні регламенти у сфері військового озброєння і військової техніки;

6) забезпечує у межах компетенції комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу;

7) бере участь у забезпеченні мобілізації та демобілізації в Національній гвардії України;

8) погоджує тактико-технічні (технічні) завдання на виконання дослідно-конструкторських робіт з розроблення нових зразків військового озброєння, військової техніки та військової зброї, їх складових частин, а також модернізації зазначених зразків для потреб Національної гвардії України;

9) здійснює методологічне, методичне та наукове забезпечення мобілізаційної підготовки Національної гвардії України;

10) здійснює інші повноваження у сфері оборони держави, передбачені законом.

{Закон доповнено статтею 6-1 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 7. Командувач Національної гвардії України

1. Безпосереднє військове керівництво Національної гвардії України здійснює командувач Національної гвардії України, який одночасно є начальником головного органу військового управління Національної гвардії України.

Безпосереднє військове керівництво Національної гвардії України - це діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Національної гвардії України, її технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ її застосування, а також управління нею під час виконання службово-бойових завдань.

{Частина перша статті 7 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Командувач Національної гвардії України призначається на посаду Президентом України за поданням Міністра внутрішніх справ України та звільняється з посади Президентом України.

{Частина друга статті 7 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

3. Командувач Національної гвардії України має першого заступника та чотирьох заступників, які належать до вищого командування Національної гвардії України.

Перший заступник та заступники командувача Національної гвардії України призначаються на посади за поданням командувача Національної гвардії України та звільняються з посад Президентом України.

{Абзац другий частини третьої статті 7 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Керівники структурних підрозділів головного органу військового управління Національної гвардії України, органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань та вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України призначаються на посаду за погодженням з Президентом України і звільняються з посади Міністром внутрішніх справ України.

{Частину третю статті 7 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Керівники військових частин (підрозділів) Національної гвардії України призначаються за погодженням з Міністром внутрішніх справ України та звільняються з посади командувачем Національної гвардії України.

{Частину третю статті 7 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

4. У разі неможливості виконання командувачем Національної гвардії України службових обов'язків (відрядження, хвороба, інші поважні причини) його обов'язки тимчасово виконує перший заступник командувача Національної гвардії України.

{Частина четверта статті 7 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

5. У разі звільнення командувача Національної гвардії України з посади до призначення іншої особи на цю посаду Президент України за поданням Міністра внутрішніх справ України призначає виконуючого обов'язки командувача Національної гвардії України.

{Частина статті 7 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 8. Оперативно-територіальне об'єднання Національної гвардії України

1. Оперативно-територіальне об'єднання є основною військово-адміністративною одиницею Національної гвардії України та призначене для виконання завдань і функцій, покладених на Національну гвардію України в межах відповідних зон відповідальності (оперативного реагування).

2. Структура і склад оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України затверджуються Міністром внутрішніх справ України.

3. Керівництво оперативно-територіальним об'єднанням Національної гвардії України та його органом військового управління здійснюється начальником цього органу військового управління.

4. Повноваження начальника органу військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України щодо керівництва цим об'єднанням та органом військового управління, його права та обов'язки визначаються Положенням про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання, що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

{Частина четверта статті 8 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Розділ III
ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ І ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття 9. Особовий склад Національної гвардії України

1. Особовий склад Національної гвардії України складається з військовослужбовців та працівників.

Національна гвардія України комплектується військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом та за призовом.

Головний орган військового управління Національної гвардії України та органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань

Національної гвардії України можуть комплектуватися державними службовцями.

2. Військовозобов'язані (крім військовозобов'язаних, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації) у добровільному порядку можуть бути зараховані до військового резерву Національної гвардії України, що складається з громадян, які проходять службу у військовому резерві, та громадян, відібраних кандидатами для зарахування на службу у військовому резерві.

3. Комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями та проходження ними військової служби здійснюються відповідно до Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу" та Положення про проходження військової служби громадянами України в Національній гвардії України, що затверджується Президентом України.

4. Порядок добору та прийняття на службу у військовому резерві, строки, умови та порядок її проходження, а також підстави і порядок звільнення із служби визначаються Законом України „Про військовий обов'язок і військову службу" та Положенням про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України, що затверджується Президентом України.

5. Громадяни України, які проходять військову службу та службу у військовому резерві Національної гвардії України, складають військову присягу на вірність Українському народу, при виконанні обов'язків служби носять військову форму одягу, їм довічно встановлюються законом військові звання. Порядок позбавлення військового звання визначається законом.

У випадках, передбачених Законом України „Про військовий обов'язок і військову службу", іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу в Національній гвардії України

{Частину п'яту статті 9 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону вперше приймаються на військову службу до Національної гвардії України, беруть офіційні зобов'язання неухильно додержуватися Конституції та законів України, сумлінно виконувати обов'язки військової служби.

{Частину п'яту статті 9 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Перелік посад, які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства, визначається Міністерством внутрішніх справ України.

{Частину п'яту статті 9 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

6. Трудові відносини працівників Національної гвардії України регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами).

7. Стосовно осіб, які претендують на зарахування для проходження служби на відповідних посадах у Національній гвардії України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України „Про запобігання корупції".

{Абзац перший частини сьомої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

Особи, які претендують на зайняття посад у головному органі військового управління Національної гвардії України, оперативно-територіальних об'єднаннях Національної гвардії України та їх органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, вищих військових навчальних закладах, навчальних військових частинах (центрах), базах, закладах охорони здоров'я чи установах, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, повинні письмово повідомити відповідних керівників про близьких осіб, які проходять службу або працюють у Національній гвардії України.

{Частину сьому статті 9 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

8. Не може бути прийнята на службу до Національної гвардії України особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину (крім реабілітованої особи) або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

{Частина восьма статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

Примітка. Термін „близькі особи" у цьому Законі вживається у значенні, наведеному в Законі України „Про запобігання корупції".

{Статтю 9 доповнено приміткою згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

Стаття 10. Підготовка кадрів для Національної гвардії України

1. Підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації осіб офіцерського складу для Національної гвардії України проводиться згідно із законодавством України у вищих військових навчальних закладах Національної гвардії України, інших вищих навчальних закладах, а також за кордоном.

{Частина перша статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України, який виконує завдання з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, проводиться на договірних засадах у навчальних закладах (центрах) державної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців фізичного захисту, обліку та контролю ядерних матеріалів.

3. Підготовка рядового, сержантського і старшинського складу проводиться у відповідних навчальних військових частинах (центрах) Національної гвардії України, а також на договірних засадах у навчальних частинах Збройних Сил України чи правоохоронних органів спеціального призначення та навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України.

4. Порядок проходження підготовки і зборів резервістами Національної гвардії України встановлюється Положенням про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України.

5. Стандарти вищої освіти за кожною військовою спеціальністю, за якою здійснюється підготовка фахівців для Національної гвардії України, розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій Міністерства внутрішніх справ України та погоджує Міністерство оборони України.

{Статтю 10 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 11. Обмеження, встановлені для військовослужбовців Національної гвардії України

1. Військовослужбовці Національної гвардії України на період військової служби зупиняють членство в політичних партіях та професійних спілках.

2. Військовослужбовці Національної гвардії України можуть бути членами громадських об'єднань, крім об'єднань, статутні положення яких суперечать засадам діяльності Національної гвардії України, а також брати участь у їх роботі у вільний від обов'язків військової служби час.

3. Організація військовослужбовцями Національної гвардії України страйків і участь у їх проведенні не допускаються.

Розділ IV
ОБОВ'ЯЗКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ. ПРАВА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття 12. Обов'язки Національної гвардії України

1. Національна гвардія України відповідно до покладених на неї законом завдань та функцій зобов'язана:

1) забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань;

2) брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів;

{Пункт 2 частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3) вживати заходів, спрямованих на запобігання, виявлення кримінальних (адміністративних) правопорушень;

4) забезпечувати охорону об'єктів, що охороняються Національною гвардією України;

5) забезпечувати пропускний режим на об'єктах, що охороняються Національною гвардією України;

6) забезпечувати охорону спеціальних вантажів, у тому числі ядерних матеріалів, під час їх перевезення територією України;

7) забезпечувати охорону органів державної влади, здійснення заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб, а також брати участь в охороні громадського порядку під час офіційних візитів та інших заходів за участю посадових осіб України та іноземних держав, щодо яких здійснюється державна охорона на території України;

{Пункт 7 частини першої статті 12 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

8) вживати заходів щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій;

9) брати участь в антитерористичних операціях;

10) вживати заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі, дезертирів;

11) надавати допомогу в ліквідації наслідків природних, техногенних, екологічних катастроф;

12) брати участь у заходах, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також у заходах щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

13) брати участь у міжнародному співробітництві, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у порядку і на умовах, визначених законами України;

14) брати участь у відновленні конституційного правопорядку, порушеного при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, а також у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порушеної в результаті здійснення протиправних дій, у тому числі на підґрунті міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів;

15) підтримувати або відновлювати правопорядок у районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

16) розблоковувати або припиняти протиправні дії у разі захоплення важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

17) протидіяти масовим заворушенням;

{Пункт 17 частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

18) формувати в особливий період військові частини і підрозділи та обороняти важливі державні об'єкти, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, спеціальні вантажі, у тому числі ядерні матеріали, під час їх перевезення територією України;

19) вести воєнні (бойові) дії у разі збройного конфлікту чи загрози нападу на Україну;

20) виконувати завдання територіальної оборони;

21) виконувати заходи правового режиму воєнного стану;

22) брати участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації їх наслідків в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань.

{Частину першу статті 12 доповнено пунктом 22 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 13. Права військовослужбовців Національної гвардії України

1. Військовослужбовці Національної гвардії України з метою виконання покладених на Національну гвардію України завдань мають право:

1) у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку здійснювати превентивні та поліцейські заходи примусу відповідно до Закону України „Про Національну поліцію";

2) затримувати, доставляти та/або передавати поліцейським, адміністрації об'єктів, що охороняються Національною гвардією України, осіб, які порушили встановлений перепускний режим або вчинили напад на об'єкт, що охороняється Національною гвардією України;

3) затримувати, доставляти та/або передавати уповноваженим державним органам озброєних осіб під час здійснення антитерористичних операцій;

4) затримувати осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень, та осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі, дезертирів;

5) розблоковувати та/або припиняти протиправні дії у разі заблокування органів військового управління, з'єднань, військових частин (підрозділів), навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України, військових колон, транспорту Національної гвардії України, захоплення важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

6) проводити огляд транспортних засобів і вантажів під час виконання Національною гвардією України покладених на неї завдань в районі прове-

дення антитерористичної операції або спеціальної операції, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 2 цього Закону, а також на контрольно-пропускних пунктах об'єктів, що охороняються Національною гвардією України;

7) на підставах, передбачених цим та іншими законами, застосовувати заходи фізичного впливу, а також зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю;

8) під час виконання службових обов'язків користуватися безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі);

9) безперешкодно використовувати в невідкладних випадках засоби електронного зв'язку центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а засоби зв'язку, що належать фізичним особам, - за їх згодою;

10) використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, транспортні і плавучі засоби фізичних або юридичних осіб незалежно від форми власності (крім транспортних засобів дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав в Україні, транспортних засобів спеціального призначення) для припинення злочину, проїзду до місця події, стихійного лиха, супроводження до лікувальних закладів осіб, які потребують термінової медичної допомоги, для переслідування правопорушників та їх супроводження або конвоювання до територіальних органів Національної поліції;

11) взаємодіяти з уповноваженими посадовими особами правоохоронних органів, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

{Стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015; в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 14. Відповідальність військовослужбовців Національної гвардії України

1. За вчинення протиправних дій та бездіяльність військовослужбовці Національної гвардії України несуть дисциплінарну, матеріальну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом.

2. Шкода, заподіяна фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу управління Національної гвардії України, військовослужбовцями Національної гвардії України при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується на підставах і в порядку, встановлених законом.

Розділ V
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ, ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ОЗБРОЄННЯ ТА БОЙОВОЇ ТЕХНІКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття 15. Умови застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки військовослужбовцями Національної гвардії України

1. Військовослужбовці Національної гвардії України мають право застосовувати заходи фізичного впливу, а за виключної необхідності і спеціальні засоби, вогнепальну зброю, озброєння та бойову техніку в порядку та у випадках, передбачених цим Законом, а під час несення внутрішньої та вартової служб - відповідно Статутом внутрішньої служби та Статутом гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України.

2. Військовослужбовці Національної гвардії України зобов'язані проходити спеціальну підготовку, а також періодичну перевірку на здатність до дій, пов'язаних із застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки, та на вміння надавати домедичну допомогу потерпілим.

{Частина друга статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3. У разі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, крім засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спеціального екіперування), вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки військовослужбовці Національної гвардії України зобов'язані:

{Абзац перший частини третьої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

1) попередити про намір їх використання, надати при цьому особам, щодо яких можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, спеціальні засоби, вогнепальна зброя, озброєння та бойова техніка, достатньо часу для виконання своїх вимог (попередження може бути зроблено голосом, а у разі значної відстані або звернення до великої групи людей - через гучномовні установки, і в кожному випадку бажано мовою, зрозумілою для осіб, проти яких ці засоби застосовуватимуться, а також українською мовою не менш як два рази з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення), крім випадків, коли зволікання із застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки створює реальну загрозу життю та здоров'ю особового складу Національної гвардії України, поліцейського, персоналу дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав в Україні, інших осіб, а також може спричинити тяжкі наслідки або якщо таке попередження є неможливим чи недоречним у ситуації, що склалася;

{Пункт 1 частини третьої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015}

2) у кожному випадку застосування спеціальних засобів у найкоротші строки забезпечити надання потерпілим домедичної допомоги, повідомивши лікарів і медичні заклади, який засіб застосовано;

{Пункт 2 частини третьої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3) доповісти своєму безпосередньому командиру (начальнику) про самостійне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки для повідомлення прокурору.

4. Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки, військовослужбовці Національної гвардії України зобов'язані негайно письмово доповісти безпосередньому командиру (начальнику) для повідомлення прокурору.

5. Застосування військовослужбовцями Національної гвардії України заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової і спеціальної техніки з перевищенням повноважень, наданих законом, тягне відповідальність, встановлену законом.

Стаття 16. Застосування заходів фізичного впливу

1. Військовослужбовці Національної гвардії України після виконання вимог, передбачених частиною третьою статті 15 цього Закону, мають право застосувати заходи фізичного впливу, зокрема прийоми рукопашного бою, для припинення злочинів та інших правопорушень, затримання осіб, які їх вчинили, подолання протидії законним вимогам військовослужбовців Національної гвардії України, якщо застосування інших заходів не забезпечує виконання повноважень, покладених на них законом.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Забороняється застосування заходів фізичного впливу до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору військовослужбовцю Національної гвардії України, що загрожує його життю і здоров'ю та/або інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

{Частина друга статті 16 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 17. Застосування спеціальних засобів

1. Військовослужбовці Національної гвардії України після виконання вимог, передбачених частиною третьою статті 15 цього Закону, мають право застосувати спеціальні засоби за виключної необхідності у випадках, якщо інші форми попереднього впливу на правопорушників не дали бажаних результатів, для:

{Абзац перший частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

1) відбиття нападу на особовий склад Національної гвардії України, працівників органів державної влади, органів управління об'єктами, що охороняються Національною гвардією України, персонал дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав в Україні, інших осіб;

{Пункт 1 частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законами № 766-VIII від 10.11.2015, № 920-VIII від 24.12.2015}

2) припинення опору законним діям військовослужбовців Національної гвардії України та інших осіб, які виконують службові обов'язки з охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю, забезпечення громадської безпеки;

3) затримання осіб на місці вчинення кримінального правопорушення, у тому числі тих, які намагаються втекти або чинити опір;

4) конвоювання (доставляння) затриманих осіб до територіальних органів Національної поліції, якщо вони своєю поведінкою провокують втечу, заподіяння шкоди оточуючим або собі чи чинять опір військовослужбовцям Національної гвардії України;

{Пункт 4 частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

5) відбиття нападу на містечка, ешелони (транспорти) і транспортні колони Національної гвардії України та на об'єкти, що нею охороняються, спеціальні вантажі, їх розблокування;

{Пункт 5 частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

6) звільнення заручників, захоплених будівель, споруд, приміщень, транспортних засобів та ділянок місцевості;

7) припинення масових заворушень і групових порушень громадського порядку;

8) зупинки транспортних засобів, водії яких не виконали законних вимог зупинитися, а також затримання осіб, які скоїли кримінальне правопорушення і намагаються втекти на транспортному засобі.

Військовослужбовець має право застосовувати спеціальні засоби у всіх випадках, коли дозволено застосовувати вогнепальну зброю відповідно до статті 18 цього Закону.

{Частину першу статті 17 доповнено абзацом десятим згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Перелік та правила застосування спеціальних засобів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

3. Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася, характеру правопорушення та особи правопорушника.

Під час несення служби у складі військової частини (підрозділу, групи) рішення про застосування спеціальних засобів приймає визначена в установленому порядку службова особа, відповідальна за забезпечення громадського порядку, або керівник операції чи командир відповідної військової частини (підрозділу, групи) Національної гвардії України.

{Абзац другий частини третьої статті 17 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Військовослужбовці, які діють індивідуально, приймають такі рішення самостійно.

{Абзац частини третьої статті 17 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4. Забороняється застосовувати спеціальні засоби:

1) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору військовослужбовцю Національної гвардії України, що загрожує його життю і здоров'ю та/або інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо;

{Пункт 1 частини четвертої статті 17 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2) у приміщеннях і на земельних ділянках, які належать або закріплені за дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні, крім випадків, коли від глави дипломатичного або іншого відповідного представництва (організації) надійде офіційними каналами письмове прохання (згода) застосувати зазначені засоби проти правопорушників;

3) у приміщеннях або на виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у навчальних і лікувальних закладах.

5. Норми належності, порядок обліку, експлуатації, технічного обслуговування, зберігання, списання, знищення спеціальних засобів, заходи безпеки під час користування визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

{Статтю 17 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 18. Застосування вогнепальної зброї

1. Військовослужбовці Національної гвардії України за виключної необхідності мають право особисто або у складі підрозділу застосовувати вогнепальну зброю для:

1) захисту громадян від нападу, що загрожує їх життю і здоров'ю, а також звільнення заручників;

{Пункт 1 частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2) відбиття збройного нападу на особовий склад Національної гвардії України або членів їхніх сімей, якщо їхньому життю або здоров'ю загрожує небезпека;

3) відбиття нападу на органи військового управління, військові містечка Національної гвардії України, військові колони, транспорт Національної гвардії України, об'єкти, що охороняються Національною гвардією України, жилі приміщення, приміщення державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також звільнення їх у разі захоплення;

{Пункт 3 частини першої статті 18 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4) затримання особи, яка чинить збройний опір чи погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю військовослужбовця Національної гвардії України та інших фізичних осіб, або затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

{Пункт 4 частини першої статті 18 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

{Пункт 5 частини першої статті 18 виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

{Пункт 6 частини першої статті 18 виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

7) припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій у разі їх збройного опору;

8) зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей або особового складу Національної гвардії України, а також для зупинки транспортного засобу під час запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, або в районі проведення антитерористичної операції чи спеціальної операції, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 2 цього Закону, якщо водій відмовляється виконати вимогу військовослужбовця про зупинку;

{Пункт 8 частини першої статті 18 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

9) припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України;

10) для усунення реальної загрози життю і безпеці особи, інтересам суспільства і держави під час виконання службових завдань в районі проведення антитерористичної операції;

{Частину першу статті 18 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

11) забезпечення виконання покладених на Національну гвардію України завдань щодо відсічі збройної агресії проти України.

{Частину першу статті 18 доповнено пунктом 11 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Військовослужбовці Національної гвардії України мають право використовувати зброю для подання сигналу тривоги або виклику допомоги, для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю фізичних осіб або особового складу Національної гвардії України.

3. Забороняється застосовувати вогнепальну зброю:

1) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору військовослужбовцю Національної гвардії України, що загрожує його життю і здоров'ю та/або інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо;

{Пункт 1 частини третьої статті 18 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2) у приміщеннях і на земельних ділянках, які належать або закріплені за дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні, крім випадків, коли від глави дипломатичного або іншого відповідного представництва (організації) надійде офіційними каналами письмове прохання (згода) застосувати вказані засоби проти правопорушників;

3) у приміщеннях або на виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у навчальних і лікувальних закладах.

4. Забороняється застосовувати і використовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, крім випадків необхідності відбиття нападу, якщо небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами, а заподіяна шкода є значно меншою, ніж відвернена.

{Частина четверта статті 18 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

5. Військовослужбовець має право оголити вогнепальну зброю і привести її в готовність, якщо вважає, що в обстановці, яка склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

{Статтю 18 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує військовослужбовець із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, у тому числі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю, озброєнням, транспортними засобами, бойовою технікою;

6) для усунення реальної загрози життю і безпеці особи, інтересам суспільства і держави під час виконання службових завдань у районі проведення антитерористичної операції;

7) забезпечення виконання покладених на Національну гвардію України завдань щодо відсічі збройної агресії проти України.

{Статтю 18 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

7. Норми належності, порядок обліку, експлуатації, технічного обслуговування, зберігання, списання зброї та боєприпасів до неї, заходи безпеки під час користування визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

{Статтю 18 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 19. Застосування озброєння та бойової техніки

1. Озброєння та бойова техніка військовослужбовцями Національної гвардії України застосовується для:

1) звільнення заручників, об'єктів, будівель і споруд, спеціальних вантажів, військової та іншої техніки, захоплених злочинцями з використанням транспортних засобів, броньованої техніки;

2) проведення спеціальних операцій, пов'язаних із знешкодженням озброєних злочинців, ліквідацією незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій;

3) зупинки броньованої та бойової техніки, транспортних засобів під час запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, у районі проведення антитерористичної операції чи спеціальної операції, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 2 цього Закону, якщо водій відмовляється виконати законні вимоги зупинитися;

{Пункт 3 частини першої статті 19 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4) відбиття групового збройного нападу з використанням броньованих транспортних засобів та броньованої техніки на органи військового управління, військові містечка Національної гвардії України, колони, транспорт Національної гвардії України, об'єкти, спеціальні вантажі, що охороняються Національною гвардією України, їх розблокування;

{Пункт 4 частини першої статті 19 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

5) охорони та оборони важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні під час виконання завдань територіальної оборони;

6) забезпечення охорони приміщень, будівель, житла та іншого майна дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні у разі їх евакуації, здійснення охорони місць компактного перебування персоналу цих представництв та установ, а також супроводження колон з вантажем і персоналом представництв (установ), що евакуюються;

7) припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України;

8) виконання завдань територіальної оборони;

9) для усунення реальної загрози життю і безпеці особи, інтересам суспільства і держави під час виконання службових завдань у районі проведення антитерористичної операції;

{Частину першу статті 19 доповнено пунктом 9 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

10) забезпечення виконання покладених на Національну гвардію України завдань щодо відсічі збройної агресії проти України.

{Частину першу статті 19 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Забороняється застосовувати озброєння та бойову техніку:

1) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору військовослужбовцю Національної гвардії України, що загрожує його життю і здоров'ю та/або інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо;

{Пункт 1 частини другої статті 19 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2) у приміщеннях і на земельних ділянках, що належать або закріплені за дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні, крім випадків, коли від глави дипломатичного або іншого відповідного представництва (організації) надійде офіційними каналами письмове прохання (згода) застосувати вказані засоби проти правопорушників;

3) у приміщеннях або на виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у навчальних і лікувальних закладах.

3. Норми належності озброєння та бойової техніки, порядок обліку, експлуатації, технічного обслуговування, зберігання, списання визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

{Статтю 19 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

Розділ VI
ПРАВОВИЙ СТАТУС, СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ І ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ

Стаття 20. Правовий статус військовослужбовців Національної гвардії України. Формений одяг і знаки розрізнення

1. Військовослужбовець Національної гвардії України під час виконання покладених на нього службових обов'язків є представником влади і перебуває під захистом держави.

2. Законні вимоги та розпорядження посадових і службових осіб Національної гвардії України під час виконання ними службових обов'язків є обов'язковими до виконання фізичними та юридичними особами. У разі невиконання законних вимог особового складу Національної гвардії України, вчинення інших дій, що перешкоджають виконанню ними службових обов'язків, винні особи несуть відповідальність згідно із законом.

3. Військовослужбовці Національної гвардії України мають право на носіння військової форми одягу із знаками розрізнення, зразки якої та загальні вимоги до знаків розрізнення розробляються та затверджуються Міністерством оборони України.

Зразки спеціального одягу, взуття та спорядження військовослужбовців Національної гвардії України, засоби індивідуального захисту та інші предмети їх речового майна розробляються Міністерством внутрішніх справ України та затверджуються Міністерством оборони України.

Правила носіння військової форми одягу та зразки знаків розрізнення для військовослужбовців Національної гвардії України розробляються та затверджуються Міністерством внутрішніх справ України.

Норми забезпечення військовослужбовців Національної гвардії України військовою формою одягу, спеціальним одягом, взуттям та спорядженням, а також іншими предметами речового майна визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

Військовослужбовцям Національної гвардії України видається службове посвідчення, зразок якого затверджується Міністром внутрішніх справ України.

{Частина третя статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 567-VIII від 01.07.2015; в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

Стаття 21. Соціальний і правовий захист особового складу Національної гвардії України і членів їхніх сімей

1. Держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців, членів їхніх сімей, працівників, резервістів Національної гвардії України, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби (виконання обов'язків служби у військовому резерві) або постраждали в полоні у ході бойових дій (війни), в умовах правового

режиму надзвичайного стану, під час проходження військової служби за межами України в порядку військового співробітництва або під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

{Частина перша статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018}

2. Військовослужбовці Національної гвардії України користуються правовими і соціальними гарантіями відповідно до Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", цього Закону, інших актів законодавства.

{Частину третю статті 21 виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

4. На військовослужбовців Національної гвардії України, які беруть участь в охороні та обороні важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, у тому числі ядерних матеріалів, крім зазначеного в частині другій цієї статті, поширюються гарантії соціального захисту та компенсації, передбачені для працівників таких об'єктів відповідно до Закону України „Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку".

5. Військовослужбовці Національної гвардії України забезпечуються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними підприємствами, установами та організаціями, об'єкти яких охороняються Національною гвардією України, жилими приміщеннями відповідно до встановлених норм у порядку, визначеному законами та іншими нормативно-правовими актами.

Розмір і порядок виплати військовослужбовцям Національної гвардії України грошової компенсації за піднайом (найом) ними жилих приміщень, а також грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, визначаються Кабінетом Міністрів України.

6. Грошове забезпечення військовослужбовців Національної гвардії України здійснюється в порядку та розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Порядок і розміри грошового забезпечення та заохочення резервістів Національної гвардії України визначаються Кабінетом Міністрів України.

7. Порядок продовольчого та речового забезпечення військовослужбовців Національної гвардії України, а також грошової компенсації вартості за неотримані продукти харчування та речове майно визначаються відповідно до Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

{Частина сьома статті 21 в редакції Закону № 567-VIII від 01.07.2015}

8. Пенсійне забезпечення військовослужбовців Національної гвардії України здійснюється відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

9. У разі звільнення з військової служби військовослужбовці Національної гвардії України, які набули статусу ветеранів відповідно до Закону

України „Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист", користуються правовими і соціальними гарантіями відповідно до зазначеного закону.

10. Військовослужбовцям Національної гвардії України, державним службовцям, працівникам, особам, звільненим з військової служби за віком, станом здоров'я, та ветеранам військової служби Національної гвардії України гарантується безоплатне медичне забезпечення в лікувально-профілактичних закладах Національної гвардії України та Міністерства внутрішніх справ України.

Правом на безоплатне медичне забезпечення в лікувально-профілактичних закладах Національної гвардії України та Міністерства внутрішніх справ України користуються члени сімей військовослужбовців Національної гвардії України (крім військовослужбовців строкової військової служби), осіб, звільнених з військової служби за віком, станом здоров'я, які мають вислугу 20 років і більше.

Організація військово-лікарської експертизи здійснюється шляхом проведення медичного огляду військовослужбовців, кандидатів на військову службу за контрактом, кандидатів на навчання, військовослужбовців, які звільняються з військової служби, на базі військово-лікарських комісій Міністерства внутрішніх справ України.

Санітарно-епідеміологічний нагляд за дотриманням вимог санітарного законодавства у Національній гвардії України здійснюється з використанням лабораторних закладів Міністерства внутрішніх справ України.

11. Соціальний захист працівників Національної гвардії України забезпечується на загальних підставах відповідно до законодавства про працю та про державну службу.

Розділ VII
ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття 22. Фінансування діяльності Національної гвардії України

1. Фінансування діяльності Національної гвардії України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел, не заборонених законом.

Стаття 23. Матеріально-технічне забезпечення діяльності Національної гвардії України

1. Матеріально-технічне забезпечення органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднань, військових частин і підрозділів, вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я, установ Національної гвардії України здійснюється головним органом військового управління Національної гвардії України та іншими ор-

ганами виконавчої влади через відповідні військові частини Національної гвардії України в межах коштів, передбачених на зазначені цілі.

{Частина перша статті 23 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

2. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з проходженням служби у військовому резерві Національної гвардії України, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Національної гвардії України.

3. Будівництво або надання приміщень для розміщення та функціонування головного органу військового управління Національної гвардії України, органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, крім військових частин (підрозділів), що здійснюють охорону важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів.

Будівництво або надання приміщень для розміщення та функціонування військових частин (підрозділів), що здійснюють охорону важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, а також утримання приміщень здійснюються за встановленими законодавством нормами за рахунок центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, яким належать об'єкти, що охороняються Національною гвардією України.

{Частина третя статті 23 в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

{Частину четверту статті 23 виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

5. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування сприяють Національній гвардії України у розв'язанні житлових та інших соціально-побутових проблем, забезпеченні транспортними засобами і зв'язком.

Національна гвардія України звільняється від передачі місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування частини житла та витрат на розвиток інфраструктури міста, побудованого за рахунок цільових державних капітальних вкладень та інших коштів.

{Частину п'яту статті 23 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

6. Жилі приміщення, побудовані за рахунок коштів Державного бюджету України, належать до державного житлового фонду.

Стаття 24. Контроль за діяльністю Національної гвардії України та нагляд за додержанням законності в її діяльності

1. Контроль за діяльністю Національної гвардії України, а також демократичний цивільний контроль за Національною гвардією України здійснюються відповідно до законодавства.

2. Нагляд за додержанням законів у діяльності Національної гвардії України здійснюється прокурором шляхом реалізації повноважень щодо

нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

{Частина друга статті 24 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}

Розділ VIII
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Визнати такими, що втратили чинність:Закон України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 397; 1995 р., № 42, ст. 304; 1999 р., № 4, ст. 35; 2000 р., № 10, ст. 79; 2001 р., № 9, ст. 38; 2005 р., № 11, ст. 198; 2006 р., № 51, ст. 519; 2007 р., № 33, ст. 442; 2009 р., № 36-37, ст. 511; із змінами, внесеними Законом України від 16 травня 2013 року № 245-VII);Постанову Верховної Ради України „Про введення в дію Закону України „Про військова внутрішньої та конвойної охорони" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 398).

3. Установити, що:

1) Головний орган військового управління Національної гвардії України, органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, установи та заклади Національної гвардії України є правонаступниками відповідних органів військового управління, з'єднань, військових частин, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин, органів і підрозділів забезпечення, установ внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. При цьому акти на право постійного користування земельними ділянками та свідоцтва про право власності на нерухоме майно не потребують переоформлення;

{Підпункт 1 пункту 3 розділу VIII в редакції Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

{Підпункт 2 пункту 3 розділу VIII виключено на підставі Закону № 920-VIII від 24.12.2015}

3) дія цього Закону в частині соціального і правового захисту військовослужбовців Національної гвардії України поширюється на осіб, звільнених з військової служби в запас або у відставку із складу внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, а також на членів сімей військовослужбовців внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби до набрання чинності цим Законом.

{Підпункт 3 пункту 3 розділу VIII із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018}

3-1. Установити, що тимчасово до визначення на законодавчому рівні іншого суб'єкта виконання відповідних функцій Національна гвардія України продовжує здійснювати:

конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, до Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, апеляційних судів з розгляду цивільних і кримінальних справ, місцевих загальних судів, перелік яких визначається Міністром внутрішніх справ України, та відповідних установ виконання покарань, попереднього ув'язнення (крім гауптвахт) та ізоляторів тимчасового тримання, а також охорону їх у залі суду;

конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі під час їх екстрадиції;

участь у розшуку, переслідуванні і затриманні осіб, взятих під варту, осіб, засуджених до позбавлення волі або арешту, які втекли з-під варти.

{Розділ VIII доповнено пунктом 3-1 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3-2. Військові частини (підрозділи) Національної гвардії України, що здійснюють функції, передбачені пунктом 3-1 цього розділу, під час дії воєнного стану залишаються у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України.

Порядок організації виконання зазначених функцій, у тому числі порядок взяття та зняття з обслуговування Національною гвардією України судів, організації військових і спеціальних перевезень затверджуються Міністром внутрішніх справ України.

{Розділ VIII доповнено пунктом 3-2 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3-3. Військовослужбовці Національної гвардії України під час конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, а також забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань та під час прийняття участі у розшуку, переслідуванні і затриманні цих осіб, які втекли з-під варти, мають право:

застосовувати в межах компетенції превентивні та поліцейські заходи примусу, визначені Законом України „Про Національну поліцію";

проводити обшук осіб, узятих під варту, огляд речей цих осіб і вилучати заборонені речі, предмети і документи та передавати їх уповноваженій особі. Особистий обшук проводиться особами однієї статі із особами, узятими під варту.

{Розділ VIII доповнено пунктом 3-3 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3-4. Під час конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, а також під час забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань,

військовослужбовці Національної гвардії України до цих осіб застосовують кайданки у випадках:

учинення фізичного опору адміністрації установи виконання покарань та/або військовослужбовцю Національної гвардії України;

відмови йти під охороною - на час конвоювання;

спроби самогубства або заподіяння собі каліцтва, у разі нападу на засуджених та інших осіб - до заспокоєння особи;

винесення судом вироку про довічне позбавлення волі - коли оголошується вирок і здійснюється конвоювання цих засуджених;

конвоювання в літаку;

конвоювання особи, яка вчинила втечу з-під варти (охорони), після затримання.

У разі відсутності кайданок військовослужбовці Національної гвардії України мають право використовувати підручні засоби для зв'язування.

Під час харчування, справляння природних потреб, проходження санітарної обробки осіб, узятих під варту, а також у разі виникнення загрози їхньому життю чи раптового захворювання наручники знімають за вказівкою особи, яка дала розпорядження про їх застосування, або старшого начальника, а також за вказівкою начальника варти, що здійснює конвоювання (охорону).

Для конвоювання осіб, узятих під варту, засуджених до позбавлення волі або арешту, а також участі у розшуку, переслідуванні і затриманні цих осіб, у разі їх втечі з-під варти можуть застосовуватися службові собаки.

{Розділ VIII доповнено пунктом 3-4 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

3-5. Крім підстав, визначених статтею 18 цього Закону, військовослужбовці Національної гвардії України під час конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, а також під час забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань у судах мають право особисто або в складі підрозділу застосовувати вогнепальну зброю для затримання особи, яка намагається втекти з-під варти.

У зазначеному випадку право застосовування вогнепальної зброї виникає, коли такі особи перетинають лінію охорони, якою є:

в установах виконання покарань - основна огорожа, у разі її відсутності - межа об'єкта, позначена пересувними захисними засобами або покажчиками з надписом „заборонена зона - прохід заборонено";

на транспортних засобах - стіни (борти), підлога, дах вагона, автомобіля;

у залах (кімнатах) судового засідання та камері для підсудних (засуджених) - стіни, підлога, стеля, двері та вікна зали (кімнати, камери);

під час конвоювання пішим порядком - лінія розміщення найближчих від колони чатових.

Лінію охорони зазначають на схемі охорони та оголошують конвойованим особам.

{Розділ VIII доповнено пунктом 3-5 згідно із Законом № 920-VIII від 24.12.2015}

4. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня опублікування цього Закону:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

прийняти нормативно-правові акти, що випливають із цього Закону;

забезпечити перегляд і приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

вжити необхідних заходів, пов'язаних з реформуванням внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України;

під час підготовки проектів законів про Державний бюджет України передбачати видатки на фінансування Національної гвардії України.

Виконуючий обов'язки
Президента України,
Голова Верховної Ради
України **О.ТУР ЧИНОВ**

м. Київ
13 березня 2014 року
№ 876-VII

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ[11]

{Щодо поліцейських підрозділів патрульної поліції в місті Києві цей Закон набирає чинності з дня його опублікування - див. пункт 1 розділу XI}

{Щодо поліцейських підрозділів патрульної поліції в містах Одесі та Львові цей Закон набирає чинності з 20 серпня 2015 року – див. пункт 1 розділу XI}

{Установити, що у 2016 році норми і положення цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Установити, що у 2017 році норми і положення статей 95, 96 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1801-VIII від 21.12.2016}

{Установити, що у 2018 році норми і положення статей 95 і 96 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2246-VIII від 07.12.2017}

{Установити, що у 2019 році норми статей 95 і 96 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2629-VIII від 23.11.2018}

{Установити, що у 2020 році норми статей 95 і 96 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 294-IX від 14.11.2019}

{У тексті Закону слова „інвалід", „діти-інваліди", „діти - інваліди з дитинства" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами „особа з інвалідністю", „діти з інвалідністю", „діти з інвалідністю з дитинства" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2462-VIII від 19.06.2018}

Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України.

[11] Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/580-19

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Національна поліція України

1. Національна поліція України (поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

{Частина перша статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2584-VIII від 02.10.2018}

2. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.

Стаття 2. Завдання поліції

1. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Стаття 3. Правова основа діяльності поліції

1. У своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

2. На працівників поліції (поліцейських та державних службовців) поширюється дія Закону України „Про запобігання корупції".

{Статтю 3 доповнено частиною другою згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

Стаття 4. Міжнародне співробітництво поліції

1. Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна.

2. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції.

3. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Стаття 5. Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування

1. Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

Стаття 5-1. Використання найменування та ознак належності до поліції

1. Ознаками належності до поліції є символіка поліції, однострій поліцейських, спеціальні звання, відомчі відзнаки, спеціальний жетон та службове посвідчення поліцейського.

2. Використання найменування поліції або похідних від нього, у тому числі викладених іноземною мовою, ознак належності до поліції здійснюється виключно поліцією, а в інших випадках - за рішенням керівника поліції.

3. Використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами, фізичними особами - підприємцями та громадськими об'єднаннями, а так само фізичними особами ознак належності, найменування поліції або похідних від нього, у тому числі викладених іноземною мовою, на одязі, транспортних засобах, будівлях, бланках документів, у найменуванні з порушенням вимог частини другої цієї статті забороняється і має наслідком відповідальність відповідно до закону.

{Розділ I доповнено статтею 5-1 згідно із Законом № 2584-VIII від 02.10.2018}

Розділ II
ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Стаття 6. Верховенство права

1. Поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Стаття 7. Дотримання прав і свобод людини

1. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

2. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

3. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

4. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими.

5. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Стаття 8. Законність

1. Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

2. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

3. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

Стаття 9. Відкритість та прозорість

1. Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України.

2. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку.

3. Поліція забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом.

4. Поліція може оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законом.

5. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом.

6. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 10. Політична нейтральність

1. Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності.

2. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань.

3. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність.

4. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях.

Стаття 11. Взаємодія з населенням на засадах партнерства

1. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

2. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

3. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

4. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Безперервність

1. Поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського.

2. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Розділ ІІІ
СИСТЕМА ПОЛІЦІЇ ТА СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Стаття 13. Загальна система поліції

1. Систему поліції складають:

1) центральний орган управління поліцією;

2) територіальні органи поліції.

2. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

3. У складі поліції функціонують:

1) кримінальна поліція;

2) патрульна поліція;

3) органи досудового розслідування;

4) поліція охорони;

5) спеціальна поліція;

6) поліція особливого призначення.

4. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

5. Загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 1 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб.

{Статтю 13 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

Стаття 14. Центральний орган управління поліції

1. Структуру центрального органу управління поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

2. Штатний розпис (штат) поліції затверджує керівник поліції.

3. Кошторис поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 15. Територіальні органи поліції

1. Територіальні органи поліції утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання.

{Частина перша статті 15 в редакції Закону № 1354-VIII від 12.05.2016}

2. Територіальні органи поліції утворює, ліквідовує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції.

3. Структуру територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

4. Штатний розпис (штат) та кошторис територіальних органів поліції затверджує керівник поліції.

5. Керівники територіальних органів поліції призначаються на посади та звільняються з посад керівником поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

6. Заступників керівників територіальних органів поліції призначає на посади та звільняє з посад керівник територіального органу поліції.

7. Керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;

2) має вищу повну юридичну освіту;

3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років;

4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.

{Частина сьома статті 15 набирає чинності з 1 січня 2017 року - див. підпункт 2 пункту 1 розділу XI цього Закону}

Стаття 16. Основні повноваження Міністра внутрішніх справ України у відносинах з поліцією

1. Міністр внутрішніх справ України:

1) забезпечує формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг та контролює її реалізацію поліцією;

2) забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності поліції, погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені поліцією та Міністерством внутрішніх справ України проекти законів, актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності поліції;

3) затверджує стратегічні програми діяльності та визначає пріоритетні напрями роботи поліції, шляхи виконання покладених на неї завдань, затверджує плани її роботи;

4) забезпечує виконання міжнародних договорів України, що належать до сфер діяльності поліції;

5) забезпечує ведення та використання баз (банків) даних, визначає порядок обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України, поліцією та іншими центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України;

6) приймає рішення про розподіл бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Міністерство внутрішніх справ України;

7) виконує інші обов'язки відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 17. Поліцейський

1. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

2. Поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджує Міністр внутрішніх справ України.

Стаття 18. Основні обов'язки поліцейського

1. Поліцейський зобов'язаний:

1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

3) поважати і не порушувати прав і свобод людини;

4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливлюють його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

2. Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

3. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

4. Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Стаття 19. Види відповідальності поліцейських

1. У разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

{Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 160-IX від 03.10.2019}

2. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом.

3. Держава відповідно до закону відшкодовує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень.

Стаття 20. Однострій поліцейських

1. Поліцейські мають єдиний однострій. Поліцейський отримує однострій безоплатно.

2. Зразки предметів однострою поліцейських затверджує Кабінет Міністрів України.

3. На однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона.

Поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності.

4. Правила носіння та норми належності однострою поліцейських затверджує Міністр внутрішніх справ України.

{Частину п'яту статті 20 виключено на підставі Закону № 2584-VIII від 02.10.2018}

Стаття 20-1. Вітання поліцейських під час перебування у строю

1. На вітання керівника або старшого за спеціальним званням „Слава Україні" всі поліцейські, які перебувають у строю, відповідають: „Героям слава". Якщо керівник або старший за спеціальним званням прощається, на його слова „Слава Україні" поліцейські відповідають: „Героям слава".

{Закон доповнено статтею 20-1 згідно із Законом № 2587-VIII від 04.10.2018}

Стаття 21. Керівник та заступники керівника поліції

1. Безпосереднє керівництво поліцією здійснює керівник поліції.

2. Керівник поліції призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України.

3. Керівник поліції має першого заступника та заступників.

4. Перший заступник та заступники керівника поліції призначаються на посаду та звільняються з посади Міністром внутрішніх справ України за поданням керівника поліції.

5. Керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;

2) має вищу повну юридичну освіту;

3) має стаж роботи в галузі права не менш як сім років;

4) має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років.

{Частина п'ята статті 21 набирає чинності з 1 січня 2017 року - див. підпункт 2 пункту 1 розділу XI цього Закону}

Стаття 22. Основні повноваження керівника поліції

1. Керівник поліції:

1) очолює поліцію та здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань;

2) у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також накази відомчень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції;

3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг;

4) представляє у визначеному порядку поліцію у відносинах з іншими органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, іншими організаціями в Україні та за кордоном;

5) звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень;

6) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

7) підписує накази поліції;

8) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції;

9) у межах повноважень надає доручення, обов'язкові для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції;

10) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату поліції;

11) приймає на службу та звільняє зі служби, призначає та звільняє з посад поліцейських відповідно до положень цього Закону;

12) призначає на посади та звільняє з посад у порядку, визначеному законом та іншими нормативно-правовими актами про державну службу, державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

13) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, визначеному законодавством про працю, працівників центрального органу управління поліції;

14) приймає у визначеному порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських;

15) приймає у визначеному законодавством про державну службу порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

16) приймає у визначеному трудовим законодавством порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції;

17) у визначеному порядку вносить подання про представлення поліцейських, державних службовців апарату центрального органу управління поліції та працівників поліції до відзначення державними нагородами України;

18) присвоює спеціальні звання поліції відповідно до цього Закону;

19) присвоює ранги державних службовців відповідно до законодавства про державну службу;

20) вносить Міністру внутрішніх справ України пропозиції про утворення територіальних органів поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників поліції і коштів, визначених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України;

21) утворює, ліквідовує, реорганізовує підприємства, заклади та установи, затверджує їхні положення (статути), у визначеному порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, здійснює інші повноваження з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції;

22) забезпечує дотримання визначеного Міністром внутрішніх справ України порядку обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України і поліцією;

23) приймає у визначеному порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є поліція;

24) виконує повноваження керівника державної служби в органі відповідно до законодавства про державну службу та здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Розділ IV
ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 23. Основні повноваження поліції

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

{Пункт 18 частини першої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2229-VIII від 07.12.2017}

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

{Статтю 23 доповнено пунктом 26 згідно із Законом № 1394-VIII від 31.05.2016}

27) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), здійснює привід осіб за рішенням тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні, здійснює розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду.

{Абзац перший пункту 27 частини першої статті 23 в редакції Закону № 2234-VIII від 07.12.2017; із змінами, внесеними згідно із Законом № 400-IX від 19.12.2019}

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова у залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень, а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій;

{Частину першу статті 23 доповнено пунктом згідно із Законом № 1404-VIII від 02.06.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}

28) забезпечує інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, у тому числі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

{Частину першу статті 23 доповнено пунктом 28 згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018}

29) виявляє транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні у встановлені законодавством строки;

{Частину першу статті 23 доповнено пунктом 29 згідно із Законом № 2612-VIII від 08.11.2018}

30) вживає заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів.

{Частину першу статті 23 доповнено пунктом 30 згідно із Законом № 2612-VIII від 08.11.2018}

Стаття 24. Додаткові повноваження поліції

1. Виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Стаття 25. Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення

1. Поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених цим Законом.

2. Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

3. Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

4. Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України „Про захист персональних даних", іншими законами України.

5. Поліція зобов'язана письмово інформувати митні органи про виявлення нецільового використання та/або передачі транспортних засобів особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України чи поміщених у митний режим транзиту, у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такі транспортні засоби на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також про виявлення розкомплектування таких транспортних засобів.

{Статтю 25 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2612-VIII від 08.11.2018; із змінами, внесеними згідно із Законом№ 440-IX від 14.01.2020}

Стаття 26. Формування інформаційних ресурсів поліцією

1. Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;

2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;

3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;

4) розшуку осіб, зниклих безвісти;

{Пункт 4 частини першої статті 26 в редакції Закону № 2505-VIII від 12.07.2018}

5) установлення особи невпізнаних трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;

6) зареєстрованих в органах внутрішніх справ кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;

7) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);

8) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;

9) зареєстрованих кримінальних та адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;

{Пункт 9 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом№ 524-IX від 04.03.2020}

10) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;

11) викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних із учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян;

12) викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян;

13) знайдених, вилучених предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

14) викрадених транспортних засобів, які розшукуються у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків;

15) виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів;

16) зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

17) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася;

18) бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону.

2. Під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

3. Поліція забезпечує внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та здійснює підтримання таких відомостей в актуальному стані в межах, визначених законодавством.

{Статтю 26 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018}

Стаття 27. Використання поліцією інформаційних ресурсів

1. Поліція має безпосередній оперативний доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням Закону України „Про захист персональних даних".

2. Інформація про доступ до бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

3. Кожна дія поліцейського щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених статтями 26, 27 цього Закону, фіксується у спеціальному електронному архіві, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України.

В електронному архіві фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер спеціального жетона поліцейського, вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші дані, необхідні для ідентифікації поліцейського, який отримував інформацію з реєстрів.

Стаття 28. Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів

1. Поліція вживає всіх заходів для недопущення будь-яких порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

2. Поліцейські несуть персональну дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

3. Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 цього Закону.

Розділ V
ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ

Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу

1. Поліцейський захід - це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

3. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

4. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

5. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

6. Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

7. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Стаття 30. Види поліцейських заходів

1. Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом.

2. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені цим Законом.

3. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами.

4. Якщо поліцейського неможливо ідентифікувати за зовнішніми ознаками, він зобов'язаний пред'явити особі документ, що посвідчує його повноваження.

Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи

1. Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

1) перевірка документів особи;

2) опитування особи;

3) поверхнева перевірка і огляд;

4) зупинення транспортного засобу;

5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;

6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;

7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;

8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

2. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

Стаття 32. Перевірка документів особи

1. Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особи є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

Стаття 33. Опитування особи

1. Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення.

2. Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

3. Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї цим Законом.

Стаття 34. Поверхнева перевірка

1. Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

2. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

3. Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-

який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

4. Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

5. Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

6. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

7. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 Кримінального процесуального кодексу України.

Стаття 35. Зупинення транспортного засобу

1. Поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі:

1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;

2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;

3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;

8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;

10) якщо зупинка транспортного засобу, який зареєстрований в іншій країні, здійснюється з метою виявлення його передачі у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту.

{Частину першу статті 35 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 2612-VIII від 08.11.2018}

2. Поліцейський зобов'язаний зупиняти транспортні засоби у разі:

1) якщо є інформація, що свідчить про порушення власником транспортного засобу митних правил, виявлені митними органами відповідно до Митного кодексу України, а саме: порушення строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту іншого транспортного засобу особистого користування, використання такого транспортного засобу для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, розкомплектування чи передачу у володіння, користування або розпорядження такого транспортного засобу особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту;

{Пункт 1 частини другої статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом № 440-IX від 14.01.2020}

2) якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб, який зареєстрований в іншій країні, не зареєстрований в Україні у встановлені законодавством строки чи перебуває на території України з порушенням строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту, чи використовується для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, чи переданий у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту.

{Статтю 35 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2612-VIII від 08.11.2018}

3. Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.

Стаття 36. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію

1. Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам до-

ступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

2. Поліцейський може обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону, під час аварій, інших надзвичайних ситуацій, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей.

Стаття 37. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю

1. Поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

2. Відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання.

3. У випадках, визначених частиною другою цієї статті, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї.

4. Поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

5. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі.

6. Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи

1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;

2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;

3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

2. Проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

Стаття 39. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ

1. Поліція в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України, може оглядати за участю адміністрації (керівництва) юридичних осіб, фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб - підприємців) чи їх уповноважених представників приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

2. Поліція може оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання та використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

3. Поліція відповідно до порядку, визначеного Міністерством внутрішніх справ України, вилучає зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також опечатує і закриває об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стенди, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування) у випадку виявлення порушення правил поводження з ними та правил їх використання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень.

4. Поліція інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України в одноденний строк про кожен факт виявленого порушення пра-

вил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Стаття 40. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису

1. Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;

2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

2. Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці.

Стаття 41. Поліцейське піклування

1. Поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;

2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;

3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Поліцейське піклування має наслідком щодо:

1) осіб, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, - передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;

2) осіб, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті, - передання відповідному закладу;

3) осіб, зазначених у пункті 4 частини першої цієї статті, - передання у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання.

2. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

3. Поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

4. Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія - вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті.

5. Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

6. Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Стаття 42. Поліцейські заходи примусу

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

1) фізичний вплив (сила);

2) застосування спеціальних засобів;

3) застосування вогнепальної зброї.

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

3. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження

волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

1) гумові та пластикові кийки;

2) електрошокові пристрої контактної та контактно-дистанційної дії;

3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);

4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;

5) засоби примусової зупинки транспорту;

6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;

7) службові собаки та службові коні;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;

9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;

10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;

11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії;

12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;

13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

5. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

6. Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спеціального екіпірування).

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу

1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим.

2. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей - через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

3. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

4. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

5. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Стаття 44. Застосування фізичної сили

1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

2. Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

Стаття 45. Застосування спеціальних засобів

1. Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом.

2. Поліцейський уповноважений застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Загальні правила застосування спеціальних засобів:

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;

б) під час затримання особи;

в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;

г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;

ґ) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;

в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

4) засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

5) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень застосовуються для:

а) затримання особи;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

6) електрошокові пристрої контактної та контактно-дистанційної дії застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського;

7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або з метою примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), де перебуває така особа;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:

а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

б) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей;

в) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися;

г) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину;

10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, застосовуються для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

б) відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

ґ) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

д) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

е) знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

є) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

ж) відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людей;

11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, застосовуються для:

а) забезпечення маскування дій поліцейських, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

12) службовий собака застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського;

13) службовий кінь застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

4. Поліції (поліцейському) заборонено:

1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і

відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини;

4) застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°С;

5) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

6) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

5. Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

6. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Якщо поліцейський заподіяв особі поранення або каліцтво внаслідок застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського зобов'язаний негайно повідомити про це відповідного прокурора.

7. Допустимі параметри спеціальних засобів у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини визначаються уповноваженими установами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

8. Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні поліції, визначаються нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України.

Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї

1. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

2. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

4. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

7. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

8. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

9. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

11. Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

12. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

13. Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Розділ VI
ДОБІР НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Стаття 47. Призначення на посади поліцейських

1. Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

2. У разі проведення конкурсу для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції згідно з номенклатурою посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, та відповідно до результатів конкурсу.

3. Призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, здійснюють керівники таких закладів.

Стаття 48. Порядок призначення на посади поліцейських

1. Призначення та звільнення з посад поліцейських здійснюється наказами посадових осіб, зазначених у статті 47 цього Закону.

2. Накази про зарахування поліцейських курсантами, слухачами денної форми навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, є підставою для звільнення таких осіб зі штатних посад, які вони займають в органах (закладах, установах) поліції.

3. Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, після закінчення навчання призначаються на посади в органах (закладах, установах) поліції наказами посадових осіб поліції, зазначених у статті 47 цього Закону.

4. Перед вибуттям до нового місця служби поліцейський має здати посаду: здати всю службову документацію, спеціальні засоби, зброю, матеріальні цінності, закріплені за поліцейським, не пізніше ніж через місяць від дня одержання органом (закладом, установою) витягу з наказу про переміщення по службі.

До зазначеного строку не зараховується час перебування поліцейського у відпустці, відрядженні, на лікарняному.

Стаття 49. Вимоги до кандидатів на службу в поліції

1. На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

2. Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

3. Незалежно від професійних та особистих якостей, рівня фізичної підготовки та стану здоров'я на службу в поліції не можуть бути прийняті особи у випадках, визначених частиною другою статті 61 цього Закону, а також особи які:

1) відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом;

2) особи, які звільнені або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України „Про очищення влади".

Стаття 50. Перевірка кандидата на службу в поліції

1. Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

2. Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі.

3. Відповідно до порядку, встановленого законом, щодо осіб, які претендують на службу в поліції, проводиться спеціальна перевірка, порядок проведення якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 51. Поліцейські комісії

1. Для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії.

2. До складу поліцейської комісії апарату центрального органу управління поліції входять п'ять осіб:

1) два представники, визначені Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) два представники громадськості, рекомендовані Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

3. До складу поліцейської комісії територіальних органів поліції входять п'ять осіб:

1) один представник, визначений Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) один представник, визначений керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції;

4) два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

4. Основними повноваженнями поліцейської комісії є:

1) проведення відбору (конкурсу) на службу в органи (заклади, установи) поліції, крім прийому на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських;

2) проведення конкурсу для призначення на вакантну посаду.

5. Поліцейські комісії територіальних органів поліції діють на постійній основі.

6. Максимальний строк повноважень члена поліцейської комісії становить три роки.

Одна і та сама особа може здійснювати повноваження члена поліцейської комісії лише протягом одного трирічного строку. Повторне призначення на посаду члена поліцейської комісії забороняється.

Члени поліцейських комісій можуть не припиняти виконання своїх основних службових обов'язків за місцем основної роботи (служби).

7. Забезпечення діяльності і проведення засідань поліцейських комісій здійснює апарат відповідного підрозділу поліції.

8. Повноваження члена поліцейської комісії припиняються:

1) у разі закінчення строку, на який призначено члена поліцейської комісії;

2) якщо член поліцейської комісії подав заяву про припинення повноважень за власним бажанням;

3) якщо член поліцейської комісії не може виконувати свої повноваження за станом здоров'я;

4) якщо обвинувальний вирок щодо члена поліцейської комісії набрав законної сили;

5) якщо член поліцейської комісії припинив громадянство або набув громадянства іншої держави;

6) якщо члена поліцейської комісії визнано безвісно відсутнім або оголошено померлим;

7) у разі смерті члена поліцейської комісії;

8) у разі обмеження цивільної дієздатності члена поліцейської комісії або визнання його недієздатним;

9) у разі застосування до члена поліцейської комісії заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Рішення про припинення повноважень члена поліцейської комісії приймає посадова особа або орган, що призначив (обрав) відповідного члена поліцейської комісії.

9. Поліцейська комісія обирає таємним голосуванням більшістю голосів від загального складу голову поліцейської комісії і секретаря поліцейської комісії.

Голова поліцейської комісії організовує роботу комісії, визначає обов'язки секретаря комісії, веде засідання комісії. Обов'язки голови поліцейської комісії в разі його відсутності виконує секретар комісії.Засідання поліцейської комісії проводяться відкрито і гласно, крім випадків, визначених законом.Голова поліцейської комісії визначає дату, час і місце проведення засідання комісії, перелік питань, що виносяться на засідання, та оприлюднює цю інформацію на офіційному веб-порталі комісії не пізніше ніж за два дні до засідання.

10. Член поліцейської комісії уповноважений:

1) знайомитися з матеріалами, поданими на розгляд комісії, брати участь у їх дослідженні та перевірці;

2) зазначати свої мотиви та міркування, а також надавати додаткові документи з питань, що розглядаються;

3) вносити пропозиції щодо проекту рішення поліцейської комісії з будь-яких питань та голосувати „за" або „проти" того чи іншого рішення;

4) висловлювати письмово окрему думку щодо рішення поліцейської комісії;

5) здійснювати інші повноваження, визначені законом.

11. Член поліцейської комісії повинен бути відведений, якщо є інформація про конфлікт інтересів або обставини, що викликають сумнів у його безсторонності. Якщо такі обставини існують, член поліцейської комісії повинен заявити самовідвід. Із тих самих підстав відвід члену комісії можуть заявити особи, щодо яких або за зверненням яких поліцейська комісія може прийняти рішення.

Відвід має бути вмотивованим і поданим до початку розгляду питання у формі письмової заяви на ім'я голови поліцейської комісії. Головуючий

на засіданні зобов'язаний ознайомити із заявою про відвід члена комісії, якому заявлено відвід.

Рішення про відвід (самовідвід) приймає поліцейська комісія більшістю голосів членів, які беруть участь у засіданні. Член комісії, щодо якого приймається рішення про відвід (самовідвід), не бере участі в голосуванні.

12. Поліцейська комісія проводить голосування за відсутності особи, щодо якої приймається рішення, і запрошених осіб.

Рішення поліцейської комісії викладаються в письмовій формі. У рішенні зазначаються дата і місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалося, мотиви прийнятого рішення. Рішення підписує головуючий і члени комісії, які брали участь у прийнятті рішення.

Окрема думка члена поліцейської комісії викладається в письмовій формі і додається до справи, про що головуючий повідомляє на засіданні.

13. Порядок діяльності поліцейських комісій визначається Міністром внутрішніх справ України з урахуванням положень цього Закону.

14. Для виконання покладених на поліцейську комісію повноважень її члени користуються правом доступу до публічної інформації поліції, в тому числі з обмеженим доступом, крім таємної інформації.

Стаття 52. Конкурс на посаду поліцейського

1. З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених цим Законом, проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі - конкурс).

2. Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади.

3. Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.

4. Комплектуванню в порядку просування по службі посад молодшого, середнього та вищого складу поліції, крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті, за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади, може передувати або проведення конкурсу, або проведення атестації.

5. Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади (далі - Типовий порядок проведення конкурсу), що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Типовий порядок проведення конкурсу визначає:

1) умови проведення конкурсу;

2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;

3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;

4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;

5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або зайняття вакантних посад;

6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на зайняття вакантних посад державної служби.

6. Рішення про оголошення конкурсу приймає керівник органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду.

7. Конкурс проводиться відповідною поліцейською комісією.

Стаття 53. Оприлюднення інформації про проведення конкурсу

1. Інформація (оголошення) про вакантні посади в поліції і про проведення конкурсу оприлюднюється відповідно до цього Закону і Типового порядку проведення конкурсу на офіційному веб-порталі центрального органу управління поліції, відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції.

2. В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються:

1) місцезнаходження поліцейської комісії, яка проводить конкурс;

2) назва вакантної посади;

3) стислий зміст службових обов'язків;

4) умови грошового забезпечення;

5) вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня, напряму підготовки (спеціальності), досвіду роботи, у тому числі в поліції, та інші вимоги до рівня професійної компетентності кандидата на посаду відповідно до кваліфікаційних вимог до цієї посади, а також вимог до осіб, що приймаються на службу в поліції;

6) інформація щодо строковості чи безстроковості призначення на посаду;

7) перелік документів, необхідних для участі в конкурсі, та строк їх подання;

8) дата і місце проведення конкурсу;

9) прізвище, номер телефону та адреса електронної пошти особи, яка надає додаткову інформацію з питань проведення конкурсу.

3. Строк подання документів для участі в конкурсі не може становити менше 10 та більше 30 календарних днів з дня опублікування оголошення про проведення конкурсу.

Стаття 54. Документи, які подають для участі в конкурсі

1. Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, подає у визначеному порядку до поліцейської комісії такі документи:

1) письмову заяву про участь у конкурсі, у якій також зазначається про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України „Про запобігання корупції" і на обробку персональних даних відповідно до Закону України „Про захист персональних даних";

2) копію паспорта громадянина України;

3) копії документів про освіту;

4) особову картку визначеного зразка, автобіографію та фотографії розміром і в кількості, визначених Типовим порядком проведення конкурсу;

5) декларацію, визначену Законом України „Про запобігання корупції";

6) копію трудової книжки (за наявності);

7) медичну довідку про стан здоров'я, форму і порядок надання якої визначають спільно центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері державної служби та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) копію військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовозобов'язаних або військовослужбовців).

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, перед складанням кваліфікаційного іспиту пред'являє поліцейській комісії паспорт громадянина України.

2. Заборонено вимагати від особи, яка претендує на зайняття вакантної посади в поліції, документи, не визначені цією статтею, якщо надання інших документів не визначено законом.

3. Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, має право додати до заяви про участь у конкурсі інші документи, крім зазначених у частині першій цієї статті.

Стаття 55. Порядок проведення конкурсної процедури

1. Служба персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції, де проходить конкурс, проводить перевірку документів, поданих кандидатами, на відповідність загальним вимогам та інформує про це поліцейську комісію.

2. Кандидати, які пройшли перевірку, передбачену частиною першою цієї статті, проходять тестування, співбесіду та інші види оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

3. У разі подання заяви про участь у конкурсі лише однією особою така особа проходить у встановленому порядку конкурсний відбір, за результатами якого приймається рішення про її прийняття на службу до поліції та/або призначення на посаду або про відмову в такому прийнятті та/або призначенні.

4. Засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її членів.

5. Під час засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу її члени:

1) вивчають результати проведеної перевірки документів кандидатів;

2) проводять відбір кандидатів з використанням видів оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу;

3) проводять співбесіду з кандидатами з урахуванням результатів тестування;

4) особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг;

5) за результатами складення загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

6. Рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від її складу.

7. Рішення поліцейської комісії оформлюється протоколом, який присутні на її засіданні члени комісії підписують не пізніше наступного дня після проведення засідання.

8. Інформація про переможців конкурсу оприлюднюється не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

Стаття 56. Призначення на посаду поліцейського

1. На вакантну посаду поліцейського призначається переможець конкурсу в разі його проведення.

2. Службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються з дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського.

Стаття 57. Атестування поліцейських

1. Атестування поліцейських проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

2. Атестування поліцейських проводиться:

1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу;

2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність;

3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

3. Атестування проводиться атестаційними комісіями органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками.

4. Рішення про проведення атестування приймає керівник поліції, керівники органів (закладів, установ) поліції стосовно осіб, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

5. Порядок проведення атестування поліцейських затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 58. Безстроковість призначення на посаду поліцейського

1. Призначення на посаду поліцейського здійснюється безстроково (до виходу на пенсію або у відставку), за умови успішного виконання службових обов'язків.

2. Строкове призначення здійснюється в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передує укладення контракту.

Розділ VII
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ПОЛІЦІЇ

Стаття 59. Служба в поліції

1. Служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Час проходження служби в поліції зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

3. Рішення з питань проходження служби оформлюються письмовими наказами по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких установлюються Міністерством внутрішніх справ України.

4. Видавати накази по особовому складу можуть керівники органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, та номенклатурою посад, затвердженою Міністерством внутрішніх справ України.

5. Порядок підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

6. Поліцейські, у тому числі слухачі та курсанти вищих навчальних закладів із специфічними умовами, які здійснюють підготовку поліцейських, та які перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних, на час служби в поліції знімаються з такого обліку і перебувають у кадрах поліції.

Стаття 60. Правове регулювання служби в поліції

1. Проходження служби в поліції регулюється цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 61. Обмеження, пов'язані зі службою в поліції

1. На поліцейських поширюються обмеження, визначені Законом України „Про запобігання корупції", цим та іншими законами України.

2. Не може бути поліцейським:

1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою;

2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;

3) особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої;

4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав;

5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;

7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;

9) особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

3. За поліцейськими зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, встановлених цим та іншими законами України.

4. Поліцейський не може бути членом політичної партії.

5. Поліцейський не може організовувати страйки та брати участь у страйках.

Стаття 62. Гарантії професійної діяльності поліцейського

1. Поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави.

2. Законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами.

3. Поліцейський під час виконання покладених на нього обов'язків підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику.

Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим способом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

4. Поліцейський надає пояснення з приводу справ та матеріалів, які перебувають у нього в провадженні, а також надає їх для ознайомлення лише у випадках та в порядку, визначених законом.

5. Ніхто не має права покласти на поліцейського виконання обов'язків, не визначених законом.

6. Втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання виконанню ним відповідних повноважень, невиконання законних вимог поліцейського, будь-які інші протиправні дії стосовно поліцейського мають наслідком відповідальність відповідно до закону.

7. Правопорушення щодо поліцейського або особи, звільненої зі служби в поліції, її близьких родичів, вчинені у зв'язку з його попередньою службовою діяльністю, мають наслідком відповідальність відповідно до закону.

8. У разі затримання поліцейського за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення або обрання щодо нього тримання під вартою як запобіжного заходу його тримають у призначених для цього установах окремо від інших категорій осіб.

9. Поліцейські, а також особи, звільнені зі служби в поліції на підставі пунктів 1-4, 7, 8 частини першої статті 77 цього Закону, для забезпечення власної безпеки мають право придбавати у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, використовуючи їх виключно з підстав, визначених цим Законом.

Умови та порядок придбання зазначеними особами таких спеціальних засобів визначає Міністерство внутрішніх справ України.

10. Поліцейський:

1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків;

2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків;

3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу;

4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України;

5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства;

6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом;

7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом. Поліцейські, які виконують повноваження поліції на транспортних засобах, крім того, мають право на безоплатний проїзд у поїздах, на річкових і морських суднах. Під час службових відряджень поліцейські мають право на позачергове придбання квитків на всі види транспорту і розміщення в готелях при пред'явленні службового посвідчення та посвідчення про відрядження;

8) може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей.

11. В органах (закладах, установах) поліції з метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства можуть утворюватися професійні спілки. Обмеження прав професійних спілок поліцейських порівняно з іншими професійними спілками не допускається.

Стаття 63. Контракт про проходження служби в поліції

1. Контракт про проходження служби в поліції - це письмовий договір, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає поліція, для визначення правових відносин між сторонами.

2. Контракт про проходження служби в поліції укладається:

1) з особами молодшого складу поліції, які вперше прийняті на службу в поліції, - одноразово строком на два роки без права продовження;

2) з громадянами, які зараховані до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, - на час навчання;

3) із заступниками керівників територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та керівниками структурних підрозділів зазначених органів, закладів та установ - на термін три роки з правом продовження контракту на той самий термін;

4) із заступниками керівника поліції та керівниками територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректорами (керівниками) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняних до них керівниками - строком на чотири роки з правом продовження контракту одноразово строком до чотирьох років;

5) з керівником поліції - строком на п'ять років з правом продовження контракту одноразово строком до п'яти років.

3. Право на укладення від імені поліції контракту про проходження служби надається:

1) Міністрові внутрішніх справ України - з керівником поліції та його заступниками;

2) керівнику поліції - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади його наказами, крім осіб, право на підписання контракту з якими належить Міністру внутрішніх справ України;

3) керівнику вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, - з курсантами та слухачами цих навчальних закладів про навчання;

4) керівникам територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректорам (керівникам) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняним до них керівникам - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

4. Право на продовження контракту, якщо це допускається цим Законом, надається посадовим особам, зазначеним у частині третій цієї статті.

5. Контракт є підставою для видання наказу про прийняття особи на службу в поліції та/або призначення її на відповідну посаду.

6. Після закінчення строку контракту, укладеного згідно з пунктом 1 частини другої цієї статті, поліцейський, який був стороною в цьому контракті, за рішенням керівника, якому надано право приймати на службу, може продовжити службу в поліції на підставі наказу відповідно до цього Закону.

7. Контракт про навчання укладається з громадянами, які зараховані до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, за умови досягнення такими особами 18-річного віку.

Визначення правових відносин між курсантами вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України.

8. Контракт про проходження служби в поліції укладається на підставах і в порядку, визначених Міністерством внутрішніх справ України.

9. Типову форму контракту затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

Стаття 64. Присяга працівника поліції

1. Особа, яка вступає на службу в поліції, складає Присягу на вірність Українському народові такого змісту:

„Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки".

2. Порядок складання Присяги працівника поліції встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

Стаття 65. Переміщення поліцейських в органах, закладах та установах поліції

1. Переміщення поліцейських здійснюється:

1) на вищу посаду - у порядку просування по службі;

2) на рівнозначні посади:

для більш ефективної служби, виходячи з інтересів служби;

за ініціативою поліцейського;

у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням реорганізації;

у разі необхідності проведення кадрової заміни в місцевостях з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами (далі - місцевості з визначеним строком служби);

за станом здоров'я - на підставі рішення медичної комісії;

з меншим обсягом роботи з урахуванням професійних і особистих якостей - на підставі висновку атестації;

у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри відповідно до статті 87 цього Закону;

3) на посади, нижчі ніж та, на якій перебував поліцейський:

у зв'язку зі скороченням штатів або реорганізацією в разі неможливості призначення на рівнозначну посаду;

за станом здоров'я - на підставі рішення медичної комісії;

через службову невідповідність - на підставі висновку атестації з урахуванням професійних і особистих якостей;

за ініціативою поліцейського;

як виконання накладеного дисциплінарного стягнення - звільнення з посади відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри, відповідно до статті 87 цього Закону;

4) у зв'язку із зарахуванням на навчання до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, на денну форму навчання, а також у разі призначення на посаду після закінчення навчання.

2. Посада вважається вищою, якщо за цією посадою штатом (штатним розписом) передбачене вище спеціальне звання поліції.

3. Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначаються на відповідні вакантні посади безпосередньо після закінчення навчання в цих навчальних закладах.

4. Поліцейський, переміщений з вищої посади на посаду, нижчу ніж та, яку він займав, у подальшому просувається по службі з дотриманням вимог, визначених цим Законом, а звільнений з посади в дисциплінарному порядку, - після зняття дисциплінарного стягнення.

5. Не допускається переміщення поліцейських жіночої статі за ініціативою керівника відповідного органу (установи, закладу) поліції на посади, нижчі ніж та, яку вони займали, з мотивів, пов'язаних із вагітністю, наявністю дітей віком до трьох років (до шести років - за медичними показниками), або у зв'язку з тим, що вони є одинокими матерями та мають дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей з інвалідністю.

6. Якщо законом визначено додаткові вимоги до кандидатів на призначення на окремі посади в органах (закладах, установах) поліції, призначення на такі посади здійснюється за умови відповідності особи, яка призначається на таку посаду, додатковим вимогам.

7. Переведення поліцейських здійснюється у разі, якщо звільнення їх із посад або призначення на інші посади належить до номенклатури призначення різних керівників.

8. Переведення поліцейського може здійснюватися за його ініціативою, ініціативою прямих керівників (начальників), керівників інших органів (закладів, установ) поліції, які порушили питання про переміщення.

9. Переведення поліцейського здійснюється на підставі єдиного наказу про звільнення із займаної посади та направлення для подальшого проход-

ження служби до іншого органу (закладу, установи) поліції та про призначення на посаду в органі (закладі, установі) поліції, до якого переміщується поліцейський.

10. У разі якщо згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначенню поліцейського на посаду повинно передувати погодження відповідних органів державної влади або органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, призначення на посаду здійснюється після отримання такого погодження.

11. Не допускається переміщення поліцейських на вищі посади протягом шести місяців з дня притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

Стаття 66. Службове сумісництво поліцейських

1. Поліцейський не може під час проходження служби займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім науково-педагогічної, наукової або творчої.

Стаття 67. Перебування поліцейських у розпорядженні

1. Зарахування поліцейських наказами по особовому складу в розпорядження органів поліції для подальшого проходження служби під керівництвом посадових осіб, уповноважених призначати на посади поліцейських, допускається у разі:

1) звільнення поліцейського з посади у зв'язку з виконанням дисциплінарного стягнення або виконанням висновку поліцейської комісії про невідповідність займаній посаді, якщо до кінця визначеного строку виконання дисциплінарного стягнення або протягом десяти днів з дня ухвалення висновку про службову невідповідність не вирішено питання про подальше проходження ним служби;

2) повернення поліцейських, які відповідно до закону були відряджені (прикомандировані) до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, інших органів державної влади (закладів, установ) або органів місцевого самоврядування на час виконання відповідних повноважень на постійній основі із залишенням їх на службі в поліції;

3) застосування до поліцейського тримання під вартою як запобіжного заходу;

4) якщо поліцейський відсутній за місцем проходження служби та за місцем проживання і більше десяти днів близьким родичам невідомо, де він перебуває, - до повернення поліцейського (у разі неприйняття іншого рішення про подальше проходження ним служби в поліції) або до дня набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім чи оголошення померлим;

5) скорочення штатних посад, що займають поліцейські, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (шестирічного віку - за медичними показниками), якщо немає можливості перемістити таких осіб на вакантні посади, - до закінчення відпустки по догляду за дитиною.

2. Поліцейські звільняються з посад та зараховуються в розпорядження наказами керівників, уповноважених призначати на такі посади.

3. Поліцейські, які зараховані в розпорядження відповідно до пунктів 1-2 частини першої цієї статті, продовжують проходити службу згідно із законом, виконуючи обов'язки служби відповідно до тимчасових функціональних обов'язків, визначених керівником відповідного органу (закладу, установи) поліції, з урахуванням попередніх посад, які обіймав поліцейський, рівня його знань та професійного досвіду.

4. Призначення на посади поліцейських, які перебувають у розпорядженні, проводиться в якомога коротший строк, але не пізніше ніж через два місяці з дня звільнення з попередньої посади і зарахування в розпорядження, крім випадків, визначених пунктами 3-5 частини першої цієї статті.

5. До строку, зазначеного в частині четвертій цієї статті, не входить час перебування поліцейських на стаціонарному лікуванні. Сукупний строк призначення на посади поліцейських, які перебувають у розпорядженні, не повинен перевищувати 120 календарних днів.

6. Поліцейський, якого звільнено з посади і зараховано в розпорядження, вважається таким, що перебуває в розпорядженні відповідного органу (установи, закладу), з дня, що настає за днем звільнення з посади, до дня, з якого він почав виконувати обов'язки за новою посадою, на яку його призначено, або до дня зарахування в розпорядження іншого органу (закладу, установи) поліції для подальшого проходження там служби.

7. Грошове забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 68. Порядок призначення поліцейських на посади під час здійснення реорганізації

1. У разі здійснення реорганізації, внаслідок якої на підставі відповідного наказу скорочуються посади в органі чи окремому підрозділі органу (закладу, установи) поліції, поліцейський, посада якого буде скорочена, має бути персонально письмово попереджений про можливе наступне звільнення зі служби в поліції за два місяці до такого звільнення.

2. Поліцейський, посада якого скорочена, може бути призначений за його згодою з урахуванням досвіду роботи, освітнього рівня, стану здоров'я, ставлення до виконання службових обов'язків на іншу посаду в будь-якому органі (закладі, установі) поліції до закінчення двомісячного строку з дня його персонального попередження про можливе подальше звільнення зі служби в поліції відповідно до частини першої цієї статті.

3. Поліцейський, посада якого була скорочена і якого не призначено на іншу посаду в поліції відповідно до частини другої цієї статті, після закінчення двомісячного строку з дня попередження про можливе подальше звільнення зі служби в поліції має бути звільнений зі служби в поліції на підставі пункту 4 частини першої статті 77 цього Закону.

4. Перебування поліцейського, посада якого скорочена, на лікарняному, у відрядженні чи у відпустці не є перешкодою для його призначення на іншу посаду або звільнення зі служби в поліції відповідно до положень цієї статті, за умови його персонального у письмовій формі попередження у встановлений законом строк.

5. Переважне право на залишення на службі в поліції при реорганізації надається поліцейським з більш високими кваліфікацією та досягненнями у службовій діяльності. За рівних умов щодо кваліфікації та досягнень у службовій діяльності перевага в залишенні на службі надається особам, які мають таке право відповідно до вимог законодавства.

6. Поліцейський, посада якого була скорочена, до дня його призначення на іншу посаду в поліції або звільнення зі служби в поліції зобов'язаний виконувати обов'язки за останньою посадою, яку він займав, якщо керівник органу (закладу, установи) поліції не покладе на нього інші обов'язки.

7. Якщо поліцейський, посада якого була скорочена, звернувся до керівника відповідного органу (закладу, установи) з клопотанням про надання йому відпустки, така відпустка може бути надана на підставах та в порядку, визначених цим Законом. Тривалість наданої відпустки у такому разі не може перевищувати загальну кількість днів, що залишилися до передостаннього дня двомісячного строку з дня персонального попередження поліцейського про можливе наступне звільнення зі служби в поліції.

8. Поліцейському, посада якого скорочена, грошове забезпечення виплачується включно до дня призначення на іншу посаду або до дня звільнення зі служби в поліції в розмірі, визначеному за останньою штатною посадою, яку він займав на момент її скорочення. Розмір щомісячної премії встановлюється рішенням керівника органу (закладу, установи) поліції.

Стаття 69. Порядок тимчасового виконання обов'язків поліцейським

1. У зв'язку зі службовою необхідністю на поліцейського, який займає штатну посаду, може бути покладено тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою, а саме:

1) вакантною - за його згодою;

2) невакантною - у разі тимчасової відсутності або внаслідок усунення чи відсторонення від посади поліцейського, який займає таку посаду, незалежно від його згоди.

2. Безперервний строк тимчасового виконання обов'язків не повинен перевищувати чотирьох місяців.

3. Тимчасове виконання обов'язків покладається на поліцейських письмовим наказом керівника органу (закладу, установи) поліції, який уповноважений призначати на відповідну посаду згідно з цим Законом.

Керівники органів (закладів, установ) поліції можуть уповноважувати керівників структурних підрозділів таких органів (закладів, установ) самостійно приймати рішення про тимчасове покладення обов'язків за іншою невакантною посадою цього підрозділу на поліцейських, які їм підпорядковані.

4. Для тимчасового заміщення посад, що займають поліцейські, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (шестирічного віку - за медичними показниками), на період перебування в таких відпустках керівники органів поліції можуть призначати на ці посади інших поліцейських, а також приймати на роботу з призначенням на посади, що займають поліцейські в підрозділах забезпечення, цивільних осіб, у тому числі державних службовців, які мають споріднені спеціальності, з укладенням з ними на цей період строкового трудового договору відповідно до вимог закону.

Стаття 70. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)

1. Поліцейський, щодо якого проводиться службове розслідування, може бути відсторонений від виконання службових обов'язків у порядку, визначеному Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

2. Поліцейський, який є керівником органу (підрозділу) поліції, відсторонюється від виконання службових обов'язків у разі прийняття відповідною місцевою радою резолюції недовіри згідно з положеннями статті 87 цього Закону.

3. Поліцейський, щодо якого здійснюється кримінальне провадження, може бути відсторонений від посади в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України.

4. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків є тимчасовим недопущенням поліцейського до виконання обов'язків за займаною посадою.

5. За особою, відстороненою від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються всі види грошового забезпечення, які були їй визначені до відсторонення, крім премії.

6. Поліцейський вважається відстороненим від виконання службових обов'язків з дня видання відповідного наказу до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою.

У разі якщо поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), звільнено зі служби в поліції до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою, він вважається таким, що був відсторонений від виконання службових обов'язків за посадою до дня звільнення зі служби в поліції. Протягом періоду, коли поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), призначення такої особи на будь-яку іншу посаду заборонено.

7. Якщо поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), його можуть допустити до виконання службових обов'язків за займаною посадою або призначити на іншу посаду лише після скасування підстави відсторонення та видання відповідного наказу.

8. На період відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучається службове посвідчення, спеціальний

нагрудний знак і табельна вогнепальна зброя. Службове посвідчення та спеціальний нагрудний знак поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються в його безпосереднього керівника. Табельна вогнепальна зброя поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігається в черговій частині органу (закладу, установи), де проходить службу поліцейський.

Стаття 71. Відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції

1. Поліцейські за їхньою згодою можуть бути відряджені до органів державної влади, установ та організацій із залишенням на службі в поліції, але зі звільненням із займаної посади з подальшим призначенням на посади відповідно до переліку посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях, що затверджується Президентом України.

2. У разі потреби в поліцейських для заміщення вакантних посад у державних органах, установах та організаціях керівники таких органів державної влади, установ та організацій надсилають до поліції письмовий запит про основні характеристики зазначених посад та професійні, освітні і кваліфікаційні вимоги, яким повинні відповідати поліцейські для зайняття таких посад.

3. Рішення про відрядження поліцейських приймає керівник поліції.

4. Відрядження оформлюється на підставі запиту керівника державного органу, установи, організації, рапорту поліцейського та відповідного подання його прямого керівника.

5. Про призначення відряджених поліцейських на посади керівники відповідних органів державної влади, установ та організацій мають письмово повідомити поліцію.

6. Звільнення з посад відряджених поліцейських здійснюється за рішенням керівника державного органу, установи, організації з подальшим направленням їх у розпорядження поліції.

7. За службової потреби керівник поліції може в будь-який час відкликати з державного органу, установи чи організації відряджених поліцейських, повідомивши за місяць про таке відкликання керівника відповідного державного органу, установи чи організації з наданням відповідної заміни.

8. Звільнені з посади відряджені поліцейські мають бути направлені в місячний строк у розпорядження поліції з приписом, службовою характеристикою та наказом про звільнення з посади.

До зазначеного строку не включається час перебування поліцейського у відпустці, відрядженні, на лікарняному.

9. Після повернення в розпорядження поліції поліцейський має бути призначений на попередню посаду або іншу рівнозначну посаду з урахуванням рівня його освіти, фізичної підготовки та стану здоров'я.

10. За відрядженими до органів державної влади, установ та організацій поліцейськими та членами їхніх сімей зберігаються всі гарантії та пільги, визначені законом для такої категорії осіб.

11. Нагородження (заохочення) поліцейських, відряджених до органів державної влади, установ і організацій, державними нагородами та відомчими відзнаками здійснюється на загальних підставах за поданням керівника державного органу, установи, організації, до яких вони відряджені.

Стаття 72. Професійне навчання поліцейських

1. Професійне навчання поліцейських складається з:

1) первинної професійної підготовки;

2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання;

3) післядипломної освіти;

4) службової підготовки - системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності.

2. Порядок, організацію та терміни проведення професійного навчання визначає Міністерство внутрішніх справ України.

Стаття 73. Первинна професійна підготовка

1. Поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліції, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за відповідними навчальними програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України.

2. Положення цієї статті не поширюються на тих, хто здобуває вищу освіту на денній формі навчання за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

3. Порядок і умови проходження первинної професійної підготовки визначає Міністерство внутрішніх справ України.

4. Поліцейські після успішного закінчення курсу первинної професійної підготовки повертаються до органів (закладів, установ) поліції, з яких вони були направлені для проходження первинної підготовки, для подальшого проходження служби в поліції відповідно до цього Закону.

5. Поліцейські, відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, до закінчення навчання, а також поліцейські, які після закінчення курсу первинної професійної підготовки отримали незадовільні оцінки за результатами іспитів, повертаються до органів (закладів, установ) поліції, з яких вони прибули на навчання, з подальшим звільненням зі служби в поліції.

6. Поліцейські, достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, за станом здоров'я, мають

бути звільнені зі служби в поліції на підставі пункту 2 частини першої статті 77 цього Закону.

Поліцейські, які достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, через недисциплінованість, невиконання навчального плану, небажання продовжувати або проходити навчання, а також поліцейські, які після закінчення курсу первинної професійної підготовки склали іспити і отримали незадовільні оцінки, підлягають звільненню зі служби в поліції на підставі пунктів 5 або 6 частини першої статті 77 цього Закону.

7. Заборонено залучати поліцейських, які не пройшли первинну професійну підготовку, до виконання повноважень поліції, допускати до роботи з інформацією з обмеженим доступом або до будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням зброї та спеціальних засобів (крім навчальних та тренувальних занять під час проходження первинної підготовки).

Стаття 74. Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання

1. До вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, можуть бути зараховані громадяни України, яким станом на 31 грудня року вступу виповниться 17 років.

2. Підготовка фахівців за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається.

3. Розподіл випускників вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, які навчаються на денній формі навчання за державним замовленням, здійснюється комісіями з персонального розподілу з урахуванням інтересів служби відповідно до набутої випускником кваліфікації, спеціальності та спеціалізації.

4. Особи, які навчаються за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, у разі дострокового розірвання контракту про здобуття освіти з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону, а також поліцейські, звільнені зі служби в поліції протягом трьох років після закінчення вищезазначених навчальних закладів з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону, відшкодовують Міністерству внутрішніх справ України витрати, пов'язані з їх утриманням у вищому навчальному закладі, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат, зазначених у частині четвертій цієї статті, таке відшкодування здійснюється в судовому порядку.

6. Порядок добору, направлення та зарахування на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

Стаття 75. Післядипломна освіта поліцейських

1. Післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України „Про вищу освіту", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, і складається з:

1) спеціалізації;

2) перепідготовки;

3) підвищення кваліфікації;

4) стажування.

2. Післядипломна освіта поліцейських може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі на договірних умовах.

3. Поліцейські зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності:

1) не рідше одного разу на три роки;

2) перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана.

4. Поліцейські, які не пройшли підвищення кваліфікації відповідно до цієї статті або не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), не можуть бути призначені на вищі посади.

5. Поліцейські, які не виконали під час проходження підвищення кваліфікації відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік.

6. Підвищення кваліфікації поліцейських здійснюється у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання за відповідними програмами, погодженими Міністерством внутрішніх справ України.

7. Порядок організації післядипломної освіти поліцейських установлює Міністерство внутрішніх справ України з урахуванням положень цього та інших законів.

8. За результатами успішного проходження спеціалізації, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейському видається документ за зразком, визначеним Міністерством внутрішніх справ України.

Стаття 76. Граничний вік перебування на службі в поліції

1. Поліцейські, які мають спеціальні звання молодшого складу поліції, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку.

2. Особи, які мають спеціальні звання середнього і вищого складу поліції, залежно від присвоєних їм спеціальних звань перебувають на службі до досягнення ними такого віку:

1) до підполковників поліції включно - 55 років;

2) полковники, генерали поліції - 60 років.

3. Поліцейські, які досягли граничного віку перебування на службі в поліції, мають бути звільнені зі служби.

4. У разі необхідності керівники, уповноважені призначати на посади поліцейських, можуть залишити на службі поліцейських за їхнім клопотанням понад граничний вік перебування на службі в поліції, але не більше ніж на 5 років, виключно у разі якщо такий поліцейський має високу професійну підготовку і досвід практичної роботи на займаній посаді та визнаний придатним за станом здоров'я для проходження служби.

5. У виняткових випадках керівник поліції може повторно продовжити таким особам строк служби до п'яти років.

6. Поліцейські, які перебувають на службі понад граничний вік перебування на службі в поліції, за їхнім клопотанням або за ініціативою керівника, уповноваженого призначати їх на посаду, можуть бути звільнені зі служби до закінчення строку, на який їм продовжено службу, з підстав, визначених цим Законом.

Стаття 77. Звільнення зі служби в поліції

1. Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

1) у зв'язку із закінченням строку контракту;

2) через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;

3) за віком - у разі досягнення встановленого для нього цим Законом граничного віку перебування на службі в поліції;

4) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

5) через службову невідповідність;

6) у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

7) за власним бажанням;

8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);

9) у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;

{Пункт 9 частини першої статті 77 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-IX від 04.03.2020}

9-1) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;

{Частину першу статті 77 доповнено пунктом 9-1згідно із Законом№ 524-IX від 04.03.2020}

10) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'я-

заного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

{Пункт 10 частини першої статті 77 із змінами, внесеними згідно із Законом № 263-IX від 31.10.2019}

11) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

2. Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення.

3. День звільнення вважається останнім днем служби.

Стаття 78. Стаж служби в поліції

1. Стаж служби в поліції дає право на встановлення поліцейському надбавки за вислугу років, надання додаткової оплачуваної відпустки.

2. До стажу служби в поліції зараховуються:

1) служба в поліції на посадах, що заміщуються поліцейськими, з дня призначення на відповідну посаду;

2) військова служба в Збройних Силах України, Державній прикордонній службі України, Національній гвардії України, Управлінні державної охорони, Цивільній обороні України, внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до закону, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки, Державній спеціальній службі транспорту;

3) служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальницького і рядового складу з дня призначення на відповідну посаду;

4) час роботи у Верховній Раді України, місцевих радах, центральних і місцевих органах виконавчої влади із залишенням на військовій службі, на службі в органах внутрішніх справ України або на службі в поліції;

5) час роботи в органах прокуратури і суді осіб, які працювали на посадах суддів, прокурорів, слідчих, а також служба у Службі судової охорони;

{Пункт 5 частини другої статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2509-VIII від 12.07.2018}

6) дійсна військова служба в Радянській Армії та Військово-Морському Флоті, прикордонних, внутрішніх, залізничних військах, в органах державної безпеки та інших військових формуваннях колишнього СРСР, а також служба в органах внутрішніх справ колишнього СРСР.

3. Під час обчислення стажу служби в поліції враховуються тільки повні роки вислуги років без округлення фактичного розміру вислуги років у бік збільшення.

4. Порядок обчислення вислуги років у поліції встановлює Кабінет Міністрів України.

Стаття 79. Особові справи поліцейських

1. Проходження служби поліцейським відображається в його особовій справі.

2. До особової справи вноситься автобіографічна інформація поліцейського та членів його сім'ї, інформація про проходження служби, трудову діяльність та інша інформація, що характеризує професійні, освітні та особисті якості особи, місце її проживання, а також інша необхідна інформація, визначена законом та іншими нормативно-правовими актами.

3. Порядок формування та ведення особових справ поліцейських визначає Міністр внутрішніх справ України.

Стаття 80. Види спеціальних звань поліцейських

1. Установлюються такі спеціальні звання поліцейських:

1) спеціальні звання молодшого складу:

рядовий поліції;

капрал поліції;

сержант поліції;

старший сержант поліції;

2) спеціальні звання середнього складу:

молодший лейтенант поліції;

лейтенант поліції;

старший лейтенант поліції;

капітан поліції;

майор поліції;

підполковник поліції;

полковник поліції;

3) спеціальні звання вищого складу поліції:

генерал поліції третього рангу;

генерал поліції другого рангу;

генерал поліції першого рангу.

2. Граничні спеціальні звання молодшого, середнього складу поліції за штатними посадами встановлюються керівником поліції.

3. Граничні спеціальні звання поліції вищого складу поліції за штатними посадами встановлюються Президентом України.

Стаття 81. Присвоєння первинних спеціальних звань

1. Первинні звання молодшого складу поліції присвоюються керівниками органів поліції, керівниками навчальних закладів, які здійснюють підготовку поліцейських, та науково-дослідних установ поліції, які приймають рішення про прийняття на службу в поліції, одночасно з рішенням про прийняття на службу та призначення на посаду.

2. Первинні спеціальні звання середнього складу поліції присвоює керівник поліції в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

3. Первинні спеціальні звання вищого складу поліції присвоюються Президентом України.

4. Громадянам, уперше прийнятим на службу в поліції, присвоюється звання рядового поліції, якщо відсутні визначені цим Законом підстави для присвоєння іншого спеціального звання.

5. Громадянам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем „молодший бакалавр", після прийняття на службу в поліції та призначення на посади, що заміщуються особами середнього і вищого складу поліції, присвоюється первинне спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції.

6. Громадянам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра, після прийняття на службу в поліції та призначення на посади, які заміщуються особами середнього і вищого складу поліції, присвоюється первинне спеціальне звання лейтенанта поліції.

7. Військовослужбовцям та громадянам, які мають військові або спеціальні звання, класні чини, під час прийняття на службу в поліції присвоюються первинні спеціальні звання поліції, відповідні наявним у них військовим або спеціальним званням, класним чинам, у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

8. Громадянам, які були звільнені зі служби в поліції, під час повторного прийняття на службу присвоюється спеціальне звання поліції, яке вони мали на момент звільнення.

Стаття 82. Присвоєння чергових спеціальних звань поліції

1. Чергові спеціальні звання поліції присвоюються після закінчення строку вислуги в попередньому званні, якщо інше не визначено цим Законом, за умови відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою, відсутності незнятих дисциплінарних стягнень.

2. Чергове спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції присвоюється:

1) поліцейським з числа осіб молодшого складу, які без відриву від служби здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем „молодший бакалавр" та проходять службу (призначені) на посадах, що заміщуються особами середнього складу поліції;

2) поліцейським з числа осіб молодшого складу поліції, які заочно навчаються на останньому курсі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра та вище, і проходять службу (призначені) на посадах, які заміщуються особами середнього і вищого складу.

3. Чергове спеціальне звання лейтенанта поліції присвоюється:

1) молодшим лейтенантам поліції, в яких закінчився строк вислуги в цьому званні;

2) молодшим лейтенантам поліції, які після закінчення вищого навчального закладу набули кваліфікацію бакалавра та вище;

3) курсантам і слухачам - випускникам вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та набули кваліфікацію бакалавра та вище;

4) поліцейським з числа молодшого складу поліції, які без відриву від служби закінчили вищі навчальні заклади та набули кваліфікацію бакалав-

ра і вище та проходять службу (призначені) на посадах, що заміщуються особами середнього і вищого складу поліції.

4. Курсантам - випускникам вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку поліцейських, які набули кваліфікацію бакалавра і вище та отримали диплом з відзнакою, керівник поліції може присвоїти чергове спеціальне звання старшого лейтенанта поліції.

5. Чергові спеціальні звання поліції мають право присвоювати:

1) керівники поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректори (керівники) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняні до них керівники - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до підполковника поліції включно поліцейським, щодо яких вони є безпосередніми або прямими керівниками (начальниками);

2) керівник поліції - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно, у тому числі заступникам керівника поліції;

3) Міністр внутрішніх справ України - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно, керівнику поліції;

4) Президент України - спеціальні звання поліції вищого складу поліції.

Стаття 83. Строки вислуги в спеціальних званнях поліції

1. Установлюються такі строки вислуги в спеціальних званнях поліції:

капрал поліції - 1 рік;

сержант поліції - 3 роки;

молодший лейтенант поліції - 1 рік;

лейтенант поліції - 2 роки;

старший лейтенант поліції - 3 роки;

капітан поліції - 4 роки;

майор поліції - 4 роки;

підполковник поліції - 5 років.

2. Строки вислуги в званнях рядового поліції, старшого сержанта поліції та полковника поліції, генерала поліції третього рангу, генерала поліції другого рангу не встановлюються.

3. Строк вислуги в спеціальному званні обчислюється від дня підписання наказу про присвоєння звання.

4. Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання починає обраховуватися з дня видання наказу по особовому складу про пониження в попередньому спеціальному званні на один ступінь.

5. Громадянам, які були повторно прийняті на службу в поліції, до вислуги років у спеціальному званні зараховується строк вислуги у званні до звільнення зі служби.

6. Поліцейським, поновленим у спеціальному званні у зв'язку із скасуванням як незаконного наказу про присвоєння спеціального звання, до вислуги років для отримання чергового спеціального звання зараховується строк вислуги у спеціальному званні, що було їм присвоєно внаслідок видання незаконного наказу, а також строк вислуги в наявному спеціальному званні до видання незаконного наказу.

7. Чергові спеціальні звання поліції до полковника поліції включно слухачам (у тому числі аспірантам (ад'юнктам) і докторантам) вищих навчальних закладів із специфічними умовами, які здійснюють підготовку поліцейських, присвоюються під час навчання після закінчення встановленого строку вислуги у спеціальному званні в разі відповідності чергового спеціального звання званню, передбаченому останньою штатною посадою, яку вони займали перед вступом до навчального закладу, аспірантури (ад'юнктури) чи докторантури без урахування наступних змін (підвищення чи пониження), внесених до штату за цією посадою.

8. Присвоєння чергових спеціальних звань поліцейським, прикомандированим або відрядженим із залишенням у кадрах поліції до інших органів державної влади (установ, організацій), органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, здійснюється за поданням керівників зазначених органів (установ, організацій) з додержанням вимог, передбачених цим Законом, за умови відповідності чергового спеціального звання спеціальному званню, передбаченому останньою займаною штатною посадою, яку поліцейський займав до відрядження.

Стаття 84.Присвоєння спеціальних звань достроково та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою

1. Достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно - незалежно від строку вислуги в попередньому спеціальному званні та займаній штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою.

2. Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною штатною посадою, можуть присвоюватися в порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вислуги у попередньому спеціальному званні.

Зазначене в цій частині положення не поширюється на випадки, коли спеціальним званням, передбаченим штатною посадою, є спеціальне звання старшого сержанта поліції або полковника поліції.

3. Підстави та порядок застосування заохочення у вигляді дострокового присвоєння спеціального звання та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною

посадою, визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

4. Поліцейським, які звільняються зі служби за віком або через хворобу, мають вислугу 25 років і більше в календарному обчисленні, після закінчення визначеного строку вислуги в наявному спеціальному званні за поданням прямих начальників може бути присвоєно чергове спеціальне звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною посадою, до підполковника поліції включно.

Стаття 85. Пониження та позбавлення спеціальних звань поліції

1. Поліцейський може бути понижений у спеціальному званні на один ступінь унаслідок застосування відповідного дисциплінарного стягнення на підставах і в порядку, визначених Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

2. Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, чергові спеціальні звання присвоюються в порядку, визначеному цим Законом.

3. Поліцейські можуть бути позбавлені спеціального звання за вчинення кримінального правопорушення на підставі вироку суду, що набрав законної сили.

4. Наказ про присвоєння спеціального звання поліції, виданий з порушенням вимог, установлених цим Законом, має бути скасований незалежно від часу, що пройшов з моменту його видання, наказом керівника органу поліції, який видав такий наказ (його наступника), наказом вищого керівника або на підставі рішення суду.

5. Указ Президента України про присвоєння спеціального звання поліції, виданий з порушенням вимог, визначених цим Законом, підлягає скасуванню незалежно від часу, що минув із дня його видання, указом Президента України або на підставі рішення суду.

6. Поліцейський, якому було присвоєно спеціальне звання внаслідок видання незаконного наказу, має бути поновлений у спеціальному званні, яке він мав до видання наказу, незалежно від його вини у виданні незаконного наказу та подальшого присвоєння спеціальних звань.

7. У разі якщо на момент видання наказу про скасування наказу про присвоєння спеціального звання поліцейський має повну вислугу років для присвоєння чергового спеціального звання, йому має бути присвоєно чергове спеціальне звання, за умови дотримання вимог, визначених цим Законом.

Розділ VIII
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ПОЛІЦІЇ

Стаття 86. Звіт про поліцейську діяльність

1. З метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та

опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції.

2. Щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями.

3. Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють.

Стаття 87. Прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради, обласні, районні та міські ради мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на території відповідно Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, відповідної області, району або міста своїм рішенням прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для звільнення його із займаної посади.

2. Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції може бути прийнято не раніше, ніж через один рік після його призначення на посаду.

3. Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше двох третин від складу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських рад, обласних, районних та міських рад.

4. У рішенні про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції мають бути зазначені мотиви для його прийняття з посиланням на обставини, що їх обґрунтовують.

5. Завірена належним чином копія рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції невідкладно надсилається кур'єром або поштовою кореспонденцією з повідомленням про отримання керівнику органу поліції, до повноважень якого належить право призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого відповідний орган прийняв резолюцію недовіри.

6. Керівник органу поліції, до повноважень якого належить право призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, з моменту надходження до очолюваного ним органу завіреної належним чином копії рішення відповідної місцевої ради про прийняття резолюції недовіри зобов'язаний невідкладно своїм наказом звільнити з посади такого керівника або відсто-

ронити його від виконання службових обов'язків та призначити службову перевірку для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою такого рішення. Про прийняте рішення відповідна місцева рада інформується в одноденний строк.

7. Службова перевірка для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції, проводиться в десятиденний строк.

8. За результатами проведеної службової перевірки керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дня закінчення перевірки прийняти рішення про подальше перебування такого керівника на займаній посаді.

9. Про прийняте рішення стосовно подальшого перебування керівника, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на займаній посаді письмово інформується місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри.

10. У разі прийняття рішення про залишення керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на займаній посаді відповідний керівник органу поліції повинен письмово поінформувати відповідну місцеву раду про причини прийняття такого рішення та надати копії матеріалів проведеної перевірки. Матеріали, що містять інформацію з обмеженим доступом, надаються на підставах та в порядку, визначених законом.

11. Місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри, протягом одного місяця з дня отримання рішення про залишення на посаді керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, та копій матеріалів проведеної перевірки має право повторно розглянути питання про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції.

12. У разі якщо при повторному розгляді за рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції проголосувало не менше трьох четвертей від складу відповідної місцевої ради, таке рішення вважається остаточним і підлягає обов'язковому виконанню у триденний строк з дня прийняття.

13. У разі якщо керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, протягом чотирнадцяти днів з дня отримання відповідного рішення очолюваним органом не видав наказу про звільнення такого керівника або не надіслав до відповідної місцевої ради інформацію щодо залишення на посаді такого керівника разом із матеріалами проведеної перевірки, рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри набуває статус остаточного і підлягає обов'язковому виконанню у триденний строк.

Стаття 88. Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування

1. Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення.

2. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень.

Стаття 89. Спільні проекти з громадськістю

1. Поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань.

2. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності.

3. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Стаття 90. Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських

1. Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Розділ IX
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Стаття 91. Службовий час і час відпочинку поліцейських

1. Особливий характер служби в поліції містить такі спеціальні умови для певних категорій поліцейських:

1) службу у святкові та вихідні дні;

2) службу позмінно;

3) службу з нерівномірним графіком;

4) службу в нічний час.

2. Розподіл службового часу поліцейських визначається розпорядком дня, який затверджує керівник відповідного органу (закладу, установи) поліції.

3. Для поліцейських установлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями, а для курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які готують поліцейських, - шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем.

4. Вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків.

5. Поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців.

Стаття 92. Відпустки поліцейських

1. Поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалістю, визначених цим Законом.

2. Поліцейському надаються також додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки.

Стаття 93. Обчислення тривалості відпусток поліцейських

1. Тривалість відпусток поліцейського обчислюється подобово. Святкові та неробочі дні до тривалості відпусток не включаються.

2. Тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки поліцейського становить тридцять календарних днів, якщо законом не визначено більшої тривалості відпустки.

3. За кожний повний календарний рік служби в поліції після досягнення п'ятирічного стажу служби поліцейському надається один календарний день додаткової оплачуваної відпустки, але не більш як п'ятнадцять календарних днів.

4. Тривалість чергової відпустки у році вступу на службу в поліції обчислюється пропорційно з дня вступу до кінця року з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожен повний місяць служби.

5. Відпустка тривалістю менше 10 діб за бажанням особи рядового або керівного складу може бути надана одночасно з черговою відпусткою в наступному році.

6. Поліцейським дозволяється, за бажанням, використовувати відпустку частинами. Одна частина відпустки має бути не менше 10 діб.

7. Чергова відпустка надається поліцейському, як правло, до кінця календарного року.

8. Поліцейським, які захворіли під час чергової відпустки, після одужання відпустка продовжується на кількість невикористаних днів. Продовження відпустки здійснюється керівником, який надав її, на підставі відповідного документа, засвідченого у визначеному законом чи іншим нормативно-правовим актом порядку.

9. Поліцейським у рік звільнення за власним бажанням, за віком, через хворобу чи скорочення штату в році звільнення, за їх бажанням, надається

чергова відпустка, тривалість якої обчислюється пропорційно з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожний повний місяць служби в році звільнення.

При звільненні поліцейського проводиться відрахування з грошового забезпечення надмірно нарахованої частини чергової відпустки за час невідпрацьованої частини календарного року.

10. За невикористану в році звільнення відпустку поліцейським, які звільняються з поліції, виплачується грошова компенсація відповідно до закону.

11. Відкликання поліцейського із чергової відпустки, як правило, забороняється. У разі крайньої необхідності відкликання із чергової відпустки може бути дозволено керівнику територіального органу поліції.

За бажанням поліцейського невикористана частина відпустки може бути приєднана до чергової відпустки на наступний рік.

Стаття 94. Грошове забезпечення поліцейських

1. Поліцейські отримують грошове забезпечення, розмір якого визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання.

2. Порядок виплати грошового забезпечення визначає Міністр внутрішніх справ України.

3. За поліцейськими, які тимчасово проходять службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

4. Поліцейські, відряджені до інших органів державної влади, установ, організацій та прикомандировані відповідно до цього Закону, отримують грошове забезпечення, враховуючи посадовий оклад за посадою, яку вони займають в органі, установі чи організації, до якої вони відряджені, а також інші види грошового забезпечення, визначені цим Законом.

5. Грошове забезпечення поліцейських індексується відповідно до закону.

Стаття 95. Медичне забезпечення поліцейських

1. Поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України.

2. У разі відсутності за місцем проходження служби, місцем проживання або тимчасового перебування поліцейських закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України чи відповідних відділень або спеціального медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я.

3. У разі відсутності спеціального медичного обладнання, медичних фахівців або спеціалізованих відділень у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, а також в інших державних та комунальних

закладах охорони здоров'я, медичних показань, визначених закладом охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, бюджетних асигнувань поліцейський може бути направлений за висновком відповідного закладу охорони здоров'я на обстеження або лікування до приватного закладу охорони здоров'я або іноземного медичного закладу.

{Абзац перший частини третьої статті 95 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

Направлення поліцейських на лікування за межі України здійснюється на загальних підставах у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Члени сімей поліцейських (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України.

5. Поліцейські та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років) мають право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання Міністерства внутрішніх справ України в порядку, що встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

6. Поліцейські сплачують 25 відсотків, а члени їхніх сімей - 50 відсотків собівартості путівки в таких закладах та інших відповідних закладах, що визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

7. Члени сімей поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки. До таких членів сімей належать: дружина (чоловік), якщо вона (він) не одружилися вдруге, діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років, а також діти з інвалідністю з дитинства (незалежно від віку).

8. Громадяни України з числа колишніх поліцейських, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату, та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років) мають право на медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України відповідно до умов, визначених частинами першою - сьомою цієї статті.

9. Поліцейські зобов'язані щороку проходити комплексний медичний огляд (диспансеризацію), а за необхідності - цільові медичні огляди, психофізіологічні обстеження і тестування в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 96. Житлове забезпечення поліцейських

1. Поліцейські забезпечуються житлом на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством.

2. Поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в першочерговому порядку.

Особам, які звільнені зі служби в поліції і визнані особами з інвалідністю I групи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання службових обов'язків під час служби в поліції, або захворювання, одержаного під час проходження служби в поліції, і які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлові приміщення надаються позачергово.

Членам сім'ї (дружині (чоловіку), дітям) поліцейського, який загинув під час виконання службових обов'язків, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов та на момент загибелі поліцейського перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у відповідному населеному пункті, житлове приміщення надається в позачерговому порядку.

3. Поліцейським та членам їхніх сімей можуть надаватися житлові приміщення в гуртожитках та службові житлові приміщення в порядку і на умовах, визначених житловим законодавством.

4. Поліцейські, які перебувають на обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, під час звільнення зі служби в поліції за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату залишаються на цьому обліку до одержання житла з державного житлового фонду до настання визначених законом підстав для зняття із зазначеного обліку.

5. Керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло на підставі договору житлового найму, компенсацію за найм у розмірі і порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Частина п'ята статті 96 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

Стаття 97. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського

1. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського (далі - одноразова грошова допомога) є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим Законом мають право на її отримання, у разі:

1) загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і

оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті поліцейського внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин;

{Пункт 1 частини першої статті 97 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2097-VIII від 08.06.2017, № 2462-VIII від 19.06.2018}

2) смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції;

3) визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті;

{Пункт 3 частини першої статті 97 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2097-VIII від 08.06.2017, № 2462-VIII від 19.06.2018}

4) визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних з проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті;

{Пункт 4 частини першої статті 97 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2097-VIII від 08.06.2017}

5) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності;

{Пункт 5 частини першої статті 97 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2097-VIII від 08.06.2017, № 2462-VIII від 19.06.2018}

6) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного із проходженням служби в органах внутрішніх справ або поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

{Пункт 6 частини першої статті 97 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2097-VIII від 08.06.2017}

2. Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

Стаття 98. Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги

1. У випадках, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 97 цього Закону, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) поліцейського.

2. Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) поліцейського визначаються відповідно до Сімейного кодексу України, а утриманці - відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

Якщо одна із зазначених осіб відмовляється від отримання одноразової грошової допомоги, її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на її отримання.

Стаття 99. Розміри одноразової грошової допомоги

1. Розміри одноразової грошової допомоги поліцейським, а в разі їх загибелі (смерті) - особам, які за цим Законом мають право на її отримання, визначаються виходячи з розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату:

{Абзац перший статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

1) загибелі (смерті) поліцейського (пункт 1) - 750 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

{Пункт 1 частини першої статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2004-VIII від 06.04.2017}

2) смерті поліцейського (пункт 2) - 250 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

3) визначення поліцейському внаслідок причин, зазначених у пункті 3, інвалідності:

а) I групи - 400 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

{Підпункт „а" пункту 3 частини першої статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2004-VIII від 06.04.2017}

б) II групи - 300 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

{Підпункт „б" пункту 3 частини першої статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2004-VIII від 06.04.2017}

в) III групи - 250 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

{Підпункт „в" пункту 3 частини першої статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2004-VIII від 06.04.2017}

4) визначення поліцейському внаслідок причин, зазначених у пункті 4, інвалідності:

а) I групи - 120 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

б) II групи - 90 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

в) III групи - 70 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

5) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) унаслідок причин, зазначених у пункті 5, - у розмірі 70 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату;

6) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) унаслідок причин, зазначених у пункті 6, - залежно від ступеня втрати працездатності у відповідних відсотках від 70 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату.

{Текст статті 99 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016}

Стаття 100. Призначення одноразової грошової допомоги

1. Визначення інвалідності та ступеня втрати працездатності без визначення інвалідності поліцейським здійснюється в індивідуальному порядку державними закладами охорони здоров'я відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

2. У разі встановлення факту настання смерті поліцейського, а також особи, звільненої зі служби в поліції, внаслідок обставин, зазначених у пунктах 3-6 частини першої статті 97 цього Закону, якщо смерть настала протягом шести місяців після отримання інвалідності чи травми, внаслідок отримання яких поліцейський раніше отримував одноразову грошову допомогу згідно із зазначеними пунктами, виплата одноразової грошової допомоги особам, які мають право на її отримання, зазначеним у цьому Законі, здійснюється з вирахуванням суми допомоги, отриманої померлим.

3. У разі визначення інвалідності або часткової втрати працездатності без визначення інвалідності поліцейському, особі, звільненій зі служби в органах поліції, який (яка) на день отримання інвалідності, визначення відсотка часткової втрати працездатності без визначення інвалідності або на день його (її) звільнення з органів поліції займав (займала) посаду в державному органі, установі, організації або у вищому навчальному закладі, які виконують роботу в інтересах держави та її безпеки, із залишенням на службі в поліції, виплата одноразової грошової допомоги здійснюється за рахунок коштів тих органів державної влади, до яких вони були відряджені.

Виплата одноразової грошової допомоги особам, які мають право на її отримання в разі загибелі (смерті) працівника поліції, якщо поліцейський на день загибелі (смерті) займав посаду в державному органі, установі, організації або у вищому навчальному закладі, які виконують роботи в інтересах держави та її безпеки, із залишенням його на службі в поліції, здійснюється в порядку, визначеному цією статтею.

4. Одноразова грошова допомога у випадках, зазначених у частині другій цієї статті, призначається і виплачується за останнім місцем проходження служби поліцейським.

5. Якщо особа одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги з підстав, визначених цим Законом, та одноразової грошової допомоги або компенсаційної виплати, визначених з різних підстав іншими законами та нормативно-правовими актами, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи.

6. Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, визначеної цим Законом, можуть реалізувати його протягом трьох років з дня виникнення в них такого права.

Стаття 101. Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються

1. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком:

а) учинення ним діяння, яке є кримінальним або адміністративним правопорушенням;

б) учинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння;

в) навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, який доведений судом);

г) подання особою свідомо неправдивої інформації про призначення і виплату одноразової грошової допомоги.

Стаття 102. Пенсійне забезпечення поліцейських

1. Пенсійне забезпечення поліцейських та виплата одноразової грошової допомоги після звільнення їх зі служби в поліції здійснюються в порядку та на умовах, визначених Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

Стаття 103. Навчання дітей поліцейських

1. Особа, у якої один із батьків є поліцейським та має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше, особа, у якої один із батьків є громадянином, звільненим з поліції за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штату або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше, особа, у якої один із батьків є поліцейським, який став особою з інвалідністю унаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, користується переважним правом зарахування до ліцеїв системи Міністерства внутрішніх справ України, до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, за умови успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти.

2. Особа, у якої один із батьків (усиновлювачів) був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків, протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти має право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

Стаття 104. Захист прав та законних інтересів працівників поліції

1. Для захисту своїх прав та законних інтересів працівники поліції можуть утворювати професійні об'єднання та професійні спілки відповідно до Закону України „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності".

2. Професійні спілки поліції здійснюють свої повноваження із урахуванням обмежень, що накладаються на працівників поліції цим Законом. Професійним спілкам працівників поліції та їх членам заборонено організовувати страйки або брати в них участь.

3. У разі створення в Центральному органі управління поліції Колегії до її персонального складу має бути включений представник всеукраїнського об'єднання профспілок працівників поліції, обраний зазначеним об'єднанням.

Розділ X
ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 105. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення поліції

1. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення поліції здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, не заборонених законом.

2. Майно поліції є державною власністю і належить їй на праві оперативного управління. Органи поліції здійснюють володіння, користування та розпорядження майном у порядку, визначеному законом.

3. Правовий режим земельних ділянок, на яких розміщуються органи (заклади, установи) поліції, визначається законом.

4. Поліція для виконання покладених на неї завдань і повноважень може використовувати службові, у тому числі спеціалізовані, транспортні засоби.

5. Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби.

6. Комунальні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції.

Розділ XI
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, крім:

1) пунктів 1, 2, 3, 7-13, 15, 17-18 розділу XI „Прикінцеві та перехідні положення" цього Закону, які набирають чинності з дня, наступного за днем його опублікування;

2) частини сьомої статті 15 та частини п'ятої статті 21 цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2017 року.

Щодо поліцейських підрозділів патрульної поліції в місті Києві цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Щодо поліцейських підрозділів патрульної поліції в містах Одесі та Львові цей Закон набирає чинності з 20 серпня 2015 року.

2. До 31 грудня 2016 року керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;

2) має повну вищу освіту;

3) має стаж роботи не менше 10 років;

4) має досвід роботи на керівних посадах не менше 5 років.

3. До 31 грудня 2016 року керівником та заступниками керівника територіальних органів поліції може бути призначена особа, яка:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;

2) має повну вищу освіту;

3) має стаж роботи не менше 5 років;

4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.

3-1. Посадовим особам податкової міліції для виконання покладених на них обов'язків надаються права, передбачені статтями 42-46 цього Закону.

Військовослужбовці Управління державної охорони України під час здійснення державної охорони мають право зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби на підставі і в порядку, передбачених цим Законом.

{Розділ XI доповнено пунктом 3-1 згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

4. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом акти законодавства застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

5. Визнати такими, що втратили чинність:

Закон України „Про міліцію" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 4, ст. 20 із наступними змінами);Постанову Верховної Ради Української РСР „Про порядок введення в дію Закону Української РСР „Про міліцію" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 4, ст. 21).

6. Внести зміни до таких законів України:

1) в абзаці другому частини першої статті 5 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 22, ст. 303 із наступними змінами) слова „судовою міліцією" виключити;

2) у частині першій статті 15 Закону України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 11, ст. 50 із наступними змінами):

пункт „г" викласти в такій редакції:

„г) щодо суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів - на підрозділи відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України";

після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

„е) щодо інших працівників, зазначених у статті 2 цього Закону, - на поліцію".

У зв'язку з цим абзац восьмий вважати абзацом дев'ятим;

3) абзац перший частини третьої статті 3 Закону України „Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 11, ст. 51; 2003 р., № 16, ст. 124; 2009 р., № 36-37, ст. 511; 2014 р., № 47, ст. 2051) викласти в такій редакції:

„3. Здійснення заходів безпеки покладається на уповноважені органи, у складі структур яких з цією метою можуть створюватися спеціальні підрозділи. Безпека осіб, яких беруть під захист, якщо кримінальні провадження знаходяться в провадженні податкової міліції, прокуратури або

суду, забезпечується за їх рішенням відповідно органами Служби безпеки України, органами поліції, органами і установами виконання покарань, слідчими ізоляторами чи підрозділами відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України";

4) у частині першій статті 19 Закону України „Про судову експертизу" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 28, ст. 232; 2005 р., № 1, ст. 14) слова „Міністерством внутрішніх справ України" замінити словами „підрозділами відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України", а слово „йому" виключити;

5) у Законі України „Про судоустрій і статус суддів" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., №№ 18-20, ст. 132):

а) у статті 138:

у частині першій слова „Органи внутрішніх справ" замінити словами „Підрозділи відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України";

у частині третій слова „органами внутрішніх справ" замінити словами „відомчою воєнізованою охороною Державної судової адміністрації України";

б) у статті 157:

у частині першій слова „спеціалізовані підрозділи органів Міністерства внутрішніх справ" замінити словами „підрозділи відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України";

доповнити частиною другою такого змісту:

„2. Підрозділи відомчої воєнізованої охорони утворюються Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, працівники яких під час виконання службових обов'язків мають право користуватися вогнепальною зброєю та спеціальними засобами в порядку і відповідно до вимог, визначених законом.

Державна судова адміністрація за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України затверджує положення про відомчу воєнізовану охорону та здійснює контроль за діяльністю її підрозділів";

6) у Законі України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399 із наступними змінами):

а) статтю 1-2 доповнити пунктом „ж" такого змісту:

„ж) державні службовці та працівники навчальних, медичних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України або поліції з числа колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України „Про Національну поліцію" проходили службу в органах внутрішніх справ та мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в Міністерстві внутрішніх справ України або поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України „Про дер-

жавну службу", а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах";

б) в абзаці першому пункту „а" частини першої статті 12 слова „у пунктах „б"-"д" замінити слова „у пунктах „б"-"д", „ж";

в) у частині першій статті 13:

пункт „а" після слів „за станом здоров'я" доповнити словами „особам, звільненим зі служби в поліції на підставі пунктів 2, 3 частини першої статті 77 Закону України „Про Національну поліцію";

пункт „б" після слів „органах внутрішніх справ" доповнити словом „поліції";

г) у статті 17:

пункт „б" частини першої після слів „органах внутрішніх справ" доповнити словом „поліції";

після частини другої доповнити новою частиною такого змісту:

„До вислуги років осіб, зазначених у пункті „ж" статті 1-2 цього Закону, додатково зараховується час безперервної роботи (з дня призначення після звільнення зі служби в органах внутрішніх справ (міліції) на посадах у Міністерстві внутрішніх справ України або Національній поліції (їх територіальних органах, закладах та установах), що заміщуються державними службовцями, а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах".

У зв'язку з цим частини третю і четверту вважати відповідно частинами четвертою і п'ятою;

г) статтю 43 доповнити частинами п'ятнадцятою і шістнадцятою такого змісту:

„Особам, зазначеним у пункті „ж" статті 1-2, пенсія обчислюється відповідно до частини третьої цієї статті з розміру грошового забезпечення, яке вони мали на день звільнення зі служби в органах внутрішніх справ.

У разі якщо на момент призначення пенсії відбулася зміна розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення та/або були введені для зазначених категорій осіб нові щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії у розмірах, встановлених законодавством, призначена пенсія підлягає негайному перерахунку";

7) в абзаці восьмому частини тринадцятої статті 17 Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу" (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 38, ст. 324; 2015 р., № 13, ст. 85; із змінами, внесеними Законом України від 14 травня 2015 року № 433-VIII) слова „особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України" замінити словом „поліцейським";

8) у частині першій статті 21 Закону України „Про Державну прикордонну службу України" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 27, ст. 208) слова „Законом України „Про міліцію" замінити словами „Законом України „Про Національну поліцію";

9) у статті 26 Закону України „Про Службу безпеки України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 27, ст. 382) слова „Законом України „Про міліцію" замінити словами „Законом України „Про Національну поліцію".

7. Кабінету Міністрів України в місячний строк:

1) забезпечити створення центрального органу виконавчої влади поліції України та його територіальних органів;

2) забезпечити призначення керівників та заступників керівників поліції України та її територіальних органів;

3) прийняти нормативно-правові акти, що випливають із цього Закону;

4) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

5) забезпечити перегляд і приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

6) забезпечити прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що випливають із цього Закону;

7) ужити заходів щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення поліції України;

8) внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону про затвердження Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

8. З дня опублікування цього Закону всі працівники міліції (особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ), а також інші працівники Міністерства внутрішніх справ України, його територіальних органів, закладів та установ вважаються такими, що попереджені у визначеному порядку про можливе майбутнє звільнення через скорочення штатів.

9. Працівники міліції, які виявили бажання проходити службу в поліції, за умови відповідності вимогам до поліцейських, визначеним цим Законом, упродовж трьох місяців з дня опублікування цього Закону можуть бути прийняті на службу до поліції шляхом видання наказів про призначення за їх згодою чи проходження конкурсу на посади, що заміщуються поліцейськими, у будь-якому органі (закладі, установі) поліції.

Посади, що пропонуються особам, зазначеним у цьому пункті, можуть бути рівнозначними, вищими або нижчими щодо посад, які ці особи обіймали під час проходження служби в міліції.

10. Працівники міліції, які відмовилися від проходження служби в поліції та/або не прийняті на службу до поліції в тримісячний термін з моменту попередження про наступне вивільнення, звільняються зі служби в органах внутрішніх справ через скорочення штатів.

Указані в цьому пункті особи можуть бути звільнені зі служби в органах внутрішніх справ до настання зазначеного в цьому пункті терміну на підставах, визначених Положенням про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ.

11. Перебування працівників міліції на лікарняному чи у відпустці не є перешкодою для їх звільнення зі служби в органах внутрішніх справ відповідно до „Прикінцевих та перехідних положень" цього Закону.

12. Працівникам міліції, які у визначеному цим Законом порядку прийняті на службу до поліції, наказами про призначення на відповідні посади одночасно присвоюються відповідні спеціальні звання поліції відповідно до такої схеми співвідношення спеціальних звань:

Спеціальне звання міліції - Спеціальне звання поліції
Рядовий міліції - Рядовий поліції
Молодший сержант міліції - Капрал поліції
Сержант міліції - Сержант поліції
Старший сержант міліції - Старший сержант поліції
Старшина міліції - Старший сержант поліції
Прапорщик міліції - Старший сержант поліції
Старший прапорщик міліції - Старший сержант поліції
Молодший лейтенант міліції - Молодший лейтенант поліції
Лейтенант міліції - Лейтенант поліції
Старший лейтенант міліції - Старший лейтенант поліції
Капітан міліції - Капітан поліції
Майор міліції - Майор поліції
Підполковник міліції - Підполковник поліції
Полковник міліції - Полковник поліції
Генерал-майор міліції - Генерал поліції третього рангу
Генерал-лейтенант міліції - Генерал поліції другого рангу
Генерал-полковник міліції - Генерал поліції першого рангу.

13. Працівникам міліції, які перейшли на службу до поліції, стаж вислуги в спеціальних званнях міліції зараховується до стажу вислуги для присвоєння чергових спеціальних звань поліції.

14. До створення, укомплектування спеціально підготовленими поліцейськими та забезпечення функціонування на всій території України патрульної поліції тимчасово, до 31 грудня 2016 року, дозволяється функціонування в складі поліції державної автомобільної інспекції та підрозділів громадської безпеки, на які покладаються обов'язки з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція.

Під час виконання повноважень з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху підрозділи державної автомобільної інспекції та громадської безпеки керуються положеннями цього Закону та інших законів України і підпорядковуються відповідним керівникам територіальних органів поліції.

Підрозділи державної автомобільної інспекції та громадської безпеки комплектуються поліцейськими, яким присвоюються спеціальні звання поліції відповідно до „Прикінцевих та перехідних положень" цього Закону.

Структура, штат (штатний розпис) та кількість підрозділів державної автомобільної інспекції та громадської безпеки визначаються в порядку, визначеному цим та іншими законами України.

По мірі готовності до початку функціонування патрульної поліції в регіонах та населених пунктах, де її обов'язки тимчасово виконують державна автомобільна інспекція та підрозділи громадської безпеки, уповноваженим керівником органу поліції вживаються щодо цих підрозділів організаційно-штатні заходи, пов'язані з їх ліквідацією, відповідно до положень цього Закону.

Про день початку виконання патрульною поліцією своїх обов'язків у регіонах та населених пунктах, де тимчасово функціонували державна автомобільна інспекція та підрозділи громадської безпеки, завчасно сповіщаються місцеві органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадськість.

15. Працівники міліції, які на день набрання чинності цим Законом мали календарну вислугу не менше 5 років та продовжили службу в Міністерстві внутрішніх справ України або поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями (а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах), після досягнення вислуги років, що дають право на пенсійне забезпечення відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", мають право на пенсійне забезпечення згідно із Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

За колишніми працівниками міліції, у тому числі пенсіонерами, а також членами їхніх сімей, іншими особами зберігаються пільги, компенсації і гарантії, передбачені цим Законом для колишніх поліцейських, членів їхніх сімей, інших осіб.

{Пункт 15 розділу XI доповнено абзацом другим згідно із Законом № 900-VIII від 23.12.2015}

Право на отримання одноразової грошової допомоги, інших виплат, передбачених Законом України „Про міліцію", зберігається і здійснюється в порядку, що діяв до набрання чинності Законом України „Про Національну поліцію".

{Пункт 15 розділу XI доповнено абзацом третім згідно із Законом № 900-VIII від 23.12.2015}

16. До 1 липня 2018 року положення пунктів 2-4 частини сьомої статті 15 та підпунктів 2-4 пункту 3 „Прикінцевих та перехідних положень" цього Закону не поширюються на керівників територіальних органів поліції, що входять до складу патрульної поліції, поліції охорони та поліції особливого призначення.

17. Поліцейським дозволяється носіння та використання форменого обмундирування, визначеного для працівників міліції, до затвердження

Кабінетом Міністрів України зразків форменого обмундирування поліцейських та забезпечення ним у визначеному порядку відповідно до затверджених норм.

18. До 31 грудня 2016 року поліції дозволяється використання службових посвідчень, бланків, печаток, штампів, логотипів та емблем міліції та Міністерства внутрішніх справ України.

Президент України **П.ПОРОШЕНКО**

м. Київ
2 липня 2015 року
№ 580-VIII

ЗАКОН УКРАЇНИ
«ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ[12]

Україна згідно з Конституцією України є суверенною і незалежною державою. Суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 року, IV Женевською конвенцією 1949 року, а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 року та іншим міжнародно-правовим актам є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

Гаазькі конвенції 1907 року - 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

Основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин.

Стаття 1. Правовий статус тимчасово окупованої території України

1. Тимчасово окупована територія України (далі - тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України.

2. Датою початку тимчасової окупації є 20 лютого 2014 року.

Статтю 1 доповнено частиною другою згідно із Законом № 685-VIII від 15.09.2015

Стаття 2. Мета Закону

1. Цей Закон визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії Російської Федерації, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 3. Тимчасово окупована територія

1. Для цілей цього Закону тимчасово окупованою територією визначається:

---

[12] Про забезпечення прав і свобод громаян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII// База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1207-18

1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

3) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями.

Пункт 3 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2268-VIII від 18.01.2018

Стаття 4. Правовий режим тимчасово окупованої території

1. На тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, вчинення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини і громадянина.

2. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Правовий режим тимчасово окупованої території може бути визначено, змінено чи скасовано виключно законами України.

Стаття 5. Захист прав і свобод людини і громадянина, культурної спадщини на тимчасово окупованій території

1. Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території.

2. Україна зобов'язується підтримувати і забезпечувати економічні, фінансові, політичні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права.

4. Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України.

5. Кабінет Міністрів України здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території, за результатами якого оприлюднює та надає відповідну інформацію міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина та вживає необхідних заходів.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює згідно із законом парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території.

6. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію.

Держава Україна всіма можливими засобами сприятиме відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією.

7. Відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права.

Стаття 6. Забезпечення права громадян, які проживають на тимчасово окупованій території, на отримання документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус

Назва статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014

Частину першу статті 6 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

2. Оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України.

3. Для внесення відомостей до паспортного документа про місце проживання або місце перебування громадян, зазначених у частині другій цієї статті, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців.

Частина третя статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014

4. За зверненням громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, за місцем їх перебування оформляються і видаються органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, довідки, що підтверджують місце їх перебування. Такі довідки видаються громадянам у день звернення на підставі паспорта громадянина України чи іншого документа, до якого згідно із Законом України „Про свободу пере-

сування та вільний вибір місця проживання в Україні" вносяться відомості про реєстрацію місця проживання, та письмової заяви, в якій зазначається адреса, за якою громадянину може бути вручена офіційна кореспонденція. При цьому відомості (відмітка) про місце перебування такої особи не вносяться до її паспорта.

Зразок та порядок видачі довідки, що підтверджує місце перебування, зразок письмової заяви, яка подається громадянином для одержання довідки, затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Статтю 6 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1635-VII від 12.08.2014

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

Назва статті 7 в редакції Закону № 1237-VII від 06.05.2014; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1706-VII від 20.10.2014, № 1038-VIII від 17.03.2016

1. Для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

Частина перша статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014

2. Виплата пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території і не отримують пенсій та інших соціальних виплат від уповноважених органів Російської Федерації, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші громадяни України, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають на тимчасово окупованій території, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України.

Частина третя статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018

4. Бездомні особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України.

Частину п'яту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину шосту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину сьому статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину восьму статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину дев'яту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину десяту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

Частину одинадцяту статті 7 виключено на підставі Закону № 1706-VII від 20.10.2014

12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та особи, яким надано статус закордонного українця, які перебувають в Україні на законних підставах та проживають на тимчасово окупованій території, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України в порядку, визначеному законами України „Про вищу освіту" і „Про фахову передвищу освіту".

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, мають право на здобуття дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти за будь-якою формою здобуття освіти, визначеною законодавством.

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, які не завершили здобуття повної (базової) загальної середньої освіти в закладах загальної середньої освіти на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, з метою отримання документа державного зразка про повну (базову) загальну середню освіту мають право продовжити навчання та пройти державну підсумкову атестацію в закладах загальної середньої освіти на території інших регіонів України.

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, здобувають вищу, фахову передвищу (на конкурсних засадах) та професійно-технічну освіту за кошти державного бюджету у порядку та в межах квот, визначених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Особи, зазначені в абзацах першому і другому цієї частини, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення після 20 лютого 2014 року, мають право на

проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Статтю 7 доповнено частиною дванадцятою згідно із Законом № 1237-VII від 06.05.2014; в редакції Законів № 1635-VII від 12.08.2014, № 1038-VIII від 17.03.2016, № 2745-VIII від 06.06.2019

Стаття 8. Захист виборчих прав громадян України на тимчасово окупованій території

1. Під час проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму голосування громадян України на тимчасово окупованій території не організовується і не проводиться.

2. Громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, створюються умови для вільного волевиявлення під час виборів Президента України, народних депутатів України та всеукраїнського референдуму на іншій території України.

3. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, мають право реалізувати своє право голосу на таких виборах або всеукраїнському референдумі шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси згідно з частиною третьою статті 7 Закону України „Про Державний реєстр виборців".

4. У разі дострокового припинення повноважень народного депутата України, обраного в одномандатному виборчому окрузі, утвореному в межах Автономної Республіки Крим чи міста Севастополя, проміжні вибори народного депутата України в цьому окрузі не проводяться.

5. На тимчасово окупованій території вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, місцевий референдум не проводяться.

6. Органи ведення Державного реєстру виборців, утворені на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, ведення Державного реєстру виборців не здійснюють. Порядок доступу до записів про виборців, виборча адреса яких відноситься до території, на яку поширюються повноваження цих органів ведення Державного реєстру виборців, а також актуалізації цих записів встановлюються Центральною виборчою комісією.

Стаття 9. Незаконні органи, їх посадові та службові особи

1. Державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

3. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків.

4. Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Стаття 10. Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї

1. Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України.

2. В'їзд іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзд з неї допускаються лише за спеціальним дозволом через контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Порядок в'їзду іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Гарантування права власності та правовий режим майна на тимчасово окупованій території

1. На тимчасово окупованій території право власності охороняється згідно із законодавством України.

2. За державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, у тому числі територіальною громадою міста Севастополя, державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

3. За фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуте відповідно до законів України.

4. Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території. У разі неможливості здійснення державним реєстратором повноважень щодо

державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень на тимчасово окупованій території орган державної реєстрації визначається Кабінетом Міністрів України.

5. На тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог цього Закону, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

6. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, які є об'єктами права власності Українського народу, військове майно, майно державних органів, державних підприємств, установ та організацій, що знаходяться на тимчасово окупованій території і є власністю держави Україна, не можуть переходити у власність інших держав, юридичних або фізичних осіб в інший спосіб, ніж передбачений законами України.

Стаття 11-1. Забезпечення реалізації права на спадкування

1. У разі якщо останнім місцем проживання спадкодавця є тимчасово окупована територія, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів.

2. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, а нерухоме майно або основна його частина, у разі відсутності нерухомого майна – основна частина рухомого майна знаходиться на території, передбаченій частиною першою цієї статті, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів.

3. Спадкова справа підлягає реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Закон доповнено статтею 11-1 згідно із Законом № 189-VIII від 12.02.2015

Стаття 12. Заходи правового реагування на тимчасово окупованій території

1. У зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя судами Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на тимчасово окупованих територіях, змінити територіальну підсудність судових справ, підсудних розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам, та забезпечити розгляд:

цивільних справ, підсудних місцевим загальним судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, – місцевими загальними судами міста Києва, що визначаються Апеляційним судом міста Києва;

адміністративних справ, підсудних місцевим загальним судам як адміністративним судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, – місцевими загальними судами міста Києва, що визначаються Київським апеляційним адміністративним судом;

цивільних справ, підсудних загальним апеляційним судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, - Апеляційним судом міста Києва;

адміністративних справ Окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим – Київським окружним адміністративним судом, адміністративних справ Окружного адміністративного суду міста Севастополя – Окружним адміністративним судом міста Києва; Севастопольського апеляційного адміністративного суду – Київським апеляційним адміністративним судом;

господарських справ Господарського суду Автономної Республіки Крим – Господарським судом Київської області, а господарських справ Господарського суду міста Севастополя – Господарським судом міста Києва, господарських справ Севастопольського апеляційного господарського суду – Київським апеляційним господарським судом;

кримінальних проваджень, підсудних місцевим (районним, міським, районним у містах, міськрайонним судам), розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, – одним з районних судів міста Києва, визначеним Апеляційним судом міста Києва;

кримінальних проваджень, підсудних Апеляційному суду Автономної Республіки Крим та Апеляційному суду міста Севастополя, - Апеляційним судом міста Києва;

справ про адміністративні правопорушення, підсудних місцевим (районним, міським, районним у містах, міськрайонним) судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, – місцевими загальними судами за місцем виявлення адміністративного правопорушення.

Частину першу статті 12 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2293-VIII від 27.02.2018

Питання, що відносяться до повноважень слідчого судді, у кримінальних провадженнях, що перебувають на стадії досудового розслідування і здійснюються на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, розглядаються слідчими суддями районних судів міста Києва, визначеними Апеляційним судом міста Києва.

Справи, що перебувають у провадженні судів, розташованих на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, та розгляд яких не закінчено, передаються судам відповідно до встановленої цим Законом підсудності, протягом десяти робочих днів з дня набрання ним чинності або з дня встановлення такої підсудності.

У разі нанесення шкоди суб'єктами іноземної держави нерезидентами підсудність встановлюється за місцем нанесення шкоди з урахуванням правил підсудності, встановленої цим Законом.

2. Підслідність кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території, визначається Офісом Генерального прокурора. Матеріали досудового розслідування щодо злочинів, кримінальні провадження щодо яких знаходяться на стадії досудового слідства, повинні бути передані органам досудового слідства, визначеним Офісом Генерального прокурора.

Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 113-IX від 19.09.2019

3. Ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприбуття на виклик без поважної причини більш як два рази) підозрюваним, обвинуваченим, який перебуває на тимчасово окупованій території України, та оголошення його у розшук є підставою для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, з особливостями, встановленими цим Законом.

Вимога про оголошення у міждержавний або міжнародний розшук не поширюється на випадки, якщо вирішується питання про застосування стосовно цих осіб спеціального кримінального провадження.

Статтю 12 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 119-VIII від 15.01.2015

4. Суди згідно із встановленою цим Законом підсудністю та відповідно до вимог процесуального законодавства здійснюють розгляд справ та вирішують процесуальні питання, які виникають після ухвалення судового рішення.

Статтю 12 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017

Стаття 12-1. Порядок виклику в суд та повідомлення про судове рішення

1. Якщо остання відома адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження чи місця роботи учасників справи знаходиться на тимчасово окупованій території, суд викликає або повідомляє учасників справи, які не мають офіційної електронної адреси, про дату, час і місце першого судового засідання у справі через оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України (з посиланням на веб-адресу відповідної ухвали суду в Єдиному державному реєстрі судових рішень), яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за двадцять днів до дати відповідного судового засідання.

Суд викликає або повідомляє таких учасників справи про дату, час і місце інших судових засідань чи про вчинення відповідної процесуальної дії через оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України (з посиланням на веб-адресу відповідної ухвали суду в Єдиному державному реє-

стрі судових рішень), яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за десять днів до дати відповідного судового засідання або вчинення відповідної процесуальної дії.

З опублікуванням такого оголошення відповідач вважається повідомленим про дату, час і місце розгляду справи.

2. Учасники справи, остання відома адреса місця проживання (перебування) чи місцезнаходження яких знаходиться на тимчасово окупованій території і які не мають офіційної електронної адреси, повідомляються про ухвалення відповідного судового рішення шляхом розміщення інформації на офіційному веб-порталі судової влади з посиланням на веб-адресу такого судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

З моменту розміщення такої інформації вважається, що особа отримала судове рішення.

3. Передбачений цією статтею порядок виклику в суд та повідомлення про судове рішення може застосовуватися стосовно інших учасників судового процесу, адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження чи місця роботи яких знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо від цього залежить реалізація ними своїх процесуальних прав і обов'язків.

Закон доповнено статтею 12-1 згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017

Стаття 13. Особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території

1. Особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території визначаються законом.

Стаття 14. Особливості припинення проходження громадянами України військової служби у військових формуваннях та правоохоронних органах України, пов'язані з тимчасовою окупацією території

1. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, які прибули з тимчасово окупованої території і виявили бажання (за наявності підстав) звільнитися з військової служби, звільняються з військової служби, у тому числі в особливий період, за наявних підстав, а при їх відсутності - у зв'язку із скороченням штатів, якщо вони звернулися з клопотанням про звільнення протягом трьох місяців після прибуття з тимчасово окупованої території.

2. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, які не прибули до визначених пунктів у визначені військовими формуваннями та правоохоронними органами України строки, вважаються такими, що залишили військові частини, та зараховуються у розпорядження відповідних посадових осіб. Відповідна інформація щодо їх розшуку надається до правоохоронних органів.

3. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, стосовно яких отримано документальне підтвердже-

ня про їх зарахування до Збройних Сил Російської Федерації або спеціальних служб чи правоохоронних органів Російської Федерації, виключаються із списків військових формувань та правоохоронних органів України, а контракт вважається припиненим з часу їх зарахування (або отримання інформації про їх зарахування) до Збройних Сил Російської Федерації або спеціальних служб чи правоохоронних органів Російської Федерації.

Стаття 15. Особливості приватизації жилих приміщень, що знаходяться на тимчасово окупованій території, військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України

1. Військовослужбовці військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів України, які проходили службу на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, та члени їх сімей мають право на приватизацію жилих приміщень для постійного проживання, відомчих жилих приміщень, службових жилих приміщень та жилих приміщень у гуртожитках, розташованих на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, отриманих ними в установленому порядку, в яких вони проживали станом на 1 січня 2014 року.

Положення абзацу першого цієї частини поширюється на військовослужбовців військових формувань та правоохоронних органів України, які продовжують проходження військової служби в інших регіонах України або звільнені у 2014 році з військової служби відповідно до частини першої статті 14 цього Закону.

2. Приватизація займаних військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України та членами їх сімей жилих приміщень, зазначених у частині першій цієї статті, здійснюється безоплатно незалежно від розміру загальної площі жилих приміщень, що приватизуються, а також незалежно від реалізації ними в установленому законом порядку права на приватизацію житла до набрання чинності цим Законом.

3. Порядок приватизації жилих приміщень, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

4. Набуття права приватної власності на жилі приміщення, зазначені у частині першій цієї статті, що знаходяться на тимчасово окупованій території, військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України та членами їх сімей не позбавляє їх права на приватизацію житла, що знаходиться на іншій території України, відповідно до Закону України „Про приватизацію державного житлового фонду".

Стаття 16. Переведення суддів

1. Суддям, які працювали в судах України на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і виявили бажання переїхати у зв'язку з її тимчасовою окупацією Російською Федерацією, гарантується право на переведення на посаду судді до суду на іншій території України.

Стаття 17. Зобов'язання державних органів України

1. У разі порушення положень цього Закону державні органи України застосовують механізми, передбачені законами України та нормами міжнародного права, з метою захисту миру, безпеки, прав, свобод і законних інтересів громадян України, які перебувають на тимчасово окупованій території, а також законних інтересів держави Україна.

2. Україна зобов'язується вживати всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, нормами міжнародного права, для якнайшвидшого звільнення території України від окупації, відновлення цілісності та суверенності держави, відновлення порушених внаслідок окупації прав і свобод людини і громадянина на всій території України.

3. У разі неможливості здійснювати діяльність на тимчасово окупованій території місце розташування державних органів, утворених відповідно до Конституції та законів України, визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 18. Гарантії прав і свобод громадян України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території

1. Громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території.

2. Гарантії прав, свобод та законних інтересів осіб, які переселилися з тимчасово окупованої території України та перебувають на території України на законних підставах, визначаються Законом України „Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб".

Статтю 18 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1706-VII від 20.10.2014

3. Витрати на заходи, передбачені цим Законом, здійснюються з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Відповідальність

1. Особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть відповідальність, передбачену законом.

ІІ. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та втрачає чинність з моменту повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України за умови попереднього і повного відшкодування збитків, нанесених внаслідок такої тимчасової окупації, у тому числі моральних збитків примусово переміщених осіб, або з дня прийняття Верховною Радою України рішення про визнання цього Закону таким, що втратив чинність.

Пункт 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1636-VII від 12.08.2014, № 685-VIII від 15.09.2015

2. Закони та інші нормативно-правові акти України діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Передбачений цим Законом правовий режим діє до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території.

3-1. Особливості припинення юридичних осіб, що знаходяться на тимчасово окупованій території, визначаються Кабінетом Міністрів України та діють до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території.

Розділ II доповнено пунктом 3-1 згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) доповнити статтею 332-1 такого змісту:

„**Стаття 332-1.** Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією транспортних засобів.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів";

2) у Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88):

а) статтю 114 доповнити частиною третьою такого змісту:

„3. Судові справи щодо спорів, що випливають з факту окупації чи правопорушень, пов'язаних з окупацією, відносяться до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, встановлених Законом України „Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

Справа визнається такою, що пов'язана з окупацією, вмотивованою ухвалою судді.

У разі участі в справі іноземного елемента судові доручення, повістки та інші судові документи вручаються не пізніше ніж за 15 діб до початку процесуальної дії.

Якщо в справах, пов'язаних з окупацією, стороною кримінального провадження або цивільним відповідачем є іноземний суб'єкт державної власності, включаючи його органи, установи чи організації, або іноземна юридична особа, передбачена частиною другою статті 96-4 Кримінального кодексу України, зносини здійснюються через посольство або постійне представництво";

б) абзац перший частини другої статті 216 після цифр „332" доповнити цифрами „332-1";

3) у Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

а) статтю 202 викласти в такій редакції:

„Стаття 202. Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду

Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб - від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

б) доповнити статтею 204-2 такого змісту:

„Стаття 204-2. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб";

в) статтю 221 після цифр „204-1" доповнити цифрами „204-2";

г) у частині першій статті 222-1 слова „з порушенням прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами „з порушенням прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

ґ) у пункті 2 частини другої статті 262 слова „порушення прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами „порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

д) частину другу статті 263 викласти в такій редакції:

„Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово оку-

повану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим в пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання";

4) у Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., №№ 35-37, ст. 446):

а) статтю 19 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

„4. Адміністративні справи з приводу оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, прийнятих на контрольних пунктах в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію, їхніх дій або бездіяльності вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідного контрольного пункту".

У зв'язку з цим частину четверту вважати частиною п'ятою;

б) частину першу статті 183-2 доповнити пунктом 6 такого змісту:

„6) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію";

в) абзац дванадцятий частини першої статті 256 після цифри „5" доповнити цифрою „6";

5) у Законі України „Про Державну прикордонну службу України" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 27, ст. 208 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 2:

абзац третій після слів „державний кордон України" доповнити словами „та до тимчасово окупованої території і з неї";

абзац дев'ятий після слів „державного кордону України" та „державний кордон України" доповнити відповідно словами „та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї" та „та в контрольних пунктах в'їзду - виїзду" відповідно;

б) частину другу статті 10 після слів „державний кордон України" доповнити словами „та до тимчасово окупованої території і з неї";

в) у статті 19:

пункти 6 та 8 після слів „через державний кордон" доповнити словами „та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

доповнити пунктом 13-1 такого змісту:

„13-1) встановлення режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду";

г) у частині першій статті 20:

пункт 4 викласти в такій редакції:

„4) шляхом опитування осіб з'ясовувати підстави перетинання державного кордону України, в'їзду на тимчасово окуповану територію або виїзду з неї, не пропускати через державний кордон України, на тимчасово окуповану територію або з неї осіб без дійсних документів на право перетинання кордону або для в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, осіб, які надали завідомо неправдиві відомості під час одержання зазначених документів, осіб, яким Державною прикордонною службою України за порушення законодавства з прикордонних питань та про правовий статус іноземців чи за мотивованим письмовим рішенням суду та правоохоронних органів не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежено право виїзду з України; робити в документах зазначених осіб відповідні відмітки";

пункт 7 після слів „які прямують через державний кордон України" доповнити словами „осіб, які прямують через контрольні пункти в'їзду – виїзду";

пункт 11 доповнити словами „або здійснюють відповідні перевезення через контрольні пункти в'їзду – виїзду";

у пункті 34 слова „або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України" замінити словами „режиму в пунктах пропуску через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду - виїзду, порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї";

ґ) у частині п'ятій статті 23:

пункт 2 після слів „через державний кордон" доповнити словами „або через контрольні пункти в'їзду - виїзду";

пункт 3 після слів „перетинанні державного кордону" доповнити словами „або в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї";

6) у Законі України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 19-20, ст. 179; 2013 р., № 21, ст. 208, № 48, ст. 682, № 51, ст. 716; із змінами, внесеними Законом України від 4 липня 2013 року № 406-VII):

а) у статті 13:

частину першу доповнити абзацом восьмим такого змісту:

„якщо така особа намагається здійснити в'їзд через контрольні пункти в'їзду – виїзду на тимчасово окуповану територію без спеціального дозволу або така особа під час попереднього перебування на території України здійснила виїзд із неї через контрольний пункт в'їзду - виїзду";

у частині другій слова „другому і сьомому" замінити словами „другому, сьомому і восьмому";

б) доповнити статтею 14-1 такого змісту:

„**Стаття 14-1.** Повернення іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію

1. Іноземцям та особам без громадянства, які прибули до контрольних пунктів в'їзду – виїзду з тимчасово окупованої території без відповідного дозволу, не дозволяється подальший проїзд та в найкоротший строк вони повертаються на тимчасово окуповану територію, з якої вони прибули, або в державу, яка видала паспортний документ.

У разі неможливості негайного повернення іноземця або особи без громадянства вони перебувають у пункті контролю в'їзду - виїзду до їх повернення.

Таким іноземцям та особам без громадянства у паспортному документі проставляється відмітка про заборону в'їзду в Україну на термін, зазначений у рішенні, прийнятому відповідно до частини третьої статті 13 цього Закону";

в) статтю 20 доповнити частиною четвертою такого змісту:

„4. Забороняється здійснення транзитного проїзду іноземців та осіб без громадянства через тимчасово окуповану територію";

7) у Законі України „Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 15, ст. 232):

а) частину першу статті 12 доповнити абзацом восьмим такого змісту:

„на тимчасово окупованих територіях";

б) частину першу статті 13 доповнити абзацом восьмим такого змісту:

„на тимчасово окупованих територіях";

8) у пункті 3 частини другої статті 9 Закону України „Про прикордонний контроль" (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 6, ст. 46) слова „для перевірки виконання іноземцем або особою без громадянства вимог щодо строку перебування на території України" виключити;

9) статтю 26 Закону України „Про Державний реєстр виборців" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 5, ст. 34) доповнити частиною шостою такого змісту:

„6. Персональні дані Реєстру можуть бути використані центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, для реалізації ним завдань з реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб в Україні та ведення ним реєстраційного обліку";

10) статтю 23 Закону України „Про електроенергетику" (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 1, ст. 1; 2013 р., № 28, ст. 301; 2014 р., № 2-3, ст. 41) доповнити частиною четвертою такого змісту:

„Особливості регулювання правових, економічних та організаційних відносин, пов'язаних з продажем електричної енергії з оптового ринку електричної енергії України на тимчасово окуповану територію, а та-

кож відносин, пов'язаних з виробництвом, передачею, розподілом, постачанням, купівлею, продажем і використанням електричної енергії на тимчасово окупованій території, встановлюються Кабінетом Міністрів України";

11) у Законі України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 12, ст. 183):

а) у розділі І:

у пункті 1:

текст статті 96-3 викласти в такій редакції:

„1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою або за дорученням чи наказом, за змовою та в співучасті, або іншим шляхом:

1) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 209, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2 цього Кодексу;

2) від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258-5 цього Кодексу;

3) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу.

Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

2. Злочини, передбачені статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони спрямовані на отримання нею неправомірної вигоди або створення умов для отримання такої вигоди, а так само на ухилення від передбаченої законом відповідальності";

статтю 96-4 викласти в такій редакції:

„**Стаття 96-4.** Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру

1. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктом 1 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страху-

вання, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

2. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 2 і 3 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків в юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління";

частину другу статті 96-6 доповнити реченням такого змісту: „При застосуванні заходів кримінально-правового характеру юридична особа зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою";

текст статті 96-9 викласти в такій редакції:

„1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258-258-5, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу";

у пункті 2:

підпункт 16 викласти в такій редакції:

„16) статтю 214 доповнити частиною восьмою такого змісту:

„8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258-5 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру";

підпункт 22 викласти в такій редакції:

„22) у статті 284:

назву доповнити словами „та провадження щодо юридичної особи";

після частини другої доповнити новою частиною такого змісту:

„3. Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом".

У зв'язку з цим частини третю - восьму вважати відповідно частинами четвертою – дев'ятою;

абзац другий частини шостої викласти в такій редакції:

„Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження";

б) пункт 1 розділу II „Прикінцеві положення" викласти в такій редакції:

„1. Цей Закон набирає чинності з моменту набрання чинності Законом України „Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

5. Кабінету Міністрів України:

1) протягом п'ятнадцяти днів з дня набрання чинності цим Законом:

а) розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів на виконання вимог та реалізацію положень цього Закону;

б) прийняти нормативно-правові акти на виконання цього Закону;

в) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

г) рекомендувати утворити спеціальний центральний орган виконавчої влади з питань тимчасово окупованої території України;

2) забезпечити:

а) прийняття органами виконавчої влади нормативно-правових актів, що випливають із цього Закону;

б) приведення нормативно-правових актів органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом;

в) працевлаштування громадян України, які виїхали з тимчасово окупованої території на іншу територію України;

г) вивезення з тимчасово окупованої території майна органів державної влади, державних підприємств, установ та організацій;

ґ) продовження здобуття середньої, вищої освіти, отримання документа, що засвідчує здобуття особою відповідної освіти, а також проходження зовнішнього незалежного оцінювання громадянами України, які виїхали з тимчасово окупованої території на іншу територію України.

6. Центральній виборчій комісії вжити всіх необхідних заходів, у тому числі прийняти відповідні акти, для забезпечення реалізації виборчих прав громадянами України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території, на виборах Президента України 25 травня 2014 року.

7. Рекомендувати Національному банку України прийняти нормативно-правові акти на виконання цього Закону.

Виконуючий обов'язки Президента України,
Голова Верховної РадиУкраїни О.Турчинов
м. Київ
15 квітня 2014 року
№ 1207-VII

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОКРЕМИХ РАЙОНАХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ[13]

Цей Закон визначає тимчасовий порядок організації місцевого самоврядування, діяльності органів місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей з метою створення умов для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення правопорядку, конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для повернення жителів до вимушено залишених місць постійного проживання, їх реінтеграції, а також для відновлення життєдіяльності в населених пунктах у Донецькій та Луганській областях та розвитку територій.

Стаття 1. Згідно з цим Законом тимчасово, з дня набрання ним чинності з урахуванням положень Закону України „Про створення необхідних умов для мирного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької та Луганської областей" на строк до 31 грудня 2020 року включно, запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей, до яких належать райони, міста, селища, села, що визначаються рішенням Верховної Ради України (далі – окремі райони Донецької та Луганської областей).

Стаття 1 в редакції Закону № 2167-VIII від 06.10.2017; із змінами, внесеними згідно з Законами № 2588-VIII від 04.10.2018, № 364-IX від 12.12.2019

Стаття 2. Законодавство України в окремих районах Донецької та Луганської областей на період дії особливого порядку місцевого самоврядування діє з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Стаття 3. Держава гарантує відповідно до закону недопущення кримінального переслідування, притягнення до кримінальної, адміністративної відповідальності та покарання осіб - учасників подій на території Донецької, Луганської областей.

Органам влади та їх посадовим (службовим) особам, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності забороняється дискримінація, переслідування та притягнення до відповідальності осіб з приводу подій, що мали місце у Донецькій, Луганській областях.

Стаття 4. Держава гарантує відповідно до Закону України „Про засади державної мовної політики" право мовного самовизначення кожного жителя в окремих районах Донецької та Луганської областей щодо мови, яку вважає рідною, вибору мови спілкування, вільного користування російською та будь-якою іншою мовою у суспільному та приватному житті,

[13] Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей:Закон України від 16.09.2014 № 1680-VII. // База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1680-18

вивчення і підтримки російської та будь-якої іншої мови, їх вільний розвиток і рівноправність.

Органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади у спосіб і в межах повноважень, що передбачені Законом України „Про засади державної мовної політики", іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяють в окремих районах Донецької та Луганської областей використанню російської та інших мов в усній і письмовій формі у сфері освіти, в засобах масової інформації і створюють можливості для їх використання у діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, в судочинстві, в економічній і соціальній діяльності, при проведенні культурних заходів та в інших сферах суспільного життя.

Стаття 5. В окремих районах Донецької та Луганської областей місцеве самоврядування здійснюється відповідно до Конституції та законів України відповідними територіальними громадами безпосередньо та через органи місцевого самоврядування.

Повноваження депутатів місцевих рад і посадових осіб, обраних на позачергових виборах, призначених Верховною Радою України цим Законом, не можуть бути достроково припинені.

В окремих районах Донецької та Луганської областей законами України запроваджується особливий порядок призначення керівників органів прокуратури і судів, який передбачає участь органів місцевого самоврядування у вирішенні цих питань.

Стаття 6. Для забезпечення узгодженої діяльності органів місцевого самоврядування та центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади можуть укладати з відповідними органами місцевого самоврядування угоди щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів.

Ініціатива стосовно укладення угоди щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей належить відповідним органам місцевого самоврядування.

Для укладення угоди щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей органи місцевого самоврядування подають до Кабінету Міністрів України, міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади пропозиції з питань розвитку окремих районів, що потребують вирішення Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, реалізації спільних проектів уряду та органів місцевого самоврядування. Кабінет Міністрів України, міністерство, інший центральний орган виконавчої влади розглядає подані пропозиції та в деся-

тиденний строк від дня одержання таких пропозицій відкриває процедуру консультацій з представниками органів місцевого самоврядування окремих районів Донецької та Луганської областей, заінтересованих суб'єктів господарювання, громадськості. Рішення про відкриття процедури консультацій приймається Кабінетом Міністрів України, міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади, про прийняте рішення невідкладно інформується ініціатор укладення угоди, який забезпечує залучення до консультацій представників відповідних органів місцевого самоврядування, заінтересованих суб'єктів господарювання, представників громадськості.

У ході консультацій представники Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування окремих районів Донецької та Луганської областей, заінтересованих суб'єктів, представники громадськості готують проект угоди щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей.

Угода щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей набирає чинності з дня її схвалення Кабінетом Міністрів України, міністерством.

Кабінет Міністрів України контролює виконання органами виконавчої влади укладених угод щодо економічного, соціального та культурного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей, заслуховує їх звіти, вживає відповідно до закону заходів до забезпечення виконання сторонами укладених угод.

Стаття 7. Держава надає підтримку соціально-економічному розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей.

Державна підтримка полягає у запровадженні законом відмінного від загального економічного режиму здійснення господарської та інвестиційної діяльності, спрямованого на відновлення об'єктів промисловості, транспортної та соціальної інфраструктури, житлового фонду, переорієнтацію промислового потенціалу, створення нових робочих місць, залучення інвестицій і кредитів для відновлення та розвитку об'єктів, розташованих в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Для впровадження сталого соціально-економічного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України „Про державні цільові програми" затверджує державну цільову програму, в якій визначає заходи, завдання та показники, спрямовані на створення умов для комплексного та збалансованого територіального розвитку, відновлення виробничого та експортного потенціалу, забезпечення ефективного використання ресурсного та промислового потенціалу, потреб населення відповідних територій у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, створення сприятливого середовища для залу-

чення інвестицій та оптимального здійснення інвестиційної діяльності, розширення сфери застосування праці шляхом створення нових робочих місць.

У законі про Державний бюджет України щороку передбачаються видатки, що спрямовуються на державну підтримку соціально-економічного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей. Україна гарантує визначення таких видатків загального фонду Державного бюджету України захищеними видатками, обсяг яких не може змінюватися при здійсненні скорочення затверджених бюджетних призначень.

Стаття 8. Органи виконавчої влади сприяють розвитку в окремих районах Донецької та Луганської областей транскордонного співробітництва, спрямованого на вирішення спільних проблем розвитку, посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами, органами місцевого самоврядування окремих районів з адміністративно-територіальними одиницями Російської Федерації на основі угод про прикордонне співробітництво, що укладаються територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами у межах компетенції, встановленої законом.

Стаття 9. В окремих районах Донецької та Луганської областей рішенням міських, селищних, сільських рад створюються загони народної міліції, на які покладається реалізація завдання з охорони громадського порядку в населених пунктах цих районів.

Координація діяльності загонів народної міліції з охорони громадського порядку в населених пунктах здійснюється відповідним сільським, селищним, міським головою.

Загони народної міліції утворюються на добровільних засадах із числа громадян України, які постійно проживають у відповідних населених пунктах окремих районів Донецької та Луганської областей.

Загони народної міліції під час охорони громадського порядку реалізують повноваження, передбачені для них законами України.

Про утворення та діяльність загонів народної міліції сільський, селищний, міський голова інформує місцеве населення через засоби масової інформації.

Стаття 10. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Відповідно до пункту 30 частини першої статті 85 Конституції України призначити позачергові вибори депутатів районних, міських, районних у містах, селищних, сільських рад, сільських, селищних, міських голів в окремих районах Донецької та Луганської областей на неділю 7 грудня 2014 року.

Кабінету Міністрів України в межах повноважень вжити невідкладних заходів щодо забезпечення фінансування позачергових виборів, що при-

значені абзацом першим цього пункту, за рахунок коштів резервного фонду Державного бюджету України.

3. Кабінету Міністрів України невідкладно за участю органів місцевого самоврядування окремих районів Донецької та Луганської областей підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України законопроекти та забезпечити прийняття підзаконних нормативно-правових актів, що випливають із цього Закону.

4. Статті 2-9 цього Закону діють з дня набуття повноважень органами місцевого самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей, обраними на позачергових виборах, проведених відповідно до Конституції України, цього та інших законів України, з додержанням засад загальних, рівних, вільних і прозорих виборів, а також публічності та відкритості виборчого процесу як основних принципів виборчого права, встановлених Конституцією України та міжнародними договорами України, що закріплюють загальновизнані міжнародні стандарти забезпечення прав людини і є частиною національного законодавства України, у тому числі з обов'язковим дотриманням стандартів ОБСЄ щодо проведення демократичних виборів, із забезпеченням:

участі у спостереженні за виборами міжнародних безсторонніх спостерігачів, зокрема від Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, інших міжнародних організацій та іноземних держав, а також інших офіційних спостерігачів;

безпечних умов діяльності та безперешкодної участі офіційних спостерігачів у виборчому процесі;

виведення усіх незаконних збройних формувань, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України;

недопущення незаконного втручання у виборчий процес, у тому числі з боку незаконних збройних формувань;

дотримання принципів політичного плюралізму і багатопартійності, рівності прав і можливостей участі у виборчому процесі;

свободи передвиборної агітації, рівних можливостей доступу до засобів масової інформації та відновлення з цією метою українського теле- та радіомовлення, обігу українських друкованих засобів масової інформації на всій території Донецької та Луганської областей;

дотримання гарантій вільного волевиявлення та таємного голосування, виборчих прав внутрішньо переміщених осіб, які були змушені покинути місця проживання в окремих районах Донецької та Луганської областей;

прозорого підрахунку голосів, установлення підсумків голосування і результатів місцевих виборів.

Статтю 10 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 256-VIII від 17.03.2015

5. Передбачений цим Законом особливий порядок діяльності органів місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської

областей реалізується виключно органами місцевого самоврядування, що обрані на позачергових виборах, призначених і проведених відповідно до Конституції України, цього та інших законів України.

Статтю 10 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 256-VIII від 17.03.2015

Президент України **П.Порошенко**

м. Київ
16 вересня 2014 року
№ 1680-VII

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО СЛУЖБУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ[14]
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.382)

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Служба безпеки України

Служба безпеки України - державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

{Частина перша статті 1 в редакції Закону № 2469-VIII від 21.06.2018}

Служба безпеки України підпорядкована Президенту України.

{Частина друга статті 1 в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010}

Стаття 2. Завдання Служби безпеки України

На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці.

{Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1703-IV від 11.05.2004}

До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Стаття 3. Засади діяльності Служби безпеки України

Діяльність Служби безпеки України, її органів і співробітників грунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України.

В оперативно-службовій діяльності Служба безпеки України дотримується принципів поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації.

Стаття 4. Правова основа діяльності Служби безпеки України

Правову основу діяльності Служби безпеки України становлять Конституція України, цей Закон та інші акти законодавства України, відповідні міжнародні правові акти, визнані Україною.

---

14 Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 року № 2229-XII. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2229-12

Стаття 5. Діяльність Служби безпеки України і права людини

Діяльність Служби безпеки України здійснюється на основі дотримання прав і свобод людини. Органи і співробітники Служби безпеки України повинні поважати гідність людини і виявляти до неї гуманне ставлення, не допускати розголошення відомостей про особисте життя людини. У виняткових випадках з метою припинення та розкриття державних злочинів окремі права та свободи особи можуть бути тимчасово обмежені у порядку і межах, визначених Конституцією та законами України.

Неправомірне обмеження законних прав та свобод людини є неприпустимим і тягне за собою відповідальність згідно з законодавством.

Орган Служби безпеки України у разі порушення його співробітниками при виконанні службових обов'язків прав чи свобод людини повинен вжити заходів до поновлення цих прав та свобод, відшкодування заподіяної моральної і матеріальної шкоди, притягнення винних до відповідальності.

Служба безпеки України на вимогу громадян України у місячний строк зобов'язана дати їм письмові пояснення з приводу обмеження їх прав чи свобод. Такі особи мають право оскаржити до суду неправомірні дії посадових (службових) осіб та органів Служби безпеки України.

Стаття 6. Позапартійність Служби безпеки України

Використання Служби безпеки України в партійних, групових чи особистих інтересах не допускається.

Діяльність партій, рухів та інших громадських об'єднань, що мають політичні цілі, в Службі безпеки України забороняється.

На період служби чи роботи за трудовим договором членство співробітників Служби безпеки України у таких об'єднаннях зупиняється.

Як виняток, дозволяється членство працівників, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України, у професійних спілках.

Стаття 7. Право громадськості на інформацію про діяльність Служби безпеки України

Служба безпеки України інформує про свою діяльність через засоби масової інформації, шляхом надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших формах у визначеному законодавством порядку.

{Частина перша статті 7 в редакції Закону № 1170-VII від 27.03.2014}

Забороняється встановлювати обмеження на інформацію щодо загального бюджету Служби безпеки України, її компетенції та основних напрямів діяльності, а також випадків протиправних дій органів і співробітників Служби безпеки України.

Не підлягає розголошенню інформація з обмеженим доступом, крім випадків, передбачених законами України.

{Частина третя статті 7 в редакції Закону № 1170-VII від 27.03.2014}

Стаття 8. Відносини Служби безпеки України з державними органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями

Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань.

Громадяни України та їх об'єднання, інші особи сприяють законній діяльності Служби безпеки України на добровільних засадах.

Розділ II
СИСТЕМА І ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 9. Система Служби безпеки України

Систему Служби безпеки України складають Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України.

{Частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010}

Організаційна структура Служби безпеки України визначається Президентом України.

Центральне управління Служби безпеки України, інші органи та установи, що входять у систему Служби безпеки України, є юридичними особами, мають печатку із зображенням державного герба України та своїм найменуванням, інші печатки і штампи, рахунки в банках, у тому числі валютні.

Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, при Службі безпеки України функціонує Антитерористичний центр. Положення про Антитерористичний центр при Службі безпеки України затверджується Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

{Статтю 9 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 965-IV від 19.06.2003}

Стаття 10. Центральне управління Служби безпеки України

Центральне управління Служби безпеки України відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів Служби безпеки України. До його складу входять апарат Голови Служби безпеки України та функціональні підрозділи: контррозвідки, військової контррозвідки, контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, захисту національної державності, боротьби з корупцією і організованою злочинною діяльністю, інформаційно-аналітичний, оперативно-технічний, оперативного документування, слідчий, зв'язку, по роботі з особовим складом, адміністративно-господарський, фінансовий, військово-медичний та інші згідно з організаційною структурою Служби безпеки України.

{Частина перша статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 3475-IV від 23.02.2006, № 4157-VI від 09.12.2011}

{Частину другу статті 10 виключено на підставі Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

Центральне управління Служби безпеки України видає положення, накази, розпорядження, інструкції, дає вказівки, обов'язкові для виконання у системі Служби безпеки України. Зазначені акти не підлягають виконанню, якщо в них встановлюються не передбачені законодавством додаткові повноваження органів і співробітників Служби безпеки України або антиконституційні обмеження прав та свобод громадян.

У межах своєї компетенції Центральне управління Служби безпеки України вносить Президенту України пропозиції про видання актів з питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

Стаття 11. Регіональні органи Служби безпеки України

З метою ефективного виконання своїх завдань Службою безпеки України створюються її регіональні органи: обласні управління Служби безпеки України, їх міжрайонні, районні та міські підрозділи, розміщення і територіальна компетенція яких можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України.

В інтересах державної безпеки органи і підрозділи Служби безпеки України можуть створюватися на окремих державних стратегічних об'єктах і територіях, у військових формуваннях.

У своїй оперативно-службовій діяльності регіональні органи Служби безпеки України є незалежними від органів місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування, посадових осіб, партій і рухів.

Стаття 12. Органи військової контррозвідки

Органи військової контррозвідки створюються для контррозвідувального забезпечення Збройних Сил України і Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, дислокованих на території України.

{Стаття 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-III від 21.12.2000, № 662-IV від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року}

Стаття 13. Голова Служби безпеки України

Керівництво всією діяльністю Служби безпеки України, її Центральним управлінням здійснює Голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України.

Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України.

{Частина друга статті 13 в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010}

Голова Служби безпеки України має заступників, які призначаються на посади за його поданням та звільняються з посад Президентом України.

{Частина третя статті 13 в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010}

Стаття 14. Колегія Служби безпеки України

У Службі безпеки України створюється колегіальний дорадчий орган – колегія, яка визначає шляхи виконання покладених на Службу безпеки України завдань, приймає рішення з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та роботи з кадрами.

Рішення колегії приймаються більшістю голосів і оголошуються наказами Голови Служби безпеки України.

До складу колегії входять Голова Служби безпеки України, його заступники та інші особи, крім народних депутатів України, призначені Президентом України. Перебування членів колегії в партіях, рухах, інших громадських об'єднаннях, що мають політичні цілі, відповідно до статті 6 цього Закону зупиняється.

{Частина третя статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010}

Положення про колегію Служби безпеки України затверджується Президентом України.

Стаття 15. Порядок призначення начальників органів і підрозділів Служби безпеки України

Начальники підрозділів Центрального управління Служби безпеки України: контррозвідки, військової контррозвідки, контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, захисту національної державності, боротьби з корупцією і організованою злочинною діяльністю, інформаційно-аналітичного, оперативно-технічного, оперативного документування, слідчого, по роботі з особовим складом, інших підрозділів, визначених Президентом України, а також начальники регіональних органів – обласних управлінь Служби безпеки України призначаються на посади за поданням Голови Служби безпеки України та звільняються з посад Президентом України.

{Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 3475-IV від 23.02.2006; в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4157-VI від 09.12.2011}

{Частину другу статті 15 виключено на підставі Закону № 2592-VI від 07.10.2010}

Порядок призначення інших посадових осіб Служби безпеки України визначається Головою Служби безпеки України. Начальники регіональних органів Служби безпеки України призначаються з відома глави місцевої державної адміністрації.

Стаття 16. Взаємодія Служби безпеки України з органами безпеки іноземних держав

Для вирішення покладених завдань Служба безпеки України може встановлювати контакти з органами безпеки іноземних держав і взаємо-

діяти з ними на підставі норм міжнародного права, відповідних договорів та угод.

Стаття 17. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України

Служба безпеки України взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та митними органами у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства.

{Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-III від 21.12.2000, № 406-VII від 04.07.2013, № 440-IX від 14.01.2020}

Стаття 18. Фінансування, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення Служби безпеки України

Фінансування, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення Служби безпеки України здійснюється Кабінетом Міністрів України у порядку, визначеному Верховною Радою України, за рахунок коштів державного бюджету України.

Пільги, компенсації та гарантії, передбачені цим Законом надаються за рахунок і в межах бюджетних асигнувань на утримання відповідних бюджетних установ.

{Статтю 18 доповнено частиною згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

Органи місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування сприяють Службі безпеки України, її органам і підрозділам у вирішенні житлових та інших соціально-побутових проблем, забезпеченні транспортом і зв'язком.

Служба безпеки України має адміністративні приміщення та інші споруди, об'єкти охорони здоров'я, навчального, науково-дослідного, господарського та соціально-культурного призначення, відомчий житловий фонд.

Розділ III
КАДРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 19. Склад кадрів Служби безпеки України

Кадри Служби безпеки України складають: співробітники-військовослужбовці, працівники, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України, а також військовослужбовці строкової служби. Порядок обліку кадрів Служби безпеки України затверджується Головою Служби безпеки України.

{Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4157-VI від 09.12.2011}

До органів Служби безпеки України приймаються на конкурсній, добровільній і договірній основі громадяни України, здатні за діловими та

моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я ефективно виконувати службові обов'язки. Критерії професійної придатності, зокрема юридичної обізнаності, визначаються кваліфікаційно-нормативними документами, які затверджуються Головою Служби безпеки України.

Кількісний склад співробітників Служби безпеки України визначається Президентом України за поданням Голови Служби безпеки України, виходячи з потреб надійного захисту державної безпеки України, та в межах видатків, передбачених на утримання Служби безпеки України в Державному бюджеті України.

{Частина третя статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Стосовно осіб, які претендують на службу в органах Служби безпеки України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції".

{Статтю 19 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Особи, які претендують на службу в органах Служби безпеки України, до призначення на відповідну посаду подають за місцем майбутньої служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за формою і в порядку, що встановлені Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції", та зобов'язані повідомити керівництву органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

{Статтю 19 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

На службу в органи Служби безпеки України не може бути прийнята особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

{Статтю 19 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Співробітники Служби безпеки України зобов'язані подавати щороку до 1 квітня за місцем служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції".

{Статтю 19 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

На співробітників Служби безпеки України поширюються інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції".

{Статтю 19 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Працівники Служби безпеки України (крім військовослужбовців), яких притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції", або кримінального правопорушення, звільняються із служби у триденний строк з дня одержання відповідним органом Служби безпеки України копії відповідного судового рішення. Військовослужбовці Служби безпеки України, яких притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України „Про засади запобігання і протидії корупції", або кримінального правопорушення, підлягають звільненню із служби.

{Статтю 19 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

Співробітник Служби безпеки України, який повідомив про порушення вимог Закону України „Про засади запобігання і протидії корупції" іншим співробітником, не може бути звільнений із служби чи змушений до звільнення або притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням.

{Статтю 19 доповнено частиною десятою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Рішення про звільнення або притягнення до дисциплінарної відповідальності такої особи оскаржується в установленому законом порядку.

{Статтю 19 доповнено частиною одинадцятою згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Стаття 19-1. Врегулювання конфлікту інтересів

У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень співробітник Служби безпеки України зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому начальникові. Безпосередній начальник співробітника Служби безпеки України зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Примітка. Термін „конфлікт інтересів" вживається у значенні, наведеному в Законі України „Про засади запобігання і протидії корупції".

{Закон доповнено статтею 19-1 згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Стаття 19-2. Обмеження щодо роботи близьких осіб

Співробітники Служби безпеки України не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення

таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо у зазначений строк ці обставини добровільно ними не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з дня виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває в підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади або із служби.

Співробітнику Служби безпеки України забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких йому осіб та в будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

Примітка. Терміни „безпосереднє підпорядкування" і „близька особа" вживаються у значеннях, наведених у Законі України „Про засади запобігання і протидії корупції".

{Закон доповнено статтею 19-2 згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012}

Стаття 20. Військовослужбовці Служби безпеки України

Умови і порядок виконання своїх обов'язків співробітниками-військовослужбовцями Служби безпеки України визначаються укладеним договором (контрактом). На них, а також на військовослужбовців строкової служби поширюється порядок проходження військової служби у Збройних Силах України, визначений законодавством. Військовослужбовці Служби безпеки України приймають Військову присягу на вірність народу України.

Військовослужбовці Служби безпеки України мають право на носіння військової форми одягу із знаками розрізнення, зразки яких затверджуються відповідно до Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу". Військовослужбовцям Служби безпеки України видається службове посвідчення, зразок якого затверджується Головою Служби безпеки України.

{Частина друга статті 20 в редакції Закону № 567-VIII від 01.07.2015}

Використання військових звань, відзнак, форми одягу і службового посвідчення військовослужбовців Служби безпеки України іншими особами тягне за собою встановлену законодавством відповідальність.

Стаття 21. Правове регулювання трудових відносин працівників Служби безпеки України

Трудові відносини працівників, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України, регулюються законодавством України про працю.

Стаття 22. Підготовка спеціалістів для Служби безпеки України

Підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації спеціалістів для Служби безпеки України здійснюється відповідно до Закону України „Про освіту" та інших актів законодавства.

Для забезпечення професійної освіти кадрів Служба безпеки України створює відповідні навчальні заклади.

Стаття 23. Запас Служби безпеки України

У запас Служби безпеки України зараховуються громадяни України, які вислужили установлені строки служби і звільнені зі служби у Службі безпеки України, придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і які не досягли граничного віку перебування в запасі.

Зазначені особи перебувають на військовому обліку в Центральному управлінні та регіональних органах Служби безпеки України і залучаються до проведення навчальних зборів у визначеному законодавством порядку.

{Стаття 23 в редакції Закону № 1014-V від 11.05.2007}

Розділ IV
ПОВНОВАЖЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 24. Обов'язки Служби безпеки України

Служба безпеки України відповідно до своїх основних завдань зобов'язана:

1) здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних з національною безпекою України;

{Пункт 1 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3111-III від 07.03.2002}

{Пункт 1-1 статті 24 виключено на підставі Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

2) здійснювати заходи контррозвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном;

3) виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень;

{Пункт 3 статті 24 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

4) здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України;

5) забезпечувати захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України від протиправних посягань з боку окремих осіб та їх об'єднань;

6) здійснювати контррозвідувальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства;

7) брати участь у розробці і здійсненні відповідно до Закону України „Про державну таємницю" та інших актів законодавства заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України;

{Пункт 7 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1703-IV від 11.05.2004, № 1170-VII від 27.03.2014}

{Пункт 7-1 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-2 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-3 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-4 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-5 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-6 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-7 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-8 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-9 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-10 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-11 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-12 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-13 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-14 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-15 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-16 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-17 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 7-18 статті 24 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

8) здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки;

9) у межах визначеної законодавством компетенції забезпечувати захист особистої безпеки громадян і осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі надходження від них, членів їх сімей та близьких родичів заяви, звернення керівника відповідного державного органу чи отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну; брати участь у реабілітації і поновленні прав незаконно репресованих осіб;

{Пункт 9 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1381-XIV від 13.01.2000}

10) сприяти Державній прикордонній службі України в охороні державного кордону України;

{Пункт 10 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003 – набуває чинності з 01.08.2003 року}

11) сприяти забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій;

12) подавати наявними силами і засобами, в тому числі і технічними, допомогу органам Національної поліції, іншим правоохоронним органам у боротьбі із вчиненням кримінальних правопорушень;

{Пункт 12 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 4652-VI від 13.04.2012, № 901-VIII від 23.12.2015}

13) брати участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, прикордонного режиму і митних правил, приймати рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну;

{Пункт 13 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5453-VI від 16.10.2012}

{Пункт 14 частини першої статті 24 виключено на підставі Закону № 3475-IV від 23.02.2006}

15) проводити наукові дослідження і дослідно-конструкторські роботи, впроваджувати їх результати в практику діяльності Служби безпеки України;

16) виконувати за дорученням Президента України інші завдання, безпосередньо спрямовані на забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави;

{Пункт 16 статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010}

17) брати участь у розробленні та здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт;

{Статтю 24 доповнено пунктом 17 згідно із Законом № 747-IV від 15.05.2003}

18) забезпечувати внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та підтримання таких відомостей в актуальному стані у межах, визначених законодавством;

{Статтю 24 доповнено пунктом 18 згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018}

19) здійснювати функцію технічного регулювання у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

{Статтю 24 доповнено пунктом 19 згідно із Законом № 2740-VIII від 06.06.2019}

Стаття 25. Права Служби безпеки України

Службі безпеки України, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

1) вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби безпеки України, перевіряти у зв'язку з цим документи, які посвідчують їх особу, а також проводити огляд осіб, їх речей і транспортних засобів, якщо є загроза втечі підозрюваного або знищення чи приховання речових доказів злочинної діяльності;

2) подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки, у тому числі із забезпечення охорони державної таємниці;

{Пункт 2 частини першої статті 25 в редакції Закону № 1703-IVвід 11.05.2004}

{Пункт 2-1 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-2 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-3 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-4 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-5 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-6 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-7 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-8 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

{Пункт 2-9 частини першої статті 25 виключено на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014}

3) одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України „Про банки і банківську діяльність". Отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, здійснюється в порядку та обсязі, встановлених Законом України „Про депозитарну систему України";

{Пункт 3 статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2922-III від 10.01.2002, № 5178-VI від 06.07.2012}

4) входити у порядку, погодженому з адміністрацією підприємств, установ та організацій і командуванням військових частин, на їх територію і в службові приміщення;

4-1) складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Служби безпеки України, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

{Частину першу статті 25 доповнено пунктом 4-1 згідно із Законом № 1703-IV від 11.05.2004}

{Пункт 5 статті 25 виключено на підставі Закону № 488-IV від 06.02.2003}

6) використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків транспортні засоби, які належать підприємствам, установам і організаціям, військовим частинам і громадянам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і орга-

нізацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення злочинів, переслідування та затримання осіб, які підозрюються в їх вчиненні, доставки до лікувальних установ осіб, що потребують термінової медичної допомоги;

7) виключно при безпосередньому припиненні злочинів, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, переслідуванні осіб, що підозрюються у їх вчиненні, заходити в жилі, службові, виробничі та інші приміщення, на території і земельні ділянки та оглядати їх в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

{Пункт 7 частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

8) проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України „Про оперативно-розшукову діяльність";

9) здійснювати співробітництво з громадянами України та іншими особами, в тому числі на договірних засадах, дотримуючись при цьому умов добровільності і конфіденційності цих відносин;

10) користуватися на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ, організацій, військових частин, а також жилими та іншими приміщеннями громадян;

11) направляти військовослужбовців Служби безпеки України для роботи на штатних посадах в інших установах, підприємствах і організаціях на час виконання конкретних завдань в інтересах контррозвідки, боротьби з корупцією та організованою злочинною діяльністю; в окремих випадках у порядку, визначеному колегією Служби безпеки України, допускається направлення на роботу таких військовослужбовців в установи, підприємства і організації за ініціативою їх керівників;

{Пункт 11 частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

12) в інтересах контррозвідки і оперативно-розшукової діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються завданнями, покладеними на Службу безпеки України цим Законом;

{Пункт 12 частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

13) морально і матеріально заохочувати співробітників Служби безпеки України та інших осіб за заслуги по забезпеченню державної безпеки; представляти їх у встановленому порядку до державних нагород;

14) позачергово придбавати квитки на всі види транспорту незалежно від наявності місць і поселятися в готелях при пред'явленні посвідчення про відрядження;

15) безплатного проїзду всіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), залізничного та водного

транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, а також попутним транспортом;

16) видавати у разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до чинного законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку.

{Статтю 25 доповнено пунктом 16 згідно із Законом № 1381-XIV від 13.01.2000}

У разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності Служба безпеки України, її органи і співробітники мають також право:

1) одержувати в установленому законом порядку на письмову вимогу керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України від митних органів, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форми власності) інформацію і документи про операції, стан рахунків і руху коштів на них за конкретний проміжок часу (з розшифруванням сум, дати призначення та контрагента платежу), вклади, внутрішньо- та зовнішньоекономічні угоди, а також завірені копії документів, на підставі яких було відкрито рахунок конкретної юридичної або фізичної особи. Отримання від банків відомості, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України „Про банки і банківську діяльність". Документи та інформація повинні бути подані негайно, а якщо це неможливо - не пізніш як протягом 10 діб;

{Пункт 1 частини другої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 440-IX від 14.01.2020}

2) залучати в установленому законодавством порядку до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів установ, організацій контрольних і фінансових органів;

3) одержувати в установленому законодавством порядку за письмовими запитами керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом, Офісом Генерального прокурора, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України;

{Пункт 3 частини другої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 113-IX від 19.09.2019}

4) подавати за матеріалами оперативно-розшукової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва, а також за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

5) входити за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України за службовими посвідчення-

ми на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ (крім іноземних дипломатичних представництв) незалежно від форми власності, на пункти пропуску через державний кордон та митниць, а також у виробничі приміщення громадян, які займаються підприємницькою діяльністю;

6) за постановою слідчого та з санкції відповідного прокурора по нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, а у невідкладних випадках - з наступним повідомленням прокурора протягом доби в разі загрози знищення, приховування або втрати предметів чи документів, які можуть бути використані в розкритті та розслідуванні злочинної діяльності, на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

{Пункт 6 частини другої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

7) ініціювати згідно із законом питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат.

{Частину другу статті 25 доповнено пунктом 7 згідно із Законом № 3266-VI від 21.04.2011}

{Статтю 25 доповнено частиною другою згідно із Законом № 965-IV від 19.06.2003}

{Частину третю статті 25 виключено на підставі Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 26. Підстави і порядок застосування зброї та спеціальних засобів

Військовослужбовці Служби безпеки України мають право зберігати, носити, використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби на підставах і в порядку, передбачених Законом України „Про Національну поліцію", військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства.

{Стаття 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 580-VIII від 02.07.2015}

Розділ V
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ПРАЦІВНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 27. Соціальний і правовий захист військовослужбовців і працівників Служби безпеки України

Держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців і працівників Служби безпеки України.

Військовослужбовці Служби безпеки України користуються політичними, соціально-економічними та особистими правами і свободами, а також пільгами відповідно до Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", цього Закону, інших актів законодавства.

Право на пільги зберігається за військовослужбовцями Служби безпеки України, яких звільнено зі служби за віком, через хворобу або за вислугою років.

Соціальний захист працівників, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України, забезпечується на загальних підставах відповідно до законодавства про працю.

Стаття 28. Правові гарантії захисту військовослужбовців Служби безпеки України та громадян, які беруть участь у забезпеченні державної безпеки

Військовослужбовці Служби безпеки України при виконанні покладених на них обов'язків є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом. Недоторканність їх особи, їх честь і гідність охороняються законодавством.

Близькі родичі військовослужбовців Служби безпеки України також підлягають державному захисту. Правопорушення щодо близьких родичів військовослужбовців Служби безпеки України, вчинені у зв'язку з виконанням покладених на цих військовослужбовців обов'язків, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

{Частина друга статті 28 в редакції Закону № 1381-XIV від 13.01.2000}

Під захистом держави знаходяться особи, які допомагають і сприяють Службі безпеки України, а також пенсіонери Служби безпеки України.

Особам, які допомагають і сприяють Службі безпеки України, гарантується конфіденційність відносин. Розголошення даних про такі відносини, інші правопорушення щодо цих громадян та членів їх родин, які здійснюються у зв'язку з їх діяльністю по забезпеченню державної безпеки, тягнуть за собою встановлену законодавством відповідальність.

Працівники Служби безпеки України в разі залучення їх до заходів щодо забезпечення державної безпеки, не пов'язаних безпосередньо з їх функціональними обов'язками, користуються правами, які надаються військовослужбовцям Служби безпеки України пунктами 1, 4, 6 і 7 статті 25 цього Закону. У цих випадках на них поширюються гарантії правового захисту, встановлені для військовослужбовців Служби безпеки України.

Не допускається розголошення факту належності співробітників Служби безпеки України до її оперативних підрозділів.

Стаття 29. Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлен-

ня інвалідності військовослужбовців Служби безпеки України і громадян, залучених до заходів щодо забезпечення державної безпеки, та компенсація заподіяння збитків їх майну

{Назва статті 29 в редакції Законів № 328-V від 03.11.2006, № 5040-VI від 04.07.2012}

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовця Служби безпеки України здійснюється в порядку та на умовах, визначених Законом України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

{Частину першу і другу статті 29 замінено однією частиною згідно із Законом № 5040-VI від 04.07.2012}

Збитки, завдані майну військовослужбовця Служби безпеки України або членам його родини у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, компенсуються йому, а в разі його загибелі - членам сім'ї у повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету.

Положення цієї статті поширюються на працівників Служби безпеки України та осіб, залучених до заходів щодо забезпечення державної безпеки, а також на пенсіонерів Служби безпеки України.

Стаття 30. Грошове забезпечення військовослужбовців та оплата праці працівників Служби безпеки України

{Назва статті 30 в редакції Закону № 328-V від 03.11.2006}

Форми та розміри грошового забезпечення військовослужбовців Служби безпеки України встановлюються законодавством і повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для комплектування Служби безпеки України якісним складом військовослужбовців, враховувати характер, умови роботи, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності.

{Частина перша статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 328-Vвід 03.11.2006}

Умови та оплата праці працівників Служби безпеки України визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 30 доповнено частиною другою згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

{Щодо зупинення дії статті 30 див. Закон № 489-V від 19.12.2006; додатково див. Рішення Конституційного Суду № 6-рп/2007 від 09.07.2007}

Розділ VI
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 31. Підзвітність Служби безпеки України

Постійний контроль за діяльністю Служби безпеки України, дотриманням нею законодавства здійснюється Верховною Радою України.

Голова Служби безпеки України щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України.

{Стаття 31 в редакції Закону № 2592-VI від 07.10.2010}

Стаття 32. Контроль Президента України за діяльністю Служби безпеки України

Контроль за діяльністю Служби безпеки України здійснюється Президентом України та уповноваженими ним державними органами.

Постійний контроль за дотриманням конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці органів і підрозділів Служби безпеки України, а також контроль за відповідністю виданих Службою безпеки України положень, наказів, розпоряджень, інструкцій і вказівок Конституції і законам України здійснюється спеціально призначеними Президентом України посадовими особами. Повноваження цих посадових осіб та правові гарантії їх діяльності визначаються Положенням, яке затверджується Президентом України.

{Частина друга статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1703-IV від 11.05.2004}

Служба безпеки України регулярно у порядку, визначеному Президентом України, інформує Президента України, членів Ради національної безпеки України і посадових осіб, спеціально призначених Президентом України, з основних питань своєї діяльності, про випадки порушення законодавства, а також на їх вимогу подає інші необхідні відомості.

Голова Служби безпеки України щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Служби безпеки України.

Голова Служби безпеки України несе персональну відповідальність за своєчасність, об'єктивність і повноту поданої інформації.

Стаття 33. Контроль за адміністративно-господарською і фінансовою діяльністю Служби безпеки України

Контроль за адміністративно-господарською і фінансовою діяльністю Служби безпеки України здійснюється у порядку, визначеному Президентом України.

Стаття 34. Нагляд за додержанням законів

Нагляд за додержанням законів підрозділами Служби безпеки України, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у кримінальних справах та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, здійснюється прокурором.

{Текст статті 34 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}

Розділ VII
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 35. Відповідальність співробітників Служби безпеки України

Співробітники Служби безпеки України самостійно приймають рішення в межах своїх повноважень. Вони повинні відмовитись від виконання будь-яких наказів, розпоряджень або вказівок, які суперечать чинному законодавству. За протиправні дії та бездіяльність вони несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Співробітники Служби безпеки України, які виконують свої обов'язки відповідно до наданих законодавством повноважень і в рамках Закону, не несуть відповідальності за завдані майнові збитки.

Такі збитки відповідно до законодавства компенсуються за рахунок державного бюджету Службою безпеки України.

Стаття 36. Відповідальність за неправомірні дії, що перешкоджають реалізації повноважень Служби безпеки України

Законні вимоги співробітників Служби безпеки України при виконанні ними службових обов'язків є обов'язковими для громадян і посадових осіб.

Непокора або опір законним вимогам співробітників Служби безпеки України, неправомірне втручання в їх законну діяльність тягнуть за собою відповідальність, передбачену законодавством.

Президент України **Л.КРАВЧУК**

м. Київ
25 березня 1992 року
№ 2229-XII

Проект

ЗАКОНУ УКРАЇНИ
Про Службу безпеки України[15]

Номер, дата реєстрації:
3080 від 18.02.2020

Вноситься народними депутатами України:
А.П.Бурміч
А.А.Кожем'якін
Г.М.Мамка
В.І.Чорний
М.М.Цимбалюк

Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності Служби безпеки України.

РОЗДІЛ І
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

безпекове середовище – сукупність актуальних для Української держави явищ, обставин, умов, станів, характеристик та інших факторів, що впливають на рівень державної безпеки;

загрози державній безпеці – явища, тенденції і чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити сталий і прогресивний розвиток території, народонаселення і системи державного управління України, захищеність національних цінностей, які забезпечують існування суверенної Української держави та спроможність виконання нею своїх функцій, досягнення відповідних національних цілей та реалізацію національних інтересів;

закордонні організації – організації, що мають керівні органи на території іноземної держави незалежно від набуття організацією будь-якого статусу відповідно до законодавства даної іноземної держави або норм міжнародного права або організації, що користуються грошовою або іншою майновою підтримкою іноземної держави, у тому числі невизнаної Україною;

конспірація – приховування сил, засобів, дій, планів і намірів Служби безпеки України шляхом оперативної зашифровки й закриття доступу до джерел секретної інформації й установлення особливого порядку нагляду;

[15] Про Службу безпеки УкраїниПроект Закону України від 18.02.2020 № 3080. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68170

контррозвідувальна інформація – усні чи зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості (дані), які не є загальнодоступними або які неможливо отримати офіційним шляхом, про наміри, плани і дії іноземних держав, спеціальних служб іноземних держав, закордонних та інших організацій та установ, а також окремих осіб, які можуть вплинути на безпекове середовище, чи про їхні потенційні можливості щодо реалізації таких намірів і планів, а також про процеси, події, обставини, технології, знання, що мають значення для забезпечення державної безпеки;

контррозвідувальний захист – застосування спеціально уповноваженим державним органом передбачених законом механізмів і засобів, спрямованих на забезпечення національної безпеки України;

контррозвідувальні заходи – заходи пошуку, впливу та протидії, спрямовані на забезпечення державної безпеки, які проводяться з використанням спеціальних засобів і методів;

контррозвідувальне впровадження – негласне введення співробітника Служби безпеки України або особи, що сприяє діяльності Служби безпеки України на конфіденційній основі, до оточення об'єкта спрямування контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України;

контррозвідувальний моніторинг мереж зв'язку – негласне виявлення ознак розвідувально-підривної діяльності в інформації, що передається мережами зв'язку;

оперативно-службова діяльність – діяльність Служби безпеки України щодо виконання її завдань, здійснення функцій та реалізації повноважень;

організаційні заходи – дії, спрямовані на створення умов, необхідних для проведення контррозвідувальних заходів, а також на забезпечення використання їх результатів;

органи безпеки – Служба безпеки, її Центральне управління та регіональні органи;

підривна акція – вплив на суспільні відносини, який становить або може становити загрозу державній безпеці, а також підвищує ризики державної безпеки;

протидія технічним розвідкам – протидія протиправному здобуванню секретної або службової інформації за допомогою технічних (у тому числі програмних й апаратно-програмних) засобів;

режимні заходи – дії, спрямовані на забезпечення дотримання встановлених вимог режиму та виконання обов'язків, що покладаються на юридичних та фізичних осіб у зв'язку із встановленням особливих адміністративно-правових та контррозвідувальних режимів;

ризики державної безпеки – вразливості державної безпеки та системи її забезпечення, які сприяють реалізації загроз, а також ймовірність заподіяння шкоди державній безпеці або системі її забезпечення внаслідок їх реалізації;

розвідувальна акція – добування у будь-який спосіб інформації, яка може бути використана для створення або реалізації загроз державній безпеці України, а також для підвищення ризиків державної безпеки;

розвідувально-підривна діяльність – розвідувальні й (або) підривні акції, здійснювані спеціальними службами іноземних держав, закордонними та іншими організаціями й установами, а також окремими особами;

сили і засоби оперативно-службової діяльності – співробітники й працівники Служби безпеки України та особи, залучені до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, регіональні та інші органи, підрозділи, заклади й установи Служби безпеки України, підприємства, організації, структури прикриття, земельні ділянки, будівлі, приміщення, транспортні засоби, технічні засоби контррозвідки, озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні технічні засоби, інше майно, кошти в національній та іноземних валюті, які прямо чи опосередковано використовуються для здійснення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України або для організації чи забезпечення її здійснення;

співробітник під прикриттям – співробітник Служби безпеки України, який виконує посадові (службові) обов'язки без розкриття його належності до Служби безпеки України перед особами, яким в установленому порядку не надано доступу до інформації про таку належність;

структура прикриття – це фізична особа-підприємець, юридична особа (суб'єкт господарської діяльності, некомерційної (неприбуткової) господарської діяльності, неприбуткова установа або організація) чи філія, представництво (відокремлений підрозділ) вже існуючого суб'єкта господарювання або неприбуткової установи або організації державної форми власності, які створені на території України або за кордоном та використовуються Службою безпеки України для забезпечення конспірації оперативно-службової діяльності відповідно до чинного законодавства України та з урахуванням законодавства країни, на території якої вони функціонують.

технічні засоби контрозвідки - технічні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, спеціально розроблені, створені, запрограмовані, придбані, модернізовані, пристосовані та призначені для здійснення та забезпечення контррозвідувальної діяльності;

2. Інші терміни в цьому Законі вживаються у значенні, наведеному в інших законах України.

Стаття 2. Призначення і завдання Служби безпеки України

1. Служба безпеки України - державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

2. Служба безпеки України є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю та спеціально уповноваженим державним органом у сферах контррозвідувальної діяльності, за-

безпечення контррозвідувального режиму, охорони державної таємниці й обігу службової інформації.

3. Служба безпеки України входить до складу сил безпеки сектору безпеки і оборони, підпорядкована Президенту України та підконтрольна Верховній Раді України в межах, визначених Конституцією України та законами України.

4. На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз, що визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України та вводяться в дію указами Президента України.

Забезпечуючи державну безпеку, Служба безпеки України виконує такі завдання:

1) протидія розвідувально-підривній діяльності проти України;

2) боротьба з тероризмом;

3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, об'єктів критичної інфраструктури, забезпечення кібернетичної, економічної та інформаційної безпеки держави;

4) охорона державної таємниці і контроль за обігом службової інформації.

Служба безпеки України в межах виконання цих завдань здійснює боротьбу з організованою злочинністю за напрямами, визначеними Законом України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".

5. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення, розкриття та досудове розслідування злочинів, що створюють загрозу державній безпеці, миру та безпеці людства, злочинів тероризму, а також виявлення, припинення і розкриття інших протиправних дій, якщо вони безпосередньо створюють реальну загрозу державній безпеці.

Стаття 3. Функції Служби безпеки України

1. Для виконання покладених на неї завдань Служба безпеки України:

бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки, забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державної безпеки;

протидіє загрозам та ризикам державній безпеці;

здійснює контррозвідувальну діяльність;

здійснює розвідувальну діяльність в інтересах контррозвідувальної діяльності;

протидіє тероризму та диверсійній діяльності, здійснює заходи з попередження й припинення діяльності на території України міжнародних терористичних організацій, організовує і проводить антитерористичні заходи, координує діяльність суб'єктів боротьби з тероризмом;

забезпечує охорону державної таємниці та контроль за обігом службової інформації;

забезпечує контррозвідувальний режим у державі;

здійснює оперативно-розшукову діяльність;

здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень;

проводить профілактику правопорушень у сфері державної безпеки;

реалізує державну політику у сфері розроблення, виготовлення, постачання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, здійснює ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації;

бере участь у забезпеченні загальнодержавної системи стратегічних комунікацій;

здійснює інформаційно-аналітичну діяльність;

сприяє забезпеченню міжнародної колективної безпеки.

2. Законами України на Службу безпеки України може покладатися виконання інших функцій.

Стаття 4. Правові засади діяльності Служби безпеки України

Правовими засадами діяльності Служби безпеки України є Конституція України, Закон України "Про національну безпеку України", цей та інші закони України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на їх основі інші нормативно-правові акти.

Стаття 5. Принципи діяльності Служби безпеки України

1. Діяльність Служби безпеки України, її органів, підрозділів і співробітників ґрунтується на принципах:

законності;

неупередженості та справедливості;

рівності всіх перед законом;

позапартійності, політичної нейтральності та незалежності;

поєднання єдиноначальності, колегіальності та субординації;

конспірації, поєднання гласних і негласних методів діяльності.

2. Втручання в законну діяльність Служби безпеки України, її органів, підрозділів і співробітників не допускається.

Стаття 6. Дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності Служби безпеки України

1. У випадках, передбачених Конституцією України та законами України, права і свободи людини і громадянина можуть бути тимчасово обме-

жені в інтересах забезпечення державної безпеки на підставі та в порядку, встановленому законом.

2. Неправомірне обмеження законних прав та свобод людини співробітниками Служби безпеки України є неприпустимим і тягне за собою відповідальність винних осіб згідно із законодавством.

3. Неправомірні дії органів і підрозділів Служби безпеки України, їх посадових чи службових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, визначеному законом.

РОЗДІЛ ІІ
СТРУКТУРА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 7. Загальна структура Служби безпеки України

Загальну структуру Служби безпеки України складають Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому органи (регіональні органи та органи і підрозділи військової контррозвідки), наукові, науково-дослідні та експертні установи, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, тренінгові центри, заклади охорони здоров'я, заклади оздоровлення й відпочинку та інші установи, заклади та підприємства Служби безпеки України.

Структура і чисельність підрозділів Служби безпеки України, належних до державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, визначається з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".

2. Організаційна структура Служби безпеки України в межах визначеної законом загальної структури і чисельності затверджується Головою Служби безпеки України.

3. Центральне управління Служби безпеки України, органи, заклади, установи та підприємства, що складають структуру Служби безпеки України, є юридичними особами, мають печатку із зображенням державного герба України та своїм найменуванням, інші печатки і штампи, рахунки в банках, у тому числі валютні.

Організаційно-штатна побудова органів, підрозділів, закладів, установ та підприємств Служби безпеки України визначається Головою Служби безпеки України, який затверджує штати функціональних підрозділів Центрального управління та органів Служби безпеки України, а також штати або штатні розписи закладів, установ та підприємств Служби безпеки України.

4. Для організації і проведення антитерористичних заходів, антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, при Службі безпеки України функціонує Антитерористичний центр.

При Службі безпеки України за рішенням Голови Служби безпеки України можуть створюватись та функціонувати інші координаційні структури.

Положення про Антитерористичний центр та інші координаційні структури при Службі безпеки України затверджується Президентом України.

5. Служба безпеки України через Центральне управління спрямовує і координує діяльність створюваних нею закладів, установ і підприємств прикриття, а також інших закладів, установ і підприємств, що здійснюють судово-експертну та техніко-криміналістичну діяльність, наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки, підготовку кадрів, надають послуги з медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування в інтересах Служби безпеки України. На Службу безпеки України законодавством може покладатися спрямування та координація діяльності розвідувальних органів, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інших державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони або виконують завдання із забезпечення державної безпеки.

Стаття 8. Загальна чисельність Служби безпеки України

1. Загальна (гранична) чисельність Служби безпеки України становить 25 000 осіб (крім періоду дії воєнного стану), а на період дії воєнного стану – у кількості згідно з мобілізаційним планом України.

2. Співробітники (працівники) закладів, установ, підприємств, а також державних органів, зазначених у частині п'ятій статті 7 цього Закону не входять до загальної чисельності Служби безпеки України.

Стаття 9. Центральне управління Служби безпеки України

1. Центральне управління Служби безпеки України відповідає за стан державної безпеки, організовує, координує та контролює діяльність інших органів, закладів, установ і підприємств, що складають структуру Служби безпеки України.

2. До складу Центрального управління Служби безпеки України входять функціональні підрозділи, що забезпечують виконання завдань, здійснення функцій та реалізацію повноважень Служби безпеки України.

3. Центральне управління Служби безпеки України видає нормативно-правові та розпорядчі акти.

4. Центральне управління Служби безпеки України може вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань діяльності Служби безпеки України, розробляти за дорученням Президента України, Кабінету Міністрів України, а також з власної ініціативи проекти законів та інших нормативно-правових актів з цих питань.

5. Керівником Центрального управління Служби безпеки України є Голова Служби безпеки України.

Стаття 10. Регіональні органи Служби безпеки України

1. З метою ефективного виконання своїх завдань Службою безпеки України утворюються і функціонують її регіональні органи: головні управління, управління Служби безпеки України в областях, інших адміністративно-територіальних одиницях, розміщення і територіальна компетенція яких можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України.

2. У складі регіональних органів утворюються і функціонують міжрайонні, районні та міські підрозділи, розміщення і територіальна компетенція яких можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України.

3. З урахуванням особливостей безпекового середовища органи і підрозділи Служби безпеки України можуть створюватися на окремих державних стратегічних об'єктах і територіях, у військових формуваннях.

4. У своїй оперативно-службовій діяльності регіональні органи Служби безпеки України підзвітні та підконтрольні Центральному управлінню Служби безпеки України і незалежні від органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових (службових) осіб, партій і об'єднань громадян.

Стаття 11. Органи військової контррозвідки

1.Органи військової контррозвідки створюються для контррозвідувального забезпечення Збройних Сил України і Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, дислокованих на території України.

Стаття 12. Заклади, установи та підприємства Служби безпеки України

1. Заклади, установи та підприємства Служби безпеки України забезпечують діяльність функціональних підрозділів Центрального управління та органів Служби безпеки України з виконання поставлених перед Службою безпеки України завдань. За рішенням Голови Служби безпеки України можуть утворюватися військові частини.

2. У своїй діяльності заклади, установи та підприємства Служби безпеки України підзвітні та підконтрольні Центральному управлінню Служби безпеки України.

Стаття 13. Керівництво Служби безпеки України

1. Керівництво всією діяльністю Служби безпеки України, її Центральним управлінням здійснює Голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України.

2. Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України строком на 7 років.

3. Голова Служби безпеки України відповідно до законодавства:

організовує та спрямовує оперативно-службову діяльність Служби безпеки України;

забезпечує виконання покладених на Службу безпеки України завдань та контролює стан їх виконання;

представляє Службу безпеки України у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, а з дозволу Президента України – із розвідувальними, спеціальними та правоохоронними органами іноземних держав, а також міжнародними організаціями;

видає розпорядчі акти з питань, віднесених до його компетенції, дає доручення, які є обов'язковими для виконання співробітниками Служби безпеки України;

у межах визначеної компетенції призначає на посади та звільняє з посад співробітників Служби безпеки України;

вносить подання щодо призначення на посади або звільнення з посад співробітників Служби безпеки України, якщо такі призначення (звільнення) здійснюються Президентом України;

здійснює повноваження керівника державної служби в Службі безпеки України;

присвоює співробітникам Служби безпеки України відповідно до законодавства військові звання та ранги державної служби, крім звань вищого офіцерського складу та рангів державної служби, які присвоюються Президентом України;

заохочує або накладає дисциплінарні стягнення на співробітників Служби безпеки України, вносить відповідні подання Президенту України про нагородження співробітників Служби безпеки України державними нагородами;

звітує про діяльність Служби безпеки України у порядку, визначеному законодавством України.

4. Голова Служби безпеки України також здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів.

5. Голова Служби безпеки України має перших заступників та заступників, які за його поданням призначаються на посади та звільняються з посад Президентом України.

6. У разі відсутності Голови Служби безпеки України його повноваження здійснює визначений ним перший заступник або заступник Голови Служби безпеки України.

7. Заступники Голови Служби безпеки України виконують свої повноваження відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

Голова Служби безпеки України може делегувати своїм заступникам або керівникам функціональних підрозділів Центрального управління Служби безпеки України окремі повноваження в порядку, передбаченому нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

8. Кваліфікаційні вимоги до Голови Служби безпеки України та його заступників, а також їхні повноваження визначаються цим Законом.

9. Повноваження Голови Служби безпеки України припиняються у зв'язку із закінченням їх строку, звільненням або смертю.

10. Голова Служби безпеки України звільняється з посади за наявності таких підстав:

закінчення строку повноважень;

позитивного розгляду поданої ним письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;

призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;

досягнення граничного віку перебування на державній чи військовій службі;

неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я згідно з висновком відповідної медичної комісії;

набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмежено дієздатним, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього у зв'язку із вчиненням злочину, іншого умисного кримінального правопорушення або притягнення до адміністративної відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

припинення його громадянства України або виїзд на постійне місце проживання за межі України, набуття громадянства іншої держави;

звільнення з посади Верховною Радою України за поданням Президента України.

Голову Служби безпеки України не може бути звільнено з посади інакше, ніж на підставах, зазначених у цій статті.

Стаття 14. Порядок призначення начальників органів, підрозділів та закладів Служби безпеки України

1. Начальники функціональних підрозділів Центрального управління Служби безпеки України, а також начальники регіональних органів Служби безпеки України призначаються на посади та звільняються з посад Головою Служби безпеки України.

2. Порядок призначення інших посадових осіб Служби безпеки України визначається Головою Служби безпеки України.

3. Призначення на посади начальників спецпідрозділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю здійснюється у порядку, визначеному Законом України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".

Стаття 15. Колегія Служби безпеки України

1. У Службі безпеки України діє колегіальний дорадчий орган – колегія, яка визначає шляхи виконання покладених на Службу безпеки України завдань, приймає рішення за основними напрямами та проблемами оперативно-службової діяльності.

2. Рішення колегії приймаються більшістю голосів і оголошуються наказами Голови Служби безпеки України.

3. До складу колегії входять Голова Служби безпеки України, його перші заступники та заступники. За рішенням Голови Служби безпеки України до складу колегії можуть входити також інші особи.

РОЗДІЛ ІІІ
ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 16. Повноваження Служби безпеки України

1. Служба безпеки України, її органи, уповноважені підрозділи та співробітники з метою виконання покладених на них завдань та здійснення визначених цим Законом функцій:

1) виявляють та оцінюють загрози державній безпеці, аналізують причини й умови, що сприяють їх виникненню та реалізації; розробляють та здійснюють контррозвідувальні, оперативно-розшукові, режимні, адміністративно-правові та інші необхідні заходи, спрямовані на усунення загроз державній безпеці, мінімізацію та/або нейтралізацію їх негативних наслідків;

2) беруть участь у проведенні комплексного огляду сектору безпеки і оборони та підготовці проекту Стратегії національної безпеки України, документів довгострокового, середньострокового і короткострокового планування у сфері національної безпеки України і забезпечують їх виконання в межах визначеної законодавством компетенції;

3) інформують Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, інших споживачів інформації, визначених цим Законом, про загрози державній безпеці та ризики державної безпеки, а також з інших питань національної безпеки;

4) подають державним органам, органам місцевого самоврядування, військовим формуванням, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань забезпечення державної безпеки, вносять обов'язкові для виконання приписи про усунення причин і умов, що можуть сприяти реалізації загроз державній безпеці або підвищенню зумовлених ними ризиків;

5) оголошують фізичним особам, а також посадовим особам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності обов'язкові для виконання офіційні застереження про неприпустимість діяння (дії або бездіяльності), що створює умови для реалізації загроз державній безпеці або підвищення зумовлених ними ризиків;

6) здійснюють контррозвідувальне забезпечення, антитерористичний та контрдиверсійний захист:

системи державного управління України, у тому числі державних органів, правоохоронних, органів, що мають контрольні повноваження, судових і розвідувальних органів, державних установ, Збройних Сил України,

інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також військово-технічного співробітництва, дотримання міжнародних режимів нерозповсюдження;

дипломатичних представництв і консульських установ України, а також здійснюють заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, забезпеченням безпеки співробітників закордонних дипломатичних установ, членів їх сімей, а також громадян України, відряджених до держави перебування, які обізнані з відомостями, що становлять державну таємницю;

об'єктів критичної інфраструктури, зокрема об'єктів життєзабезпечення регіонів, оборонно-промислового та транспортного комплексів, енергетики, національної системи телекомунікацій та інших стратегічно важливих галузей для функціонування економіки, безпеки держави та населення, забезпечення функціонування державної системи її захисту, а також контррозвідувальне забезпечення науково-технічного потенціалу України;

7) протидіють посяганням на державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України, вільний демократичний порядок, а також фінансуванню таких дій;

8) здійснюють заходи, спрямовані на боротьбу з тероризмом, фінансуванням тероризму, попередження та припинення діяльності на території України міжнародних терористичних організацій;

9) здійснюють заходи, спрямовані на боротьбу з організованою злочинністю, корупцією та іншою злочинною діяльністю, що становить загрозу державній безпеці;

10) здійснюють заходи, спрямовані на попередження та припинення діяльності на території України незаконних збройних і воєнізованих формувань, інших угруповань або об'єднань, діяльність яких створює загрози державній безпеці;

11) здійснюють контррозвідувальний захист інформаційної сфери України, моніторинг спеціальними методами і способами вітчизняних та іноземних засобів масової інформації та мережі Інтернет з метою виявлення загроз національній безпеці України в інформаційній сфері;

12) протидіють проведенню проти України спеціальних інформаційних операцій та проводять спеціальні інформаційні операції;

13) здійснюють заходи, спрямовані на боротьбу з кібертероризмом і кібершпигунством, негласно перевіряють готовність об'єктів критичної інфраструктури до можливих кібератак і кіберінцидентів; протидіють кіберзлочинності, наслідки якої можуть створити загрозу життєво важливим інтересам держави; розслідують кіберінциденти та кібератаки щодо державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, критичної інформаційної інфраструктури; забезпечують реагування на кіберінциденти у сфері державної безпеки;

14) організовують і здійснюють з використанням оперативних і оперативно-технічних сил та засобів протидію кібернетичним розвідкам іноземних держав, для чого створюють та координують роботу загальнодержавної системи виявлення та попередження кібератак, протидії акціям кібертероризму і кібершпигунства щодо об'єктів критичної інфраструктури та забезпечують функціонування Ситуаційного центра забезпечення кібербезпеки;

15) беруть участь у розробленні категоризації, визначенні критеріїв і порядку оцінки стану безпеки та захищеності об'єктів критичної інфраструктури, а також у перевірці та оцінці захищеності об'єктів критичної інфраструктури, погодженні паспортів безпеки на кожний такий об'єкт;

16) визначають порядок та здійснює контроль над порядком приєднання мереж операторів міжміського й міжнародному зв'язку до точки обміну Інтернет-трафіком,здійснюють обмеження та блокування доступу до об'єктів і ресурсів, які використовуються для організації, підготовки, вчинення, фінансування, сприяння або приховування акту несанкціонованого втручання в діяльність об'єктів критичної інфраструктури, у тому числі до визначеного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (сервісу) з використанням технічних засобів, що встановлюються операторами, провайдерами телекомунікацій та іншими суб'єктами господарювання, а також в інших передбачених законом випадках;

17) попереджають та протидіють актам несанкціонованого втручання в діяльність об'єктів критичної інфраструктури;

18) ініціюють застосування та притягнення до відповідальності посадових осіб операторів об'єктів критичної інфраструктури за невжиття заходів щодо забезпечення безпечного функціонування об'єктів критичної інфраструктури та діяння (дії або бездіяльність), що призводить до послаблення їх режимно-охоронного захисту, стійкості, цілісності та унеможливлює їх відновлення у випадку відмов, атак, настання інших кризових ситуацій;

19) здійснюють контррозвідувальне забезпечення процесу укладання і реалізації операторами (власниками) об'єктів критичної інфраструктури угод, спрямованих на підвищення рівня надійності, стійкості та безпечного функціонування об'єктів критичної інфраструктури; беруть участь у перевірці походження інвестицій з метою недопущення спроб використання об'єктів життєзабезпечення у фінансуванні терористичної та іншої протиправної діяльності;

20) запобігають, виявляють, припиняють, розкривають та розслідують кримінальні правопорушення, досудове розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, розшукують осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень;

21) мають ізолятори тимчасового утримання для тримання у встановленому чиним законодавством порядку осіб, які затримані Службою безпеки

за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, розслідування яких віднесено до підслідності Служби безпеки України;

22) виявляють та припиняють у визначеному законом порядку інші протиправні дії, якщо вони безпосередньо створюють реальну загрозу державній безпеці, надають наявними силами і засобами, у т.ч. і технічними, допомогу правоохоронним органам у боротьбі із вчиненням кримінальних правопорушень, поширення яких створює загрозу державній безпеці;

23) складають протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Служби безпеки України, проводять особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовують інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

24) здійснюють адміністративне затримання осіб, що вчинили правопорушення, пов'язані зі спробами проникнення й проникненням на спеціально охоронювані території особливо режимних і інших об'єктів, а також осіб, що незаконно перебувають у прикордонній зоні; перевіряє документи, що засвідчують їхню особу, одержує від них пояснення, здійснює їхній особистий огляд, огляд і вилучення речей і документів;

25) здійснюють заходи, спрямовані на попередження правопорушень у сфері державної безпеки;

26) вимагають від громадян, осіб без громадянства, іноземців та посадових осіб припинення правопорушень, дій, що створюють загрози державній безпеці чи підвищують ризики державної безпеки, а також дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби безпеки України;

27) здобувають, опрацьовують, обробляють інформацію в інтересах забезпечення державної безпеки, створюють бази та банки даних, інформаційні масиви, інформаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи, Інтернет-ресурси, ведуть спеціальний оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються актами Служби безпеки України;

28) витребовують за підписом начальника, заступника начальника функціонального підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України та одержують на безоплатній основі в установленому законом порядку інформацію від правоохоронних органів, державних органів, військових формувань та їх частин, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та фізичних осіб. Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це підрозділ або орган Служби безпеки України, який звернувся із запитом, з обґрунтуванням причин. Служба безпеки України за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів. Отримання від банків інформа-

ції, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України "Про банки і банківську діяльність". Отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ у порядку та обсязі, встановлених Законом України "Про депозитарну систему України" інформації про емітентів та власників цінних паперів;

29) відповідно до законодавства України та її міжнародних зобов'язань беруть участь у заходах з протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, здійснюючи боротьбу з транснаціональними злочинними організаціями та протидію іншим загрозам державній безпеці, що створює незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

30) здійснюють співробітництво з розвідувальними, спеціальними та правоохоронними органами іноземних держав, іноземними та міжнародними організаціями;

31) негласно переміщує осіб та предмети через державний та митний кордон України; здійснює контрольоване використання майна, вилученого чи обмеженого у цивільному обігу;

32) у порядку, визначеному спільними актами, одержують від розвідувальних органів розвідувальну інформацію, необхідну для виконання завдань, покладених на Службу безпеки України;

33) одержують на безоплатній основі з дотриманням установлених законодавством України вимог до нерозголошення відомостей, що становлять комерційну, банківську й іншу охоронювану законом таємницю, інформацію від державних органів, військових формувань та їх частин, установ, організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій будь-якої форми власності та фізичних осіб, одержують безпосередній доступ до їх автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних, документів, інших матеріальних носіїв інформації;

34) використовують програмне забезпечення, яке дозволяє здійснювати встановлення місцезнаходження, ідентифікацію та розпізнавання об'єкта (об'єктів), отримують на безоплатній основі безперешкодний доступ до стаціонарних та рухомих систем та приладів радіоконтролю, аудіо, відео та аудіо відеоспостереження, які мають державні органи, органи місцевого самоврядування, дипломатичні представництва України, військові частини, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності та фізичні особи;

35) здійснюють із застосуванням програмно-технічних засобів пошук інформації, зокрема, без розкриття відомчої належності та персональних даних осіб, що здійснюють такий пошук, в мережі "Інтернет", у матеріалах засобів масової інформації та з інших відкритих джерел, накопичення, зберігання, обробку, аналіз та використання такої інформації в інтересах забезпечення державної безпеки та кримінального судочинства;

36) здійснюють контроль за станом охорони державної таємниці та обігом службової інформації в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності; сприяють у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам та організаціям у збереженні інформації з обмеженим доступом, розголошення якої може завдати шкоди державній безпеці України; надають практичну та методичну допомогу з питань збереження державної таємниці та службової інформації;

37) здійснюють технічне регулювання у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації та контроль за їх обігом;

38) беруть участь у розробленні та здійсненні заходів щодо забезпечення ядерної, радіаційної, хімічної та біологічної безпеки на пунктах пропуску через державний кордон, об'єктах життєзабезпечення регіонів та інших стратегічних об'єктах;

39) беруть участь у заходах державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, зокрема з метою запобігання та протидії розповсюдженню зброї масового знищення і засобів її доставки, незаконному обігу товарів військового призначення та подвійного використання;

40) сприяють забезпеченню охорони державного кордону, режиму воєнного, надзвичайного стану та особливого періоду в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій, що становлять загрозу державній безпеці;

41) беруть участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, прикордонного режиму і митних правил, прийнятті рішень про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну; самостійно або разом з компетентними державними органами вирішують питання про примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, які своїми діями створюють загрози державній безпеці, підвищують ризики державної безпеки або завдають шкоди безпеці суспільства; давати з цих питань доручення Державній прикордонній службі України в порядку, визначеному законодавством;

42) вживати заходів щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, виявлення та розшуку необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості; здійснювати конфіскацію та/або спеціальну конфіскацію у злочинах, віднесених до підслідності органів безпеки;

43) беруть участь за дорученням Президента України разом з іншими державними органами в забезпеченні безпеки глав держав, урядів закордонних країн і керівників міжнародних та іноземних організацій на період їх перебування в Україні, представництв іноземних держав, міжнародних та іноземних організацій на території України, а також у проведенні важливих суспільно-політичних заходів;

44) здійснюють безпосереднє використання технічних засобів для негласного пошуку, контролю, відбору, фіксації та обробки відомостей у межах оперативно-розшукових, контррозвідувальних справ і кримінальних проваджень; впровадження устаткування, необхідного для здійснення заходів зі зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж на технічних засобах телекомунікацій для використання всіма органами досудового розслідування та уповноваженими законом оперативними підрозділами;

45) отримують інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо;

46) вживають необхідних заходів щодо забезпечення конспірації при проведенні контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, реалізації матеріалів, що містять результати цієї діяльності;

47) залучають осіб до конфіденційного співробітництва;

48) використовують допомогу фізичних та юридичних осіб;

49) використовують допомогу гласних і негласних позаштатних працівників;

50) використовують співробітників під прикриттям;

51) виготовляють, використовують та (або) оформлюють: документи, що зашифровують особу чи відомчу належність співробітників Служби безпеки України, приміщень і транспортних засобів органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність (далі – документи прикриття); заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, а також утворюють, використовують, реорганізовують та ліквідовують структури прикриття;

52) направляють військовослужбовців Служби безпеки України для роботи в органах місцевого самоврядування, державних органах, установах, підприємствах та організаціях, а також до установ, підприємств і організацій незалежно від форм власності, із залишенням на військовій службі;

53) відряджають військовослужбовців Служби безпеки України до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів для виконання завдань в інтересах забезпечення державної безпеки із залишенням на військовій служб;

54) здійснюють контррозвідувальне впровадження до спеціальних служб іноземних держав, міжнародних та закордонних організацій, терористичних організацій та угруповань, міжнародних терористичних орга-

нізацій та їх осередків, організованих злочинних угруповань, незаконних збройних та воєнізованих формувань, інших організацій, установ, структур та утворень, цілі і дії яких спрямовані на створення загроз державній безпеці або підвищення ризиків державної безпеки;

55) використовують і застосовують у порядку, передбаченому законодавством, фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю;

56) подають за матеріалами оперативно-службової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації та припинення діяльності суб'єктів підприємництва, а також за наявності підстав, передбачених законом, подають до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

57) в порядку визначеному законодавством ініціюють:

включення (виключення) до відповідних державних санкційних переліків та санкційних переліків комітетів Ради Безпеки ООН фізичних та юридичних осіб, пов'язаних із фінансуванням або іншій формі сприянням тероризму, або стосовно яких застосовано міжнародні санкції;

надання доступу до заморожених активів, що пов'язані з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, їх фінансуванням;

застосування санкцій, передбачених Законом України "Про санкції";

58) за постановою слідчого та з санкції відповідного прокурора по нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, а у невідкладних випадках - з наступним повідомленням прокурора протягом доби в разі загрози знищення, приховування або втрати предметів чи документів, які можуть бути використані в розкритті та розслідуванні злочинної діяльності, на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

59) запрошують громадян, осіб без громадянства, іноземців, посадових чи службових осіб для надання пояснень з питань, що віднесені до компетенції Служби безпеки України; здійснюють опитування осіб за їх згодою, у тому числі без розкриття справжньої мети таких заходів, одержують від них довідки, документи, знімають з них копії;

60) здійснюють затримання осіб, що вчинили правопорушення, припинення яких віднесено до компетенції Служби безпеки України, в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення; перевіряють документи, що посвідчують їхню особу, одержують від них пояснення, здійснюють їхній особистий огляд, огляд і вилучення речей та документів;

61) на підставі судового рішення, а у невідкладних випадках – задля рятування людей та майна або при безпосередньому припиненні злочинів, переслідуванні осіб, що підозрюються у їх вчиненні, проникають у жилі, службові, виробничі й інші приміщення, на території та земельні ділянки;

62) відвідують у порядку, погодженому з керівниками державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністрацією підприємств, установ та організацій і командуванням військових частин, їхню територію і службові приміщення, а з метою проведення оперативно-розшукових, контррозвідувальних заходів або процесуальних дій – безперешкодно входять за службовими посвідченнями на територію, земельні ділянки і службові приміщення державних органів, закладів, установ та підприємств (крім іноземних дипломатичних представництв), на об'єкти Збройних Сил України та інших військових формувань;

63) відвідують приміщення та земельні ділянки фізичних осіб за згодою їхніх власників або володільців, у тому числі без розкриття своєї належності до Служби безпеки України та справжньої мети таких заходів;

64) за письмовим розпорядженням начальника або заступника начальника функціонального підрозділу Центрального управління, регіонального органу Служби безпеки України безперешкодно входять на пункти пропуску через державний кордон, отримують доступ у зони митного контролю та до прикордонної смуги, контрольованого прикордонного району;

65) вживають заходів із технічного, криптографічного захисту інформації, протидії технічним розвідкам та виявлення радіовипромінювання передавальних радіоелектронних засобів, функціонування яких становить загрозу державній безпеці України; припиняють використання на території України передавальних радіоелектронних засобів, що використовуються з порушенням установлених правил чи законодавства України про захист державної таємниці, а також припиняють роботу радіоелектронних засобів у ході здійснення заходів боротьби з тероризмом;

66) на платній і безоплатній основі користуються послугами спеціалістів та експертів, у тому числі фахівців інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності;

67) проводять перевірку громадян у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, для допуску на об'єкти критичної інфраструктури, у тому числі з використанням психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, спеціальну перевірку осіб, що мають громадянство іншої держави, запрошених на роботу до державних органів України; надають державним органам України пропозиції щодо відмови у прийнятті осіб, які мають громадянство іншої держави, на роботу до таких органів України, а також вносять пропозиції Президенту України щодо надання та відмови у наданні іноземцям доступу до державної таємниці. Про причини ініціювання відмови у прийнятті осіб, що мають громадянство іншої держави, на роботу до державних органів України, Служба безпеки України інформує Комітет Верховної Ради України, до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, право-

охоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів;

68) розглядають заяви суб'єктів господарювання про видачу, переоформлення, анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку й інших технічних засобів негласного отримання інформації, а також розширення або звуження такої діяльності;

69) здійснюють заходи державного нагляду (контролю) за додержанням ліцензіатами вимог ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, шляхом проведення планових і позапланових перевірок у визначеному законодавством порядку;

70) беруть участь у проведенні спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад із підвищеним корупційним ризиком, а також щодо допуску до особливих робіт та інших спеціальних перевірках у випадках, встановлених законодавством;

71) здійснюють перевірку осіб у зв'язку з призначенням на посади у Службі безпеки України або залученням до конфіденційного співробітництва, чи використанням їх допомоги як гласних і негласних позаштатних працівників;

72) проводять обробку персональних даних співробітників Служби безпеки України та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, гласних і негласних позаштатних працівників, кандидатів на проходження служби (роботи) в Службі безпеки України, їх близьких родичів, що містяться в автоматизованих інформаційних, довідкових системах, обліках, реєстрах, банках або базах даних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, заснованих за участю держави або територіальної громади;

73) здійснюють наукову, науково-технічну та науково-організаційну діяльність, виконують наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки, виступають замовниками таких робіт, впроваджують їх результати в практичну діяльність Служби безпеки України;

74) здійснюють судово-експертну та техніко-криміналістичну діяльність в інтересах оперативних і слідчих підрозділів Служби безпеки України, правоохоронних органів та суду, відповідно до законодавства України проводять судові експертизи й експертні дослідження;

75) здійснюють вибухотехнічне забезпечення діяльності органів та підрозділів Служби безпеки України, проводять спеціальні вибухотехнічні роботи з пошуку, виявлення, діагностики, локалізації, розспорядження та

знешкодження вибухових пристроїв, що використовуються при вчиненні кримінальних правопорушень;

76) створюють та використовують криміналістичні колекції для забезпечення потреб оперативно-службової діяльності;

77) розробляють, створюють, закуповують, програмують, модернізують, пристосовують озброєння, боєприпаси, спеціальну й іншу техніку, засоби спеціального зв'язку та спеціальні технічні засоби;

78) з метою випробування і дослідної експлуатації зразків спеціальних технічних засобів проводять імітацію здійснення контррозвідувальних заходів, за умови недопущення подальшого оброблення отриманої в такий спосіб інформації;

79) використовують засоби зв'язку, транспортні засоби, що належать фізичним особам, підприємствам, установам, організаціям, незалежно від форми власності, військовим формуванням і частинам, для запобігання кримінальним правопорушенням, переслідування та затримання осіб, що вчинили кримінальні правопорушення або підозрюються у їх вчиненні, або доставлення затриманих осіб до місця їх утримання, а також для проїзду до місця події й доставлення осіб, що потребують медичної допомоги, до лікувальних установ. На вимогу власників Служба безпеки України відшкодовує у встановленому чинним законодавством порядку заподіяні в результаті цього збитки;

80) користуються на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ, організацій, військових частин, а також жилими й іншими приміщеннями громадян;

81) здійснюють підготовку фахівців Служби безпеки України, а також на договірній основі підготовку кадрів для державних органів України та іноземних держав;

82) забезпечують мобілізаційну готовність органів, підрозділів, закладів, установ Служби безпеки України;

83) у межах визначеної законодавством компетенції забезпечують власну безпеку співробітників, членів їх сімей, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, гласних і негласних позаштатних працівників, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві за фактами правопорушень, досудове розслідування яких здійснюється слідчими органів безпеки;

84) у визначеному законом порядку здійснюють архівне зберігання документів Служби безпеки України, Національного архівного фонду, їх облік і використання в інтересах задоволення інформаційних потреб держави, суспільства та громадян;

85) у межах загальної (граничної) чисельності створює структурні та регіональні підрозділи, у тому числі зі статусом юридичної особи, заклади, підприємства, установи, організації;

86) використовує умовні найменування;

87) відкриває та використовує рахунки в національній та іноземній валюті в банках та інших фінансових установах в Україні та за кордоном;

88) здійснює функції управління об'єктами державної власності, що належать до сфери їх управління;

89) мають відомчі геральдичні знаки, встановлюють відомчі заохочувальні відзнаки;

90) здійснюють діяльність у видавничій справі;

92) виконують за дорученням Президента України інші обов'язки.

2. Інші повноваження Служби безпеки України визначаються законодавством.

Стаття 17. Превентивні заходи

1. З метою профілактики правопорушень у сфері державної безпеки та попередження актів несанкціонованого втручання в діяльність об'єктів критичної інфраструктури Служба безпеки може вживати такі превентивні заходи:

– ідентифікація особи;

– запрошення особи;

– подання пропозицій;

– внесення приписів;

– офіційне застереження;

– опитування особи;

– поверхнева перевірка;

– вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;

– обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;

- проникнення до житла чи іншого володіння особи.

2. Співробітник Служби до вжиття превентивних заходів, визначених частиною першою, зобов'язаний пред'явити документ, який підтверджує його службові повноваження, повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких вживаються такі заходи.

Стаття 18. Ідентифікація особи

1.Співробітник Служби безпеки України має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

– якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку або є безвісно відсутньою у кримінальному провадженні, досудове розслідування в якому здійснюється слідчими органів безпеки;

– якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити злочин, підслідний слідчим органів безпеки;

– якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом;

– якщо особа перебуває на місці вчинення злочину, підслідного слідчим органів безпеки;

– якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення злочину, підслідного слідчим органів безпеки, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення злочину, підслідного слідчим органів безпеки.

2. Співробітник Служби безпеки в межах своєї компетенції має право здійснити ідентифікацію особи у випадках, передбачених пунктом 1 цієї статті, якщо шляхом застосування превентивних заходів, визначених цим же пунктом, не вдалося встановити особу, або ідентифікація особи є обов'язковою для попередження чи розкриття злочину, підслідного слідчим органів безпеки, або за наявності достатніх підстав вважати, що ця особа має безпосереднє відношення до злочину, підслідного слідчим органів безпеки.

Заходи з ідентифікації особи:

– зняття відбитків пальців та долоней;

– фотографування особи;

– фіксація характерних фізичних ознак;

– запис голосу;

– фіксація інших біометричних даних.

До здійснення заходів з ідентифікації особи, їй надається можливість добровільно засвідчити свою особу в розумні терміни.

3. Співробітник Служби безпеки України, який проводив заходи з ідентифікації особи, складає протокол, в якому зазначає підстави для здійснення заходу та обставини його проведення. Протокол підписується вказаним співробітником, а також адресатом заходу, який вправі внести до нього свої зауваження та доповнення та засвідчити їх своїм підписом. У випадку відмови адресату заходу від підпису протоколу в протоколі проставляється відповідна відмітка.

Стаття 19. Запрошення особи

1. Співробітники Служби безпеки України в межах своєї компетенції вправі запрошувати осіб до органів і підрозділів Служби безпеки України з метою:

– проведення опитування за наявності достатніх підстав вважати, що особа володіє інформацією, необхідною для виконання функцій та завдань Служби безпеки України;

– здійснення заходів з ідентифікації інших осіб;

– оголошення офіційного застереження.

2. Під час повідомлення особі роз'яснюються підстави запрошення, а також добровільність дій щодо явки до органів і підрозділів Служби безпеки України та їх залишення.

3. Запрошення неповнолітніх осіб до органів і підрозділах Служби безпеки України можливо тільки разом з батьками (одним з них), іншого законного представника або педагога.

4. Тривалість перебування запрошених осіб в органах і підрозділах Служби безпеки України не повинна перевищувати 4 годин, а неповнолітніх – 2 години.

5. Співробітник Служби безпеки України, який проводив бесіду, складає протокол, в якому зазначає підстави для здійснення заходу та обставини його проведення. Протокол підписується вказаним співробітником, а також адресатом заходу, який вправі внести до нього свої зауваження та доповнення та засвідчити їх своїм підписом. Якщо зпрошена особа є неповнолітньою, протокол підписується його присутніми батьками, іншим законним представником або педагогом. У випадку відмови адресату заходу від підпису протоколу в протоколі проставляється відповідна відмітка.

Стаття 20. Подання Службою безпеки України пропозицій з питань забезпечення державної безпеки

1.Пропозиція – викладена в письмовій формі рекомендація, яка стосується питань забезпечення державної безпеки, усунення причин і умов, що можуть сприяти реалізації загроз державній безпеці або підвищенню зумовлених ними ризиків, шляхів мінімізації та/або нейтралізації негативних наслідків реалізації загроз державній безпеці, адресована державним органам, органам місцевого самоврядування, військовим формуванням, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності.

2.Право подання пропозицій належить начальникам функціональних підрозділів Центрального управління, регіональних органів Служби безпеки України та їх заступникам з питань, що віднесені до компетенції відповідних підрозділів чи органів.

3. Пропозиції Служби безпеки України, внесені в порядку, визначеному цією статтею, є обов'язковими для розгляду. Про результати розгляду пропозицій суб'єкт, якому вони адресовані, письмово повідомляє відповідний підрозділ Центрального управління чи регіональний орган Служби безпеки України в десятиденний термін.

Стаття 21. Внесення Службою безпеки України приписів про усунення причин і умов, що сприяють реалізації загроз державній безпеці

1. Припис – обов'язкова для виконання у визначені строки письмова вимога Служби безпеки України, адресована державним органам, органам місцевого самоврядування, військовим формуванням, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності щодо усунення причин і умов, що можуть сприяти реалізації загроз державній безпеці.

2. Право підписання припису належить Голові Служби безпеки України, його заступникам, начальникам регіональних органів Служби безпеки України, їх заступникам.

3. Органи Служби безпеки України ведуть облік внесених приписів.

Стаття 22. Офіційне застереження

1. Офіційне застереження – роз'яснення Службою безпеки України фізичній чи юридичній особі про те, що її діяння (дія або бездіяльність)

створює умови для виникнення чи реалізації загроз державній безпеці або підвищує ризики державної безпеки, а відтак є неприпустимим.

2. Офіційне застереження здійснюється у формі письмового інформування після проведення Службою безпеки України перевірки та підтвердження отриманих у ході оперативно-службової діяльності відомостей про фізичну або юридичну особу.

3. Право підписання офіційного застереження належить Голові Служби безпеки України, його заступникам, начальникам регіональних органів Служби безпеки України, їх заступникам.

4. Офіційне застереження адресується конкретній фізичній особі або керівнику (уповноваженій відповідальній посадовій особі) юридичної особи і повинне містити:

зазначення діяльності, що створює умови для реалізації загроз державній безпеці або підвищує ризики державної безпеки, щодо неприпустимості здійснення якого фізична або юридична особа застерігається;

роз'яснення права оскарження офіційного застереження до вищої посадової особи Служби безпеки України або до суду.

5. Органи Служби безпеки України ведуть облік оголошених застережень.

Стаття 23. Опитування особи

1.Співробітники Служби безпеки України безпеки України мають право опитати особу за наявності достатніх підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання функцій та завдань Служби безпеки України.

2.Перед проведенням опитування особи співробітник Служби безпеки України роз'яснює їй підстави та мету проведення вказаного заходу, якщо це не перешкодить Службі у виконанні нею функцій, викладених цим Законом. При здійсненні опитування в інтересах контррозвідувальної діяльності співробітник Служби безпеки може легендувати справжню мету отримання інформації в ході опитування.

3.Особа може відмовитися від надання інформації в ході опитування. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

4.За згодою осіб опитування може здійснюватися з використанням поліграфа.

5. Опитування може проводитися в приміщенні Служби безпеки України або за його межами.

Стаття 24. Поверхнева перевірка

1.Поверхнева перевірка полягає у здійсненні візуального огляду особи шляхом проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

2. Співробітники Служби безпеки України можуть зупиняти особу для здійснення поверхневої перевірки:

– якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

– за наявності достатніх підстав вважати, що в місці, де перебуває вказана особа, переховується особа, яка розшукується за вчинення злочину, підслідного слідчим органів безпеки, чи може бути вчинено злочин, підслідний слідчим органів безпеки.

3. Поверхнева перевірка здійснюється співробітником відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який співробітник лише з використанням спеціального приладу або засобу.

4. Співробітник може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

– якщо він проводить поверхневу перевірку володаря вказаної речі або транспортного засобу;

– за наявності достатніх підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться особа, причетна до вчинення злочину, підслідного слідчим органів безпеки;

– за наявності достатніх підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

– за наявності достатніх підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення злочину та/або знаходиться в тому місці, де може бути вчинено злочин, підслідний слідчим органів безпеки.

5. Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Співробітник Служби безпеки України при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

6. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати співробітнику вміст особистих речей чи транспортного засобу.

7. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення співробітник Служби безпеки України забезпечує їх схоронність та здійснення огляду відповідно до вимог статті 237Кримінального процесуального кодексу України.

Стаття 25. Вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території

1. Співробітники Служби безпеки України вправі вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення безпеки життя і здоров'я людей, а також для збереження та фіксації слідів злочину.

2. Обмеження, зазначене в першому пункті даної статті може бути продовжено до усунення небезпеки.

Стаття 26. Обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю

1.Співробітники Служби безпеки України вправі затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

2. Співробітники Служби безпеки України вправі на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи співробітник зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

3. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення. Співробітник зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого безпосереднього керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити його копію цій особі.

4. Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

Стаття 27. Проникнення до житла чи іншого володіння особи

1. Співробітники Служби безпеки України вправі проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду у випадках, пов'язаних із:

– рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;

– безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, підслідного слідчим органів безпеки;

– припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні;

– припиненням злочину проти основ національної безпеки.

2. Проникнення співробітника до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного заходу обов'язково складається протокол, копія якого вручається особі, до житла чи іншого володіння якої відбулося проникнення.

Стаття 28. Способи здобування інформації Службою безпеки України

1. Здобування Службою безпеки України інформації, у тому числі збирання персональних даних, проводиться з метою виконання обов'язків Служби безпеки України її співробітниками, або особами, які залучені до конфіденційного співробітництва.

2. Здобування Службою безпеки інформації здійснюється шляхом проведення режимних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових заходів, а також застосування інших способів і засобів збирання інформації, передбачених цим Законом.

3. Служба безпеки України в ході здобування інформації може обмежувати право осіб на таємність повідомлень, що передаються ними або їм поштою, телеграфом, телефоном або іншим загальнодоступним способом, у випадках та у порядку, передбачених законодавством.

4. Заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність" з метою здобування інформації здійснюються Службою безпеки України за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженим прокурором, крім випадків необхідності припинення злочину проти основ національної безпеки. Порядок проведення відповідних заходів у випадку необхідності припинення злочину проти основ національної безпеки визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Стаття 29. Контррозвідувальні заходи

1. Служба безпеки України для здійснення визначених цим Законом функцій проводить контррозвідувальні заходи на території України та за її межами.

2. Види та порядок проведення контррозвідувальних заходів визначаються цим Законом, Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» та нормативно-правовими актами Служби безпеки України, зміст яких становить державну таємницю.

3. Контррозвідувальні заходи за межами України можуть проводитися із залученням оперативних підрозділів розвідувальних органів України.

Стаття 30. Залучення осіб до конфіденційного співробітництва

1. Служба безпеки України може залучати до конфіденційного співробітництва повнолітніх дієздатних осіб.

2. Порядок та умови залучення осіб до конфіденційного співробітництва визначаються цим Законом та нормативно-правовими актами Служби безпеки України. За згодою осіб конфіденційне співробітництво може бути оформлене письмовою угодою.

3. Особи, залучені до конфіденційного співробітництва, можуть отримувати винагороди або інші заохочення в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України. Суми таких винагород не підлягають декларуванню та оподаткуванню.

4. У разі залучення до конфіденційного співробітництва на підставі письмової угоди особа, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнена судом від кримінальної відповідальності в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законом для звільнення особи від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки.

5. Для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставах, визначених в абзаці першому цієї частини, можуть використовуватися структури прикриття, створені відповідно до цього Закону.

6. Особи, залучені до конфіденційного співробітництва, зобов'язані зберігати в таємниці відомості, які стали їм відомі в результаті такого співробітництва. Під час надання доступу до відомостей, що становлять державну таємницю, такі особи беруть письмове зобов'язання щодо їх нерозголошення. Розголошення цих відомостей тягне за собою відповідальність, визначену законом.

7. Особи, залучені до конфіденційного співробітництва:

– проводять із застосуванням власних сил і засобів заходи, пов'язані з виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України;

– створюють необхідні умови для належного виконання Службою безпеки України покладених на неї завдань, у тому числі шляхом надання безоплатного доступу до інформації, автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних;

– здійснюють часткове матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з окремими завданнями оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, до виконання яких вони залучені;

– беруть участь в уточненні окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, до виконання яких вони залучені;

– вживають інших заходів для забезпечення реалізації Службою безпеки України визначених цим Законом повноважень.

8. Орган або підрозділ Служби безпеки України, що ініціював залучення осіб до конфіденційного співробітництва, забезпечує координацію їхніх дій під час виконання окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

9. Особам, залученим до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, гарантуються нерозголошення цих стосунків, соціальний і правовий захист з боку держави в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

10. З метою забезпечення безпеки та захисту осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, членів їхніх сімей Службою безпеки України можуть здійснюватися заходи в порядку, передбаченому цим Законом для забезпечення безпеки та захисту співробітників цих органів і членів їхніх сімей.

11. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які брали безпосередню участь у виконанні завдань оперативно-службової діяльності

Служби безпеки України у районі проведення антитерористичної операції, на тимчасово окупованій території України або території держави-агресора, іншої держави (території), де велися бойові дії, мають право на отримання у визначеному законодавством порядку статусу учасника бойових дій, а у разі смерті (загибелі), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, пов'язаних з виконанням розвідувальних завдань, - на призначення та виплату одноразової грошової допомоги, медичне та санаторно-курортне забезпечення в розмірах і порядку, визначених для співробітників Служби безпеки.

12. У разі затримання, арешту або засудження за межами України залучених до конфіденційного співробітництва осіб у зв'язку з виконанням ними окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України держава сприяє їх звільненню. Майнові збитки, завдані залученим до конфіденційного співробітництва особам у зв'язку з виконанням ними окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, відшкодовуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання відповідних державних органів або військових формувань.

13. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які не є громадянами України, за їх клопотанням можуть бути прийняті до громадянства України відповідно до частини третьої статті 9 Закону України «Про громадянство України» за спрощеною процедурою або отримати статус біженця чи притулок в Україні. У цих випадках з дня прийняття до громадянства України або отримання статусу біженця чи притулку в Україні на таких осіб поширюється дія положень частин одинадцятої-дванадцятої цієї статті.

Стаття 31. Прикриття оперативно-службової діяльності Служби безпеки України

1. Служба безпеки України з метою зашифрування особистості співробітників, відомчої приналежності підрозділів, приміщень і транспортних засобів або особи громадян, що сприяють Службі безпеки України на конфіденційній основі, при здійснення визначених цим Законом функцій може виготовляти, придбавати або іншим чином набувати та використовувати несправжні речі, предмети і документи (засоби прикриття), створювати та використовувати підприємства, установи, організації (структури прикриття).

2. Засоби прикриття можуть містити повністю або частково несправжні відомості про події, явища або факти, в тому числі персональні та/або біометричні дані, повністю або частково мати ознаки і властивості справжніх об'єктів, які вони заміщують.

3. Державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, які є замовниками або самостійно виготовляють речі, предмети, документи або їх бланки, у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку забезпечують Службу безпеки України бланками

(зразками) або самостійно виготовляють на її вимогу засоби прикриття, вносять на строк їх використання пов'язані з цим відомості або дані до автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних.

4. Структури прикриття можуть створюватися Службою безпеки України повністю або частково за рахунок бюджетних коштів, у тому числі валютних, призначених на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України, у будь-яких організаційних формах, відповідно до законодавства України чи іноземної держави, із внесенням до статутних документів цих структур повністю або частково несправжніх відомостей. За згодою власників або керівників відповідних юридичних осіб структури прикриття можуть створюватись у формі філій, відділень, підрозділів існуючих юридичних осіб будь-якої форми власності.

5. Майно структур прикриття, передане їм під час утворення або придбане ними під час їх функціонування, є державною власністю. Кошти, отримані від діяльності структур прикриття або реалізації їхнього майна, можуть використовуватися Служби безпеки України для реалізації визначених цим Законом повноважень.

6. Використання засобів або структур прикриття з іншою, ніж передбачена цією статтею, метою забороняється.

Стаття 32. Контррозвідувальне впровадження

1. Служба безпеки України з метою протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, прогнозування, попередження, виявлення та нейтралізації загроз державній безпеці, а також управління ризиками, що зумовлюються відповідними загрозами здійснює контррозвідувальне впровадження до спеціальних служб іноземних держав, закордонних організацій, організованих злочинних угруповань, інших організацій, установ, структур і утворень, цілі й дії яких спрямовані на створення загроз державній безпеці або підвищення ризиків державної безпеки.

2. В ході контррозвідувального впровадження здійснюється безпосереднє введення (проникнення) співробітника під прикриттям або особи, залученої до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, до організацій, установ, структур і утворень, зазначених у частині першій цієї статті, в тому числі з використанням засобів та структур прикриття. Під час участі у контррозвідувальному впровадженні співробітник Служби безпеки України або особа, залучена до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України діє відповідно до легенди прикриття, порядок розробки й затвердження якої визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України, і може вступати в трудові, цивільно-правові та інші відносини, необхідні для підтримання достовірності легенди прикриття.

3. Порядок здійснення контррозвідувального впровадження визначається янормативно-правовими атками Служби безпеки України.

Стаття 33. Негласне переміщення осіб та предметів через державний кордон та митний кордон України

1. Служба безпеки України для здійснення визначених цим Законом функцій може негласно переміщувати через державний кордон та митний кордон України:

– співробітників Служби безпеки України та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва;

– предмети, зокрема зразки виробів чи речовин, у тому числі вилучених чи обмежених у цивільному обігу на території України, а також технічні засоби контррозвідки.

2. Рішення щодо проведення заходів, визначених у частині першій цієї статті, за клопотанням Голови Служби безпеки України або уповноважених ним посадових осіб приймає керівник відповідного центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, та/або центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної митної справи, або уповноважені ними особи в порядку, визначеному цим Законом та спільними актами цих органів.

Стаття 34. Контрольоване використання майна, вилученого чи обмеженого у цивільному обігу

1. Для здійснення визначених цим Законом функцій співробітники Служби безпеки України, а також особи, залучені до конфіденційного співробітництва, з дозволу Голови Служби безпеки України або уповноважених ним керівників можуть придбавати, зберігати, переміщувати, реалізовувати вилучене з чи обмежене у цивільному обороті майно, в тому числі те, яке не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України.

2. Порядок контролю за придбанням, зберіганням, переміщенням, реалізацією майна, зазначеного в частині першій цієї статті, визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України, погодженими з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах боротьби зі злочинністю, виявлення кримінальних правопорушень, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Стаття 35. Надання та використання контррозвідувальної інформації

1. Контррозвідувальна інформація надається Службою безпеки України споживачам у встановленому цим Законом та актами Президента України порядку для виконання ними завдань і функцій із реалізації державної політики, захисту державних інтересів та забезпечення національної безпеки і оборони України.

2. Контррозвідувальна інформація може використовуватися Службою безпеки України для здійснення визначених цим Законом функцій, для

інформування розвідувальних органів, суб'єктів, зазначених в частинах другій статті 5 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», під час їх здійснення ними окремих контррозвідувальних заходів, а також для інформування інших суб'єктів під час їх залучення до виконання окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України і виключно з метою забезпечення їх виконання.

3. Окремі відомості або дані, що належать до контррозвідувальної інформації, за рішенням Голови Служби безпеки України та у встановленому ним порядку та обсягах можуть оприлюднюватися через засоби масової інформації або в інший спосіб із метою здійснення покладених на Службу безпеки України функцій або для забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність Служби безпеки України.

4. У разі здобуття Службою безпеки України інформації, що свідчить про наявність ознак тяжкого або особливо тяжкого злочину, розслідування якого не віднесено до підслідності Служби безпеки України, органи та підрозділи Служби безпеки України повідомляють відповідний орган досудового розслідування про протиправні діяння окремих осіб або груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

5. Якщо ознаки злочину виявлені під час проведення контррозвідувальних або оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на їх результати, або існує обґрунтована підозра, що здійснене відповідно до абзацу першого цієї частини інформування може спричинити розкриття інформації про такі заходи, органи та підрозділи Служби безпеки України повідомляють орган досудового розслідування після їх завершення.

6. Надання або використання контррозвідувальної інформації в інших, ніж визначені цією статтею, цілях не допускається.

Стаття 36. Споживачі контррозвідувальної інформації

1. Споживачами контррозвідувальної інформації є Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, а також визначені Президентом України державні органи, підприємства, установи, організації або посадові особи, яким ця інформація надається для виконання ними завдань та здійснення функцій із забезпечення національної безпеки і оборони.

2. Визначені Президентом України споживачі контррозвідувальної інформації беруть участь у формуванні завдань та оцінюванні ефективності їх виконання Службою безпеки України, в межах компетенції сприяють їй у здійсненні визначених цим Законом функцій, у тому числі шляхом матеріально-технічного та фінансового забезпечення заходів, пов'язаних із їх виконанням.

Стаття 37. Передача іншої інформації Службою безпеки України

1. Отримана Службою безпеки України в ході виконання своїх обов'язків інформація, яка не належить до контррозвідувальної та що не містить

персональних даних, може бути передана іншому державному органу, якщо вона необхідна останньому для виконання ним своїх обов'язків, і така передача інформації не створюватиме загроз державній безпеці та не підвищуватиме ризиків державної безпеки.

Стаття 38. Прикриття оперативно-службової діяльності Служби безпеки України

1. Служба безпеки України з метою зашифрування особистості співробітника, негласного позаштатного працівника і відомчої приналежності підрозділів, приміщень і транспортних засобів або особи громадян, що сприяють Службі безпеки України на конфіденційній основі, при здійсненні визначених цим Законом функцій може виготовляти, придбавати або іншим чином набувати та використовувати документи прикриття, заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, створювати та використовувати структури прикриття.

2. Документи прикриття та заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби можуть містити повністю або частково несправжні відомості про події, явища, факти, в тому числі персональні та/або біометричні дані, повністю або частково мати ознаки і властивості справжніх об'єктів, які вони заміщують.

3. Державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, які є замовниками або самостійно виготовляють речі, предмети, документи або їх бланки, у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку забезпечують Службу безпеки України бланками (зразками) або самостійно виготовляють на її вимогу документи прикриття та заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, вносять на строк їх використання пов'язані з цим відомості або дані до автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних.

4. Структури прикриття можуть створюватися Службою безпеки України повністю або частково за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів, інших джерел, не заборонених законодавством, призначених на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України, у будь-яких організаційних формах, відповідно до законодавства України чи іноземної держави, із внесенням до статутних документів цих структур відомостей, які повністю або частково приховують справжню інформацію. За згодою власників або керівників відповідних юридичних осіб структури прикриття можуть створюватись у формі філій, представництв (відокремлених підрозділів) існуючих юридичних осіб незалежно від форм власності.

Стаття 39. Умови та межі використання і застосування співробітниками Служби безпеки України фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї

1. Співробітник Служби безпеки України з метою виконання завдань Служби безпеки України уповноважений застосовувати заходи примусу:

заходи фізичного впливу (силу), а за умови, що він пройшов відповідну підготовку – зберігати, носити, використовувати та застосовувати спеціальні засоби і вогнепальну зброю.

2. Заходом фізичного впливу є застосування будь-якої фізичної сили, у тому числі спеціальних прийомів боротьби (рукопашного бою), з метою припинення протиправних дій правопорушника.

3. Спеціальний засіб – це пристрій, прилад, предмет, спеціально виготовлений, конструктивно призначений і технічно придатний для захисту осіб від ураження різними предметами (у тому числі зброєю), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, а також засіб індивідуального захисту, активної оборони, військова та спеціальна техніка, службова тварина.

4. Співробітник Служби безпеки України за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

5. Не є заходом примусу використання засобу індивідуального захисту (шолома, бронежилета та іншого спеціального екіпірування).

6. Співробітник Служби безпеки України зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

7. Не допускається застосування зброї в напрямку території суміжної держави, за винятком випадків відбиття збройного нападу або вторгнення на територію України озброєної (військової) особи та/або групи осіб, збройних сил інших держав, припинення збройних провокацій, а також відбиття нападу або припинення збройного опору особи, яка незаконно перетинає чи намагається незаконно перетнути державний кордон України.

8. Співробітник Служби безпеки України має право застосовувати військову та спеціальну техніку в особливий період, під час антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії відповідно до законодавства України.

9. Застосування зброї співробітниками Служби безпеки України в разі їх участі в операції із боротьби з міжнародним тероризмом здійснюється відповідно до укладених міжнародних договорів України.

10. Перевищення співробітником Служби безпеки України своїх повноважень при використанні та застосуванні заходів фізичного впливу (сили), спеціального засобу та вогнепальної зброї тягне за собою відповідальність, яка встановлена законом.

11. Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні Служби безпеки України, порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї співробітником Служби безпеки України, що зна-

ходиться в розпорядженні Служби безпеки України, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що ним застосовуються при виконанні покладених на Службу безпеки України завдань, встановлюються нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

12. Заборонено використання та застосування заходів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків учинення ними збройного нападу чи опору або якщо є безпосередня загроза життю чи здоров'ю співробітника Служби безпеки України, або життю чи здоров'ю іншої особи, якщо відбити такий напад або опір чи усунути загрозу іншим чином неможливо.

Стаття 40. Порядок застосування заходів примусу

1. Співробітник Служби безпеки України зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування заходів примусу і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги, крім випадків, коли зволікання може спричинити посягання на життя чи здоров'я особи та/або співробітника Служби безпеки України або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим.

2. У разі неможливості уникнути застосування заходу примусу такий захід примусу не повинен перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на Службу безпеки України завдань, і має зводитись до мінімізації завдання шкоди життю та здоров'ю особи, яка скоїла правопорушення, та життю і здоров'ю інших осіб. Співробітник Служби безпеки України зобов'язаний при завданні фізичної шкоди вжити заходів щодо надання невідкладної медичної допомоги особі, яка постраждала в результаті застосування заходу примусу.

3. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку або за допомогою вогнепальної зброї у порядку, визначеному статутами Збройних Сил України.

4. Вид та інтенсивність застосування заходу примусу визначаються співробітником Служби безпеки України з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

Стаття 41. Застосування заходів фізичного впливу (сили)

1. Співробітник Служби безпеки України може застосовувати заходи фізичного впливу (силу), у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для:

1) забезпечення особистої безпеки або/та безпеки іншої особи;

2) припинення правопорушення;

3) затримання особи, яка вчинила правопорушення;

4) обмеження доступу в місця та/або на об'єкт, що перебуває під охороною, або з метою проникнення до захопленого терористами чи іншими

озброєними особами об'єкта (у тому числі публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи).

Стаття 42. Застосування та використання спеціальних засобів

1. Співробітник Служби безпеки України має право застосовувати:

1) гумові та пластикові кийки для:

а) відбиття нападу на співробітника Служби безпеки України, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі співробітника Служби безпеки України;

2) електрошокові пристрої для:

а) відбиття нападу на співробітника Служби безпеки України, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, яка загрожує життю і здоров'ю співробітника Служби безпеки України, іншої особи;

3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо):

а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір співробітнику Служби безпеки України або намагається втекти;

б) під час затримання особи;

в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;

г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі або оточуючим;

ґ) проведення процесуальних дій з особою у випадках, коли вона може створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, для відбиття нападу на співробітника Служби безпеки України, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

5) засоби примусової зупинки транспорту – для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законну вимогу співробітника Служби безпеки України щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) маркування речових доказів з метою подальшого виявлення та затримання осіб, причетних до кримінального правопорушення;

7) службових тварин під час:

а) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

в) охорони об'єктів Служби безпеки України;

г) відбиття нападу на особу та/або співробітника Служби безпеки України;

ґ) здійснення заходів, пов'язаних із протидією тероризму;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу для:

а) відбиття нападу на співробітника Служби безпеки України, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або щоб змусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

9) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для:

а) затримання особи;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

в) руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;

10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людини, у тому числі співробітника Служби безпеки України;

б) відбиття збройного нападу на об'єкт, що перебуває під охороною, конвой, житлове та нежитлове приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

ґ) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людини, у тому числі співробітника Служби безпеки України;

д) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

е) знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю, у тому числі співробітника Служби безпеки України;

є) відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людини;

11) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами, для:

а) забезпечення маскування дій співробітника Служби безпеки України, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу покинути територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

12) бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби для:

а) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людини;

б) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги співробітника Служби безпеки України зупинитися, або

якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

в) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

2. Співробітнику Служби безпеки України заборонено:

1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в напрямку голови людини;

4) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

5) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервно або без послаблення їх тиску.

3. Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна правам та інтересам, які охороняються законом, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

4. Допустимі параметри спеціальних засобів у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини визначаються уповноваженими установами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

5. Співробітник Служби безпеки України зобов'язаний письмово повідомити начальника або заступника начальника функціонального підрозділу, органу, закладу, установи СБУ, в якій проходить службу, про завдання особі тілесних ушкоджень, каліцтва або смерті унаслідок застосування спеціальних засобів, а начальник або заступник начальника функціонального підрозділу, органу, закладу, установи СБУ – письмово поінформувати про це прокурора.

6. Співробітники Служби безпеки України, а також особи, звільнені з військової або державної служби у Службі безпеки України у зв'язку із закінченням строку контракту, за станом здоров'я, за віком (у зв'язку з досягненням граничного віку перебування на службі), у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів – у разі неможливості їх використання на службі, через сімейні обставини, у зв'язку з систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця), у зв'язку з неможливістю переведення на іншу посаду у разі

безпосереднього підпорядкування близькій особі; за власним бажанням (для осіб офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу), для забезпечення власної безпеки мають право придбавати у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними метальними снарядами несмертельної дії, використовуючи їх виключно з підстав, визначених цим Законом.

Стаття 43. Застосування та використання вогнепальної зброї

1. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

2. Співробітник Служби безпеки України уповноважений застосовувати вогнепальну зброю для:

1) відбиття нападу на співробітника Служби безпеки України у випадку загрози його життю чи здоров'ю;

2) захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) відбиття нападу на об'єкт, що перебуває під охороною, конвой, житлове та нежитлове приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) затримання особи під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, і яка намагається втекти;

6) затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людини та/або співробітника Служби безпеки України;

7) зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людини та/або співробітника Служби безпеки України;

8) знешкодження терористів.

3. Співробітник Служби безпеки України уповноважений застосовувати вогнепальну зброю після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір її застосування.

4. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує співробітник Служби безпеки України із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортного засобу або іншого засобу, що загрожує життю чи здоров'ю особи;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю;

6) для знешкодження терористів, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб.

5. Співробітник Служби безпеки України уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

6. Співробітник Служби безпеки України уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

7. Співробітнику Служби безпеки України заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

8. Співробітник Служби безпеки України може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

9. Під час затримання особи, щодо якої у співробітника Служби безпеки України виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у такої особи співробітник Служби безпеки України може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

10. Співробітник Служби безпеки України має право використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги, виклику допоміжних сил або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю співробітника Служби безпеки України або іншої особи.

11. Особливості поводження співробітників Служби безпеки України зі зброєю та її застосування також визначаються іншими актами законодавства України.

Стаття 44. Здійснення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України в особливий період, під час антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії

1. В особливий період, під час дії воєнного стну, антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземних держав Служба безпеки України для виконання покладених цим Законом завдань та функцій проводить слідчі (розшукові) дії, контррозвідувальні та оперативно-розшукові заходи, використовує технічні засоби для отримання інформації стосовно особи, місця або речі, що перебувають на тимчасово окупованій території, а також територіях, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, без дотримання обмежень, передбачених цим Законом та іншими актами законодавства України.

2. В умовах, зазначених в частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або територіях, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, в районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, Служба безпеки України може проводити спеціальні операції (заходи).

3. В умовах, зазначених в частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або територіях, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, в районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, особи, залучені до конфіденційного співробітництва, гласні і негласні позаштатні працівники мають право зберігати і застосовувати технічні та інші засоби в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

4. Співробітники Служби безпеки України, що беруть участь в антитерористичній операції, а також у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземних держав мають право застосовувати фізичну силу, бойову та іншу техніку, зброю і спеціальні засоби без дотримання обмежень, передбачених цим Законом та іншими актами законодавства України.

Стаття 45. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними органами, іншими державними органами України, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян

1. Служба безпеки України здійснює свою діяльність у взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян.

2. За зверненням Служби безпеки України державні органи, органи місцевого самоврядування, військові формування, підприємства, установи, організації, засновані за участю держави або територіальної громади, їх посадові особи в межах повноважень вживають вичерпних заходів для забезпечення реалізації Службою безпеки України визначених цим Законом повноважень.

3. Підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, які здійснюють свою діяльність на території України, та фізичні особи на добровільних засадах можуть сприяти реалізації Службою безпеки України визначених цим Законом повноважень, у тому числі на умовах відповідних угод, укладених з дотриманням вимог законодавства України в рамках державно-приватного партнерства.

4. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України у питаннях боротьби з організованою злочинністю здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".

Стаття 46. Співробітництво та взаємодія Служби безпеки України з органами та установами іноземних держав, міжнародними організаціями

1. Служба безпеки України може здійснювати співробітництво та взаємодію зі спеціальними, розвідувальними службами, службами внутрішньої безпеки, правоохоронними органами й установами іноземних держав, у тому числі неурядовими, іноземними та міжнародними організаціями на підставі відповідних міжнародних договорів України. З метою виконання покладених завдань Служба безпеки України може укладати угоди про співробітництво зі спеціальними, розвідувальними службами, службами внутрішньої безпеки, правоохоронними органами й установами іноземних держав, у тому числі неурядовими, іноземними та міжнародними організаціями.

2. Служба безпеки України може направляти своїх представників для призначення при зазначених у частині першій цієї статті органах, установах чи організаціях та дипломатичних установах України за кордоном для забезпечення міжнародного співробітництва.

3. У відносинах з іноземними державами та міжнародними організаціями, пов'язаних з обміном та взаємною охороною секретної та службової інформації, Служба безпеки України виконує функції Національного органу безпеки.

Служба безпеки України як Національний орган безпеки здійснює заходи щодо забезпечення охорони державної таємниці та контролю за обігом службової інформації, у тому числі переданої в рамках міжнародного співробітництва, здійснює інспектування умов захисту такої інформації у державних органах, забезпечує проведення перевірки з визначення надійності громадян, які потребують доступу до секретної інформації, видає дозволи на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, а також за рішенням Президента України або Кабінету Міністрів України має право укладати міжнародні договори України про взаємну охорону секретної інформації.

Стаття 47. Особливості обміну інформацією під час здійснення Службою безпеки України міжнародного співробітництва

1. Обмін інформацією з розвідувальними, спеціальними та правоохоронними органами іноземних держав, а також міжнародними організаціями здійснюється Службою безпеки України з дотриманням вимог законодавства України на основі принципів взаємності та доцільності.

2. Служба безпеки України може передавати зібрану інформацію установам іноземних держав або міжнародним організаціям на підставі міжнародного договору для забезпечення або зміцнення безпеки держави, якщо така передача інформації не створюватиме загроз державній безпеці та не підвищуватиме ризиків державної безпеки.

3. Передача інформації здійснюється у письмовій формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

4. Передача контррозвідувальної інформації іноземним державам і міжнародним організаціям може здійснюватися за рішенням Президента України в порядку, визначеному законодавством.

Стаття 48. Акти Служби безпеки України

1. Служба безпеки України в межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства видає нормативно-правові та розпорядчі акти, організовує і контролює їх виконання.

2. Нормативно-правові акти Служби безпеки України підлягають державній реєстрації на підставах та у порядку, встановленому законодавством.

3. Служба безпеки України за потреби видає разом з іншими державними органами спільні акти.

4. У випадках, передбачених законодавством, акти Служби безпеки України є обов'язковими для виконання державними органами, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, а також фізичними особами.

Стаття 49. Відповідальність за невиконання законних вимог та актів, що видаються в Службі безпеки України

1. Законні вимоги Служби безпеки України та її співробітників, а також нормативно-правові або розпорядчі акти, що видаються в Службі безпеки України у випадках, передбачених законодавством, обов'язкові для виконання державними органами, юридичними особами незалежно від форм власності, посадовими особами та громадянами України.

2. Ненадання Службі безпеки України на її запит інформації, надання завідомо недостовірної чи не в повному обсязі інформації, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, невиконання приписів, офіційних застережень, інших законних вимог Служби безпеки України та її співробітників, у тому числі приписів та офіційних застережень, залишення без розгляду пропозицій з питань забезпечення державної безпеки, опір або інші дії, що перешкоджають виконанню наданих Службі безпеки України повноважень, тягнуть за собою передбачену законодавством України відповідальність.

РОЗДІЛ IV
КАДРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 50. Склад кадрів Служби безпеки України

1. Кадри Служби безпеки України складають співробітники (військовослужбовці та державні службовці), працівники та курсанти (слухачі). Порядок обліку кадрів Служби безпеки України затверджується Головою Служби безпеки України.

2. Кількісний склад співробітників Служби безпеки України визначається Головою Служби безпеки України виходячи з потреб безпекового середовища в межах визначеного цим Законом ліміту загальної чисельності

та в межах видатків, передбачених на утримання Служби безпеки України в Державному бюджеті України.

3. Відносно кадрового складу Служби безпеки України ведуться особові справи, порядок оформлення, ведення обліку й зберігання яких визначається Головою Служби безпеки України.

Стаття 51. Умови зарахування до Служби безпеки України

1. До органів Служби безпеки України зараховуються на добровільній та договірній основі громадяни України, які досягли 18-річного віку, володіють державною мовою та здатні за життєвим досвідом, діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я ефективно виконувати службові обов'язки.

2. На службу до оперативних підрозділів зараховуються громадяни не молодше 23 років, які мають повну вищу освіту. Віднесення підрозділів до оперативних і прирівняних до них здійснюється за рішенням Голови Служби безпеки України.

3. На службу до слідчих підрозділів зараховуються громадяни не молодше 23 років, які мають повну вищу юридичну освіту.

4. Критерії професійної придатності, зокрема юридичної обізнаності, визначаються також кваліфікаційно-нормативними документами, які затверджуються Головою Служби безпеки України.

Критерії професійної придатності та інші вимоги до кандидатів на посади Голови Служби безпеки України, його заступників та начальників регіональних органів Служби безпеки України визначаються цим Законом.

5. Стосовно осіб, які претендують на службу в органах Служби безпеки України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України „Про запобігання корупції".

Особи, які претендують на службу в органах Служби безпеки України, до призначення на відповідну посаду подають за місцем майбутньої служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за формою і в порядку, що встановлені Законом України „Про запобігання корупції", та зобов'язані повідомити керівництву органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

6. На службу в органи Служби безпеки України не може бути зарахована особа:

– визнана у встановленому чиним законодавством порядку недієздатною або обмежено дієздатною;

– яка відповідно до висновку медичної комісії має захворювання, яке перешкоджає виконанню посадових повноважень;

– яка відмовилося прийняти на себе обмеження, установлені законом, пов'язані з перебуванням співробітника на службі, і антикорупційні обмеження, установлені Законом України „Про протидію корупції";

– яка протягом трьох років перед вступом на службу притягалася до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення;

– на яку протягом року перед вступом на службу накладало в судовому порядку адміністративне стягнення за умисне правопорушення;

– на яку протягом трьох років перед вступом на службу за вчинення корупційного правопорушення накладало в судовому порядку адміністративне стягнення;

– звільнена зі служби (роботи) за вчинення корупційного правопорушення;

– засуджена за вчинення умисного кримінального правопорушення (крім реабілітованої) або звільнена від кримінальної відповідальності за вчинення умисного кримінального правопорушення з нереабілітуючих підстав;

– звільнена за негативними мотивами з державної служби, з інших спеціальних державних органів, правоохоронних органів, судів, органів прокуратури тощо;

– яка в ході спеціальної перевірки, в тому числі за попереднім місцем служби (роботи), повідомила завідомо неправдиві відомість про себе або про своїх близьких родичів;

– близькі родичи якої вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини, що становлять загрозу державній безпеці України;

Служба безпеки України має право не пояснювати кандидату встановлену причину відмови в зарахуванні на службу.

Стаття 52. Вимоги до кандидатів на посади Голови Служби безпеки України, його заступників та начальників регіональних органів Служби безпеки України

1. Головою Служби безпеки України може бути призначений громадянин України, не молодший 50 років, який має: повну вищу освіту; стаж роботи у правоохоронних органах, в тому числі в спеціальних державних органах з правоохоронними функціями, розвідувальних органах або в органах прокуратури чи суду не менше 20 років; досвід роботи на керівних посадах у системі Служби безпеки України не менше 10 років;

2. Заступником Голови Служби безпеки України може бути призначений громадянин України, не молодший 45 років, який має: повну вищу освіту; стаж роботи у правоохоронних органах, в тому числі в спеціальних державних органах з правоохоронними функціями, розвідувальних органах або в органах прокуратури чи суду не менше 15 років; досвід роботи на керівних посадах у системі Служби безпеки України не менше 5 років;

3. Начальником регіонального органу Служби безпеки України може бути призначений громадянин України, не молодший 40 років, який має: повну вищу освіту; стаж роботи у правоохоронних органах, в тому числі в спеціальних державних органах з правоохоронними функціями, розвідувальних органах або в органах прокуратури чи суду не менше 10 років; досвід роботи на керівних посадах у системі Служби безпеки України не менше 3 років.

4. Окрім дотримання умов, передбачених цією статтею, кандидати на посади Голови Служби безпеки України, його заступників та начальників регіональних органів Служби безпеки України також повинні відповідати наступним вимогам:

– не бути членом жодної політичної партії або членом організації, що заборонена законом чи судом;

– мати високі моральні якості та бездоганну репутацію.

Стаття 53. Військовослужбовці Служби безпеки України

1. Військовослужбовці проходять військову службу відповідно до законодавства України про військову службу з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом. Військовослужбовці Служби безпеки України приймають Військову присягу на вірність Українському народу.

2. Військовослужбовці Служби безпеки України мають право на носіння військової форми одягу із знаками розрізнення, зразки яких затверджуються відповідно до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Стаття 54. Державні службовці Служби безпеки України

1. Державні службовці проходять службу відповідно до законодавства України про державну службу з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Посади державних службовців Служби безпеки України відносяться до відповідних категорій посад державної служби в порядку, встановленому законодавством.

2. Повноваження керівника державної служби у Службі безпеки України здійснюють Голова Служби безпеки України та начальники регіональних органів Служби безпеки України.

3. Керівником державної служби у Службі безпеки України може бути військовослужбовець або державний службовець.

4. Призначення Президентом України осіб на посади державної служби категорій "А" та "Б" у Службі безпеки України здійснюється з урахуванням вимог цього Закону без проведення конкурсу.

5. На державних службовців категорії "А" Служби безпеки України не поширюються повноваження Комісії з питань вищого корпусу державної служби, передбачені пунктами 1 – 5 частини першої статті 15, абзацом третім пункту 1 частини другої статті 68, частиною другоою статті 69 Закону України "Про державну службу", та повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, передбачені пунктами 16 – 18 частини третьої статті 13, частиною другої статті 71 Закону України "Про державну службу".

Стаття 55. Працівники Служби безпеки України

1. Умови праці працівників Служби безпеки України регулюються Кодексом законів України про працю.

2. Соціальний захист працівників Служби безпеки України забезпечується відповідно до законодавства.

3. Працівники Служби безпеки України в разі їх залучення до заходів щодо забезпечення державної безпеки, не пов'язаних безпосередньо з їх посадовими обов'язками, користуються правами, які надаються співробітникам Служби безпеки України цим Законом.

4. У разі залучення працівників Служби безпеки України, гласних і негласних позаштатних працівників до заходів щодо забезпечення державної безпеки, не пов'язаних безпосередньо з їх функціональними обов'язками чи покладеними на них функціями, на них поширюються гарантії правового захисту, встановлені для співробітників Служби безпеки України.

5. На працівників Служби безпеки України поширюються умови оплати праці, встановлені чинним законодавством для працівників центральних органів виконавчої влади, у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Стаття 56. Підготовка фахівців Служби безпеки України

1. Підготовка фахівців Служби безпеки України включає:

підготовку на певних рівнях вищої освіти у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Служби безпеки України;

післядипломну освіту, професійне навчання та інші форми безперервного професійного розвитку співробітників Служби безпеки України, що передбачені законодавством.

2. Засади підготовки фахівців для Служби безпеки України регулюються законодавством про освіту та цим Законом.

3. Особливості підготовки фахівців Служби безпеки України встановлюються нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

4. У разі неможливості забезпечення підготовки окремих категорій фахівців у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Служби безпеки України, така підготовка може здійснюватися в інших закладах вищої освіти відповідно до законодавства.

5. Служба безпеки України в рамках міжнародного співробітництва може направляти своїх співробітників для професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації до розвідувальних, спеціальних та правоохоронних органів іноземних держав, іноземних та міжнародних організацій, спеціальних та правоохоронних органів іноземних держав, іноземних та міжнародних організацій.

Стаття 57. Запас Служби безпеки України

1. У запас Служби безпеки України зараховуються громадяни України, які вислужили установлені строки служби і звільнені зі служби у Службі безпеки України або уклали контракт про проходження служби у військовому резерві Служби безпеки України, придатні за станом здоров'я до про-

ходження військової служби в мирний та/або воєнний час та ще не досягли граничного віку перебування в запасі.

2. Зазначені особи перебувають на обліку в Центральному управлінні та регіональних органах Служби безпеки України і залучаються до проведення навчальних зборів у визначеному законодавством порядку.

Стаття 58. Службові посвідчення й жетони співробітників Служби безпеки України

1. Співробітникам Служби безпеки України на підтвердження їх особистості й повноважень видаються службові посвідчення й жетони.

2. Порядок видачі й використання посвідчень і жетонів, а також їх опис і зразки затверджуються Головою Служби безпеки України.

3. Службове посвідчення є документом, що підтверджують приналежність особи до Служби безпеки України, його посада й спеціальне звання.

4. Службові посвідчення й жетони повинні мати необхідний рівень захисту.

5. Службове посвідчення співробітника підтверджує його право на носіння й зберігання зброї, спеціальних засобів, інші повноваження, надані співробітникові Служби безпеки України відповідно до законів України.

Стаття 59. Спеціальна форма одягу співробітників Служби безпеки України

1. Співробітники Служби безпеки України за рахунок бюджетних коштів забезпечуються спеціальною формою одягу.

2. Види й опис спеціальної форми одягу визначаються Президентом України. Норми забезпечення спеціальною формою одягу співробітників затверджуються Головою Служби безпеки України за узгодженням із центральним уповноваженим органом з бюджетного планування.

3. Порядок носіння спеціальної форми одягу співробітниками визначається Головою Служби безпеки України.

4. За особами, звільненими зі служби в органах Служби безпеки України у зв'язку з досягненням граничного віку перебування на службі, за станом здоров'я або у зв'язку зі скороченням штату, зберігається право на носіння урочистої спеціальної форми одягу при наявності вислуги двадцять і більш років.

РОЗДІЛ V
ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ (РОБОТИ) В СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 60. Відбір і зарахування кандидатів на службу

1. Відбір кандидатів, що зараховуються на службу в органи Служби безпеки України, їх перевірка здійснюються кадровими й іншими підрозділами органів Служби безпеки України.

2. Організація, порядок і методика проведення заходів щодо відбору й зарахуванню кандидатів на службу, а також перелік необхідних докумен-

тів, порядок їх оформлення та строки проведення перевірки визначаються нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

3. Особи, які зараховуються на службу до органів Служби безпеки України, в обов'язковому порядку проходять психофізіологічний і медичний огляди у медичних комісіях, а також поліграфологічне дослідження для визначення придатності до служби.

4. Медичний огляд кандидата проводиться відповідно до законодавства України.

5. Заходи щодо професійно-психологічного відбору проводяться фахівцями психолого-соціологічного забезпечення. При цьому визначається відповідність індивідуальних, особистісних, професійних характеристик кандидата вимогам до діяльності в спеціальних державних органах. Порядок проведення професійно-психологічного відбору та поліграфологічних досліджень визначається Головою Служби безпеки України.

В разі потреби кандидат може бути запрошений у відповідний спеціальний державний орган для перевірки на професійну придатність.

6.Зарахування на службу до органів Служби безпеки України, за виключенням оперативних підрозділів, може здійснюватися на конкурсній основі. Перелік посад, що заміщаються на конкурсній основі, визначається Головою Служби безпеки України.

Кандидатура громадянина, що прибув для участі в конкурсі, розглядається конкурсною комісією, порядок створення й роботи якої визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України. Рішення конкурсної комісії оформляється протоколом.

Уповноважений керівник за наявності позитивного висновку конкурсної комісії бере контракт із кандидатом, оформляє необхідні матеріали й направляє їх у встановленому порядку для видання наказу по особовому складу. Відповідний наказ щодо відібраних кандидатів про призначення їх на посаді видається протягом двох місяців після одержання документів про результати конкурсу.

7. Зарахування на службу до органів Служби безпеки України осіб офіцерського складу оформляється наказом Голови Служби безпеки України.

8. Особи, що зараховуються на службу до органів Служби безпеки України, приймають на себе встановлені законом обмеження, пов'язані з перебуванням співробітника на службі, і антикорупційні обмеження, встановлені Законом України „Про запобігання корупції", що фіксується в письмовій формі.

9. Військовозобов'язані, призначені на посади співробітників Служби безпеки України, знімаються у встановленому порядку з військового обліку й ставляться на спеціальний облік Служби безпеки України, порядок якого визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

10. При вступі на службу до органів Служби безпеки України громадянина, що проходив військову, державну або правоохоронну службу, пере-

бування на службі вважається безперервним, коли від дня його звільнення з військової, державної або правоохоронної служби й до дня його зарахування на службу до органів Служби безпеки України пройшло не більш трьох місяців, за умови відсутності в нього за зазначений період трудових відносин з іншими фізичними і юридичними особами.

11. Особам, які прийняті, в тому числі в порядку переведення, на посади співробітників Служби безпеки України, у разі звільнення з таких посад за їх бажанням надається попередня або рівноцінна робота (посада) в державних органах (військових формуваннях), з яких вони були переведені до Служби безпеки України, із зарахуванням до стажу роботи (служби) на посадах, з яких їх було переведено, періоду служби в цих органах та з урахуванням військових і спеціальних звань, рангів державних службовців, дипломатичних рангів та класних чинів, набутих ними у цей період.

Стаття 61. Складання присяги співробітниками

1. Присягу складають:

- особи, що вступили на службу до органів Служби безпеки України, що раніше не складали військову присягу або присягу співробітника;

– курсанти, слухачі, що раніше не складали присяги співробітника;

– співробітники Служби безпеки України, які раніше з тих чи інших причин не складали присягу співробітника.

2. Текст присяги співробітників і порядок її приношення затверджуються Президентом України.

3. Відповідальність за своєчасне складання присяги співробітниками, організація й облік її складання покладається на керівників органів і кадрові підрозділи Служби безпеки України.

Стаття 62. Контракт про проходження служби

1. Контракт про проходження служби в органах Служби безпеки України укладається між громадянином України з уповноваженим керівником в письмовій формі і припиняє свою дію:

– після закінчення строку, на який його укладено;

– у зв'язку з достроковим звільненням співробітника;

– від дня укладання співробітником іншого контракту про проходження служби;

– в інших випадках, установлених законами Республіки України.

2. У контракті про проходження служби закріплюються добровільність вступу громадянина на службу, строк, протягом якого громадянин зобов'язується проходити службу, і інші умови контракту.

3. Умови контракту про проходження служби передбачають обов'язок громадянина проходити службу в органах Служби безпеки України протягом установленого контрактом строку. В умовах контракту містяться норми, що передбачають дотримання його прав, включаючи одержання пільг, гарантій і компенсацій, установлених законодавством України.

4. Співробітники, призначені на посаду Президентом України, проходять службу на відповідній посаді без укладання контракту про проходження служби. Після звільнення зазначених співробітників від посади вони укладають новий контракт про проходження служби або звільняються зі служби.

5. Форма контракту, порядок його укладання, продовження, зміни, розірвання й припинення визначаються цим Законом і нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Контракт про проходження служби може бути укладений:

– на три роки;

– на п'ять років;

– на десять років;

– до досягнення граничного віку перебування на службі;

– для співробітників, що навчалися за програмами післявузівської освіти, – на строк навчання в спеціальному (військовому) навчальному закладі й п'ять років служби в календарному вирахуванні після його закінчення.

6. У випадку закінчення строку діючого контракту під час знаходження співробітника у відпустці у зв'язку з вагітністю й пологами, усиновленням (удочерінням) новонародженої дитини (дітей) або у відпустці без збереження заробітної плати по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку співробітник після виходу з відпустки протягом двох місяців укладає новий контракт або звільняється зі служби в порядку, обумовленому цим Законом.

7. Якщо за 1 місяць до закінчення строку діючого контракту кадровим підрозділом не ініційовано укладання зі співробітником нового контракту або не доведено до співробітника під розпис інформацію про відмову Служби безпеки України від укладання нового контракту з поясненням причин, і якщо співробітник не наполягає на припиненні проходження служби, діючий контракт вважається продовженим до досягнення співробітником граничного віку перебування на службі.

8. Служба безпеки України може відмовитись від укладання зі співробітником нового контракту виключно за наявності передбачених законодавством підстав для його звільнення.

Стаття 63. Професійна адаптація осіб, що вступили на службу до органів Служби безпеки України

1. Особи, що вступили на службу до органів Служби безпеки України, проходять адаптацію до оперативно-службової діяльності підрозділу.

2. Робота з адаптації здійснюється з метою якнайшвидшого пристосування співробітників до вимог займаної посади, забезпечення якісного виконання покладених на них обов'язків, ефективного формування в них необхідних професійних якостей, а також освоєння вимог доброчесності, цінностей і норм корпоративної культури Служби безпеки України.

3. Робота із професійної адаптації співробітників проводиться на плановій основі й складається з комплексу розвиваючих заходів, що включають також наставницьку роботу.

4. Порядок організації роботи з адаптації співробітників визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Стаття 64. Обов'язки співробітників Служби безпеки України, пов'язані із проходженням служби

1. Співробітники Служби безпеки України зобов'язані:

– дотримуватися Конституції й законів України;

– забезпечувати дотримання й захист прав і свобод людину й громадянина, а також законних інтересів фізичних і юридичних осіб, держави;

– здійснювати повноваження в межах наданих їм прав і відповідно до посадових обов'язків;

– дотримуватися вимог службової й трудової дисципліни, норм службової етики;

– дотримуватися прийнятих на себе антикорупційних та інших обмежень, установлених законами України;

– виконувати законні накази й розпорядження керівників, рішення й вказівки вищих органів і посадових осіб, видані в межах їх повноважень;

– зберігати державну таємницю та іншу охоронювану законом інформацію, у тому числі й після припинення служби протягом часу, установленого законом, про що дається підписка;

– зберігати в таємниці одержувані під час виконання службових обов'язків відомості, що торкаються приватного життя, честі і гідності громадян, і не вимагати від них надання такої інформації, за винятком випадків, передбачених законами;

– забезпечувати схоронність державного майна;

– негайно в письмовій формі інформувати безпосереднього керівника у випадках виникнення конфлікту інтересів;

– підтримувати необхідний рівень професійних і правових знань, фізичної, спеціальної й бойової підготовки, постійно підвищувати свій професійний рівень і кваліфікацію;

– не допускати публічних виступів, що завдають шкоду інтересам служби;

– негайно в письмовій формі інформувати безпосереднього керівника про: наміри прийняти громадянство іноземної держави; подачі заяви про вихід із громадянства України; наміри подружжя (дружина) або своїх близьких родичів прийняти громадянство іноземної держави й (або) подачі ними заяви про вихід із громадянства України, якщо це стало їм відомо;

2. Співробітникам відповідно до поставлених перед Службою безпеки України завдань у межах їх компетенції можуть встановлюються інші обов'язки, передбачені чиним законодавством України.

Стаття 65. Виконання співробітниками Служби безпеки України обов'язків, пов'язаних із проходженням служби

1. Співробітники Служби безпеки України вважаються такими, що виконують обов'язки служби у випадках:

– безпосереднього виконання посадових обов'язків;

– участі в бойових діях, виконання завдань в умовах надзвичайного або воєнного стану, а також в умовах збройних конфліктів;

– участі в миротворчих операціях по підтримці миру й безпеки;

– участі в ліквідації надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру і їх наслідків;

– участі в навчаннях;

– знаходження на території службових об'єктів, а також в інших місцях протягом установленого розпорядком дня службового часу або іншим часом, якщо це викликане службовою необхідністю;

– знаходження в службовому відрядженні;

– відрядження до державних органів, інших установ та організацій із залишенням на посаді у Службі безпеки України;

– відрядження на штатні посади до установ та організацій незалежно від форм власності за узгодженням з їх першими керівниками;

– знаходження на службі, слідування до місця служби й назад;

– знаходження на лікуванні або медичному обстеженні (огляді), проходження до місця лікування або медичного обстеження (огляду) і назад;

– проходження спеціальних зборів;

– знаходження в полоні, у стані заручника або інтернованого;

– захисту життя й здоров'я особи, надання допомоги спеціальним державним і правоохоронним органам щодо захисту прав і свобод людини й громадянина, охороні правопорядку й забезпеченню суспільної безпеки;

– здійснення інших дій, визнаних судом вчиненими в інтересах захисту прав і свобод людини й громадянина, суспільства й держави.

Стаття 66. Права співробітників Служби безпеки України, пов'язані із проходженням служби

1. Співробітники Служби безпеки України мають право на:

– одержання у встановленому порядку інформації й матеріалів, необхідних для виконання посадових обов'язків;

– ознайомлення з документами, що визначають їх права й посадові обов'язки;

– доступ у встановленому порядку у зв'язку з виконанням посадових обов'язків до державних органів, інших юридичних осіб незалежно від форм власності;

– доступ у встановленому порядку до відомостей, що становлять державну таємницю та іншу охоронювану законом таємницю, якщо виконання посадових обов'язків пов'язане з використанням таких відомостей;

– просування по службі з урахуванням результатів службової діяльності, стажу служби й рівня кваліфікації;

– ознайомлення з відгуками про їхню службову діяльність та іншими документами до внесення їх в особисту справу, матеріалами особистої

справи (за винятком матеріалів спеціальної перевірки, що містять відомості, що становлять державну таємницю, а також на долучення до особистої справи їх письмових пояснень та інших документів і матеріалів;

– перепідготовку й підвищення кваліфікації в порядку, установленому законодавством України;

– проходження стажування в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України;

– державний захист свого життя, здоров'я й майна, життя, здоров'я й майна членів своєї родини відповідно до законодавства України;

– захист персональних даних співробітника й членів його родини;

– зверненнф до вищих у порядку підпорядкованості посадових осіб, у вищі органи або до суду для захисту своїх прав і законних інтересів, а також для вирішення приватних спорів, пов'язаних із проходженням служби;

– медичне забезпечення й санаторно-курортне лікування;

– пенсійне забезпечення й соціальний захист;

– житлове забезпечення;

– належні організаційно-технічні й санітарні умови служби з урахуванням особливостей служби;

– відпочинок відповідно до цього Закону й законодавства України про працю;

– здійснення викладацької, наукової або іншої творчої діяльності.

– позачерге придбання квитків на всі види транспорту незалежно від наявності місць і поселятися в готелях при пред'явленні посвідчення про відрядження;

– безплатний проїзд всіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), залізничного та водного транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, а також попутним транспортом;

2. Співробітникам відповідно до поставлених перед Службою безпеки України завдань у межах їх компетенції можуть надаватися інші права, передбачені чиним законодавством України.

Стаття 67. Відрядження співробітників Служби безпеки України до інших державних органів, установ чи організацій

1. Співробітники Служби безпеки України за їхньою згодою можуть бути відряджені до державних органів, установ, підприємств, організацій, закордонних дипломатичних установ, державних та комунальних закладів освіти, обласних державних адміністрацій, а також міжнародних організацій із подальшим призначенням на посади в таких органах, підприємствах, установах, закладах та організаціях за погодженням з їх керівниками, а також у разі обрання на виборну посаду, а до міжнародних організацій – на підставі міжнародних договорів.

2. Співробітниками Служби безпеки заміщуються посади перших за-

ступників керівників державних органів, установ, підприємств, організацій, закордонних дипломатичних установ, державних та комунальних закладів освіти, обласних державних адміністрацій або посади перших заступників керівників апаратів державних органів. Перелік цих посад, а також інших посад, що можуть заміщуватися співробітниками Служби безпеки України у державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, закордонних дипломатичних установах, державних та комунальних закладах освіти, обласних державних адміністраціях затверджується Президентом України.

3. Зайняття співробітником Служби безпеки України посади в державному органі, до якого він відряджений, здійснюється без проведення конкурсу, якщо інше не передбачене законодавством.

4. Співробітник Служби безпеки України, обраний народним депутатом України або на виборну посаду в органі місцевого самоврядування, на якій він працює на постійній основі, відряджається до Верховної Ради України або органу місцевого самоврядування на строк виконання відповідних повноважень без звільнення зі служби.

5. Час роботи співробітника Служби безпеки України, якому присвоєне спеціальне звання, на виборній посаді, на якій він працює, зараховується до вислуги років. Після закінчення строку повноважень така особа направляється в розпорядження уповноваженого начальника (керівника) для подальшого проходження служби на попередній або, за її згодою, на іншій, не нижчій ніж попередня, посаді.

6. Співробітникам Служби безпеки України, відрядженим до державних органів, підприємств, установ, організацій, державних та комунальних закладів освіти, виплачується заробітна плата (грошове забезпечення) в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Оплата праці співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, обраних народними депутатами України або на виборну посаду в органі місцевого самоврядування, здійснюється відповідно до законодавства.

7. Співробітникам Служби безпеки України, відрядженим до міжнародних організацій, виплачується заробітна плата в порядку, визначеному для цих організацій, якщо інше не встановлене міжнародними договорами.

8. На період відрядження за співробітниками Служби безпеки України та членами їхніх сімей зберігаються права і гарантії, встановлені законодавством.

9. Присвоєння спеціальних звань особам співробітникам Служби безпеки України, відрядженим до державних органів, підприємств, установ, організацій, державних та комунальних закладів освіти, а також міжнародних організацій здійснюється відповідно до законодавства.

Стаття 68. Обмеження, пов'язані з проходженням служби в Службі безпеки України

1. Співробітникам Служби безпеки України забороняється:

1) перебувати в партіях, виступати на підтримку будь-якої політичної партії, бути членом громадського об'єднання, що діють або можуть бути використане з політичною метою, а також засновані на спільності їх професійних інтересів для представлення та захисту соціально-економічних та інших прав та інтересів своїх членів і поліпшення умов проходження служби;

2) займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту;

3) займатися підприємницькою діяльністю, входити до складу керівного органу або наглядової ради комерційної організації;

4) бути представниками у справах третіх осіб, за винятком випадків, передбачених законами України;

5) використовувати в неслужбових цілях засоби матеріально-технічного, фінансового й інформаційного забезпечення його оперативно-службової діяльності, інше державне майно та службову інформацію;

6) брати участь у страйках та інших діях, що перешкоджають нормальному функціонуванню державних органів і виконанню посадових (службових) обов'язків;

7) використовувати своє службове становище в корисливих цілях, у тому числі шляхом змови з посадовими та іншими особами;

8) відмовлятися або ухилятися від проходження за направленням уповноваженого керівника медичного огляду в спеціалізованих медичних установах (наркологічні диспансери) на предмет уживання, у тому числі епізодичного, речовин, що викликають стан алкогольного, наркотичного, психотропного, токсикоманічного сп'яніння (їх аналогів).

2. Обмеження, передбачені пунктами 1 – 4 частини першої цієї статті, не поширюються на співробітників під прикриттям

3. Обмеження, передбачені пунктами 1, 5 – 8 частини першої цієї статті, поширюються на працівників Служби безпеки України.

Обмеження, передбачені пунктами 2, 3 частини першої цієї статті поширюються на працівників Служби безпеки України у випадках, передбачених законодавством.

4. Державні службовці та працівники Служби безпеки України мають право брати участь у професійних спілках з метою захисту своїх прав та інтересів.

5. Голова Служби безпеки України, посадові та службові особи (у тому числі військові посадові особи, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки), державні службовці Служби безпеки України зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або міс-

цевого самоврядування, відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".

6. На співробітників та працівників (у випадках, передбачених законодавством) Служби безпеки України поширюються вимоги щодо врегулювання конфлікту інтересів, обмеження щодо роботи близьких осіб, а також інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України "Про запобігання корупції", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

7. Відповідальність за недотримання обмежень, передбачених цією статтею, установлюється законодавством України.

8. Співробітник (працівник) Служби безпеки України, який повідомив про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншим співробітником (працівником), не може бути звільнений зі служби (роботи) чи змушений до звільнення або притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням. Рішення про звільнення або притягнення до дисциплінарної відповідальності такої особи оскаржується в установленому законом порядку.

Стаття 69. Особливості здійснення стосовно співробітників (працівників) Служби безпеки України заходів, передбачених законодавством про запобігання корупції та очищення влади

1. Передбачені законодавством про запобігання корупції заходи стосовно осіб, які займають або займали військові посади, посади державної служби, та посади працівників Служби безпеки України, та членів їхніх сімей, які є суб'єктами декларування, а також осіб, які претендують на зайняття таких посад, організовуються та здійснюються Службою безпеки України в порядку та у спосіб, що унеможливлюють розкриття їх належності до Служби безпеки України. Порядок організації та здійснення таких заходів визначається Службою безпеки України.

2. Передбачені законодавством про очищення влади заходи стосовно осіб, які займають або займали військові посади, посади державної служби, та посади працівників (у випадках, передбачених законодавством) Служби безпеки України, а також осіб, які претендують на зайняття таких посад, організовуються та здійснюються Службою безпеки України в порядку та у спосіб, що унеможливлюють розкриття їх належності до Служби безпеки України, а також узагальнення даних про особовий склад органів та підрозділів Служби безпеки України. Порядок організації та здійснення таких заходів визначається спільним актом центрального органу виконавчої влади, уповноваженого на забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади", та Служби безпеки України.

3. Персональні дані діючих або колишніх співробітників (працівників) Служби безпеки України, а також відомості, що окремо або за сукупністю вказують на їх належність до Служби безпеки України і створені або отримані в результаті заходів, зазначених в частинах першій та другій цієї статті, не можуть бути надані іншим особам, у тому числі в порядку доступу до

публічної інформації, крім випадків та в порядку, визначених цим Законом або Кримінальним процесуальним кодексом України.

4. У разі прийняття на службу до Служби безпеки України особи, яка до цього подавала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, шляхом заповнення на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, така декларація за письмовим зверненням Голови Служби безпеки України або його заступника до Національного агентства з питань запобігання корупції підлягає вилученню з Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 70. Врегулювання конфлікту інтересів у Службі безпеки України

1. У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень співробітник Служби безпеки України зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому керівникові. Безпосередній керівник співробітника Служби безпеки України зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Стаття 71. Обмеження щодо роботи близьких осіб

1. Співробітники Служби безпеки України не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

2. У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо у зазначений строк ці обставини добровільно ними не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з дня виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває в підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади або із служби.

3. Співробітнику Служби безпеки України забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких йому осіб та в будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

Стаття 72. Особливості відповідальності співробітників (працівників) Служби безпеки України

1. За невиконання або неналежне виконання своїх посадових (службових) обов'язків співробітники (працівники) Служби безпеки України несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, дисциплінарну відповідальність відповідно до законів України.

2. У разі затримання співробітника Служби безпеки України за підозрою у вчиненні злочину або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою його тримають окремо від інших осіб. Уповноважена службова особа, що здійснює привід, затримання чи арешт співробітника Служби безпеки України під час виконання ним своїх посадових (службових) обов'язків, зобов'язана негайно повідомити про це орган, підрозділ, заклад, установу Служби безпеки України. Привід, затримання чи арешт і пов'язані з цим обшук особи та огляд речей співробітника Служби безпеки України під час виконання ним своїх посадових (службових) обов'язків здійснюються тільки у присутності уповноважених представників відповідного органу Служби безпеки України. Не підлягають огляду, обшуку або затриманню транспортні засоби Служби безпеки України та співробітників під час їх використання у службових цілях.

3. Шкода, завдана рішеннями, діями чи бездіяльністю співробітників Служби безпеки України під час виконання завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, гласних і негласних позаштатних працівників, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, у ході здійснення заходів, пов'язаних з виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, відшкодовується державою незалежно від їх вини у порядку, визначеному законом, і не тягне за собою відповідальності цих осіб, окрім випадків встановлення в їхніх діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду щодо них.

4. За матеріальний збиток Службі безпеки України, заподіяний протиправними діями співробітника, останній несе матеріальну відповідальність відповідно до законів України.

Стаття 73. Кадровий резерв

1. З метою формування кадрового складу Служби безпеки України й забезпечення комплектування посад у Службі безпеки України створюється кадровий резерв.

2. Кадровий резерв формується зі співробітників, які за результатами атестації рекомендуються до висування на вищу посаду.

3. Вакантна керівна посада заміщується за рішенням уповноваженого керівника особою, що полягають у кадровому резерві Служби безпеки України. При відмові співробітників, що полягають у кадровому резерві, від запропонованої посади вакантна посада заміщається іншим співробітником за результатами атестації.

1. Відповідальність за формування кадрового резерву й організацію роботи з ним покладається на уповноважених керівників і кадрові підрозділи Служби безпеки України. Кадровий резерв формується у Службі безпеки України з урахуванням якісного складу кадрів і потреби в заміщенні відповідних посад.

2. Зарахування в кадровий резерв здійснюється уповноваженим керівником.

3. У випадках вчинення корупційного правопорушення, пониження у посаді або спеціальному званні, а також накладення дисциплінарного стягнення у вигляді попередження про неповну службову відповідність співробітник виключається з кадрового резерву.

4. Строк перебування співробітника в кадровому резерві не повинен перевищувати трьох років. Особи, зараховані в кадровий резерв, але не призначені в період перебування в кадровому резерві на плановані для них посади, можуть знову зараховуватися в кадровий резерв на загальних підставах.

5. Кадрові підрозділи Служби безпеки України ведуть списки співробітників, зарахованих у кадровий резерв.

6. Порядок формування кадрового резерву й організації роботи з ним визначається Головою Служби безпеки України.

РОЗДІЛ VI
ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 74. Гарантії правового статусу співробітників Служби безпеки України

1. Співробітники Служби безпеки України перебувають під захистом держави та при виконанні посадових (службових) обов'язків є представниками державної влади.

2. Статус співробітника громадянин здобуває від дня прийняття на службу до Служби безпеки України та втрачає його з дня звільнення зі служби.

3. Образа співробітників, погроза насильством або посягання на їхнє життя, здоров'я, честь і гідність, майно, інші дії, що перешкоджають виконанню покладених на них обов'язків, а також посягання на життя, здоров'я, честь, гідність і майно членів їх сімей, близьких осіб у зв'язку з виконанням співробітниками Служби безпеки України своїх посадових (службових) обов'язків, тягнуть за собою передбачену законами України відповідальність.

4. Шкода, завдана здоров'ю та майну співробітника Служби безпеки України, а також шкода, заподіяна здоров'ю та майну членів його сім'ї і близьких осіб у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків, відшкодовується в повному обсязі з бюджетних коштів з наступним стягненням цієї суми з особи, винної у заподіянні шкоди. Порядок відшкодування шкоди визначається Кабінетом Міністрів України.

5. Не допускається розголошення факту належності осіб до Служби безпеки України без її дозволу та/або згоди цих осіб. Інформація про осіб, що розкриває їх належність до Служби безпеки України, може вноситися до загальнодержавних і відомчих автоматизованих систем, реєстрів, баз да-

них або накопичуватися чи оброблятися в інший спосіб лише за умови забезпечення режиму її захисту відповідно до законодавства.

6. Питання грошового забезпечення, а також пенсійного забезпечення й інші питання соціального і правового захисту співробітників Служби безпеки України регулюються законодавством України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Стаття 75. Грошове забезпечення (оплата праці) в Службі безпеки України

1. Умови грошового забезпечення (заробітної плати) співробітників Служби безпеки України повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними посадових (службових) обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності й особливого характеру виконуваних завдань, забезпечувати добір до Служби безпеки України висококваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення високих результатів у оперативно-службовій діяльності, компенсувати фізичні й інтелектуальні затрати співробітників.

2. Грошове забезпечення (заробітна плата) співробітників Служби безпеки України складається з:

1) посадового окладу;

2) окладу за військовим званням або надбавки за ранг державного службовця;

3) надбавки за вислугу років;

4) надбавки за службу в умовах режимних обмежень;

5) надбавки за виконання особливо важливих робіт;

6) надбавки за знання і використання іноземної мови;

7) надбавки за науковий ступінь та/або вчене звання;

8) інших доплат та надбавок, на які особа має право відповідно до законодавства;

9) премій.

3. Посадові оклади за посадами співробітників Служби безпеки України визначаються відповідно до розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на перше січня календарного року:

1) Голова Служби безпеки України – 80;

2) перший заступник Голови Служби безпеки України – 75;

3) заступник Голови Служби безпеки України – 70;

4) начальник департаменту (підрозділу зі статусом департаменту) (функціональний підрозділ) – 65;

5) начальник головного управління (функціональний підрозділ), начальник головного управління (регіональний орган) – 60;

6) начальник управління (центру, інспекції, служби) (функціональний підрозділ), начальник управління (регіональний орган) – 55;

7) начальник відділу (функціональний підрозділ) – 50;

8) оперуповноважений І категорії (Центральне управління) – 45;

9) оперуповноважений II категорії (Центральне управління) – 43;

10) оперуповноважений III категорії (Центральне управління), оперуповноважений I категорії (регіональний орган) – 40;

11) оперуповноважений IV категорії (Центральне управління), оперуповноважений II категорії (регіональний орган) – 37;

12) оперуповноважений V категорії (Центральне управління), оперуповноважений III категорії (регіональний орган) – 35;

13) оперуповноважений VI категорії (Центральне управління), оперуповноважений IV категорії (регіональний орган) – 33;

14) оперуповноважений V категорії (регіональний орган) – 30;

15) оперуповноважений VI категорії (регіональний орган) – 27;

16) інші посадові оклади – в сумі, що дорівнює трьом розмірам посадового окладу, встановленого Кабінетом Міністрів України за відповідними посадами, що заміщуються військовослужбовцями або державними службовцями.

4. На військовослужбовців Служби безпеки України поширюються умови грошового забезпечення, передбачені для військовослужбовців з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Умови оплати праці співробітників Служби безпеки України, які є державними службовцями, визначаються законодавством про державну службу з урахуванням особливостей, встановлених цих Законом.

5. Посадові оклади за посадами перших заступників та заступників керівниківустановлюються із коефіцієнтом 0,99 та 0,97 від посадового окладу відповідного керівника.

6. Співробітникам Служби безпеки України виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірі 3 відсотків посадового окладу за кожний календарний рік вислуги років (стажу роботи), але не більше 50 відсотків посадового окладу.

7. Надбавка за виконання особливо важливих робіт встановлюється в розмірі, що не перевищує 50 відсотків посадового окладу.

8. Розміри інших доплат і надбавок визначаються відповідно до законодавства України.

9. Положення нормативно-правових актів, які обмежують права співробітників Служби безпеки України на отримання доплат і надбавок, встановлених законом для громадян України, або обмежують визначені законом розміри таких доплат і надбавок, є недійсними.

10. Військовослужбовцям Служби безпеки України виплачується допомога для оздоровлення в розмірі місячного грошового забезпечення, а державним службовцям – грошова допомога у розмірі середньомісячної заробітної плати під час надання щорічної основної оплачуваної відпустки.

11. Порядок виплати співробітникам Служби безпеки України грошового забезпечення (заробітної плати) визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

12. На працівників Служби безпеки України поширюються умови оплати праці, встановлені чинним законодавством для працівників центральних органів виконавчої влади, у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

13. До військовослужбовців, які мають право на пенсію за вислугою років, однак продовжують військову службу в Службі безпеки України застосовуються додаткові заходи фінансового стимулювання у виді збільшення посадових окладів з кожним календарним роком понад строк, з якого може призначатися пенсія за вислугу років. Обчислення календарного року здійснюється з урахуванням пільгових умов призначення пенсій військовослужбовцям.

Стаття 76. Речове та інше забезпечення співробітників Служби безпеки України

1. Співробітникам виплачується грошова компенсація на наймання житла й оплату комунальних послуг у розмірі, обумовленому законом про державний бюджет, у порядку, установленому Кабінетом України.

2. Співробітники забезпечуються за рахунок держави спеціальною формою одягу й іншим речовим майном за нормами, визначеними Кабінетом Міністрів Україниза узгодженням із Головою Служби безпеки України, з урахуванням особливостей проходження служби й у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

3. Співробітникам замість неодержаних предметів речового майна виплачується грошова компенсація в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

4. Окремі категорії співробітників забезпечуються продовольством за нормами, затвердженими визначеними Кабінетом Міністрів Україниза узгодженням із Головою Служби безпеки України, , з урахуванням особливостей проходження служби й у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

5. Співробітники мають право на відшкодування витрат за проїзд на транспорті по території України при:

– слідуванні на стаціонарне лікування за медичними показниками й назад;

– слідуванніі на медичне обстеження (огляд) і назад на підставі напрямку, виданого в порядку, установленому Урядом;

– переміщенні по службі;

– звільненні зі служби (крім звільнення за негативними обставинами).

6. Відшкодування витрат проводиться за нормами, визначеними Кабінетом Міністрів Україниза узгодженням із Головою Служби безпеки України, з урахуванням особливостей проходження служби й у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

7. Співробітникам при переміщенні по службі, пов'язаному з переїздом з одного населеного пункту до іншого на видаленні більш п'ятдесяти кі-

лометрів, виплачується підйомна допомога у розмірі двомісячного грошового забезпечення (заробітної плати) на самого співробітника й половини місячного грошового змісту на кожного члена родини, що переїхав з ним, у порядку, визначеному Головою Служби безпеки України.

8. Співробітники мають право на відшкодування витрат за перевезення до 10 тонн власного майна при переміщенні по службі й звільненні зі служби (крім звільнення за негативними обставинами)у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 77. Соціальний і правовий захист співробітників Служби безпеки України та членів їх сімей

1. Соціальний і правовий захист співробітників Служби безпеки України та членів їх сімей визначається і гарантується Законами України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", "Про державну службу", іншими законами України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Право на пільги зберігається за особами, які проходили службу в Службі безпеки України та звільнені у зв'язку із досягненням граничного віку перебування на службі, за станом здоров'я, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів та отримують пенсію відповідно до законодавства.

2. Для захисту життя, здоров'я, житла та майна співробітників Служби безпеки України від протиправних посягань і погроз у зв'язку з їх оперативно-службовою діяльністю Служба безпеки України проводить спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки в порядку, передбаченому цим Законом, Законом України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів", іншими актами законодавства та нормативно-правовими актами Служби безпеки України. Рішення про проведення зазначених у цій статті заходів у кожному конкретному випадку приймає начальник відповідного органу Служби безпеки України або уповноважена ним особа.

3. У разі затримання, арешту або засудження за межами України або на тимчасово окупованих територіях України співробітників Служби безпеки України у зв'язку з виконанням ними своїх посадових (службових) обов'язків держава сприяє їх звільненню. Період перебування цих осіб у місцях позбавлення волі зараховується їм до вислуги років (страхового стажу) у пільговому обчисленні, а також до стажу роботи за спеціальністю в порядку, визначеному законодавством.

4. За особами, зазначеними в частині третій цієї статті, зберігається виплата грошового забезпечення (оплати праці) у встановленому відповідно до цього Закону розмірі з урахуванням зміни вислуги років і розміру грошового забезпечення (оплати праці), а також компенсаційні виплати, встановлені цим Законом.

5. У разі виникнення обмежень для подальшого проходження служби співробітників Служби безпеки України внаслідок розкриття їхньої належ-

ності до оперативних підрозділів, структур прикриття або розкриття їхньої участі у проведенні оперативно-розшукових або контррозвідувальних заходів з незалежних від них обставин Служба безпеки України забезпечує подальше проходження ними служби відповідно до їхнього фаху та кваліфікації або створює умови для їхньої професійної перепідготовки.

6. Витрати, пов'язані з виконанням співробітниками Служби безпеки України завдань оперативно-службової діяльності, у тому числі використанням із зазначеною метою належного їм або членам їх сімей майна, компенсуються Службою безпеки України за нормами, визначеними Кабінетом Міністрів України, та у порядку, встановленому нормативно-правовими актами Служби безпеки України. Майнові збитки, завдані співробітникам Служби безпеки України та членам їх сімей у зв'язку з виконанням цими співробітниками посадових (службових) обов'язків, відшкодовуються Службою безпеки України за рахунок коштів державного бюджету в порядку, визначеному законодавством.

7. Передбачені законодавством гарантії співробітників під прикриттям, у тому числі право на забезпечення житлом, якими вони не можуть скористатися в загальному порядку через загрозу розкриття їх належності до Служби безпеки України, за їхньою згодою компенсуються у грошовій формі за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання цих органів, у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

8. У разі неможливості використання співробітником під прикриттям основних щорічних відпусток за один чи декілька років у повному обсязі дозволяється надання невикористаних частин таких відпусток після завершення виконання завдань під прикриттям без обмеження загальної тривалості такої відпустки або за їхнім бажанням виплачується компенсація за невикористані дні відпустки.

Стаття 78. Пенсійне забезпечення співробітників Служби безпеки України

1. Пенсійне забезпечення співробітників Служби безпеки України здійснюється відповідно до законів України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", "Про державну службу", інших актів законодавства з пенсійного забезпечення з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Співробітників Служби безпеки України мають право на пенсійне забезпечення за вислугу років незалежно від віку за наявності на день звернення за призначенням пенсії вислуги не менше 25 років у календарному обчисленні.

3. При обчисленні вислуги років, яка дає право на пенсійне забезпечення відповідно до цієї статті, прирівнюється:

з розрахунку 1 календарний рік проходження служби до 1,5 років вислуги у календарному обчисленні – час проходження служби в оператив-

них підрозділах Служби безпеки України, на які покладається виконання повноважень, передбачених цим Законом;

з розрахунку 1 календарний рік проходження служби до 3 років вислуги у календарному обчисленні – час безпосереднього перебування співробітників Служби безпеки України у терористичних, екстремістських організаціях або злочинних угрупованнях в порядку контррозвідувального впровадження або введення під легендою прикриття до злочинного угруповання відповідно до положень Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", а також Кримінального процесуального кодексу України.

4. Пенсія співробітників Служби безпеки України призначається в розмірі 80 відсотків від суми їхнього щомісячного грошового забезпечення (середньомісячної заробітної плати); за кожен рік вислуги понад 25 років – 2 відсотки відповідної суми грошового забезпечення (середньомісячної заробітної плати). Максимальний розмір пенсії, обчисленої відповідно до цієї статті, не повинен перевищувати 100 відсотків відповідної суми грошового забезпечення (заробітної плати).

5. Посадовий оклад, оклад за військовим званням, або надбавка за ранг державного службовця, який особа має відповідно до законодавства, надбавка за вислугу років, інші надбавки й доплати, з яких складається грошове забезпечення (заробітна плата), передбачені цим Законом, під час призначення пенсії враховуються в розмірах, установлених на дату звільнення зі служби, але не нижче за рівень грошового забезпечення (заробітної плати), встановлених для відповідних категорій співробітників на день звернення за пенсією.

6. До пенсії за вислугу років, призначеної згідно з цією статтею, встановлюються надбавки на утримання непрацездатних членів сім'ї та на догляд за одиноким пенсіонером у розмірах і за умов, передбачених законами України.

7. Співробітникам Служби безпеки України, що визнані інвалідами I або II групи, призначається пенсія по інвалідності в розмірах, передбачених частиною четвертою цієї статті, за наявності стажу служби в органах Служби безпеки України не менше 10 років.

8. Особи, звільнені зі служби в органах Служби безпеки України в порядку дисциплінарного стягнення з позбавленням військового звання або позбавлені рангу державного службовця за вироком суду, втрачають право на пенсійне забезпечення за вислугою років. Права на одержання пенсії, передбаченої цією статтею, позбавляються також особи, звільнені зі служби у зв'язку з засудженням за умисне кримінальне правопорушення, вчинене з використанням свого службового становища, або притягненням до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

9. Співробітникам, які не набули права на пенсійне забезпечення за вислугою років у порядку та на умовах, передбачених цією статтею, за на-

явності передбачених законом підстав пенсія призначається відповідно до Законів України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", "Про державну службу" або "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

10. Співробітникам Служби безпеки України, які мають одночасно право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їхнім вибором.

11. За пенсіонерами і членами їх сімей зберігаються пільги і гарантії соціального захисту, передбачені цим та іншими законами.

Стаття 79. Медичне та санаторно-курортне забезпечення співробітників Служби безпеки України та членів їх сімей

1. Держава гарантує співробітникам Служби безпеки України та членам їх сімей, працівникам та членам їх сімей, а також особам, звільненим з військової та державної служби у Службі безпеки України і членам їх сімей, належний рівень медичного та санаторно-курортного забезпечення. З цією метою у Службі безпеки України створюються та функціонують заклади охорони здоров'я, заклади оздоровлення та відпочинку.

2. Співробітники і працівники Служби безпеки України і члени їх сімей, а також особи, звільнені з військової та державної служби у Службі безпеки України, та члени їх сімей, мають право на безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Служби безпеки України, а також на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок з пільговою оплатою вартості путівок у санаторно-курортних закладах, закладах оздоровлення та відпочинку Служби безпеки України.

3. Співробітники, працівники Служби безпеки України, а також особи, звільнені з військової та державної служби у Службі безпеки України, на підставах та умовах, визначених законодавством України та нормативно-правовими актами Служби безпеки України, мають право на безоплатну медичну реабілітацію у санаторно-курортних закладах Служби безпеки України.

4. У разі відсутності за місцем проходження служби (роботи), проживання (тимчасового перебування) осіб, зазначених у частині першій цієї статті, відповідного закладу охорони здоров'я, фахівців або медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках така допомога надається іншими закладами охорони здоров'я незалежно від форми власності з компенсацією її вартості за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України.

5. Співробітники Служби безпеки України можуть направлятися на обстеження або лікування до іноземного медичного закладу з компенсацією вартості такого обстеження або лікування за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України, або інших не заборонених законом джерел з дотриманням вимог цього Закону.

6. Співробітникам Служби безпеки України один раз на рік виплачується грошова допомога на санаторно-курортне лікування (відпочинок) у розмірі їхнього щомісячного грошового забезпечення (середньомісячної заробітної плати).

7. Особи, які звільнилися з військової служби в Службі безпеки України та отримують пенсію відповідно до закону, або мають статус учасника бойових дій, і члени їхніх сімей, що проживають разом із ними, мають право на медичне обслуговування в тих медичних закладах, в яких вони перебували на обліку до звільнення військовослужбовця з військової служби у Службі безпеки України.

8. Співробітники Служби безпеки України і члени їх сімей, працівники, а також особи, звільнені з військової та державної служби у Службі безпеки України і члени їх сімей, користуються іншими пільгами та гарантіями у сфері охорони здоров'я, передбаченими законами України.

Стаття 80. Житлове забезпечення співробітників Служби безпеки України

1. Співробітники Служби безпеки України забезпечуються житлом на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством.

Співробітникам Служби безпеки України, які мають вислугу на службі 20 років і більше, та членам їхніх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням, грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. Такі жилі приміщення або грошова компенсація надаються їм один раз протягом усього часу проходження служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Порядок виплати співробітникам Служби безпеки України грошової компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення визначається Кабінетом Міністрів України.

2. Співробітники Служби безпеки України, що перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, при звільненні зі служби за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, залишаються на цьому обліку у Службі безпеки України до одержання житла з державного житлового фонду або, за їх бажанням, грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення та користуються правом позачергового одержання житла.

У разі смерті особи, звільненої зі служби на підставах, зазначених в абзаці першому цієї частини, яка відповідно до законодавства мала право на першочергове (позачергове) одержання житла, її сім'я зберігає право на одержання житла в тому самому порядку.

3. Співробітникам Служби безпеки України та членам їхніх сімей можуть надаватися житлові приміщення в гуртожитках та службові житлові приміщення в порядку і на умовах, визначених житловим законодавством та нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

4. У разі відсутності можливості розміщення співробітників Служби безпеки України в гуртожитках, забезпечення їх службовими житловими приміщеннями орган, підрозділ Служби безпеки України, за бажанням співробітника, виплачує йому грошову компенсацію за піднайом (найом) житлового приміщення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів.

Стаття 81. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності співробітника Служби безпеки України

1. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності співробітника Служби безпеки України (далі – одноразова грошова допомога) є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим Законом мають право на її отримання, у разі:

1) загибелі співробітника, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії іноземних держав під час перебування безпосередньо в районах та в період здійснення зазначених заходів, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті співробітника внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин, – у розмірі 750-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

2) смерті співробітника, що настала під час проходження ним служби, – у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

3) визначення співробітнику інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, протягом шести місяців після звільнення його зі служби внаслідок причин, зазначених у цьому пункті, – у розмірі до 400-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

4) визначення співробітнику інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в Службі безпеки України, протягом шести місяців після звільнення його зі служби внаслідок причин, зазначених у цьому пункті, – у розмірі до 300-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

5) отримання співробітником поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків та/або пов'язаного із проходженням служби, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності, – у розмірі залежно від встановленої інвалідності та ступеня втрати нею працездатності, але не менше ніж 70-кратний

прожитковий мінімум, встановлений законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

2. Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності співробітника Служби безпеки України встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 82. Компенсація витрат на поховання

1. Поховання співробітників, що загинули при проходженні служби або померлих у результаті каліцтва (поранення, травми, контузії), захворювання, проводиться за місцем служби або за бажанням їх родичів в іншому місці. Усі витрати, пов'язані з підготовкою до перевезення тіла, похованням, виготовленням і установкою надгробного пам'ятника, здійснюються за рахунок органів Служби безпеки України, у яких співробітники проходили службу, у розмірах, установлених Кабінетом Міністрів України.

2. Віддання шани співробітникам при похованні здійснюється в порядку, визначеному Головою Служби безпеки України.

РОЗДІЛ VII
ФІНАНСУВАННЯ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 83. Фінансування, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення Служби безпеки України

1. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення Служби безпеки України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, а також інших джерел, не заборонених законом.

Обсяг видатків на фінансування Служби безпеки України має становити не менше 1 відсотка запланованого обсягу внутрішнього валового продукту.

2. Видатки на здійснення і забезпечення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України належать до захищених видатків Державного бюджету України та таємних видатків.

3. Служба безпеки України в особі її Голови є головним розпорядником бюджетних коштів, у тому числі валютних, на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України відповідно до Бюджетного кодексу України.

4. Фінансування державних цільових програм з питань забезпечення державної безпеки здійснюється у встановленому законом порядку без урахування обсягів видатків на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України.

5. Компенсації та гарантії, передбачені цим Законом, надаються за рахунок і в межах бюджетних асигнувань на утримання Служби безпеки України.

6. Органи та підрозділи Служби безпеки України, що беруть участь у забезпеченні безпеки на залізничному, водному та повітряному транспорті, а також оборонних об'єктах і об'єктах критичної інфраструктури, забезпечуються обладнаними, у тому числі засобами зв'язку, службовими приміщеннями за рахунок коштів відповідних органів державної влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, які несуть витрати щодо їх утримання й експлуатації, а також річними службовими квитками для проїзду співробітників. Органі військової контррозвідки, крім того, забезпечуються автотранспортом, пально-мастильними матеріалами, озброєнням і іншим необхідним для життєдіяльності майном, а також житлом і охороною адміністративних будинків за рахунок бюджетних коштів, виділюваних для цих цілей Збройним Силам, іншим військам і військовим формуванням України.

7. Порядок фінансування витрат, пов'язаних зі здійсненням оперативно-службової діяльності в конспіративній формі, визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

8. Місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування сприяють Службі безпеки України, її органам і підрозділам у вирішенні житлових та інших соціально-побутових питань, забезпеченні транспортом і зв'язком.

Господарське забезпечення ц сфері енерго-, водо- і теплопостачання, транспорту, зв'язки (за винятком мереж телекомунікацій спеціального призначення), комунікацій, комунального й житлового господарства й інших систем життєзабезпечення Служби безпеки України, її органів та підрозділів здійснюється організацією, визначеною Кабінетом Міністрів України.

Стаття 84. Майно Служби безпеки України

1. Майно Служби безпеки України складає державне майно, у тому числі військове, закріплене за Службою безпеки України у визначеному законом порядку.

2. Служба безпеки України має в оперативному управлінні адміністративні приміщення та інші споруди, об'єкти охорони здоров'я, навчального, науково-дослідного, господарського і соціально-культурного призначення, відомчий житловий фонд, інше майно, необхідне для забезпечення її діяльності, земельні ділянки на праві постійного користування, у тому числі віднесені до земель оборони.

3. Служба безпеки України з метою виконання покладених на неї завдань може створювати на конспіративних засадах суб'єкти господарювання, які перебувають у її господарському віданні.

4. Суб'єкти господарювання, створені для забезпечення діяльності Служби безпеки України, не підлягають приватизації.

5. Правовий режим військового майна, що закріплене за Службою безпеки України, визначається Законом України "Про правовий режим май-

на у Збройних Силах України" з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

6. Норми забезпечення майном Служби безпеки України визначаються Службою безпеки України.

7. Служба безпеки України має право за бюджетні кошти здійснювати придбання майна, у тому числі нерухомого, та відчужувати його в установленому законодавством України порядку. Кошти, одержані від реалізації Службою безпеки України цього майна, є власними надходженнями Служби безпеки України та зараховуються до спеціального фонду бюджету.

8. Служба безпеки України має житловий фонд, у тому числі службовий, здійснює управління ним і може виступати замовником будівництва (придбання) житла. Порядок організації будівництва (придбання) житла для Служби безпеки України визначається Кабінетом Міністрів України.

9. Нерухоме майно, яке не використовується Службою безпеки України в мирний час, підлягає зберіганню за рахунок бюджетних коштів або може бути передане в оренду. Порядок передачі, реалізації, утилізації й списання майна, а також надання в майновий найом (оренду) нерухомого майна Служби безпеки України визначається Кабінетом Міністрів України.

10. Технічні засоби контррозвідки розробляються, створюються, програмуються, придбаваються, модернізуються, пристосовуються виключно Службою безпеки України або на її замовлення, і перебувають у власності держави та закріплюються на праві оперативного управління за цими органами, а в передбачених цим Законом випадках можуть передаватися ними в тимчасове користування іншим суб'єктам.

Стаття 85. Закупівлі для забезпечення потреб оперативно-службової діяльності Служби безпеки України

1. Закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб оперативно-службової діяльності Служби безпеки України здійснюються Службою безпеки України відповідно до законодавства України про закупівлі.

2. Закупівлі Службою безпеки України товарів, робіт і послуг, які становлять державну таємницю, а також оприлюднення інформації про ці закупівлі здійснюються з дотриманням вимог цього Закону та Закону України "Про державну таємницю". Віднесення інформації про предмет закупівлі та процедуру цієї закупівлі до державної таємниці здійснюється у встановленому законодавством порядку.

РОЗДІЛ VIII
ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СЛУЖБУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 86. Інформація про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність

1. Відомості або дані про Службу безпеки України (у тому числі персональні дані її співробітників, осіб, звільнених з органів Служби безпе-

ки України, та осіб, що сприяють або сприяли діяльності Служби безпеки України на конфіденційній основі), а також отримані або створені у зв'язку зі здійсненням Службою безпеки України визначених цим Законом функцій (далі – інформація про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність) є інформацією, особливості правового режиму захисту якої визначаються цим Законом.

2. Інформація про про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність, а також носії такої інформації обліковуються, обробляються, використовуються, передаються, зберігаються, змінюються, знеособлюються і знищуються в порядку, встановленому цим Законом та нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

3. Віднесення інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність до таємної або службової, надання доступу до неї, її розкриття здійснюються з дотриманням вимог цього Закону та інших актів законодавства у встановленому Головою Служби безпеки України порядку.

4. Захист інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність здійснюється в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Служби безпеки України. Захист інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність, яка віднесена до державної таємниці, здійснюється відповідно до Закону України «Про державну таємницю».

5. Інформація про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність надається іншим державним органам, особам, а також оприлюднюється (в тому числі у формі відкритих даних) виключно у випадках, передбачених цим або іншими законами України, та з дозволу Голови Служби безпеки України, його заступників або уповноважених керівників.

6. Інформація про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність не надається та не оприлюднюється, якщо існують обґрунтовані підстави вважати, що її надання або оприлюднення створить реальні чи потенційні загрози державній безпеці України, життю чи здоров'ю людини. Голова Служби безпеки України, його заступники або уповноважені керівники можуть відмовити в наданні інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність та/або її оприлюдненні, якщо він обґрунтовано вважає, що таке надання або оприлюднення створює загрози власній безпеці та безпеці оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

7. Не підлягає розголошенню інформація про належність співробітників Служби безпеки України до її оперативних підрозділів.

Стаття 87. Особливості оброблення інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність

1. Вдомості або дані про Службу безпеки України, які містяться в автоматизованих інформаційних, довідкових системах, обліках, реєстрах, бан-

ках або базах даних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, для забезпечення їх захисту або виконання завдань, покладених на Службу безпеки України, можуть оброблятися ними, володільцями або розпорядниками цих даних у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку.

2. Персональні дані співробітників Служби безпеки України, осіб, звільнених з органів Служби безпеки України, та осіб, що сприяють або сприяли діяльності Служби безпеки України на конфіденційній основі, які містяться в базах персональних даних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та відповідно до цього Закону належать до інформації з обмеженим доступом, для їх захисту або забезпечення виконання покладених на Службу безпеки Укураїни завдань можуть оброблятися Службою безпеки України у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку.

3. Працівники (співробітники) державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, які є розпорядниками або володільцями автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних, за розголошення відомостей, що були їм довірені або стали відомі у зв'язку із виконанням службових обов'язків, про вжиті відповідно до частини першої чи другої цієї статті заходи несуть відповідальність, визначену законом.

Стаття 88. Особливості державної реєстрації нормативно-правових актів Служби безпеки України

1. Нормативно-правові акти Служби безпеки України, які визначають порядок проведення контррозвідувальних заходів, оперативно-розшукових заходів та заходів з управління ризиками державної безпеки; ведення, закриття та зберігання контррозвідувальних справ; обліку, оброблення, використання, зберігання та знищення отриманої або створеної Службою безпеки України у процесі оперативно-службової діяльності інформації та її носіїв; встановлення конфіденційного співробітництва; виготовлення, обліку, використання, зберігання та знищення документів прикриття; обліку, використання та списання засобів контррозвідки, проведення оперативно-розшукових і контррозвідувальних заходів в умовах особливого періоду або антитерористичної операції, а також інші нормативно-правові акти цих органів, які регламентують питання організації та здійснення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, якщо вони зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян, підлягають державній реєстрації спеціально уповноваженою посадовою особою Міністерства юстиції України в порядку, що визначається спільними актами цього центрального органу виконавчої влади та Служби безпеки України.

Стаття 89. Особливості здійснення архівної справи у Службі безпеки України

1. Матеріальні носії інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність, яка не підлягає знищенню відповідно до цього або інших законів України, втратила своє значення для практичного використання Службою безпеки України, але має значущість для суспільства чи держави, наукову або історичну цінність, є специфічним видом архівних документів, які потребують особливих умов їх зберігання і використання відомостей, що в них містяться.

2. Архівні документиСлужби безпеки України передаються на постійне зберігання до Галузевого державного архіву Служби безпеки України.

РОЗДІЛ IX
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 90. Засади здійснення демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України

1. Підстави, система, принципи здійснення та предмет демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України визначаються відповідно до Конституції України та Закону України "Про національну безпеку України" з урахуванням особливостей, визначених цим розділом.

2. Заходи контролю за діяльністю Служби безпеки України проводяться уповноваженими законодавством органами та посадовими особами. Отримана ними за результатами контролю інформація обробляється, зберігається, передається або оприлюднюється з дотриманням передбачених цим Законом вимог.

3. Посадові особи органів, уповноважених на здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України, зобов'язані не допускати розголошення в будь-який спосіб інформації про оперативно-службову діяльність Служби безпеки України, або інформацію про її співробітників, яка стала їм відома у зв'язку зі здійсненням своїх повноважень.

4. Порядок здійснення в межах визначеної законом компетенції іншими органами та посадовими особами заходів контролю, пов'язаних із відвідуванням об'єктів Служби безпеки України або наданням доступу до визначеної у цьому Законі інформації, визначається законодавством України та спільними актами цих органів. За відсутності такого порядку або в разі його недотримання Служба безпеки України має право відмовити в наданні доступу до зазначених об'єктів або інформації.

Стаття 91. Особливості контролю Президента України за діяльністю Служби безпеки України

1. Президент України здійснює контроль за діяльністю Служби безпеки України як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, дорадчі й інші допоміжні органи і служби.

2. Постійний контроль за дотриманням конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій, контррозвідувальній діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці органів і підрозділів Служби безпеки України, а також контроль за відповідністю виданих Службою безпеки України нормативно-правових актів Конституції і законам України здійснюється спеціально призначеними Президентом України посадовими особами. Повноваження цих посадових осіб та правові гарантії їх діяльності визначаються Положенням, яке затверджується Президентом України.

3. Служба безпеки України регулярно у порядку, визначеному Президентом України, інформує Президента України, членів Ради національної безпеки і оборони України та посадових осіб, спеціально призначених Президентом України, щодо основних питань своєї діяльності, про випадки порушення законодавства, а також на їх вимогу надає інші необхідні відомості.

4. Голова Служби безпеки України до першого березня щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Служби безпеки України за минулий рік.

5. Голова Служби безпеки України несе персональну відповідальність за своєчасність, об'єктивність та повноту наданої інформації.

Стаття 92. Особливості парламентського контролю за діяльністю Служби безпеки України

1. Верховна Рада України здійснює парламентський контроль за діяльністю Служби безпеки України, в тому числі через уповноважені парламентські комітети.

Верховна Рада України приймає закони України, які визначають і регулюють її діяльність та повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання.

Повноваження парламентських комітетів визначаються Законом України «Про комітети Верховної Ради України», іншими законами України та постановами Верховної Ради України.

2. Парламентський контроль за додержанням Службою безпеки України конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснюють Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та комітети Верховної Ради України відповідно до предмету їх відання.

3. Голова Служби безпеки України до першого березня щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України за минулий рік.

Стаття 93. Контроль за фінансовою діяльністю Служби безпеки України

1. Зовнішній фінансовий контроль (аудит) за діяльністю Служби безпеки України здійснюється Рахунковою палатою України.

Стаття 94. Нагляд за додержанням законів

1. Нагляд за негласними й іншими слідчими та розшуковими діями функціональних підрозділів Центрального управління і регіональних ор-

ганів Служби безпеки України здійснюється Генеральним прокурором України, його заступниками, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора України прокурорами Генеральної прокуратури України та уповноваженими наказом керівника регіональної прокуратури прокурорами відповідних регіональних прокуратур у порядку, визначеному законом".

РОЗДІЛ X
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім статті 75, яка набирає чинності з 01 січня 2021 року.

Законодавчі й інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

2. З моменту набрання чинності цим Законом визнати такими, що втратили чинність:

Закон України "Про Службу безпеки України" від 25 березня 1992 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст. 382 із наступними змінами);

Закон України "Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України" від 20 жовтня 2005 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 4, ст. 53 із наступними змінами).

3. Внести зміни до таких законів України:

1) у Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131 із наступними змінами):

статтю 114-1 у назві та тексті після слів "військових формувань" доповнити словами "Служби безпеки України або розвідувальних органів України";

у назві та тексті статей 345, 347, 348 та 349 після слів "правоохоронного органу" доповнити словами "державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями або розвідувального органу";

у статті 361:

доповнити частинами третьою і четвертою такого змісту:

"3. Ті самі дії, якщо вони вчинені стосовно об'єкта критичної інформаційної інфраструктури, –

караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду, —

караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років";

у статті 361-1:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

"караються штрафом від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі від чотирьох до шести років";

абзац другий частини другої викласти в такій редакції:

"караються позбавленням волі на строк від шести до дев'яти років";

статтю 361-2 доповнити частинами третьою і четвертою такого змісту:

"3. Несанкціонований збут або розповсюдження створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства інформації з обмеженим доступом, яка обробляється на об'єктах критичної інформаційної інфраструктури, –

карається позбавленням волі на строк до семи років.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду, –

караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років.";

статтю 362 доповнити частинами четвертою і п'ятою такого змісту:

"4. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені стосовно об'єкта критичної інформаційної інфраструктури, –

караються позбавленням волі на строк від шести до дев'яти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5. Дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду, —

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.";

статтю 363 доповнити частиною другою такого змісту:

"2. Ті самі дії, вчинені стосовно об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, —

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.";

статтю 363-1 доповнити частинами третьою і четвертою такого змісту:

"3. Ті самі дії, що призвели до блокування інформації, яка оброблюється в об'єктах критичної інформаційної інфраструктури, —

караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду, —

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.";

2) у статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88 із наступними змінами):

абзац перший частини другої після цифр «201-1» доповнити цифрами «255, 256, 257», після цифр "359" доповнити словами і цифрами ", частинами третьою і четвертою статті 361, частиною третьою статті 361-2, частинами четвертою і п'ятою статті 362, частиною другою статті 363, частинами третьою і четвертою статті 363-1";

частину дев'яту доповнити абзацом другим такого змісту:

"Генеральний прокурор або його уповноважений заступник за поданням Голови Служби безпеки України або його заступника, а також регіональний прокурор за поданням начальника відповідного функціонального підрозділу Центрального управління Служби безпеки України або регіонального органу Служби безпеки України своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених частиною 1, а також частинами 3 – 5 цієї статті, до підслідності слідчих органів безпеки.";

3) у Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, № 51, ст. 1122 із наступними змінами):

главу 15 розділу II доповнити новою статтею 185-14 такого змісту:

"Стаття 185-14. Невиконання законних вимог співробітника Служби безпеки України або перешкоджання здійсненню Службою безпеки України визначених законом функцій або повноважень

Невиконання законних вимог співробітника Служби безпеки України, у тому числі приписів та офіційних застережень Служби безпеки України, залишення без розгляду пропозицій з питань забезпечення державної безпеки або невиконання актів, що видаються в Службі безпеки України, ненадання інформації на запит посадових (службових) осіб Служби безпеки України, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, перешкоджання здійсненню Службою безпеки України визначених законом функцій або повноважень –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

статтю 221 після цифр "185-13" доповнити цифрами "185-14";

пункт 23 частини другої статті 255 після слова "статті" доповнити цифрами "185-14,";

4) у Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 1992, № 22, ст. 303 із наступними змінами):

у статті 2 слова "та контррозвідувальних" виключити;

абзац четвертий статті 5 викласти в такій редакції:

"Служби безпеки України – оперативними, оперативно-технічними підрозділами й підрозділами оперативного документування Центрального управління та регіональних органів";

у частині першій статті 6:

пункт 1 після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"- осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей;";

пункт 2 викласти в такій редакції:

"2) необхідність перевірки осіб у зв'язку з прийняттям на службу (роботу) до Служби безпеки України або залученням до конфіденційного співробітництва чи використанням допомоги як гласних і негласних позаштатних працівників, а також запити уповноважених державних органів, установ і організацій про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці та робіт з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих і стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів";

частину четверту статті 9 викласти в такій редакції:

"У разі перевірки осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, прийняттям на службу (роботу) до Служби безпеки України або залученням до конфіденційного співробітництва, чи використанням допомоги як гласних і негласних позаштатних працівників, а також до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більш як два місяці. Додаткова перевірка громадянина, якому надано допуск до державної таємниці, може здійснюватися Службою безпеки України і після надання такого допуску та тривати протягом усього терміну його дії";

частину першу статті 9-1 доповнити пунктом 3-1 такого змісту:

"3-1) щодо осіб безвісно відсутніх – до їх розшуку або до набрання законної сили рішенням суду про визнання їх безвісно відсутніми або про оголошення їх померлими";

у частині першій статті 9-2:

доповнити пунктом 1-1 такого змісту:

"1-1) встановлення місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей";

пункт 4 викласти в такій редакції:

"4) завершення виконання оперативно-розшукових заходів у зв'язку з початком досудового розслідування;";

статтю 14 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

"Під час здійснення заходів прокурорського нагляду уповноваженим прокурорам не надаються документи, що містять відомості про осіб, залучених або тих, що були залучені до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, чи надання допомоги як негласних позаштатних працівників, про належність конкретних осіб до оперативних підрозділів Служби безпеки України, а також про методи, сили і засоби оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, планування, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення цих заходів.";

5) у Законі України "Про контррозвідувальну діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 2003, № 12, ст. 89 із наступними змінами):

доповнити статтею 1-1 такого змісту:

"Стаття 1-1. Контррозвідувальні заходи

Контррозвідувальні заходи – це заходи пошуку, впливу та протидії, спрямовані на забезпечення державної безпеки, які проводяться з використанням спеціальних засобів і методів.

Види контррозвідувальних справ та порядок проведення окремих контррозвідувальних заходів визначаються цим Законом та нормативно-правовими актами Служби безпеки України.";

у статті 7:

пункт 6 частини другої викласти у наступній редакції:

«6) виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, отримання інформації в інтересах державної безпеки України здійснювати на підставі відповідної контррозвідувальної справи за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, або його заступника, наступні заходи:

а) спостереження за особою, річчю або місцем, яке полягає у проведенні візуального спостереження за особою або певною річчю чи місцем у публічно доступних місцях із фіксацією відповідних відомостей та даних;

б) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, яке полягає у проведенні відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою;

в) зняття інформації в електронних інформаційних системах, яке полягає у пошуку, виявленні, фіксації відомостей або даних, що містяться в електронній інформаційній системі або її частині, шляхом доступу до такої системи або її частини без відома її власника, володільця або утримувача;

г) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, яке полягає в негласному проникненні до таких місць, житла чи володіння особи і, за потреби, фіксацією відомостей та даних про зазначені об'єкти;

д) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, яке полягає в локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів, провайдерів телекомунікацій, без розкриття змісту повідомлень, що передаються;

е) огляд кореспонденції, який полягає в негласному відборі за ідентифікаційними ознаками кореспонденції, її обробленні, знятті копій чи отриманні зразків.»

доповнити статтею 7-2 такого змісту:

„Стаття 7-2. Особливості розгляду судом клопотань про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів

1. Клопотання керівника оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність,або його заступника про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів, визначених пунктом 6 частини другої статті 7 цього Закону, розглядається уповноваженим слідчим суддею, в межах територіальної юрисдикції якого перебуває оперативний підрозділ.

У клопотанні про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів зазначаються:

1) найменування оперативного підрозділу, який вносить клопотання;

2) стислий виклад обставин, у зв'язку з якими подається клопотання, обґрунтування необхідності проведення контррозвідувального заходу;

3) вид контррозвідувального заходу, пропонований період його проведення в межах строку, зазначеного в частині шостій цієї статті;

4) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести контррозвідувальний захід;

5) посилання на наявність раніше отриманих дозволів суду на проведення контррозвідувальних заходів стосовно конкретної особи;

6) відомості про нормативно-правовий акт контррозвідувального органу, який визначає порядок проведення контррозвідувального заходу;

7) найменування оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку, сприяння якого є необхідним для організації та проведення контррозвідувального заходу.

2. Клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів передається з дотриманням вимог законодавства про охорону державної таємниці уповноваженому слідчому судді, визначеному відповідно до закону. Таке клопотання не підлягає реєстрації та розподілу із застосуванням інформаційних автоматизованих систем.

3. Розгляд клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів та постановлення ухвали про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу або про відмову в наданні дозволу здійснюється уповноваженим слідчим суддею невідкладно, але не пізніше дванадцяти годин з моменту його отримання, за участю особи, яка внесла клопотання, та/або інших уповноважених керівником оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, осіб.

Розгляд клопотань про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів здійснюється в закритому судовому засіданні без застосування технічних засобів фіксації.

4. Уповноважений слідчий суддя, розглядаючи клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів, встановлює достатність та обґрунтованість підстав для надання такого дозволу, про що постановляє відповідну ухвалу.

5. Ухвала про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу повинна містити відомості про:

1) найменування оперативного підрозділу, якому дозволено проведення контррозвідувального заходу;

2) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести контррозвідувальний захід;

3) вид контррозвідувального заходу та залежно від виду контррозвідувального заходу відомості про особу, що дають змогу її ідентифікувати, про місце або річ;

4) вимога до оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку (з зазначенням їх найменування) про надання сприяння в організації та проведенні контррозвідувального заходу (за необхідності);

5) найменування оперативно-технічного підрозділу Служби безпеки України, який залучається до проведення контррозвідувального заходу (за необхідності);

6) строк дії ухвали.

6. Строк дії ухвали про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу не може перевищувати шести місяців.

7. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення контррозвідувального заходупостановляється у разі невідповідності клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу вимогам частини першої цієї статті. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення контррозвідувального заходу має бути вмотивованою та містити обґрунтування причин такої відмови».

доповнити статтею 10-1 такого змісту:

"Стаття 10-1. Державний захист і стимулювання фізичних і юридичних осіб, які добровільно беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму в Україні

1. Державному захисту підлягають фізичні та юридичні особи, які добровільно беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму в Україні – системи передбачених законодавством сукупних контррозвідувальних, розвідувальних (в інтересах контррозвідки), режимних та адміністративно-правових заходів, спрямованих на забезпечення державної безпеки та захист національних інтересів України від зовнішніх і внутрішніх загроз, сприяють протидії розвідувальній, підривній, диверсійній, терористичній та іншій протиправній діяльності спеціальних служб іноземних держав, організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України, усуненню передумов до здійснення такої діяльності, а також локалізації можливих негативних наслідків.

2. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму в Україні, або їх близьких осіб у зв'язку зі здійсненням таких заходів правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні й інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

3. Підрозділи, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, можуть матеріально та морально заохочувати осіб, які беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму в Україні. Майнові збитки таким особам у зв'язку з виконанням заходів забезпечення контррозвідувального режиму за дорученням підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету".

6) у Законі України "Про державні цільові програми" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 25, ст. 352; 2014 р., № 4, ст. 61):

у статті 3:

частину першу доповнити новим абзацом такого змісту:

"контррозвідувальні, спрямовані на посилення контррозвідувальних спроможностей держави та забезпечення державної безпеки";

в абзаці 8 частини першої слова "та державної безпеки" виключити;

частину першу статті 6 після слів "центральні органи виконавчої влади" доповнити словами "розвідувальні органи України та Служба безпеки України";

частину першу статті 8 після слів "центральні органи виконавчої влади" доповнити словами "розвідувальні органи України та Служба безпеки України";

7) у Законі України "Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України, 2011, № 32, ст. 314 із наступними змінами):

частину шосту статті 6 після слів "частини першої статті 47" доповнити словами ", а також відомостей, зазначених у деклараціях осіб, визначених у статті 52-1";

статтю 10 доповнити частиною 6 такого змісту:

"6. У разі використання персональних даних особи при виконанні завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом, ця особа не повідомляється про вказаний факт до прийняття рішення за результатами такої діяльності або заходів";

8) у статті 1 Закону України "Про відкритість використання публічних коштів" (Відомості Верховної Ради України, 2015, № 16, ст. 109):

пункт 2 частини першої після слів "кошти державного бюджету" доповнити словами "(крім таємних видатків)";

доповнити новою частиною четвертою такого змісту:

"4. Не підлягає оприлюдненню згідно з цим Законом інформація про використання бюджетних коштів, яка є публічною інформацією, доступ до якої обмежено відповідно до закону";

9) частину четверту статті 3 Закону України "Про міжнародні договори України" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 50, ст. 540 із наступними змінами) доповнити новим абзацом такого змісту:

"Особливості укладення, реєстрації, зберігання, виконання, припинення та зупинення міжвідомчих міжнародних договорів України Службою безпеки України визначаються Президентом України";

10) частину другу статті 2 Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання" (Відомості Верховної Ради України, 2003, № 23, ст. 148 із наступними змінами) доповнити новим абзацом такого змісту:

"міжнародні передачі технічних засобів, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, які прямо чи опосередковано використовуються Службою безпеки України для здійснення оперативно-службової діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення";

11) у Законі України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (Відомості Верховної Ради України, 1993, № 45, ст. 425 із наступними змінами):

частину першу статті 6 доповнити новим пунктом 21 такого змісту:

"21) особи, які конфіденційно співробітничають зі Службою безпеки України, гласні і негласні позаштатні працівники, які виконували окремі завдання оперативно-службової діяльності Служби безпеки України під час воєнних конфліктів чи антитерористичної операції, інших заходів в умовах особливого періоду, перебуваючи безпосередньо в районах їх проведення.

Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, здійснюється у спосіб, що унеможливлює розголошення факту конфіденційного співробітництва осіб зі Службою безпеки України, території, де велися бойові дії, та періоди бойових дій визначаються Кабінетом Міністрів України";

у статті 7:

частину другу доповнити новим пунктом 15 такого змісту:

"15) осіб, які конфіденційно співробітничають зі Службою безпеки України, гласних і негласних позаштатних працівників, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії каліцтва або захворювання, одержаних при виконанні окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України під час воєнних конфліктів чи антитерористичної операції, інших заходів в умовах особливого періоду, перебуваючи безпосередньо в районах їх проведення";

у частині третій цифри "11 – 14" замінити цифрами "11 – 15";

статтю 10 доповнити новим пунктом 5 такого змісту:

"5) сім'ї гласних і негласних позаштатних працівників, осіб, які конфіденційно співробітничали зі Службою безпеки України і загинули або померли внаслідок поранення, контузії каліцтва або захворювання, одержаних при виконанні окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України під час воєнних конфліктів чи антитерористичної операції, інших заходів в умовах особливого періоду, перебуваючи безпосередньо в районах їх проведення";

у першому реченні частини сьомої статті 13 слово і цифри "пунктах 11 – 14" замінити словом і цифрами "пунктах 11 – 15";

статтю 17 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

"Витрати, пов'язані з наданням пільг та соціальних гарантій особам, які конфіденційно співробітничають зі Службою безпеки України, гласним і негласним позаштатним працівникам, які виконували окремі завдання оперативно-службової діяльності Служби безпеки України під час воєнних конфліктів чи антитерористичної операції, інших заходів в умовах особливого періоду, перебуваючи безпосередньо в районах їх проведення, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України".

У зв'язку з цим частини четверту – п'яту вважати відповідно частинами п'ятою – шостою;

12) частину четверту статті 39 Закону України "Про телекомунікації" (Відомості Верховної Ради України, 2004, № 12, ст. 155 із наступними змінами) після слів "здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових" та слів "сприяти проведенню оперативно-розшукових" доповнити словами "та контррозвідувальних";

13) у Законі України "Про технічні регламенти та оцінку відповідності" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 14, ст. 96):

абзаци третій – п'ятий частини першої статті 5 викласти в такій редакції:

"спрямовує і координує роботу центральних органів виконавчої влади, взаємодіє зі Службою безпеки України, на яких покладаються функції технічного регулювання щодо визначених об'єктів технічних регламентів (далі – відповідні державні органи);

затверджує перелік об'єктів технічних регламентів, щодо яких відповідні державні органи здійснюють функції технічного регулювання;

затверджує технічні регламенти, якщо їх не затверджено законами чи актами відповідних державних органів або міністерств, визначених у частині третій статті 8 цього Закону";

назву статті 8 після слова "влади" доповнити словами "та Служби безпеки України";

у статті 9:

в абзаці другому частини першої слово "Законами" замінити словами "У законах або технічних регламентах";

в абзаці першому частини четвертої слова "та центральних органів виконавчої влади" замінити словами "відповідних державних органів та міністерств, визначених у частині третій статті 8 цього Закону";

14) у Законі України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" (Відомості Верховної Ради України, 1994, № 11, ст. 50 із наступними змінами):

у назві та тексті Закону слова "працівників суду і правоохоронних органів" замінити словами "працівників суду, правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями" у відповідних відмінках;

у статті 1 слова "працівників правоохоронних органів" замінити словами "працівників правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у частині першій статті 2 слова "працівників правоохоронних органів" замінити словами "працівників правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у частині другій статті 2 слова "і правоохоронних органів" замінити словами "працівників правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 3 у назві та у тексті у всіх випадках слова "працівників суду і правоохоронних органів" замінити словами "працівників суду, правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 4 у назві та у тексті слова "працівників суду і правоохоронних органів" замінити словами "працівників суду, правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 5 слова "працівників суду і правоохоронних органів" замінити словами "працівників суду, правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

пункт "є" частини першої статті 5 після слів "зміна зовнішності" доповнити словами "персональних та/або біометричних даних";

у статті 6 слова "працівників суду і правоохоронних органів" замінити словами "працівників суду, правоохоронних і розвідувальних органів,

а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 7 слова "або правоохоронного органу" замінити словами "або правоохоронного і розвідувального органу, а також державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 9 слова "або правоохоронного органу" замінити словами "або правоохоронного і розвідувального органу, а також державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями";

статтю 10 викласти в такій редакції:

"За рішенням органів, що забезпечують безпеку, прийнятим відповідно до їх компетенції, може бути накладено тимчасову або постійну заборону на видачу володільцем або розпорядником персональних даних третім особам відомостей про місце проживання осіб, взятих під захист, та інших їхніх даних, які містяться у базах персональних даних. В окремих випадках дані, передбачені частиною першою цієї статті, за клопотанням або згодою осіб, взятих під захист, та рішенням органів, що забезпечують безпеку, можуть оброблятися ними в порядку, встановленому законодавством.";

у частині першій статті 11 слово "анкетні" замінити словом "персональні", а слово "особистих" виключити;

у статті 12 слова "або іншого правоохоронного органу" замінити словами "або іншого правоохоронного і розвідувального органу, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у частині другій статті 13 слова "або правоохоронного органу" замінити словами "або правоохоронного і розвідувального органу, а також державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у частині першій статті 15 слова "і працівників правоохоронних органів" замінити словами "і працівників правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у частині третій статті 15 слова "правоохоронних органів" замінити словами "правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 17 слова "і правоохоронних органів" замінити словами ", правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статты 21 слова "і правоохоронних органів" замінити словами ", правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

у статті 24 слова "і правоохоронних органів" замінити словами ", правоохоронних і розвідувальних органів, а також державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями";

15) у пункті 3 глави XII "Прикінцеві положення" Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" (Відомості Верховної Ради Укра-

їни, 2006 р., № 38, ст. 324; 2015 р., № 47, ст. 436) слова "також й" замінити словами "Службі безпеки України та";

16) у Дисциплінарному статуті Збройних Сил України, затвердженому Законом України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 197 із наступними змінами):

частину першу та другу статті 12 викласти в такій редакції:

"Керівники державних органів, на яких поширюється дія цього Статуту, користуються щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою Міністра оборони України, а їх заступники та командувачі відповідних військових формувань, які за посадою не є керівниками державних органів, – дисциплінарною владою командувача виду Збройних Сил України.

Керівники (начальники) структурних підрозділів Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної спеціальної служби транспорту України, Адміністрації Державної служби транспорту України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, начальники функціональних підрозділів Центрального управління Служби безпеки України зі статусом головного управління і вище користуються щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командира корпусу.

Керівники (начальники) регіональних (територіальних) органів і регіональних (територіальних) органів управління військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України користуються щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командувача військ оперативного командування, а начальники регіональних органів Служби безпеки України – дисциплінарною владою командира корпусу.

Керівники органів та підрозділів Служби безпеки України, які є державними службовцями, користуються дисциплінарною владою до підлеглих військовослужбовців відповідно до посади, яку вони обіймають, та граничного військового звання, передбаченого за аналогічною військовою посадою.";

частину сьому статті 85 викласти в такій редакції:

Порядок проведення службового розслідування встановлюється наказом Міністерства оборони України, Служби безпеки України, центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані військові формування.";

пункт "і" статті 15, статтю 44, частину другу статті 80 та статтю 115 після слів "Міністр оборони України" у всіх відмінках доповнити словами "Голова Служби безпеки України" у відповідних відмінках.

17) частину першу статті 24 Закону України "Про державну таємницю" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст. 93 із наступними змінами) викласти в такій редакції:

"Перевірка громадян у зв'язку з їх допуском до державної таємниці здійснюється Службою безпеки України у строк до двох місяців у порядку, встановленому цим Законом і Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність". Додаткова перевірка громадянина, якому надано допуск до державної таємниці, може здійснюватися Службою безпеки України і після надання такого допуску та тривати протягом усього терміну його дії";

18) пункт 2 частини другої статті 8 Закону України "Про захист персональних даних" викласти в такій редакції:

"2) отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані, крім випадків передачі персональних даних за запитами при виконанні завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом";

19) у Законі України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 35, ст. 358 з наступними змінами):

слова "спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України" в усіх випадках та відмінках замінити словами "оперативні підрозділи Служби безпеки України, які здійснюють протидію організованій злочинності та іншій злочинній діяльності, що становить загрозу державній безпеці";

статтю 24 викласти у такій редакції:

"Стаття 24. Повноваження комітетів Верховної Ради України

1. Верховна Рада України визначає комітети Верховної Ради України, до предмету відання яких належить:

а) контроль за виконанням законодавства про боротьбу з корупцією і організованою злочинністю, перевірка діяльності оперативних підрозділів Служби безпеки України, які здійснюють протидію організованій злочинності та іншій злочинній діяльності, що становить загрозу державній безпеці, і спеціальних підрозділів Національної поліції;

б) підготовка законопроектів, спрямованих на боротьбу з корупцією і організованою злочинністю;

в) вивчення практики застосування законів органами, які ведуть боротьбу з корупцією і організованою злочинністю, з метою вдосконалення законодавства та діяльності з питань боротьби з корупцією і організованою злочинністю, підготовку пропозицій щодо тлумачення норм законів;

г) надання згоди на створення і ліквідацію оперативних підрозділів Служби безпеки України, які здійснюють протидію організованій злочинності та іншій злочинній діяльності, що становить загрозу державній безпеці, спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Національної поліції, Державного бюро розслідувань, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органів прокуратури України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, а також надання згоди на призначення на посади та звільнення з

посад керівників зазначених у цьому підпункті підрозділів та підрозділів органів прокуратури України, що здійснюють нагляд за додержанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю.

2. Органи прокуратури України, Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, включаючи їх спеціальні підрозділи, зобов'язані надавати відповідним комітетам Верховної Ради України (відповідно до предмету їх відання) інформацію про свою діяльність, за винятком інформації, що може призвести до розголошення даних про осіб, які негласно співробітничають із спеціальним підрозділом по боротьбі з організованою злочинністю, і особу - учасника організованого злочинного угруповання, який співробітничає із спеціальними підрозділами, а також про осіб, щодо яких заведено оперативно-розшукові справи.";

20) Про внесення зміни до пункту 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення" Закону України „Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 43, ст.250, із наступними змінами):

абзац перший пункту 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення" після слів „Рахункової палати" доповнити словами „співробітників Служби безпеки України".

4. Кабінету Міністрів України:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність до цього Закону;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону;

забезпечити фінансування потреб Служби безпеки України в повному обсязі.

5. Службі безпеки України:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність до цього Закону;

запровадити мультифункціональну, інтегровану в усі оперативні та інформаційно-аналітичні підрозділи Служби безпеки України систему пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу та використання інформації з мережі Інтернет, засобів масової інформації та інших відкритих джерел. Для забезпечення організації та координації діяльності підрозділів Служби безпеки України в рамках функціонування цієї системи утворити спеціалізований підрозділ Центрального управління Служби безпеки України.

Голова Верховної Ради
України

Проект

ЗАКОНУ УКРАЇНИ
Про внесення змін до Закону України „Про Службу безпеки України" щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України"[16]

Номер, дата реєстрації:
3196 від 10.03.2020

Вноситься Президентом України

Верховна Рада України **постановляє**:

І. Внести до Закону України „Про Службу безпеки України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 27, ст. 382 з наступними змінами) зміни, виклавши його в такій редакції:

„ЗАКОН УКРАЇНИ
Про Службу безпеки України

Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності Служби безпеки України.

РОЗДІЛ І
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

безпекове середовище – сукупність явищ, обставин, умов, станів, характеристик та інших чинників, що впливають на рівень державної безпеки;

загрози державній безпеці – явища, тенденції і чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити самозбереження основ національної безпеки, захищеність національних цінностей, які забезпечують існування суверенної держави Україна та виконання нею своїх функцій, а також досягнення відповідних національних цілей та реалізацію національних інтересів;

конспірація – приховування (збереження у таємниці) шляхом застосування спеціальних заходів і засобів шифрування та обмеження у встанов-

[16] Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України. Проект Закону України від 10.03.2020 № 3196. . // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68347

леному законодавством порядку доступу до відомостей щодо сил, засобів, дій, методів, форм, планів і намірів Служби безпеки України;

оперативно-службова діяльність – діяльність оперативних та інших підрозділів Центрального управління Служби безпеки України, органів, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України з виконання її завдань, здійснення функцій і реалізації повноважень;

ризик державної безпеки – кількісна та якісна міра небезпеки, що враховує ймовірність реалізації загрози державній безпеці та настання внаслідок цього негативних наслідків;

розвідувально-підривна діяльність – здійснювані спеціальними службами іноземних держав, а також організаціями, установами, формуваннями, угрупованнями, структурами й утвореннями, окремими особами розвідувальні акції (добування інформації, що може бути використана для створення чи реалізації загроз державній безпеці та/або підвищення зумовлених ними ризиків) та/або підривні акції (вплив на суспільні відносини, що становить чи може становити загрозу державній безпеці та/або підвищує ризики державної безпеки);

управління ризиками державної безпеки – процес прийняття та забезпечення виконання управлінських рішень з визначення, оцінки, моніторингу та контролю ризиків державної безпеки, що спрямовані на їх нейтралізацію або мінімізацію.

2. Інші терміни в цьому Законі вживаються у значенні, наведеному в інших законах України.

Стаття 2. Статус та завдання Служби безпеки України

1. Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України.

2. На Службу безпеки України покладається виконання таких завдань:

1) протидія розвідувально-підривній діяльності проти України, а також іншим загрозам державній безпеці України;

2) боротьба з тероризмом та кібертероризмом;

3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури, а також контррозвідувальний захист економічного добробуту України від впливу спеціальних служб іноземних держав, іноземних підприємств, організацій та установ; контррозвідувальне забезпечення реалізації фундаментальних національних інтересів України;

4) попередження, виявлення та припинення злочинів проти основ національної безпеки, миру і безпеки людства, розповсюдження зброї масового ураження та інших злочинів, які становлять загрозу державній безпеці України;

5) охорона державної таємниці.

Служба безпеки України під час виконання покладених на неї завдань діє з неухильним дотриманням прав і основоположних свобод людини, ви-

являючи до неї гуманне ставлення, не допускаючи незаконного втручання в її особисте і сімейне життя.

3. Служба безпеки України є головним органом із забезпечення державної безпеки, боротьби з тероризмом, спеціально уповноваженим державним органом у сфері контррозвідувальної діяльності, а також з питань забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони.

4. Служба безпеки України входить до складу сил безпеки сектору безпеки і оборони, підпорядкована Президентові України та підконтрольна Верховній Раді України.

Стаття 3. Функції Служби безпеки України

1. Для виконання покладених на неї завдань Служба безпеки України здійснює:

1) контррозвідувальну діяльність;

2) управління ризиками державної безпеки;

3) оперативно-розшукову діяльність;

4) діяльність із забезпечення охорони державної таємниці;

5) досудове розслідування кримінальних правопорушень, підготовка чи вчинення яких становить загрозу державній безпеці.

2. Виконання інших функцій може бути покладене на Службу безпеки України виключно законом.

Стаття 4. Правові засади діяльності Служби безпеки України

1. Правовими засадами діяльності Служби безпеки України є Конституція України, Закон України „Про національну безпеку України", цей та інші закони України, міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, а також видані на їх основі інші акти законодавства України.

Стаття 5. Принципи діяльності Служби безпеки України

1. Служба безпеки України здійснює діяльність, керуючись принципами:

1) верховенства права;

2) законності;

3) неупередженості та справедливості;

4) рівності всіх перед законом;

5) поваги й неухильного дотримання прав і свобод людини й громадянина;

6) захисту прав і свобод людини й громадянина, інтересів суспільства й держави;

7) відповідальності перед Українським народом;

8) позапартійності, політичної нейтральності та незалежності;

9) поєднання єдиноначальності, колегіальності та субординації;

10) оптимального співвідношення прозорості та конспірації.

2. Втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб в оперативно-службову діяльність Служби безпеки України забороняється, крім випадків, передбачених законом.

РОЗДІЛ ІІ
СТРУКТУРА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 6. Загальна структура і чисельність Служби безпеки України

1. Загальну структуру Служби безпеки України складають Центральне управління, регіональні органи, заклади (підрозділи закладів) і установи Служби безпеки України.

2. Організаційна структура Служби безпеки України в межах визначеної законом загальної структури і загальної (граничної) чисельності затверджується Головою Служби безпеки України з урахуванням особливостей безпекового середовища.

Організаційно-штатна структура функціональних підрозділів Центрального управління, регіональних органів, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України визначається Головою Служби безпеки України.

3. Центральне управління, регіональні органи, заклади (підрозділи закладів) і установи Служби безпеки України є юридичними особами, мають печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, інші печатки і штампи, рахунки в банках, у тому числі валютні.

4. Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій при Службі безпеки України, функціонує Антитерористичний центр.

З урахуванням потреб безпекового середовища при Службі безпеки України за рішенням Ради національної безпеки і оборони України можуть утворюватися інші координаційні структури, що координують діяльність суб'єктів забезпечення державної безпеки, спрямовану на протидію загрозам державній безпеці.

Положення про Антитерористичний центр та координаційні структури при Службі безпеки України затверджуються Президентом України.

5. Загальна (гранична) чисельність Служби безпеки України становить 15 000 осіб. В особливий період, в умовах надзвичайного стану загальна (гранична) чисельність Служби безпеки України може бути збільшена до 20 000 осіб, а на період дії воєнного стану чи стану війни – до кількості згідно з Мобілізаційним планом України.

6. Служба безпеки України через Центральне управління Служби безпеки України спрямовує і координує діяльність закладів, установ і підприємств, створюваних відповідно до статті 43 цього Закону, а також інших

закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління Служби безпеки України.

Органи, заклади, установи і підприємства, зазначені у цій частині, не входять до загальної структури Служби безпеки України, а їх співробітники (працівники) не входять до загальної чисельності Служби безпеки України.

Стаття 7. Центральне управління Служби безпеки України

1. Центральне управління Служби безпеки України є органом Служби безпеки України, який відповідає за стан державної безпеки, спрямовує, координує та контролює діяльність регіональних органів, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України, координаційних структур, які функціонують при ній, а також закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління Служби безпеки України.

2. До складу Центрального управління Служби безпеки України входять оперативні та інші функціональні підрозділи, що забезпечують виконання завдань, здійснення функцій та реалізацію повноважень Служби безпеки України.

3. Центральне управління Служби безпеки України видає нормативно-правові та розпорядчі акти.

Стаття 8. Регіональні органи Служби безпеки України

1. Регіональні органи Служби безпеки України створюються і функціонують у відповідних адміністративно-територіальних одиницях України. Дислокація та територіальна юрисдикція регіональних органів Служби безпеки України можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України.

2. З урахуванням особливостей безпекового середовища органи та/або підрозділи Служби безпеки України можуть створюватися і дислокуватися на об'єктах державної власності та об'єктах критичної інфраструктури, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, у Збройних Силах України та інших утворених відповідно до закону військових формуваннях.

3. Регіональні органи Служби безпеки України з питань оперативно-службової діяльності підзвітні та підконтрольні Центральному управлінню Служби безпеки України.

Стаття 9. Заклади (підрозділи закладів) і установи Служби безпеки України

1. Заклади (підрозділи закладів) і установи Служби безпеки України забезпечують діяльність Центрального управління та регіональних органів Служби безпеки України з виконання завдань, здійснення функцій та реалізації Службою безпеки України своїх повноважень.

2. У своїй діяльності заклади (підрозділи закладів) і установи Служби безпеки України підзвітні та підконтрольні Центральному управлінню Служби безпеки України.

Стаття 10. Керівництво Служби безпеки України

1. Керівництво діяльністю Служби безпеки України, її Центрального управління здійснює Голова Служби безпеки України, який несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України.

2. Голова Служби безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України.

Строк повноважень Голови Служби безпеки України становить шість років.

Після закінчення строку повноважень Голова Служби безпеки України продовжує виконувати свої обов'язки до призначення на посаду в установленому порядку нового Голови Служби безпеки України.

3. На посаду Голови Служби безпеки України може бути призначений громадянин України, який володіє державною мовою, має вищу освіту, за своїми діловими та моральними якостями, станом здоров'я спроможний ефективно виконувати відповідні службові обов'язки.

Не може бути призначена на посаду Голови Служби безпеки України особа, яка:

1) підпадає під обмеження, встановлені частиною другою статті 23 цього Закону;

2) впродовж трьох років до призначення на посаду Голови Служби безпеки України, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією;

3) впродовж трьох років до призначення на посаду Голови Служби безпеки України постійно перебувала за кордоном або була пов'язана трудовими відносинами з іноземними роботодавцями. У цьому випадку під постійним перебуванням за кордоном вважається перебування строком більше 555 днів протягом трьох років перед призначенням, за виключенням строку перебування у складі державних установ України за кордоном або відрядження за кордон державними органами України;

4) має громадянство (підданство) іноземної держави.

4. Голова Служби безпеки України:

1) організовує та спрямовує оперативно-службову діяльність Служби безпеки України;

2) забезпечує виконання покладених на Службу безпеки України завдань та контроль за їх виконанням;

3) представляє Службу безпеки України у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, а також з дозволу Президента України – з компетентними органами іноземних держав, до повноважень яких належить здійснення контррозвідувальної, розвідувальної й правоохоронної діяльності, та з міжнародними організаціями;

4) видає розпорядчі акти з питань, віднесених до його компетенції, дає доручення, які є обов'язковими для виконання співробітниками та працівниками Служби безпеки України;

5) призначає на посади та звільняє з посад співробітників Служби безпеки України, зазначених у частині першій статті 24 цього Закону;

6) визначає в межах граничної чисельності перелік посад у Службі безпеки України, що підлягають заміщенню співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, та граничні спеціальні звання за цими посадами (крім посад, що підлягають заміщенню співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються вищі спеціальні звання), а також перелік посад, що підлягають заміщенню державними службовцями та працівниками Служби безпеки України;

7) присвоює співробітникам Служби безпеки України відповідно до законодавства спеціальні звання, крім вищих спеціальних звань, які присвоюються Президентом України;

8) заохочує або накладає дисциплінарні стягнення на співробітників та працівників Служби безпеки України;

9) вносить в установленому порядку Президентові України подання щодо представлення до відзначення співробітників та працівників Служби безпеки України державними нагородами України;

10) звітує про діяльність Служби безпеки України в порядку, визначеному законодавством.

Голова Служби безпеки України здійснює інші повноваження відповідно до закону.

5. Голова Служби безпеки України має заступників, у тому числі перших. Заступники Голови Служби безпеки України виконують повноваження відповідно до розподілу функціональних обов'язків, який затверджується Головою Служби безпеки України.

6. Повноваження Голови Служби безпеки України припиняються у зв'язку із закінченням строку його повноважень, смертю або звільненням з посади.

7. Голова Служби безпеки України звільняється з посади з таких підстав:

1) задоволення поданої ним письмової заяви про звільнення з посади за власним бажанням;

2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;

3) досягнення шістдесяти п'яти років;

4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я згідно з висновком відповідної медичної комісії, що створюється за ініціативою Президента України рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

5) порушення Конституції та законів України, систематичного невиконання ним службових обов'язків та/або виявлення його невідповідності займаній посаді;

6) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмежено дієздатним, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

7) набрання стосовно нього законної сили обвинувальним вироком суду;

8) припинення громадянства України або виїзд на постійне місце проживання за межі України, набуття громадянства (підданства) іншої держави;

9) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченим Законом України"Про запобігання корупції", встановленим рішенням суду, що набрало законної сили;

10) набрання законної сили рішення суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

11) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Голова Служби безпеки України не може бути звільнений з посади з підстав, не передбачених цим Законом.

Стаття 11. Колегія Служби безпеки України

1. У Службі безпеки України діє колегіальний дорадчий орган – колегія, яка визначає шляхи виконання покладених на Службу безпеки України завдань, приймає рішення за основними напрямами та проблемами оперативно-службової діяльності.

2. До складу колегії входять Голова Служби безпеки України, його заступники. За рішенням Голови Служби безпеки України до складу колегії можуть входити також інші особи.

3. Рішення колегії приймаються більшістю голосів від її складу.

4. Положення про колегію Служби безпеки України затверджується Головою Служби безпеки України.

РОЗДІЛ ІІІ
ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 12. Повноваження Служби безпеки України

1. Служба безпеки України, її органи, відповідні підрозділи, заклади (підрозділи закладів), установи та співробітники з метою виконання покладених завдань при здійсненні визначених цим Законом функцій наділені такими повноваженнями, як:

1) здійснювати контррозвідувальне забезпечення:

органів державної влади, правоохоронних та розвідувальних органів, закордонних дипломатичних установ України та інших державних органів,

Збройних Сил України, інших утворених відповідно до закону військових формувань, а також об'єктів критичної інфраструктури;

дотримання контррозвідувального режиму;

реалізації державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, науково-технічного потенціалу України, військово-технічного співробітництва, а також дотримання міжнародних режимів нерозповсюдження;

2) здійснювати контррозвідувальні заходи на підставах та в порядку, передбаченими Законом України „Про контррозвідувальну діяльність";

3) забезпечувати Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, інших споживачів, визначених цим Законом, інформацією, здобутою або створеною під час оперативно-службової діяльності Служби безпеки України;

4) розробляти та здійснювати на підставі аналізу та оцінювання ризиків державної безпеки заходи, спрямовані на усунення загроз державній безпеці, нейтралізацію та/або мінімізацію їх негативних наслідків, а також на управління відповідними ризиками;

5) брати участь у проведенні комплексного огляду сектору безпеки і оборони та підготовці проекту Стратегії національної безпеки України, документів довгострокового, середньострокового і короткострокового планування у сфері національної безпеки України і забезпечувати їх виконання в межах визначеної законодавством компетенції;

6) здійснювати розвідувальні заходи з метою отримання інформації в інтересах контррозвідки в порядку, визначеному законом;

7) здійснювати оперативно-розшукові заходи на підставах та в порядку, передбаченими законом;

8) здійснювати заходи, спрямовані на боротьбу з тероризмом і фінансуванням тероризму, попередження та припинення діяльності на території України міжнародних терористичних організацій;

9) здійснювати заходи, спрямовані на протидію розвідувально-підривній діяльності проти України, зокрема здійснюваної з використанням організованих злочинних угруповань;

10) здійснювати заходи, спрямовані на протидію транснаціональній організованій злочинності, а також незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів відповідно до міжнародних зобов'язань України;

11) сприяти попередженню та припиненню діяльності на території України незаконних збройних і воєнізованих формувань, інших угруповань або об'єднань, діяльність яких створює загрози державній безпеці;

12) здійснювати через відповідні координаційні структури, створені при Службі безпеки України, координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом;

13) брати участь у проведенні контрдиверсійних заходів, здійснювати через відповідні координаційні структури, створені при Службі безпеки України, координацію контрдиверсійних заходів;

14) здійснювати заходи, спрямовані на протидію кіберрозвідкам іноземних держав, боротьбу з кібертероризмом і кібершпигунством, іншими проявами кіберзлочинності, наслідки якої можуть створити загрозу життєво важливим інтересам держави; негласно перевіряти готовність об'єктів критичної інфраструктури до можливих кібератак та кіберінцидентів; розслідувати кіберінциденти та кібератаки щодо державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимоги щодо захисту якої встановлено законом, критичної інформаційної інфраструктури; забезпечувати реагування на кіберінциденти у сфері державної безпеки; здійснювати координацію діяльності зі створення, застосування та розвитку загальнодержавної системи виявлення кібератак, протидії акціям кібертероризму і кібершпигунства щодо об'єктів критичної інформаційної інфраструктури;

15) брати участь у забезпеченні системи стратегічних комунікацій, проводити спеціальні інформаційні операції; протидіяти проведенню проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, загострення суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації;

16) створювати та використовувати власні бази та банки даних, інформаційні масиви, інформаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи, Інтернет-ресурси, вести спеціальний оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються актами Служби безпеки України;

17) здійснювати в установленому законом порядку досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності органів безпеки, розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням таких кримінальних правопорушень, а також застосовувати передбачені законом заходи забезпечення кримінального провадження;

18) брати участь у виявленні необґрунтованих активів та зборі доказів їх необґрунтованості у порядку та в межах компетенції, визначеної законодавством, з метою забезпечення відшкодування завданих державі збитків і шкоди;

19) складати в установленому законом порядку протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Служби безпеки України, та застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

20) безпосередньо використовувати технічні засоби для негласного пошуку, контролю, відбору, фіксації та обробки відомостей у межах оперативно-розшукових, контррозвідувальних справ і кримінальних проваджень, а також впроваджувати устаткування, необхідне для здійснення заходів зі зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж на технічних

засобах телекомунікацій для використання органами досудового розслідування та уповноваженими законом оперативними підрозділами;

21) реалізовувати державну політику у сфері охорони державної таємниці, у тому числі під час взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями з питань обміну інформацією з обмеженим доступом та її безпеки, забезпечувати охорону державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони;

22) здійснювати технічне регулювання у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації та контроль за їх обігом;

23) надавати державним органам, органам місцевого самоврядування, утвореним відповідно до закону військовим формуванням, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності, їх посадовим (службовим) особам обов'язкові для розгляду рекомендації, які стосуються питань забезпечення державної безпеки, усунення причин і умов, що можуть сприяти реалізації загроз державній безпеці або підвищенню зумовлених ними ризиків, шляхів мінімізації та/або нейтралізації негативних наслідків реалізації загроз державній безпеці, а також управління ризиками державної безпеки;

24) брати участь у розробці та проведенні заходів, що стосуються в'їзду осіб в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, а також з питань забезпечення прикордонного режиму і протидії порушенням митних правил; давати з цих питань доручення Державній прикордонній службі України в порядку, визначеному законодавством;

25) використовувати добровільну допомогу фізичних та юридичних осіб, у тому числі на договірних засадах; залучати осіб до добровільного негласного співробітництва на конфіденційній основі в порядку, визначеному законодавством;

26) використовувати співробітників Служби безпеки України під прикриттям, гласних і негласних позаштатних працівників, а також виготовляти, придбавати або іншим чином набувати та використовувати документи прикриття, заздалегідь ідентифіковані або несправжні (імітаційні) засоби, створювати та використовувати структури прикриття в порядку, передбаченому законодавством, а також вживати інших заходів забезпечення конспірації;

27) відряджати із залишенням на службі у Службі безпеки України співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, до інших державних органів, підприємств, установ, організацій, направляти до компетентних органів іноземних держав, до повноважень яких нале-

жить здійснення контррозвідувальної, розвідувальної та правоохоронної діяльності, а також до міжнародних організацій;

28) направляти із залишенням на службі в Службі безпеки України співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, для роботи в органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях недержавної форми власності за згодою керівників відповідних органів, підприємств, установ та організацій;

29) здійснювати контррозвідувальне впровадження;

30) використовувати і застосовувати у порядку, передбаченому законом, фізичний вплив (силу), спеціальні засоби та вогнепальну зброю;

31) здійснювати опитування осіб, одержувати від них документи, знімати з документів копії за згодою відповідних осіб;

32) заходити до приміщень та на земельні ділянки фізичних осіб за згодою їх власників або володільців; проникати у житлові, службові, виробничі й інші приміщення, на території та земельні ділянки на підставі судового рішення, а у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, – без судового рішення з наступним невідкладним повідомленням прокурора;

33) заходити на територію державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій та до службових приміщень, на об'єкти Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань у порядку, погодженому з керівниками відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, з командуванням військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань;

34) з метою проведення оперативно-розшукових, контррозвідувальних заходів або процесуальних дій безперешкодно входити за службовими посвідченнями на територію та у службові приміщення державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, на об'єкти Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань;

35) за письмовим розпорядженням начальника (керівника) або заступника начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління, регіонального органу Служби безпеки України безперешкодно за службовими посвідченнями входити у пункти пропуску через державний кордон України, отримувати доступ у зони митного контролю та до прикордонної смуги, контрольованого прикордонного району;

36) здійснювати у встановленому порядку перевірку осіб у зв'язку з призначенням на посади у Службі безпеки України, залученням до конфіденційного співробітництва чи використанням їх допомоги як гласних і негласних позаштатних працівників, оформленням допуску державної

таємниці, допуском на об'єкти критичної інфраструктури; осіб, що мають громадянство (підданство) іншої держави, запрошених на роботу до державних органів України; за результатами такої перевірки надавати державним органам України пропозиції щодо відмови у прийнятті осіб, які мають громадянство (підданство) іншої держави, на роботу до таких органів України, а також вносити пропозиції Президенту України щодо надання та відмови у наданні іноземцям доступу до державної таємниці;

37) брати участь у проведенні спеціальної перевірки, передбаченої Законом України „Про запобігання корупції", стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад із підвищеним корупційним ризиком, а також щодо допуску осіб до виконання особливих робіт; інших спеціальних перевірках у випадках, встановлених законодавством;

38) здійснювати наукову, науково-технічну та науково-організаційну діяльність, виконувати наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки, виступати замовниками таких робіт, впроваджувати їх результати в практичну діяльність Служби безпеки України;

39) здійснювати судово-експертне та техніко-криміналістичне (у тому числі вибухотехнічне) забезпечення слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукової, контррозвідувальної та антитерористичної діяльності;

40) залучати як спеціалістів та експертів фахівців інших державних органів та органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій, а також користуватися послугами фахівців підприємств, установ, організацій інших форм власності за їх згодою, у тому числі на договірній основі;

41) використовувати у невідкладних випадках, з наступним відшкодуванням завданих збитків, засоби зв'язку, транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам, для припинення кримінальних правопорушень, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у їх вчиненні, для проїзду до місця події, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, що потребують екстреної медичної допомоги;

42) забезпечувати власну безпеку співробітників та працівників Служби безпеки України, членів їх сімей, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, гласних і негласних позаштатних працівників Служби безпеки України, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві за фактами правопорушень, досудове розслідування яких здійснюється слідчими органів безпеки;

43) здійснювати міжнародне співробітництво.

Інші повноваження Служби безпеки України визначаються виключно законом.

2. Оперативно-службова діяльність Служби безпеки України передбачає поєднання гласних і негласних методів, а також здійснюється з дотриманням вимог конспірації.

Форми, методи і засоби реалізації Службою безпеки України своїх повноважень визначаються законодавством, у тому числі актами Служби безпеки України, зміст яких може становити державну таємницю. Застосування відповідних форм, методів і засобів не повинно мати на меті заподіяння шкоди життю та здоров'ю людини, приниження її честі та гідності, а також заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу.

3. Забороняється залучення Служби безпеки України, її органів, закладів (підрозділів закладів), установ та співробітників до проведення слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій за фактами кримінальних правопорушень, не віднесених до підслідності органів безпеки.

4. В оперативно-службовій діяльності Служба безпеки України може використовувати електронний документообіг у порядку, визначеному законодавством.

Стаття 13. Здобування інформації Службою безпеки України під час оперативно-службової діяльності

1. Здобування (збирання та/або отримання) інформації, у тому числі персональних даних, здійснюється з метою виконання покладених на Службу безпеки України завдань безпосередньо її органами, закладами (підрозділами закладів), установами та співробітниками, особами, залученими до конфіденційного співробітництва, гласними і негласними позаштатними працівниками.

2. Служба безпеки України здійснює моніторинг відкритих джерел інформації, а також інші заходи, спрямовані на збирання інформації, необхідної для виконання завдань Служби безпеки України.

3. Служба безпеки України має право отримувати у встановленому порядку інформацію від правоохоронних та інших державних органів, військових формувань, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та фізичних осіб.

Запит про надання інформації підписується начальником (керівником) або заступником начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління Служби безпеки України або регіонального органу Служби безпеки України.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів надати Службі безпеки України запитувану інформацію безоплатно. У разі неможливості надання запитуваної інформації такий суб'єкт повинен невідкладно у письмовій формі повідомити про це відповідний підрозділ Центрального управління або регіональний орган Служби безпеки України, який звернувся із запитом, з обґрунтуванням причин неможливості надання інформації. Служба безпеки України за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації, але не більше ніж на два робочих дні.

4. Отримання розвідувальної інформації, необхідної для виконання завдань, покладених на Службу безпеки України, здійснюється у порядку, встановленому законом та актами Президента України.

5. З метою отримання інформації, якщо вона не може бути одержана із загальнодоступних джерел, Служба безпеки України може використовувати спеціальні методи і засоби збирання інформації, у тому числі спеціальні технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації. Застосування спеціальних методів і засобів збирання інформації, пов'язане з обмеженням прав і свобод людини, здійснюється з дотриманням вимог, передбачених Конституцією та законами України.

6. З метою отримання інформації, необхідної для виконання покладених на Службу безпеки України завдань, вона на безоплатній основі здійснює прямий доступ до автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації.

Порядок прямого доступу Служби безпеки України до інформаційних ресурсів, зазначених в абзаці першому цієї частини, визначається відповідними угодами або на підставі спільних актів.

За відсутності угод та законодавчих вимог щодо прямого доступу до державних електронних інформаційних ресурсів та автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків або баз даних, обмін інформацією з держателями (адміністраторами) таких інформаційних ресурсів здійснюється в порядку, передбаченому частиною сьомою цієї статті.

7. З метою встановлення ідентичності осіб або отримання іншої необхідної для виконання покладених на неї завдань інформації Служба безпеки України має право на підставі запиту за підписом начальника (керівника) або заступника начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України одержувати на безоплатній основі безпосередній доступ до стаціонарних та рухомих систем та приладів радіоконтролю, аудіо, відео та аудіо/відео спостереження, автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних, документів, інших матеріальних носіїв інформації державних органів, органів місцевого самоврядування, утворених відповідно до закону військових формувань, державних підприємств, установ, організацій, а до відповідних матеріальних носіїв інформації, що належать фізичним особам та/або підприємствам, установам, організаціям недержавної форми власності – за їх згодою або з дозволу суду. Служба безпеки України має право використовувати для аналізу змісту зазначених матеріальних носіїв інформації програмне забезпечення, яке дає змогу здійснювати встановлення місцезнаходження, ідентифікацію та розпізнавання об'єкта (об'єктів), у тому числі й використовувати на безоплатній основі

програмне забезпечення, що застосовується фізичними або юридичними особами, яким належать ці матеріальні носії інформації.

8. З метою попередження та припинення посягань на державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України, злочинів проти миру та безпеки людства, проявів тероризму та розвідувально-підривної діяльності Служба безпеки України має право одержувати інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо, в порядку, передбаченому законом.

Стаття 14. Надання та використання інформації, здобутої або створеної Службою безпеки України під час оперативно-службової діяльності

1. Здобута або створена Службою безпеки України під час оперативно-службової діяльності інформація надається споживачам для виконання ними завдань і функцій із реалізації державної політики, захисту державних інтересів та забезпечення національної безпеки і оборони України.

Споживачами інформації, здобутої або створеної під час оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, є Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, а також державні органи, що входять до складу сектору безпеки і оборони України.

Порядок надання споживачам здобутої або створеної Службою безпеки України під час оперативно-службової діяльності інформації визначається цим Законом та актами Президента України.

2. Здобута або створена Службою безпеки України під час оперативно-службової діяльності інформація може використовуватися Службою безпеки України для виконання визначених цим Законом завдань, у тому числі для інформування розвідувальних органів України, суб'єктів, зазначених у частині другій статті 5 Закону України „Про контррозвідувальну діяльність", під час здійснення ними окремих контррозвідувальних заходів, для інформування органів зі складу сектору безпеки і оборони під час їх залучення до виконання окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України і виключно з метою забезпечення їх виконання, а також для формування рекомендацій із питань забезпечення державної безпеки.

Здобута або створена Службою безпеки України в ході оперативно-службової діяльності інформація може бути передана іншому державному органу, підприємству, установі, організації з дотриманням вимог щодо захисту інформації з обмеженим доступом, визначених законодавством.

3. Інформація, здобута або створена Службою безпеки України в результаті контррозвідувальних та розвідувальних заходів, не може бути використана для вирішення завдань кримінального провадження інакше, ніж у порядку, передбаченому Законом України „Про контррозвідувальну діяльність".

У разі виявлення Службою безпеки України в ході оперативно-службової діяльності ознак вчинення або готування злочину, що не належить до підслідності слідчих органів безпеки, Служба безпеки України інформує відповідний орган досудового розслідування.

4. Окремі відомості, здобуті або створені у ході оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, за рішенням Голови Служби безпеки України та у встановленому ним порядку й обсягах можуть оприлюднюватися через засоби масової інформації або в інший спосіб.

5. Обробка і зберігання інформації, здобутої або створеної в ході оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, здійснюється в порядку та у строки, визначені законодавством.

Стаття 15. Особливості оброблення та захисту інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність

1. Інформація про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність, а також інформація, здобута або створена в ході її оперативно-службової діяльності, надається державним органам, особам, а також оприлюднюється виключно у випадках, передбачених цим або іншими законами, та з дозволу Голови Служби безпеки України, його заступників, начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України відповідно до компетенції.

2. Голова Служби безпеки України, його заступники, начальники (керівники) функціонального підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України відповідно до компетенції можуть відмовити в наданні інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність та/або її оприлюдненні, якщо існують обґрунтовані підстави вважати, що її надання або оприлюднення створить реальні чи потенційні загрози державній безпеці України, життю чи здоров'ю людини або навколишньому середовищу, власній безпеці та безпеці оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

3. Захист інформації про Службу безпеки України та її оперативно-службову діяльність, а також інформації, здобутої або створеної під час оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, здійснюється відповідно до законодавства та в порядку, визначеному актами Служби безпеки України.

4. Персональні дані співробітників Служби безпеки України, які містяться в базах персональних даних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і належать до інформації з обмеженим доступом, обробляються Службою безпеки України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Працівники (службовці) державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, що є розпорядниками або володільцями автоматизованих інформаційних, довідкових систем, облі-

ків, реєстрів, банків або баз даних, у яких міститься інформація про співробітників Служби безпеки України та її оперативно-службову діяльність, за розголошення відомостей, що були їм довірені або стали відомі у зв'язку із виконанням службових обов'язків, несуть відповідальність, визначену законом.

Стаття 16. Умови та межі використання і застосування співробітниками Служби безпеки України фізичного впливу (сили), спеціальних засобів та вогнепальної зброї

1. Співробітник Служби безпеки України з метою виконання завдань Служби безпеки України, визначених цим Законом, у виняткових випадках має право вживати заходів примусу, до яких належать фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Застосування заходів примусу співробітниками Служби безпеки України здійснюється на підставах та в порядку, визначених Законом України „Про Національну поліцію".

Стаття 17. Здійснення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України в особливий період, під час дії воєнного стану, антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії

1. В особливий період, під час дії воєнного стану, антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Служба безпеки України для виконання покладених цим Законом завдань проводить слідчі (розшукові) дії, контррозвідувальні та оперативно-розшукові заходи, використовує технічні засоби для отримання інформації стосовно особи, місця або речі, що знаходяться на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, відповідно до вимог цього Закону та інших актів законодавства України.

2. В умовах, зазначених у частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, у районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, Служба безпеки України може проводити спеціальні операції (заходи).

3. В умовах, зазначених в частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, у районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, особи, залучені до конфіденційного співробітництва, гласні і негласні позаштатні працівники Служби безпеки України під оперативним контролем співробітників Служби безпеки України можуть зберігати та застосовувати технічні та інші засоби, придбавати, зберігати, застосовувати спеціальні засоби активної оборони та вогнепальну зброю в порядку, визначеному законодавством.

Стаття 18. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами, військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян

1. Служба безпеки України здійснює свою діяльність у взаємодії з правоохоронними та іншими державними органами, Збройними Силами України та іншими утвореними відповідно до закону військовими формуваннями, а також з органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадськими об'єднаннями.

2. За зверненням Служби безпеки України державні органи, військові формування, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації будь-якої форми власності та об'єднання громадян вживають заходів для забезпечення реалізації Службою безпеки України визначених цим Законом повноважень, у тому числі на підставі угод, укладених з дотриманням вимог законодавства України.

3. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України у сфері боротьби з організованою злочинністю здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Законом України „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".

Стаття 19. Співробітництво та взаємодія Служби безпеки України з органами та установами іноземних держав, міжнародними організаціями

1. Служба безпеки України на основі принципів взаємності та доцільності встановлює з дозволу Президента України і підтримує контакти, здійснює обмін інформацією та проводить спільні заходи з компетентними органами іноземних держав, до повноважень яких належить здійснення контррозвідувальної, розвідувальної та правоохоронної діяльності, а також з міжнародними організаціями.

З метою виконання покладених на неї завдань та сприяння забезпеченню міжнародної колективної безпеки Служба безпеки України може укладати міжнародні договори з органами чи організаціями, зазначеними в частині першій цієї статті, в порядку, визначеному законодавством.

2. Служба безпеки України з дозволу Президента України для забезпечення міжнародного співробітництва може направляти своїх представників для роботи в органах чи організаціях, зазначених у частині першій цієї статті.

Стаття 20. Особливості обміну інформацією під час здійснення Службою безпеки України міжнародного співробітництва

1. Обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав, до повноважень яких належить здійснення контррозвідувальної, розвідувальної та правоохоронної діяльності, а також з міжнародними організаціями здійснюється Службою безпеки України з дотриманням вимог законодавства України на основі взаємності.

2. Передача інформації здійснюється в письмовій формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

3. Передача інформації, здобутої або створеної Службою безпеки України в результаті контррозвідувальних та розвідувальних заходів, іноземним державам і міжнародним організаціям здійснюється в порядку, визначеному Президентом України.

Стаття 21. Обов'язковість виконання законних вимог посадових (службових) осіб Служби безпеки України

1. Посадові (службові) особи Служби безпеки України під час реалізації ними покладених на Службу безпеки України повноважень є представниками держави.

2. Законні вимоги посадових (службових) осіб Служби безпеки України є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами.

РОЗДІЛ IV
КАДРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 22. Кадри Служби безпеки України

1. Кадри Служби безпеки України становлять співробітники Служби безпеки України (співробітники, яким присвоєні спеціальні звання, і державні службовці) та працівники, які уклали трудовий договір зі Службою безпеки України.

Стаття 23. Комплектування Служби безпеки України

1. До Служби безпеки України приймаються на добровільній основі громадяни України, які володіють державною мовою, спроможні за своїми діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я ефективно виконувати посадові (службові) обов'язки.

2. На службу (роботу) в Службу безпеки України не може бути прийнята особа:

1) яка визнана у встановленому законодавством порядку недієздатною або обмежено дієздатною;

2) яка відповідно до медичного висновку має захворювання, що перешкоджає виконанню посадових (службових) повноважень;

3) яка відмовилася від взяття зобов'язань дотримуватися обмежень та заборон, установлених Законом України „Про запобігання корупції";

4) звільнена зі служби (роботи) за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією;

5) засуджена за вчинення умисного злочину (крім реабілітованої особи) або була звільнена від кримінальної відповідальності за вчинення умисного злочину з нереабілітуючих підстав;

6) яка має судимість за вчинення злочину з необережності, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;

7) звільнена з військових формувань, правоохоронних органів, судів, органів прокуратури, інших державних органів, органів місцевого самоврядуу-

вання у зв'язку зі: службовою невідповідністю; позбавленням військового (спеціального) звання у дисциплінарному порядку; систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем; встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають установленим законодавством вимогам для зайняття посади; застосуванням заборони, передбаченої частиною третьою або четвертою статті 1 Закону України „Про очищення влади" (протягом дії такої заборони); повідомленням у ході спеціальної перевірки, у тому числі за попереднім місцем служби (роботи), завідомо неправдивих відомостей про себе або про своїх близьких родичів; вчиненням дисциплінарного проступку, який передбачає звільнення; появою на роботі у нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; вчиненням за місцем роботи розкрадання (у тому числі дрібного) майна власника, встановленого вироком суду, що набрав законної сили, чи постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення або застосування заходів громадського впливу;

8) яка відмовляється від проведення стосовно неї та її близьких родичів перевірок, передбачених законодавством;

9) яка має громадянство (підданство) іншої держави;

10) яка має заборгованість із сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

11) стосовно якої набрало законної сили рішення суду про визнання її активів або активів, набутих за її дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

3. Перед прийняттям на службу (роботу) до Служби безпеки України особа проходить медичний огляд та професійно-психологічний відбір у порядку, визначеному актами Служби безпеки України.

4. Стосовно осіб, які претендують на службу (роботу) в Службі безпеки України, за їх письмовою згодою проводяться перевірки, у тому числі спеціальні, у порядку, визначеному законами України та актами Служби безпеки України.

5. Особи, які претендують на службу в Службі безпеки України, до призначення на відповідну посаду подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до Закону України „Про запобігання корупції".

Особи, які претендують на роботу у Службі безпеки України, подають такі декларації у випадках, передбачених законодавством.

6. Прийняття на службу у Службі безпеки України може здійснюватися на конкурсних засадах у порядку, встановленому Службою безпеки України.

Прийняття на державну службу до Служби безпеки України на конкурсних засадах здійснюється відповідно до Закону України „Про державну службу" з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

7. Організація, порядок і методика проведення заходів щодо добору, поглибленого вивчення кандидатів на посади співробітників Служби безпеки України, а також кваліфікаційні вимоги до відповідних посад визначаються актами Служби безпеки України.

Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій „Б" і „В" у Службі безпеки України, визначаються відповідно до законодавства про державну службу.

Кваліфікаційні вимоги до відповідних посад працівників у Службі безпеки України визначаються відповідно до законодавства про працю.

8. Під час призначення особи на посаду у Службі безпеки України може встановлюватися випробування на строк від одного до шести місяців у порядку, визначеному актами Служби безпеки України.

Стаття 24. Призначення на посади та звільнення з посад співробітників та працівників Служби безпеки України

1. Заступники Голови Служби безпеки України та начальники регіональних органів Служби безпеки України призначаються на посади та звільняються з посад Головою Служби безпеки України за погодженням з Президентом України.

2. Начальники (керівники) функціональних підрозділів Центрального управління, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України, а також закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління Служби безпеки України, призначаються на посади та звільняються з них Головою Служби безпеки України.

3. Особливості призначення на посади та звільнення з посад державних службовців категорій „А" та „Б" визначаються статтею 33 цього Закону.

4. Співробітники та працівники Служби безпеки України призначаються на посади та звільняються з посад відповідно до законодавства з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Стаття 25. Служба співробітників Служби безпеки України

1. Служба співробітників Служби безпеки України – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності на постійній основі співробітників, яким присвоєні спеціальні звання, і державних службовців у Центральному управлінні, регіональних органах, закладах (підрозділах закладів) і установах Служби безпеки України, спрямованій на виконання завдань, здійснення функцій і реалізацію повноважень Служби безпеки України.

2. Особи, які вперше приймаються на службу до Служби безпеки України на посади, за якими присвоюються спеціальні звання, та у встановлених випадках пройшли випробувальний строк, складають присягу, текст якої визначається Положенням про проходження служби співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання.

3. Співробітникам Служби безпеки України на підтвердження їх особи й повноважень видаються службові посвідчення. Порядок оформлення,

видачі та використання посвідчень, а також їх опис, вимоги до рівня захисту і зразки визначаються актами Служби безпеки України.

Стаття 26. Обмеження, пов'язані з проходженням служби (роботи) у Службі безпеки України

Співробітникам Служби безпеки України забороняється:

1) займатися політичною діяльністю, бути членами політичних партій або діяти на їх користь;

2) брати участь у страйках та інших діях, що перешкоджають нормальному функціонуванню державних органів і виконанню посадових (службових) обов'язків;

3) займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту;

4) входити до складу правління, виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку;

5) бути представниками у справах третіх осіб, за винятком випадків, передбачених законами України;

6) використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості в неслужбових цілях, у тому числі з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

2. На співробітників під прикриттям не поширюються обмеження, передбачені пунктами 1 – 5 частини першої цієї статті, якщо їх дії, що порушують такі обмеження, вчиняються ними з метою виконання завдань Служби безпеки України.

3. На державних службовців Служби безпеки України поширюються обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, а також Законом України „Про державну службу".

4. На працівників Служби безпеки України поширюються обмеження, передбачені пунктами 1, 2 та 6 частини першої цієї статті.

Стаття 27. Особливості здійснення стосовно співробітників (працівників) Служби безпеки України заходів, передбачених законодавством про запобігання корупції та очищення влади

1. Передбачені законодавством про запобігання корупції спеціальна перевірка стосовно осіб, які претендують на зайняття посад співробітників Служби безпеки України, а також заходи фінансового контролю стосовно співробітників Служби безпеки України та осіб, звільнених з посад співробітників Служби безпеки України, організовуються і здійснюються Службою безпеки України спільно з центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, у порядку і спосіб, що унеможливлюють розкриття належності зазначених осіб до Служби безпеки України.

2. Передбачені законодавством про очищення влади заходи стосовно співробітників Служби безпеки України або осіб, які претендують на зайняття посад співробітників Служби безпеки України, організовуються і здійснюються Службою безпеки України разом із центральним органом виконавчої влади, визначеним уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України „Про очищення влади", у порядку та у спосіб, що унеможливлюють розкриття їх належності до Служби безпеки України.

3. Відомості стосовно осіб, які займають або займали посади співробітників Служби безпеки України, в тому числі їх персональні дані, створені або отримані в результаті здійснення передбачених законом заходів із запобігання та виявлення корупції, очищення влади, підлягають обробці у спосіб, що унеможливлює розкриття належності таких осіб до Служби безпеки України.

Стаття 28. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання

1. У Службі безпеки України встановлюються такі спеціальні звання:

1) молодшого складу:
сержант Служби безпеки України;
старший сержант Служби безпеки України;
майстер-сержант Служби безпеки України;

2) молодшого начальницького складу:
молодший лейтенант Служби безпеки України;
лейтенант Служби безпеки України;
старший лейтенант Служби безпеки України;
капітан Служби безпеки України;

3) старшого начальницького складу:
майор Служби безпеки України;
підполковник Служби безпеки України;
полковник Служби безпеки України;

4) вищого начальницького складу:
генерал-майор Служби безпеки України;
генерал-лейтенант Служби безпеки України;
генерал Служби безпеки України.

Спеціальні звання вищого начальницького складу Служби безпеки України є вищими спеціальними званнями, які присвоюються Президентом України.

2. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, приймаються на службу за контрактом, який укладається на строк від одного до п'яти років.

Порядок проходження служби співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, порядок присвоєння і позбавлення спеціальних звань, перебування в розпорядженні, переміщення, по-

новлення на службі (посаді), визначається Положенням про проходження служби співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, що затверджується Президентом України.

Підстави та порядок притягнення співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до них заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Служби безпеки України, який затверджується законом.

3. Час проходження служби співробітниками Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, зараховується до страхового стажу, стажу служби (роботи), стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби відповідно до закону.

4. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, мають право на носіння форменого одягу зі знаками розрізнення, зразки яких затверджуються Службою безпеки України.

Стаття 29. Відрядження співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, до інших державнихорганів, підприємств, установ, організацій

1. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, в інтересах забезпечення державної безпеки можуть бути відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій (із залишенням їх на службі у Службі безпеки України) для проходження служби на посадах, пов'язаних з виконанням функцій із забезпечення безпеки, у тому числі внутрішньої (власної) безпеки таких державних органів, підприємств, установ, організацій, а також на інших посадах, передбачених переліком посад, що заміщуються співробітниками Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, що затверджується Президентом України.

2. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, відряджені відповідно до частини першої цієї статті до державного органу, на підприємство, в установу, організацію, призначаються на відповідні посади без проведення конкурсу, якщо інше не передбачено законодавством.

3. Час перебування співробітника Служби безпеки України, якому присвоєне спеціальне звання, у відрядженні відповідно до цієї статті зараховується до вислуги років.

Після завершення строку відрядження відповідно до цієї статті та звільнення з посади співробітник Служби безпеки України, якому присвоєно спеціальне звання, направляється в розпорядження Голови Служби безпеки України, його заступників, начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління, регіонального органу, закладу (підрозділу закладу), установи Служби безпеки України для подальшого проходження служби на попередній або, за його згодою, на іншій посаді.

4. Співробітникам Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, відрядженим відповідно до цієї статті, виплачується грошове забезпечення в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. На період відрядження за співробітниками Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, відрядженими відповідно до цієї статті, та членами їхніх сімей зберігаються права і гарантії, встановлені законодавством.

6. Присвоєння спеціальних звань співробітникам Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, відрядженим відповідно до цієї статті, здійснюється відповідно до законодавства.

Стаття 30. Граничний вік перебування на службі співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання

1. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєно спеціальне звання до підполковника Служби безпеки України включно, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку.

Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєно спеціальне звання від полковника Служби безпеки України, перебувають на службі до досягнення ними 60-річного віку.

2. У разі необхідності співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, які мають високу професійну підготовку та досвід практичної роботи на займаній посаді, а також визнані придатними за станом здоров'я для проходження служби, можуть бути залишені на їх прохання на службі понад граничний вік перебування на службі до п'яти років.

Стаття 31. Звільнення зі служби співробітників Служби безпекиУкраїни, яким присвоєні спеціальні звання

1. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, звільняються зі служби, а служба припиняється у зв'язку із:

1) закінченням строку контракту;

2) хворобою – на підставі медичного висновку про непридатність до служби у Службі безпеки України, порядок надання якого визначається Службою безпеки України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

3) досягненням встановленого цим Законом граничного віку перебування на службі співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання;

4) скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

5) службовою невідповідністю;

6) встановленням невідповідності займаній посаді за наслідками випробувального терміну;

7) позбавленням спеціального звання у дисциплінарному порядку;

8) встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають установленим законодавством вимогам для зайняття посади;

9) власним бажанням;

10) переведенням у встановленому порядку на службу (роботу) до інших державних органів;

11) неможливістю призначення на іншу посаду в разі прямого підпорядкування близькій особі;

12) скасуванням допуску до державної таємниці, якщо виконання покладених на співробітника, якому присвоєно спеціальне звання, обов'язків вимагає доступу до державної таємниці;

13) набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину або іншого умисного кримінального правопорушення;

14) набуттям громадянства (підданства) іншої держави;

15) накладенням дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби відповідно до Дисциплінарного статуту Служби безпеки України.

Стаття 32. Спеціальний облік співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, зарахування їх у запас

1. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, перебувають на спеціальному обліку в Службі безпеки України.

2. Співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, які перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних, на час служби у Службі безпеки України знімаються з такого обліку.

Стаття 33. Особливості проходження державної служби у Службі безпеки України

1. Державні службовці проходять службу у Службі безпеки України відповідно до законодавства України про державну службу з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Посади державних службовців Служби безпеки України відносяться до відповідних категорій та підкатегорій посад державної служби в порядку, встановленому законодавством.

2. Повноваження керівника державної служби у Службі безпеки України здійснюють Голова Служби безпеки України та начальники регіональних органів Служби безпеки України відповідно до компетенції.

3. Призначення у Службі безпеки України державних службовців на посади Голови Служби безпеки України та його заступників, начальника (керівника) функціонального підрозділу Центрального управління, начальника регіонального органу, а також на визначені Президентом України посади, які підлягають заміщенню співробітниками Служби безпеки України, яким присвоюються вищі спеціальні звання, здійснюється без проведення конкурсу.

Державні службовці Служби безпеки України можуть бути переведені за їх згодою без обов'язкового проведення конкурсу на іншу вакантну посаду у Службі безпеки України, у тому числі з регіонального органу до Центрального управління Служби безпеки України, у разі їх відповідності кваліфікаційним та спеціальним вимогам, встановленим для зайняття посади, на яку вони переводяться.

4. На державних службовців Служби безпеки України, посади яких належать до посад державної служби категорії „А", не поширюються положення пунктів 16 – 18 частини третьої статті 13, частини першої статті 15, абзацу третього пункту 1 частини другої статті 68, частини другої статті 69 Закону України „Про державну службу".

Стаття 34. Працівники Служби безпеки України

1. Умови праці працівників Служби безпеки України регулюються законодавством про працю.

2. Соціальний захист працівників Служби безпеки України забезпечується відповідно до законодавства.

3. На працівників Служби безпеки України у разі їх тимчасового залучення до участі у проведенні окремих заходів, що здійснюються співробітниками Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, та безпосередньо не пов'язаних з виконанням такими працівниками їх обов'язків, поширюються гарантії правового захисту, передбачені цим Законом для співробітників Служби безпеки України.

Стаття 35. Особливості відповідальності співробітників (працівників) Служби безпеки України

1. Співробітники Служби безпеки України несуть дисциплінарну відповідальність на підставах та в порядку, визначених Дисциплінарним статутом Служби безпеки України.

2. У разі затримання співробітника Служби безпеки України під час виконання ним службових обов'язків за підозрою у вчиненні злочину або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою його утримують окремо від інших осіб.

Службова особа, що здійснює привід, затримання чи арешт співробітника Служби безпеки України під час виконання ним службових обов'язків, зобов'язана негайно повідомити про це Службу безпеки України.

Привід, затримання чи арешт і пов'язані з цим обшук особи та/або огляд речей співробітника Служби безпеки України під час виконання ним службових обов'язків здійснюються виключно в присутності офіційних представників Служби безпеки України.

3. Неправомірне обмеження законних прав та свобод людини співробітниками Служби безпеки України є неприпустимим і тягне за собою відповідальність винних осіб згідно із законом.

4. Дії органів, закладів (підрозділів закладів), установ і співробітників Служби безпеки України, що тимчасово обмежують права і свободи людини і громадянина, можуть бути оскаржені в порядку, визначеному законом.

5. Шкода, завдана рішеннями, діями чи бездіяльністю співробітників Служби безпеки України, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, гласних і негласних позаштатних працівників у зв'язку з виконанням оперативно-службової діяльності Служби безпеки України, відшкодовується державою незалежно від їхньої вини в порядку, визначеному зако-

ном, і не тягне за собою відповідальності цих осіб, окрім випадків встановлення судом складу кримінального правопорушення в їх діях.

6. Співробітник (працівник) Служби безпеки України, який своїми протиправними діями завдав шкоду Службі безпеки України, несе матеріальну відповідальність відповідно до закону.

Стаття 36. Підготовка кадрів для Служби безпеки України

1. Служба безпеки України може виступати державним замовником підготовки фахівців, наукових кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

2. Підготовка кадрів для Служби безпеки України включає:

1) підготовку на відповідних рівнях вищої освіти у закладах вищої освіти та навчальних підрозділах зі специфічними умовами навчання закладів вищої освіти, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України;

2) післядипломну освіту, професійне навчання та інші форми й безперервний професійний розвиток кадрів Служби безпеки України, що передбачені законодавством.

3. Засади підготовки кадрів для Служби безпеки України регулюються законодавством про освіту та цим Законом. Особливості підготовки кадрів для Служби безпеки України у закладах вищої освіти та навчальних підрозділах зі специфічними умовами навчання закладів вищої освіти, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України, встановлюються актами Служби безпеки України.

4. У разі неможливості забезпечення підготовки окремих категорій фахівців у закладах вищої освіти та навчальних підрозділах зі специфічними умовами навчання закладів вищої освіти, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України, така підготовка може здійснюватися в інших закладах вищої освіти відповідно до законодавства.

5. Служба безпеки України в рамках міжнародного співробітництва може направляти своїх співробітників для професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації за кордон.

РОЗДІЛ V
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СПІВРОБІТНИКІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 37. Гарантії правового статусу співробітників Служби безпеки України

1. Співробітники Служби безпеки України під час виконання ними посадових (службових) обов'язків перебувають під захистом держави відповідно до закону.

2. Погроза вбивством, насильством або знищенням майна співробітників Служби безпеки України, посягання на їхнє життя, здоров'я, честь

і гідність, майно, інші дії, що перешкоджають виконанню покладених на них обов'язків, а також посягання на життя, здоров'я, честь, гідність і майно членів їх сімей, близьких осіб у зв'язку з виконанням співробітниками Служби безпеки України своїх посадових (службових) обов'язків, тягнуть за собою передбачену законами України відповідальність.

3. Шкода, завдана здоров'ю та майну співробітника Служби безпеки України, а також шкода, заподіяна здоров'ю, майну членів його сім'ї та близьких осіб у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків, відшкодовується за рахунок державного бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Відомості стосовно осіб, які займають або займали посади, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими співробітниками оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, а також розвідувальних заходів, підлягають обробці у спосіб, що унеможливлює розкриття належності таких осіб до Служби безпеки України.

Персональні дані співробітників Служби безпеки України, а також осіб, звільнених зі служби у Службі безпеки України, відомості, що окремо або за сукупністю вказують на їх належність до Служби безпеки України, не можуть бути надані іншим особам, у тому числі в порядку доступу до публічної інформації, крім випадків та в порядку, визначених законом.

Для захисту життя, здоров'я, житла та майна співробітників Служби безпеки України від протиправних посягань і погроз у зв'язку з їх оперативно-службовою діяльністю Служба безпеки України може проводити спеціальні заходи забезпечення безпеки в порядку, передбаченому цим, іншими законами та актами Служби безпеки України.

5. У разі затримання, арешту або засудження співробітника Служби безпеки України за кордоном або на тимчасово окупованих територіях України у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків держава вживає всіх можливих заходів для його звільнення.

Період такого затримання, арешту або відбування покарання у місцях позбавлення волі зараховується до вислуги років (страхового стажу), стажу роботи за спеціальністю такого співробітника в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

За співробітником Служби безпеки України у період затримання, арешту або відбування покарання у місцях позбавлення волі у випадках, передбачених цією частиною, зберігається грошове забезпечення (заробітна плата) у встановленому цим Законом розмірі з урахуванням змін вислуги років та складових грошового забезпечення (заробітної плати), а також компенсаційні виплати, встановлені цим Законом.

6. У разі виникнення обмежень для подальшого проходження служби співробітниками Служби безпеки України внаслідок розкриття їхньої належності до оперативних підрозділів, структур прикриття або розкриття

їхньої участі у проведенні оперативно-розшукових, контррозвідувальних або розвідувальних заходів із незалежних від них обставин Служба безпеки України забезпечує подальше проходження ними служби відповідно до їхнього фаху та кваліфікації або створює умови для їхньої професійної перепідготовки.

7. Витрати, пов'язані зі здійсненням співробітниками Служби безпеки України оперативно-службової діяльності, у тому числі з використанням із зазначеною метою належного їм або членам їхніх сімей майна, компенсуються Службою безпеки України за нормами, визначеними Кабінетом Міністрів України, та у порядку, встановленому актами Служби безпеки України. Збитки, завдані співробітникам Служби безпеки України та членам їхніх сімей у зв'язку з виконанням цими співробітниками посадових (службових) обов'язків, відшкодовуються їм Службою безпеки України за рахунок коштів державного бюджету в порядку, визначеному законодавством.

Стаття 38. Гарантії соціального захисту співробітників Служби безпеки України та членів їхніх сімей

1. Держава гарантує соціальний захист співробітників Служби безпеки України.

2. На співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, та членів їх сімей поширюються гарантії соціального захисту, встановлені Законом України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

3. Право на соціальний захист відповідно до цього Закону зберігається за особами, які проходили службу в Службі безпеки України та звільнені у зв'язку із досягненням граничного віку перебування на службі, хворобою, скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, а також за особами, які набули права на пенсію за вислугу років відповідно до закону.

4. Співробітникам під прикриттям, які не можуть скористатися в загальному порядку гарантованим частиною першою цієї статті правом на соціальний захист через загрозу розкриття їх належності до Служби безпеки України, гарантуються відповідні компенсації за рахунок коштів державного бюджету у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Стаття 39. Грошове забезпечення (заробітна плата) у Службі безпеки України

1. Умови грошового забезпечення (заробітної плати) співробітників Служби безпеки України повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними посадових (службових) обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності й особливого характеру виконуваних завдань, добір до Служби безпеки України висококваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення ними високих результатів в оперативно-

службовій діяльності, компенсувати фізичні й інтелектуальні затрати співробітників.

2. Грошове забезпечення (заробітна плата) співробітників Служби безпеки України складається з:

1) посадового окладу;

2) окладу за спеціальним званням, надбавки за ранг державного службовця;

3) надбавки за вислугу років;

4) надбавки за службу в умовах режимних обмежень;

5) надбавки за виконання особливо важливих завдань (робіт);

6) надбавки за знання і використання іноземної мови;

7) надбавки за науковий ступінь та/або вчене звання;

8) премій;

9) інших доплат та надбавок, на які особа має право відповідно до законодавства.

3. Розміри посадових окладів співробітників Служби безпеки України встановлюються відповідно до розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року:

1) Голова Служби безпеки України – 75;

2) керівник департаменту (підрозділу зі статусом департаменту) Центрального управління Служби безпеки України – від 60 до 65;

3) керівник головного управління (функціональний підрозділ), начальник головного управління (регіональний орган) – від 55 до 63;

4) керівник управління, центру, інспекції, служби (функціональний підрозділ), начальник управління (регіональний орган) – від 45 до 60;

5) керівник відділу (функціональний підрозділ) – від 35 до 55;

6) співробітник I категорії (Центральне управління)– від 30 до 45;

7) співробітник II категорії (Центральне управління)– від 27 до 35;

8) співробітник III категорії (Центральне управління), співробітник I категорії (регіональний орган)– від 23 до 28;

9) співробітник IV категорії (Центральне управління), співробітник II категорії (регіональний орган) – від 21 до 23;

10) співробітник V категорії (Центральне управління), співробітник III категорії (регіональний орган) – від 19 до 21;

11) співробітник VI категорії (Центральне управління), співробітник IV категорії (регіональний орган)– від 17 до 19;

12) співробітник V категорії (регіональний орган)– від 15 до 17;

13) співробітник VI категорії (регіональний орган) – від 10 до 15.

Розмір посадового окладу співробітників встановлюється залежно від часу перебування на посаді відповідної категорії та досягнутих результатів оперативно-службової діяльності в порядку, передбаченому актами Служби безпеки України.

4. Посадові оклади за посадами перших заступників та заступників начальників (керівників) встановлюються із понижуючим коефіцієнтом 1,01 та 1,03 від посадового окладу відповідного начальника (керівника).

5. Співвідношення посад, наведених у частині третій цієї статті, з іншими посадами в системі Служби безпеки України визначається актами Служби безпеки України.

6. Співробітникам Служби безпеки України виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірі 3 відсотків посадового окладу за кожний календарний рік вислуги років (стажу роботи), але не більше 50 відсотків посадового окладу.

7. Надбавка за виконання особливо важливих завдань (робіт) встановлюється в розмірі, що не перевищує 50 відсотків посадового окладу.

8. Розміри інших доплат і надбавок визначаються відповідно до законодавства України.

9. Співробітникам Служби безпеки України раз на рік виплачується допомога для оздоровлення в розмірі місячного грошового забезпечення (заробітної плати).

10. Порядок виплати співробітникам Служби безпеки України грошового забезпечення (заробітної плати) визначається Головою Служби безпеки України.

11. На працівників Служби безпеки України поширюються умови оплати праці, встановлені законодавством для працівників центральних органів виконавчої влади, у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Стаття 40. Пенсійне забезпечення співробітників Служби безпеки України

1. Пенсійне забезпечення співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, здійснюється в порядку та на умовах, передбачених Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

2. Пенсійне забезпечення державних службовців Служби безпеки України здійснюється в порядку та на умовах, передбачених законами України „Про державну службу" та „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

3. Пенсійне забезпечення працівників Служби безпеки України здійснюється на підставах та в порядку, встановлених законодавством.

4. Співробітникам Служби безпеки України, які мають одночасно право на різні види пенсії, призначається один з видів пенсії за їх вибором.

5. Співробітникам Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, при звільненні зі служби виплачується допомога відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

Стаття 41. Медичне та санаторно-курортне забезпеченняспівробітників Служби безпеки України та членів їх сімей

1. Співробітники Служби безпеки України та члени їх сімей підлягають медичному страхуванню в обсягах, що забезпечують належне відновлення стану здоров'я та компенсацію витрат на таке відновлення, включаючи лікування, медичну реабілітацію та санаторно-курортне оздоровлення, за

рахунок коштів державного бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Співробітникам Служби безпеки України та членам їх сімей, які не забезпечені відповідно до частини першої цієї статті медичним страхуванням, гарантується безоплатне медичне та пільгове санаторно-курортне забезпечення в закладах охорони здоров'я, санаторно-курортних закладах, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України відповідно до частини шостої статті 6 цього Закону.

У разі відсутності за місцем проходження служби (роботи), проживання (тимчасового перебування) осіб, зазначених в абзаці першому цієї частини, відповідного закладу охорони здоров'я, фахівців або медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках така допомога надається іншими закладами охорони здоров'я незалежно від форми власності з компенсацією її вартості за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України.

3. За наявності медичних показань та висновку закладу охорони здоров'я Служби безпеки України співробітник Служби безпеки України може направлятися на обстеження або лікування за кордон із компенсацією вартості такого обстеження (лікування) за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України, або інших не заборонених законом джерел.

4. Співробітникам Служби безпеки України один раз на рік виплачується грошова допомога на санаторно-курортне лікування (відпочинок) у розмірі їхнього щомісячного грошового забезпечення (середньомісячної заробітної плати).

РОЗДІЛ VI
ФІНАНСУВАННЯ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 42. Фінансування, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення Служби безпеки України

1. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення Служби безпеки України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законом.

Обсяг видатків на фінансування Служби безпеки України має становити не менше 0,45 відсотка запланованого обсягу внутрішнього валового продукту.

2. Видатки на здійснення і забезпечення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України належать до захищених та таємних видатків Державного бюджету України.

3. Служба безпеки України в особі її Голови є головним розпорядником бюджетних коштів, у тому числі валютних, на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України відповідно до Бюджетного кодексу України.

4. Фінансування державних цільових програм з питань забезпечення державної безпеки здійснюється у встановленому законом порядку без урахування обсягів видатків на утримання і забезпечення діяльності Служби безпеки України.

5. Порядок фінансування витрат, пов'язаних зі здійсненням оперативно-службової діяльності щодо якої забезпечується конспірація, визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

6. Місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування сприяють Службі безпеки України, її органам і підрозділам у вирішенні житлових та інших соціально-побутових питань, у забезпеченні транспортом і зв'язком.

Стаття 43. Майно Служби безпеки України

1. Майно Служби безпеки України становить державне майно, закріплене за Службою безпеки України у порядку, визначеному законодавством.

2. Служба безпеки України має в оперативному управлінні адміністративні приміщення та інші споруди, об'єкти охорони здоров'я, навчального, науково-дослідного, господарського і соціально-культурного призначення, відомчий житловий фонд, інше майно, необхідне для забезпечення її діяльності, а також земельні ділянки на праві постійного користування.

3. Служба безпеки України з метою виконання покладених на неї завдань може створювати, у тому числі із забезпеченням конспірації, суб'єкти господарювання, які є самостійними юридичними особами і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання.

Служба безпеки України може здійснювати взаємодію зі створеними нею суб'єктами господарювання на підставі договорів.

Структури прикриття створюються Службою безпеки України за рахунок бюджетних коштів (повністю або частково), у тому числі валютних, призначених на утримання і забезпечення її діяльності, інших джерел, не заборонених законодавством, у будь-яких організаційних формах. Структури прикриття за згодою власників або керівників відповідних юридичних осіб можуть створюватись у формі філій, відділень, інших підрозділів таких юридичних осіб.

4. Майно суб'єктів господарювання, створених для забезпечення діяльності Служби безпеки України, не підлягає приватизації.

Майно структур прикриття є державною власністю. Кошти, отримані від діяльності структур прикриття або реалізації їхнього майна, використовуються Службою безпеки України, що їх утворила, виключно для здійснення визначених цим Законом функцій або зараховуються до державного бюджету.

5. Норми забезпечення майном у Службі безпеки України визначаються Службою безпеки України.

6. Служба безпеки України має право здійснювати за бюджетні кошти придбання майна, у тому числі нерухомого, та відчужувати його в установленому законодавством порядку.

7. Служба безпеки України має житловий фонд та здійснює управління ним. Порядок формування житлового фонду та забезпечення житлом співробітників Служби безпеки України визначається Кабінетом Міністрів України.

8. Майно, яке не використовується Службою безпеки України, без завдання шкоди її оперативно-службовій діяльності може бути передане в оренду в порядку, встановленому законодавством.

Стаття 44. Закупівлі для забезпечення потреб оперативно-службовоїдіяльності Служби безпеки України

Закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб оперативно-службової діяльності Служби безпеки України здійснюються Службою безпеки України відповідно до законодавства України про закупівлі.

РОЗДІЛ VII
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 45. Засади здійснення демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України

1. Система та принципи здійснення, предмет демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України визначаються відповідно до Конституції України та Закону України „Про національну безпеку України" з урахуванням особливостей, визначених цим розділом.

2. Заходи контролю за діяльністю Служби безпеки України здійснюються уповноваженими законодавством органами та посадовими особами. Отримана за результатами контролю інформація обробляється, зберігається, передається та/або оприлюднюється з дотриманням передбачених цим Законом вимог.

3. Посадові особи органів, уповноважених на здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України, зобов'язані не допускати розголошення в будь-який спосіб інформації про оперативно-службову діяльність Служби безпеки України або про її співробітників, яка стала їм відома у зв'язку зі здійсненням своїх повноважень.

4. Порядок здійснення в межах визначеної законом компетенції іншими органами та посадовими особами заходів контролю, пов'язаних із відвідуванням об'єктів Служби безпеки України або отриманням доступу до визначеної в цьому Законі інформації, визначається законодавством України та спільними актами таких органів.

Порядок доступу на об'єкти Служби безпеки України, організація та здійснення заходів з їх захисту визначаються актами Служби безпеки України.

Стаття 46. Особливості контролю Президента України за діяльністю Служби безпеки України

1. Президент України здійснює контроль за діяльністю Служби безпеки України як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

2. Постійний контроль за дотриманням конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій, контррозвідувальній діяльності, при здійсненні розвідувальних заходів у діяльності Служби безпеки України із забезпечення охорони державної таємниці, а також контроль за відповідністю виданих Службою безпеки України нормативно-правових актів Конституції і законам України здійснюється спеціально призначеними Президентом України посадовими особами. Повноваження таких посадових осіб визначаються положенням, яке затверджується Президентом України.

3. Служба безпеки України регулярно в порядку, визначеному Президентом України, інформує Президента України, Раду національної безпеки і оборони України і посадових осіб, спеціально призначених Президентом України, щодо основних питань своєї діяльності, про випадки порушення законодавства, а також на їх вимогу надає інші необхідні відомості.

4. Голова Служби безпеки України щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Служби безпеки України.

5. Голова Служби безпеки України несе персональну відповідальність за своєчасність, об'єктивність та повноту наданої інформації.

Стаття 47. Особливості парламентського контролю за діяльністю Служби безпеки України

1. Верховна Рада України здійснює парламентський контроль за діяльністю Служби безпеки України, приймає закони України, які визначають і регулюють її діяльність та повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання.

2. Верховна Рада України може офіційно запросити або вимагати присутності на пленарному засіданні Верховної Ради України для заслуховування посадових (службових) осіб Служби безпеки України.

3. Реалізація контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю Служби безпеки України забезпечується комітетом Верховної Ради України, спеціально створеним з метою гарантування неухильного і безумовного дотримання державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки.

4. Парламентський контроль за додержанням Службою безпеки України конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснюється Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

5. Служба безпеки України щорічно подає Верховній Раді України письмовий звіт про свою діяльність.

Стаття 48. Контроль за фінансовою діяльністю Служби безпеки України

Зовнішній фінансовий контроль (аудит) за діяльністю Служби безпеки України здійснюється Рахунковою палатою.

Стаття 49. Судовий контроль за діяльністю Служби безпеки України

1. Рішення, дії чи бездіяльність Служби безпеки України, її посадових (службових) осіб можуть бути оскаржені в суді.

2. Контроль за виконанням судових рішень здійснюють суди.

Стаття 50. Відомчий контроль та нагляд у системі Служби безпеки України

1. Контроль за виконанням покладених на співробітників Служби безпеки України завдань здійснюють Голова Служби безпеки України, його заступники, начальники (керівники) функціональних підрозділів Центрального управління, регіональних органів, підрозділів, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України, а також уповноважені ними посадові особи в порядку, визначеному законом та актами Служби безпеки України.

2. Голова Служби безпеки України здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів.

3. Внутрішній аудит у Службі безпеки України здійснює підрозділ Центрального управління Служби безпеки України, на який покладається реалізація повноважень зі здійснення внутрішнього аудиту на підставі основних засад здійснення внутрішнього аудиту, визначених у встановленому законодавством порядку.

4. Голова Служби безпеки України, його заступники, начальники (керівники) функціональних підрозділів Центрального управління, регіональних органів, підрозділів, закладів (підрозділів закладів) і установ Служби безпеки України, а також уповноважені ними на здійснення контролю посадові особи вживають заходів щодо дотримання співробітниками Служби безпеки України Конституції України, цього й інших законів України, а також підзаконних актів з питань організації та здійснення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

5. Державний нагляд у сфері охорони праці за безпечним веденням робіт співробітниками, які проходять службу у Службі безпеки України, державний технічний нагляд за додержанням вимог нормативно-правових актів з охорони праці, контроль за забезпеченням пожежної безпеки та за забезпеченням санітарного та епідеміологічного благополуччя в Службі безпеки України здійснюється відповідними підрозділами Центрального

управління або співробітниками Служби безпеки України. Порядок взаємодії між Службою безпеки України та відповідними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у зазначених сферах, визначається спільними актами Служби безпеки України та цих органів.

Стаття 51. Участь громадськості у здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України

1. Громадяни України та їх об'єднання беруть участь у здійсненні цивільного контролю в порядку, встановленому Конституцією України та законами України, з урахуванням обмежень, визначених цим Законом.

2. Служба безпеки України інформує про свою діяльність через засоби масової інформації, свій офіційний вебсайт, шляхом надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших передбачених законодавством формах в обсязі, визначеному Головою Служби безпеки України.

Після подання Президентові України звіту відповідно до частини четвертої статті 46 цього Закону Служба безпеки України з дотриманням вимог статті 15 цього Закону оприлюднює інформацію про напрями та основні результати своєї діяльності за звітний період (Білу книгу).

3. Забороняється встановлювати обмеження на інформацію щодо загального бюджету Служби безпеки України, її компетенції та функцій, а також випадків протиправних дій співробітників Служби безпеки України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

4. Обмеження щодо поширення інформації про діяльність Служби безпеки України встановлюються законом.

Стаття 52. Нагляд за додержанням Службою безпеки України законів України під час виконання покладених на неї завдань

1. Нагляд за негласними й іншими слідчими та розшуковими діями функціональних підрозділів Центрального управління і регіональних органів Служби безпеки України здійснюється Генеральним прокурором та уповноваженими ним прокурорами у порядку, визначеному законом.

2. Під час здійснення заходів прокурорського нагляду уповноваженим прокурорам не надаються документи, що містять відомості про осіб, залучених або тих, що були залучені до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, чи до надання допомоги як негласні позаштатні працівники, про належність конкретних осіб до оперативних підрозділів Служби безпеки України, а також про методи, сили і засоби оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України та виконання нею розвідувальних заходів, планування, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення оперативно-розшукових, контррозвідувальних та розвідувальних заходів".

ІІ. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім частини п'ятої статті 6 та частини третьої статті 39 цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2027 року.

2. Встановити, що до набрання чинності частиною п'ятою статті 6 цього Закону загальна (гранична) чисельність Служби безпеки України (крім особливого періоду, періоду надзвичайного стану) становить:

з 1 січня 2021 року – 25 000 осіб;

з 1 січня 2022 року – 23 000 осіб;

з 1 січня 2023 року – 21 000 осіб;

з 1 січня 2024 року – 19 500 осіб;

з 1 січня 2025 року – 18 000 осіб;

з 1 січня 2026 року – 16 500 осіб;

з 1 січня 2027 року – 15 000 осіб.

3. Встановити, що до набрання чинності частиною третьою статті 39 цього Закону розміри посадових окладів співробітників Служби безпеки України підвищуються поступово і встановлюються:

на 1 січня 2021 року – 40 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону;

на 1 січня 2022 року – 50 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону;

на 1 січня 2023 року – 60 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону;

на 1 січня 2024 року – 70 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону;

на 1 січня 2025 року – 80 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону;

на 1 січня 2026 року – 90 відсотків від розмірів, визначених частиною третьою статті 39 цього Закону.

4. Комплектування Служби безпеки України співробітниками на посади, за якими присвоюються спеціальні звання, здійснюється з урахуванням положень частини п'ятої статті 6 цього Закону щодо граничної чисельності Служби безпеки України, починаючи з 1 січня 2022 року, але не пізніше ніж після спливу одного року з дня завершення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

У разі, якщо станом на 31 грудня 2021 року заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях не завершені, комплектування Служби безпеки України військовослужбовцями продовжується та припиняється не пізніше ніж через рік після завершення таких заходів.

Військовослужбовці Служби безпеки України, які у зв'язку з початком комплектування Служби безпеки України співробітниками, яким присвоюються спеціальні звання, висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, звільняються з військової служби відповідно до Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу" у зв'язку зі скороченням штатів або

проведенням організаційних заходів та приймаються на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, на рівнозначні посади або на інші посади за їх згодою. При звільненні з військової служби їм виплачується грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби відповідно до статті 15 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Військовослужбовці Служби безпеки України, які належать до категорій співробітників, що підлягають атестації під час реформування Служби безпеки України, приймаються на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, після проходження ними атестації, яка проводиться у порядку, визначеному законодавством. Перелік категорій співробітників Служби безпеки України, що підлягають атестації під час реформування Служби безпеки України, затверджується Головою Служби безпеки України.

Військовослужбовцям Служби безпеки України, які у зв'язку з початком комплектування Служби безпеки України співробітниками, яким присвоюються спеціальні звання, висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, одночасно із призначенням на відповідні посади присвоюються спеціальні звання в порядку, встановленому цим Законом, відповідно до такої схеми співвідношення військових та спеціальних звань:

рядовий старший солдат молодший сержант	сержант Служби безпеки України
сержант старший сержант старшина	старший сержант Служби безпеки України
прапорщик старший прапорщик	майстер-сержант Служби безпеки України
молодший лейтенант	молодший лейтенант Служби безпеки України
лейтенант	лейтенант Служби безпеки України
старший лейтенант	старший лейтенант Служби безпеки України
капітан	капітан Служби безпеки України
майор	майор Служби безпеки України
підполковник	підполковник Служби безпеки України
полковник	полковник Служби безпеки України
генерал-майор	генерал-майор Служби безпеки України
генерал-лейтенант	генерал-лейтенант Служби безпеки України
генерал-полковник	генерал Служби безпеки України.

Особи, які висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, та які раніше складали військову чи іншу присягу Українському народу, присягу співробітника Служби безпеки України, якому присвоюється спеціальне звання, не складають.

Вислуга років на військовій службі військовослужбовців Служби безпеки України, обчислена відповідно до законодавства (у тому числі вислуга років на пільгових умовах), у повному обсязі зараховується до загальної вислуги років співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, а стаж вислуги у військових званнях зараховується до стажу вислуги для присвоєння чергових спеціальних звань.

Військовослужбовці Служби безпеки України, які не висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, або не пройшли атестацію у випадках, передбачених абзацом четвертим цього пункту, звільняються з військової служби в запас (відставку) Збройних Сил України відповідно до Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу".

Військовослужбовці Служби безпеки України, які не висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, та до досягнення встановленого граничного віку перебування на військовій службі залишилося п'ять і менше років, на їх прохання можуть бути звільнені з військової служби на підставах, передбачених підпунктом „в" пункту 1 частини п'ятої та підпунктом „в" пункту 1 частини шостої статті 26 Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу".

Військовослужбовцям Служби безпеки України, які не висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, і за станом на дату припинення комплектування Служби безпеки України військовослужбовцями мають вислугу 20 і більше календарних років, призначається пенсія за вислугу років у порядку та розмірах, передбачених Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб". У разі прийняття таких осіб у подальшому на службу до Служби безпеки України виплата їм пенсій на час служби припиняється. При звільненні зі служби таких осіб виплата їм пенсій здійснюється з урахуванням загальної вислуги років на день останнього звільнення.

Особам з числа військовослужбовців, які не висловили згоду перейти на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, та які не набули у встановленому законом порядку права на пенсію, при звільненні з військової служби на період працевлаштування, але не більше одного року, виплачується щомісячна допомога у розмірі посадового окладу за останньою займаною посадою та окладу за військовим званням.

Установити, що на військовослужбовців Служби безпеки України до початку комплектування Служби безпеки України співробітниками, яким присвоюються спеціальні звання, поширюється дія цього Закону.

Після припинення комплектування Служби безпеки України військовослужбовцями запас Служби безпеки України передається до запасу Збройних Сил України.

Прийом громадян на військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів у Службі безпеки України припиняється з моменту набрання чинності цим Законом. Курсанти, які станом на дату припинення комплектування Служби безпеки України військовослужбовцями навчаються у навчальних закладах Служби безпеки України, звільняються з військової служби та за їхньою згодою продовжують навчання в порядку, встановленому законодавством. Такі курсанти не відшкодовують витрати, пов'язані з їх утриманням у вищих військових навчальних закладах або військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти Служби безпеки України.

Реорганізація вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Служби безпеки України, в тому числі шляхом утворення на їх базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання і навчальних підрозділів зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління Служби безпеки України відповідно до частини шостої статті 6 цього Закону, а також відповідна реорганізація медичних, санаторно-курортних та інших закладів, установ та підприємств Служби безпеки України здійснюється в порядку, встановленому законодавством, і має бути завершена до 1 січня 2027 року.

Військовослужбовці, які звільняються з військової служби в Службі безпеки України та приймаються на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, і перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов у Службі безпеки України, продовжують перебувати на такому обліку в Центральному управлінні, органах, закладах, установах Служби безпеки України під час проходження служби співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, в тому числі на обліку осіб, які користуються правом позачергового та першочергового одержання житлових приміщень, до одержання житла з державного житлового фонду або за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення чи до настання визначених законом підстав для зняття із зазначеного обліку.

5. Державні службовці Служби безпеки України, посади яких у зв'язку з початком комплектування Служби безпеки України співробітниками, яким присвоюються спеціальні звання, скорочуються, можуть бути за їх згодою переведені на відповідні посади державної служби або прийняті на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, якщо вони не досягли граничного віку перебування на службі співробітників, яким присвоюються спеціальні звання.

У разі прийняття таких державних службовців на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання, їм присвоюються спеціальні звання, виходячи із співвідношення між рангами державних службовців і військовими/спеціальними званнями, визначеного Кабінетом Міністрів України.

Таким державним службовцям до загальної вислуги років співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, зараховується вислуга років на військовій службі та/або на службі осіб рядового і начальницького складу в інших державних органах, обчислена відповідно до законодавства, а також час проходження державної служби до прийняття на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання.

6. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України „Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України" від 20 жовтня 2005 року (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 4, ст. 53 із наступними змінами).

7. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984 р., № 51, ст. 1122):

а) главу 15 розділу ІІ після статті 185-13 доповнити статтею 185-14 такого змісту:

„Стаття 185-14. Невиконання законних вимог посадових (службових) осіб Служби безпеки України або перешкоджання здійсненню Службою безпеки України визначених законом функцій або повноважень

Невиконання законних вимог співробітника Служби безпеки України, ненадання інформації на запит посадових (службових) осіб Служби безпеки України надання завідомо недостовірної інформації чи надання інформації не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, перешкоджання здійсненню Службою безпеки України визначених законом функцій або повноважень –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

б) статтю 221 після цифр „185-13" доповнити цифрами „185-14";

в) в абзаці двадцять п'ятому пункту 1 частини першої статті 255 слово та цифри „статті 195-5" замінити словом та цифрами „статті 185-14, 195-5";

2) у Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25 – 26, ст. 131):

а) назву та частину 1 статті 114-1 після слів „військових формувань" доповнити словами „Служби безпеки України";

б) статтю 201 викласти в такій редакції:

„Стаття 201. Незаконне переміщення через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та її частин, боєприпасів, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації

1. Переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або службовою особою з використанням службового становища, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна";

3) частину п'яту статті 290 Цивільного процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 40 – 41, 42, ст. 492) після слів „Державне бюро розслідувань" доповнити словами „Служба безпеки України";

4) у Повітряному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 48 – 49, ст. 536):

а) пункти 30 і 31 частини першої статті 1 після слів „Національної поліції" доповнити словами „Служби безпеки України";

б) абзац третій частини четвертої статті 4 після слів „Національної поліції" доповнити словами „Служби безпеки України";

5) у Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9 – 10, № 11-12, № 13, ст. 88):

а) у статті 36:

пункт 5 частини другої після слів „відповідним оперативним підрозділам" доповнити словами „крім оперативних підрозділів органів безпеки";

перше речення частини п'ятої після слів „органу досудового розслідування" доповнити словами „крім органу безпеки";

б) пункт 3 частини другої статті 40 після слів „відповідним оперативним підрозділам" доповнити словами „крім оперативних підрозділів органів безпеки";

в) у частині першій статті 41:

слова „органів безпеки" виключити;

доповнити частину новим абзацом такого змісту:

„Оперативні підрозділи органів безпеки здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого органу безпеки, прокурора, що здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні, досудове розслідування якого здійснює слідчий органу безпеки";

г) у частині другій статті 216:

абзац перший після цифр „258-5" доповнити цифрами „260";

після абзацу другого доповнити абзацом такого змісту:

„Генеральний прокурор або його уповноважений заступник за поданням Голови Служби безпеки України або його заступника своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених частиною першою, а також частинами третьою – п'ятою цієї статті, до підслідності слідчих органів безпеки, якщо відповідний злочин становить загрозу державній безпеці України";

б) у Законі України „Про оперативно-розшукову діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 22, ст. 303 із наступними змінами):

а) у статті 2 слова „та контррозвідувальних" виключити;

б) абзац четвертий статті 5 викласти в такій редакції:

„Служби безпеки України – оперативними підрозділами Центрального управління та регіональних органів";

в) у частині першій статті 6:

пункт 1 після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

„– осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей".

У зв'язку з цим абзаци шостий і сьомий вважати абзацами сьомим і восьмим;

пункт 2 викласти в такій редакції:

„2) необхідність перевірки осіб у зв'язку з прийняттям на службу (роботу) до Служби безпеки України або залученням осіб до конфіденційного співробітництва чи використанням допомоги гласних і негласних позаштатних працівників, а також у зв'язку із запитами уповноважених державних органів, установ та організацій про перевірку осіб у зв'язку з оформленням їм допуску до державної таємниці, допуску до робіт із ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також перевірки осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів";

г) частину четверту статті 9 викласти в такій редакції:

„У разі перевірки осіб у зв'язку з прийняттям на службу (роботу) до Служби безпеки України або залученням осіб до конфіденційного співробітництва, чи використанням допомоги гласних і негласних позаштатних працівників, а також у зв'язку із запитами уповноважених державних органів, установ та організацій про перевірку осіб у зв'язку з оформленням їм допуску до державної таємниці, допуску до робіт із ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також перевірки осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів, оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більше ніж два місяці";

ґ) у частині першій статті 9-2:

доповнити пунктом 1-1 такого змісту:

„1-1) встановлення місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей";

пункт 4 викласти в такій редакції:

„4) завершення виконання оперативно-розшукових заходів у зв'язку з початком досудового розслідування або вичерпання можливостей для їх здійснення";

7) у Законі України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399 із наступними змінами):

а) абзац перший преамбули та частину першу статті 1 після слів „Національній поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

б) пункт „б" статті 1-2 після слова „поліцейські" доповнити словами „співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

в) частину другу статті 2 після слів „до Національної поліції" доповнити словами „Служби безпеки України";

г) у статті 9:

частину четверту після слів „Національною поліцією" доповнити словами „Службою безпеки України";

частину п'яту після слів „Служби судової охорони" доповнити словами „Служби безпеки України", а після слів „Службі судової охорони" – словами „Службі безпеки України";

ґ) у статті 12:

абзац перший пункту „б" після слів „Національній поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

пункт „в" після слів „відповідно до Закону України „Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх" доповнити словами „а також військовослужбовцям Служби безпеки України за наявності в них вислуги 20 календарних років і більше, які звільняються з військової служби відповідно до пункту 4 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення" Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про Службу безпеки України" щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України", крім тих, які прийняті за їх згодою на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

д) у частині першій статті 13:

пункт „а" після слів „Закону України „Про Національну поліцію" доповнити словами „співробітникам Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання, звільненим зі служби у зв'язку з хворобою або досягненням встановленого законом граничного віку перебування на службі";

пункт „б" після слова „поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

пункт „в" після слів „на умовах Закону України „Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей" доповнити словами „а також військовослужбовцям Служби безпеки України, які звільняються з військової служби у зв'язку з хворобою або досягненням встановленого законом граничного віку перебування на службі відповідно до пункту 4 розділу ІІ „Прикінцеві та перехідні положення" Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про Службу безпеки України" щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України, крім тих, які прийняті за їх згодою на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоюються спеціальні звання";

е) у статті 17:

у частині першій:

пункти „б" – „г" після слова „поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

частину другу викласти в такій редакції:

„До вислуги років поліцейським, співробітникам Служби судової охорони, Служби безпеки України, особам офіцерського складу, особам середнього, старшого та вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної пожежної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції чи Державної кримінально-виконавчої служби України, особам, які мають право на пенсію згідно з пунктом „а" статті 12 цього Закону, додатково зараховується час їхнього навчання (незалежно від форми навчання) у цивільних закладах вищої освіти зі здобуттям ступеня не нижче бакалавра до прийняття на військову службу, службу до органів внутрішніх справ, Національної поліції, Служби безпеки України, Служби судової охорони, державної пожежної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції чи Державної кримінально-виконавчої служби України із розрахунку – один рік навчання за шість місяців служби, але не більше двох років шести місяців служби";

пункт „и" після слів „у разі переходу на військову службу" доповнити словом „службу";

є) абзац четвертий статті 22 після слів „Національної поліції" доповнити словами „Служби безпеки України";

ж) частину сьому статті 30 після слів „Національній поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

з) у статті 43:

друге речення частини одинадцятої після слів „чи внутрішньої служби" доповнити словами „полковника Служби безпеки України";

частини дванадцяту та шістнадцяту після слова „поліцейські" в усіх відмінках доповнити словами „співробітники Служби безпеки України" у відповідному відмінку;

и) статтю 63 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

„Перерахунок пенсій особам, звільненим з військової служби у Службі безпеки України, які мають право на пенсійне забезпечення або одержують пенсію на умовах цього Закону, здійснюється після припинення комплектування Служби безпеки України військовослужбовцями з урахуванням видів грошового забезпечення, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством для співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

у зв'язку з цим частини четверту та п'яту вважати відповідно частинами п'ятою та шостою;

8) у Законі України „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 35, ст. 358 з наступними змінами):

а) статтю 10 викласти в такій редакції:

„Стаття 10. Оперативні підрозділи Служби безпеки України, які протидіють організованій злочинності

1. Оперативними підрозділами Служби безпеки України, які уповноважені на протидію організованій злочинності, є відповідні оперативні підрозділи Центрального управління та відділи регіональних органів Служби безпеки України, на які покладається реалізація повноважень Служби безпеки України щодо протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, здійснюваній з використанням організованих злочинних угруповань, протидії транснаціональній організованій злочинності, незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів відповідно до міжнародних зобов'язань України, а також іншим проявам організованої злочинної діяльності, що становлять загрозу державній безпеці України.

2. Начальник уповноваженого оперативного підрозділу Центрального управління Служби безпеки України за посадою є першим заступником Голови Служби безпеки України і призначається на посаду та звільняється з посади Головою Служби безпеки України за погодженням з Президентом України.

3. Начальники уповноважених відділів регіональних органів Служби безпеки України за посадою є заступниками начальників регіональних органів Служби безпеки України і призначаються на посади і звільняються з посад

Головою Служби безпеки України за поданням начальника відповідного оперативного підрозділу Центрального управління Служби безпеки України";

б) у статті 12:

у підпункті „б" пункту 2 слова „відповідних спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю" замінити словами „уповноважених оперативних підрозділів Служби безпеки України";

у підпункті „а" пункту 4 слово „спеціального" виключити;

в) у статті 16:

пункт 4 викласти в такій редакції:

„4. Умови і порядок обміну інформацією між уповноваженими оперативними підрозділами Служби безпеки України та підрозділами органів Національної поліції регулюються спільними нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України і Служби безпеки України";

пункти 5 та 6 виключити;

г) у статті 17:

у пункті 1 слова „Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю" замінити словами „уповноважений оперативний підрозділ Центрального управління";

пункти 2 та 3 виключити;

г) в абзаці другому пункту 1 статті 19 слова „Головному управлінні по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю" замінити словами „уповноваженому оперативному підрозділі Центрального управління";

д) у тексті Закону слова „спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю", „спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України", „спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Служби безпеки України" та „спеціальні підрозділи Служби безпеки України" в усіх відмінках замінити словами „уповноважені оперативні підрозділи Служби безпеки України" у відповідному відмінку;

9) частину шосту статті 5 Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"(Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 44, ст. 416 із наступними змінами) доповнити новим абзацом такого змісту:

„Мобілізаційний підрозділ Служби безпеки України входить до складу функціонального підрозділу Центрального управління Служби безпеки України, який підпорядковується першому заступнику Голови Служби безпеки України";

10) у Законі України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 6:

абзац другий пункту 2 та абзац перший пункту 19 після слів „військових формувань" доповнити словами „співробітники Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

доповнити пунктом 23 такого змісту:

„23) особи, залучені до конфіденційного співробітництва, гласні і негласні позаштатні працівники, які брали безпосередню участь у здійсненні заходів, пов'язаних із виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України на території держав, де в цей період велися бойові дії, та які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів.

Надання статусу ветерана війни особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, здійснюється у порядку та у спосіб, що унеможливлюють розкриття факту їх конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України";

б) у частині другій статті 7:

у пункті 11 слова „Служби безпеки України" виключити, а після слів „військових формувань" доповнити словами „військовослужбовців та співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

доповнити пунктом 15 такого змісту:

„15) осіб, залучених до конфіденційного співробітництва як гласних і негласних позаштатних працівників, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі у здійсненні заходів, пов'язаних із виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України на території держав, де в цей період велися бойові дії, та які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів";

у частині третій цифри „11 – 14" замінити цифрами „11 – 15";

в) у статті 10:

у частині першій:

у пункті 1:

абзац четвертий після слова „поліцейських" доповнити словами „співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

абзац восьмий після слів „Державної спеціальної служби транспорту" доповнити словами „співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

після абзацу п'ятнадцятого доповнити новим абзацом такого змісту:

„сім'ї осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, гласних і негласних позаштатних працівників, які померли (загинули) у зв'язку з безпосередньою участю у здійсненні заходів, пов'язаних з виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України на території держав, де в цей період велися бойові дії, та які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів".

У зв'язку з цим абзаци шістнадцятий – двадцять другий вважати відповідно абзацами сімнадцятим – двадцять третім;

г) у першому реченні частини сьомої статті 13 слово і цифри „пунктах 11 – 14" замінити словом і цифрами „пунктах 11 – 15";

ґ) статтю 17 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

„Витрати, пов'язані з наданням пільг та соціальних гарантій особам, залученим до конфіденційного співробітництва, гласним і негласним позаштатним працівникам, які брали безпосередню участь у здійсненні заходів, пов'язаних із виконанням окремих завдань оперативно-службової діяльності Служби безпеки України на території держав, де в цей період велися бойові дії, та які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України".

У зв'язку з цим частини четверту і п'яту вважати частинами п'ятою та шостою;

11) у Законі України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 11, ст. 50 із наступними змінами):

а) підпункт „в" абзацу другого пункту 1 частини першої статті 2 після слів „оперативно-розшуковій" доповнити словом „контррозвідувальній";

б) пункт „є" частини першої статті 5 після слів „зміна зовнішності" доповнити словами „персональних та/або біометричних даних";

в) статтю 10 викласти в такій редакції:

„Стаття 10. Забезпечення конфіденційності даних про осіб, взятих під захист

За рішенням органів, що забезпечують безпеку, прийнятим відповідно до їх компетенції, може бути накладено тимчасову або постійну заборону на видачу володільцем або розпорядником персональних даних третім особам відомостей про місце проживання осіб, взятих під захист, та інших їхніх даних, які містяться у базах персональних даних.

В окремих випадках дані, передбачені частиною першою цієї статті, за рішенням органів, що забезпечують безпеку, можуть вилучатися або оброблятися в порядку, встановленому законодавством";

г) у частині першій статті 11 слово „анкетні" замінити словом „персональні", а слово „особистих" виключити;

12) у Законі України „Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист" (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 40 – 41, ст. 249 із наступними змінами):

а) назву Закону після слів „ветеранів Національної поліції" доповнити словами „ветеранів Служби безпеки України";

б) частину третю статті 1 після слів „Національної поліції" доповнити словами „Служби безпеки України";

в) у статті 5:

пункти 1 і 3 після слів „Національній поліції" доповнити словами „Службі безпеки України";

пункт 5 після слів „Збройних Сил України" доповнити словами „а також військовослужбовці Служби безпеки України, звільнені з військової служби відповідно до пункту 4 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення" Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про Службу безпеки України" щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України, крім тих, які прийняті за їх згодою на службу співробітників Служби безпеки України, яким присвоєні спеціальні звання";

г) у тексті Закону після слів „ветеран Національної поліції", „ветерани Національної поліції" у всіх відмінках доповнити відповідно словами „ветеран Служби безпеки України", ветерани Служби безпеки України" у відповідному відмінку;

13) у Законі України „Про контррозвідувальну діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 12, ст. 89 із наступними змінами):

а) статтю 1 викласти в такій редакції:

„Стаття 1. Визначення термінів

Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

контррозвідувальна діяльність – спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових

заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам державній безпеці, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на національні інтереси України;

контррозвідувальне забезпечення – комплекс контррозвідувальних заходів, здійснюваних на постійній основі та спрямованих на забезпечення безпеки конкретних об'єктів, галузей, напрямів у сфері державної безпеки;

контррозвідувальний захист – діяльність із застосуванням спеціальних методів і засобів, яка спрямована на забезпечення державної безпеки, що здійснюється спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності при виконанні ним своїх функцій;

контррозвідувальні заходи – заходи пошуку, впливу та протидії, спрямовані на забезпечення державної безпеки, які проводяться з використанням спеціальних засобів і методів;

контррозвідувальний режим – система передбачених законодавством сукупних контррозвідувальних, розвідувальних (в інтересах контррозвідки), режимних та адміністративно-правових заходів, спрямованих на забезпечення державної безпеки та захист національних інтересів України від зовнішніх і внутрішніх загроз";

б) у частині другій статті 7:

пункт 6 викласти у такій редакції:

„6) виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, отримання інформації в інтересах державної безпеки України здійснювати на підставі відповідної контррозвідувальної справи за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, або його заступника, такі заходи:

а) спостереження за особою, річчю або місцем, яке полягає у проведенні візуального спостереження за особою або певною річчю чи місцем у публічно доступних місцях із фіксацією відповідних відомостей та даних;

б) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, яке полягає у проведенні відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою;

в) зняття інформації в електронних інформаційних системах, яке полягає у пошуку, виявленні, фіксації відомостей або даних, що містяться в електронній інформаційній системі або її частині, шляхом доступу до такої системи або її частини без відома її власника, володільця або утримувача;

г) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, яке полягає в негласному проникненні до таких місць, житла чи володіння особи і, за потреби, фіксації відомостей та даних про зазначені об'єкти;

г) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, яке полягає в локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів, провайдерів телекомунікацій, без розкриття змісту повідомлень, що передаються;

д) огляд кореспонденції, який полягає в негласному відборі за ідентифікаційними ознаками кореспонденції, її обробленні, знятті копій чи отриманні зразків";

доповнити новим пунктом 14 такого змісту:

„14) отримувати від операторів та провайдерів телекомунікацій технологічну та іншу інформацію про функціонування мереж, у тому числі з обмеженим доступом, на умовах, визначених володільцем цієї інформації та підрозділом Служби безпеки України, який уповноважений проводити оперативно-технічні заходи";

в) доповнити статтями 7-1та 7-2 такого змісту:

„Стаття 7-1. Контррозвідувальне впровадження

Служба безпеки України з метою протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, прогнозування, попередження, виявлення та нейтралізації загроз державній безпеці, а також управління ризиками державної безпеки здійснює контррозвідувальне впровадження до спеціальних служб іноземних держав, закордонних організацій, терористичних організацій та угруповань, міжнародних терористичних організацій та їх осередків, організованих злочинних угруповань, незаконних збройних та воєнізованих формувань, інших організацій, установ, структур і утворень, цілі та дії яких спрямовані на створення загроз державній безпеці або підвищення ризиків державної безпеки.

У ході контррозвідувального впровадження здійснюється безпосереднє введення (проникнення) співробітника Служби безпеки України під прикриттям або особи, залученої до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, негласного позаштатного працівника до спеціальних служб іноземних держав, закордонних організацій, терористичних організацій та угруповань, міжнародних терористичних організацій та їх осередків, організованих злочинних угруповань, незаконних збройних та воєнізованих формувань, інших організацій, установ, структур і утворень, у тому числі з використанням засобів і структур прикриття.

Співробітник Служби безпеки України під прикриттям або особа, залучена до конфіденційного співробітництва зі Службою безпеки України, негласний позаштатний працівник під час участі у контррозвідувальному впровадженні діє відповідно до легенди прикриття, порядок розробки та затвердження якої визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України, і може вступати в трудові, цивільно-правові й інші відносини, необхідні для підтримання достовірності легенди прикриття.

Порядок здійснення контррозвідувального впровадження визначається нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Стаття 7-2. Особливості розгляду судом клопотань про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів

1. Клопотання керівника оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, або його заступника про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів, визначених пунктом 6 частини другої статті 7 цього Закону, розглядається уповноваженим слідчим суддею, в межах територіальної юрисдикції якого перебуває оперативний підрозділ.

У клопотанні про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів зазначаються:

1) найменування оперативного підрозділу, який вносить клопотання;

2) стислий виклад обставин, у зв'язку з якими подається клопотання, обґрунтування необхідності проведення контррозвідувального заходу;

3) вид контррозвідувального заходу, пропонований період його проведення в межах строку, зазначеного в частині шостій цієї статті;

4) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести контррозвідувальний захід;

5) посилання на наявність раніше отриманих дозволів суду на проведення контррозвідувальних заходів стосовно конкретної особи;

6) відомості про нормативно-правовий акт контррозвідувального органу, який визначає порядок проведення контррозвідувального заходу;

7) найменування оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку, сприяння якого є необхідним для організації та проведення контррозвідувального заходу.

2. Клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів передається з дотриманням вимог законодавства про охорону державної таємниці уповноваженому слідчому судді, визначеному відповідно до закону. Таке клопотання не підлягає реєстрації та розподілу із застосуванням інформаційних автоматизованих систем.

3. Розгляд клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів та постановлення ухвали про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу або про відмову в наданні дозволу здійснюється уповноваженим слідчим суддею невідкладно, але не пізніше дванадцяти годин з моменту його отримання, за участю особи, яка внесла клопотання, та/або інших уповноважених керівником оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, осіб.

Розгляд клопотань про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів здійснюється в закритому судовому засіданні без застосування технічних засобів фіксації.

4. Уповноважений слідчий суддя, розглядаючи клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів, встановлює достатність та обґрунтованість підстав для надання такого дозволу, про що постановляє відповідну ухвалу.

5. Ухвала про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу повинна містити:

1) найменування оперативного підрозділу, якому дозволено проведення контррозвідувального заходу;

2) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести контррозвідувальний захід;

3) вид контррозвідувального заходу та залежно від виду контррозвідувального заходу відомості про особу, що дають змогу її ідентифікувати, про місце або річ;

4) вимогу до оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку (з зазначенням їх найменування) про надання сприяння в організації та проведенні контррозвідувального заходу (за необхідності);

5) найменування оперативно-технічного підрозділу Служби безпеки України, який залучається до проведення контррозвідувального заходу (за необхідності);

6) строк дії ухвали.

6. Строк дії ухвали про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу не може перевищувати шести місяців.

7. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення контррозвідувального заходу постановляється у разі невідповідності клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу вимогам частини першої цієї статті. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення контррозвідувального заходу має бути вмотивованою та містити обґрунтування причин такої відмови.

8. Ухвала про надання дозволу на проведення контррозвідувального заходу або про відмову в наданні такого дозволу до Єдиного державного реєстру судових рішень не вноситься.

Матеріали, пов'язані із розглядом клопотання про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів, зберігаються з дотриманням вимог законодавства про охорону державної таємниці";

г) доповнити статтею 10-1 такого змісту:

„Стаття 10-1. Державний захист і стимулювання фізичних і юридичних осіб, які добровільно беруть участь або надають допомогуу здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму

1. Державному захисту підлягають фізичні та юридичні особи, які добровільно беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму, сприяють протидії розвідувальній, підривній, диверсійній, терористичній та іншій протиправній діяльності

спеціальних служб іноземних держав, організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України, усуненню передумов до здійснення такої діяльності, а також локалізації можливих негативних наслідків.

2. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму, або їх близьких осіб, до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні й інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України „Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

3. Підрозділи, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, можуть матеріально та морально заохочувати осіб, які беруть участь або надають допомогу у здійсненні заходів із забезпечення контррозвідувального режиму. Майнові збитки таким особам у зв'язку з виконанням заходів забезпечення контррозвідувального режиму за дорученням підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету";

14) частину другу статті 2 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 23, ст. 148 із наступними змінами) доповнити новим абзацом такого змісту:

„міжнародні передачі технічних засобів, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, які прямо чи опосередковано використовуються Службою безпеки України для здійснення оперативно-службової діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення";

15) назву та текст статті 15 Закону України „Про поховання та похоронну справу" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 7, ст. 47 із наступними змінами) після слів „Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України" доповнити словами „співробітників Служби безпеки України";

16) у Законі України „Про телекомунікації" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 12, ст. 155 із наступними змінами):

а) частину першу статті 24 доповнити абзацом такого змісту:

„Технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації, що встановлюються для здійснення відповідними органами оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, повинні відповідати стандартам і технічним регламентам, які розробляє уповноважений на це законом державний орган";

б) частину четверту статті 39 викласти в такій редакції:

„4. Оператори телекомунікацій зобов'язані за власні кошти встановлювати на своїх телекомунікаційних мережах технічні засоби, які розроблені та виготовлені винятково суб'єктами господарювання, що є резидентами України, та необхідні для здійснення відповідними органами оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, і забезпечувати функціо-

нування цих технічних засобів, а також у межах своїх повноважень сприяти проведенню оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів та недопущенню розголошення організаційних і тактичних прийомів їх проведення. Оператори телекомунікацій зобов'язані забезпечувати захист зазначених технічних засобів від несанкціонованого доступу";

17) у Законі України „Про державні цільові програми" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 25, ст. 352 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 3:

у абзаці дев'ятому слова „та державної безпеки" виключити;

доповнити абзацом такого змісту:

„контррозвідувальні, спрямовані на посилення контррозвідувальних спроможностей держави та забезпечення державної безпеки";

б) частину першу статті 6 та частину першу статті 8 після слів „центральні органи виконавчої влади" доповнити словами „Служба безпеки України";

18) частину четверту статті 3 Закону України „Про міжнародні договори України" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 50, ст. 540 із наступними змінами) доповнити новим абзацом такого змісту:

„Особливості укладення, виконання, реєстрації, зберігання, припинення та зупинення дії міжвідомчих міжнародних договорів України, що укладаються Службою безпеки України, визначаються Президентом України";

19) у пункті 3 глави XII „Прикінцеві положення" Закону України „Про військовий обов'язок і військову службу" (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 38, ст. 324; 2015 р., № 47, ст. 436) слова „й іншим" замінити словами „Службі безпеки України та";

20) пункт 2 частини другої статті 8 Закону України „Про захист персональних даних" (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 34, ст. 481) викласти в такій редакції:

„2) отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані, крім випадків передачі персональних даних за запитами органів, що здійснюють оперативно-розшукову або контррозвідувальну діяльність та боротьбу з тероризмом";

21) у Законі України „Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 32, ст. 314 із наступними змінами):

а) частину шосту статті 6 після слів „частини першої статті 47" доповнити словами „а також відомостей, зазначених у деклараціях осіб, визначених у статті 52-1";

б) статтю 10 доповнити частиною шостою такого змісту:

„6. У разі використання персональних даних особи при виконанні завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, заходів із боротьби з тероризмом така особа не повідомляється про використання її персональних даних до прийняття рішення за результатами зазначеної діяльності або заходів";

22) статтю 52-1 Закону України „Про запобігання корупції" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 49, ст. 2056 із наступними змінами) викласти в такій редакції:

„Стаття 52-1. Особливості здійснення заходів фінансового контролю стосовно окремих категорій осіб

1. Стосовно осіб, зазначених у підпунктах „в", „г", „д", „е", „з", „и" пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, які за посадами, що вони займають, належать до кадрового складу розвідувальних органів України, кадрів Служби безпеки України (крім працівників, які уклали трудовий договір) та/або обіймають посади, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності, а також осіб, які претендують на зайняття таких посад, та осіб, які припинили діяльність, заходи, передбачені розділом VII цього Закону, організовуються і здійснюються у спосіб, що унеможливлює розкриття належності таких осіб до відповідних державних органів чи військових формувань у порядку, що визначається Національним агентством за погодженням з відповідними органами (формуваннями).

2. Члени сім'ї осіб, зазначених у частині першій цієї статті, які є суб'єктами декларування відповідно до цього Закону, з метою збереження державної таємниці зазначають дані про таких осіб в обсягах, формі та за змістом, що унеможливлюють розкриття їх належності до відповідних державних органів";

23) у статті 1 Закону України „Про відкритість використання публічних коштів" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 16, ст. 109):

а) пункт 2 частини першої після слів „кошти державного бюджету" доповнити словами „(крім таємних видатків)";

б) доповнити новою частиною 4 такого змісту:

„4. Не підлягає оприлюдненню згідно з цим Законом інформація про використання бюджетних коштів, яка є публічною інформацією, доступ до якої обмежено відповідно до закону";

24) у Законі України „Про національну безпеку України" (Відомості Верховної України, 2018 р., № 31, ст. 241 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 1:

пункти 4, 9 та 10 викласти відповідно у такій редакції:

„4) державна безпека – стан, за якого в умовах дії реальних та потенційних загроз забезпечується самозбереження, сталий і прогресивний розвиток основ національної безпеки, а також захищеність інших національних цінностей, які забезпечують існування суверенної Української держави та виконання нею своїх функцій, реалізація відповідних національних інтересів, а також досягнення необхідних для цього національних цілей";

„9) національна безпека України – стан, за якого в умовах дії реальних та потенційних загроз забезпечується самозбереження, сталий і прогре-

сивний розвиток об'єктів національної безпеки, захищеність національних цінностей, реалізація національних інтересів, а також досягнення національних цілей;

10) національні інтереси України – життєво важливі потреби Українського народу, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує їхнє самозбереження, сталий і прогресивний розвиток";

після пункту 10 доповнити новими пунктами такого змісту:

„11) національні цілі України – завдання, які Українська держава ставить перед собою заради забезпечення захищеності своїх національних цінностей та реалізації національних інтересів;

12) національні цінності України – державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичний конституційний лад України, її природні ресурси, добробут громадян, правопорядок та соціальна справедливість, матеріальні, інтелектуальні та духовні надбання Українського народу, а також інші цінності, які забезпечують самозбереження, сталий і прогресивний розвиток Українського народу, суспільства і держави".

У зв'язку з цим пункти 11 – 24 вважати пунктами 13 – 26;

після пункту 16 доповнити новим пунктом такого змісту:

„17) основи національної безпеки України – фундаментальні національні цінності та інтереси, а також пріоритетні національні цілі".

У зв'язку з цим пункти 17 – 26 вважати пунктами 18 – 27;

б) частину третю статті 3 виключити;

в) розділ II доповнити статтями 3-1 – 3-5 такого змісту:

„Стаття 3-1. Складові національної безпеки України

1. Основними складовими національної безпеки України є воєнна, громадська, державна, економічна, інформаційна та екологічна безпека.

Перелік складових національної безпеки України є невичерпним і визначається необхідністю самозбереження, сталого і прогресивного розвитку об'єктів національної безпеки, захищеності національних цінностей, реалізації національних інтересів, а також досягнення національних цілей.

Стаття 3-2. Об'єкти національної безпеки України

1. Об'єктами національної безпеки України є:

людина і громадянин – їхні життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, конституційні права і свободи;

суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище, природні ресурси;

держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, система державного управління.

Стаття 3-3. Національні цінності України

1. Фундаментальними національними цінностями України є: державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичний конституційний лад та система державного управління України, її природні ресурси, інтелекту-

альний потенціал та здоров'я нації, добробут громадян, правопорядок та соціальна справедливість, матеріальні, інтелектуальні та духовні надбання Українського народу.

Перелік національних цінностей України не є вичерпним.

Стаття 3-4. Національні інтереси України

1. Фундаментальними національними інтересами України є: соціальна та політична стабільність у суспільстві; сталий та прогресивний розвиток національної економіки, громадянського суспільства і правової держави; зростання рівня та якості життя населення; підтримання партнерських відносин з державами-сусідами на засадах рівноправності, поваги до суверенітету та невтручання у внутрішні справи; гарантування та забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина, повага до конституційних обов'язків; забезпечення екологічно, техногенно та інформаційно безпечних умов життєдіяльності людини і суспільства; розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення, збереження та зміцнення інституту сім'ї; збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

Перелік національних інтересів України не є вичерпним.

Стаття 3-5. Національні цілі України

1. Пріоритетними національними цілями України є: інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами; досягнення Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями України можливостей, необхідних для відсічі збройній агресії іноземних держав та звільнення окупованих нею територій України; усунення фінансового, економічного, політичного та інформаційного впливу іноземних держав на внутрішню та зовнішню політику України; звільнення тимчасово окупованих територій, відновлення конституційного ладу та правопорядку на звільнених від окупації територіях; притягнення країни-агресора, її вищих посадових осіб, військового командування до відповідальності за розв'язання збройного конфлікту проти України, покарання винних у вчиненні злочинів проти людяності та воєнних злочинів; формування та розвиток створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення; збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку; професійна переорієнтація населення, зайнятого в застарілих та нерентабельних галузях економіки; забезпечення розвитку і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту мов національ-

них меншин України; формування та розвиток власного інформаційного простору; перехід до сучасних систем виховання дітей та молоді, адаптація до вимог сьогодення систем освіти і науки.

Перелік національних цілей України визначається необхідністю забезпечення захищеності національних цінностей та реалізації національних інтересів";

г) статтю 19 викласти в такій редакції:

„1. Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України.

2. На Службу безпеки України покладається виконання таких завдань:

1) протидія розвідувально-підривній діяльності проти України, а також іншим загрозам державній безпеці України;

2) боротьба з тероризмом та кібертероризмом;

3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури, а також контррозвідувальний захист економічного добробуту України від впливу спеціальних служб іноземних держав, іноземних підприємств, організацій та установ; контррозвідувальне забезпечення реалізації фундаментальних національних інтересів України;

4) попередження, виявлення та припинення злочинів проти основ національної безпеки, миру і безпеки людства, розповсюдження зброї масового ураження та інших злочинів, які становлять загрозу державній безпеці України;

5) охорона державної таємниці.

Служба безпеки України здійснює свою діяльність з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина.

Загальна структура, компетенція та порядок підпорядкування Служби безпеки України визначаються Законом України „Про Службу безпеки України";

ґ) доповнити статтею 29-1 такого змісту:

„Стаття 29-1. Стратегія забезпечення державної безпеки

1. Стратегія забезпечення державної безпеки – документ, в якому визначаються основні напрями діяльності щодо забезпечення державної безпеки; пріоритети реформування та розвитку системи забезпечення державної безпеки; комплекс завдань і заходів, спрямованих на підвищення ефективності органів, на які покладаються завдання щодо забезпечення державної безпеки, та інших суб'єктів, що можуть залучатися до виконання окремих завдань забезпечення державної безпеки, а також на посилення контррозвідувальних спроможностей держави; система управління ризиками державної безпеки; потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей і виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів.

2. Стратегія забезпечення державної безпеки розробляється Службою безпеки України після затвердження Стратегії національної безпеки України.

Інші органи, що входять до складу сектору безпеки і оборони, сприяють Службі безпеки України у розробці Стратегії забезпечення державної безпеки з питань, що віднесені до їх компетенції, зокрема шляхом надання необхідної для підготовки Стратегії інформації.

Стратегія забезпечення державної безпеки схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України та затверджується указом Президента України.

3. Стратегія забезпечення державної безпеки України визначає, зокрема:

безпекове середовище (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті забезпечення державної безпеки;

пріоритети у сфері захисту національних цінностей, реалізації національних інтересів та досягнення національних цілей України в контексті забезпечення державної безпеки;

актуальні виклики і загрози державній безпеці з урахуванням особливостей безпекового середовища, а також зумовлені ними ризики;

основні напрями державної політики у сфері державної безпеки;

пріоритетні завдання щодо забезпечення державної безпеки;

напрями та завдання реформування й розвитку, підвищення ефективності основних суб'єктів забезпечення державної безпеки;

систему управління ризиками державної безпеки;

ресурси, необхідні для її реалізації.

4. Стратегія забезпечення державної безпеки є основою для розроблення державних програм та нормативно-правових актів з питань забезпечення державної безпеки, визначення чисельності і структури сил та засобів органів, на які покладаються завдання щодо участі у забезпеченні державної безпеки, відповідно до пріоритетних завдань, а також для визначення потреб їх щорічного фінансового та іншого ресурсного забезпечення";

25) абзац перший пункту 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення" Закону України „Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади" (Відомості Верховної Ради України, 2019 р., № 43, ст. 250 з наступними змінами) після слів „Рахункової палати" доповнити словами „співробітників Служби безпеки України".

8. Рекомендувати Президентові України привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

9. Кабінету Міністрів України протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

прийняти нормативно-правові та розпорядчі акти, що випливають із цього Закону;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

вжити заходів щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення Служби безпеки України.

10. Службі безпеки України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати Президенту України пропозиції щодо внесення змін до законодавчих актів України та актів Президента України, необхідних для реалізації цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

видати нормативно-правові акти Служби безпеки України, що випливають із цього Закону;

забезпечити проведення атестації співробітників Служби безпеки України у випадках, передбачених цим Законом;

забезпечити утворення, реорганізацію необхідних для забезпечення оперативно-службової діяльності суб'єктів господарювання (закладів, установ, підприємств тощо).

Голова Верховної Ради України

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО РОЗВІДУВАЛЬНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ [17]

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 19, ст.94)

Цей Закон визначає правові основи організації і діяльності державних органів, які здійснюють розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз, порядок контролю і нагляду за їх діяльністю, а також встановлює правовий статус співробітників цих органів, їх соціальні гарантії.

{Преамбула із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни

Наведені в цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

розвідувальна діяльність - діяльність, яка здійснюється спеціальними засобами і методами з метою забезпечення визначених законом органів державної влади розвідувальною інформацією, сприяння реалізації та захисту національних інтересів, протидії за межами України, у тому числі у кіберпросторі, зовнішнім загрозам національній безпеці України;

{Абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2163-VIII від 05.10.2017}

розвідувальна інформація – усні та зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості, які неможливо отримати офіційним шляхом, про реальні та потенційні можливості, плани, наміри і дії іноземних держав, організацій та окремих осіб, що загрожують національним інтересам України, а також про події і обставини, що стосуються національної безпеки і оборони;

розвідувальні органи України – спеціально уповноважені законом органи на здійснення розвідувальної діяльності. Розвідувальний орган України може функціонувати як самостійний державний орган, так і у складі центрального органу виконавчої влади;

спеціальна розвідка – комплекс заходів і дій для добування, опрацювання і доведення розвідувальної інформації в інтересах підготовки та ведення (підтримки) операцій, бойових і спеціальних дій з використанням визначених способів добування відомостей, у тому числі встановлення конфіденційного співробітництва з особами за добровільною згодою.

{Статтю 1 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 1437-VIII від 07.07.2016}

{Стаття 1 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

[17] Про розвідувальні органи України. Закон України від 22.03.2001 № 2331-III// База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2331-14

Стаття 2. Правова основа діяльності розвідувальних органів України

Правову основу діяльності розвідувальних органів України становлять Конституція України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

Стаття 3. Принципи діяльності розвідувальних органів України

Діяльність розвідувальних органів України здійснюється на основі:

законності;

поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина;

безперервності;

поєднання в межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів;

розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії і координації їх діяльності;

незалежності і оперативності у поданні розвідувальної інформації;

позапартійності;

підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом.

Діяльність розвідувальних органів не може використовуватися для вирішення не передбачених цим Законом завдань.

Стаття 4. Основні завдання розвідувальних органів України

На розвідувальні органи України покладаються:

добування, аналітична обробка та надання визначеним законом органам державної влади розвідувальної інформації;

здійснення спеціальних заходів, спрямованих на підтримку національних інтересів і державної політики України в економічній, політичній, воєнній, військово-технічній, екологічній та інформаційній сферах, зміцнення обороноздатності, економічного і науково-технічного розвитку, захисту та охорони державного кордону;

{Абзац третій статті 4 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

забезпечення безпечного функціонування установ України за кордоном, безпеки співробітників цих установ та членів їх сімей у країні перебування, а також відряджених за кордон громадян України, які обізнані у відомостях, що становлять державну таємницю;

участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, незаконною міграцією у порядку, визначеному законом;

{Абзац п'ятий статті 4 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

вжиття заходів протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України, у тому числі у кіберпросторі, життю, здоров'ю її громадян та об'єктам державної власності за межами України.

{Статтю 4 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2163-VIII від 05.10.2017}

Стаття 5. Методи і засоби діяльності розвідувальних органів України

Для виконання покладених на розвідувальні органи України завдань щодо отримання розвідувальної інформації, забезпечення безпеки розвідувальних заходів, захисту своїх сил, засобів та інформаційних систем і обліків, а також джерел розвідувальної інформації вони застосовують методи і засоби оперативно-розшукової діяльності у порядку, визначеному в Законі України „Про оперативно-розшукову діяльність", з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

{Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Методи і засоби діяльності розвідувальних органів не повинні завдавати шкоди життю, здоров'ю, честі і гідності людей.

Не підлягає розголошенню інформація, що стосується особистого життя, честі та гідності громадян, яка стала відома розвідувальним органам у процесі їх роботи, крім випадків, передбачених законом.

Порядок зберігання інформації, здобутої в процесі розвідувальної діяльності, визначається відповідними нормативно-правовими актами.

Розділ II
РОЗВІДУВАЛЬНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ, ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ, ФІНАНСОВОГО ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття 6. Розвідувальні органи України та сфери їх діяльності

{Назва статті 6 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

Розвідувальні органи України здійснюють розвідувальну діяльність у таких сферах:

Служба зовнішньої розвідки України – у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній;

розвідувальний орган Міністерства оборони України – у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній, інформаційній та екологічній;

розвідувальний орган спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону – у сферах прикордонної та імміграційної політики, а також в інших сферах, що стосуються питань захисту державного кордону України та її суверенних прав у виключній (морській) економічній зоні.

{Частина перша статті 6 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

Питання утворення, реорганізації і ліквідації розвідувальних органів здійснюються відповідно до конституційних повноважень Президентом України.

Розвідувальний орган Міністерства оборони України може залучати органи військового управління розвідки та військові частини розвідки

Збройних Сил України в порядку, визначеному Президентом України, до заходів добування розвідувальної інформації з метою підготовки і застосування Збройних Сил України для оборони держави та боротьби з тероризмом. Під час добування розвідувальної інформації органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних Сил України застосовують технічні засоби розвідки, а в особливий період і під час залучення до боротьби з тероризмом – спеціальні технічні засоби. У таких випадках на військовослужбовців та працівників зазначених органів і військових частин не поширюються положення цього Закону та Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність", якими регулюються питання визначення правового статусу, надання повноважень та гарантування соціального захисту.

{Статтю 6 доповнено новою частиною третьою згідно із Законом № 2526-VI від 21.09.2010; в редакції Закону № 267-VIII від 19.03.2015}

Здійснення розвідувальної діяльності з метою отримання інформації у сферах, що стосуються національної безпеки і оборони, іншими органами державної влади, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форми власності, які не передбачені в цьому Законі, а також фізичними особами забороняється.

Розвідувальні органи України є юридичними особами, вони мають дійсне та умовне найменування, відповідні емблеми, печатки і штампи, печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, рахунки, у тому числі валютні, в банках та інших фінансових установах.

Стаття 7. Керівництво розвідувальними органами України та координація їх діяльності

Загальне керівництво розвідувальними органами України відповідно до Конституції України та цього Закону здійснює Президент України.

Керівники центральних органів виконавчої влади, до складу яких входять розвідувальні органи, здійснюють керівництво ними в межах повноважень, визначених законом і положеннями про відповідні розвідувальні органи, затвердженими Президентом України, та створюють необхідні умови для їх функціонування.

Безпосереднє керівництво розвідувальними органами України здійснюють їх керівники, які призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням керівників відповідних центральних органів виконавчої влади. Голову Служби зовнішньої розвідки України призначає Президент України. У межах своїх повноважень керівники розвідувальних органів України можуть видавати накази, розпорядження, а у випадках, передбачених законом, або на вимогу Президента України доводять до його відома у визначеному ним порядку інформацію щодо зовнішніх загроз Україні.

{Частина третя статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Координація діяльності розвідувальних органів України здійснюється Президентом України через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України, яка діє відповідно до Закону України „Про Раду національної безпеки і оборони України".

Порядок координації діяльності розвідувальних органів України в особливий період визначається Президентом України.

Стаття 8. Позапартійність розвідувальних органів України

Використання розвідувальних органів України будь-ким у партійних інтересах не допускається. Діяльність розвідувальних органів України не може використовуватися для обмеження прав і свобод громадян або з метою насильницької зміни конституційного ладу, усунення органів державної влади чи перешкоджання їх діяльності.

У розвідувальних органах України забороняється створення і діяльність організаційних структур політичних партій та інших об'єднань громадян, що мають політичні цілі. Членство та участь співробітників розвідувальних органів України у діяльності політичних партій та інших об'єднаннях громадян, що мають політичні цілі, не допускається.

Як виняток дозволяється членство працівників, які уклали трудовий договір з розвідувальними органами України, у професійних спілках.

Стаття 9. Права розвідувальних органів України

Для виконання визначених цим Законом завдань розвідувальні органи України мають право:

встановлювати на конфіденційній основі співробітництво з повнолітніми, дієздатними особами, які добровільно дали на це згоду;

отримувати для розвідувальних цілей необхідну інформацію від усіх органів державної влади, підприємств, організацій і установ, включаючи банки, незалежно від форми власності, в тому числі інформацію з автоматизованих інформаційних та довідкових систем, банків даних тощо у порядку, визначеному законом;

користуватися послугами, в тому числі платними, експертів та консультантів з числа фахівців інших органів державної влади, підприємств, установ і організацій усіх форм власності;

використовувати на договірних засадах службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, а також за згодою окремих осіб - належні їм житлові та нежитлові приміщення, транспортні засоби та інше майно;

відкривати рахунки в національній та іноземній валюті у банках та інших фінансових установах у порядку, визначеному законом;

використовувати документи, що прикривають співробітників та відомчу приналежність підрозділів, організацій, приміщень і транспортних засобів до розвідувальних органів України;

створювати з метою конспірації організаційні структури (підрозділи, підприємства, установи і організації), необхідні для виконання завдань

розвідувальних органів України та прикриття їх співробітників, використовувати в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, кошти і майно, набуті в результаті їх діяльності;

{Абзац восьмий статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

виступати замовниками науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших робіт у галузі розроблення і виготовлення технічних засобів розвідки і спеціальних технічних засобів, необхідних для здійснення розвідувальної діяльності, створювати, закуповувати і застосовувати технічні засоби розвідки та спеціальні технічні засоби в порядку, визначеному законодавством;

{Абзац дев'ятий статті 9 в редакції Закону № 267-VIII від 19.03.2015}

створювати в порядку, встановленому законом, відповідні навчальні заклади і науково-дослідні установи, архіви та здійснювати діяльність у видавничій справі;

організовувати і забезпечувати в межах своєї компетенції захист державної таємниці в установах України за кордоном, включаючи заходи щодо попередження витоку по технічних каналах відомостей, що становлять державну таємницю;

здійснювати технічний захист приміщень і об'єктів розвідувальних органів;

забезпечувати власну безпеку діяльності розвідувальних органів України та захист своїх сил, засобів і інформації від протиправних дій та загроз;

створювати в установленому порядку територіальні підрозділи в межах граничної чисельності співробітників кадрового складу;

{Статтю 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

здійснювати у визначеному законодавством України порядку контрольовані (під оперативним контролем) пересування осіб та переміщення предметів через державний кордон України;

{Статтю 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

проникати в міжнародні терористичні, злочинні групи чи організації, а також організації, що здійснюють підривну діяльність проти України, з метою запобігання чи припинення їхньої протиправної діяльності та встановлення осіб, які їм сприяють.

{Статтю 9 доповнено абзацом згідно із Законом № 267-VIII від 19.03.2015}

Стаття 10.Надання розвідувальної інформації

Інформація, здобута й опрацьована розвідувальними органами України, надається Президентові України, Голові Верховної Ради України, Прем'єр-міністрові України та іншим визначеним Президентом України споживачам в установленому ним порядку з додержанням вимог законів України „Про державну таємницю", „Про інформацію", „Про захист інформації в автоматизованих системах" та інших.

{Стаття 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Стаття 11. Взаємодія розвідувальних органів України між собою, з правоохоронними органами України, а також із спеціальними службами іноземних держав

Порядок взаємодії розвідувальних органів України між собою, з правоохоронними органами України визначається законами і прийнятими відповідно до них іншими нормативно-правовими актами.

Розвідувальні органи України з дозволу Президента України в межах та обсягах, визначених ним, можуть встановлювати і підтримувати контакти із спеціальними службами іноземних держав, у тому числі на основі двосторонніх чи багатосторонніх міжнародних договорів України, з додержанням вимог законодавства України.

{Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

У випадках довгострокового співробітництва на умовах, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких для України надана Верховною Радою України, можуть створюватися офіційні закордонні представництва розвідувальних органів України.

Стаття 12. Взаємовідносини розвідувальних органів України з органами державної влади, підприємствами, установами і організаціями України

Розвідувальні органи України взаємодіють з органами державної влади України відповідно до законів, інших нормативно-правових актів.

Органи державної влади, підприємства, установи і організації України в порядку, встановленому законом, сприяють розвідувальним органам України у виконанні ними завдань, які покладені на них цим Законом.

Перелік органів виконавчої влади, що можуть залучатися до участі у виконанні програм розвідувальної діяльності або в заходах, які здійснюються розвідувальними органами, визначається Президентом України.

Стаття 13. Інформування громадськості про діяльність розвідувальних органів України

Про свою діяльність розвідувальні органи України в установленому порядку інформують громадськість України, здійснюючи зв'язок з об'єднаннями громадян, засобами масової інформації і громадянами через відповідні структурні підрозділи та їх посадових осіб.

Матеріали про діяльність розвідувальних органів України, які надаються засобам масової інформації, не можуть містити відомості, що становлять державну таємницю.

Публікація відомостей про розвідувальні органи України та їх діяльність здійснюється з дотриманням вимог Закону України „Про державну таємницю".

Стаття 14. Захист відомостей про розвідувальні органи України

Відомості про особовий склад, що здійснює розвідувальну діяльність, засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати розвідувальної діяльності, а та-

кож про осіб, які співробітничають або раніше співробітничали на конфіденційній основі з розвідувальними органами, становлять державну таємницю і підлягають захисту в порядку, визначеному Законом України „Про державну таємницю".

Стаття 15. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення розвідувальних органів України

Фінансування та матеріально-технічне забезпечення розвідувальних органів України здійснюються за рахунок коштів, передбачених окремим рядком у Державному бюджеті України для кожного розвідувального органу, та інших джерел, передбачених законом. Розрахунково-касове обслуговування розвідувальних органів України здійснюється органами Державного казначейства України.

{Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законами № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008, № 309-VI від 03.06.2008}

{Щодо дії частини першої статті 15 додатково див. Закон № 489-V від 19.12.2006}

Пільги, компенсації та гарантії, передбачені цим Законом надаються за рахунок і в межах бюджетних асигнувань на утримання відповідних бюджетних установ.

{Статтю 15 доповнити частиною згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

Розпорядником бюджетних коштів, у тому числі валютних, на утримання і забезпечення діяльності розвідувального органу України є керівник цього органу.

Розвідувальні органи України мають право відчужувати майно, придбане за бюджетні кошти за межами України, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 15 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Кошти, одержані від реалізації в установленому порядку за межами України майна, придбаного за бюджетні кошти, зараховуються до Державного бюджету України. Ці кошти використовуються виключно на забезпечення розвідувальної діяльності згідно з кошторисами відповідних розвідувальних органів України.

{Статтю 15 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Розвідувальні органи України відповідно до закону мають право закуповувати і ввозити на територію України засоби озброєння, матеріально-технічні, спеціальні технічні та інші засоби, вогнепальну зброю та боєприпаси до неї, у тому числі іноземного виробництва, для забезпечення власних потреб, а також у разі необхідності передавати і вивозити їх за межі України в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина п'ята статті 15 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

Розвідувальні органи України звільняються від сплати ввізного мита та акцизного збору за техніку, устаткування, майно і матеріали, що призначені для власного використання цими органами.

Розвідувальні органи України мають житловий фонд та можуть виступати замовниками будівництва житла.

{Частина статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Розділ III
ПРАВОВИЙ СТАТУС СПІВРОБІТНИКІВ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА ОСІБ, ЯКІ КОНФІДЕНЦІЙНО СПІВРОБІТНИЧАЮТЬ З ЦИМИ ОРГАНАМИ, ЇХ СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Стаття 16. Співробітники розвідувальних органів України

Співробітниками розвідувальних органів України є військовослужбовці та службовці кадрового складу розвідувальних органів України, а також військовослужбовці, службовці та працівники, які не належать до кадрового складу цих органів.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

{Частину другу статті 16 виключено на підставі Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

На військовослужбовців розвідувальних органів, у тому числі тих, які не належать до кадрового складу розвідувальних органів, поширюється дія законодавства України про проходження військової служби з урахуванням особливостей, що обумовлені специфікою завдань, які виконуються зазначеними військовослужбовцями. Особливості проходження військової служби в розвідувальних органах України визначаються Президентом України.

{Частина третя статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Порядок проходження військової служби та присвоєння військових звань особам, які мають спеціальні звання (класні чини) та направляються (приймаються) для подальшого проходження військової служби в розвідувальних органах України, визначається Президентом України.

{Статтю 16 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Особи, прийняті для проходження служби в розвідувальних органах України, мають право на повернення в установленому законодавством порядку за наявності вакантної посади до органів, з яких вони були направлені (переведені), для подальшого проходження військової або державної

служби відповідно до посад, військових (спеціальних) звань, класних чинів і рангів державних службовців, набутих за час служби в розвідувальних органах України, із зарахуванням до безперервного стажу роботи (служби) часу перебування в розвідувальних органах України.

{Статтю 16 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

На службовців та працівників розвідувальних органів поширюється дія законодавства України про працю.

Стаття 17. Кадровий склад розвідувальних органів України

До кадрового складу розвідувальних органів України належать військовослужбовці і службовці, які за посадами, що вони займають у цих органах, підпорядкованих їм навчальних закладах та науково-дослідних установах, виконують функціональні обов'язки, безпосередньо пов'язані з розвідувальною діяльністю. Перелік посад співробітників кадрового складу розвідувального органу визначається Положенням про відповідний розвідувальний орган.

Службовці кадрового складу розвідувальних органів України є державними службовцями. Віднесення їх посад до відповідних категорій посад державних службовців проводиться Кабінетом Міністрів України за погодженням з відповідним державним органом, а порядок прийому на службу в розвідувальний орган визначається згідно із законом та з положенням про відповідний розвідувальний орган.

{Статтю 17 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Співробітники кадрового складу розвідувальних органів для виконання своїх функціональних обов'язків можуть займати, з додержанням вимог цього Закону, посади в органах державної влади, на підприємствах, в установах і організаціях будь-якої форми власності без розкриття їх належності до розвідувальних органів. Посадові особи зазначених органів державної влади, підприємств, установ і організацій несуть передбачену законом відповідальність за розголошення відомостей про належність цих співробітників до розвідувальних органів, якщо такі стали їм відомі в процесі роботи.

Розвідувальні органи України можуть мати кадровий резерв із числа фахівців відповідних спеціальностей.

Співробітникам кадрового складу розвідувальних органів України видається спеціальне службове посвідчення.

Стаття 18. Правовий статус співробітників розвідувальних органів України

Співробітники кадрового складу розвідувальних органів України під час виконання ними службових обов'язків перебувають під спеціальним захистом держави. Ніхто, крім органів державної влади та посадових осіб, які визначені цим Законом, не має права втручатися в їх службову діяльність.

Для захисту життя, здоров'я, житла і майна співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів (дружина, чоловік, батьки, діти, рідні брати і сестри) від протиправних посягань і загроз у зв'язку із службовою діяльністю цих співробітників розвідувальні органи України здійснюють спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки в порядку, передбаченому Законом України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" та іншими актами законодавства України. Рішення про вжиття цих заходів у кожному конкретному випадку приймаються керівником відповідного розвідувального органу.

Статус співробітника розвідувального органу України не може бути використаний для досягнення цілей, які не пов'язані з виконанням його функціональних обов'язків.

Стаття 19. Застосування співробітниками розвідувальних органів України засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї

Співробітники розвідувальних органів України виключно для реалізації прав, визначених в абзацах одинадцятому і тринадцятому частини першої статті 9 цього Закону, а також у разі залучення їх до проведення антитерористичних операцій, мають право застосувати засоби фізичного впливу, зберігати, носити, використовувати і застосовувати спеціальні засоби активної оборони в порядку, передбаченому законодавством України, а військовослужбовці розвідувальних органів, крім того, - зберігати, носити, використовувати і застосовувати вогнепальну зброю в порядку, передбаченому Законом України „Про Національну поліцію".

{Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 901-VIII від 23.12.2015}

Перевищення співробітником розвідувального органу України своїх повноважень при застосуванні засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Стаття 20. Відповідальність співробітників розвідувальних органів України за правопорушення

Співробітники розвідувальних органів України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення в порядку, встановленому Кодексом України про адміністративні правопорушення для осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну.

У разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України за підозрою у скоєнні злочину або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою його тримають окремо від інших осіб. Привід, затримання та арешт і пов'язані з цим обшук особи та огляд речей кадрового співробітника розвідувального органу при виконанні ним своїх службових обов'язків здійснюються тільки в присутності офіційних представників цього органу. Не підлягають огляду і затриманню

транспортні засоби розвідувальних органів та їх кадрових співробітників при використанні цих засобів у службових цілях.

Непередбачені фінансові та майнові збитки, завдані фізичним або юридичним особам внаслідок виконання співробітниками розвідувальних органів України покладених на них завдань, не тягнуть за собою відповідальності з боку цих співробітників, якщо вони діяли відповідно до наданих їм законом повноважень. Такі збитки компенсуються в порядку, визначеному законом, відповідними розвідувальними органами за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на фінансування розвідувальних органів або спеціальних програм.

Стаття 21. Грошове забезпечення (оплата праці) співробітників розвідувальних органів. Соціальний захист співробітників розвідувальних органів України та членів їх сімей і їх пенсійне забезпечення

{Назва статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006; в редакції Закону № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

Соціальний захист співробітників розвідувальних органів України та членів їх сімей, а також цивільних працівників, які уклали трудовий договір з розвідувальними органами України, гарантується законом.

Заходи соціального захисту, грошове забезпечення (оплата праці) є уніфікованими для співробітників усіх розвідувальних органів України.

{Частина друга статті 21 в редакції Закону № 3200-IV від 15.12.2005}

Порядок, умови і розміри грошового забезпечення (оплати праці) співробітників розвідувальних органів України встановлюються Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 21 в редакції Закону № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Щодо дії частини третьої статті 21 додатково див. Закон № 489-V від 19.12.2006}

У разі затримання, арешту або засудження за межами України співробітників кадрового складу розвідувальних органів України у зв'язку з виконанням ними завдань, що покладені на розвідувальні органи України, держава сприяє звільненню їх та членів їх сімей.

У разі повної або часткової втрати співробітником кадрового складу розвідувального органу України професійної придатності в результаті його розшифрування або внаслідок інших не залежних від нього причин розвідувальний орган зобов'язаний працевлаштувати зазначеного співробітника або створити умови для його професійної перепідготовки.

Майнові збитки, завдані співробітнику кадрового складу розвідувального органу України та членам його сім'ї у зв'язку із здійсненням розвідувальної діяльності, відшкодовуються розвідувальним органом за рахунок

коштів Державного бюджету України в порядку, визначеному цивільним законодавством України.

Положення, передбачені цією статтею, поширюються також на колишніх співробітників розвідувальних органів України і підрозділів, на які покладалося здійснення розвідувальної діяльності до набрання чинності цим Законом, та які потребують такого захисту в зв'язку з їхньою попередньою діяльністю.

{Частина сьома статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

{Частину восьму статті 21 виключено на підставі Закону № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

Службовці кадрового складу розвідувальних органів України мають право виходу на пенсію на підставах і умовах, передбачених Законом України „Про державну службу".

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Пенсійне забезпечення співробітників розвідувальних органів України з числа військовослужбовців здійснюється у порядку та в розмірах, встановлених Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

{Частина статті 21 в редакції Закону № 2505-IV від 25.03.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

{Частину одинадцяту статті 21 виключено на підставі Закону № 328-V від 03.11.2006}

У разі загибелі (смерті) співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним службових обов'язків за його сім'єю зберігається право на одержання жилого приміщення для постійного проживання.

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Законів № 328-V від 03.11.2006, № 5040-VI від 04.07.2012}

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності співробітника кадрового складу розвідувального органу України здійснюється в порядку та на умовах, визначених Законом України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Законів № 328-V від 03.11.2006, № 5040-VI від 04.07.2012}

Розвідувальний орган України відшкодовує співробітникам його кадрового складу витрати на проїзд із службовою метою всіма видами міського і приміського транспорту, за винятком таксі, а також витрати, пов'язані з використанням із зазначеною метою особистих транспортних засобів, у порядку, що визначається керівником відповідного розвідувального органу України.

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Стаття 22. Права і обов'язки осіб, які конфіденційно співробітничають з розвідувальними органами України

Конфіденційне співробітництво розвідувальних органів України з метою виконання завдань, що визначені цим Законом, може встановлюватися з особами на безоплатній або платній засадах. Порядок підтримання взаємовідносин з такими особами визначається нормативними актами відповідних розвідувальних органів.

З метою забезпечення безпеки осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей можуть здійснюватися заходи щодо їх захисту в порядку, передбаченому цим Законом для співробітників розвідувальних органів.

Стаття 23. Соціальний захист осіб, які конфіденційно співробітничають з розвідувальними органами України

Особам, які конфіденційно співробітничають з розвідувальними органами України, гарантуються нерозголошення цих стосунків та соціальний захист.

Розділ IV
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Стаття 24. Контроль Президента України за діяльністю розвідувальних органів України

Контроль за діяльністю розвідувальних органів України в межах конституційних повноважень здійснюється Президентом України, в тому числі через керовану ним Раду національної безпеки і оборони України.

Розвідувальні органи України доповідають Президентові України і звітують перед ним з питань та в порядку, що визначаються Президентом України.

Стаття 25.Контроль Верховної Ради України за діяльністю розвідувальних органів України

Контроль за діяльністю розвідувальних органів України здійснюється Верховною Радою України в порядку, встановленому Конституцією України.

Стаття 26. Порядок здійснення контрольних функцій Рахунковою палатою України

Для здійснення контролю за витратою коштів Державного бюджету України на утримання розвідувальних органів України і фінансування їх діяльності створюється з числа членів Рахункової палати України спеціальна група.

Спеціальна група Рахункової палати України має право у встановленому законом порядку отримувати від розвідувальних органів України доку-

менти стосовно витрат коштів Державного бюджету України, а також заслуховувати керівників відповідних розвідувальних органів з цих питань на закритих засіданнях.

Члени спеціальної групи Рахункової палати України здійснюють повноваження, передбачені цією статтею, лише за умови оформлення допуску до відомостей, які становлять державну таємницю, в порядку, встановленому Законом України „Про державну таємницю". Їм забороняється розкривати методи і засоби діяльності розвідувальних органів, розшифровувати їх співробітників, розголошувати отриману інформацію.

Стаття 27. Прокурорський нагляд

Нагляд за додержанням розвідувальними органами України законів України здійснюється Генеральним прокурором України і уповноваженими ним прокурорами відповідно до Конституції та законів України.

Відомості про осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не входять.

Розділ V
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що випливають з цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади України їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України **Л.КУЧМА**

м. Київ
22 березня 2001 року
№ 2331-III

Проект

Доопрацьований народними депутатами України – членами Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки О. Завітневичем та іншими

Номер, дата реєстрації:
2412-д від 15.01.2020

6.01.2020 Прийнято у першому читанні

ЗАКОНУ УКРАЇНИ ПРО РОЗВІДКУ [18]

Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування розвідки.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни

Для цілей цього Закону наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

власна безпека – стан захищеності сил і засобів розвідки, розвідувальної діяльності, а також інформації про розвідувальний орган та розвідувальну діяльність, за якого забезпечуються їх безпечне функціонування та здійснення;

розвідка – організаційно-функціональне поєднання визначених цим Законом розвідувальних органів та діяльності, яку вони здійснюють самостійно або у взаємодії між собою та з іншими складовими розвідувального співтовариства України з метою забезпечення національної безпеки і оборони України;

розвідувальна діяльність – система розвідувальних заходів, що проводяться розвідувальними органами України для виконання покладених на ці органи завдань та здійснення визначених цим Законом функцій;

розвідувальний захід – система дій та рішень розвідувального органу із застосуванням методів, сил і засобів розвідки;

розвідувальна інформація – усні, зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) чи відображені в електронному вигляді відомості або дані, які не є загальнодоступними або які неможливо отримати офіційним шляхом, про наміри, плани й дії іноземних держав, організацій та осіб чи про їхні потенційні можливості щодо реалізації

[18] Про розвідку. Проект Закону України -д від 15.01.2020 № 2412. // База даних Законодавство України / ВР України. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67895

таких намірів і планів, а також про процеси, події, обставини, технології, знання в інтересах національної безпеки і оборони;

розвідувальні органи України (далі – розвідувальні органи) – державні органи, уповноважені цим Законом на здійснення розвідувальної діяльності;

сили і засоби розвідки – співробітники розвідувальних органів та особи, залучені до конфіденційного співробітництва з цими органами, органи військового управління розвідки та військові частини розвідки, підрозділи, підприємства, установи, організації, заклади, засоби та структури прикриття, земельні ділянки, будівлі, приміщення, транспортні засоби, інформаційні системи та бази даних, технічні засоби розвідки, озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні технічні засоби, інше майно, кошти в національній та іноземних валютах, які використовуються для здійснення розвідувальної діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення;

співробітник кадрового складу – співробітник розвідувального органу, який виконує посадові (службові) обов'язки, безпосередньо пов'язані з організацією, здійсненням та забезпеченням розвідувальної діяльності;

співробітник під прикриттям – співробітник кадрового складу, який виконує посадові (службові) обов'язки без розкриття його належності до розвідувального органу перед особами, яким в установленому порядку не надано доступу до інформації про таку належність;

спеціальні (активні) заходи – розвідувальні заходи, спрямовані на протидію намірам,планам і діям, що створюють зовнішні загрози національній безпеці України, а так само сприяння реалізації національних інтересів України

споживачі – Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, а також інші визначені Президентом України складові сектору безпеки і оборони України, яким у встановленому законодавством порядку надається розвідувальна інформація;

технічні засоби розвідки – технічні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, спеціально розроблені, створені, запрограмовані, придбані, модернізовані, пристосовані та призначені для здійснення та забезпечення розвідувальної діяльності.

Стаття 2. Основні завдання розвідки

1. Основними завданнями розвідки є:

своєчасне забезпечення споживачів розвідувальною інформацією;

сприяння реалізації національних інтересів України;

протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах.

Стаття 3. Правова основа функціонування розвідки

1. Правову основу функціонування розвідки становлять Конституція України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана

Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також видані на їх основі інші акти законодавства.

Розділ ІІ
СТРУКТУРА РОЗВІДУВАЛЬНОГО СПІВТОВАРИСТВА ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РОЗВІДКИ

Стаття 4. Розвідувальне співтовариство

1. З метою ефективного виконання завдань розвідки в Україні функціонує розвідувальне співтовариство.

2. Суб'єктами розвідувального співтовариства є:

координаційний орган з питань розвідки;

розвідувальні органи, які визначені цим Законом;

оперативні підрозділи Центрального управління Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність;

визначені Радою національної безпеки і оборони України інші складові сектору безпеки і оборони, які залучаються розвідувальними органами до виконання окремих розвідувальних завдань;

3. Оперативні підрозділи Центрального управління Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, відповідно до цього Закону можуть проводити розвідувальні заходи з метою отримання інформації в інтересах контррозвідки.

4. Координаційний орган з питань розвідки може утворюватись Президентом України як постійно діючий допоміжний або інший визначений статтею 106 Конституції України орган для сприяння реалізації повноважень Президента України, у тому числі як Голови Ради національної безпеки і оборони України, забезпечення взаємодії, розвитку та координації спільної діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства.

Положення про координаційний орган з питань розвідки та його персональний склад затверджуються Президентом України.

Прийняті відповідно до законодавства рішення координаційного органу з питань розвідки є обов'язковими до виконання усіма суб'єктами розвідувального співтовариства

5. Загальна координація діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства здійснюється Президентом України через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України, яка діє відповідно до Закону України „Про Раду національної безпеки і оборони України".

Стаття 5. Розвідувальні органи

1. Розвідувальними органами є:

Служба зовнішньої розвідки України;

розвідувальний орган Міністерства оборони України;

розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

2. Здійснення розвідувальної діяльності іншими, ніж визначені в цій статті, державними органами, військовими формуваннями, підприємствами, установами, організаціями будь-якої форми власності або фізичними особами забороняється.

3. Положення про розвідувальний орган затверджує Президент України.

4. Розвідувальні органи є юридичними особами.

Стаття 6. Основні функції розвідувальних органів

1. Розвідувальні органи на виконання визначених у статті 2 цього Закону основних завдань розвідки:

1) здійснюють здобування, аналітичне опрацювання, оброблення і надання у встановленому цим Законом порядку розвідувальної інформації її споживачам;

2) проводять заходи з метою реалізації національних інтересів України, забезпечення безпеки та участі у формуванні і реалізації державної політики у визначених законом сферах, посилення обороноздатності держави, економічного й науково-технічного розвитку;

3) виявляють та визначають ступінь зовнішніх загроз національній безпеці України, життю, здоров'ю її громадян та об'єктам державної власності за межами України, організовують і проводять спеціальні (активні) заходи щодо таких загроз та з протидії іншій діяльності, яка становить зовнішню загрозу національній безпеці України;

4) беруть участь у забезпеченні безпечного функціонування установ України за кордоном;

5) сприяють здійсненню контррозвідувального забезпечення закордонних дипломатичних установ України, безпеки співробітників цих установ та членів їхніх сімей у державі перебування, відряджених за кордон громадян України, які обізнані у відомостях, що становлять державну таємницю, а також охороні державної таємниці в цих установах;

6) беруть участь у боротьбі з тероризмом, протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, транснаціональній організованій злочинності та іншій злочинній діяльності, що становить зовнішню загрозу національній безпеці України;

7) беруть участь у заходах державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, зокрема з метою запобігання та протидії розповсюдженню зброї масового знищення і засобів її доставки, незаконному обігу товарів військового призначення та подвійного використання;

8) забезпечують власну безпеку,

9) здійснюють співробітництво з компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями;

10) здійснюють інші визначені законом функції з метою забезпечення національної безпеки України.

2. Функції Служби зовнішньої розвідки України та розвідувального органу Міністерства оборони України у сфері військово-технічного співробітництва, а також порядок їх взаємодії під час здійснення розвідувальної діяльності у цій сфері визначаються цим та іншими законами України, актами Президента України.

3. Діяльність розвідувальних органів може використовуватися виключно для здійснення функцій, визначених цим Законом.

Стаття 7. Структура та чисельність розвідувальних органів

1. Організаційну структуру розвідувального органу визначає Президент України.

2. Загальна чисельність Служби зовнішньої розвідки України визначається законом.

3. Граничну чисельність розвідувальних органів, які функціонують у підпорядкуванні центральних органів виконавчої влади, визначає Президент України в межах затвердженої Верховною Радою України загальної чисельності Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Стаття 8. Служба зовнішньої розвідки України

1. Служба зовнішньої розвідки України здійснює розвідувальну діяльність у зовнішньополітичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній, екологічній сферах, сфері кібербезпеки.

2. Завдання, повноваження, порядок організації та здійснення Службою зовнішньої розвідки України розвідувальної діяльності, правовий статус та особливості соціального і правового захисту її співробітників, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, захисту інформації, а також демократичного цивільного контролю за здійсненням нею розвідувальної діяльності визначаються цим Законом, а її правовий статус як окремого державного органу і військового формування, загальні структура та чисельність – Законом України „Про Службу зовнішньої розвідки України".

3. Служба зовнішньої розвідки України може залучати в межах компетенції до виконання окремих розвідувальних завдань інші суб'єкти розвідувального співтовариства, визначені абзацом п'ятим частини другої статті 4 цього Закону.

Стаття 9. Розвідувальний орган Міністерства оборони України, інші суб'єкти системи воєнної розвідки

1. Розвідувальний орган Міністерства оборони України здійснює розвідувальну діяльність у воєнній сфері, сферах оборони, військового будівництва, військово-технічного співробітництва та кібербезпеки.

2. Суб'єктами системи воєнної розвідки є:

розвідувальний орган Міністерства оборони України, який є головним органом управління в системі воєнної розвідки і в межах повноважень та в порядку, визначених цим Законом та актами Президента України, координує діяльність суб'єктів воєнної розвідки та залучає зазначені в абзацах третьо-

му – п'ятому цієї частини суб'єкти, а в особливий період – суб'єкти, зазначені в абзаці п'ятому цієї частини, та інші складові сил оборони до виконання покладених на нього завдань та здійснення визначених цим Законом функцій;

органи військового управління розвідки і військові частини розвідки Збройних Сил України, які в межах визначених законодавством повноважень здійснюють діяльність із метою розвідувального забезпечення застосування Збройних Сил України;

Сили спеціальних операцій Збройних Сил України, які в межах визначених законодавством повноважень здійснюють спеціальну розвідку в інтересах підготовки та проведення операцій військ (сил) оборони та спеціальних операцій;

підрозділи розвідки органів військового управління та військових частин Національної гвардії України, що в межах визначених законодавством повноважень здійснюють діяльність із метою розвідувального забезпечення застосування Національної гвардії України.

Залучені відповідно до абзацу другого цієї частини суб'єкти системи воєнної розвідки для виконання покладених на них завдань застосовують технічні засоби розвідки та реалізують інші повноваження в межах і порядку, визначених цим Законом, виданими на його виконання актами Президента України та розвідувального органу Міністерства оборони України.

3. Розвідувальний орган Міністерства оборони України, крім зазначених в абзацах третьому – п'ятому частини другої цієї статті суб'єктів системи воєнної розвідки, також може в межах компетенції залучати до виконання окремих розвідувальних завдань інші суб'єкти розвідувального співтовариства, зазначені в абзаці п'ятому частини другої статті 4 цього Закону

Стаття 10. Розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охоронидержавного кордону

1. Розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, здійснює розвідувальну діяльність у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

2. Організаційна структура та гранична чисельність розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, не входять до структури та чисельності цього центрального органу виконавчої влади.

3. Розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, може залучати в межах компетенції до виконання окремих розвідувальних завдань інші суб'єкти розвідувального співтовариства, визначені абзацом п'ятим частини другої статті 4 цього Закону.

Стаття 11. Керівництво розвідувальними органами

1. Загальне керівництво розвідувальними органами здійснює Президент України.

2. Керівники центральних органів виконавчої влади, в підпорядкуванні яких функціонують розвідувальні органи, створюють необхідні умови для їх функціонування, спрямовують та координують їхню діяльність у порядку, в межах повноважень та у спосіб, що визначені цим Законом та положеннями про відповідні розвідувальні органи.

3. Безпосереднє керівництво розвідувальними органами здійснюють їх керівники, які призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України.

Керівником розвідувального органу може бути громадянин України, який має вищу освіту, володіє державною мовою, здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки та не підпадає під обмеження, передбачені частиною другою статті 31 цього Закону.

В умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, особа може бути залишена на посаді керівника розвідувального органу понад визначений законом граничний вік перебування на військовій службі за рішенням Президента України.

4. Керівник розвідувального органу:

1) організовує та спрямовує роботу відповідного розвідувального органу;

2) забезпечує виконання покладених на розвідувальний орган завдань та контролює стан їх виконання;

3) представляє розвідувальний орган у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, а з дозволу Президента України – із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями;

4) видає накази та розпорядження, дає доручення, які є обов'язковими для виконання співробітниками відповідного розвідувального органу;

5) затверджує організаційно-штатну структуру та штат відповідного розвідувального органу, положення про самостійні структурні та територіальні підрозділи, в тому числі зі статусом юридичної особи, заклади, підприємства, установи, організації;

6) призначає на посади та звільняє з посад співробітників відповідного розвідувального органу, крім посад, призначення на які здійснюються Президентом України або керівником центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого функціонує розвідувальний орган;

7) вносить подання щодо призначення на посади співробітників розвідувального органу, якщо такі призначення здійснюються керівником центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого функціонує розвідувальний орган, або зазначеним керівником чи керівником розвідувального органу за погодженням із Президентом України;

8) здійснює повноваження керівника державної служби у відповідному розвідувальному органі;

9) присвоює співробітникам розвідувального органу, підпорядкованих військових частин, закладів, установ та організацій військові (спеціальні) звання та відповідні ранги;

10) вносить в установленому порядку подання про присвоєння вищих військових (спеціальних) звань, відповідних рангів;

11) заохочує або накладає дисциплінарні стягнення на співробітників розвідувального органу, вносить відповідні подання Президенту України або керівнику центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого функціонує розвідувальний орган;

12) ухвалює рішення щодо надання співробітникам розвідувального органу грошової компенсації пільг та соціальних гарантій, якими вони не можуть скористатися в загальному порядку через загрозу розкриття їх належності до цих органів;

13) організовує забезпечення власної безпеки, визначає порядок обліку, оброблення, використання, зберігання та знищення отриманої або створеної розвідувальним органом у процесі розвідувальної діяльності інформації та її носіїв (за винятком носіїв секретної інформації), обмежує доступ до них та вживає заходів із унеможливлення несанкціонованого доступу до них;

14) організовує діяльність із визначення номенклатури, норм належності, порядку обліку, використання та списання засобів розвідки;

15) звітує про діяльність розвідувального органу у порядку, визначеному цим Законом;

16) здійснює інші повноваження, визначені законодавством.

5. У разі відсутності керівника розвідувального органу повноваження, передбачені частиною четвертою цієї статті, здійснює його перший заступник або визначений керівником розвідувального органу один із його заступників.

Стаття 12. Права розвідувальних органів

1. Розвідувальні органи для здійснення визначених цим Законом функцій мають право:

1) організовувати та проводити розвідувальні заходи;

2) створювати структурні та територіальні підрозділи в межах загальної (граничної) чисельності та відповідно до визначеної Президентом України організаційної структури, а також заклади, підприємства, установи, організації;

3) використовувати умовні найменування;

4) відкривати та використовувати рахунки в національній та іноземній валютах у банках та інших фінансових установах;

5) використовувати співробітників під прикриттям;

6) утворювати, реорганізовувати та ліквідовувати структури прикриття, використовувати та відчужувати кошти та майно, набуті в результаті їхньої діяльності;

7) виготовляти та використовувати засоби прикриття;

8) здійснювати конфіденційне співробітництво з особами;

9) здійснювати у визначеному законодавством України порядку контрольовані (під оперативним контролем) пересування осіб та переміщення предметів через державний кордон України;

10) здійснювати опитування осіб, у тому числі з використанням технічних засобів реєстрації реакцій людини;

11) використовувати на договірних засадах службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, а також за згодою окремих осіб – належні їм житлові та нежитлові приміщення, транспортні засоби та інше майно;

12) здійснювати перевірку осіб у зв'язку з призначенням на посади в цих органах або залученням до конфіденційного співробітництва з ними, здійснювати оброблення персональних даних цих осіб та їхніх близьких родичів;

13) здійснювати перевірку громадян України з числа співробітників під прикриттям та залучених до конфіденційного співробітництва осіб із метою надання їм доступу до конкретної секретної інформації та/або розвідувальної таємниці, ознайомлення з якою є необхідним для виконання цими органами покладених на них завдань, незалежно від наявності в таких громадян допуску до державної таємниці;

14) здійснювати спеціальну обробку інформації з відкритих джерел, інформаційних систем, обліків, реєстрів, баз даних;

15) вживати заходів із технічного, криптографічного захисту інформації та протидії технічним розвідкам;

16) проводити обробку персональних даних співробітників розвідувальних органів та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, або кандидатів на проходження служби (роботи) в цих органах;

17) на платній і безоплатній основі користуватися послугами експертів та консультантів, у тому числі фахівців інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій будь-якої форми власності;

18) створювати і використовувати інформаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи та оперативні обліки для забезпечення розвідувальної діяльності;

19) виступати замовниками науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших робіт, зокрема з розроблення й виготовлення технічних засобів розвідки, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, необхідних для здійснення розвідувальної діяльності, спеціальних технічних засобів, проводити їх випробування та дослідну експлуатацію;

20) створювати, закуповувати, програмувати, модернізувати, пристосовувати і застосовувати технічні засоби розвідки, озброєння, боєприпаси, військову та спеціальну техніку, спеціальні технічні засоби;

21) отримувати у встановленому порядку інформацію від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій будь-якої форми власності, в тому числі шляхом безпосереднього доступу до їх інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних тощо;

22) залучати інші суб'єкти розвідувального співтовариства до виконання окремих розвідувальних завдань;

23) видавати нормативно-правові та інші акти, які стосуються діяльності розвідувальних органів України, розробляти, погоджувати та подавати у встановленому законодавством порядку на розгляд проекти законів, підзаконних актів із цих питань;

24) здійснювати управління об'єктами державної власності, що належать до сфери їх управління;

25) мати відомчу символіку, відомчі заохочувальні відзнаки;

26) здійснювати діяльність у видавничій справі;

27) реалізовувати інші права, визначені законодавством України.

Розділ ІІІ
ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 13. Порядок організації та здійснення розвідувальної діяльності

1. Пріоритетні завдання розвідувальним органам на поточний рік визначаються Президентом України з урахуванням сфер їхньої діяльності, характеру зовнішніх загроз національній безпеці у тому числі на основі пропозицій координаційного органу з питань розвідки.

2. Довгострокове планування розвідувальної діяльності здійснюється на основі Національної розвідувальної програми, розробленої та затвердженої відповідно до статті 32 Закону України «Про національну безпеку України»

3. Керівники розвідувальних органів забезпечують виконання пріоритетних завдань шляхом постановки розвідувальних та інформаційних завдань, організації та забезпечення належної взаємодії цих органів між собою та з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, залученими до виконання таких завдань.

4. Визначені відповідно до частини третьої цієї статті розвідувальні та інформаційні завдання, а також потреба в забезпеченні власної безпеки за межами України є підставами для здійснення розвідувальної діяльності.

5. Розвідувальні органи за наявності підстав для здійснення розвідувальної діяльності, з метою її організації, систематизації, документальної фіксації та аналізу її результатів ведуть розвідувальні справи. Порядок відкриття, ведення, закриття та зберігання розвідувальних справ визначається нормативно-правовими актами розвідувальних органів.

Стаття 14. Розвідувальні заходи

1. Розвідувальні органи для здійснення передбачених цим Законом функцій проводять розвідувальні заходи за межами України та мають право проводити окремі розвідувальні заходи з території України, якщо вони безпосередньо пов'язані зі здійсненням розвідувальної діяльності за межами України або спрямовані на здобування розвідувальної інформації, яка має джерело походження за межами України.

Порядок організації і проведення розвідувальних заходів визначається розвідувальними органами.

2. Розвідувальні заходи можуть проводитись із залученням оперативних підрозділів інших суб'єктів розвідувального співтовариства.

3. Результати розвідувальних заходів не можуть бути використані для вирішення завдань кримінального провадження, крім випадків, визначених пунктом 6, 8 частини першої статті 6 та частиною третьою статті 24 цього Закону.

Стаття 15. Розвідувальні заходи, які проводяться на підставі рішення суду

1. Розвідувальні органи можуть проводити стосовно особи, місця або речі, що перебувають на території України, такі розвідувальні заходи:

1) спостереження за особою, річчю або місцем, яке полягає у проведенні візуального спостереження за особою або певною річчю чи місцем у публічно доступних місцях із фіксацією відповідних відомостей та даних;

2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, яке полягає у проведенні відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою;

3) зняття інформації в електронних інформаційних системах, яке полягає у пошуку, виявленні, фіксації відомостей або даних, що містяться в електронній інформаційній системі або її частині, шляхом доступу до такої системи або її частини без відома її власника, володільця або утримувача;

4) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, яке полягає в негласному проникненні до таких місць, житла чи володіння особи і, за потреби, фіксацією відомостей та даних про зазначені об'єкти;

5) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, яке полягає в локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів, провайдерів телекомунікацій, без розкриття змісту повідомлень, що передаються;

6) огляд кореспонденції, який полягає в негласному відборі за ідентифікаційними ознаками кореспонденції, її обробленні, знятті копій чи отриманні зразків.

Такі розвідувальні заходи проводяться за умов, якщо вони безпосередньо пов'язані зі здійсненням розвідувальної діяльності за межами України

або спрямовані на здобування розвідувальної інформації, яка має джерело походження за межами України, та виключно на підставі рішення суду.

2. Розвідувальний орган може розпочати проведення розвідувальних заходів, передбачених частиною першою цієї статті стосовно особи, яка перебуває на території України на законних підставах і яку ідентифіковано під час проведення розвідувального заходу за пошуковими критеріями, лише на підставі рішення суду. У такому випадку за рішенням керівника розвідувального органу проведення розвідувального заходу за пошуковими критеріями може бути продовжено на строк до отримання рішення суду, але не більше ніж на 72 години з моменту ідентифікації громадянина (особи), місця або речі.

3. Зняття відповідно до пункту 2 частини першої цієї статті інформації з транспортних телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій, які надають послуги мобільного та/або фіксованого зв'язку, забезпечується системою технічних засобів, що використовується усіма розвідувальними органами на умовах автономного доступу до інформації у порядку визначеному законодавством.

Стаття 16. Особливості розгляду судом клопотань про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів

1. Клопотання керівника розвідувального органу (оперативного підрозділу Центрального управління Служби безпеки України) або уповноваженої ним особи про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів, визначених частиною першою статті 15 цього Закону, розглядається уповноваженим суддеюапеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого перебуває розвідувальний орган.

У клопотанні про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів зазначаються:

1) найменування розвідувального органу (оперативного підрозділу Центрального управління Служби безпеки України), який вносить клопотання;

2) стислий виклад обставин, у зв'язку з якими подається клопотання, обґрунтування необхідності проведення розвідувального заходу;

3) вид розвідувального заходу, пропонований період його проведення в межах строку, зазначеного в частині шостій цієї статті;

4) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести розвідувальний захід;

5) посилання на наявність раніше отриманих дозволів суду на проведення розвідувальних заходів стосовно конкретної особи;

6) відомості про акт розвідувального органу (Служби безпеки України), який визначає порядок проведення розвідувального заходу;

7) найменування оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку, сприяння якого є необхідним для організації та проведення розвідувального заходу.

2. Клопотання про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів передається з дотриманням вимог законодавства про охорону державної таємниці уповноваженому судді, визначеному відповідно до закону. Таке клопотання не підлягає реєстрації та розподілу із застосуванням інформаційних автоматизованих систем.

3. Розгляд клопотання про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів та постановлення ухвали про надання дозволу на проведення розвідувального заходу або про відмову в наданні дозволу здійснюється уповноваженим суддею невідкладно, але не пізніше дванадцяти годин з моменту його отримання, за участю особи, яка внесла клопотання, та/або інших уповноважених керівником розвідувального органу осіб.

Розгляд клопотань про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів здійснюється в закритому судовому засіданні без застосування технічних засобів фіксації.

4. Уповноважений суддя, розглядаючи клопотання про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів, встановлює достатність та обґрунтованість підстав для надання такого дозволу, про що постановляє відповідну ухвалу.

5. Ухвала про надання дозволу на проведення розвідувального заходу повинна містити відомості про:

1) найменування розвідувального органу (оперативного підрозділу Центрального управління Служби безпеки України), якому дозволено проведення розвідувального заходу;

2) відомості про особу, місце або річ, стосовно яких необхідно провести розвідувальний захід;

3) вид розвідувального заходу та залежно від виду розвідувального заходу відомості про особу, що дають змогу її ідентифікувати, про місце або річ;

4) вимога до оператора, провайдера телекомунікацій або власника (володільця) кабельної каналізації електрозв'язку (з зазначенням їх найменування) про надання сприяння в організації та проведенні розвідувального заходу (за необхідності);

5) найменування оперативного підрозділу іншого суб'єкта розвідувального співтовариства, який залучається до проведення розвідувального заходу (за необхідності);

6) строк дії ухвали.

6. Строк дії ухвали про надання дозволу на проведення розвідувального заходу не може перевищувати шести місяців.

7. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення розвідувального заходу постановляється у разі невідповідності клопотання про надання дозволу на проведення розвідувального заходу вимогам частини першої цієї статті. Ухвала про відмову у наданні дозволу на проведення розвідувального заходу має бути вмотивованою та містити обґрунтування причин такої відмови.

8. Ухвала про надання дозволу на проведення розвідувального заходу або про відмову в наданні такого дозволу до Єдиного державного реєстру судових рішень не вноситься.

Матеріали, пов'язані із розглядом клопотання про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів, зберігаються з дотриманням вимог законодавства про охорону державної таємниці.

Стаття 17. Проведення розвідувальними органами оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів

1. Для здійснення функцій, визначених пунктами 6, 8 частини першої статті 6 цього Закону, розвідувальні органи можуть проводити оперативно-розшукові заходи.

Для здійснення функцій, визначених пунктами 5, 8 частини першої статті 6 цього Закону розвідувальні органи можуть проводити контррозвідувальні заходи.

2. У визначених частиною першою цієї статті випадках оперативно-розшукові або контррозвідувальні заходи проводяться уповноваженими підрозділами розвідувальних органів.

Стаття 18. Прикриття розвідувальної діяльності, сил і засобів розвідки

1. Розвідувальні органи для здійснення визначених цим Законом функцій можуть використовувати спеціально виготовлені речі та документи (засоби прикриття), спеціально утворювати та використовувати підприємства, установи, організації, філії, відділення, інші підрозділи юридичних осіб (структури прикриття). Використання засобів прикриття або структур прикриття з іншою метою забороняється.

2. Засоби прикриття можуть містити повністю або частково несправжні дані або відомості про події, явища, факти.

Державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, які є замовниками або самостійно виготовляють речі, документи або їх бланки, надають розвідувальним органам бланки документів (зразки) або самостійно виготовляють на їхню вимогу засоби прикриття, а також забезпечують внесення відомостей або даних до автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, банків або баз даних на строк використання засобів прикриття.

3. Структури прикриття можуть створюватися розвідувальними органами повністю або частково за рахунок бюджетних коштів, у тому числі валютних, призначених на утримання і забезпечення діяльності цих органів, у будь-яких організаційних формах. За згодою власників або керівників відповідних юридичних осіб структури прикриття можуть створюватись у формі філій, відділень, інших підрозділів наявних юридичних осіб будь-якої форми власності.

Документи структур прикриття можуть містити повністю або частково несправжні відомості.

Майно структур прикриття є державною власністю. Кошти, отримані від діяльності структур прикриття або реалізації їхнього майна, використовуються розвідувальними органами, що їх утворили, виключно для здійснення визначених цим Законом функцій або зараховуються до державного бюджету.

4. Виготовлення засобів прикриття, використання коштів та майна структур прикриття здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Залучення осіб до конфіденційного співробітництва

1. Розвідувальні органи можуть залучати повнолітніх, дієздатних осіб до конфіденційного співробітництва на добровільній основі, в порядку та на умовах, визначених актами цих органів.

2. Відомості, які стали відомі особі, залученій до конфіденційного співробітництва в результаті такого співробітництва, не можуть бути розголошені без дозволу розвідувального органу.

3. Особи, залучені до конфіденційного співробітництва, можуть отримувати від розвідувальних органів винагороду або інші заохочення.

Стаття 20. Використання співробітників під прикриттям

1. Розвідувальні органи можуть використовувати співробітників під прикриттям. Співробітники під прикриттям можуть призначатися на посади в державних органах, органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, на підприємствах, в установах і організаціях будь-якої форми власності, структурах прикриття (посади прикриття).

2. За відсутності у розвідувального органу потреби в подальшому використанні співробітника під прикриттям на відповідній посаді прикриття за рішенням керівника розвідувального органу та у визначений ним строк такий співробітник зобов'язаний звільнитися у встановленому законодавством порядку з посади прикриття.

3. Порядок використання коштів, особливості надання пільг, соціальних гарантій та обчислення страхового стажу, набутих співробітниками під прикриттям, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

4. Відомості про використання співробітників під прикриттям, а також про виконання спеціальних завдань відповідно до статті 21 цього Закону належать до розвідувальної таємниці.

Стаття 21. Виконання спеціального завдання

1. Співробітники під прикриттям та особи, залучені до конфіденційного співробітництва, для виконання спеціальних завдань, пов'язаних із здійсненням функцій розвідувальних органів, можуть перебувати у складі терористичних чи інших злочинних організацій, транснаціональних організованих злочинних груп, інших організацій, що створюють зовнішні загрози національній безпеці України.

Стаття 22. Взаємодія суб'єктів розвідувального співтовариства

1. Розвідувальні органи до виконання окремих розвідувальних завдань можуть залучати суб'єкти розвідувального співтовариства, визначені відповідно до статті 4 цього Закону.

Взаємодія суб'єктів розвідувального співтовариства здійснюється у порядку, визначеному Президентом України у тому числі на основі пропозицій координаційного органу з питань розвідки.

2. Залучені відповідно до частини першої цієї статті суб'єкти розвідувального співтовариства в межах своїх повноважень:

1) проводять із застосуванням власних сил і засобів заходи, пов'язані з організацією та виконанням окремих розвідувальних завдань;

2) створюють необхідні умови для належного виконання розвідувальними органами покладених на них завдань, у тому числі шляхом надання цим органам безоплатного доступу до об'єктів і майна, інформації, автоматизованих інформаційних, довідкових систем, обліків, реєстрів, баз даних, володільцями та/або розпорядниками яких є відповідні залучені суб'єкти розвідувального співтовариства;

3) здійснюють часткове матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів, пов'язаних із окремими розвідувальними завданнями, до виконання яких вони залучені;

4) забезпечують передачу визначених сил і засобів, необхідних для виконання розвідувального завдання, в управління розвідувального органу на час його виконання;

5) звітують на вимогу координаційного органу з питань розвідки у визначеному Президентом України порядку про свою діяльність, пов'язану із залученням до виконання окремих розвідувальних завдань;

6) вживають інших заходів для забезпечення виконання розвідувального завдання.

3. Координація діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства, залучених до виконання окремих розвідувальних завдань, у рамках їх виконання здійснюється розвідувальним органом, відповідальним за виконання такого завдання.

Стаття 23. Взаємовідносини розвідувальних органів із іншимидержавними органами, органами місцевого самоврядування,підприємствами, установами, організаціями

1. За зверненням розвідувальних органів державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації будь-якої форми власності сприяють розвідувальним органам у реалізації розвідувальними органами визначених законом функцій, у тому числі на підставі угод, укладених з дотриманням вимог законодавства України.

2. Координаційний орган з питань розвідки аналізує стан взаємодії розвідувальних органів з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та за результатами такого аналізу подає доповідь Президентові України, Раді національної безпеки і оборони України.

Стаття 24. Надання та використання розвідувальної інформації

1. Розвідувальна інформація надається розвідувальними органами споживачам у встановленому законом та актами Президента України порядку

для виконання ними завдань і функцій із реалізації державної політики та забезпечення національної безпеки і оборони України.

Споживачі розвідувальної інформації у взаємодії з координаційним органом з питань розвідки можуть брати участь у формуванні завдань та оцінюванні ефективності їх виконання розвідувальними органами.

2. Розвідувальна інформація може використовуватися розвідувальними органами для здійснення визначених законом функцій, взаємного інформування та інформування інших суб'єктів розвідувального співтовариства, залучених до виконання окремих розвідувальних завдань, виключно з метою забезпечення їх виконання.

3. У разі виявлення під час проведення розвідувальних заходів ознак злочину розвідувальні органи повідомляють про це відповідний орган досудового розслідування.

Якщо ознаки злочину виявлено під час проведення розвідувального заходу, який триває і припинення якого може негативно вплинути на його результати, або існує загроза, що таке повідомлення спричинить розкриття інформації про розвідувальний захід, розвідувальний орган повідомляє орган досудового розслідування після завершення такого розвідувального заходу.

4. Не допускається надання або використання відомостей, що належать до розвідувальної інформації, в інших, ніж визначені цією статтею, цілях.

Стаття 25. Додержання прав і свобод людини під час здійснення розвідувальної діяльності

1. Конфіденційна інформація про особу, що стала відома розвідувальним органам під час проведення розвідувальних заходів, не підлягає розголошенню за винятком випадків, визначених законом.

2. Зазначені в частині першій цієї статті особи мають право у встановленому законодавством порядку, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом і законодавством про охорону державної таємниці, одержати від розвідувального органу інформацію щодо обмеження їхніх прав, свобод і законних інтересів та оскаржити дії, які призвели до такого обмеження.

Розвідувальний орган надає інформацію щодо обмеження прав, свобод і законних інтересів особи виключно після завершення розвідувальних заходів та за умови, що надання цієї інформації не створюватиме загроз національній безпеці України.

3. Порядок зберігання, обробки, передачі третім особам та знищення здобутої під час проведення розвідувальних заходів інформації визначається актами розвідувальних органів.

Стаття 26. Встановлення та підтримання контактів з компетентнимиорганами іноземних держав, міжнародними організаціями

1. Розвідувальні органи на основі принципів взаємності та доцільності встановлюють і підтримують контакти, здійснюють обмін інформацією та проводять спільні заходи з компетентними органами іноземних держав,

до повноважень яких належить здійснення розвідувальної, контррозвідувальної та правоохоронної діяльності, а також з міжнародними організаціями в порядку, визначеному Президентом України.

2. Розвідувальні органи з дозволу Президента України можуть призначати своїх представників при зазначених у частині першій цієї статті органах чи організаціях.

Стаття 27. Особливості здійснення розвідувальної діяльності в особливий період, під час дії воєнного стану,антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії

1. В особливий період, під час дії воєнного стану, антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії розвідувальні органи можуть проводити розвідувальні заходи стосовно особи, місця або речі, що перебувають на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, а зазначені в абзацах третьому – п'ятому частини другої статті 9 цього Закону суб'єкти системи воєнної розвідки – застосовувати технічні засоби розвідки без дотримання вимог статті 14 цього Закону.

2. В умовах, зазначених у частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, в районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, розвідувальні органи можуть проводити спеціальні операції (спеціальну розвідку).

3. В умовах, зазначених у частині першій цієї статті, на тимчасово окупованій території або території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, в районах бойових дій та зонах безпеки, прилеглих до цих районів, для виконання розвідувальних завдань та під оперативним контролем розвідувальних органів особи, залучені до конфіденційного співробітництва, можуть зберігати та застосовувати технічні та інші засоби розвідки, придбавати, зберігати, застосовувати спеціальні засоби активної оборони та вогнепальну зброю в порядку, визначеному законодавством.

Розділ IV
ПРАВОВИЙ СТАТУС СПІВРОБІТНИКІВ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ НА СЛУЖБУ (РОБОТУ), ПРОХОДЖЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ЗІ СЛУЖБИ (РОБОТИ) В ЦИХ ОРГАНАХ

Стаття 28. Співробітники розвідувальних органів

1. Співробітниками розвідувальних органів є військовослужбовці та державні службовці кадрового складу, а також військовослужбовці, дер-

жавні службовці та працівники, які не належать до кадрового складу цих органів. Перелік посад кадрового складу розвідувального органу визначається Президентом України.

2. На співробітників розвідувальних органів, які є військовослужбовцями, поширюються положення законодавства про проходження військової служби, соціальний та правовий захист військовослужбовців у частині відносин, не врегульованих цим Законом.

3. На співробітників розвідувальних органів, які є державними службовцями, та інших працівників цих органів поширюються положення законодавства про державну службу та працю в частині відносин, не врегульованих цим Законом.

4. Особливості проходження служби в розвідувальних органах співробітниками кадрового складу визначаються законодавством.

Стаття 29. Особливості правового статусу співробітниківрозвідувальних органів

1. Співробітники розвідувальних органів під час виконання ними службових обов'язків перебувають під захистом держави відповідно до закону.

2. Ніхто не має права неправомірно втручатися у службову діяльність співробітників розвідувальних органів або чинити перешкоди в реалізації ними повноважень, визначених законодавством України.

3. Співробітникам розвідувальних органів за формою, визначеною актами цих органів, оформлюються службові посвідчення, які використовуються в порядку та випадках, визначених цими актами.

4. Статус співробітника розвідувального органу може використовуватися виключно для досягнення цілей, пов'язаних із виконанням завдань, покладених на ці органи, та здійсненням визначених цим Законом функцій.

Стаття 30. Застосування співробітниками розвідувальних органіввогнепальної зброї, заходів фізичного впливу та спеціальних засобів

1. Співробітники розвідувальних органів для забезпечення здійснення визначених цим Законом функцій розвідувальних органів під час виконання своїх посадових (службових) обов'язків мають право застосовувати заходи фізичного впливу (силу), придбавати, зберігати, носити й застосовувати спеціальні засоби, визначені частиною четвертою статті 42 Закону України „Про національну поліцію", а також вогнепальну зброю в порядку, визначеному законодавством України з урахуванням особливостей мети застосування, передбаченої цією статтею.

Стаття 31. Особливості прийняття на службу (роботу) до розвідувальних органів

1. Співробітниками розвідувальних органів можуть бути громадяни України, які за віком, освітою, станом здоров'я та своїми особистими якостями здатні виконувати відповідні посадові (службові) обов'язки, пройшли відбір і перевірку у зв'язку з призначенням на посади в цих органах.

2. Співробітником розвідувального органу не може бути особа:

1) визнана недієздатною або обмежено дієздатною;

2) яка має громадянство (підданство) іноземної держави або особа без громадянства;

3) засуджена за умисне вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, в тому числі та, судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;

4) яка має непогашену або незняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої;

5) щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав;

6) до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

7) яка відмовилася від проходження перевірки, пов'язаної з призначенням на посади співробітників розвідувальних органів, або не пройшла таку перевірку, відмовилася від оформлення допуску до державної таємниці або їй відмовлено в наданні такого допуску, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;

8) яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби (роботі) в розвідувальному органі. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби (роботі) в розвідувальному органі, визначається актом цього органу або центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні яких функціонують розвідувальні органи, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я;

9) яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу або роботу в розвідувальний орган.

3. Відбір і перевірка у зв'язку з призначенням та призначення осіб на посади у розвідувальних органах здійснюються в порядку, визначеному актами цих органів.

Перед призначенням на посаду в розвідувальному органі особа, а також у визначених актами розвідувального органу випадках співробітник такого органу проходить психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа.

Призначення осіб на посади державної служби, які належать до посад співробітників кадрового складу розвідувальних органів, здійснюється за результатами відбору та перевірки без проведення конкурсу, передбаченого Законом України „Про державну службу".

4. Розвідувальні органи мають пріоритетне право відбору випускників вищих військових та інших навчальних закладів, навчання яких здійснювалося за рахунок коштів державного бюджету, як кандидатів для проходження військової або державної служби (роботи) в цих органах.

Стаття 32. Особливості проходження служби (роботи) в розвідувальних органах

1. Військові посади співробітників кадрового складу розвідувальних органів можуть заміщуватися державними службовцями в порядку, встановленому Президентом України.

2. Особи, прийняті для проходження служби в розвідувальних органах, мають право на повернення в установленому законодавством порядку за наявності вакантної посади до органів, з яких вони були направлені (переведені), для подальшого проходження військової або державної служби відповідно до посад, військових (спеціальних) звань, рангів державних службовців і дипломатичних рангів, набутих за час служби в розвідувальних органах України, з зарахуванням до безперервного стажу роботи (служби) часу перебування в розвідувальних органах.

3. Співробітники кадрового складу можуть бути зараховані в розпорядження відповідного розвідувального органу на строк до трьох місяців.

Стаття 33. Особливості здійснення стосовно співробітників кадрового складу розвідувальних органів заходів, передбаченихзаконодавством про запобігання корупції та очищення влади

1. Передбачені законодавством про запобігання корупції заходи фінансового контролю, а також спеціальна перевірка стосовно осіб, які займають посади співробітників кадрового складу, претендують на зайняття таких посад або звільнені з них, організовуються і здійснюються розвідувальними органами спільно з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику у порядку і спосіб, що унеможливлюють розкриття їх належності до цих органів.

2. Передбачені законодавством про очищення влади заходи стосовно осіб, які займають посади співробітників кадрового складу або претендують на зайняття таких посад, організовуються і здійснюються розвідувальними органами спільно з центральним органом виконавчої влади, визначеним уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України „Про очищення влади" у порядку і спосіб, що унеможливлюють розкриття їх належності до цих органів.

3. Відомості стосовно осіб, які займають або займали посади співробітників кадрового складу, в тому числі їх персональні дані, створені або отримані в результаті здійснення передбачених законом заходів із запобігання та виявлення корупції, очищення влади, підлягають обробці у спосіб, що унеможливлює розкриття належності таких осіб до розвідувальних органів.

Стаття 34. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищенняквалі-фікації співробітників розвідувальних органів

1. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації співробітників розвідувальних органів забезпечується такими органами у закладахосвіти, що належать до сфери їх управління, а також може здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету в інших закладах освіти будь-якої форми власності та рівня акредитації.

2. Особливості професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації співробітників розвідувальних органів у закладах освіти, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, визначаються спільними актами розвідувальних органів та відповідних центральних органів виконавчої влади, а в закладах освіти, що належать до сфери управління розвідувальних органів, – актами розвідувальних органів.

3. Розвідувальні органи можуть направляти своїх співробітників для професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації за кордон.

Стаття 35. Особливості притягнення до відповідальності співробітників кадрового складу та осіб,залучених до конфіденційного співробітництва

1. Співробітники кадрового складу несуть дисциплінарну відповідальність на підставах та в порядку, визначених Дисциплінарним статутом розвідувальних органів.

2. У разі затримання співробітника кадрового складу під час виконання ним службових обов'язків за підозрою у вчиненні злочину або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, його утримують окремо від інших осіб. Уповноважена службова особа, що здійснює привід, затримання чи арешт співробітника кадрового складу під час виконання ним службових обов'язків, зобов'язана негайно повідомити про це відповідний розвідувальний орган. Привід, затримання чи арешт і пов'язані з цим обшук особи та або огляд речей співробітника кадрового складу під час виконання ним службових обов'язків здійснюються виключно в присутності уповноважених представників цього органу.

3. Шкода, завдана рішеннями, діями чи бездіяльністю співробітників кадрового складу та осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, у зв'язку з виконанням розвідувальних завдань, відшкодовується державою незалежно від їхньої вини в порядку, визначеному законом, і не тягне за собою відповідальності цих осіб, окрім випадків встановлення в їхніх діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду щодо них.

Стаття 36. Особливості звільнення зі служби (роботи) в розвідувальних органах

1. Співробітники розвідувальних органів звільняються зі служби (роботи) в цих органах на підставах, визначених законодавством України про проходження військової служби, про державну службу та працю.

2. Співробітники кадрового складу можуть бути також звільнені зі служби (роботи) в розвідувальному органі з таких підстав:

1) за згодою сторін;

2) у разі відмови від оформлення або переоформлення допуску до державної таємниці, відмови співробітнику в наданні або скасування такого допуску, якщо для виконання ним службових обов'язків потрібен такий допуск;

3) вчинення дії, несумісної зі статусом співробітника розвідувального органу, в тому числі такої, що спрямована на порушення обмежень, передбачених частиною другою статті 31 цього Закону, або спричинила їх.

3. У разі звільнення зі служби (роботи) в розвідувальних органах на підставах, визначених пунктом 2 частини другої цієї статті, крім випадків звільнення у зв'язку з відмовою в наданні особі допуску до державної таємниці на підставі пункту 1 частини першої статті 23 Закону України „Про державну таємницю", а також пунктом 3 частини другої цієї статті, одноразова грошова допомога при звільненні не виплачується.

4. Військовослужбовці з числа співробітників розвідувальних органів, які звільнені з військової служби, зараховуються в запас цих органів або в запас Збройних Сил України в порядку, визначеному Законом України „Про військовий обов'язок і військову службу".

РОЗДІЛ V
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СПІВРОБІТНИКІВ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Стаття 37. Соціальний і правовий захист співробітників розвідувальних органів та членів їх сімей

1. Соціальний і правовий захист співробітників розвідувальних органів та членів їхніх сімей гарантується законом. Заходи соціального і правового захисту є уніфікованими для співробітників кадрового складу всіх розвідувальних органів.

2. У разі виникнення обмежень для подальшого проходження служби співробітниками кадрового складу внаслідок розкриття їхньої належності до розвідувальних органів або інших незалежних від них обставин ці органи забезпечують подальше проходження ними служби (роботи) відповідно до їхнього фаху та кваліфікації або створюють умови для їхньої професійної перепідготовки.

3. Витрати, пов'язані з виконанням співробітниками кадрового складу розвідувальних завдань, у тому числі з використанням із зазначеною метою належного їм або членам їхніх сімей майна, компенсуються розвідувальними органами за нормами, визначеними Кабінетом Міністрів України та у порядку, встановленому актами цих органів. Збитки, завдані співробітникам кадрового складу та членам їхніх сімей у зв'язку з виконанням цими співробітниками посадових (службових) обов'язків, відшкодовуються їм розвідувальними органами за рахунок коштів державного бюджету в порядку, визначеному законодавством.

4. У разі довготермінового відрядження співробітника кадрового складу іншому з його подружжя, який звільнився та виїжджає за місцем такого відрядження, виплачується одноразова грошова допомога у розмірі та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Пільги та соціальні гарантії співробітників під прикриттям, у тому числі право на забезпечення їх житлом, якими вони не можуть скористатися в загальному порядку через загрозу розкриття їх належності до розвідувальних органів, за згодою таких співробітників компенсуються за рахунок коштів державного бюджету у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

6. У разі неможливості використання у повному обсязі основної щорічної відпустки співробітником під прикриттям йому після завершення виконання завдань під прикриттям може бути надано невикористані частини такої відпустки без обмеження її загальної тривалості або виплачено грошову компенсацію за невикористані дні такої відпустки за його бажанням.

7. На співробітників розвідувального органу, які не належать до кадрового складу, у період їх залучення до виконання розвідувальних завдань поширюються гарантії соціального і правового захисту, визначені цим Законом для співробітників кадрового складу.

Стаття 38. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті),інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності співробітників кадрового складу

1. Співробітникам кадрового складу або членам їхніх сімейу порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України, виплачується одноразова грошова допомога в разі:

загибелі (смерті) співробітника кадрового складу у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків;

встановлення співробітнику кадрового складу інвалідності, що настала у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків, чи встановлення йому інвалідності після звільнення, але внаслідок причин, зазначених у цьому абзаці;

встановлення співробітнику кадрового складу часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, що настала у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків.

2. У випадку, зазначеному в абзаці другому частини першої цієї статті, за рахунок коштів державного бюджету призначається і виплачується одноразова грошова допомога членам сім'ї, батькам та утриманцям загиблого (померлого) в розмірі 750-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) визначаються відповідно до Сімейного кодексу України, а утриманці – відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

3. У випадку, зазначеному в абзаці третьому частини першої цієї статті, за рахунок коштів державного бюджету співробітнику кадрового складу призначається і виплачується одноразова грошова допомога у розмірі:

400-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, – у разі встановлення йомуінвалідності I групи;

300-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, – у разі встановлення йому інвалідності II групи;

250-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, – у разі встановлення йому інвалідності III групи.

4. У випадку, зазначеному в абзаці четвертому частини першої цієї статті, за рахунок коштів державного бюджету співробітнику кадрового складу призначається і виплачується одноразова грошова допомога залежно від встановленого йому ступеня втрати працездатності в розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Якщо особа одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією статтею, та одноразової грошової допомоги, передбаченої іншими законами, виплата такої допомоги здійснюється з однієї із зазначених підстав за вибором такої особи.

6. Якщо протягом двох років співробітнику кадрового складу після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності під час повторного огляду буде встановлено вищу групу інвалідності або більший відсоток втрати працездатності, що дає йому право на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі, виплата провадиться з урахуванням раніше виплаченої суми.

У разі зміни групи інвалідності, її причини або ступеня втрати працездатності понад дворічний термін після первинного встановлення інвалідності виплата одноразової грошової допомоги у зв'язку зі змінами, що відбулися, не здійснюється.

Стаття 39. Соціальний і правовий захист військовослужбовців та працівників (співробітників) суб'єктів розвідувальногоспівтовариства, які залучаються до виконання окремихрозвідувальних завдань

1. Військовослужбовці та працівники (співробітники) визначених в абзацах четвертому - п'ятому частини другої статті 4, абзацах третьому - п'ятому частини другої статті 9 цього Закону суб'єктів розвідувального співтовариства в період їх залучення до виконання окремих розвідувальних завдань перебувають під захистом держави відповідно до закону, користуються соціальними і правовими гарантіями, визначеними законодавством для співробітників кадрового складу розвідувальних органів.

Стаття 40. Державний захист співробітників розвідувальних органів та членів їхніх сімей

1. Для захисту життя, здоров'я, майна співробітників розвідувальних органів, їхніх близьких осіб від протиправних посягань і загроз у зв'язку зі службовою діяльністю таких співробітників розвідувальні органи мо-

жуть організовувати та здійснювати спеціальні заходи безпеки відповідно до цього Закону, Закону України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" та інших актів законодавства у порядку, визначеному актами розвідувальних органів.

2. У разі затримання, арешту або засудження співробітника кадрового складу за кордоном або на тимчасово окупованих територіях України у зв'язку з виконанням ним посадових (службових) обов'язків держава вживає всіх можливих заходів для його звільнення.

Період такого затримання, арешту або відбування покарання у місцях позбавлення волі зараховується до вислуги років (страхового стажу), стажу роботи за спеціальністю такого співробітника в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

За співробітником кадрового складу у період затримання, арешту або відбування покарання у місцях позбавлення волі зберігається виплата заробітної плати у встановленому відповідно до статті 42 цього Закону розмірі з урахуванням змін вислуги років та складових заробітної плати, а також компенсаційні виплати, встановлені відповідно до частин третьої та п'ятої статті 37 цього Закону.

Стаття 41. Соціальний і правовий захист осіб, залучених до конфіденційного співробітництва

1. Особам, залученим до конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами, гарантуються нерозголошення факту такого залучення, соціальний і правовий захист з боку держави у порядку та на умовах, визначених законодавством.

2. З метою забезпечення безпеки та захисту осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, членів їхніх сімей розвідувальними органами можуть здійснюватися спеціальні заходи безпеки в порядку, передбаченому цим Законом для співробітників цих органів і членів їхніх сімей.

3. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які брали участь у виконанні розвідувальних завдань на території, на якій велися бойові дії, у районі проведення антитерористичної операції, на тимчасово окупованій території України, мають право на отримання статусу учасника бойових дій у порядку і спосіб, що унеможливлюють розкриття факту їх конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами.

4. У разі смерті (загибелі), встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, що настали у зв'язку з виконанням розвідувальних завдань, особи, залучені до конфіденційного співробітництва, або члени їхніх сімей мають право напризначення та виплату одноразової грошової допомоги, медичне забезпечення в розмірах і порядку, визначених для співробітників кадрового складу.

5. У разі затримання, арешту або засудження за кордоном залучених до конфіденційного співробітництва осіб у зв'язку з виконанням ними розвідувальних завдань держава сприяє їх звільненню. Збитки, завдані залуче-

ним до конфіденційного співробітництва особам у зв'язку з виконанням ними розвідувальних завдань, відшкодовуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання відповідних розвідувальних органів.

6. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які не є громадянами України, за їхнім клопотанням можуть бути прийняті до громадянства України за спрощеною процедурою або отримати статус біженця в Україні чи притулок в Україні. З дня прийняття до громадянства України або надання статусу біженця в Україні чи притулку в Україні на таких осіб поширюється дія положень частин другої – четвертої цієї статті.

Стаття 42. Заробітна плата співробітників розвідувальних органів

1. Умови оплати праці (заробітної плати) співробітників розвідувальних органів повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними посадових (службових) обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності та особливого характеру роботи, забезпечувати добір до розвідувальних органів висококваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності, компенсувати їх фізичні та інтелектуальні затрати.

2. Заробітна плата співробітників кадрового складу складається з:

1) посадового окладу;

2) окладу за військовим званням або надбавки за ранг державного службовця;

3) надбавки за вислугу років;

4) надбавки за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці;

5) надбавки за виконання особливо важливої роботи;

6) премії;

7) інших доплат та надбавок, на які особа має право відповідно до законодавства.

3. Установлюються такі посадові оклади співробітників кадрового складу відповідно до розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року:

керівник органу – 20;

перший заступник керівника органу – 19;

заступник керівника органу – 18;

керівник департаменту, керівник самостійного управління – 17;

керівник управління у складі департаменту, керівник самостійного відділу – 15;

керівник відділу у складі департаменту, управління – 14;

керівник відділення – 13;

старший співробітник (старший офіцер) – 12,5;

співробітник (офіцер) – 12.

Посадові оклади перших заступників та заступників керівників відділів, управлінь, департаментів установлюються з понижуючим коефіцієн-

том 1,01 та 1,03 до посадових окладів керівників відділів, управлінь, департаментів відповідно.

4. Співробітникам кадрового складу виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірі 3 відсотків посадового окладу за кожний календарний рік вислуги років (стажу роботи), але не більше 50 відсотків посадового окладу.

Надбавка, передбачена пунктом 5 частини другої цієї статті, встановлюється керівником розвідувального органу в розмірі, що не перевищує 50 відсотків посадового окладу.

Розміри інших окладів, доплат і надбавок, зазначених у цій статті, визначаються відповідно до законодавства.

Премії, передбачені пунктом 6 частини другої цієї статті, встановлюються керівником розвідувального органу в межах фонду преміювання, утвореного в розмірі не менше 30 відсотків посадових окладів співробітників кадрового складу, та економії фонду оплати праці.

5. На інших співробітників розвідувальних органів поширюються умови грошового забезпечення та оплати праці, встановлені законодавством для державних службовців та працівників центральних органів виконавчої влади, військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Посадові оклади співробітників, які не належать до кадрового складу розвідувального органу, установлюються в розмірі посадових окладів (тарифних ставок), встановлених Кабінетом Міністрів України для відповідних посад у центральних органах виконавчої влади або Збройних Силах України, інших військових формуваннях із підвищувальним коефіцієнтом 1,5.

6. Співробітникам кадрового складу один раз на рік виплачується грошова допомога на оздоровлення у розмірі середньомісячної заробітної плати.

7. Порядок виплати заробітної плати співробітникам розвідувальних органів визначається керівниками цих органів.

Стаття 43. Медичне та санаторно-курортне забезпечення співробітників розвідувальних органів та членів їхніх сімей

1. Співробітники розвідувальних органів та члени їхніх сімей підлягають медичному страхуванню за рахунок коштів державного бюджету в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

2. Співробітникам розвідувальних органів та членам їхніх сімей, які не забезпечені відповідно до частини першої цієї статті медичним страхуванням, гарантується безоплатне медичне забезпечення та пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення в закладах охорони здоров'я, санаторно-курортних закладах розвідувальних органів або відповідних закладах центральних органів виконавчої влади, в підпорядкуванні яких функціонують такі органи.

У разі відсутності за місцем проходження служби (роботи), проживання (тимчасового перебування) осіб, зазначених в абзаці першому цієї частини, відповідного закладу охорони здоров'я, фахівців або медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках така допомога надається іншими закладами охорони здоров'я з компенсацією її вартості за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України.

3. За наявності медичних показань та висновку закладу охорони здоров'я розвідувального органу співробітник кадрового складу цього органу може направлятися на обстеження або лікування за кордон із компенсацією вартості такого обстеження (лікування) за рахунок коштів державного бюджету в розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України, або інших не заборонених законом джерел.

Стаття 44. Реалізація співробітниками розвідувальних органів права на житло

1. Держава забезпечує співробітників розвідувальних органів жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених житловим законодавством, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Розвідувальні органи мають житловий фонд, здійснюють управління ним. Порядок формування житлового фонду та забезпечення житлом співробітників розвідувальних органів визначається Кабінетом Міністрів України за пропозиціями розвідувальних органів.

Стаття 45. Пенсійне забезпечення співробітників розвідувальнихорганів

1. Пенсійне забезпечення співробітників розвідувальних органів з числа військовослужбовців здійснюється у порядку та в розмірах, встановлених Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

Пенсійне забезпечення інших співробітників розвідувальних органів здійснюється у порядку та розмірах, визначених законодавством.

2. Нарахування, сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, підтвердження страхового стажу, оформлення та перерахунок пенсій співробітників кадрового складу здійснюються у спосіб, що унеможливлює розкриття їх належності до розвідувальних органів, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Розділ VI
ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОЗВІДУВАЛЬНІ ОРГАНИ ТА РОЗВІДУВАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗАХИСТ СИЛ І ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ

Стаття 46. Інформація про розвідувальні органи та розвідувальну діяльність

1. Інформація про розвідувальні органи, інформація, отримана або створена у зв'язку зі здійсненням розвідувальними органами визначених законом функцій, є інформацією про розвідувальні органи та розвідувальну діяльність.

Доступ до інформації про розвідувальні органи та розвідувальну діяльність може бути обмежено в установленому законом порядку.

2. Інформація про розвідувальну діяльність, про методи розвідки, сили і засоби розвідки, задіяні у здійсненні розвідувальної діяльності, розвідувальна інформація, інформація про забезпечення споживачів розвідувальною інформацією, про взаємодію розвідувальних органів з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами установами, організаціями, компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями належить до таємної інформації та є розвідувальною таємницею.

Інформація, що належить до розвідувальної таємниці, не підлягає оприлюдненню та наданню на запити відповідно до Закону України „Про доступ до публічної інформації", а також на інші звернення та запити, крім випадків, прямо визначених законом.

3. З метою здійснення покладених на розвідувальні органи функцій, забезпечення взаємодії з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, а також для забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність розвідувальних органів окремі відомості або дані, що належать до розвідувальної таємниці, можуть передаватися або оприлюднюватися за рішенням керівника розвідувального органу.

Відомості або дані, що належать до розвідувальної таємниці, передані розвідувальним органом іншому суб'єкту розвідувального співтовариства, можуть бути оприлюднені або передані таким суб'єктом третім особам лише з дозволу керівника відповідного розвідувального органу.

4. Вимоги до віднесення, організації та забезпечення режиму поводження з інформацією, що належить до розвідувальної таємниці, визначаються Президентом України у тому числі на основі пропозицій координаційного органу з питань розвідки.

5. Забезпечення безпеки інформації, що належить до розвідувальної таємниці, від несанкціонованих дій (випадкових чи навмисних), що призводять, зокрема, до її витоку, зміни, блокування або втрати, здійснюється розвідувальним органом у визначеному ним порядку.

6. Особливості державної реєстрації нормативно-правових актів розвідувальних органів, які містять інформацію, що належить до розвідувальної таємниці, визначається Кабінетом Міністрів України.

7. Матеріальні носії інформації, що належить до розвідувальної таємниці, підлягають постійному зберіганню в галузевому архіві відповідного розвідувального органу.

Стаття 47. Захист сил і засобів розвідки

1. Розвідувальні органи уповноважені здійснювати заходи з фізичного, спеціального та інженерно-технічного захисту (далі – заходи захисту) сил і засобів розвідки (далі – об'єкти захисту). З цією метою в межах граничної чисельності розвідувального органу створюються та функціонують підрозділи захисту та охорони.

2. Співробітники підрозділів захисту та охорони розвідувального органу під час виконання покладених на них обов'язків мають право:

1) здійснювати (за умови наявності доступного для вільного візуального сприйняття особами попередження) відео-, фото- або аудіоспостереження та фіксацію, обробляти та зберігати отриману інформацію;

2) використовувати засоби інженерно-технічного захисту, технічні засоби захисту та охорони, службових (сторожових) собак;

3) здійснювати перевірку документів та поверхову перевірку осіб, огляд транспортних засобів, що намагаються потрапити до охоронюваної території, з'ясовувати підстави таких дій;

4) припиняти та обмежувати здійснення відео-, фото- або аудіофіксації об'єктів захисту, застосування радіовипромінювальних та радіоприймальних пристроїв;

5) припиняти спроби проникнення до об'єктів захисту всупереч установленому порядку, затримувати осіб, які вчиняють такі спроби або здійснюють інші правопорушення, за які законом передбачена кримінальна чи адміністративна відповідальність, до прибуття поліцейських;

6) у разі нападу на об'єкт захисту застосовувати в установленому законодавством порядку вогнепальну зброю, заходи фізичного впливу (силу) та спеціальні засоби, визначені частиною четвертою статті 42 Закону України „Про національну поліцію".

3. Порядок доступу на об'єкти розвідувальних органів, організація та здійснення заходів з їх захисту визначаються актами цих органів.

4. Права співробітників підрозділу захисту та охорони розвідувального органу, визначені частиною другою цієї статті, у виняткових випадках, пов'язаних із запобіганням загрозі власній безпеці або її усуненням, можуть поширюватися на контрольовану територію навколо об'єктів охорони, межі якої визначаються розвідувальним органом за погодженням із відповідним територіальним органом поліції.

Розділ VII
ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВІДКИ

Стаття 48. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення розвідки

1. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення розвідувальних органів здійснюються за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті,та інших джерел, не заборонених законом.

2. Видатки на здійснення та забезпечення розвідувальної діяльності належать до таємних видатків державного бюджету.

3. Розвідувальні органи в особі їх керівників є головними розпорядниками бюджетних коштів на утримання і забезпечення діяльності цих органів.

4. Фінансування розвідувальної діяльності може здійснюватися за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті для суб'єктів розвідувального співтовариства, визначених в абзаці п'ятому частини другої статті 4 цього Закону, та інших не заборонених законом джерел.

5. Фінансування Національної розвідувальної програми, державних цільових програм з питань розвідувальної діяльності здійснюється у встановленому законом порядку в тому числі на основі пропозицій координаційного органу з питань розвідки без урахування обсягів інших видатків на утримання та забезпечення діяльності розвідувальних органів.

Пропозиції щодо фінансування Національної розвідувальної програми, державних цільових програм з питань розвідувальної діяльності формуються та подаються розвідувальними органами України Раді національної безпеки і оборони України.

Стаття 49. Майно розвідувальних органів

1. Майно розвідувальних органів є державним майном, у тому числі військове, закріплене за цими органами у визначеному законом порядку.

2. Правовий режим військового майна, що закріплене за розвідувальними органами, визначається Законом України „Про правовий режим майна у Збройних Силах України" з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

3. Розвідувальні органи мають право в установленому порядку придбавати майно, в тому числі нерухоме, та відчужувати його.

4. У разі залучення у визначеному статтею 22 цього Закону порядку інших суб'єктів розвідувального співтовариства до виконання окремих розвідувальних завдань розвідувальні органи мають право передавати їм у тимчасове користування, а також отримувати від них майно в порядку та на умовах, визначених законодавством.

5. Технічні засоби розвідки розробляються, створюються, програмуються, придбаваються, модернізуються, пристосовуються виключно розвідувальними органами або на їх замовлення, перебувають у власності держави та закріплюються на праві оперативного управління за цими органами, а в передбачених цим Законом випадках – можуть передаватися ними в тимчасове користування іншим суб'єктам.

Стаття 50. Особливості закупівель для забезпечення потреб розвідувальної діяльності

1. Закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб розвідувальної діяльності здійснюються розвідувальними органами відповідно до Закону України „Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони".

Розділ VIII
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА СУБ'ЄКТАМИ РОЗВІДУВАЛЬНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Стаття 51. Засади здійснення демократичного цивільного контролю та нагляду за суб'єктами розвідувального співтовариства.

1. Демократичний цивільний контроль та нагляд за суб'єктами розвідувального співтовариства здійснюється відповідно до Закону України „Про національну безпеку України" з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Порядок відвідування об'єктів розвідувальних органів та надання доступу до інформації, що містить розвідувальну таємницю, під час здійснення демократичного цивільного контролю та нагляду визначається спільними актами розвідувальних органів і відповідних суб'єктів контролю та нагляду, інших уповноважених суб'єктів, якщо це прямо визначено законом.

3. Під час здійснення демократичного цивільного контролю та нагляду документи або відомості про осіб, залучених або тих, що були залучені до конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами, про співробітників під прикриттям, а також про методи, сили і засоби розвідки, що задіяні під час проведення конкретних розвідувальних заходів, планування, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення цих заходів до їх повного завершення не надаються.

4. Отримана під час здійснення демократичного цивільного контролю інформація, що належить до розвідувальної таємниці, обробляється, зберігається, передається або оприлюднюється з дотриманням вимог, передбачених статтею 46 цього Закону.

Стаття 52. Особливості здійснення контролю за суб'єктами розвідувального співтовариства Президентом України

1. Керівник розвідувального органу доповідає Президентові України про виконання покладених на такий орган завдань та в установленому Президентом України порядку щорічно подає звіт координаційному органу з питань розвідки про діяльність відповідного розвідувального органу.

2. На основі поданого керівником розвідувального органу звіту координаційний орган з питань розвідки щорічно готує оцінку виконання розвідувальним органом покладених на нього пріоритетних завдань, результати якої доповідає Президентові України.

Стаття 53. Особливості здійснення парламентського контролю та нагляду засуб'єктами розвідувального співтовариства

У визначених Конституцією України та законами України межах парламентський контроль забезпечується уповноваженим на здійснення нагляду за органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального

призначення та розвідувальними органами Комітетом Верховної Ради України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Рахунковою Палатою.

Народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради з парв людини, члени Рахункової Палати, та інші особи, які залучаються чи беруть участь в здійсненні парламентського контролю та нагляду для реалізації своїх повноважень попередньо, після спеціальної перевірки, отримують у встановленому законодавством порядку допуск та доступ до державної таємниці, доступ до розвідувальної таємниці.

У випадку якщо під час здійснення спеціальної перевірки державним органом у сфері державної таємниці або розвідувальним органом відносно зазначених у абзаці першому цієї частини осіб виявлено передбачені законодавством підставами для відмови у наданні допуску та доступу до державної таємниці, відповідним особам відмовляється в наданні допуску та доступу до державної таємниці, доступу до розвідувальної таємниці.

Особа, якій було відмовлено у допуску та доступі до державної таємниці, або доступі до розвідувальної таємниці, вправі оскаржити вказане рішення до державного органу у сфері державної таємниці, розвідувального органу або в судовому порядку.

3. Особливості підготовки, направлення та розгляду депутатських запитів і звернень, що стосуються діяльності розвідувальних органів, визначаються Верховною Радою України.

4. Контроль за використанням коштів державного бюджету розвідувальними органами або іншими суб'єктами розвідувального співтовариства, якщо таке використання пов'язане з їх залученням до виконання окремих розвідувальних завдань, а також за дотриманням ними законодавства під час здійснення операцій з бюджетними коштами здійснюється Рахунковою палатою (державний зовнішній фінансовий контроль). Для здійснення державного зовнішнього фінансового контролю з числа членів Рахункової палати створюється спеціальна група.

Стаття 54. Особливості здійснення громадського та судового контролю за суб'єктами розвідувального співтовариства.

Громадяни України беруть участь у здійсненні демократичного цивільного контролю та нагляду у спосіб визначений Конституцією України та законами України, з урахуванням вимог статті 46 цього Закону.

Координаційний орган з питань розвідки з дотриманням вимог статті 46 цього Закону оприлюднює інформацію про напрями та основні результати діяльності суб'єктів розвідувального співтовариства (Білу книгу).

Інформація про діяльність розвідувальних органів оприлюднюється в засобах масової інформації та на офіційних вебсайтах цих органів в обсязі, визначеному керівником відповідного розвідувального органу.

Рішення, дії або бездіяльність суб'єктів розвідувального співтовариства відповідно до цього Закону можуть оскаржуватися в судовому порядку.

Стаття 55. Відомчий контроль

1. Контроль за виконанням покладених на співробітників розвідувальних органів завдань здійснюють керівники цих органів та уповноважені ними посадові особи в порядку, визначеному законодавством.

2. Керівники розвідувальних органів та уповноважені посадові особи вживають заходів щодо забезпечення дотримання співробітниками таких органів вимог законодавства під час організації та здійснення розвідувальної діяльності.

Розділ IX
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім:

1) статті 40, частини третьої та абзацу другого частини п'ятої статті 43, частини першої статті 44, частини п'ятої статті 49, які набирають чинності з 1 липня 2022 року;

2) підпункту 24 пункту 5 цього Розділу, який набирає чинності через шість місяців після набрання чинності цим Законом.

2. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України „Про розвідувальні органи України" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 19, ст. 94 із наступними змінами).

3. Закони та інші акти законодавства України, прийняті до набрання чинності цим Законом, застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

– До набрання чинності законом, яким визначаються правові основи державної політики у сфері військово-технічного співробітництва, встановити, що Служба зовнішньої розвідки України та розвідувальний орган Міністерства оборони України під час здійснення розвідувальної діяльності у сфері військово-технічного співробітництва:

– виявляють зовнішні загрози національній безпеці, політичним та економічним інтересам України у сфері військово-технічного співробітництва;

– здійснюють забезпечення розвідувальною інформацією, що стосується військово-технічного співробітництва, визначених Президентом України учасників та суб'єктів військово-технічного співробітництва;

– беруть участь у підготовці проектів міжнародних договорів України з питань військово-технічного співробітництва та взаємного захисту секретної інформації;

– беруть участь у заходах експортного контролю, а також контролю за виконанням міжнародних зобов'язань щодо заборони або обмеження військово-технічного співробітництва з окремими державами та щодо заборони поширення зброї масового ураження, а також технологій і ком-

понентів її виготовлення згідно з резолюціями Ради Безпеки ООН, рішеннями інших міжнародних органів та організацій;

– сприяють спеціальними заходами просуванню товарів військового призначення і подвійного використання іноземним замовникам та закупівлі їх в інтересах вітчизняних споживачів таких товарів;

– взаємодіють з державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України, з питань військово-технічного співробітництва та експортного контролю у порядку, визначеному цим Законом, актами Президента України та спільними актами цих органів.

5. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131 із наступними змінами):

а) у статті 43:

назву доповнити словами „виконання розвідувального (спеціального) завдання";

частину першу доповнити словами „або виконувала розвідувальне (спеціальне) завдання в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони держави, заздалегідь затверджене керівником розвідувального органу України";

частину другу після слів „злочинної організації" доповнити словами „або під час виконання розвідувального (спеціального) завдання";

б) назву та текст статті 1141 після слів „військових формувань" доповнити словами „або розвідувальних органів України";

в) назву та текст статей 22, 57, 343, 345, 347, 348, 349 та 380 після слова „правоохоронного" доповнити словами „або розвідувального";

2) у Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9 – 10, № 11 – 12, № 13, ст. 88 із наступними змінами):

а) у статті 65:

частину другу доповнити новим пунктом 12 такого змісту:

„12) особи, які обізнані у відомостях, що належать до розвідувальної таємниці – щодо таких відомостей";

частину третю доповнити абзацом такого змісту:

„Особи, передбачені пунктом 12 частини другої цієї статті, можуть бути звільнені від обов'язку зберігати повністю або частково відомості, що належать до розвідувальної таємниці, за письмовим дозволом керівника розвідувального органу України, якщо такі відомості безпосередньо стосуються такого органу, у тому числі добуті таким органом чи надані ним в установленому порядку споживачам розвідувальної інформації";

б) частину першу статті 162 доповнити новим пунктом 10 такого змісту:

„10) відомості, що належать до розвідувальної таємниці";

в) частину восьму статті 224 викласти в такій редакції:

„8. Особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати, розвідувальна таємницятощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, належать до кадрового складу розвідувальних органів України та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування чи розвідувальними органами України";

3) у Законі України „Про оборону України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 9, ст. 106 із наступними змінами):

а) абзац чотирнадцятий частини третьої статті 11 викласти в такій редакції: „здійснює військове керівництво органами військового управління розвідки та військовими частинами розвідки Збройних Сил України, проводить інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах застосування Збройних Сил України";

б) частину другу статті 13 викласти у такій редакції:

„Завдання та функції державних органів, які проводять розвідувальну діяльність в інтересах оборони, визначаються законом та положеннями про ці органи, які затверджуються Президентом України";

4) у Законі України „Про Збройні Сили України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 9, ст. 108 із наступними змінами):

а) частину п'яту статті 1 викласти в такій редакції:

„Органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних Сил України, Сили спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до виконання окремих розвідувальних завдань.";

б) частину четверту статті 10 викласти в такій редакції:

„Завдання та функції розвідувального органу Міністерства оборони України визначаються законом та положенням про цей орган, яке затверджує Президент України";

5) у Законі України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 15, ст. 190 із наступними змінами):

а) абзац перший пункту 2 статті 8 після слів „у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку" доповнити словами „на підставах, визначених пунктом 2 (крім випадків відмови в наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією) та пунктом 3 частини другої статті 37 Закону України „Про розвідку";

б) у пункті 2 статті 15:

абзац перший після слів „у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів" доповнити словами „на підставах, зазначених

у пунктах 1, 2 (у випадках відмови в наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією) частини другої статті 37 Закону України „Про розвідку";

абзац третій доповнити новим реченням такого змісту: „Одноразова грошова допомога також не виплачується військовослужбовцям, звільненим з військової служби на підставах, визначених пунктом 2 (крім випадків відмови в наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією) та пунктом 3 частини другої статті 37 Закону України „Про розвідку";

6) у статті 9 Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399 із наступними змінами):

а) частину першу після слів „у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів" доповнити словами „на підставах, зазначених пунктами 1, 2 (у випадках відмови в наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією) частини другої статті 37 Закону України „Про розвідку";

б) частину третю доповнити новим реченням такого змісту: „Одноразова грошова допомога також не виплачується військовослужбовцям, звільненим з військової служби на підставах, визначених пунктом 2 (крім випадків відмови в наданні допуску до державної таємниці у разі відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією) та пунктом 3 частини другої статті 37 Закону України „Про розвідку";

7) частину третю статті 19 Закону України «Про статус народного депутата України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17) доповнити новим абзацом такого змісту:

«Доступ до державної таємниці, розвідувальної таємниці, ознайомлення з якими є необхідним для виконання народним депутатом України своїх повноважень у комітеті Верховної Ради України, уповноваженому на здійснення нагляду за дотриманням органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами, надається після спеціальної перевірки, пов'язаної з наданням такого доступу.»

8) у Законі України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425 із наступними змінами):

а) частину першу статті 6 доповнити новим пунктом 21 такого змісту:

„21) співробітники розвідувальних органів України під прикриттям та особи, які конфіденційно співробітничають з цими органами і виконували розвідувальні завдання в районі проведення антитерористичної операції

або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії або на територіях, де в період виконання цих завдань велися бойові дії.

Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, у спосіб, що унеможливлює розголошення факту їх належності або конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами України, території, де велися бойові дії, та періоди бойових дій визначаються Кабінетом Міністрів України";

б) у статті 7:

частину другу доповнити новим пунктом 15 такого змісту:

„15) осіб, які конфіденційно співробітничають із розвідувальними органами України і стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час виконання розвідувальних завдань у районі проведення антитерористичної операції або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії або на територіях, де в період виконання цих завдань велися бойові дії";

у частині третій цифри „11 – 14" замінити цифрами „11 – 15";

в) у першому реченні частини сьомої статті 13 слово і цифри „пунктах 11 – 14" замінити словом і цифрами „пунктах 11 – 15";

г) статтю 17 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

„Витрати, пов'язані з наданням пільг та соціальних гарантій особам, які конфіденційно співробітничають із розвідувальними органами України і виконували розвідувальні завдання в районі проведення антитерористичної операції або на територіях, де в період виконання цих завдань велися бойові дії, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України".

У зв'язку з цим частини четверту – п'яту вважати відповідно частинами п'ятою – шостою;

9) у Законі України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 11, ст. 50 із наступними змінами):

а) у назві та тексті закону слова „працівники суду і правоохоронних органів", „працівники правоохоронних органів", „працівники суду, правоохоронних органів", „працівник суду або правоохоронного органу", „працівник суду або іншого правоохоронного органу" в усіх відмінках замінити відповідно словами „працівники суду, правоохоронних і розвідувальних органів", „працівники правоохоронних і розвідувальних органів", „працівники суду, правоохоронних чи розвідувальних органів", „працівник суду, правоохоронного або розвідувального органу", „працівник суду, правоохоронного чи розвідувального органу" у відповідному відмінку;

б) пункт „є" частини першої статті 5 після слів „зміна зовнішності" доповнити словами „персональних та/або біометричних даних";

в) статтю 10 викласти в такій редакції:

„За рішенням органів, що забезпечують безпеку, ухваленим відповідно до їх компетенції, може бути накладено тимчасову або постійну заборону на видачу володільцем або розпорядником персональних даних третім особам відомостей про місце проживання осіб, взятих під захист, та інших їхніх даних, які містяться у базах персональних даних.

В окремих випадках дані, передбачені частиною першою цієї статті, за клопотанням або згодою осіб, взятих під захист, та рішенням органів, що забезпечують безпеку, можуть оброблятися в порядку, встановленому законодавством";

г) у частині першій статті 11 слово „анкетні" замінити словом „персональні", а слово „особистих" виключити;

10) У Закону України «Про комітети Верховної Ради України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241):

а) частину другу статті 5 доповнити реченням такого змісту:

«До складу уповноваженого на здійснення нагляду за органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами комітету Верховної Ради України входить непарна кількість осіб.»

б) частину першу статті 14 доповнити новим пунктом такого змісту:

«здійсненні уповноваженим комітетом Верховної Ради України нагляду за дотриманням органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органамивимог Конституції і законів України, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина»

в) доповнити Закон новою статею 33-2 такого змісту:

«Стаття 33-2 Нагляд за органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами.

1. Уповноважений на здійснення нагляду за органами сспеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами комітет Верховної Ради України, окрім визначених цим Законом інших прав та обов'язків комітетів Верховної Ради України:

здійснює збір та аналіз інформації з питань, що належать до повноважень комітету;

проводить закриті засідання з питань віднесених до предмету відання комітету та заслуховує на таких засіданнях керівників органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів та інших визначених комітетом осіб;

організовує та здійснює підготовку за дорученням Верховної Ради України парламентських слухань з питань віднесених до предмету його відання;

бере участь у підготовці документів стратегічного планування з питань, що віднесені до предмету його відання;

заслуховує результати оцінки виконання органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами покладених на них завдань;

розглядає скарги з питань віднесених до предмету його віддання;

розглядає звіт спеціальної групи Рахункової Палати за результатами здійснення державного зовнішнього фінансового контролю органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами;

створює підкомітети з питань парламентського нагляду та контролю за органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами;

вивчає обставини і факти що набули широкого суспільного резонансу і несуть загрозу національній безпеці;

ініціює створення у встановленому законом порядку тимчасових слідчих комісій з питань віднесених до предмету відання;

проводить попереднє обговорення кандидатур на керівні посади органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів;

2. Комітет простою більшістю голосів від свого складу може приймати рішення щодо таких форм реагування:

внесення керівництву органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів обов'язкові для розгляду письмові рекомендації;

письмове звернення до органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів із вимогою про проведення перевірки та/або службового розслідування стосовно події або факту, що є предметом парламентського нагляду;

виклик на засідання Комітету для дачі письмових та усних пояснень співробітників органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів стосовно події або факту, що є предметом парламентського контролю та нагляду;

надання уповноваженим особам пропозицій щодо відсторонення від виконання посадових обов'язків конкретних службових осіб на час проведення службового розслідування або досудового розслідування в разі підозри щодо вчинення ними злочинів передбачених статтями: 111-114, 191, 262, 410, 210, 354, 364, 368, 3682, 369, 3692, 328 Кримінального Кодексу України.

ініціювання питань висловлення недовіри та звільнення з посади керівників органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів, їх перших заступників, заступників та керівників територіальних органів;

3. Члени комітету, працівники секретаріату комітету реалізують свої повноваження виключно після спеціальної перевірки та отримання допуску і доступу до державної таємниці, доступу до розвідувальної таємниці у порядку визначеному законодавством.

Відмова від проходження перевірки відповідно до абзацу першого цієї частини або відмова у наданні допуску та доступу до державної таємниці унеможливлюють виконання членом комітету, працівником секретаріату комітету своїх обов'язків цьому комітеті.»

г) розділ VIII «Прикінцеві положення» доповнити новим пунктом такого змісту:

«4. Стаття 33-2 цього закону набирає чинності з дня прийняття Верховною Радою України першого рішення про формування персонального складу уповноваженого на здійснення нагляду за органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами Комітету Верховної Ради України»

11) у Законі України „Про космічну діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 1, ст. 2 із наступними змінами):

а) статтю 26 після слів „Міністерством оборони України" доповнити словами „розвідувальними органами України", а слово „яке" замінити словом „які";

б) назву та текст статті 27 після слів „Міністерства оборони України" доповнити словами „розвідувальних органів України";

в) у статті 28:

назву статті після слів „Міністерства оборони України" доповнити словами „та розвідувальних органів України";

доповнити статтю новою частиною другою такого змісту:

„Розвідувальні органи України в межах своєї компетенції:

беруть участь у розробленні концептуальних основ державної космічної політики та Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України в частині, пов'язаній зі створенням та використанням космічної техніки в інтересах національної безпеки України;

формують та організовують виконання замовлень на роботи, пов'язані зі створенням і використанням космічної техніки, а також здійснюють використання космічної техніки, забезпечують функціонування і розвиток об'єктів наземної та космічної інфраструктури в інтересах розвідувальної діяльності";

12) пункт 9 частини першої статті 1 Закону України „Про державне оборонне замовлення" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 17, ст. 111 із наступними змінами) після слів „спеціальні технічні засоби" доповнити словами „технічні засоби розвідки, які прямо чи опосередковано використовуються розвідувальними органами України для здійснення та забезпечення розвідувальної діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення";

13) у Законі України „Про контррозвідувальну діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 12, ст. 89 із наступними змінами):

а) частину другу статті 5 замінити двома частинами такого змісту:

„Контррозвідувальні заходи в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, можуть проводити розвідувальні органи України, підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України, яким законами України „Про оперативно-розшукову діяльність" та „Про розвідку" надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність.

Розвідувальні органи України, крім визначених у частині другій цієї статті випадків, також можуть проводити контррозвідувальні заходи у випадках, зазначених у статті 18 Закону України „Про розвідку".

У зв'язку з цим частини третю – четверту цієї статті вважати частинами четвертою – п'ятою;

б) частину другу статті 6 викласти в такій редакції:

„Підставами для проведення контррозвідувальних заходів розвідувальними органами України, підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управлінням державної охорони України є виконання визначених законом завдань щодо забезпечення охорони (захисту) державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а для розвідувальних органів України також випадки, зазначені в частині першій статті 18 Закону України „Про розвідку";

в) у частині дев'ятій статті 8 слова „що стосуються забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків" замінити словами „зазначених у частині першій статті 18 Закону України „Про розвідку";

14) у Законі України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 23, ст. 148 із наступними змінами):

а) частину другу статті 2 доповнити новим абзацом такого змісту:

„міжнародні передачі технічних засобів розвідки, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, які прямо чи опосередковано використовуються розвідувальними органами для здійснення розвідувальної діяльності або для організації чи забезпечення її здійснення";

б) у статті 6:

частину п'яту після слів „інші центральні органи виконавчої влади" доповнити словами „розвідувальні органи України";

частину шосту після слів „з іншими центральними органами виконавчої влади" доповнити словами „та розвідувальними органами України";

в) частину першу статті 10 після слів „здійснюють державний експортний контроль" доповнити словами „та розвідувальними органами України, які беруть участь у заходах експортного контролю", а після слів „чи засобів її доставки" доповнити словами „звичайних озброєнь або іншого використання з метою сприяння діяльності іноземних суб'єктів (включно з пов'язаними особами), що може нести загрозу національним інтересам України";

г) у статті 11:

частину другу доповнити новим реченням другим такого змісту: „У визначених законодавством випадках, при проведенні експертизи центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може залучати розвідувальні органи України";

абзац третій частини третьої після слів „чи засобів її доставки" доповнити словами „чи іншого використання з метою сприяння діяльності іноземних суб'єктів (включно з пов'язаними особами), що може нести загрозу національним інтересам України";

ґ) у частині третій статті 16 слова „у разі потреби" замінити словами „у визначених законодавством випадках";

д) частину третю статті 19 доповнити реченням такого змісту: „До проведення такої перевірки центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може залучати розвідувальні органи України";

15) статтю 11 Закону України „Про Державну прикордонну службу України" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 27, ст. 208 із наступними змінами) викласти в такій редакції:

„Стаття 11. Розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади,що реалізує державну політику у сфері охорони державногокордону

Розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, організовує свою діяльність відповідно до Закону України „Про розвідку".

Організаційна структура та гранична чисельність розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику

у сфері охорони державного кордону, визначаються Президентом України в порядку, визначеному законом, і не входять до структури та чисельності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

Керівника розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, призначає на посаду Президент України за поданням Голови Державної прикордонної служби України.

Повноваження міністра, через якого Кабінетом Міністрів України спрямовується та координується діяльність центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, не поширюються на питання організації діяльності розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.»;

16) частину четверту статті 39 Закону України „Про телекомунікації"(Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 12, ст. 155 із наступними змінами) після слів „здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових" та слів „сприяти проведенню оперативно-розшукових" доповнити словами „та розвідувальних";

17) у Законі України „Про державні цільові програми" (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 25, ст. 352; 2014 р., № 4, ст. 61):

а) частину першу статті 3 доповнити новим абзацом такого змісту:

„розвідувальні, спрямовані на посилення забезпечення розвідувальної діяльності розвідувальних органів України, спроможностей держави, розвитку розвідувального співтовариства, розв'язання інших найважливіших проблемних питань у сфері розвідувальної діяльності";

б) частину першу статті 6 та частину першу статті 8 після слів „центральні органи виконавчої влади" доповнити словами „розвідувальні органи України";

18) у частині другій статті 2 Закону України „Про доступ до судових рішень" (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 15, ст. 128):

а) у абзаці першому слово „усі" вилучити.

б) абзац другий доповнити реченням такого змісту:

„У визначених законом випадках судове рішення, винесене у закритому судовому засіданні, не оприлюднюється і не публікується";

19) у Законі України „Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 32, ст. 314 із наступними змінами):

а) частину шосту статті 6 викласти в такій редакції:

„6. Не належать до інформації з обмеженим доступом відомості, зазначені у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданій відповідно до Закону України „Про запобігання корупції", крім випадків, визначених вказаним Законом";

б) частину першу статті 8 після слова „банківську" доповнити словом „розвідувальну";

20) у Законі України „Про центральні органи виконавчої влади" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 38, ст. 385 із наступними змінами):

а) частину другу статті 8 доповнити новим пунктом 29 такого змісту:

„29) спрямовує та координує діяльність розвідувального органу України, який підпорядкований міністерству, в порядку, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Законом України „Про розвідку" та положенням про відповідний розвідувальний орган, затвердженим Президентом України, а також створює необхідні умови для його функціонування".

У зв'язку з цим пункт 29 вважати пунктом 30;

б) статтю 18 доповнити новою частиною третьою такого змісту:

„3. Повноваження відповідних міністрів, через яких Кабінетом Міністрів України спрямовується та координується діяльність центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані розвідувальні органи, не поширюються на питання організації діяльності розвідувальних органів України";

в) статтю 19 доповнити новою частиною п'ятою такого змісту:

„5. Керівник центрального органу виконавчої влади, якому підпорядкований розвідувальний орган України, здійснює спрямування та координацію його діяльності в порядку, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Законами України „Про національну безпеку України" і „Про розвідку" та положенням про відповідний орган, затвердженим Президентом України, а також створює необхідні умови для його функціонування".

У зв'язку з цим частини п'яту – шосту цієї статті вважати відповідно частинами шостою – сьомою;

21) У Законі України «Про Національну гвардію України» (Відомості Верховної Ради України, 2014 р. № 17, ст. 594 із наступними змінами):

а) статтю 2 доповнити новою частиною шостою, яку викласти в такій редакції:

"Підрозділи розвідки органів військового управління та військових частин Національної гвардії України, в порядку визначеному законом, можуть залучатися до виконання окремих розвідувальних завдань.";

б) перші частини статті 12 та 13 доповнити новими пунктами двадцять третім та дванадцятим відповідно, які викласти в такій редакції:

"в межах визначених законодавством здійснювати діяльність, з метою розвідувального забезпечення застосування Національної гвардії України та інформаційно-аналітичну діяльність."

22) у статті 1 Закону України „Про відкритість використання публічних коштів" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 16, ст. 109):

а) пункт 2 частини першої після слів „кошти державного бюджету" доповнити словами „(крім таємних видатків)";

б) доповнити статтю новою частиною четвертою такого змісту:

„4. Не підлягає оприлюдненню згідно з цим Законом інформація про використання публічних коштів, яка є інформацією, доступ до якої обмежено відповідно до закону";

23) частину першу статті 7 Закону України „Про ліцензування видів господарської діяльності" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 23, ст. 158 із наступними змінами) доповнити новим пунктом 231 такого змісту:

„231) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням технічних засобів розвідки (критерії належності до технічних засобів розвідки визначаються відповідно до Закону України „Про розвідку" розвідувальними органами України)";

24) у статті 91 Закону України „Про державну службу" (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 4, ст. 43 із наступними змінами):

абзац другий частини дев'ятої виключити;

доповнити новою частиною дванадцятою такого змісту:

„12. Повноваження керівника державної служби в розвідувальних органах України здійснює керівник відповідного розвідувального органу.

Призначення осіб на посади державної служби кадрового складу в розвідувальних органах України здійснюється без конкурсу.

Відбір, перевірка перед призначенням та призначення осіб на посади державної служби в розвідувальних органах України, які не належать до кадрового складу, в тому числі на умовах закритого конкурсу, здійснюються відповідно до законодавства України у порядку, визначеному актами цих органів. Тестування осіб з метою визначення рівня їхніх знань законодавства в розвідувальних органах України проводиться письмово";

На співробітників кадрового складу розвідувальних органів, які є державними службовцями категорії «А», не поширюються повноваження Комісії з питань вищого корпусу державної служби, передбачені частиною першою статті 15, абзацом третім пункту один частини другоїстатті 68, частини другої статті 69 цього закону, та повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, передбачені пунтами 16-18 частини третьої статті 13 цього Закону.

25) у Законі України „Про національну безпеку України" (Відомості Верховної Ради України, 2018 р., № 31, ст. 241):

а) у абзаці другому частини другої статті 6 слова «за діяльністю цих органів» замінити словами «шляхом здійснення нагляду за діяльністю цих органів»;

б) у абзаці другому частини першої статті 4, назві та частині першій статті 10 слова «громадський контроль» замінити словами «громадський нагляд»

в) у статті 20:

абзац перший частини першої викласти у такій редакції:

„Розвідувальні органи України відповідно до закону здійснюють розвідувальну діяльність з метою сприяння реалізації національних інтересів України та протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах"

у частині третій слова «розвідувальної діяльності» замінити словом «розвідки»

г) пункт три частини п'ять розділу VI Прикінцеві та перехідні положення вилучити.

Голова Верховної Ради
України

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ[19]
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 12, ст.89)

Цей Закон визначає поняття, правові основи організації та здійснення контррозвідувальної діяльності.

Стаття 1. Поняття контррозвідувальної діяльності

Контррозвідувальна діяльність - спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України.

{Стаття 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Стаття 2. Мета і завдання контррозвідувальної діяльності

Метою контррозвідувальної діяльності є попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення.

Завданнями контррозвідувальної діяльності є:

добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян.

Стаття 3. Правова основа контррозвідувальної діяльності

Правову основу контррозвідувальної діяльності становлять Конституція України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них нормативно-правові акти.

Стаття 4. Принципи контррозвідувальної діяльності

Основними принципами контррозвідувальної діяльності є:

---

[19] Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 року № 374-IV. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/374-15

законність;

повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина;

позапартійність;

безперервність;

конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності;

комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів;

адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам;

взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами;

підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом.

Стаття 5. Право на здійснення контррозвідувальної діяльності

Спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності є Служба безпеки України.

Окремі контррозвідувальні заходи виключно в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків можуть проводити розвідувальні органи України, підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України, яким законами України „Про оперативно-розшукову діяльність" та „Про розвідувальні органи України" надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1052-VIII від 29.03.2016}

Правоохоронні та інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації України, незалежно від форми власності, в межах, визначених законами України та іншими нормативно-правовими актами, сприяють органам і підрозділам Служби безпеки України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки.

Здійснення контррозвідувальних заходів іншими суб'єктами, крім визначених цим Законом, забороняється.

Стаття 6. Підстави для проведення контррозвідувальної діяльності

Підставами для проведення контррозвідувальної діяльності є:

1) наявність достатньої інформації, що потребує перевірки за допомогою спеціальних форм, методів і засобів, про:

здійснення розвідувальної діяльності проти України спеціальними службами іноземних держав, а також організаціями, окремими групами і особами;

посягання на державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України;

терористичні посягання чи терористичну діяльність, злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

2) виконання визначених законом завдань щодо:

контррозвідувального забезпечення економічного, інформаційного, науково-технічного потенціалу, оборонно-промислового і транспортного комплексів та їх об'єктів, національної системи зв'язку, Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, військово-технічного співробітництва, дотримання міжнародних режимів нерозповсюдження, а також закордонних дипломатичних установ України і безпеки громадян України за кордоном;

контррозвідувального захисту органів державної влади, правоохоронних і розвідувальних органів, охорони державної таємниці;

захисту посольств і представництв іноземних держав в Україні та їх співробітників від терористичних посягань;

вивчення і перевірки осіб, які оформлюються для допуску до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках чи залучених до конфіденційного співробітництва;

забезпечення власної безпеки, у тому числі співробітників органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, членів їх сімей та осіб, які допомагають і сприяють у здійсненні контррозвідувальної діяльності;

інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (щодо загроз державній безпеці України);

3) потреба виявлення технічними засобами і припинення роботи радіоелектронних та інших пристроїв, функціонування яких створює загрози державній безпеці України чи передумови до витоку інформації з обмеженим доступом, а також радіовипромінювань радіоелектронних засобів, що використовуються у протиправних цілях.

Підставами для проведення контррозвідувальних заходів розвідувальними органами України, підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управлінням державної охорони України є виконання визначених законом завдань щодо забезпечення охорони (захисту) державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків.

{Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1052-VIII від 29.03.2016}

Інформація про підстави, зазначені у цій статті, може міститися у заявах і повідомленнях громадян, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, посадових та службових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації; у матеріалах органів досудового розслідування та суду; у

запитах, інформаціях та матеріалах спеціальних служб і правоохоронних органів іноземних держав, міжнародних установ і організацій; матеріалах правоохоронних органів та інших органів державної влади України щодо загроз державній безпеці України, матеріалах Служби безпеки України щодо організації, здійснення, форм і методів терористичної, розвідувальної та іншої діяльності на шкоду державній безпеці України; у запитах визначених Кабінетом Міністрів України повноважних державних органів, установ та організацій щодо надання допуску особам до державної таємниці і роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках.

{Частина третя статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VII від 16.05.2013}

Стаття 7. Функції і повноваження органів, підрозділів та співробітників Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність

Функції органів, підрозділів та співробітників Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, визначаються Законом України „Про Службу безпеки України".

Для виконання визначених законом завдань та за наявності підстав, передбачених статтею 6 цього Закону, в ході контррозвідувальної діяльності органи, підрозділи та співробітники Служби безпеки України мають право:

1) здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

{Пункт 1 частини другої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

2) виявляти, фіксувати і документувати гласно і негласно розвідувальні, терористичні та інші посягання на державну безпеку України, вести їх оперативний облік, здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів;

3) проводити контррозвідувальні операції та відповідні оперативні і оперативно-технічні заходи з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України;

4) мати гласних і негласних штатних і позаштатних працівників, створювати з метою конспірації підприємства, установи та організації, використовувати документи, що зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність;

5) витребовувати, збирати і вивчати, за наявності визначених законом підстав, документи та відомості, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України;

6) виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, отримання інформації в інтересах контррозвідки здійснювати на підставі відповідної контррозвідувальної справи заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність", - лише за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженим прокурором. Нагляд за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності здійснюється Генеральним прокурором, виконувачем його обов'язків або уповноваженими наказом Генерального прокурора заступниками Генерального прокурора;

{Пункт 6 частини другої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}

7) затримувати і тримати у спеціально відведених для цього місцях:

осіб, підозрюваних у підготовці чи проведенні розвідувально-підривної, терористичної діяльності та вчиненні інших злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції органів Служби безпеки України, - на строки і в порядку, що передбачені законами України;

осіб, які проникли на об'єкти та у місця, що охороняються органами і підрозділами Служби безпеки України, - на строк до трьох годин, а у разі нагальної необхідності запобігання злочинові чи його припинення та з метою встановлення особи - до сімдесяти двох годин з повідомленням про це суду протягом 24 годин з моменту затримання для перевірки обгрунтованості цього запобіжного заходу.

Проводити особистий огляд вказаних осіб та огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, які можуть бути речовими доказами або є небезпечними для життя і здоров'я людей;

8) виключно для припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України, а також при переслідуванні осіб, підозрюваних у проведенні такої діяльності, у будь-який час безперешкодно заходити і перебувати на території та в приміщеннях органів державної влади та їх структурних підрозділів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, а на військові об'єкти, що охороняються, - в установленому порядку;

9) перебувати у порядку, погодженому з керівниками органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України, для вжиття контррозвідувальних заходів у межах прикордонної смуги, контрольованого прикордонного району, в пунктах пропуску через державний кордон і територіальному морі України;

{Пункт 9 частини другої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року}

10) у невідкладних випадках при здійсненні контррозвідувальних заходів безперешкодно користуватися засобами зв'язку, що належать підприємствам, установам і організаціям, а засобами зв'язку, що належать громадянам, - за їх згодою, з наступним відшкодуванням витрат за їх вимогою;

11) в інтересах забезпечення державної безпеки та виконання завдань контррозвідувальної діяльності організовувати, координувати і проводити наукові та науково-технічні дослідження, створювати у порядку, визначеному законодавством України, відповідні наукові установи та міжвідомчі координаційно-дорадчі органи;

12) зберігати, носити, застосовувати, використовувати зброю, спеціальні засоби, вживати заходів фізичного впливу відповідно до законів України та інших актів законодавства України, провозити зброю та спеціальні засоби в усіх видах транспорту;

13) користуватися правами, визначеними законами України „Про Службу безпеки України", „Про державну таємницю" та іншими законами України.

Надані права співробітники органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, не можуть використовувати у протиправних цілях. У разі невиконання цих вимог вони несуть відповідальність, встановлену законом.

Стаття 8. Основні засади організації контррозвідувальної діяльності

Організація та координація контррозвідувальної діяльності покладаються на Центральне управління Служби безпеки України.

Порядок організації і здійснення контррозвідувальної діяльності визначається законами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами Служби безпеки України, а у випадках, передбачених законом, – міжвідомчими нормативно-правовими актами.

Контррозвідувальна діяльність здійснюється гласно і негласно.

Гласні контррозвідувальні заходи передбачають використання відкритих (офіційних) форм і методів роботи у сфері забезпечення державної безпеки.

Негласні контррозвідувальні заходи здійснюються із залученням осіб, які конфіденційно співпрацюють з контррозвідувальними органами і підрозділами, а також з використанням оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів. Порядок використання негласних методів та засобів при здійсненні контррозвідувальної діяльності визначається на основі цього Закону нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Для організації та здійснення контррозвідувальної діяльності, систематизації і документальної фіксації отриманих результатів, їх аналізу, оперативної і правової оцінки, прийняття відповідних управлінських рішень органи і підрозділи Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, ведуть контррозвідувальні справи.

Контррозвідувальна справа заводиться за наявності визначених цим Законом підстав для здійснення контррозвідувальної діяльності.

Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальниками відповідних підрозділів Центрального управління Служби безпеки України, які здійснюють контррозвідувальну діяльність, начальниками регіональних органів, органів військової контррозвідки Служби безпеки України або їх заступниками, керівником розвідувального органу України або його заступниками, керівником підрозділу забезпечення внутрішньої та власної безпеки центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, або його заступником в межах повноважень, визначених цим Законом.

{Частина восьма статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 1052-VIII від 29.03.2016}

Виключно з метою проведення контррозвідувальних заходів, систематизації і документальної фіксації отриманих результатів, їх аналізу та оперативної оцінки у межах визначених законом прав і завдань, що стосуються охорони (захисту) державного кордону України, за погодженням із Службою безпеки України та у взаємодії з нею контррозвідувальні справи можуть вести підрозділи прикордонної розвідки з дозволу начальника розвідувального органу та підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України з дозволу керівника підрозділу забезпечення внутрішньої та власної безпеки центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, або їх заступників, а у випадках, що стосуються забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків, контррозвідувальні справи можуть вести розвідувальні органи України з дозволу їх керівників або їх заступників.

{Частина дев'ята статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 1052-VIII від 29.03.2016}

Контррозвідувальна справа повинна бути закрита у разі:

1) завершення виконання контррозвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

2) спростування матеріалів, які були підставами для здійснення контррозвідувальної діяльності;

3) припинення розвідувальної, терористичної чи іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України;

4) виїзду особи на постійне місце проживання за межі України та відсутності можливості проведення щодо неї контррозвідувальних заходів;

5) заведення за матеріалами контррозвідувальної діяльності оперативно-розшукової справи;

6) притягнення особи до кримінальної відповідальності, в тому числі і за кордоном, за дії, що були підставами для заведення контррозвідувальної справи;

7) смерті особи, щодо якої заведено контррозвідувальну справу.

З метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України органи та підрозділи Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, за її результатами за необхідності проводять профілактику правопорушень у сфері державної безпеки; в разі виявлення в ході цієї роботи осіб, які потребують попереджувального впливу, оголошують їм офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки.

Про результати контррозвідувальної діяльності Служба безпеки України звітує Президенту України та інформує Верховну Раду України. Висвітлення результатів контррозвідувальної діяльності здійснюється з дотриманням вимог законодавства України.

Стаття 9. Захист відомостей про контррозвідувальну діяльність

Відомості про організацію, плани, зміст, форми, методи, засоби, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, результати контррозвідувальної діяльності, наукових і науково-технічних розробок з питань забезпечення державної безпеки, а також про осіб, які співробітничають або раніше співробітничали на конфіденційній основі з органами та підрозділами Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, узагальнюючі відомості про особовий склад цих органів та підрозділів становлять державну таємницю і підлягають захисту в порядку, визначеному Законом України „Про державну таємницю". Доступ до зазначених відомостей може надаватися у випадках та у порядку, визначеному Службою безпеки України, згідно з вимогами закону. Забороняється оприлюднювати або надавати (розголошувати) зібрані відомості, а також інформацію щодо проведення або непроведення стосовно певної особи контррозвідувальної діяльності та заходів до прийняття рішення за результатами такої діяльності або заходів.

{Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2939-VI від 13.01.2011}

Стаття 10. Соціальні та правові гарантії співробітників органів і підрозділів Служби безпеки України, які здійснюють контррозвідувальну діяльність

На співробітників органів і підрозділів Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, поширюються соціальні і правові гарантії, встановлені законами України „Про Службу безпеки України", „Про соціальний і правовий статус військовослужбовців та членів їх сімей", іншими законами України.

Під час виконання співробітниками контррозвідувальних органів та підрозділів Служби безпеки України службових обов'язків їх адміністративне затримання, а також особистий огляд чи огляд речей, що є при них, транспортних засобів, які вони використовують, у разі необхідності про-

водиться, крім випадків вчинення ними злочинів, у присутності уповноваженого представника відповідного органу чи підрозділу Служби безпеки України.

Ніхто, крім прямих начальників, не має права втручатися в службову діяльність співробітників органів та підрозділів Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність. За втручання або перешкоджання виконанню ними службових обов'язків, вчинення опору, образу честі та гідності, погрози або насильства настає відповідальність згідно із законом.

Стаття 11. Гарантії дотримання законності під час здійснення контррозвідувальної діяльності

Держава гарантує дотримання конституційних прав та свобод людини і громадянина при здійсненні контррозвідувальної діяльності. Не допускається обмеження прав та свобод людини і громадянина, крім випадків, передбачених законом.

Діяльність органів та підрозділів Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, не може бути використана для вирішення не передбачених цим Законом завдань.

Посадові особи та співробітники органів і підрозділів Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Не підлягає розголошенню інформація, що стосується особистого життя, честі та гідності людини, яка стала відома у процесі контррозвідувальної діяльності.

Громадяни мають право у встановленому законом порядку отримувати письмові пояснення з приводу обмеження в ході здійснення контррозвідувальної діяльності їх прав і свобод та оскаржувати ці дії.

Стаття 12. Контроль за контррозвідувальною діяльністю, нагляд за дотриманням законності органами та підрозділами, що її здійснюють

Контроль за контррозвідувальною діяльністю органів та підрозділів Служби безпеки України, нагляд за дотриманням ними законів України здійснюються відповідно до Конституції та законів України.

Стаття 13. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади України їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

4. Службі безпеки України підготувати проекти законів стосовно внесення змін до законів України, що випливають з цього Закону, для внесення їх в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України.

Президент України **Л.КУЧМА**

м. Київ
26 грудня 2002 року
№ 374-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ[20]
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303)

{У тексті Закону слова „Служба національної безпеки", „Управління охорони вищих посадових осіб України" у всіх відмінках замінено, відповідно словами „Служба безпеки", „Управління державної охорони України" у відповідних відмінках згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

{У тексті Закону слова „Генеральний прокурор України" в усіх відмінках замінено словами „Генеральний прокурор" у відповідному відмінку згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}

Стаття 1. Завдання оперативно-розшукової діяльності

Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

{Стаття 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1381-XIV від 13.01.2000, № 2246-III від 18.01.2001}

Стаття 2. Поняття оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Стаття 3. Правова основа оперативно-розшукової діяльності

Правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

{Стаття 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1381-XIV від 13.01.2000, № 662-IV від 03.04.2003, № 1254-VI від 14.04.2009, № 4652-VI від 13.04.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 198-VIII від 12.02.2015, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015}

---

[20] Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII// База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

Стаття 4. Принципи оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини.

{Текст статті 4 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

Національної поліції - підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;

{Абзац другий частини першої статті 5 в редакції Закону № 3784-12 від 23.12.93; із змінами, внесеними згідно із Законом № 312-XIV від 11.12.98; в редакції Закону № 2246-III від 18.01.2001; із змінами, внесеними згідно із Законом № 762-IV від 15.05.2003 - щодо набуття чинності див. „Прикінцеві положення" Закону; із змінами, внесеними згідно із Законами № 3334-VI від 12.05.2011, № 193-VIII від 12.02.2015, № 580-VIII від 02.07.2015; в редакції Закону № 901-VIII від 23.12.2015}

Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки;

{Частину першу статті 5 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 794-VIII від 12.11.2015; в редакції Закону № 2720-VIII від 16.05.2019}

Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів;

{Абзац частини першої статті 5 в редакції Закону № 2246-III від 18.01.2001; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Служби зовнішньої розвідки України - агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

{Частину першу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними;

{Абзац частини першої статті 5 в редакції Законів № 3111-III від 07.03.2002, № 662-IV від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2600-IV від 31.05.2005, № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 285-IX від 12.11.2019}

управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

{Абзац частини першої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

органів доходів і зборів – оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою;

{Частину першу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 85/98-ВР від 05.02.98; в редакції Закону № 406-VII від 04.07.2013}

органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

{Частину першу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 312-XIV від 11.12.98; в редакції Закону № 1254-VI від 14.04.2009; із змінами, внесеними згідно із Законами № 4652-VI від 13.04.2012, № 1492-VIII від 07.09.2016}

розвідувального органу Міністерства оборони України - оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

{Частину першу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом № 3111-III від 07.03.2002}

{Абзац десятий частини першої статті 5 виключено на підставі Закону № 406-VII від 04.07.2013}

Національного антикорупційного бюро України - детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю.

{Частину першу статті 5 доповнено абзацом одинадцятим згідно із Законом № 1698-VII від 14.10.2014; в редакції Закону № 198-VIII від 12.02.2015} {Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2932-12 від 26.01.93}

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

Стаття 5-1. Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності

Співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені у статті 5 цього Закону, та правоохоронними і спеціальними службами інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

{Закон доповнено статтею 5-1 згідно із Законом № 2397-VI від 01.07.2010}

Стаття 6. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності

Підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є:

1) наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

– злочини, що готуються;

– осіб, які готують вчинення злочину;

– осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;

– осіб безвісно відсутніх;

– розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;

– реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності

{Пункт 1 частини першої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1381-XIV від 13.01.2000, № 2246-III від 18.01.2001, № 3111-III від 07.03.2002; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

2) запити повноважних державних органів, установ та організацій про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці і до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів;

{Пункт 2 частини першої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2246-III від 18.01.2001, № 1965-VIII від 21.03.2017}

3) потреба в отриманні розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави;

4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, отриманих в установленому законом порядку.

{Частину першу статті 6 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 2258-VI від 18.05.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5463-VI від 16.10.2012}

Зазначені підстави можуть міститися в заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, у письмових дорученнях і постановах слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах

і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій, а також запитах повноважних державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках.

{Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2246-III від 18.01.2001, № 2397-VI від 01.07.2010; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Забороняється приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів при відсутності підстав, передбачених у цій статті.

Стаття 7. Обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані:

1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

{Статтю 7 доповнено пунктом 1 згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

{Пункт 2 частини першої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

3) виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна;

{Пункт 3 статті 7 в редакції Закону № 2397-VI від 01.07.2010}

4) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;

{Пункт 4 статті 7 в редакції Закону № 2246-III від 18.01.2001}

5) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів;

{Пункт 5 статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 965-IV від 19.06.2003, № 4652-VI від 13.04.2012}

6) забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють опе-

ративно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;

{Пункт статті 7 в редакції Закону № 1381-XIV від 13.01.2000}

7) брати участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт.

{Статтю 7 доповнено пунктом 7 згідно із Законом № 747-IV від 15.05.2003}

У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

{Статтю 7 доповнено частиною другою згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

У разі, якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування.

{Статтю 7 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

Оперативні підрозділи Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Служби безпеки України, органів доходів і зборів, Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної прикордонної служби України проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, надані слідчим, прокурором у межах компетенції та в установленому порядку, є обов'язковими до виконання оперативним підрозділом.

{Статтю 7 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012; із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1492-VIII від 07.09.2016}

Стаття 8. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь.

Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Служби безпеки України, погодженими з Офісом Генерального прокурора та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

{Пункт 2 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5463-VI від 16.10.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 113-IX від 19.09.2019}

3) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні;

4) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів, на вимогу керівників підприємств, установ та організацій - виключно на території таких підприємств, установ та організацій, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, - витребовувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку. Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

5) проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

7-1) з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь. Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України;

{Частину першу статті 8 доповнено пунктом 7-1 згідно із Законом № 794-VIII від 12.11.2015}

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263-265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

15) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;

16) використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб - житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

18) створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи;

19) застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, встановлених законами про Національну поліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, Митним кодексом України;

{Пункт 19 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

20) звертатися у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Виключно з метою отримання розвідувальної інформації для забезпечення зовнішньої безпеки України зазначені заходи можуть здійснюватися лише за ухвалою слідчого судді без розголошення третій стороні, а заходи, що не потребують дозволу слідчого судді, - без повідомлення прокурора. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення такого заходу не може перевищувати шести місяців.

{Частина четверта статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 267-VIII від 19.03.2015}

До виконання окремих доручень у ході проведення оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися працівники інших підрозділів.

Під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних із припиненням правопорушень у сфері податкового та митного законодавства, права, передбачені цією статтею, надаються виключно оперативним підрозділам органів доходів і зборів у межах їх компетенції.

{Частина шоста статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013}

Координація дій щодо реалізації прав підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність з метою боротьби з тероризмом, здійснюється Службою безпеки України.

Розвідувальним органам України надаються права, передбачені частиною першою цієї статті, крім пунктів 2, 3, 5, 6, а також пункту 7 у частині негласного виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину.

{Стаття 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2549-XII від 07.07.92, № 2181-III від 21.12.2000, № 2246-III від 18.01.2001, № 662-IV від 03.04.2003, № 965-IV від 19.06.2003, № 1130-IV від 11.07.2003, № 2322-IV від 12.01.2005, № 3200-IV від 15.12.2005, № 2397-VI від 01.07.2010, № 2756-VI від 02.12.2010; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 9. Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності

У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу Національної поліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, органу Служби безпеки України, оперативного підрозділу органу Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу органів доходів і зборів, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, розвідувального органу Міністерства оборони України, розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, підрозділу На-

ціонального антикорупційного бюро України або його уповноваженим заступником.

{Частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 85/98-ВР від 05.02.98, № 312-XIV від 11.12.98, № 2246-III від 18.01.2001, № 3111-III від 07.03.2002, № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005, № 1254-VI від 14.04.2009, № 3334-VI від 12.05.2011, № 4652-VI від 13.04.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 285-IX від 12.11.2019}

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюється Національною поліцією, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Службою зовнішньої розвідки України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Управлінням державної охорони України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, розвідувальним органом Міністерства оборони України, Національним антикорупційним бюро України.

{Частина друга статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 85/98-ВР від 05.02.98, № 312-XIV від 11.12.98, № 3111-III від 07.03.2002, № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005, № 1254-VI від 14.04.2009, № 4652-VI від 13.04.2012, № 5463-VI від 16.10.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1492-VIII від 07.09.2016, № 285-IX від 12.11.2019}

На особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переховується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів, крім випадку, передбаченого частиною четвертою цієї статті, забороняється. Про заведення оперативно-розшукової справи виноситься постанова, яка затверджується начальником або уповноваженим заступником начальника органу Національної поліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, підрозділу Національного антикорупційного бюро України, органу Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань або його уповноваженим заступником, керівником територіального органу або його уповноваженим заступником, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу органів доходів і зборів, органу або установи виконання покарань чи слідчого ізолятора. У постанові зазначаються місце та час її складання, посада особи, яка виносить постанову, її прізвище, підстава та мета заведення оперативно-розшуко-

вої справи. Про заведення оперативно-розшукової справи протягом доби письмово повідомляється прокурор.

{Частина третя статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2246-III від 18.01.2001, № 3111-III від 07.03.2002, № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005, № 1254-VI від 14.04.2009, № 3334-VI від 12.05.2011, № 4652-VIвід 13.04.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 2720-VIII від 16.05.2019}

При перевірці осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, а також до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів, оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більш як два місяці.

{Частина четверта статті 9 в редакції Закону № 2246-III від 18.01.2001; із змінами, внесеними згідно із Законами № 3412-VI від 19.05.2011, № 1965-VIII від 21.03.2017}

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

{Частина п'ята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2246-III від 18.01.2001, № 965-IV від 19.06.2003, № 1130-IV від 11.07.2003, № 4652-VI від 13.04.2012}

При наявності достатніх підстав дозвіл на проведення оперативно-розшукової діяльності дає керівник відповідного оперативного підрозділу, який несе відповідальність за законність здійснюваних заходів відповідно до чинного законодавства.

При застосуванні оперативно-розшукових заходів працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати їх відповідність ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрозі інтересам суспільства і держави.

У випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національна поліція, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Управління державної охорони України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, розвідувальний орган Міністерства оборони України, розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Служба зовнішньої розвідки України, Національне антикорупційне бюро України зобов'язані невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі.

{Частина восьма статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 85/98-ВР від 05.02.98, № 312-XIV від 11.12.98, № 2246-III від 18.01.2001, № 3111-III від 07.03.2002, № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005, № 1254-VI від 14.04.2009, № 4652-VI від 13.04.2012, № 5463-VI від 16.10.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1492-VIII від 07.09.2016, № 285-IX від 12.11.2019}

Громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії.

Забороняється передавати і розголошувати відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, або такі, що можуть зашкодити слідству чи інтересам людини, безпеці України. Забороняється оприлюднювати або надавати зібрані відомості, а також інформацію щодо проведення або непроведення стосовно певної особи оперативно-розшукової діяльності до прийняття рішення за результатами такої діяльності. Питання оприлюднення або надання такої інформації після прийняття рішення регулюється законом.

{Частина десята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1381-XIV від 13.01.2000, № 2939-VI від 13.01.2011, № 4652-VI від 13.04.2012}

Підрозділи, що використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшуковій діяльності, повинні забезпечити можливість видавати дані про особу на запит органів досудового розслідування, прокуратури, суду. В місцях зберігання інформації повинна бути гарантована її достовірність та надійність охорони.

{Частина одинадцята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

Одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, зберіганню не підлягають і повинні бути знищені. Відомості, одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності, щодо підготовки до терористичних актів чи їх вчинення окремими особами та групами, зберігаються до 5 років.

{Частина дванадцята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 965-IV від 19.06.2003}

Не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять

державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

{Частина тринадцята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

Оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України.

{Частина чотирнадцята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1381-XIV від 13.01.2000, № 2246-III від 18.01.2001, № 965-IV від 19.06.2003, № 1130-IV від 11.07.2003; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця може проводитися з метою встановлення даних про особу та про її зв'язки у разі, коли є факти, які підтверджують, що нею готується тяжкий або особливо тяжкий злочин, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину, для забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб, а також з метою отримання розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави.

Частина п'ятнадцята статті 9 в редакції Законів № 1381-XIV від 13.01.2000, № 4652-VI від 13.04.2012}

Для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу.

Стаття 9-1. Строки ведення оперативно-розшукових справ

Ведення оперативно-розшукових справ здійснюється:

1) щодо невстановлених осіб, які готують вчинення злочину, а також осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, - до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку;

{Пункт 1 частини першої статті 9-1 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

{Пункт 2 частини першої статті 9-1 виключено на підставі Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

3) щодо осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей, - до встановлення їх місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків;

{Пункт 3 частини першої статті 9-1 в редакції Закону № 2505-VIII від 12.07.2018}

4) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, – до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, але не більше шести місяців;

{Пункт 4 частини першої статті 9-1 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

5) щодо здійснення розвідувальних заходів в інтересах безпеки суспільства і держави – до завершення розвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

{Частину першу статті 9-1 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 3111-III від 07.03.2002}

6) щодо осіб, стосовно яких є дані про їх участь або причетність до терористичної діяльності, терористичної групи чи терористичної організації, а так само до матеріального, організаційного чи іншого сприяння створенню терористичної групи чи терористичної організації, - до 5 років.

{Частину першу статті 9-1 доповнено пунктом 6 згідно із Законом № 965-IV від 19.06.2003}

За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців Головою Національної поліції або його уповноваженими заступниками, начальниками департаментів апарату центрального органу управління Національної поліції, Центрального управління Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань або його уповноваженим заступником, уповноваженим керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, начальникам територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції або їхніми уповноваженими заступниками, регіональних органів та органів військової контррозвідки Служби безпеки України, розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Головою

Державної прикордонної служби України, уповноваженим керівником регіонального органу доходів і зборів, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України або їх заступниками, керівником структурного підрозділу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником за погодженням із Генеральним прокурором, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України „Про контррозвідувальну діяльність", здійснюється без погодження з прокурором.

{Частина друга статті 9-1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 965-IV від 19.06.2003, № 2600-IV від 31.05.2005, № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012; зміни до частини другої статті 9-1 див. в Законі № 5463-VI від 16.10.2012; із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016, № 2720-VIII від 16.05.2019, № 285-IX від 12.11.2019}

Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Головою Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, а також Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України, керівником органу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником та начальником Управління державної охорони України за погодженням із Генеральним прокурором або його заступником. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України „Про контррозвідувальну діяльність", здійснюється без погодження з прокурором.

{Частина третя статті 9-1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2600-IV від 31.05.2005, № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012; зміни до частини третьої статті 9-1 див. в Законі № 5463-VI від 16.10.2012; із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016}

Продовження строків ведення оперативно-розшукових справ щодо іноземців та осіб без громадянства, які підозрюються у розвідувально-

підривній діяльності проти України, підготовці або вчиненні терористичного акту, понад 18 місяців здійснює Голова Служби безпеки України, Голова Служби зовнішньої розвідки України, Голова Державної прикордонної служби України, керівник розвідувального органу Міністерства оборони України за погодженням з Генеральним прокурором.

{Частина четверта статті 9-1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 965-IV від 19.06.2003, № 3200-IV від 15.12.2005}

Обчислення строку ведення оперативно-розшукової справи починається з дня затвердження начальником відповідного органу або його заступником постанови про заведення справи та закінчується в день затвердження постанови про закриття оперативно-розшукової справи.

Обчислення строку може припинятися, якщо особа, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу, тимчасово вибула за межі України або тяжко захворіла і можливість проводити щодо неї оперативно-розшукову діяльність відсутня.

Про припинення та поновлення обчислення строку ведення оперативно-розшукової справи виноситься мотивована постанова, яка затверджується начальником відповідного органу або його заступником.

{Закон доповнено статтею 9-1 згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

Стаття 9-2. Закриття оперативно-розшукових справ

Оперативно-розшукова справа повинна бути закрита у разі:

1) розшуку особи, яка переховувалася від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухилялася від відбування кримінального покарання, а також особи, яка безвісно відсутня;

{Пункт 1 частини першої статті 9-2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

2) набрання законної сили вироком або ухвалою суду;

{Пункт 2 частини першої статті 9-2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

3) закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом;

{Пункт 3 частини першої статті 9-2 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

4) завершення виконання розвідувальних, контррозвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

5) спростування у встановленому порядку матеріалів про злочинну діяльність особи;

6) виїзду особи на постійне місце проживання за межі України, якщо немає можливості проведення щодо неї оперативно-розшукових заходів;

7) невстановлення у передбачені цим Законом строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи;

8) виявлення прокурором незаконно заведеної справи у разі виконання по ній оперативно-розшукових заходів;

9) смерті особи, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу.

Про закриття оперативно-розшукової справи складається вмотивована постанова, що затверджується посадовою чи службовою особою, якій згідно зі статтею 9 цього Закону надано право затверджувати постанову про заведення відповідної оперативно-розшукової справи. Про закриття оперативно-розшукової справи у триденний строк письмово повідомляється відповідний прокурор, який протягом 10 діб з моменту одержання повідомлення перевіряє додержання законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності у цій справі. До завершення такої перевірки забороняється знищення оперативно-розшукової справи. Якщо у такій справі здійснювалися оперативно-розшукові заходи за рішенням суду, повідомлення про її закриття надсилається також до цього суду у триденний строк.

{Частина друга статті 9-2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Строки зберігання закритих оперативно-розшукових справ встановлюються відповідно до законодавства України.

{Закон доповнено статтею 9-2 згідно із Законом № 2246-III від 18.01.2001}

Стаття 10. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності

Матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються:

1) як приводи та підстави для початку досудового розслідування;

{Пункт 1 статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

2) для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні;

{Пункт 2 статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

3) для попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів, розвідувально-підривних посягань проти України, розшуку злочинців та осіб, які безвісти зникли;

{Пункт 3 статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

4) для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей;

{Статтю 10 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 1381-XIV від 13.01.2000, в редакції Закону № 3111-III від 07.03.2002}

5) для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів;

6) для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.

Стаття 11. Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності

Органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

{Частина перша статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 965-IV від 19.06.2003}

За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України.

Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

{Частина четверта статті 11 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 12. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів

На працівників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового і соціального захисту, передбачені законами України про ці органи.

Працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, надаються додаткові пільги в питаннях соціально-побутового та фінансового забезпечення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

При наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки - зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 965-IV від 19.06.2003, № 4652-VI від 13.04.2012}

Не несе відповідальності працівник оперативного підрозділу, який заподіяв шкоду правам, свободам людини, інтересам держави під час здійс-

нення оперативно-розшукової діяльності, перебуваючи у стані необхідної оборони, крайньої необхідності або професійного ризику, а так само у зв'язку із затриманням особи, в діях якої є ознаки злочину.

Стаття 13. Соціальний і правовий захист особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності

Особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави.

Співробітництво особи з оперативним підрозділом зараховується до її загального трудового стажу в разі укладення з нею трудової угоди. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів.

У разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, її захист забезпечується в порядку, передбаченому частиною третьою статті 12 цього Закону.

Стаття 14. Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності

Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності здійснюється Генеральним прокурором, його заступниками, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора прокурорами Офісу Генерального прокурора та уповноваженими наказом керівника регіональної прокуратури прокурорами відповідних регіональних прокуратур.

{Частина перша статті 14 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 113-IX від 19.09.2019}

Керівник окружної прокуратури, а також уповноважені його наказом прокурори відповідної окружної прокуратури здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів.

{Статтю 14 доповнено новою частиною згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012; в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}

Прокурор в межах своєї компетенції:

1) безперешкодно входить в усі приміщення органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

2) вимагає для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів;

3) доручає керівникам відповідних органів проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону;

4) дає письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення злочинів, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні;

{Пункт 4 частини третьої статті 14 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

5) дає згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності;

6) отримує пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

7) перевіряє скарги на порушення законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, з ознайомленням у необхідних випадках з оперативно-розшуковими матеріалами;

8) скасовує незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону;

9) вживає заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до встановленої законом відповідальності;

10) опротестовує незаконну постанову суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів. Принесення протесту зупиняє проведення оперативно-розшукових заходів, дозвіл на які дано судом.

Відомості про осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також форми, методи і засоби розвідувальної діяльності та організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не належать.

{Статтю 14 доповнено частиною згідно із Законом № 3111-III від 07.03.2002; в редакції Закону № 2246-III від 18.01.2001}

Президент України **Л.КРАВЧУК**

м. Київ
18 лютого 1992 року
№ 2135-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО БОРОТЬБУ З ТЕРОРИЗМОМ[21]
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 25, ст.180)

Цей Закон з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом.

Положення цього Закону не можуть бути застосовані як підстава для переслідування громадян, які, діючи в межах закону, виступають на захист своїх конституційних прав і свобод.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;

терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258-260, 443, 444, а також іншими статтями Кримінального кодексу України, відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України;

активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, - кошти, майно, майнові і немайнові права, що повністю або частково, прямо чи опосередковано належать або перебувають під контролем осіб, що пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, та активи, які отримані або походять від таких коштів, майна, майнових і немайнових прав, а також інші активи зазначених осіб;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 3266-VI від 21.04.2011}

[21] Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03. 2003 року № 638-IV. // База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/638-15

технологічний тероризм – злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру;

терористична діяльність – діяльність, яка охоплює:

планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;

підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;

організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;

вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;

пропаганду і поширення ідеології тероризму;

фінансування та інше сприяння тероризму;

{Абзац статті 1 в редакції Закону № 2258-VI від 18.05.2010}

фінансування тероризму – надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково:

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 2258-VI від 18.05.2010; в редакції Закону № 1702-VII від 14.10.2014}

для будь-яких цілей окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією;

{Абзац статті 1 в редакції Закону № 1702-VII від 14.10.2014}

для організації, підготовки і вчинення окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією визначеного Кримінальним кодексом України терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби здійснення таких дій;

{Абзац статті 1 в редакції Закону № 1702-VII від 14.10.2014}

міжнародний тероризм – здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуван-

ням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження;

терорист – особа, яка бере участь у терористичній діяльності;

терористична група – група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів;

терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації;

боротьба з тероризмом – діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності;

антитерористична операція - комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

{Абзац частини першої статті 1 в редакції Закону № 1313-VII від 05.06.2014}

район проведення антитерористичної операції - визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;

режим у районі проведення антитерористичної операції – особливий порядок, який може вводитися в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

заручник – фізична особа, яка захоплена і (або) утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію або утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена і (або) утримується.

Стаття 2. Правові основи боротьби з тероризмом

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, цей Закон, інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., Міжнародна кон-

венція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999 р., інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Стаття 3. Основні принципи боротьби з тероризмом

Боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах:

законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина;

комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів;

невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;

пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності;

поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом;

нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників;

єдиноначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;

співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом;

антитерористична операція може здійснюватися одночасно із відсіччю збройної агресії в порядку статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй та/або в умовах запровадження воєнного чи надзвичайного стану відповідно до Конституції України та законодавства України.

{Статтю 3 доповнено абзацом десятим згідно із Законом № 2268-VIII від 18.01.2018}

Розділ II
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Стаття 4. Суб'єкти боротьби з тероризмом

Організація боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються Кабінетом Міністрів України у межах його компетенції.

Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є:

Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю;

Міністерство внутрішніх справ України;

Національна поліція;

{Частину третю статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

Міністерство оборони України;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

Управління державної охорони України;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи.

{Частину третю статті 4 доповнено абзацом десятим згідно із Законом № 965-VIII від 02.02.2016}

{Частина третя статті 4 в редакції Законів № 2600-IV від 31.05.2005, № 5461-VI від 16.10.2012}

До участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також:

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

Служба зовнішньої розвідки України;

Міністерство закордонних справ України;

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;

{Частину четверту статті 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014}

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту;

{Зміни до абзацу частини четвертої статті 4 див. в Законі № 5502-VI від 20.11.2012}

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику;

{Абзац частини четвертої статті 4 виключено на підставі Закону № 406-VII від 04.07.2013}

{Абзац чотирнадцятий частини четвертої статті 4 виключено на підставі Закону № 965-VIII від 02.02.2016}

{Частина четверта статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 2258-VI від 18.05.2010; в редакції Закону № 5461-VI від 16.10.2012}

У разі реорганізації або перейменування центральних органів виконавчої влади, перелічених у цій статті, їхні функції у сфері боротьби з тероризмом можуть переходити до їх правонаступників, якщо це передбачено відповідними актами Президента України.

{Частина п'ята статті 4 в редакції Закону № 2258-VI від 18.05.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010}

До участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва антитерористичної операції можуть бути залучені з дотриманням вимог цього Закону й інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадові особи, а також громадяни за їх згодою.

Координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

Стаття 5. Повноваження суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом

Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної; збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; провадить у межах визначених чинним законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами; забезпечує через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організацію і проведення антитерористичних заходів, координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції; здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю; ініціює питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з

фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат; забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей.

{Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, № 3266-VI від 21.04.2011, № 1313-VII від 05.06.2014}

Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

Міністерство оборони України, органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України забезпечують захист від терористичних посягань об'єктів та майна Збройних Сил України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин, що перебувають у військових частинах або зберігаються у визначених місцях; організовують підготовку та застосування сил і засобів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил і Сил спеціальних операцій Збройних Сил України в разі вчинення терористичного акту у повітряному просторі, у територіальних водах України; беруть участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах та в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави із-за меж України; в разі залучення до проведення антитерористичної операції - забезпечують із застосуванням наявних сил та засобів виконання завдань щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій; беруть участь у затриманні осіб, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб - їх знешкоджують.

{Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1900-VI від 16.02.2010; в редакції Закону № 1313-VII від 05.06.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1437-VIII від 07.07.2016}

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, підпорядковані їм органи управління у справах цивільної оборони та спеціалізовані формування, війська цивільної оборони здійснюють заходи щодо захисту на-

селення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності; беруть участь у заходах з мінімізації та ліквідації наслідків таких ситуацій під час проведення антитерористичних операцій, а також здійснюють просвітницькі та практично-навчальні заходи з метою підготовки населення до дій в умовах терористичного акту.

{Частина четверта статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та органи охорони державного кордону здійснюють боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення спроб перетинання терористами державного кордону України, незаконного переміщення через державний кордон України зброї, вибухових, отруйних, радіоактивних речовин та інших предметів, що можуть бути використані як засоби вчинення терористичних актів; забезпечують безпеку морського судноплавства в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони України під час проведення антитерористичних операцій; надають Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби, забезпечують їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

{Частина п'ята статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2600-IV від 31.05.2005, № 5461-VI від 16.10.2012, № 1313-VII від 05.06.2014}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань здійснює заходи щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах Державної кримінально-виконавчої служби України.

{Частина шоста статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1254-VI від 14.04.2009, № 5461-VI від 16.10.2012}

Управління державної охорони України бере участь в операціях з припинення терористичних актів, спрямованих проти посадових осіб та об'єктів, охорону яких доручено підпорядкованим цьому Управлінню підрозділам, надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

{Частина сьома статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014}

Розвідувальні органи України здійснюють добування, аналітичну обробку та надання в установленому порядку розвідувальної інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій за межами України, а також здійснюють заходи безпосередньої протидії терористичним загрозам життю і здоров'ю громадян України, установам та об'єктам державної власності України в разі залучення розвідувальних органів України до участі в антитерористичних операціях за межами України.

{Статтю 5 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, здійснює контрольно-дозвільні процедури з переміщення товарів (вантажів) у районі проведення антитерористичної операції, вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, здійснює інші заходи із запобігання та припинення злочинів у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, злочинів, пов'язаних з відмиванням, легалізацією, розкраданням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

{Статтю 5 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 965-VIII від 02.02.2016}

Стаття 6. Повноваження інших суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом

Суб'єкти, які залучаються до боротьби з тероризмом, у межах своєї компетенції здійснюють заходи щодо запобігання, виявлення і припинення терористичних актів та злочинів терористичної спрямованості; розробляють і реалізують попереджувальні, режимні, організаційні, виховні та інші заходи; забезпечують умови проведення антитерористичних операцій на об'єктах, що належать до сфери їх управління; надають відповідним підрозділам під час проведення таких операцій матеріально-технічні та фінансові засоби, засоби транспорту і зв'язку, медичне обладнання і медикаменти, інші засоби, а також інформацію, необхідну для виконання завдань щодо боротьби з тероризмом.

Стаття 7. Антитерористичний центр при Службі безпеки України

На Антитерористичний центр при Службі безпеки України покладається:

розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших злочинів, здійснюваних з терористичною метою;

збирання в установленому порядку, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами;

організація і проведення антитерористичних операцій та координація діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до конкретних антитерористичних операцій;

організація і проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань та тренувань;

участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, які ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних

операцій, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності;

взаємодія із спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом.

Антитерористичний центр при Службі безпеки України складається з Міжвідомчої координаційної комісії та штабу, а також координаційних груп та їх штабів, які створюються при регіональних органах Служби безпеки України. У складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України можуть створюватися і діяти військово-цивільні адміністрації - тимчасові державні органи, які призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі проведення антитерористичної операції. Організація, повноваження і порядок діяльності військово-цивільних адміністрацій визначаються законом.

{Частина друга статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 141-VIII від 03.02.2015}

Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України формується з керівника Антитерористичного центру та його заступників; заступників Міністра внутрішніх справ України, заступників керівника Національної поліції, керівників центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України; заступників керівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, Управління державної охорони України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; командувача Національної гвардії України; начальника Управління Служби безпеки України в м. Києві, заступника голови Київської міської державної адміністрації, заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також інших визначених Президентом України посадових осіб.

{Частина третя статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2600-IV від 31.05.2005; в редакції Закону № 5461-VI від 16.10.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом № 877-VII від 13.03.2014; в редакції Закону № 1313-VII від 05.06.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

Положення про Антитерористичний центр при Службі безпеки України, персональний склад Міжвідомчої координаційної комісії затверджуються Президентом України. Керівник Антитерористичного центру при Службі безпеки України призначається Президентом України.

{Частина четверта статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010}

Поточну роботу з виконання завдань, покладених на Антитерористичний центр при Службі безпеки України, організовує його штаб.

До складу координаційних груп при регіональних органах Служби безпеки України входять керівники регіональних органів Служби безпеки України, територіальних органів Національної поліції, регіональних органів та територіальних підрозділів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, відповідних органів з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Автономної Республіки Крим, обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, у регіонах, де дислоковано органи охорони державного кордону, підрозділи Управління державної охорони України, - їх керівники, а також представники інших місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій.

{Частина шоста статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2600-IV від 31.05.2005, № 1313-VII від 05.06.2014, № 901-VIII від 23.12.2015}

Координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України очолюють відповідно начальник Головного управління Служби безпеки України в Автономній Республіці Крим, начальник управління Служби безпеки України в області, містах Києві та Севастополі.

Склад координаційних груп при регіональних органах Служби безпеки України затверджується відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, головою обласної державної адміністрації, головою виконавчого органу Київської чи Севастопольської міської ради.

Організаційне забезпечення роботи координаційних груп здійснюється регіональними органами Служби безпеки України.

Антитерористичний центр при Службі безпеки України утримується за рахунок коштів, передбачуваних окремим рядком у Державному бюджеті України, а також інших джерел, передбачених законами України.

{Частина десята статті 7 в редакції Закону № 141-VIII від 03.02.2015}

Стаття 8. Взаємодія суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом

Суб'єкти, які згідно з цим Законом безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, зобов'язані:

1) взаємодіяти з метою припинення злочинної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та злочинів, які скоєні з терористичною метою;

2) здійснювати обмін інформацією щодо:

заволодіння чи виникнення загрози заволодіння терористичними групами (терористичними організаціями) зброєю, вибуховими речовинами, іншими засобами масового ураження;

перетинання державного кордону України її громадянами, іноземцями та особами без громадянства з метою вчинення терористичних актів;

виявлених у пасажирів проїзних документів, що дають право на проїзд у транспортних засобах міжміського та міжнародного сполучення, з ознаками підроблення;

використання чи загрози використання терористами, терористичними групами чи терористичними організаціями засобів зв'язку та комунікаційних технологій;

3) сприяти забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню;

4) запобігати діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій;

5) припиняти спроби іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України.

Стаття 9. Сприяння органам, які здійснюють боротьбу з тероризмом

Державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, організації, їх посадові особи зобов'язані сприяти органам, які здійснюють боротьбу з тероризмом, повідомляти дані, що стали їм відомі, щодо терористичної діяльності або будь-яких інших обставин, інформація про які може сприяти запобіганню, виявленню і припиненню терористичної діяльності, а також мінімізації її наслідків.

{Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Розділ III
ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Стаття 10. Умови проведення антитерористичної операції

Антитерористична операція проводиться лише за наявності реальної загрози життю і безпеці громадян, інтересам суспільства або держави у разі, якщо усунення цієї загрози іншими способами є неможливим.

Стаття 11. Рішення щодо проведення антитерористичної операції

Рішення щодо проведення антитерористичної операції приймається залежно від ступеня суспільної небезпеки терористичного акту керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України за письмовим дозволом Голови Служби безпеки України або керівником координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України за письмовим дозволом керівника Антитерористичного центру при Службі безпе-

ки України, погодженим з Головою Служби безпеки України. Про рішення щодо проведення антитерористичної операції негайно інформується Президент України.

Антитерористичним центром при Службі безпеки України антитерористична операція проводиться в разі, коли:

терористичний акт загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст;

ситуація, пов'язана із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, є невизначеною щодо причин та обставин її виникнення і подальшого розвитку;

вчинення терористичного акту зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами;

реагування на вчинення дій з ознаками терористичного акту належить до компетенції різних правоохоронних та інших органів виконавчої влади;

очевидною є неможливість відвернення або припинення терористичного акту силами правоохоронних та місцевих органів виконавчої влади окремого регіону.

В інших випадках антитерористична операція проводиться за погодженням з керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України самостійно координаційною групою відповідного регіонального органу Служби безпеки України або органом виконавчої влади відповідно до їх компетенції.

Стаття 11-1. Зупинення фінансових операцій з активами, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, та арешт таких активів

Фінансова операція, учасником або вигодоодержувачем за якою є особа, яку включено до переліку осіб, що пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, зупиняється відповідно до Закону України „Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму".

У разі виявлення суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом та/або які залучені до боротьби з тероризмом, фінансових операцій або будь-яких активів осіб, які включені до переліку осіб, що пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, такі суб'єкти невідкладно подають інформацію про виявлені фінансові операції або терористичні активи до Служби безпеки України.

Накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, та зняття арешту з таких активів проводиться за рішенням суду.

{Закон доповнено статтею 11-1 згідно із Законом № 3266-VI від 21.04.2011}

Стаття 11-2. Порядок доступу до активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН

Доступ до активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, здійснюється за рішенням суду для покриття основних та надзвичайних витрат, включаючи оплату продуктів харчування, оренди житла, іпотечного кредиту, комунальних послуг, ліків та медичної допомоги, сплати податків, страхових внесків, або виключно для здійснення за звичайною ціною витрат з оплати послуг фахівців та відшкодування витрат, пов'язаних з наданням юридичних послуг, сплати зборів чи внесення відповідно до законодавства плати за надання послуг з поточного зберігання або забезпечення збереження коштів, фінансові операції щодо яких зупинено, інших фінансових активів та економічних ресурсів.

У разі виникнення потреби в покритті основних або надзвичайних витрат за рахунок активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, Голова Служби безпеки України або його заступник звертається до Міністерства закордонних справ України з поданням про необхідність отримання доступу до таких активів.

Міністерство закордонних справ України протягом трьох робочих днів з дати отримання зазначеного подання звертається до Комітету Ради Безпеки ООН для отримання дозволу на доступ до активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, для покриття основних або надзвичайних витрат.

Після надходження до Міністерства закордонних справ України рішення Комітету Ради Безпеки ООН зазначене Міністерство невідкладно інформує у письмовій формі Голову Служби безпеки України або його заступника про задоволення або відмову у задоволенні подання.

Подана у письмовій формі Міністерством закордонних справ України інформація щодо задоволення подання про надання дозволу на доступ до активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, для покриття основних або надзвичайних витрат є підставою для звернення Голови Служби безпеки України або його заступника до суду з метою отримання доступу до таких активів.

{Закон доповнено статтею 11-2 згідно із Законом № 3266-VI від 21.04.2011}

Стаття 12. Управління антитерористичною операцією

Для безпосереднього управління конкретною антитерористичною операцією та керівництва силами і засобами, які залучаються до здійснення антитерористичних заходів, утворюється оперативний штаб, очолюваний керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України (координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України) або особою, яка його заміщує, першим заступником чи заступником керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

{Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 378-VIII від 12.05.2015}

Порядок діяльності оперативного штабу з управління антитерористичною операцією визначається на основі Положення про нього, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівник оперативного штабу визначає межі району проведення антитерористичної операції, приймає рішення про використання сил і засобів, що залучаються до її проведення, а в разі потреби за наявності передбачених законом підстав вносить на розгляд Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Втручання в оперативне управління антитерористичною операцією будь-яких осіб незалежно від посади не допускається.

Законні вимоги учасників антитерористичної операції є обов'язковими для громадян і посадових осіб.

Стаття 13. Сили і засоби, що залучаються до проведення антитерористичної операції

При проведенні антитерористичної операції використовуються сили і засоби (особовий склад, спеціалісти, зброя, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) суб'єктів боротьби з тероризмом, а також підприємств, установ, організацій, які залучаються до участі в антитерористичній операції, в порядку, визначеному згідно з Положенням, зазначеним у частині другій статті 12 цього Закону. Покриття витрат та відшкодування збитків, що виникли у зв'язку із проведенням антитерористичної операції, здійснюються згідно з законодавством.

За рішенням керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України, погодженим із керівництвом відповідних суб'єктів боротьби з тероризмом, до широкомасштабних, складних антитерористичних операцій у районі їх проведення залучаються та використовуються сили та засоби (особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів, військових частин, зброя, бойова техніка, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Національної гвардії України, Збройних Сил України,

центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, та органів охорони державного кордону, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, Управління державної охорони України.

{Статтю 13 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014; із змінами, внесеними згідно із Законами № 378-VIII від 12.05.2015, № 901-VIII від 23.12.2015}

Працівники правоохоронних органів, військовослужбовці та інші особи, які залучаються до антитерористичної операції, на час її проведення підпорядковуються керівнику оперативного штабу.

Стаття 14. Режим у районі проведення антитерористичної операції

У районі проведення антитерористичної операції на час її проведення може бути встановлено спеціальний порядок, зокрема організовано патрульну охоронну службу та виставлено оточення.

У районі проведення антитерористичної операції можуть вводитися тимчасово обмеження прав і свобод громадян.

{Статтю 14 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014}

З метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у районі проведення довготривалої антитерористичної операції, як виняток, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, може здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб.

{Статтю 14 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1630-VII від 12.08.2014}

Перебування в районі проведення антитерористичної операції осіб, які не залучені до її проведення, допускається з дозволу керівника оперативного штабу.

На вимогу керівників учасників антитерористичної операції підприємства, установи та організації, що знаходяться в районі проведення антитерористичної операції, частково або повністю припиняють свою роботу. Відповідні фахівці цих підприємств, установ та організацій при проведенні антитерористичної операції можуть у встановленому порядку, за їх згодою, залучатися до виконання окремих доручень.

{Частина статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014}

В'їзд осіб до району проведення антитерористичної операції та виїзд з нього здійснюються в порядку, встановленому керівником антитерористичної операції, що підлягає оприлюдненню в офіційних друкованих виданнях України.

{Статтю 14 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 2293-VIII від 27.02.2018}

Стаття 14-1. Порядок переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції

Переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції здійснюється в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України.

Особи, винні у порушенні порядку переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції, несуть відповідальність згідно із законом.

{Закон доповнено статтею 14-1 згідно із Законом № 649-VIII від 17.07.2015}

Стаття 15. Права осіб у районі проведення антитерористичної операції

У районі проведення антитерористичної операції посадові особи, залучені до операції, мають право:

1) застосовувати відповідно до законодавства України зброю і спеціальні засоби;

2) затримувати і доставляти в органи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню;

{Пункт 2 частини першої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

3) перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів - затримувати їх для встановлення особи;

4) здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий догляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;

5) тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, у тому числі транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;

6) входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;

7) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних за-

собів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину.

У ситуаціях, пов'язаних із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, спеціальні підрозділи та підрозділи особливого призначення суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, з метою виконання покладених на них завдань можуть:

1) проникати на захоплений терористами об'єкт;

2) фізично затримувати терористів, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників операції або інших осіб, – знешкоджувати терористів;

3) випереджувати дії терористів, що можуть призвести до техногенно-небезпечних наслідків;

4) звільняти заручників;

5) забезпечувати зберігання речових доказів, документів, речей, цінностей;

6) роззброювати та охороняти осіб, затриманих під час проведення антитерористичної операції.

{Статтю 15 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1313-VII від 05.06.2014}

У районі проведення антитерористичної операції контакти з представниками засобів масової інформації здійснюють керівник оперативного штабу або визначені ним особи. Передбачені цією статтею заходи здійснюються з дотриманням чинного законодавства і припиняються негайно після завершення антитерористичної операції.

Стаття 15-1. Особливості превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності

Для відвернення терористичних загроз у районі проведення антитерористичної операції відповідно до кримінального процесуального законодавства України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, може здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години.

Граничний строк превентивного затримання не може перевищувати 30 діб.

Підставою для превентивного затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності.

Превентивне затримання здійснюється за вмотивованим рішенням начальника Головного управління (управління) Служби безпеки України або начальника територіального органу Національної поліції за згодою прокурора та без ухвали слідчого судді, суду.

{Частина четверта статті 15-1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015}

Копія рішення про превентивне затримання особи, причетної до терористичної діяльності, на строк понад 72 години невідкладно надається затриманій особі, а також негайно направляється до слідчого судді, суду відповідної юрисдикції разом із клопотанням про обрання належного запобіжного заходу стосовно відповідної особи.

Превентивне затримання особи не може продовжуватися після розгляду слідчим суддею, судом клопотання про обрання належного запобіжного заходу стосовно цієї особи.

{Закон доповнено статтею 15-1 згідно із Законом № 1630-VII від 12.08.2014}

Стаття 16. Умови ведення переговорів з терористами

У ході проведення антитерористичної операції з метою збереження життя та здоров'я людей, матеріальних цінностей, схилення терористів до відмови від протиправних дій, справляння на них стримувального впливу, з'ясування можливості припинення терористичного акту допускається ведення переговорів з терористами.

Ведення переговорів доручається особам, спеціально уповноваженим на те керівником оперативного штабу.

У разі, коли мета переговорів з терористами не може бути досягнута через їх незгоду припинити терористичний акт і реальна загроза життю та здоров'ю людей зберігається, керівник антитерористичної операції має право прийняти рішення про знешкодження терориста (терористів).

У разі очевидної загрози вчинення щодо об'єкта або особи терористичного акту і неможливості усунення цієї загрози іншими законними способами терорист (терористи) може (можуть) бути за вказівкою керівника оперативного штабу знешкоджений (знешкоджені) без попередження.

Під час ведення переговорів не можуть розглядатися як умова припинення терористичного акту питання щодо видачі терористам будь-яких осіб, предметів та речовин, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму.

Стаття 17. Інформування громадськості про терористичний акт

Інформування громадськості про вчинення терористичного акту здійснюють керівник оперативного штабу або особи, уповноважені ним на підтримання зв'язків з громадськістю.

Забороняється поширення через засоби масової інформації або в інший спосіб інформації, яка:

розкриває спеціальні технічні прийоми і тактику проведення антитерористичної операції;

може утруднити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які знаходяться в районі проведення зазначеної операції або за його межами;

має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції;

містить дані про предмети та речовини, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму;

розкриває дані про персональний склад співробітників спеціальних підрозділів та членів оперативного штабу, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, а також про осіб, які сприяють проведенню зазначеної операції (без їх згоди).

Стаття 18. Завершення антитерористичної операції

Антитерористична операція вважається завершеною, якщо терористичний акт припинено та ліквідовано загрозу життю і здоров'ю заручників та інших людей, які знаходилися в районі її проведення.

Рішення про припинення антитерористичної операції приймається керівником оперативного штабу з управління цією операцією.

При проведенні антитерористичної операції керівник оперативного штабу спільно з відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування організовує надання допомоги потерпілим, визначає заходи щодо усунення та мінімізації наслідків терористичного акту, організовує їх здійснення.

Розділ IV
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ТЕРОРИСТИЧНИМ АКТОМ. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Стаття 19. Відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом.

Відшкодування шкоди, заподіяної організації, підприємству або установі терористичним актом, провадиться в порядку, визначеному законом.

Стаття 20. Соціальна реабілітація осіб, які постраждали від терористичного акту

Соціальна реабілітація осіб, які постраждали від терористичного акту, провадиться з метою повернення їх до нормального життя. Зазначеним особам надається у разі необхідності психологічна, медична, професійна реабілітація, правова допомога і житло та здійснюється їх працевлаштування.

Соціальна реабілітація осіб, які постраждали від терористичного акту, а також осіб, зазначених у статті 21 цього Закону, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Порядок проведення соціальної реабілітації осіб, які постраждали від терористичного акту, визначається Кабінетом Міністрів України.

Розділ V
ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У БОРОТЬБІ З ТЕРОРИЗМОМ

Стаття 21. Особи, які підлягають правовому і соціальному захисту

Особи, які беруть участь у боротьбі з тероризмом, перебувають під захистом держави. Правовому і соціальному захисту підлягають:

1) військовослужбовці, працівники і службовці центральних та місцевих органів виконавчої влади, які беруть (брали) безпосередню участь в антитерористичних операціях;

2) особи, які на постійній чи тимчасовій основі сприяють органам, що здійснюють боротьбу з тероризмом, у запобіганні, виявленні, припиненні терористичної діяльності та мінімізації її наслідків;

3) члени сімей осіб, зазначених у пунктах 1 і 2 цієї частини, якщо потреба в забезпеченні їх захисту викликана участю зазначених осіб у боротьбі з тероризмом.

Соціальний захист осіб, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснюється у порядку, який визначається законом.

Якщо особа, яка брала участь у боротьбі з тероризмом, загинула під час проведення антитерористичної операції, членам її сім'ї та особам, що перебували на її утриманні, виплачується за рахунок коштів Державного бюджету України одноразова допомога в розмірі двадцяти прожиткових мінімумів, відшкодовуються витрати на поховання загиблого, призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника, а також зберігаються пільги, які мав загиблий, на отримання житла, оплату житлово-комунальних послуг тощо.

У разі, коли особа, яка брала участь у боротьбі з тероризмом, стала особою з інвалідністю внаслідок каліцтва, одержаного під час проведення антитерористичної операції, цій особі за рахунок коштів Державного бюджету України виплачується одноразова допомога в розмірі десяти прожиткових мінімумів і призначається пенсія відповідно до законодавства України.

{Частина четверта статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VIII від 02.10.2018}

У разі, коли особа, яка брала участь у боротьбі з тероризмом, під час проведення антитерористичної операції зазнала поранення, яке не потягло за собою настання інвалідності, цій особі виплачується одноразова допомога в розмірі п'яти прожиткових мінімумів.

У разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціаль-

ні збори чи для проходження служби у військовому резерві, працівників поліції під час безпосередньої участі в антитерористичній операції одноразова грошова допомога призначається і виплачується у розмірі та порядку, визначених законами України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" та „Про Національну поліцію".

{Статтю 21 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 2004-VIII від 06.04.2017}

Стаття 22. Звільнення від відповідальності за заподіяну шкоду

Якщо під час проведення антитерористичної операції вимушено заподіяна шкода життю, здоров'ю і майну терористів, військовослужбовці та інші особи, які брали участь в антитерористичній операції, звільняються від відповідальності за цю шкоду відповідно до законів України.

Розділ VI
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УЧАСТЬУ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 23. Відповідальність осіб, винних у терористичній діяльності

Особи, винні в терористичній діяльності, притягаються до кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому законом.

Непокора або опір законним вимогам військовослужбовців, посадових осіб, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, неправомірне втручання в їх законну діяльність тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

Стаття 24. Відповідальність організації за терористичну діяльність

Організація, відповідальна за вчинення терористичного акту і визнана за рішенням суду терористичною, підлягає ліквідації, а належне їй майно конфіскується.

У разі визнання судом України, в тому числі відповідно до її міжнародно-правових зобов'язань, діяльності організації (її відділення, філії, представництва), зареєстрованої за межами України, терористичною, діяльність цієї організації на території України забороняється, її українське відділення (філія, представництво) на підставі рішення суду ліквідується, а належні йому майно і майно зазначеної організації, яке знаходиться на території України, конфіскуються.

Заява про притягнення організації до відповідальності за терористичну діяльність подається до суду відповідно Генеральним прокурором, прокурорами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя у встановленому законом порядку.

{Частина третя статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}

Стаття 25. Відповідальність за сприяння терористичній діяльності

Керівники та посадові особи підприємств, установ і організацій, а також громадяни, які сприяли терористичній діяльності, зокрема:

1) фінансували терористів, терористичні групи (терористичні організації);

2) надавали або збирали кошти безпосередньо чи опосередковано з наміром використання їх для вчинення терористичних актів чи злочинів терористичної спрямованості;

3) проводили операції з коштами та іншими фінансовими активами:

фізичних осіб, які вчиняли чи намагалися вчинити терористичні акти чи злочини терористичної спрямованості або брали участь у їх вчиненні чи сприяли вчиненню;

юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму;

юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою терористів або осіб, що сприяють тероризму, включаючи кошти, одержані або придбані з використанням об'єктів власності, що безпосередньо чи опосередковано перебувають у власності чи під контролем осіб, які сприяють тероризму, або пов'язаних з ними юридичних і фізичних осіб;

4) надавали кошти, інші фінансові активи чи економічні ресурси, відповідні послуги безпосередньо чи опосередковано для використання в інтересах фізичних осіб, які вчиняють терористичні акти або сприяють чи беруть участь у їх вчиненні, чи в інтересах юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму, а також юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою зазначених осіб;

5) надавали допомогу особам, які брали участь у вчиненні терористичних актів;

6) вербували фізичних осіб для заняття терористичною діяльністю, сприяли встановленню каналів постачання зброї терористам та переміщенню терористів через державний кордон України;

7) переховували осіб, які фінансували, планували, підтримували чи вчиняли терористичні акти або злочини терористичної спрямованості;

8) використовували територію України з метою підготовки чи вчинення терористичних актів або злочинів терористичної спрямованості проти інших держав або іноземців, -

несуть відповідальність згідно з законом.

Розділ VII
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Стаття 26. Засади міжнародного співробітництва у сфері боротьби з тероризмом

Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів співробітничає в галузі боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх право-

охоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародним тероризмом.

Керуючись інтересами забезпечення безпеки особи, суспільства і держави, Україна переслідує на своїй території осіб, причетних до терористичної діяльності, у тому числі у випадках, коли терористичні акти або злочини терористичної спрямованості планувалися або були вчинені поза межами України, але завдають шкоди Україні, та в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 27. Надання інформації

Інформацію іноземній державі з питань, пов'язаних із боротьбою з міжнародним тероризмом, Україна надає на підставі запиту, додержуючись вимог законодавства України та її міжнародно-правових зобов'язань. Така інформація може бути надана і без попереднього запиту іноземної держави, якщо це не зашкоджує проведенню досудового слідства чи судового розгляду справи і може допомогти компетентним органам іноземної держави у припиненні терористичного акту.

Стаття 28. Участь у спільних з іноземними державами заходах щодо боротьби з тероризмом

Україна відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, може брати участь у спільних антитерористичних заходах шляхом сприяння іноземній державі або міждержавному об'єднанню в передислокації військ (сил), спеціальних антитерористичних формувань, перевезенні зброї або шляхом надання своїх сил і засобів з дотриманням вимог законів України „Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав" та „Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України".

Стаття 29. Видача (екстрадиція) осіб, що брали участь у терористичній діяльності

Участь іноземців або осіб без громадянства, які в Україні постійно не проживають, у терористичній діяльності може бути підставою для видачі таких осіб іншій державі для притягнення до кримінальної відповідальності.

Видача зазначених у частині першій цієї статті осіб, з метою притягнення до кримінальної відповідальності та виконання примусових актів іноземної держави, здійснюється згідно з законодавством і зобов'язаннями, узятими Україною у зв'язку із ратифікацією Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 р., Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом, 1977 р. та інших міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також на засадах взаємності.

Розділ VIII
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ЗАКОННІСТЮ ЗДІЙСНЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Стаття 30. Контроль за здійсненням боротьби з тероризмом

Контроль за дотриманням законодавства при проведенні боротьби з тероризмом здійснюється Верховною Радою України в порядку, визначеному Конституцією України.

Контроль за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом здійснюється Президентом України та Кабінетом Міністрів України в порядку, визначеному Конституцією і законами України.

Стаття 31. Нагляд за законністю здійснення антитерористичних заходів

Нагляд за додержанням вимог законодавства органами, які беруть участь в антитерористичних заходах, здійснюється Генеральним прокурором та уповноваженими ним прокурорами в порядку, визначеному законами України.

{Стаття 31 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}

Розділ IX
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

прийняти нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України **Л.КУЧМА**

м. Київ
20 березня 2003 року
№ 638-IV

ЧАСТИНА ІІ. МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА [22]

(Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй (995_010), визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру, визнаючи, що ці права випливають з властивої людській особі гідності, визнаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини (995_015) ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так само, як і своїми громадянськими та політичними правами, беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини, беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті, погоджуються про такі статті:

Частина І

Стаття 1.

1. Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, основаного на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоврядними і підопічними територіями, повинні, відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних

[22] Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. // База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Частина ІІ

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується поважати і забезпечувати всім перебуваючим у межах її території та під її юрисдикцією особам права, визнані в цьому Пакті, без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

2. Якщо це вже не передбачено існуючими законодавчими чи іншими заходами, кожна держава-учасниця цього Пакту зобов'язується вжити необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур і положень цього Пакту для вжиття таких законодавчих або інших заходів, які можуть виявитися необхідними для здійснення прав, визнаних у цьому Пакті.

3. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується:

a) забезпечити всякій особі, права і свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні;

b) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту;

c) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 4

1. Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

2. Це положення не може бути підставою для якихось відступів від статей 6, 7, 8 (пункти 1 і 2), 11, 15, 16 і 18.

3. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті і використовує право відступу, повинна негайно інформувати інші держави, що беруть участь у

цьому Пакті, за посередництвом Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про положення, від яких вона відступила, і про причини, що спонукали до такого рішення. Має бути також зроблено повідомлення через того ж посередника про дату, коли вона припиняє такий відступ.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення яких-небудь прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь державі-учасниці цього Пакту на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються в меншому обсязі.

Частина III

Стаття 6

1. Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

2. В країнах, які не скасували смертної кари, смертні вироки можуть виноситися тільки за найтяжчі злочини відповідно до закону, який діяв під час вчинення злочину і який не суперечить постановам цього Пакту і Конвенції про запобігання злочинові геноциду і покарання за нього. Це покарання може бути здійснене тільки на виконання остаточного вироку, винесеного компетентним судом.

3. Коли позбавлення життя становить злочин геноциду, слідмати на увазі, що ніщо в цій статті не дає державам-учасницям цього Пакту права яким би то не було шляхом відступати від будь-яких зобов'язань, прийнятих згідно з постановами онвенції про запобігання злочинові геноциду і покарання за нього.

4. Кожен, кого засуджено до смертної кари, має право просити про помилування чи про пом'якшення вироку. Амністія, помилування або заміна смертного вироку можуть бути даровані в усіх випадках.

5. Смертний вирок не виноситься за злочини, вчинені особами,молодшими за вісімнадцять років, і не виконується щодо вагітних жінок.

6. Ніщо в цій статті не може бути підставою для відстрочення або недопущення скасування смертної кари будь-якою державою-учасницею цього Пакту.

Стаття 7

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідам.

Стаття 8

1. Нікого не можуть, держати в рабстві: рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

2. Нікого не можуть держати в підневільному стані.

3. a) Нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці;

b) в тих країнах, де у вигляді покарання за злочин може призначатися позбавлення волі, зв'язане з каторжними роботами, пункт 3 (a) не вважається перешкодою для виконання каторжних робіт за вироком компетентного суду, що призначив таке покарання;

c) терміном „примусова чи обов'язкова праця" в цьому пункті не охоплюється:

i) будь-яка не згадана в підпункті (b) робота чи служба, котру, як правило, повинна виконувати особа, що перебуває в ув'язненні на підставі законного розпорядження суду, або особа, умовно звільнена від такого ув'язнення;

ii) будь-яка служба військового характеру, а в тих країнах, де визнається відмовлення від військової служби з політичних чи релігійно-етичних мотивів, будь-яка служба, передбачена законом для осіб, що відмовляються від військової служби з таких мотивів;

iii) будь-яка служба, обов'язкова у випадках надзвичайного становища або лиха, що загрожують життю чи благополуччю населення;

iv) будь-яка робота чи служба, що входять до звичайних громадських обов'язків.

Стаття 9

1. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

2. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення.

3. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення. Тримання під вартоюосіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може ставитись у залежність від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, в разі необхідності, явки для виконання вироку.

4. Кожному, хто позбавлений волі внаслідок арешту чи тримання під вартою, належить право на розгляд його справи у суді, щоб цей суд міг невідкладно винести постанову щодо законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили.

Стаття 10

1. Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі.

2. a) Обвинувачені у випадках, коли немає виняткових обставин, поміщаються окремо від засуджених, і їм надається окремий режим, що відповідає їх статусу незасуджених осіб.

b) обвинувачені неповнолітні відокремлюються від повнолітніх і в найкоротший строк доставляються до суду для винесення рішення.

3. Пенітенціарною системою передбачається режим для ув'язнених, істотною метою якого є їх виправлення і соціальне перевиховання. Неповнолітні правопорушники відокремлюються від повнолітніх, і їм надається режим, що відповідає їх віку і правовому статусу.

Стаття 11

Ніхто не може бути позбавлений волі на тій лише підставі, що він не в змозі виконати якесь договірне зобов'язання.

Стаття 12

1. Кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання.

2. Кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи свою власну.

3. Згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті.

4. Ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд у свою власну країну.

Стаття 13

Іноземець, що законно перебуває на території будь-якої держави-учасниці цього Пакту, може бути висланий тільки на виконання рішення, винесеного відповідно до закону, і, якщо імперативні міркування державної безпеки не вимагають іншого, має право на подання доводів проти свого вислання, на перегляд своєї справи компетентною властю чи особою або особами, спеціально призначеними компетентною властю, і на те, щоб бути представленим для цієї мети перед цією властю, особою чи особами.

Стаття 14

1. Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним,

незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або частину його з міркувань моралі, громадського порядку чи державної безпеки в демократичному суспільстві, або коли того вимагають інтереси приватного життя сторін, або - в тій мірі, в якій це, на думку суду, є строго необхідним, - при особливих обставинах, коли публічність порушувала б інтереси правосуддя; однак будь-яка судова постанова в кримінальній або цивільній справі повинна бути публічною, за винятком тих випадків, коли інтереси неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується матримоніальних спорів або опіки над дітьми.

2. Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом.

3. Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

a) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;

b) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником;

c) бути судженим без невиправданої затримки;

d) бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника;

e) допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього;

f) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді, або не говорить цією мовою;

g) не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе винним.

4. Щодо неповнолітніх процес повинен бути таким, щоб враховувались їх вік і бажаність сприяння їх перевихованню.

5. Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно з законом.

6. Коли будь-яку особу остаточним рішенням було засуджено за кримінальний злочин і коли винесений їй вирок був потім скасований або їй було даровано помилування на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця

особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно з законом, коли не буде доведено, що зазначена невідома обставина не була свого часу виявлена виключно або частково з її вини.

7. Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни.

Стаття 15

1. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи упущення, що, згідно з діючим на момент його вчинення внутрідержавним законодавством або міжнародним правом, не були кримінальним злочином. Так само не може призначатися більш тяжке покарання, ніж те, яке підлягало застосуванню на момент вчинення кримінального злочину. Якщо після вчинення злочину законом встановлюється більш легке покарання, дія цього закону поширюється на даного злочинця.

2. Ніщо в цій статті не перешкоджає відданню під суд і покаранню будь-якої особи за будь-яке діяння чи упущення, що на момент вчинення були кримінальним злочином згідно з загальними принципами права, визнаними міжнародним товариством.

Стаття 16

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 17

1. Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницюйого кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію.

2. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань.

Стаття 18

1. Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір і свободу сповідувати свою релігію та переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень.

2. Ніхто не повинен зазнавати примусу, що принижує його свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір.

3. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які встановлено законом і які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, так само як і основних прав та свобод інших осіб.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опікунів забезпечувати

релігійне і моральне виховання своїх дітей відповідно до своїх власних переконань.

Стаття 19

1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.

2. Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

3. Користування передбаченими в пункті 2 цієї статті правами накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність. Воно може бути, отже, пов'язане з певними обмеженнями, які, однак, мають встановлюватися законом і бути необхідними:

a) для поважання прав і репутації інших осіб;

b) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення.

Стаття 20

1. Будь-яка пропаганда війни повинна бути заборонена законом.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, щоявляє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі бо насильства, повинен бути заборонений законом.

Стаття 21

Визнається право на мирні збори. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Стаття 22

1. Кожна людина має право на свободу асоціації з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи громадської безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цим правом для осіб, що входять до складу збройних сил і поліції.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту прав на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 23

1. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства і держави.

2. За чоловіками і жінками, які досягли шлюбного віку, визнається право на одруження і право заснувати сім'ю.

3. Жоден шлюб не може бути укладений без вільної і цілковитої згоди тих, що одружуються.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, повинні вжити належних заходів для забезпечення рівності прав і обов'язків обох з подружжя щодо одруження, під час перебування в шлюбі і при його розірванні. В разі розірвання шлюбу має передбачатися необхідний захист усіх дітей.

Стаття 24

1. Кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі, як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави.

2. Кожна дитина повинна бути зареєстрована негайно після її народження повинна мати ім'я.

3. Кожна дитина має право на набуття громадянства.

Стаття 25

Кожний громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації,згаданої в статті 2, і без необґрунтованих обмежень право і можливість:

a) брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників;

b) голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців;

c) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Стаття 26

Всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону.В цьому відношенні всякого роду дискримінація повинна бути заборонена законом, і закон повинен гарантувати всім особам рівний і ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан,народження чи інші обставини.

Стаття 27

У тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншості, особам, які належать до таких меншостей, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї ж групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Частина IV

Стаття 28

1. Створюється Комітет по правах людини (іменований нижче в цьому Пакті „Комітет"). Він складається з вісімнадцяти членів і виконує функції, передбачені нижче.

2. До складу Комітету входять особи, які є громадянами держав-учасниць цього Пакту і мають високі моральні якості та визнану компетентність у галузі прав людини, причому береться до уваги корисність участі кількох осіб, що мають юридичний досвід.

3. Члени Комітету обираються і працюють як такі.

Стаття 29

1. Члени Комітету обираються таємним голосуванням із списку осіб, що відповідають вимогам, передбаченим у статті 28, і були висунуті для цієї мети державами-учасницями цього Пакту.

2. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, може висунути не більше двох осіб. Ці особи повинні бути громадянами держави, що їх висуває.

3. Будь-яка особа має право на повторне висунення.

Стаття 30

1. Перші вибори проводяться не пізніше як через шість місяців з дня набрання чинності цим Пактом.

2. Принаймні за чотири місяці до дня кожних виборів до Комітету, крім виборів для заповнення тих вакансій, про відкриття яких оголошується відповідно до статті 34, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй звертається з письмовим запрошенням до держав-учасниць цього Пакту подати протягом трьох місяців кандидатури в члени Комітету.

3. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй складає в алфавітному порядку список усіх висунутих таким чином осіб із зазначенням держав-учасниць цього Пакту, які висунули даних осіб, і подає цей список державам, що беруть участь у цьому Пакті, не пізніш як за місяць до дати проведення кожних виборів.

4. Обрання членів Комітету проводиться на засіданні держав-учасниць цього Пакту, яке скликає Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй в центральних установах Організації Об'єднаних Націй. На цьому засіданні, для якого кворумом є присутність двох третин держав-учасниць цього Пакту, обраними до Комітету є ті особи, кандидатури яких дістають найбільше число голосів присутніх і голосуючих представників держав-учасниць.

Стаття 31

1. До Комітету не може входити більш як по одному громадянину однієї і тієї ж держави.

2. При виборах до Комітету береться до уваги справедливий географічний розподіл членів і представництво різних форм цивілізації та сновних правових систем.

Стаття 32

1. Члени Комітету обираються на чотирирічний строк. Вони мають право бути переобраними при повторному висуненні їх кандидатур. Однак строк повноважень дев'яти з тих членів, яких обрано на перших виборах, минає в кінці дворічного періоду; негайно після перших виборів імена цих дев'яти членів визначає за жеребом голова засідання, про яке згадується в пункті 4 статті 30.

2. По закінченні повноважень вибори проводяться відповідно до попередніх статей даної частини цього Пакту.

Стаття 33

1. Якщо, на одностайну думку інших членів, якийсь член Комітету припинив виконання своїх функцій з будь-якої причини, крім тимчасової відсутності, Голова Комітету повідомляє Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який оголошує потім місце цього члена вакантним.

2. У разі смерті або виходу у відставку якогось члена Комітету Голова негайно повідомляє Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який оголошує це місце вакантним з дня смерті або з того дня, коли вихід у відставку стає дійсним.

Стаття 34

1. Коли оголошується відкриття вакансії відповідно до статті 33 і коли строк повноважень члена, що його має бути замінено, не скінчується протягом шести місяців після оголошення цієї вакансії, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє про це кожну державу-учасницю цього Пакту, яка може протягом двох місяців подати відповідно до статті 29 кандидатуру для заповнення цієї вакансії.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй складає в алфавітному порядку список висунутих таким чином осіб і подає цей список державам, які беруть участь у цьому Пакті. Вибори для заповнення вакансії проводяться потім згідно з відповідними положеннями даної частини цього Пакту.

3. Член Комітету, обраний для зайняття вакансії, оголошеної відповідно до статті 33, займає посаду протягом решти частини строку повноважень члена, який звільнив місце в Комітеті, згідно з положеннями зазначеної статті.

Стаття 35

Члени Комітету одержують затверджену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй винагороду з коштів Організації Об'єднаних Націй в порядку і на умовах, встановлюваних Генеральною Асамблеєю з урахуванням важливості обов'язків Комітету.

Стаття 36

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй надає необхідний персонал і матеріальні засоби для ефективного здійснення функцій Комітету відповідно до цього Пакту.

Стаття 37

1. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй скликає перше засідання Комітету в центральних установах Організації Об'єднаних Націй.

2. Після свого першого засідання Комітет збирається в такий час, який передбачено в його правилах процедури.

3. Комітет звичайно збирається в центральних установах Організації Об'єднаних Націй або у Відділенні Організації Об'єднаних Націй у Женеві.

Стаття 38

Кожний член Комітету до того, як почати виконання своїх обов'язків, робить урочисту заяву на відкритому засіданні Комітету про те, що дійснюватиме свої функції безсторонньо і сумлінно.

Стаття 39

1. Комітет обирає своїх службових осіб на дворічний строк. Вони можуть бути переобрані.

2. Комітет встановлює свої власні правила процедури, але ці правила повинні, зокрема, передбачити, що:

a) дванадцять членів Комітету утворюють кворум;

b) постанови Комітету приймаються більшістю голосів присутніх членів.

Стаття 40

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати доповіді про здійснені ними заходи для втілення у життя прав, визнаних у цьому Пакті, і про прогрес, досягнутий у використанні цих прав:

a) протягом одного року після набрання чинності цим Пактом щодо відповідних держав-учасниць;

b) після цього в усіх випадках, коли того зажадає Комітет.

2. Всі доповіді подаються Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх у Комітет для розгляду. В доповідях зазначаються фактори та утруднення, коли такі є, що впливають на втілення у життя цього Пакту.

3. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй після консультацій з Комітетом може послати заінтересованим спеціалізованим установам примірники тих частин доповідей, які можуть стосуватися сфери їх компетенції.

4. Комітет вивчає доповіді, подані державами, які беруть участь у цьому Пакті. Він надсилає державам-учасницям свої доповіді і такі зауваження загального порядку, які вважатиме доцільними. Комітет може також послати Економічній і соціальній раді ці зауваження разом з примірниками доповідей, одержаними ним від держав, які беруть участь у цьому Пакті.

5. Держави-учасниці цього Пакту можуть подавати до Комітету свої міркування щодо будь-яких зауважень, що їх може бути зроблено відповідно до пункту 4 цієї статті.

Стаття 41

1. Відповідно до цієї статті держава, яка бере участь у цьому Пакті, може в будь-який час заявити, що вона визнає компетенцію Комітету одержувати і розглядати повідомлення про те, що якась держава-учасниця твердить, що інша держава-учасниця не виконує своїх зобов'язань за цим Пактом. Повідомлення, передбачені цією статтею, можуть прийматися і розглядатися тільки в тому разі, коли їх подала держава-учасниця, яка зробила заяву про визнання для себе компетенції цього Комітету. Комітет не приймає ніяких повідомлень, коли вони стосуються держави-учасниці, яка не зробила такої заяви. Повідомлення, одержані згідно з цією статтею, розглядаютьсявідповідно до такої процедури:

a) коли якась держава-учасниця цього Пакту вважає, що інша держава-учасниця не втілює в життя постанов цього Пакту, то вона може письмовим повідомленням довести це питання до відома зазначеної держави-учасниці. Протягом трьох місяців після одержання цього повідомлення держава, яка одержала його, подає в письмовій формі тій державі, яка надіслала таке повідомлення, пояснення чи будь-яку іншу заяву з роз'ясненням у цьому питанні, де має бути, наскільки це є можливим і доцільним, зазначено внутрішні процедури і заходи, яких було вжито, буде вжито або може бути вжито в цьому питанні;

b) коли питання не вирішено на задоволення обох заінтересованих держав-учасниць протягом шести місяців після отримання одержуючою державою першого повідомлення, будь-яка з цих держав має право передати це питання в Комітет, повідомивши про це Комітет і другу державу;

c) Комітет розглядає передане йому питання тільки після того, як переконається, що відповідно до загальновизнаних принципів міжнародного права всі доступні внутрішні засоби було випробувано і вичерпано в даному разі. Це правило не діє в тих випадках, коли застосування цих засобів невиправдано затягується;

d) при розгляді повідомлень, передбачених цією статтею, Комітет проводить закриті засідання;

e) з додержанням постанов підпункту (c) Комітет надає свої добрі послуги заінтересованим державам-учасницям з метою дружнього вирішення питання на основі поважання прав людини та основних свобод, визнаних в цьому Пакті;

f) в будь-якому переданому на його розгляд питанні Комітет може звернутися до заінтересованих держав-учасниць, згаданих у підпункті (b), з проханням подати будь-яку інформацію, що стосується справи;

g) заінтересовані держави-учасниці, згадані в підпункті (b), мають право бути представленими при розгляді в Комітеті питання і робити заяви усно і (або) письмово;

h) Комітет подає протягом дванадцяти місяців з дня одержання повідомлення відповідно до підпункту (b) доповідь:

і) коли досягається вирішення в рамках постанов підпункту (е), то Комітет обмежується в своїй доповіді коротким викладом фактів і досягнутого рішення;

іі) коли вирішення в рамках постанов підпункту (е) не досягнуто, то Комітет обмежується в своїй доповіді коротким викладом фактів; письмові заяви і запис усних заяв, що їх виклали заінтересовані держави-учасниці, додаються до доповіді.

У кожному питанні доповідь надсилається заінтересованим державам-учасницям.

2. Постанови цієї статті набирають чинності, коли десять держав, які беруть участь у цьому Пакті, зроблять заяву відповідно до пункту 1 цієї статті. Такі заяви депонуються державами-учасницями у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх копії решті держав-учасниць. Заява може бути в будь-який час взята назад повідомленням Генерального секретаря. Така дія не перешкоджає розглядові будь-якого итання, що є предметом повідомлення, вже переданого відповідно до цієї статті, ніякі подальші повідомлення будь-якої держави-учасниці не приймаються після одержання Генеральним секретарем повідомлення про взяття заяви назад, якщо заінтересована держава-учасниця не зробила нової заяви.

Стаття 42

1. a) Коли будь-яке запитання, передане Комітету відповідно до статті 41, не вирішено на задоволення заінтересованих держав-учасниць, Комітет може за попередньою згодою заінтересованих держав-учасниць призначити спеціальну Погоджувальну комісію (далі іменовану Комісія). Добрі послуги Комісії надаються заінтересованим державам-учасницям з метою полюбовного вирішення даного питання на основі додержання положень цього Пакту;

b) Комісія складається з п'яти осіб, прийнятних для заінтересованих держав-учасниць. Якщо заінтересовані держави-учасниці не досягнуть протягом трьох місяців згоди щодо всього складу або частини складу Комісії, то ті члени Комісії, про призначення яких не було досягнуто згоди, обираються шляхом таємного голосування більшістю в дві третини голосів Комітету із складу його членів.

2. Члени Комісії як такі виконують свої обов'язки. Вони не повинні бути громадянами заінтересованих держав-учасниць або держави, що не бере участі в цьому Пакті, чи держави-учасниці, яка не зробила заяви відповідно до статті 41.

3. Комісія обирає свого Голову і встановлює свої власні правила процедури.

4. Засідання Комісії звичайно проводяться в центральних установах Організації Об'єднаних Націй або у Відділенні Організації Об'єднаних Націй у Женеві. Однак вони можуть проводитися в інших місцях, які може визначити Комісія в консультації з Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй і відповідними державами-учасницями.

5. Секретаріат, наданий відповідно до статті 36, також обслуговує комісії, що призначаються на підставі цієї статті.

6. Одержана і вивчена Комітетом інформація надається в розпорядження Комісії, і Комісія може звернутися до заінтересованих держав-учасниць з проханням подати будь-яку інформацію, що стосується справи.

7. Коли Комісія повністю розгляне питання, але в усякому разі не пізніше ніж через дванадцять місяців після того, як їй було передано це питання, вона подає Голові Комітету доповідь для надіслання її заінтересованим державам-учасницям:

a) якщо Комісія не може завершити розгляд даного питання в межах дванадцяти місяців, вона обмежує свою доповідь коротким викладом про стан розгляду нею даного питання;

b) якщо досягається полюбовне вирішення даного питання на основі додержання прав людини, визнаних у цьому Пакті, Комісія обмежує свою доповідь коротким викладом фактів і досягнутого вирішення;

c) якщо вирішення, зазначене в підпункті (b), не досягається, доповідь Комісії містить її висновки в усіх питаннях фактичного характеру, що стосується спору між заінтересованими державами-учасницями, та її міркування про можливості полюбовного врегулювання цього питання. Ця доповідь також містить письмові заяви і запис усних заяв, зроблених заінтересованими державами-учасницями;

d) якщо доповідь Комісії подається згідно з підпунктом (c), заінтересовані держави-учасниці протягом трьох місяців після одержання цієї доповіді повідомляють Голову Комітету про те, чи згодні вони із змістом доповіді Комісії.

8. Постанови цієї статті не принижують обов'язків Комітету, передбачених у статті 41.

9. Заінтересовані держави-учасниці рівною мірою несуть усі витрати членів Комісії відповідно до кошторису, що подається Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй.

10. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй має право оплачувати витрати членів Комісії, коли необхідно, до їх відшкодування заінтересованими державами-учасницями відповідно до пункту 9 цієї статті.

Стаття 43

Члени Комітету і спеціальних погоджувальних комісій, яких може бути призначено згідно з статтею 42, мають право на пільги, привілеї та імунітети експертів, що посилаються Організацією Об'єднаних Націй у відрядження, як це передбачено у відповідних розділах Конвенції про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй (995_150).

Стаття 44

Положення про здійснення цього Пакту застосовуються без шкоди для процедур у галузі прав людини, визначених установчими актами і конвенціями Організації Об'єднаних Націй та спеціалізованих установ або від-

повідно до них, і не перешкоджають державам, які беруть участь у цьому Пакті, вдаватися до інших процедур вирішення спору на підставі діючих між ними загальних і спеціальних міжнародних угод.

Стаття 45

Комітет подає Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй через Економічну і соціальну раду щорічну доповідь про свою роботу.

Частина V

Стаття 46

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як приниження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо тих предметів, яких стосується цей Пакт.

Стаття 47

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як ущемлення невід'ємного права всіх народів володіти і користуватися повною мірою і вільно своїм природними багатствами та ресурсами.

Частина VI

Стаття 48

1. Цей Пакт відкрито для підписання будь-якою державою-членом Організації Об'єднаних Націй або членом будь-якої з її спеціалізованих установ, будь-якою державою-учасницею Статуту Міжнародного Суду та будь-якою іншою державою, запрошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй до участі в цьому Пакті.

2. Цей Пакт підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти депонуються у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

3. Цей Пакт відкрито для приєднання будь-якої держави, зазначеної в пункті 1 цієї статті.

4. Приєднання здійснюється депонуванням документа про приєднання у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, які підписали цей Пакт або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 49

1. Цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Пакт або приєднається до нього після депонування тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 50

Постанови цього Пакту поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 51

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам-учасницям цього Пакту з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення щодо них голосування. Якщо принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, що були присутні і брали участь у голосуванні на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття їх більшістю в дві третини держав-учасниць цього Пакту відповідно до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими постанови цього Пакту та будь-які попередні поправки, ними прийняті.

Стаття 52

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 48, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, про які йдеться в пункті 1 тієї ж статті, про таке:

a) підписання, ратифікації і приєднання згідно з статтею 48;

b) дату набрання чинності цим Пактом згідно з статтею 49 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 51.

Стаття 53

1. Цей Пакт, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних Націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає засвідчені копії цього Пакту всім державам, зазначеним у статті 48.

Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Док. ООН A/RES/2200 A (XXI)

КОНВЕНЦІЯ
про захист прав людини і основоположних свобод [23]

{Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}

Офіційний переклад

Уряди держав – членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію,

беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року,

беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав,

беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод,

знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать,

сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації, домовилися про таке:

Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини

Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.

Розділ I
Права і свободи

Стаття 2. Право на життя

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;

b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;

[23] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 // База даних Законодавство України / ВР України. URL:https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/995_004

c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.

2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

3. Для цілей цієї статті значення терміна „примусова чи обов'язкова праця" не поширюється:

a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

b) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, - службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;

c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю суспільства;

d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків.

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту „c" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 7. Ніякого покарання без закону

1. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

2. Ця стаття не є перешкодою для судового розгляду, а також для покарання будь-якої особи за будь-яку дію чи бездіяльність, яка на час її вчинення становила кримінальне правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 9. Свобода думки, совісті і релігії

1. Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно.

2. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням

або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 11. Свобода зібрань та об'єднання

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

Стаття 12. Право на шлюб

Чоловік і жінка, що досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права.

Стаття 13. Право на ефективний засіб юридичного захисту

Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14. Заборона дискримінації

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також

повинна повідомити Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою.

Стаття 16. Обмеження політичної діяльності іноземців

Жодне з положень статей 10, 11 і 14 не може розглядатись як таке, що забороняє Високим Договірним Сторонам встановлювати обмеження на політичну діяльність іноземців.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Стаття 18. Межі застосування обмежень прав

Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.

Розділ II
Європейський суд з прав людини

Стаття 19. Створення Суду

Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини, який далі називається „Суд". Він функціонує на постійній основі.

Стаття 20. Кількість суддів

Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін.

Стаття 21. Посадові критерії

1. Судді повинні мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визнаним рівнем компетентності.

2. Судді беруть участь у роботі Суду в особистій якості.

3. Упродовж строку своїх повноважень судді не можуть займатися жодною діяльністю, що є не сумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі; усі питання, що виникають внаслідок застосування цього пункту, вирішуються Судом.

Стаття 22. Вибори суддів

Судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною.

(стаття 22 зі змінами, внесеними згідноз Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 23. Строк повноважень і звільнення з посади

1. Судді обираються строком на дев'ять років. Вони не можуть бути переобрані.

2. Строк повноважень суддів спливає, коли вони досягають 70-річного віку.

3. Судді обіймають посаду доти, доки їх не замінять. Проте вони продовжують вести ті справи, які вже є в їхньому провадженні.

4. Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухвалять рішення про його невідповідність установленим вимогам.

(стаття 23 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 24. Канцелярія і доповідачі

1. Суд має канцелярію, функції та організація якої визначені Реґламентом Суду.

2. Коли Суд засідає у складі одного судді, Суду надають допомогу доповідачі, які діють під керівництвом Голови Суду. Вони входять до складу канцелярії Суду.

(стаття 24 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 25. Пленарні засідання Суду

Суд на пленарних засіданнях:

a) обирає Голову Суду та одного чи двох заступників Голови Суду строком на три роки; вони можуть бути переобрані;

b) створює палати на встановлений строк;

c) обирає голів палат; вони можуть бути переобрані;

d) приймає Реґламент Суду;

e) обирає Секретаря Суду та одного чи більше заступників Секретаря;

f) звертається з будь-яким клопотанням згідно з пунктом 2 статті 26.

(стаття 25 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 26. Одноособовий склад Суду, комітети, палати та Велика палата

1. Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.

2. За клопотанням пленарного засідання Суду Комітет Міністрів може, одностайним рішенням і на встановлений строк, зменшити кількість суддів у палатах до п'яти.

3. Коли суддя засідає одноособово, він не розглядає жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю було обрано.

4. Суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, є exofficio членом палати або Великої палати. У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя.

5. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, яких визначено відповідно до Реґламенту Суду. Якщо справа передається до Великої палати згідно зі статтею 43, у Великій палаті не може засідати жодний суддя з палати, яка постановила рішення у справі, за винятком голови палати і судді, який засідав від заінтересованої Високої Договірної Сторони.

(стаття 26 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 27. Компетенція суддів, які засідають одноособово

1. Суддя, який засідає одноособово, може оголосити неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення.

2. Це рішення є остаточним.

3. Якщо суддя, який засідає одноособово, не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або палати для подальшого розгляду.

(Конвенцію доповнено новою статтею 27 згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 28. Компетенція комітетів

1. Стосовно заяви, поданої згідно зі статтею 34, комітет може одностайним голосуванням:

a) оголосити її неприйнятною або вилучити її з реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення; або

b) оголосити її прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду.

2. Рішення та рішення по суті, передбачені пунктом 1, є остаточними.

3. Якщо суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, не є членом комітету, комітет може на будь-якій стадії провадження запросити цього суддю зайняти місце одного з членів комітету, беручи до уваги всі відповідні чинники, у тому числі те, чи заперечувала ця Сторона проти застосування процедури, передбаченої підпунктом „b" пункту 1.

(стаття 28 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 29. Рішення палат щодо прийнятності та суті заяв

1. Якщо згідно зі статтею 27 чи статтею 28 не прийнято жодного рішення, або згідно зі статтею 28 не постановлено жодного рішення по суті, палата приймає рішення щодо прийнятності та суті індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34. Рішення щодо прийнятності може бути прийняте окремо.

2. Палата приймає рішення щодо прийнятності та суті міждержавних заяв, поданих згідно зі статтею 33. Рішення щодо прийнятності приймається окремо, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

(стаття 29 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 30. Відмова від розгляду справи на користь Великої палати

Якщо справа, яку розглядає палата, порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше, палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього.

Стаття 31. Повноваження Великої палати

Велика палата:

a) приймає рішення щодо заяв, поданих згідно зі статтею 33 чи статтею 34, якщо палата відмовляється від розгляду справи згідно зі статтею 30 або якщо справу було передано їй на розгляд згідно зі статтею 43;

b) приймає рішення з питань, поданих Суду Комітетом Міністрів згідно з пунктом 4 статті 46; та

c) розглядає запити про надання консультативних висновків, подані згідно зі статтею 47.

(стаття 31 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 32. Юрисдикція Суду

1. Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34, 46 і 47.

2. У випадку виникнення спору щодо юрисдикції Суду спір вирішує сам Суд.

(стаття 32 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 33. Міждержавні справи

Будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною.

Стаття 34. Індивідуальні заяви

Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

Стаття 35. Умови прийнятності

1. Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.

2. Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі статтею 34, якщо вона:

a) є анонімною; або

b) за своєю суттю є ідентичною до заяви, що вже була розглянута Судом чи була подана на розгляд до іншого міжнародного органу розслідування чи врегулювання, і якщо вона не містить нових фактів у справі.

3. Суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо він вважає:

a) що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви;

або

b) що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином.

4. Суд відхиляє будь-яку заяву, яку він вважає неприйнятною згідно з цією статтею. Він може зробити це на будь-якій стадії провадження у справі.

(стаття 35 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 36. Участь третьої сторони

1. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях.

2. В інтересах належного здійснення правосуддя Голова Суду може запропонувати будь-якій Високій Договірній Стороні, яка не є стороною в судовому розгляді, чи будь-якій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або взяти участь у слуханнях.

3. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Комісар Ради Європи з прав людини має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях.

(стаття 36 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 37. Вилучення заяв з реєстру справ

1. Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення про вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави дійти висновку:

a) що заявник не має наміру далі підтримувати свою заяву; або

b) що спір уже вирішено; або

c) що на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.

Проте Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї.

2. Суд може прийняти рішення про поновлення заяви в реєстрі справ, якщо він вважає, що це виправдано обставинами.

Стаття 38. Розгляд справи

Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови.

(стаття 38 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 39. Досягнення дружнього врегулювання

1. На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе у розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї.

2. Процедура, що здійснюється відповідно до пункту 1, є конфіденційною.

3. У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, прийнявши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення.

4. Це рішення передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні.

(стаття 39 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 40. Слухання у відкритому засіданні та доступ до документів

1. Слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

2. Доступ до документів, переданих до канцелярії, є відкритим, якщо Голова Суду не вирішить інакше.

Стаття 41. Справедлива сатисфакція

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.

Стаття 42. Рішення палат

Рішення палат стають остаточними відповідно до пункту 2 статті 44.

Стаття 43. Передання справи на розгляд Великої палати

1. Упродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою будь-яка сторона у справі може, у виняткових випадках, звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати.

2. Колегія у складі п'яти суддів Великої палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення.

3. Якщо колегія приймає клопотання, Велика палата вирішує справу шляхом постановлення рішення.

Стаття 44. Остаточні рішення у справі

1. Рішення Великої палати є остаточним.

2. Рішення палати стає остаточним:

a) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; або

b) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; або

c) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43.

3. Остаточне рішення опубліковується.

Стаття 45. Умотивованість рішень у справі та ухвал

1. Рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані.

2. Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

Стаття 46. Обов'язкова сила рішень та їх виконання

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

3. Якщо Комітет Міністрів вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою тлумачення рішення, він може звернутися до Суду з метою надання відповідного роз'яснення. Рішення про звернення ухвалюється більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

4. Якщо Комітет Міністрів вважає, що Висока Договірна Сторона відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, він може, після формального повідомлення цієї Сторони і шляхом ухвалення рішення більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті, звернутися до Суду з питанням про додержання цією Стороною свого зобов'язання згідно з пунктом 1.

5. Якщо Суд встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких необхідно вжити. Якщо Суд не встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів, який приймає рішення про закриття розгляду справи.

(стаття 46 у редакції Протоколу № 14 від 13.05.2004 р.)

Стаття 47. Консультативні висновки

1. Суд може, на запит Комітету Міністрів, надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї.

2. Такі висновки не поширюються на питання, що стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та протоколах до неї, чи на будь-які інші питання, які Суд або Комітет Міністрів може розглядати внаслідок будь-якого провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції.

3. Рішення Комітету Міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду ухвалюються більшістю голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

Стаття 48. Консультативна компетенція Суду

Суд вирішує, чи належить запит Комітету Міністрів щодо надання консультативного висновку до його компетенції, визначеної в статті 47.

Стаття 49. Умотивованість консультативних висновків

1. Консультативні висновки Суду мають бути вмотивовані.

2. Якщо консультативний висновок повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

3. Консультативні висновки Суду передаються Комітетові Міністрів.

Стаття 50. Витрати на забезпечення діяльності Суду

Витрати на забезпечення діяльності Суду покладено на Раду Європи.

Стаття 51. Привілеї та імунітети суддів

Судді під час виконання своїх обов'язків користуються привілеями та імунітетами, передбаченими у статті 40 Статуту Ради Європи та угодах, укладених згідно з цією статтею Статуту.

Розділ ІІІ
Інші положення

Стаття 52. Запити Генерального секретаря

На запит Генерального секретаря Ради Європи будь-яка Висока Договірна Сторона надає роз'яснення стосовно того, яким чином її національне право забезпечує ефективне виконання будь-якого з положень цієї Конвенції.

Стаття 53. Гарантія визнаних прав людини

Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи уневажнює будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є.

Стаття 54. Повноваження Комітету Міністрів

Ніщо в цій Конвенції не стоїть на перешкоді повноваженням Комітету Міністрів, наданим йому Статутом Ради Європи.

Стаття 55. Відмова від інших засобів урегулювання спорів

Високі Договірні Сторони погоджуються, що без спеціальної домовленості вони не користуватимуться існуючими між ними чинними договорами, конвенціями або деклараціями для вирішення - шляхом звернення - спору, який виникає внаслідок тлумачення або застосування цієї Конвенції, засобами врегулювання спорів, не передбаченими цією Конвенцією.

Стаття 56. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава може при ратифікації чи будь-коли після цього заявити шляхом повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи про те, що дія цієї Конвенції поширюється, з урахуванням пункту 4 цієї статті, на всі чи деякі з територій, за міжнародні відносини яких вона є відповідальною.

2. Дія Конвенції поширюється на територію або території, визначені в повідомленні, з тридцятого дня після отримання цього повідомлення Генеральним секретарем Ради Європи.

3. Однак положення цієї Конвенції застосовуються до таких територій з належним урахуванням місцевих вимог.

4. Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 цієї статті, може будь-коли після цього оголосити від імені однієї або кількох

територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції.

Стаття 57. Застереження

1. Будь-яка держава може при підписанні цієї Конвенції або депонуванні своєї ратифікаційної грамоти зробити застереження стосовно будь-якого окремого положення Конвенції з огляду на те, що будь-який чинний на той час на її території закон не відповідає цьому положенню. Застереження загального характеру згідно із цією статтею не дозволяються.

2. Будь-яке застереження, зроблене згідно із цією статтею, має містити стислий виклад відповідного закону.

Стаття 58. Денонсація

1. Висока Договірна Сторона може денонсувати цю Конвенцію тільки зі спливом п'ятирічного строку від дати, коли вона стала її стороною, і через шість місяців після подання відповідного повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи, який інформує про це інші Високі Договірні Сторони.

2. Така денонсація не звільняє заінтересовану Високу Договірну Сторону від її зобов'язань за цією Конвенцією стосовно будь-якого діяння, яке могло бути порушенням таких зобов'язань і могло бути здійснене нею до дати, від якої денонсація набирає чинності.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, яка перестає бути членом Ради Європи, перестає бути і стороною цієї Конвенції на тих самих умовах.

4. Відповідно до положень попередніх пунктів, Конвенція може бути денонсована стосовно будь-якої території, на яку поширювалася її дія згідно із заявою, зробленою на підставі статті 56.

Стаття 59. Підписання і ратифікація

1. Ця Конвенція відкрита для підписання членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти передаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.

2. До цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз.

3. Ця Конвенція набирає чинності після депонування десяти ратифікаційних грамот.

4. Стосовно будь-якого підписанта цієї Конвенції, що ратифікуватиме її після набрання нею чинності, Конвенція набирає чинності з дня депонування його ратифікаційної грамоти.

5. Генеральний секретар Ради Європи повідомляє всіх членів Ради Європи про набрання Конвенцією чинності, про Високі Договірні Сторони, які ратифікували її, та про подальше депонування ратифікаційних грамот.

Учинено в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами, обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар надсилає засвідчені копії цієї Конвенції кожному підписантові.

(стаття 59 зі змінами, внесеними згідно з Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.)

Рекомендація Парламентської Асамблеї 1402 (1999)
Контроль служб внутрішньої безпеки в державах-членах Ради Європи

(прийнятий Асамблеєю 26 квітня 1999 року (9-е засідання)

Неофіційний переклад

1. Асамблея визнає, що внутрішні служби безпеки надають важливу послугу демократичним суспільствам у захисті національної безпеки та вільному порядку демократичної держави.

2. Однак Асамблея стурбована тим, що внутрішні служби безпеки країн-членів часто ставлять інтереси національної безпеки їхньої країни вище поваги до прав людини. Окрім того, внутрішні служби безпеки часто недостатньо контролюються, отже, у разі не передбачення законодавчих та конституційних гарантій – існує високий ризик зловживання владою та порушення прав людини,

3. Асамблея вважає цю ситуацію потенційно небезпечною. Хоча внутрішні служби безпеки повинні бути наділені повноваженнями виконувати свою законну мету - захист національної безпеки та вільного порядку демократичної держави від явних та сучасних небезпек, їм не слід порушувати основні права та свободи.

4. Натомість слід забезпечити ретельний баланс між правом демократичного суспільства на національну безпеку та правами людини. Деякі права людини (наприклад, право на захист від катувань чи нелюдського поводження) є абсолютними, і ніколи не повинні втручатися державні органи влади, в тому числі внутрішні служби безпеки. В інших випадках, однак, яке право повинно мати пріоритет - індивідуальне право людини чи право демократичного суспільства на національну безпеку - доведеться встановлювати з використанням принципів пропорційності та законності, встановлених Європейською конвенцією про права людини.

5. Ризик зловживання повноваженнями служб внутрішньої безпеки, а отже, ризик серйозних порушень прав людини, підвищується, коли внутрішні служби безпеки організовуються певним чином, коли вони володіють певними повноваженнями, такими як методи профілактики та примусового застосування, що передбачають насильницькі засоби (наприклад, порушення прав на приватну власність, кримінальне переслідування, арешт та тримання під вартою), коли вони недостатньо контролюються (з боку виконавчої, законодавчої та судової влади), а також коли їх занадто багато.

6. Асамблея, таким чином, пропонує внутрішнім службам безпеки не дозволяти вести кримінальне переслідування, заарештовувати чи затримувати людей, а також не слід брати участь у боротьбі з організованою злочинністю, за винятком дуже специфічних випадків, коли організована злочинність становить явну небезпеку для вільного порядку демократичної

держави. Будь-яке втручання в оперативну діяльність служб внутрішньої безпеки у здійсненні прав людини та основних свобод, захищених Європейською конвенцією про права людини, повинно бути дозволено законом, а краще - суддею, перш ніж проводити оперативну діяльність. Ефективний демократичний контроль над внутрішніми службами безпеки, як апріорі, так і пост фактум, усіма трьома гілками влади, особливо важливий у цьому плані.

7. Асамблея вважає необхідним, щоб кожна країна самостійно та ефективно забезпечувала власні внутрішні вимоги безпеки, гарантуючи при цьому відповідні шляхи контролю згідно єдиного демократичного стандарту. Цей загальний стандарт повинен гарантувати, що внутрішні служби безпеки діють лише в національних інтересах, висловлюючи повагу до основних свобод, і не можуть використовуватися як засіб пригнічення чи неправомірного тиску.

8. Таким чином, Асамблея рекомендує Комітету міністрів розробити рамкову конвенцію про службу внутрішньої безпеки, яка містить ключові принципи-рекомендації, які є невід'ємною частиною цієї рекомендації.

Ключові принципи-рекомендації

A. Стосовно організації служб внутрішньої безпеки

1. Усі внутрішні служби безпеки повинні бути організовані і повинні діяти на законодавчих засадах, тобто на основі національних законів, які пройшли через природній законотворчий процес у парламенті, і які є повністю публічними.

2. Єдиним завданням служб внутрішньої безпеки має бути захист національної безпеки. Захист національної безпеки визначається як боротьба з чіткими та істотними небезпеками для демократичного порядку держави та її суспільства. Економічні цілі або боротьба з організованою злочинністю самі по собі не повинні поширюватися на внутрішні служби безпеки. Вони повинні мати справу з економічними цілями або організованою злочинністю лише тоді, коли вони представляють явну та істотну небезпеку для національної безпеки.

3. Виконавчому органу не можна дозволяти поширювати свої цілі на роботу внутрішніх служб безпеки. Ці цілі, натомість, повинні визначатися законом, тлумачитись судовими органами (а не урядами,які постійно змінюються) у випадку наявності суперечливих тлумачень. Служби внутрішньої безпеки не повинні використовуватися як політичний інструмент для утисків політичних партій, національних меншин, релігійних груп чи інших певних груп населення.

4. Не бажано організовувати служби внутрішньої безпеки у рамках військової структури. Окрім того, цивільні служби безпеки не повинні організовуватися у рамках військової чи напіввійськової структури.

5. Держави-члени не повинні вдаватися до недержавних джерел фінансування для підтримки своїх служб внутрішньої безпеки, їх фінансування здійснюється виключно з державного бюджету. Бюджети, подані на розгляд парламенту, повинні бути детальними та чіткими.

B. Стосовно оперативної діяльності служб внутрішньої безпеки

1. Служби внутрішньої безпеки повинні дотримуватися Європейської конвенції про права людини.

2. Будь-яке втручання в оперативну діяльність служб внутрішньої безпеки до Європейської конвенції з прав людини має бути дозволено законом. Телефонне прослуховування, механічний або технічний, слуховий та візуальний нагляд та інші оперативні заходи, що несуть високий ризик втручання в права людини, повинні підлягати спеціальним апріорним дозволам судових органів. Законодавство, як правило, повинно встановлювати параметри, які повинні враховуватися суддями чи магістратами, які повинні бути доступні для попередніх дозволів двадцять чотири години на день, щоб запит на отримання дозволу можна було обробити протягом декількох годин (максимум), перш ніж вони дозволять такі оперативні заходи, як домашні обшуки. Ці параметри повинні включати як мінімальні вимоги до їх проведення:

а. є ймовірна причина переконання, що фізична особа чинить, чинила чи має намтр скоїти злочин;

б. є ймовірний привід вважати, що конкретні повідомлення чи конкретні докази щодо цього злочину будуть отримані за допомогою запропонованого перехоплення або домашніх обшуків, або що (у випадку арешту) злочин таким чином можна запобігти;

с. Здійснювались звичайні процедури розслідування, але вони не були результативними, ефективними або були занадто небезпечними. Дозвіл на здійснення такого виду оперативної діяльності повинен бути обмеженим у часі (максимум на три місяці). Після того, як спостереження або прослуховування закінчилося, зацікавлену особу слід поінформувати про вжиті заходи.

3. Служби внутрішньої безпеки не повинні бути уповноважені виконувати такі правоохоронні завдання, як кримінальне переслідування, арешти чи затримання. Через високий ризик зловживання цими повноваженнями та з метою уникнути дублювання традиційних функцій поліції, такі повноваження повинні бути виключними для інших правоохоронних органів.

С. Стосовно ефективного демократичного контролю за службами внутрішньої безпеки

1. Виконавчі органи повинні здійснювати постфактичний контроль за діяльністю служб внутрішньої безпеки, наприклад, зобов'язуючи служб внутрішньої безпеки розробляти та подавати щорічні детальні звіти про свою діяльність. На одного міністра слід покласти політичну відповідальність за контроль та нагляд за внутрішніми службами безпеки, а його кабі-

нет повинен мати повний доступ для того, щоб зробити можливим ефективний щоденний контроль. Міністр повинен щорічно звітувати перед парламентом про діяльність служб внутрішньої безпеки.

2. Законодавчий орган повинен прийняти чіткі та адекватні закони, що встановлюють службу внутрішньої безпеки на законних підставах, регулюючи, який вид оперативної діяльності, що має високий ризик порушення індивідуальних прав, може використовуватися в яких обставинах та забезпечує належні гарантії проти зловживань. Він також повинен суворо контролювати бюджет служб, зокрема, зобов'язуючи ці служби подавати йому щорічні детальні звіти про використання їх бюджету, а також створювати спеціальні відбіркові комітети з контролю.

3. Судова влада повинна бути уповноважена здійснювати апріорі широкий контроль з огляду зворотньої сили законц, включаючи попереднє уповноваження на здійснення певної діяльності з високим потенціалом для порушення прав людини. Основним принципом контролю за зворотньою силою закону має бути те, що особи, які вважають, що їх права порушені діями (або бездіяльністю) органів безпеки, повинні взагалі мати можливість звертатися з позовом до суду чи інших судових органів. Ці суди повинні мати юрисдикцію визначати, чи відповідали скарги на дії, передбачені законодавством. Таким чином, суд повинен мати право визначати, чи не було надмірного цькування особи чи зловживання дискреційними адміністративними повноваженнями в його відношенні.

4. Іншим органам (наприклад, омбудсменам та уповноваженим із захисту даних) слід дозволити здійснювати постфактичний контроль за службами безпеки в кожному конкретному випадку.

5. Фізичним особам слід надати загальне право на доступ до інформації, що збирається та зберігається службою внутрішньої безпеки, за винятком цього права в інтересах національної безпеки, чітко визначених законодавством. Також бажано, щоб усі суперечки, що стосуються права внутрішньої служби безпеки забороняти розголошення інформації, підлягали судовомуперегляду.

Рекомендація Парламентської Асамблеї 1713 (2005)
Демократичний нагляд за сектором безпеки в державах-членах [24]

(прийнято Асамблеєю 23 червня 2005 року (23-е засідання)

Неофіційний переклад

1. Парламентська асамблея зазначає, що останніми роками внаслідок зростання тероризму та рівня злочинності в Європейських суспільствах зростає відчуття потреби у безпеці.

2. Органи та сили, відповідальні за забезпечення нашої безпеки, виконують різноманітні ролі та завдання. На внутрішньому рівні їх робота полягає у забезпеченні правопорядку, захисті безпеки держави, людей та їх власності, охороні демократичних інститутів та процедур, а також у забезпеченні мирного співіснування різних верств суспільства.

3. На зовнішньому рівні, крім своїх національних оборонних зобов'язань, сектор безпеки повинен координуватися через міжнародні двосторонні або багатосторонні рамкові угоди. Сили безпеки можуть брати участь в узгоджених або спільних діях у рамках колективних оборонних домовленостей та/або міжнародних миротворчих місій, спрямованих на запобігання або врегулювання конфліктів, а також брати участь у постконфліктних врегулюваннях.

4. Деякі сучасні загрози безпеці, такі як міжнародна організована злочинність, міжнародний тероризм та розповсюдження зброї, все частіше впливають як на внутрішню, так і на зовнішню безпеку, а тому потребують реагування служб сектору безпеки, бажано, щоб вони були координовані та контролювалися на європейському рівні. Кожне з цих завдань повинно бути відображено в дорученнях та обов'язках різних компонентів системи безпеки країни.

5. Надзвичайно важливо досягти правильного балансу між нашою концепцією свободи та нашою потребою у безпеці. Однак тут виникає питання, наскільки гарантії безпеки в суспільстві можуть спричинити обмеження основних свобод.

6. Урядові заходи повинні бути законними. Відповідно, з'являється потреба у певній формі демократичного контролю, здійснювати який повинен парламент. Судова влада, в свою чергу, відіграє вирішальну роль, оскільки може покарати за будь-яке неправомірне вживання виняткових заходів, які можуть призвести до порушення прав людини. Міжнародні організації продовжують відігравати важливішу роль у розробленні політики та уніфікації правил.

7. Демократичний контроль використовує низку конкретних інструментів, спрямованих на забезпечення політичної підзвітності та прозорості

[24] http://www.assembly.coe.i№t/№w/xml/XRef/Xref-XML2HTML-e№.asp?fileid=17360&la№g=e№

сектору безпеки. Ці інструменти включають у себе конституційні принципи, правові норми та інституційно-технічні положення, а також загальну діяльність, спрямовану на підтримку добрих відносин між різними складовими сектору безпеки, з одного боку, та політичні повноваження (виконавчої, законодавчої та судової влади) та представниками громадянського суспільства (неурядові організації, ЗМІ, політичні партії тощо) з іншого.

8. Рада Європи стурбована певними практиками, прийнятими, зокрема, для боротьби з тероризмом, такими як безстрокове ув'язнення іноземних громадян без пред'явлення чітко сформульованих звинувачень у скоєнні злочину без доступу до незалежного суду, принизливе поводження під час допитів, перехоплення приватних повідомлень без подальшого інформування зацікавлених сторін, про видачу в країни, де можуть застосувати смертну кару чи катування, ув'язнення та образи на ґрунті політичної чи релігійної діяльності, що суперечать Європейській конвенції про права людини (ETS № 5) та протоколам до неї, Європейській конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покарання (ETS № 126) та Рамковому рішенню Ради Європейського Союзу.

9. Потреба в безпеці часто змушує уряди застосовувати виняткові заходи. Такі заходи повинні бути виключно винятковими, оскільки жодна держава не має права нехтувати принципом верховенства права, навіть в екстремальних ситуаціях. У будь-якому випадку повинні бути встановлені законодавством гарантії, що запобігають будь-якому зловживанню винятковими заходами.

10. Парламентська асамблея Ради Європи, усвідомлюючи той факт, що належне функціонування демократії та поваги до прав людини є ключовою проблемою Ради Європи, рекомендує Комітету міністрів підготувати та прийняти настанови для урядів, що встановлюють політичну політику правила, стандарти та практичні підходи, необхідні для застосування принципу демократичного контролю за сектором безпеки в державах-членах, з огляду на такі принципи.

11. Розвідувальні служби

12. Функціонування цих служб повинно базуватися на чіткому та відповідному законодавстві, підконтрольне судам.

13. Кожен парламент повинен мати відповідний функціонуючий комітет. Контроль за «дебітом» та бюджетом спецслужб є обов'язковою попередньою умовою.

14. Умови використання виняткових заходів цими службами повинні бути встановлені законодавством у чіткі обмеження часу.

15. Необхідно уникати політизації спецслужб, оскільки вони повинні мати можливість звітувати перед розробниками політики об'єктивно, неупереджено та професійно. Будь-які обмеження, накладені на громадянські та політичні права співробітників служби безпеки, повинні бути передбачені законом.

16. Комітет міністрів Ради Європи покликаний прийняти європейський кодекс розвідувальної етики (так само, як Європейський кодекс поліцейської етики, який був прийнятий Радою Європи).

17. Тонким балансом між конфіденційністю та підзвітністю можна певною мірою керувати за допомогою принципу відкладеної прозорості, тобто шляхом розсекречення конфіденційного матеріалу через встановлений законом проміжок часу.

18. Нарешті, парламент слід регулярно інформувати про зміни, які можуть вплинути на загальну розвідувальну політику.

19. Поліція

20. У кожній державі повинні бути створені конкретні правові рамки функціонування та нагляду за демократичними поліцейськими силами. Рівень довіри до поліції буде залежати від її професіоналізму та ступеню професійності її діяльності відповідно до демократичних правил та з огляду максимальної поваги до прав людини.

21. Зважаючи на різні повноваження та компетенції, важливо, щоб законодавство розмежовувало служби безпеки та розвідки, з одного боку, та правоохоронні органи з іншого.

22. Поліція повинна залишатися нейтральною і не зазнавати жодного політичного впливу. Для того, щоб забезпечити довіру громадськості поліції та співпрацю з поліцією необхідна прозорість.

23. Поліцейські повинні проходити навчання з питань гуманітарних принципів, конституційних гарантій та стандартів, які формуються на основі етичних кодексів, встановлених міжнародними організаціями, такими як ООН, Рада Європи та Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

24. Законодавство у цій галузі повинно враховувати розвиток сучасних технологій та рівень кіберзлочинності та відповідно регулярно оновлюватися.

25. Дії поліції проти злочину повинні належним чином враховувати принцип пропорційності, особливо під час публічних демонстрацій, коли існує великий ризик втратити контроль над натовпом.

26. Управління кордоном

27. Внаслідок зростання рівня злочинності та тероризму цей сектор повинен бути підданий посиленому демократичному нагляду та посиленому міжнародному співробітництву. У цьому плані потрібно чітке законодавство з метою запобігання корупції, дискримінації та надмірному використанню сили.

28. Принцип вільного переміщення осіб не повинен піддаватися необґрунтованим обмеженням. Однак наші кордони повинні бути захищені від економічної злочинності, торгівлі людьми, торгівлі наркотиками та контрабанди зброї. Якщо державні органи вважають, що існує загроза правопорядку та безпеці, і тому застосовують положення про охорону кордону, такі заходи не слід застосовувати надмірно, або до груп чи осіб, наявність на території держави яких небажана лише з ідеологічних чи політичних причин.

29. Безпека кордону повинна забезпечуватися централізованою ієрархічною системою з чітко визначеними правилами. Умови навчання, праці

та побуту прикордонників повинні бути організовані таким чином, щоб захистити їх від тиску організованої злочинності та корупції.

30. Оборона

31. Національна безпека - головний обов'язок збройних сил. Цю істотну функцію не слід послаблювати шляхом призначення додаткових допоміжних завдань збройним силам, крім виняткових обставин.

32. Зростає важливість міжнародного співробітництва та миротворчих місій за кордоном, і це не повинно спричиняти негативний вплив на роль парламенту в процесі прийняття рішень. Демократична легітимність повинна переважати над конфіденційністю.

33. На європейському рівні важливо уникати будь-якого кроку назад стосовно демократичних досягнень Асамблеї Західноєвропейського Союзу шляхом запровадження системи колективних консультацій між національними парламентами з питань безпеки та оборони.

34. У зв'язку з цим національним парламентам потрібно продовжувати мати міжпарламентський орган, перед яким буде звітувати відповідний європейський орган виконавчої влади, і з яким він проводитиме регулярні інституційні дискусії з усіх аспектів європейської безпеки та оборони.

35. Розміщення військ за кордоном повинно відповідати Статуту Організації Об'єднаних Націй, нормам міжнародного права та міжнародного гуманітарного права. Поведінка військ має підпорядковуватися Міжнародному кримінальному суду в Гаазі.

36. v.Національна безпека та демократія

37. Загалом, при прийнятті рішень щодо політики національної безпеки слід належно враховувати ієрархію цінностей у демократичному суспільстві. Важливо, щоб цей сектор, якому традиційно не вистачає прозорості, контролювався демократичними установами та був підпорядкований демократичним процедурам.

38. Виключні заходи в будь-якій галузі повинні контролюватися парламентами і не повинні серйозно перешкоджати здійсненню основних конституційних прав.

39. Держави-члени повинні забезпечити наявність достатньої кількості жінок у різних секторах безпеки на всіх рівнях, включаючи міністерства оборони та національні делегації в міжнародних органах безпеки.

40. Свобода преси та аудіовізуальних засобів масової інформації повинна зберігатися в законі та на практиці, а обмеження, накладені у випадках абсолютної необхідності, не повинні спричиняти порушення міжнародних принципів основних прав.

41. Законодавство повинно регулювати роботу приватних компаній, які займаються питаннями розвідки та безпеки, а також важливим вбачається запровадження спеціальних систем нагляду, бажано на європейському рівні. Такі норми повинні включати положення про парламентський нагляд, механізми моніторингу, положення про ліцензування та засоби встановлення мінімальних вимог до функціонування цих приватних компаній.

Парламентська Асамблея Ради Європи
Резолюція 1659 (2009)
«Захист прав людини в умовах надзвичайного стану»

1. Парламентська асамблея стурбована випадками невиправданого проголошення надзвичайного стану, які останнім часом мали місце у деяких країнах-членах ради Європи, зокрема в Грузії і Вірменії, та супроводжувалися серйозними порушеннями прав людини.

2. Згідно з тлумаченням Статті 15 Європейської конвенції про права людини (ETS№O. 5), наданим Європейським судом з прав людини, саме держава зобов'язана вживати превентивних заходів з метою захисту інтересів суспільства «під час війни або інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації». надзвичайні заходи, що вживаються, не повинні перевищувати межі абсолютної доцільності в залежності від конкретних обставин і не можуть порушувати інших зобов'язань держави відповідно до норм міжнародного права.

3. За наявності конкретних особливих обставин, що мають відношення, зокрема, до Статті 15 Європейської конвенції про права людини, оголошення надзвичайного стану може бути виправданим законним заходом швидкого реагування на такі загрози. Однак, оскільки проголошення надзвичайного стану пов'язане з обмеженням прав і свобод особистості, такі заходи мають вживатися дуже обережно і тільки у випадку крайньої необхідності. Проголошення надзвичайного стану не повинно використовуватися як привід для незаконного обмеження реалізації фундаментальних прав людини.

4. Обвинувачення у зловживанні державою своїм правом на такі обмеження мають піддаватися оперативному і ретельному розслідуванню, а уряд держави має нести за це повну відповідальність.

5. Парламентська асамблея впевнена, що для посилення внутрішнього нагляду за дотриманням вимог законодавства про надзвичайний стан парламент держави повинен здійснювати дієвий контроль за процесами прийняття рішень у цій сфері.

6. Асамблея зазначає, що проголошення надзвичайного стану без належних підстав або порушення вимог законодавства про надзвичайний стан часто призводять до надмірного використання сили та, зокрема, придушення свободи зібрань і висловлювань.

7. Органи державної влади повинні забезпечити належну підготовку співробітників правоохоронних органів з питань дотримання фундаментальних прав і свобод особистості, які не підлягають обмеженню, зокрема права на життя, свободу від тортур та негуманного ставлення або такого, що принижує людську гідність, права не бути покараним інакше, як в силу закону, а також щодо використання смертельно небезпечних засобів тільки у випадку крайньої необхідності, колі інші засоби не дають бажаного

результату. Силові структури мають бути забезпечені необхідним комплексом засобів несмертельної дії для контролю і розгону натовпів, а їх дії мають перебувати під суворим наглядом з боку органів державної і судової влади (див. ухвалені ООН «Основні принципи використання співробітниками правоохоронних органів сили і вогнепальної зброї» (1990) та ухвалений радою Європи «Європейський кодекс поліцейської етики» (2001)).

8. Асамблея глибоко переконана у тому, що правила залучення до подібних заходів силових структур усіх держав, що входять до складу ради Європи, особливо таких держав, як російська Федерація, які успадкували деякі з цих правил від радянських часів або тільки нещодавно ухвалили відповідне законодавство чи правила, потребують повного і ретельного перегляду з точки зору відповідності вимогам Європейської конвенції про права людини та судової практики Європейського суду з прав людини.

9. Згідно з керівними рекомендаціями з питань свободи мирних зібрань (2007), розробленими Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) при Організації з безпеки і співробітництва в Європі, в умовах надзвичайного стану перевага має надаватися не повній забороні зібрань, а таким заходам, як запровадження обмежень щодо місця, часу та способу проведення зібрань.

10. Що стосується права на свободу висловлювань, асамблея нагадує про необхідність дотримання керівних рекомендацій щодо захисту права на свободу висловлювань та інформації в умовах кризового періоду, ухвалених комітетом міністрів ради Європи у 2007 р., та наголошує, що право на повідомлення фактів і висловлювання думок не повинно розглядатись як таке, що несе у собі загрозу для інтересів національної безпеки, за винятком випадків, чітко передбачених законодавством; будь-які обмеження мають бути такими, які необхідні у демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки, а їх обсяг має відповідати принципу абсолютної доцільності. такі обмеження мають бути визначені якомога чіткіше, а їх обсяг має бути мінімально можливим в залежності від умов конкретної кризової ситуації. Суспільство повинно мати постійний доступ до незалежних засобів масової інформації.

11. Асамблея засуджує будь-які спроби запровадження законодавчих норм щодо організації демонстрацій, реалізація яких неминуче приведе до виникнення напруги в суспільстві у зв'язку із надмірним обмеженням прав на свободу пересування і висловлювань, або створення зайвих перешкод для отримання дозволу на проведення демонстрацій.

12. Асамблея вважає, що, окрім гарантій прав, передбачених у Статті 15 Європейської конвенції про права людини, обов'язково мають бути забезпечені наступні гарантії дотримання прав людини в умовах надзвичайної ситуації:

12.1. Чітко визначені часові обмеження та ефективний парламентський контроль за дотриманням вимог законодавства про надзвичайний стан

(наприклад, через упровадження положення про граничний термін дії режиму надзвичайного стану та можливості подовження цього терміну відповідно до окремого рішення парламенту) з дотриманням прав опозиції щодо участі у відповідних процесах;

12.2. Нагляд з боку судової влади за дотриманням вимог щодо доцільності проголошення надзвичайного стану та здійсненням пов'язаних із цим заходів.

13. Необхідно забезпечити гарантії цілісності судової системи – сфери її повноважень, незалежності і об'єктивності рішень – особливо, коли це стосується права на судовий захист та доступ до ефективних засобів правового захисту.

14. На міжнародному рівні необхідно посилити нагляд з боку Генерального секретаря ради Європи та Верховного комісара з питань прав людини за заходами, що здійснюються в державах, де проголошено надзвичайний стан. держави-члени ради Європи також повинні розглянути можливість розширення існуючого переліку прав, які не підлягають обмеженню, як це відбувається в рамках інших міжнародних механізмів захисту прав людини.

9 квітня 2009 р.

Парламентська Асамблея Ради Європи
РЕКОМЕНДАЦІЯ 1865 (2009)
«Захист прав людини в умовах надзвичайного стану»

1. З урахуванням положень своєї резолюції 1659 (2009) Про захист прав людини в умовах надзвичайного стану, Парламентська асамблея впевнена у тому, що рада Європи повинна посилити контроль за дотриманням вимог, що регулюють доцільність проголошення надзвичайного стану; забезпечити умови для посилення демократичного контролю в цій сфері; забезпечити швидке реагування органів ради Європи та механізмів захисту прав людини на швидкоплинні події на місцях; та суворо засуджувати порушення прав людини, які відбуваються під завісою начебто надзвичайної ситуації.

2. Асамблея пропонує Комітету Міністрів розглянути можливі шляхи для досягнення цієї мети, доручивши відповідним комітетам вивчити питання щодо доцільності:

2.1.Надання Генеральному секретареві, після отримання від держави офіційного повідомлення про використання нею права на відхилення від своїх зобов'язань за Статтею 15 Європейської конвенції про права людини (ETS№o. 5), можливості звернення до відповідної держави з вимогою про надання додаткової інформації під час та після припинення дії режиму надзвичайного стану та подальшої передачі отриманої інформації на розгляд усіх інших держав-членів ради Європи, голови комітету міністрів, голови Європейського суду з прав людини, комісара ради Європи з питань захисту прав людини, а також голів Парламентської асамблеї, конгресу місцевих органів влади і конгресу регіональних органів влади ради Європи;

2.2. Розширення існуючого переліку прав, які не підлягають обмеженням за Статтею 15 Європейської конвенції про права людини, зокрема що стосується прав, обмеження яких не є абсолютно необхідним навіть в умовах надзвичайного стану, як це передбачається положеннями Статті 27 Американської Конвенції про права людини.

Парламентська Асамблея Ради Європи
Захист прав людини в умовах надзвичайного стану (Док. 11858)[25]

Доповідь комітету з правових питань та прав людини

доповідач: пан Хольгер Хайбах (HolgerHaibach), німеччина, фракція Європейської народної партії

Загальні положення

Деякі країни-члени ради Європи, зокрема Грузія і Вірменія, останнім часом вдавалися до проголошення надзвичайного стану, що супроводжувався значними порушеннями прав людини. комітет з правових питань

[25] Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки: актуальні джерела. Видання друге, доопрацьоване і доповнене. – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Київ, 2016. – 272 с., С.155-188

вважає, що така ситуація не може не викликати занепокоєння. Проголошення надзвичайного стану дійсно передбачається Європейською конвенцією про права людини, але «тільки під час війни чи інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації». Обмежувальні заходи, які здійснюються в умовах надзвичайного стану, мають залишатися в рамках дійсно необхідного в залежності від кожної конкретної ситуації і завжди мають відповідати нормам міжнародного права. комітет вважає, що надзвичайні повноваження, які передбачають обмеження прав особистості, мають застосовуватися тільки у крайньому випадку і за виняткових обставин.

Крім того, такі заходи мають застосовуватися з великою обережністю. Головна роль у здійсненні нагляду за заходами, що вживаються в умовах надзвичайного стану, має належати парламенту країни, а судова влада повинна мати можливість приймати рішення щодо їх законності й доцільності. керівники правоохоронних органів повинні мати належний рівень освіти й підготовки з питань законодавства у сфері захисту прав людини та контролю великих скупчень людей за допомогою засобів несмертельної дії. Обмеження на право участі громадян в демонстраціях і маніфестаціях мають бути мінімальними. При цьому необхідно добиватися повного уникнення будь-яких обмежень діяльності засобів масової інформації, тому що повідомлення фактів і висловлювання думок не можуть вважатися такими, що несуть у собі «загрозу інтересам національної безпеки».

З точки зору комітету, надзвичайні повноваження завжди мають бути обмежені у часі, а термін їх дії має визначатися спеціальними рішеннями. і, нарешті, органи ради Європи мають пильно відстежувати всі заходи, що вживаються в рамках надзвичайного стану, на предмет можливих порушень прав людини і добиватися ліквідації цих порушень.

А. Проект резолюції

1. Парламентська асамблея стурбована випадками невиправданого проголошення надзвичайного стану, які останнім часом мали місце у деяких країнах-членах ради Європи, зокрема в Грузії і Вірменії, і супроводжувалися серйозними порушеннями прав людини.

2. Згідно з тлумаченням Статті 15 Європейської конвенції про права людини, наданим Європейським судом з прав людини, саме держава зобов'язана вживати превентивних заходів з метою захисту інтересів суспільства «під час війни або інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації». надзвичайні заходи, що вживаються, не повинні перевищувати межі абсолютної доцільності в залежності від обставин конкретної кризової ситуації і не можуть порушувати інших зобов'язань держави відповідно до норм міжнародного права.

3. За наявності конкретних виняткових обставин проголошення надзвичайного стану може бути виправданим законним заходом швидкого реагування на такі загрози. Однак, оскільки проголошення надзвичайного

стану пов'язане з обмеженням прав і свобод особистості, такі заходи мають вживатися з максимальною обережністю і тільки у випадку крайньої потреби. Проголошення надзвичайного стану не повинно використовуватись як привід для незаконного обмеження реалізації фундаментальних прав людини.

4. Факти зловживання державою своїм правом на такі обмеження мають піддаватись оперативному і ретельному розслідуванню, а уряд держави має нести за це повну відповідальність.

5. Парламентська асамблея впевнена, що для посилення внутрішнього нагляду за дотриманням вимог законодавства про надзвичайний стан парламент держави повинен здійснювати дієвий контроль за процесами прийняття рішень у цій сфері.

6. Асамблея зазначає, що проголошення надзвичайного стану без належних підстав або порушення вимог законодавства про надзвичайний стан часто приводять до надмірного використання сили та, зокрема, придушення свободи зібрань і висловлювань.

7. Органи державної влади повинні забезпечити належну підготовку співробітників правоохоронних органів з питань дотримання фундаментальних прав і свобод особистості, які не підлягають обмеженню, зокрема права на життя, свободу від тортур та негуманного ставлення або такого, що принижує людську гідність, права не бути покараним інакше, як в силу закону, а також щодо використання смертельно небезпечних засобів тільки у випадку крайньої потреби, коли інші засоби не дають бажаного результату. Силові структури мають бути забезпечені необхідним комплексом засобів несмертельної дії для контролю і розгону натовпів, а їх дії мають перебувати під суворим наглядом з боку органів державної і судової влади (див. ухвалені ООн «Основні принципи використання співробітниками правоохоронних органів сили і вогнепальної зброї» (1990) та ухвалений радою Європи «Європейський кодекс поліцейської етики» (2001)).

8. Асамблея глибоко впевнена у тому, що правила залучення до подібних заходів силових структур усіх держав, що входять до складу ради Європи, особливо таких держав, як російська Федерація, які успадкували деякі з цих правил від радянських часів або тільки нещодавно ухвалили відповідне законодавство чи правила, потребують повного і ретельного перегляду з точки зору відповідності вимогам Європейської конвенції про права людини та судової практики Європейського суду з прав людини.

9. Що стосується права на зібрання, обмеження цього права не повинні виходити за рамки, визначені документом про керівні рекомендації з питань свободи мирних зібрань (2007), розроблені Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини при Організації з безпеки і співробітництва в Європі; в умовах надзвичайного стану перевага має надаватися не повній забороні зібрань, а таким заходам, як упровадження обмежень щодо місця, часу та способу проведення зібрань.

10. Що стосується права на свободу висловлювань, асамблея нагадує про необхідність дотримання керівних рекомендацій щодо захисту права на свободу висловлювань та інформації в умовах кризового періоду, ухвалених радою Європи у 2007 р., та наголошує, що право на повідомлення фактів і висловлювання думок не повинно розглядатись як таке, що несе у собі загрозу для інтересів національної безпеки, за винятком випадків, чітко передбачених законодавством; будь-які обмеження мають бути такими, які необхідні у демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки, а їх обсяг має відповідати принципу абсолютної доцільності. такі обмеження мають бути визначені якомога чіткіше, а їх обсяг має бути мінімально можливим в умовах конкретної кризової ситуації. Суспільство повинно мати постійний доступ до незалежних засобів масової інформації.

11. Асамблея засуджує будь-які спроби запровадження законодавчих норм щодо проведення демонстрацій, реалізація яких неминуче приведе до виникнення напруги в суспільстві у зв'язку із надмірним обмеженням прав на свободу пересування і висловлювань, або створення зайвих перешкод для отримання дозволу на проведення демонстрацій.

12. Асамблея вважає, що, окрім гарантій прав, передбачених у Статті 15 Європейської конвенції про права людини, обов'язково мають бути забезпечені наступні гарантії дотримання прав людини в умовах надзвичайної ситуації:

12.1. Чітко визначені часові обмеження та ефективний парламентський контроль за дотриманням вимог законодавства про надзвичайний стан (наприклад, через упровадження положення про граничний термін дії режиму надзвичайного стану та можливості подовження цього терміну відповідно до окремого рішення парламенту) з дотриманням прав опозиції щодо участі у відповідних процесах;

12.2. Нагляд з боку судової влади за дотриманням вимог щодо доцільності проголошення надзвичайного стану та здійсненням пов'язаних із цим заходів.

13. Необхідно забезпечити гарантії цілісності судової системи – сфери її повноважень, незалежності і об'єктивності рішень – особливо, коли це стосується права на судовий захист та доступ до ефективних засобів правового захисту.

14. На міжнародному рівні необхідно посилити нагляд з боку Генерального секретаря ради Європи та Верховного комісара з питань прав людини за заходами, що здійснюються в державах, де проголошено надзвичайний стан. держави-члени ради Європи також повинні розглянути можливість розширення існуючого переліку прав, які не підлягають обмеженню, як це відбувається в рамках інших міжнародних механізмів захисту прав людини.

Б. Проект запропонованих заходів

1. З урахуванням положень своєї резолюції про захист прав людини в умовах надзвичайного стану, ухваленої у 2009 р., Парламентська асамблея впевнена у тому, що рада Європи повинна посилити контроль за дотриманням вимог, що регулюють доцільність проголошення надзвичайного стану; забезпечити умови для посилення демократичного контролю в цій сфері; забезпечити швидке реагування органів ради Європи та механізмів захисту прав людини на швидкоплинні події на місцях; та суворо засуджувати порушення прав людини, які відбуваються під завісою начебто надзвичайної ситуації.

2. Асамблея пропонує комітету міністрів розглянути можливі шляхи для досягнення цієї мети, доручивши відповідним комітетам вивчити питання щодо доцільності:

2.1. надання Генеральному секретареві, після отримання від держави офіційного повідомлення про використання нею права на відхилення від своїх зобов'язань за Статтею 15 Європейської конвенції про права людини, можливості звернення до відповідної держави з вимогою про надання додаткової інформації під час та після припинення дії режиму надзвичайного стану і подальшої передачі отриманої інформації на розгляд усіх інших держав-членів ради Європи, голови комітету міністрів, голови Європейського суду з прав людини, комісара ради Європи з питань захисту прав людини, а також голів Парламентської асамблеї, конгресу місцевих органів влади і конгресу регіональних органів влади;

2.2. розширення існуючого переліку прав, які не підлягають обмеженням відповідно до Статті 15 Європейської конвенції про права людини, зокрема що стосується прав, обмеження яких не є абсолютно необхідним навіть в умовах надзвичайного стану, як це передбачається положеннями Статті 27 американської конвенції про права людини.

В. Пояснювальна записка доповідача пана Хольгера Хайбаха

Зміст

I. Вступ

II. Коли можуть бути виправдані обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану?

i. Законність намірів

ii. Визначення термінів

iii. Обмеження і жорсткі умови

III. наслідки проголошення надзвичайного стану та відповідні норми

i. Використання сили

ii. Обмеження права на зібрання

iii. Обмеження свободи висловлювань

IV. необхідність посилення нагляду за дотриманням вимог щодо реалізації режиму надзвичайного стану

i. Часові обмеження і парламентський нагляд
ii. нагляд з боку судової влади
iii. Посилення контролю з боку міжнародної спільноти і ради Європи
V. Попередження порушень прав людини
VI. Висновки і пропозиції

«Зловживання надзвичайними повноваженнями в умовах кризової ситуації, поєднане з їх успішним використанням, спричиняє звикання органів влади до таких повноважень та значно підвищує вірогідність їх невиправданого використання в майбутньому. Але ще гірше те, що наступні покоління можновладців наслідують ці повноваження як ефективний і зручний для них засіб вирішення проблем, а в умовах надзвичайної ситуації вони навіть не розглядають можливості використання менш жорстких заходів. Крім того, суспільство починає сприймати запровадження надзвичайних заходів як цілком нормальне явище і з часом поступово стає байдужим до порушень прав людини, які є неодмінним атрибутом надзвичайного стану»[26].

I. Вступ

1. Ця доповідь була підготовлена на основі подання групи депутатів на чолі з пані ренатою Вольвенд (Re№ataWohlwe№d) від 5 липня 2005 р., де пропонувалася розробка резолюції (док. 10641), присвяченої питанням захисту прав людини в умовах надзвичайного стану. Після подій, які відбулися 13 травня 2005 року в узбецькому місті Андижан, коли силові структури країни силою розігнали мирну демонстрацію протесту, в результаті чого загинули декілька сотень осіб2 пані рената Вольвенд та її колеги звернули увагу на те, що такі репресивні дії порушують вимоги Європейської конвенції про права людини (далі – конвенція або ЄкПл) та зобов'язання узбекистану як країни-члена ради Європи. крім того, вони нагадали, що Стаття 15 конвенції передбачає можливість обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану, але «при цьому необхідно досягти оптимального балансу між небезпекою, що загрожує державі, та правами особистості, гарантованими ЄКПЛ». у поданні також наголошувалося на необхідності розробки чітких правил поведінки силових структур у кризових ситуаціях, перш за все з точки зору дотримання прав людини та принципів верховенства права.

2. Про необхідність таких заходів свідчать і події, що сталися не так давно в Єревані (Вірменія) і тбілісі (Грузія). Першого березня 2008 року, через десять днів після початку мирних протестів, пов'язаних із результатами президентських виборів у Вірменії (які відбулися 19 лютого 2008 року),3 підрозділи поліції здійснили спробу ліквідації розташованих на вулицях міста наметів учасників протесту. Це привело до жорсткого протистояння

[26] Майкл О'Бойл, «Надзвичайні ситуації та захист прав людини: Зразок положення про відхилення для закону Північної Ірландії «Білль про права» (MichaelO'Boyle, Emerge№cySituatio№ sa№dtheProtectio№ofHuma№Rights: AModelDerogatio№Provisio№fors№orthIrela№dBillofRights), №orther№Irela№dLegalQuarterly, 28:2 (1977) с. 164.

між учасниками акції протесту і представниками правоохоронних органів, а діючий на той час президент роберт кочарян у той же день проголосив у країні надзвичайний стан.1 За схожим сценарієм відбувалися події й у столиці Грузії тбілісі. Сьомого листопада 2007 року, тобто на п'ятий день акції протесту на вимогу відставки діючого президента, Михаїл Саакашвілі проголосив у країні надзвичайний стан терміном на 15 діб (який був скасований вже через 8 діб), упродовж якого була запроваджена заборона зібрань та діяльності недержавних ЗМі.[27]

3. В обох випадках ймовірно мали місце порушення конвенції, у тому числі фундаментальних прав людини, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин. Це положення: Статті 3 щодо заборони тортур (не підлягає обмеженню; за деякими повідомленнями, поведінку представників правоохоронних органів щодо учасників протестів можна охарактеризувати як брутальну, негуманну та таку, що принижує людську гідність), Статті 2 щодо гарантій права на життя (не підлягає обмеженню; мали місце випадки загибелі учасників протестів), Статті 5 щодо права на свободу і безпеку (затримання учасників акцій протесту відбувалися з порушенням вимог законодавства), Статті 10 щодо права на свободу висловлювань (запровадження надмірно жорстких заходів цензури) та Статті 11 щодо права на свободу зібрань і об'єднань (маються на увазі обмеження свободи зібрань, які були запроваджені пізніше).[28]

4. У цій доповіді міститься загальний огляд тем, питань і пропозицій, пов'язаних із захистом прав людини в умовах надзвичайного стану. З метою підготовки цієї доповіді 9 вересня 2008 року комітет організував експертні слухання за участю пані Фіноли Фленаган (Fi№olaFla№aga№, член Європейської комісії за демократію шляхом права (також відомої як Венеціанська комісія) та голова Офісу Генерального прокурора ірландії); пані кірстен Млацак (Kirste№Mlacak, голова департаменту прав людини Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини (ODIHR) при ОБСЄ, Варшава); пані ані Циціної (співробітник Програми Європи Міжнародної групи з попередження криз, Брюссель) та пана аветіка ішханяна (голова Гельсінського комітету Вірменії).

II. Коли можуть бути виправдані обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану?

і. Законність намірів

5. Як визнав комітет міністрів, «Держави зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення фундаментальних прав кожного, хто пере-

[27] Див. доповідь ОБСЄ/БДІПЛ, «Попередні висновки про події в Андижані, Узбекистан, 13.05.2005» (Prelimi№aryFi№di№gso№theEve№tsi№A№dija№, Uzbekista№), 20.06.2005.

[28] Див. HRWPR, «Вірменія: Скасуйте заборону на мирні акції протесту. 27.03.2008. Поліція затримує та допитує демонстрантів, що брали участь в народних гуляннях у складі груп пішоходів, які розмовляли один з одним, читали чи грали в ігри» («Arme№ia: LiftBa№o№PeacefulProtest», Pol icehavebee№detai№i№ga№di№terrogati№gdemo№stratorsparticipati№gi№ «publicwalks» – co№sisti№ gofgroupsofpedestria№schatti№g, readi№g, a№dplayi№ggames).

буває під їх юрисдикцією, на захист від терористичних актів і особливо права на життя»[29]. Крім того, Європейський суд з прав людини (далі – Суд) вважає, що захист права на життя «за певних чітко визначених обставин може передбачати позитивний обов'язок органів державної влади щодо застосування оперативно-профілактичних заходів для забезпечення захисту особи, життя якої опинилося під загрозою у зв'язку із кримінальними діями іншої особи»[30]. Це означає, що права тих, хто має кримінальні наміри, можуть піддаватися законному обмеженню в інтересах суспільства в цілому[31]. За наявності конкретних особливих обставин, проголошення надзвичайного стану може бути виправданим законним заходом швидкого реагування на такі загрози. Однак в силу самої своєї природи це означає й обмеження прав і свобод усіх людей, незалежно від того, чи є вони злочинцями чи ні.

6. Необхідно досягти оптимального балансу між інтересами громадського правопорядку і реалізацією фундаментальних прав та свобод особистості, і цей баланс неможливо визначити за допомогою будь-яких математичних розрахунків[32]. При здійсненні оцінки доцільності будь-яких заходів під час надзвичайного стану вирішальне значення мають конкретний контекст та часові показники. тобто те, що виглядає як неприйнятне в одній ситуації, може виявитися цілком виправданим в іншій, на перший погляд схожій, ситуації. Однак, один із базових принципів міжнародного права (juscoge№s) говорить, що «сутність відповідного права чи свободи завжди має залишатися незмінною»[33]. тому законодавство з питань надзвичайного стану повинно захищати принципи верховенства права, а не порушувати їх.

ii. Визначення термінів

7. Оскільки види та обсяги обмежувальних заходів залежать від конкретних обставин, необхідно дати чіткі визначення усіх елементів, які складають контекст надзвичайної ситуації. Суд визначає «*надзвичайну ситуацію» як «виняткову ситуацію, пов'язану із кризою або надзвичайними подіями, які мають негативні наслідки для населення всієї країни та становлять загрозу для нормальної життєдіяльності суспільства, яке є скла-*

[29] Стаття 1 Керівних рекомендацій з питань прав людини та боротьби з тероризмом (Guideli №eso№Huma№Rightsa№dtheFightagai№stTerrorism), ухвалених Комітетом міністрів Ради Європи на 804-му засіданні 11 липня 2002 р.

[30] Осман проти Сполученого Королівства (Osma№v. U№itedKi№gdom), постанова Великої палати Європейського суду, додаток №o. 23452/94 (28.10.1998), § 115.

[31] Див. Статтю 17 ЄКПЛ: «Ніщо у цій Конвенції не може тлумачитися як те, що означає, що будь-яка держава, будь-яка група осіб чи будь-яка особа мають право займатися будь-якою діяльністю чи здійснювати будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав і свобод, визнаних у цій Конвенції, або на обмеження цих прав і свобод у більшій мірі, ніж передбачено цією Конвенцією».

[32] Див., наприклад, «Тайрер (Tyrer) проти Сполученого Королівства», додаток №o. 5856/72 (постанова від 25.04.1978), § 31.

[33] Європейська комісія за демократію шляхом права (Венеціанська комісія), Висновок щодо захисту прав людини в умовах надзвичайного стану, Висновок №o. 359/2005, ухвалений на 66-му пленарному засіданні, 17-18.03.2006, § 8 [CDL-AD(2006)015].

довою відповідної держави»[34]. Держава не може вдаватися до проголошення надзвичайного стану з метою ліквідації загрози інтересам законності і правопорядку, яка має тільки локальний або відносно ізольований характер, або проголошувати надзвичайний стан як привід для впровадження незрозумілих чи необґрунтованих обмежень[35].

8. Справа Лолесса (Lawless) дає нам приклад тримірного підходу до визначення та оцінки таких ситуацій: *«Уряд будь-якої з Високих Договірних Сторін, у випадку війни або надзвичайної ситуації, яка загрожує життю нації, має право на відхилення від своїх зобов'язань згідно з цією Конвенцією… за умови, якщо необхідність відповідних заходів буде жорстко обумовлена обставинами конкретної ситуації і якщо такі заходи не будуть вживатися з порушенням інших зобов'язань держави відповідно до норм міжнародного права. …Здійснення оцінок про дотримання державою вимог Статті 15 щодо реалізації виняткового права на застосування обмежувальних заходів в рамках цієї справи є компетенцією Суду»*[36].

9. Колишній склад Європейського суду з прав людини додав деякі елементи до визначення надзвичайного стану: (1) загроза вже існує або її неможливо уникнути; (2) її наслідки будуть відчутними для населення всієї країни; (3) існує загроза для продовження нормальної життєдіяльності суспільства; (4) криза або небезпека мають винятковий характер у тому сенсі, що звичайні заходи чи обмеження, передбачені конвенцією для захисту інтересів безпеки і здоров'я суспільства та громадського порядку, є явно недостатніми[37].

10. Іншими словами, незалежно від оцінки обставин конкретної надзвичайної ситуації, головними питаннями мають бути: (1) Чи є проголошення надзвичайного стану дійсно обґрунтованим? (2) Чи є заходи, що вживаються, дійсно необхідними і чи відповідають вони рівню існуючої загрози? (3) Чи не порушуються при цьому інші зобов'язання держави згідно з нормами міжнародного права? (зокрема, Статті 4 Міжнародної конвенції про громадянські і політичні права, в якій міститься окремий перелік прав, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин (цей перелік дещо відрізняється від переліку таких прав, визначених ЄКПЛ))[38].Від відповідей на

[34] Лолесс проти Ірландії (Lawless v. Irela№d), додаток № 332/57, постанова від 01.07.1961, § 28 («The Law»)

[35] Документ ООН E/C№.4/1984/4 додаток, ухвалені в Сіракузах Основні правила обмежень та відхилень від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1984), http://hei. u№ige.ch/~clapham/hrdoc/docs/siracusa.html.

[36] Справа Лолесса (Lawless), § 22 («The Law»).

[37] Данія та інші проти Греції («The Greek Case»), Висновок Комісії, додатки №о. 3321/67, 3322/67, 3323/67 та 3344/67 (05.11.1969), § 53; див. також: Європейська комісія за демократію шляхом права (Венеціанська комісія), Висновок щодо захисту прав людини в умовах надзвичайного стану, Висновок № 359/2005, ухвалений на 66-му пленарному засіданні, 17-18.03.2006, § 10 [CDL-AD(2006)015].

[38] Також див. Бранніган і Макбрайт проти Сполученого Королівства (Bra№№iga№ a№d McBride v. UK), постанова Великої палати Європейського суду, додатки № 14553/89 та 14554/89 (25.05.1993), § 72. Стаття 4(2) МПГПП говорить, що «Це положення забороняє будь-які відхилення від статей 6, 7, 8 (§§ I та 2), 11, 15, 16 та 18». Це гарантує наступні права: Стаття 6 – пра-

кожне з цих запитань залежатимуть і важливі обмеження та вимоги до дій уряду в умовах надзвичайного стану.

iii. Обмеження і жорсткі умови

11. Будь-яка дискусія з питань надзвичайного стану має починатися з розуміння того, що в умовах кризової ситуації Стаття 15 ЄКПЛ звільняє держав-учасниць конвенції від їх зобов'язань згідно з окремими статтями та визначає головні вимоги щодо тимчасового характеру обмежувальних заходів і наявності неминучої загрози, яка б виправдовувала проголошення надзвичайного стану. Стаття говорить, що:

«1. У воєнний час або в умовах надзвичайного стану іншого характеру, який загрожує життю нації, будь-яка із Високих Договірних Сторін може вживати заходів щодо відхилення від своїх зобов'язань згідно з цією Конвенцією тільки у тій мірі, в якій це обумовлено обставинами конкретної надзвичайної ситуації, за умови, якщо такі заходи не порушують інших зобов'язань держави відповідно до норм міжнародного права.

2. Це положення не може слугувати підставою для будь-якого відхилення від вимог Статті 2, за винятком випадків загибелі людей у результаті правомірних військових дій, або від вимог Статті 3, пункту 1 Статті 4 та Статті 7.

3. Будь-яка із Високих Договірних Сторін, яка реалізує своє право на відхилення, постійно інформує Генерального секретаря Ради Європи про всі заходи, які здійснюються, та надає обґрунтування необхідності цих заходів. Вона також інформує Генерального секретаря Ради Європи про припинення терміну дії цих заходів та повне відновлення дії положень цієї Конвенції».

12. Надзвичайний стан, обставини якого вимагають відхилення від деяких з положень конвенції, вважається офіційно проголошеним, якщо: (1) повідомлення про запровадження надзвичайного стану офіційно оголошується в масштабах всієї країни; (2) Генеральний секретар ради Європи отримує офіційне повідомлення про використання державою свого права на відхилення від положень конвенції, де міститься інформація про заходи, що здійснюються. Однак, у зв'язку з цим необхідно брати до уваги застереження судді Європейського суду з прав людини леха Гарлицького (LechGarlicki) про те, що «*не існує ніякої потреби у проголошенні в державі надзвичайного стану або використанні права на відхилення від зобов'язань держави за Статтею 15, коли мова йде про здійснення виправданих заходів*

во на життя, Стаття 7 – заборона тортур, Стаття 8 – заборона рабства, Стаття 11 – свобода від ув'язнення згідно з договірними зобов'язаннями, Стаття 15 – свобода від суду по справах про злочини, які під час їх здійснення такими не вважалися, Стаття 16 – визнання правосуб'єктності, Стаття 18 – свобода думки, совісті і релігії. Також цікаво відзначити, що Стаття 27 Американської конвенції про права людини («Призупинення гарантій») забороняє в умовах надзвичайного стану призупинення дії наступних статей: Стаття 3 (право правосуб'єктності), Стаття 4 (право на життя), Стаття 5 (право на гуманне ставлення), Стаття 6 (свобода від рабства), Стаття 9 (свобода від зворотної сили закону), Стаття 12 (свобода совісті і релігії), Стаття 17 (права сім'ї), Стаття 18 (право на ім'я), Стаття 19 (права дитини), Стаття 20 (право на громадянство) та Стаття 23 (право на участь в державному управлінні), а також юридичних гарантій, необхідних для захисту вищезазначених прав.

для захисту інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку та інших важливих суспільних інтересів»[39]. Повне і постійне дотримання положень конвенції відповідає інтересам захисту прав людини в Європі. Отже «*поки ці заходи залишаються законними, поки вони обумовлюються необхідністю захисту важливих суспільних інтересів і є необхідними у демократичному суспільстві, Суд може бути готовий визнати їх такими, що відповідають стандартам, визначеним Конвенцією»*[40].

13. Що стосується терміну дії режиму надзвичайного стану, конкретної судової практики з цього питання поки що не існує. але спеціалісти зазначають, що «*якщо рівень загрози на окремих етапах змінюється у той чи інший бік, відповідно мають змінюватися й заходи, що вживаються на кожному з цих етапів»*[41]. Крім того, у своєму рішенні по справі «Бекер (Becker) проти Бельгії» комісія зазначала, що «*діяльність, яка здійснюється в межах заходів, обумовлених тільки обставинами надзвичайної ситуації, не може продовжуватися після закінчення відповідної надзвичайної ситуації»*[42]. Безумовно, дія Статті 15 також підпадає під процедурні обмеження, пов'язані з інформуванням Генерального секретаря ради Європи про розвиток подій в рамках конкретної надзвичайної ситуації. але ефективність таких обмежень може бути досить невисокою, оскільки, на відміну від Міжнародного пакту про громадянські і політичні права чи американської конвенції про права людини, вони не передбачають часових обмежень та параметрів такого інформування.

14. Що стосується конкретних аргументів, загалом треба зазначити, що Суд приділяє достатньо багато уваги питанню оцінки доцільності проголошення надзвичайного стану. так, Суд вважає, що «*оскільки органи влади конкретної держави мають постійне і пряме відношення до забезпечення нагальних потреб країни, вони краще, ніж Міжнародний суд, бачать ситуацію і можуть дати відповіді на питання про наявність ознак надзвичайної ситуації, а також про характер та масштаб обмежувальних заходів, необхідних для її уникнення. У цьому питанні Стаття 15 надає органам державної влади велику свободу розсуду»*[43]. такий висновок говорить про те, що Суд намагається знайти оптимальний баланс між рівнем гнучкості обмежень, що запроваджуються органами державної влади окремої країни, та необхідністю розробки якомога конкретнішого визначення надзвичайного стану, про що вже йшлося вище (див. пункт 7).

---

[39] Лех Гарлицький, «Європейський суд з прав людини та надзвичайний стан в державі» в «Конституційність в умовах надзвичайного стану» (Lech Garlicki, «The Europea№ Court of Huma№ Rights a№d №atio№al Emerge№cies» i№ «Co№stitutio№alism i№ Times of Emerge№cy»), Міжнародна асоціація конституційного права, 2007, с. 321.

[40] Там само.

[41] Алі Мохтар, «Дотримання прав людини проти відхилення від них: Стаття 15 Європейської конвенції про права людини» (Aly Mokhtar, «Huma№ Rights Obligatio№s v. Derogatio№s: Article 15 of the Europea№ Co№ve№tio№ o№ Huma№ Rights»), I№ter№atio№al Jour№al of Huma№ Rights, 8: 1 (Весна 2004) с.71.

[42] Там само, с. 77.

[43] Ірландія проти Сполученого Королівства, додаток № 5310/71, постанова від 18.01.1978, § 207.

15. Суд намагається здійснювати оцінку доцільності і масштабів обмежувальних заходів за допомогою трьох критеріїв, які мають довести наступне[44]. По-перше, що звичайних правових заходів недостатньо для подолання надзвичайної ситуації. По-друге, що метою обмежувальних заходів є саме подолання надзвичайної ситуації. і, по-третє, відносно жорсткі заходи мають вважатися прийнятними доти, доки існують відповідні обмежувальні механізми (наприклад, процедурні обмеження на кшталт принципу habeascorpus, тобто надійної конституційної гарантії права на свободу й особисту недоторканість та їм подібні). Як зазначав Суд у своєму рішенні по справі «*Бранніган і Макбрайт (BranniganandMcBrite) проти Сполученого Королівства*», «*Договірні сторони не користуються необмеженою свободою розсуду. Здійснення оцінок і прийняття рішень, зокрема про те, чи перевищила держава межу абсолютної необхідності, обумовлену обставинами конкретної кризової ситуації, є компетенцією Суду. Таким чином, свобода розсуду держави супроводжується наглядом з боку європейських інститутів. При здійсненні такого нагляду Суд має приділяти належну увагу таким важливим чинникам, як характер прав, що обмежуються, обставини, що привели до виникнення надзвичайної ситуації, та тривалість такої ситуації*»[45].

16. У якості останнього і найважливішого обмеження права держави на відхилення від своїх зобов'язань в умовах надзвичайного стану згідно з конвенцією, Стаття 15 забороняє будь-які дії, які порушують інші зобов'язання держави відповідно до норм міжнародного права (наприклад, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права), а також забороняє відхилення від фундаментальних прав, які не підлягають обмеженню за жодних обставин, зокрема права на життя (Стаття 2), права на свободу від тортур (Стаття 3) і свободу від рабства (Стаття 4) та права не бути покараним інакше, як в силу закону (Стаття 7). дотримання цих положень є гарантією законності обмежувальних заходів, що вживаються в умовах надзвичайного стану, і не тільки з точки зору конвенції, але й інших міжнародних угод у сфері захисту прав людини, а також гарантією того, що найважливіші права усіх людей будуть залишатися недоторканими за будь-яких обставин.

17. Підсумовуючи вищесказане, нагадаємо, що під час надзвичайного стану завжди мають виконуватися наступні вимоги: (1) тимчасовий харак-

[44] Едвард Крайслер, «Бранніган і Макбрайт проти Сполученого Королівства: Новий погляд на відхилення від Статті 15 Європейської конвенції про права людини» (Edward Crysler, «Bra№№iga№ a№d McBride v. U.K.: A №ew directio№ o№ article 15 derogatio№s u№der the Europea№ Co№ve№tio№ o№ Huma№ Rights?»), №ordic Jour№al of I№ter№atio№al Law, 65: 1 (1996) с. 105-6.

[45] Bra№№iga№ § 43. Також див. §§ 78, 84. Також зверніть увагу на рішення Палати лордів по справі «А та інші проти Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ», [2004] UKHL 56, 16.12.2004, коли вищий орган судової влади у Сполученому Королівстві прийняв виняткове рішення про заборону відхилення від Статті 15 ЄКПЛ. У даному випадку підкреслювалося, що це відхилення не може слугувати виправданням для безстрокового утримання під вартою без пред'явлення обвинувачення або без суду, тому що це було б перевищенням межі абсолютної необхідності, «обумовленої обставинами цієї ситуації».

тер обмежувальних заходів; (2) наявність неминучої загрози, що виправдовує проголошення надзвичайного стану; (3) повідомлення про запровадження надзвичайного стану офіційно оголошується в масштабах всієї країни; (4) належне інформування міжнародних інститутів про обмежувальні заходи, що здійснюються в рамках надзвичайного стану; (5) обсяги обмежувальних заходів не повинні перевищувати рівня абсолютної необхідності, обумовленого обставинами конкретної надзвичайної ситуації; (6) дотримання вимог законодавства про надзвичайний стан; (7) недоторканість прав, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин[46].

III. Наслідки проголошення надзвичайного стану та відповідні норми[47]

18. Події у Вірменії та Грузії є показовими з точки зору наслідків неналежного дотримання правил реалізації режиму надзвичайного стану. Вірменія офіційно інформувала раду Європи про використання свого права на відхилення від деяких положень конвенції за Статтею 15[48]. Проте органи поліції цієї держави обвинувачуються у тому, що дії правоохоронців нагадували військову операцію, коли для переслідування учасників демонстрацій протесту, навіть після їх розгону, використовувалися танки і сльозогінний газ. Такі дії супроводжувалися жорстким побиттям демонстрантів та численними арештами. Більше того, під час однієї з таких акцій поліція відкрила «дуже інтенсивну» хаотичну стрілянину, яка «продовжувалася більше години»[49]. У результаті дій поліції загинули щонайменше 8 осіб, у тому числі й 12-річний хлопчик[50]. Проголошення надзвичайного стану дозволило Президенту Рберту Кочаряну запровадити заборону зібрань та обмежити діяльність ЗМі[51]. Зокрема, вірменські інформаційні агентства мали право розповсюджувати тільки інформацію, яка надходила з офіційних урядових джерел, а місцевим телерадіокомпаніям було рекомендовано

[46] Женевський центр демократичного контролю над збройними силами, «Пояснювальна записка про надзвичайний стан» (Інформаційний бюлетень за жовтень 2005), с. 2.

[47] Доповідач хотів би висловити свою подяку професору Біллу Баурінгу (Bill Bowri№g) з коледжу Бьорбек (Birkbeck College) при Лондонському університеті за допомогу, надану при підготовці цієї доповіді. Автор використав підготовлені ним матеріали як основне джерело інформації про законодавство різних країн.

[48] 3 березня уряд Вірменії офіційно інформував Раду Європи про свої наміри відносно використання права а відхилення під час дії режиму надзвичайного стану від вимог наступних положень ЄКПЛ: Стаття 8, §1 (повага до приватного і сімейного життя); Стаття 10, §1 (свобода висловлювань); Стаття 11, §1 (свобода зібрань та об'єднань); Протокол 4, Стаття 2, §1 (свобода пересування).

[49] BBC №ews, «Свідок: Спалах насильства в Єревані» («Eyewit№ess: Viole№ce Erupts і № Yereva№»), 01.03.2008, http://№ews.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/europe/7273299.stm.

[50] BBC №ews, «Під час акцій протесту у Вірменії загинули вісім осіб» («Eight Killed i№ Arme№ia Protests»), 02.03.2008, http://№ews.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/europe/7273497.stm; прес-реліз міжнародної організації «Захист прав людини» (Huma№ Rights Watch Press Release (HRWPR), «Arme№ia: Police Beat Protesters i№ Yereva№»), 2 березня 2008 р.; BBC №ews, «Свідок: спалах насильства») («Eyewit№ess: Viole№ce Erupts»), див. виноску 28.

[51] Див. Документ Асамблеї Doc. 11579 «Про функціонування інститутів демократії у Вірменії», доповідь Комітету з питань дотримання зобов'язань державами-членами Ради Європи (співдоповідачі: Джордж Коломбьєр (Georges Colombier) та Джон Прескотт (Joh№ Prescott), 15.04.2008.

припинити трансляцію програм зарубіжного виробництва[52]. Нарешті, парламент країни вніс зміни і доповнення до законодавства про зібрання і демонстрації, згідно з якими було посилено контроль за дотриманням вимог щодо заборони стихійних мітингів і демонстрацій та обмежені повноваження судової влади у сфері здійснення незалежного нагляду за дотриманням вимог про обмеження права громадян на зібрання. у зв'язку з цими подіями Венеціанська комісія ради Європи та Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини при ОБСЄ виступили із спільною заявою, в якій ці зміни законодавства були визнані такими, що обмежують право на свободу зібрань[53], і тільки під тиском Венеціанської комісії і Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Вірменія була змушена скасувати ці обмеження[54].

19. Після закінчення кризи комісар ради Європи з питань захисту прав людини томас Хаммарберг (ThomasHammarberg) відвідав Вірменію, де він мав нагоду зустрітися з головними учасниками цих подій та отримати відповіді на питання щодо того, чи мали місце під час цієї надзвичайної ситуації порушення прав людини, недоторканість яких гарантується конвенцією[55]. За результатами цих зустрічей комісар прийшов до висновку, що «деякі із застосованих обмежувальних заходів не дали бажаного ефекту з точки зору стабілізації ситуації чи зниження напруги у суспільстві, що виникла у зв'язку із результатами виборів та подіями 1 березня, і так само вони не сприяли зміцненню демократичних інститутів і процесів». крім того, на думку пана Хаммарберга, дії правоохоронних органів були занадто жорсткими і не відповідали обставинам даної ситуації, і при цьому ймовірно мали місце випадки порушення права на свободу від тортур, тобто недоторканого права, відхилення від якого заборонено конвенцією[56].

20. У своїй резолюції 1609 (2008), ухваленій у зв'язку із цими подіями, асамблея висунула чотири головні вимоги, у тому числі й вимоги щодо проведення «незалежного, прозорого і об'єктивного» розслідування березневих подій та звільнення з-під арешту всіх осіб, які особисто не здійснювали ніяких насильницьких дій або серйозних правопорушень. у наступній резолюції (резолюція 1643 (2009)), ухваленій в січні 2009 року, асамблея привітала створення за наказом Президента Вірменії «експертної групи з

[52] №ew York Times, передова стаття: «Темні часи у Вірменії» («Dark Days i№ Arme№ia»), 07.03.2008, http://www.№ytimes.com/2008/03/07/opi№io№/ 07fri2.html?hp. Також див. Левон Тер-Петросян «Замовчування подій у Вірменії» («Sile№ce o№ Arme№ia»), Washi№gto№ Post, 05.03.2008, A21.

[53] Прес-реліз Ради Європи (CoEPR), «ОБСЄ, Рада Європи: зміни і доповнення до закону Вірменії про зібрання викликають серйозне занепокоєння» («OSCE, Cou№cil of Europe: ame№dme№ts to Arme№ia's assembly law raise serious co№cer№s»), 02.04.2008.

[54] Age№ce Fra№ce Presse, «L'Armй№ie lиve des restrictio№s au droit de ma№ifestatio№», 11.06.2008.

[55] Доповідь: Спеціальна місія до Вірменії Комісара Ради Європи з питань прав людини Томаса Хаммарберга (Thomas Hammarberg) [CommDH(2008)11REV], 20.03.2008, http://wcd.coe.i№t/ViewDoc. jsp?id=1283721&Site= CommDH&BackColorI№ter№et=FEC65B&BackColorI№tra№et=FEC65B&BackColorL ogged=FFC679.

[56] Див. сноску 35, с. 9.

розслідування подій 1-2 березня 2008 року», але у той же час відзначила, що «об'єктивність цього розслідування в кінцевому рахунку залежатиме від того, як буде працювати ця група, і чи отримає вона від відповідних державних органів усіх рівнів доступ до усієї необхідної інформації»[57].

21. У той же час тодішній Верховний комісар ООН з питань захисту прав людини Луїза Арбур (LouiseArbour) визнала масштаби застосування сили під час аналогічних подій у Тбілісі, у тому числі застосування водометів, кийків, гумових куль та сльозогінного газу, як такі, що за тих обставин «*перевищували межу абсолютної необхідності*». Вона також підкреслила необхідність дотримання прав людини навіть в умовах надзвичайного стану, і ця вимога у повній мірі стосується і Грузії, яка несе певні зобов'язання згідно з Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, зокрема недоторканих положень цього пакту стосовно гарантій права на життя та свободу від тортур (недоторканість яких гарантується і конвенцією)[58]. Крім порушення вищезазначених прав, у даному випадку мала місце і заборона зібрань та діяльності недержавних ЗМІ.

22. Вище ми відзначили декілька з серйозних наслідків неналежної реалізації режиму надзвичайного стану, але три з них заслуговують особливої уваги: це обмеження свободи зібрань, обмеження свободи висловлювань та зловживання силовими заходами.

i. Використання сили [59]

23. Не дивлячись на гарантії недоторканості прав, визначених положеннями Статей 2 і 3 ЄкПл, при здійсненні заходів в умовах надзвичайного стану в деяких державах постійно виникають проблеми, пов'язані із застосування сили. Як видно з прикладів, що вже наводилися вище, застосування сили часто стає найбільш вагомим свідченням неналежної реалізації режиму надзвичайного стану[60].

24. Для забезпечення гарантій недоторканості права на життя, засоби, яких вживають правоохоронні органи для розгону натовпів, та інші їх дії мають завжди залишатися в межах «необхідної доцільності». Про це чітко говорить і практика Суду: обсяги застосування сили при розгоні демонстрацій протесту в усіх без винятку випадках мають «відповідати принципу абсолютної необхідності»[61]. Ця вимога стосується навіть тих випадків,

[57] Також див. Документ Асамблеї Doc. 11786 (22.12.2008) та відповідний додаток (26.01.2009) про імплементацію Вірменією Резолюцій Асамблеї ResolutioN№ 1609 (2008) та 1620 (2008).

[58] Стефані Небехай (StephaN№ie N№ebehay), «Комісар ООН з прав людини критикує Грузію за застосування сили» («UN№ Rights Boss Rebukes Georgia for Use of Force»), Reuters, 08.11.2007.

[59] Також див. Венеціанська комісія, Висновок щодо захисту прав людини в умовах надзвичайного стану, Висновок №o. 359/2005 (див. виноску 11)

[60] Зверніть увагу: Ухвалена у Турку Декларація про мінімальні гуманітарні стандарти (1995), Доповідь підкомітету ООН з питань боротьби з дискримінацією та захисту меншин на 46-й сесії, Комісія з прав людини, 51 сесія, пункт 19 попереднього порядку денного, с. 4, Документ ООН E/CN№.4/1995/116. Стаття 6: «Забороняються будь-які дії чи загрози насильницьких дій, головною метою передбачуваного ефекту яких є поширення страху серед населення».

[61] Маккен (McCaN№N№) та інші проти Сполученого Королівства, додаток № 18984/91 (постанова від 27.09.1995), § 148.

коли демонстрацію не можна вважати цілком мирною. При цьому зброя може використовуватися тільки у тій мірі, в якій це необхідно для нейтралізації силового опору цивільних осіб[62]. Крім того, Суд встановив, що держави мають забезпечити відповідні гарантії безпеки цивільного населення при здійсненні заходів в рамках боротьби з тероризмом[63]. Більше того, вимога щодо мінімізації або повного усунення ризику загибелі людей під час планування і реалізації антитерористичних заходів поширюється не тільки на підрозділи правоохоронних і силових структур, але й на органи виконавчої і законодавчої влади, які повинні забезпечити створення і застосування відповідних адміністративних і законодавчих механізмів, які б регулювали застосування сили[64].

25. Питаннями застосування силових заходів у ході операцій правоохоронних і силових структур та розробкою відповідних рекомендацій займаються багато міжнародних організацій. Головними керівними документами з цього питання вважаються ухвалені ООн *«Основні принципи використання співробітниками правоохоронних органів сили і вогнепальної зброї»* (1990)[65] та ухвалений радою Європи *«Європейський кодекс поліцейської етики»* (2001)[66].

26. Документ ООН «Основні принципи використання співробітниками правоохоронних органів сили і вогнепальної зброї», зокрема, рекомендує: при розгоні натовпів надавати перевагу засобам несилового характеру; перед використанням сили попереджати натовп про свої наміри та чітко оголошувати приналежність підрозділу до відповідних структур; розробити практику «диференційованого використання сили», у тому числі «застосування засобів самооборони з метою уникнення необхідності застосування будь-якої зброї»; надавати невідкладну медичну допомогу пораненим; а також розробити та дотримуватися відомчих інструкцій щодо «контролю, зберігання та видачі вогнепальної зброї». крім того, документ містить рекомендації, які стосуються надання прозорих даних про будь-які інциденти чи пригоди; відповідальності керівників підрозділів та кримінальної відповідальності за зухвале порушення основних правил і вимог. нарешті, ООн рекомендує відповідним органам проводити регулярні перевірки відповідності особового складу встановленим вимогам, приділяти «особливу увагу питанням поліцейської етики і прав людини» та забезпечити для особового складу, який несе службу під час кризи, підготовку з питань дій у стресових ситуаціях.

---

[62] Гюлез проти Туреччини (Gьlez v. Turkey), Постанова Палати, додаток № 21593/93 (27.07.1998), §§ 70-71.

[63] Ергі проти Туреччини (Ergi v. Turkey), Постанова Палати, додаток № 23818/94 (28.07.1998), §§ 79-81.

[64] Див. Макарацис проти Греції, Постанова Великої палати, додаток № 50385/99 (20.12.2004) § 62; Начова та інші проти Болгарії, Постанова Великої палати, додатки №о. 43577/98 та 43579/98 (06.07.2005) §§ 96-97.

[65] Див. http://www.u№hchr.ch/html/me№u3/b/h_comp43.htm 47.

[66] Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендація Rec(2001)10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19.09.2001, та пояснювальна записка, видавництво Ради Європи, Страсбург, 2002.

27. Дуже схожі за змістом рекомендації пропонує і рада Європи у *«Європейському кодексі поліцейської етики»*. Однак у цьому документі міститься і додаткова рекомендація про те, що органи поліції мають очолюватися представниками цивільної влади [67], а їх діяльність має здійснюватися незалежно від інших органів державної влади[68]. кодекс, зокрема, зазначає, що діяльність органів поліції повинна перебувати під *«ефективним зовнішнім наглядом»*[69], і що кодекси поліцейської етики окремих держав мають розроблятися, а їх дотримання *«контролюватися відповідними органами»*[70]. Кодекс також підкреслює важливість простого принципу, з якого має починатися будь-яка розмова про використання сили. Він говорить про те, що належна поведінка органів поліції має *«фундаментальне значення з точки зору змісту верховенства права, а отже й загального змісту та завдань поліцейської служби в демократичній державі»*[71].

28. Що стосується цих принципів, доповідач стурбований інформацією про існування секретних наказів Міністра внутрішніх справ росії (йдеться про наказ №870 від 10 вересня 2002 р., яким ухвалено *«Порядок планування та підготовки особового складу органів внутрішніх справ та внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ росії до дій в умовах надзвичайних обставин»), які передбачають можливість «знищення» учасників масових заворушень, а також їх примусового утримання у «фільтраційних пунктах»* без санкції суду. інформація про існування таких секретних наказів надійшла від Громадської комісії з розслідування подій у Благовєщенську в грудні 2004 року, коли у жорстоких сутичках з місцевими органами міліції постраждали декілька сотень громадян. Що стосується «фільтраційних пунктів», відомо, що вони існували і за радянських часів. у 1990 і 1991 роках про їх існування повідомлялося у зв'язку з війною в афганістані та конфліктами в республіках Закавказзя. також відомо, що такі фільтраційні пункти існують у регіонах Північного кавказу і що там відбуваються численні порушення прав людини, у тому числі «тортури і насильницькі викрадення людей»[72].

29. Особливу стурбованість викликає те, що передбачені цими наказами «спеціальні заходи» дуже нагадують дії силових структур під час подій

[67] Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендація Rec(2001)10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19.09.2001, та пояснювальна записка, видавництво Ради Європи, Страсбург, 2002., § 13.

[68] Там само, § 14.

[69] Там само, §§ 59, 60.

[70] Там само, § 63.

[71] Там само, пояснювальна записка, с. 18.

[72] Фільтраційні пункти дійсно використовувались у Чечні з метою «обробки» великої кількості осіб, заарештованих без суду і слідства, з якими погано поводилися, які затримувалися на терміни від декількох діб чи тижнів, після чого більшість з них звільнялися з-під арешту, але деякі зникли назавжди; див. доповіді пана Біндіга (Bi№dig): Doc. 10774, Doc. 10283 та Doc. 9732. Також див. дві «Публічні заяви» Європейського комітету за боротьбу із тортурами стосовно Чеченської Республіки (Committee for the Preve№tio№ of Torture CPT), CPT/I№f (2001) 15 та CPT/I№f (2003) 33, http://www.cpt.coe.i№t/docume№ts/rus/2001-07-10-e№g.htm; та доповідь пана Марті (Marty) «Про факти таємних затримань та незаконної передачі іншим державам затриманих осіб за участю держав-членів Ради Європи» від 12 06.20 (Документ Асамблеї Doc 10957).

в андижані. Це дає підстави вважати, що подібні секретні накази дотепер існують і в деяких інших державах колишнього СрСр.

30. У зв'язку з цим доповідач глибоко впевнений у тому, що правила залучення до подібних заходів силових структур усіх держав, що входять до складу ради Європи, і особливо держав, які успадкували деякі з цих правил від радянських часів, потребують повного і ретельного перегляду з точки зору відповідності вимогам Європейської конвенції про права людини.

іі. Обмеження права на зібрання

31. Оскільки Стаття 11 ЄКПЛ передбачає можливість відхилення від її вимог, обмеження прав на свободу зібрань широко передбачені у законодавстві про надзвичайний стан держав-членів ради Європи. наприклад:

• Стаття 11 Федерального конституційного закону російської Федерації «Про надзвичайний стан» (№ 3-ФкЗ від 30 травня 2001 р., зі змінами і доповненнями станом на 2005 р.) передбачає можливість «заборони чи обмеження зібрань, мітингів і демонстрацій, процесій, пікетування та інших масових заходів».

• Стаття 15 Закону україни «Про правовий режим воєнного стану»[73] передбачає можливість введення воєнного стану, коли «у порядку, визначеному Конституцією і законами України, може порушуватися питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій, якщо вона загрожує суверенітету, національній безпеці України, її державній незалежності і територіальній цілісності, життю громадян».

• Стаття 46 конституції Грузії у редакції 1995 року та зі змінами і доповненнями, внесеними у 2004 році, передбачає, що в умовах надзвичайного стану може бути обмежена «свобода мирних зібрань».

• Закон Франції про надзвичайний стан в редакції 1995 року (у статтях, де йдеться про громадський порядок та безпеку суспільства) – положення якого були вперше використані 8 листопада 2005 року під час громадських заворушень у ряді французьких міст – в умовах надзвичайного стану передбачає заборону громадських зібрань на термін до 12 діб.

• Стаття 11 закону туреччини про надзвичайний стан від 25 жовтня 1983 року (№2935)[74] передбачає «заборону, перенесення на пізніший термін зібрань та демонстрацій (як у закритих приміщеннях, так і на вулицях міст), або впровадження вимоги про обов'язкове отримання дозволу на проведення зібрань та демонстрацій; регулювання часу і місця проведення дозволених зібрань та демонстрацій;нагляд за проведенням, а у разі необхідності розгін дозволених зібрань усіх видів».

32. Однак усі держави-члени ради Європи пов'язані, як члени ЄкПл, загальним зобов'язанням про дотримання основних прав і свобод усіх людей, що знаходяться під їх юрисдикцією. тому дуже важливо, щоб будь-які законні обмеження прав людини запроваджувалися з великою обережні-

[73] Відомості Верховної Ради України, 2000, випуск 23, с. 176, з англійського перекладу на сайті БДІПЛ «Законодавство онлайн» (ODIHR LegislatioNliNe), http://www.legislatioNliNe.org

[74] З публікації в «Офіційній газеті» (Official Gazette) від 27.10.1983; № 18204.

стю і тільки у разі крайньої потреби. іншими словами, презумпція свободи зібрань має бути максимально захищеною навіть в умовах надзвичайного стану, а будь-які обмеження свободи зібрань мають запроваджуватися тільки на підставах, передбачених законодавством[75]. На думку Європейського суду з прав людини, «Широкомасштабні заходи превентивного характеру, спрямовані на придушення свободи зібрань та висловлювань, за винятком випадків, коли мають місце підбурювання чи заклики до насильницьких дій або відмова від принципів демократії – наскільки б обурливими чи неприйнятними для органів влади не були певні погляди чи висловлювання, і наскільки б незаконними не були деякі з пред'явлених вимог – завдають великої шкоди демократії, а у деяких випадках навіть ставлять її під серйозну загрозу»[76].

33. З цією метою були запроваджені декілька міжнародних норм, які безпосередньо стосуються права на свободу зібрань. Серед найновіших та найбільш детальних документів у цій сфері необхідно відзначити керівні рекомендації з питань свободи мирних зібрань (2007)[77], розроблені Венеціанською комісією та Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини при ОБСЄ. у цьому документі, зокрема, зазначається, що (курсив автора) «*Метою будь-яких [законних] обмежень [згідно з ЄКПЛ] має бути забезпечення як належного виконання своїх обов'язків з боку відповідних осіб у складі [силових] структур, так і впевненості суспільства в їх неупередженості і об'єктивності*»[78]. Замість заборони зібрань як такої цей документ пропонує декілька ефективних альтернатив, використання яких допоможе уникнути порушень громадського порядку. Це такі заходи, як регулювання місця, часу та способу проведення зібрань, які не перешкоджають реалізації цього фундаментального права людини[79].

34. Практика Суду також свідчить, що арешт чи судове переслідування порушників громадського порядку під час зібрань є більш прийнятними заходами з точки зору гарантування права на свободу зібрань, ніж запровадження будьяких обмежень цього права[80]. у документі підкреслюється, що «законодавство, розроблене саме з метою гарантування свободи зібрань, не повинно містити ніяких загальних положень про кримінальну чи адміністративну відповідальність за правопорушення, які не мають безпосереднього відношення до права на свободу зібрань», і що учасники зібрань не можуть переслідуватися тільки за сам факт участі у зібранні»[81].

---

[75] ОБСЄ/БДІПЛ, Керівні рекомендації ОБСЄ з питань свободи мирних зібрань (Варшава, 2007), с. 21, 28.

[76] Станков та Об'єднана македонська організація «Ілінден» (Ili№de№) проти Болгарії, Постанова Палати, додатки № 29221/95 та 29225/95 (02.10.2001), § 97.

[77] Див. виноску 57; ці керівні рекомендації були також ухвалені Венеціанською комісією у червні 2008 р.

[78] Там само, с. 38.

[79] Там само, с. 45.

[80] Див. сноску 58, § 94.

[81] Див. сноску 57, с. 47.

35. таким чином, як зауважує Венеціанська комісія, «Право, зазначене у Статті 11 ЄКПЛ, є «кваліфікованим» (обмеженим), і тому держава має доводити необхідність втручання у це право…. Однак дозвільна система та її застосування ніяким чином не повинні впливати на саму сутність права на зібрання як такого. Заборона зібрання завжди має бути достатньо обґрунтованою з урахуванням умов, чітко визначених Статтею 11(2) ЄКПЛ і підтверджених судовою практикою Європейського суду з прав людини»[82].

36. З цієї точки зору доповідач вітає прийняття Вірменією закону «Про внесення змін і доповнень до закону «Про організацію мітингів, зібрань, маніфестацій і демонстрацій» згідно зі стандартами ради Європи, проте зазначає, що, попри прийняття цього закону, асамблея вимагає, щоб «свобода зібрань у Вірменії була гарантована і на практиці». для цього «органи влади Вірменії мають вжити заходів з метою уникнення випадків зайвого обмеження свободи демонстрацій, організованих опозицією з дотриманням вимог закону «Про проведення мітингів, зібрань, маніфестацій і демонстрацій», особливо коли це стосується обраних організаторами місць проведення демонстрацій»[83].

ііі. Обмеження свободи висловлювань

37. У своїх законах про надзвичайний стан держави-члени ради Європи широко застосовують положення, якими передбачаються обмеження права на свободу висловлювань. наприклад:

• Законодавство про надзвичайний стан російської Федерації[84] передбачає, що, коли надзвичайний стан проголошується у відповідь на «*масові заворушення*», органи влади можуть запровадити «*обмеження свободи преси та інших засобів масової інформації*»;

• Стаття 15 закону україни «Про правовий режим воєнного стану» дозволяє органам влади «здійснювати контроль за роботою підприємств зв'язку, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, театральних, концертно-видовищних та інших підприємств, установ і організацій культури, використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; регулювати роботу цивільних телерадіоцентрів, забороняти роботу аматорських приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі; [та] у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і

[82] Висновок Венеціанської комісії 290/2004 щодо закону «Про організацію зібрань, мітингів, маніфестацій і демонстрацій у Вірменській Республіці (CDL-AD)2005(040)), §§ 10-11. Також див., наприклад, Партія свободи і демократії проти Туреччини, Постанова Великої палати, додаток № 23885/94 (08.12.999), § 44; Об'єднана комуністична партія Туреччини та інші проти Туреччини, Постанова Великої палати, додаток № 19392/92 (30.01.1998), § 46; Сідіропулос та інші проти Греції, Постанова Палати, додаток № 26695/95 (10.07.1998), § 40.

[83] Див. резолюцію Парламентської асамблеї Resolutio№ 1620 (2008) щодо імплементації Вірменією резолюції Асамблеї Resolutio№ 1609 (2008), також див. Doc. 11656, §§ 10 та наступні.

[84] Див. сноску 54.

організацій усіх форм власності, окремих громадян радіопередавальне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку»;

• 17 жовтня 1997 р. в Грузії набрав чинності закон «Про надзвичайний стан». Стаття 4 цього закону надає органам влади право «здійснювати контроль за діяльністю засобів масової інформації» та «впроваджувати спеціальні правила використання засобів зв'язку»;

• Вищезазначений закон Франції від 1995 року дозволяє органам поліції контролювати рух інформаційних потоків;

В умовах надзвичайного стану органи влади Туреччини[85]мають право забороняти або вимагати дозволу на «*публікацію (у тому числі у передрукованому вигляді чи у вигляді тиражу) та розповсюдження газет, журналів, брошур, книг і т. ін.; ввезення та розповсюдження видань, надрукованих або передрукованих поза межами регіону, де проголошено надзвичайний стан; конфісковувати книги, журнали, газети, брошури, плакати та інші видання, заборонені до публікації або розповсюдження; а також контролювати та, у разі потреби, обмежувати або забороняти транслювання на телерадіоканалах чи розповсюдження іншим чином будь-яких висловлювань, письмових документів, зображень, фільмів, записів, аудіо- та відеоматеріалів (плівок)…*».

38. Документ ООН «Про основи (принципи) національної безпеки, свободи висловлювань та доступу до інформації», ухвалений в Йоганнесбурзі у 1996 році, визнає такі обмеження не завжди виправданими. Зокрема, у документі підкреслюється, що повідомлення фактів та висловлювання думок не можуть вважатися такими, що становлять загрозу для інтересів національної безпеки. Це стосується і закликів до зміни державної політики або уряду, якщо такі заклики не передбачають негайного чи суттєвого порушення законодавства та не створюють серйозної і неминучої загрози такого порушення[86]. Аналогічної думки дотримується і Європейський суд з прав людини: «*Суть демократії полягає у можливості пропонування та обговорення альтернативних політичних проектів, навіть таких, які ставлять під сумнів існуючий державний устрій*»[87].

39. Принцип 11 цього документу, який регулює загальні правила доступу до інформації, говорить, що «Будь-хто має право на отримання від органів державної влади інформації, у тому числі й інформації з питань національної безпеки. інтереси національної безпеки не можуть слугувати виправданням для обмеження цього права, за винятком випадків, коли уряд здатний довести, що такі обмеження передбачені законом і є необхідними у демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки».

[85] Див. сноску 56.

[86] Документ ООН Doc. E/CN.4/1996/39. Зокрема, див. Принцип 1: «Свобода висловлювань, думки та інформації».

[87] Партія свободи і демократії (ЦZDEP) проти Туреччини, див. сноску 64

40. Свої думки з цього питання висловила і рада Європи. у керівних рекомендаціях з питань захисту свободи висловлювань та інформації під час кризової ситуації (2007)[88]Комітет міністрів ради Європи вимагає: 1) забезпечення під час кризової ситуації особистої безпеки представників ЗМІ; 2) гарантування представникам ЗМІ свободи пересування в регіонах, охоплених кризою; 3) забезпечення вільного надходження інформації до ЗМІ з боку органів цивільної і військової влади без надання переваги одним ЗМІ чи дискримінації інших; 4) забезпечення на законодавчому рівні заборони на зловживання положеннями законодавства стосовно розповсюдження неправдивої інформації; забезпечення для журналістів гарантій захисту їх джерел інформації. комітет міністрів також наполягає на тому, що впровадження будьяких законних обмежень свободи висловлювань має бути чітко обґрунтованим, а представники влади, які намагаються використовувати ЗМІ з метою маніпулювання громадською думкою під час дії режиму надзвичайного стану, мають нести за це кримінальну чи адміністративну відповідальність.

IV. Необхідність посилення нагляду за дотриманням вимог щодо реалізаціїрежиму надзвичайного стану

41. Головний шлях до уникнення руйнівних наслідків неналежного дотримання вимог щодо реалізації режиму надзвичайного стану полягає у створенні на рівні законодавчих систем країн-членів ради Європи надійних запобіжників зловживань владними повноваженнями – тобто забезпеченні дотримання ними норм поведінки, які обговорювалися вище, – та використанні цих запобіжників на практиці через запровадження ефективного нагляду за заходами, що вживаються, та за діяльністю задіяних у цих заходах установ і організацій. Головними механізмами такого нагляду є конституційне обмеження граничного терміну дії режиму надзвичайного стану; нагляд з боку судової гілки влади та, за виняткових обставин, нагляд з боку міжнародної спільноти.

і. Часові обмеження і парламентський нагляд

42. Першою лінією оборони, яка має забезпечити захист проти надмірного використання владою обмежувальних заходів, є запровадження граничних часових обмежень надзвичайного стану. В першу чергу, ця вимога є важливою з точки зору адекватного ставлення населення до обмежувальних заходів, а також з точки зору розвитку громадянського суспільства та відповідальності керівників опозиційних угрупувань. дуже важливо, щоб пересічний громадянин не почав сприймати життя в умовах надзвичайного стану як нормальне чи звичайне явище. Якщо влада чітко дотримується визначених часових обмежень, вона таким чином дає суспільству зрозуміти, що обмежувальні заходи, які здійснюються в умовах надзвичайного стану, є надзвичайними і винятковими.

[88] Керівні рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо захисту свободи висловлювань та інформації під час кризових ситуацій, додаток 11 (пункт 5.3) до доповіді 1005-го засідання заступників міністрів, 26.09.2007.

43. Це визнають багато з країн-членів ради Європи, зокрема росія і україна, де граничний термін дії режиму надзвичайного стану обмежений тридцятьма добами[89], а в інших державах цей термін складає від двох тижнів до одного року. у багатьох випадках ці часові обмеження можуть декілька разів відновлюватися[90], і можливість відновлення терміну дії режиму надзвичайного стану дає нам простий шлях для впровадження парламентського нагляду за відповідним процесом, де найкращим запобіжником порушень прав людини будуть здорове громадянське суспільство і активно діюча опозиція. але необхідною передумовою контролю з боку громадянського суспільства є доступ громадськості до інформації, який, таким чином, не може бути повністю обмеженим навіть в умовах надзвичайного стану.

44. Багато з держав, зокрема німеччина, проголошують надзвичайний стан безпосередньо через найдемократичнішу гілку влади – законодавчу – у той час, як багато інших, таких як Франція, росія, литва, Словаччина та румунія, залишають право прийняття рішення щодо наявності та проголошення надзвичайного стану за главою держави[91]. Впровадження таких конституційних обмежень, як часові обмеження граничного терміну дії режиму надзвичайного стану, який може періодично і регулярно подовжуватися за окремими рішеннями парламенту, є, за визначенням Венеціанської комісії, «*одним із важливих елементів реалізації принципу верховенства права і демократії*». Венеціанська комісія далі зазначає, що «*питання про те, хто, яким чином і коли має визначати припинення терміну дії режиму надзвичайного стану … не може вирішувати орган виконавчої влади, який користується надзвичайними повноваженнями. Таке рішення має належати до сфери повноважень парламенту. Це означає, що парламент має продовжувати свою діяльність і під час дії режиму надзвичайного стану*»[92]. З точки зору Венеціанської комісії, найкращим запобіжником порушень прав людини під час надзвичайного стану є встановлення парламентом терміну дії надзвичайних заходів. Це стосується навіть законодавства, яке створювалося саме з метою захисту прав людини, а дотримання вимоги щодо головної ролі парламенту в реалізації режиму надзвичайного стану працює на збереження цілісності цього законодавства.

ii. Нагляд з боку судової влади

45. Збереження принципу верховенства права, тобто головної мети всіх керівних рекомендації з питань захисту прав людини в умовах надзвичайного стану, обов'язково залежатиме від нагляду з боку судової влади та діяльності судової системи взагалі. В багатьох державах судова влада тільки здійснює нагляд за заходами, що вживаються в умовах надзвичайного стану, але не відіграє ніякої ролі у здійсненні нагляду за доцільністю його проголошення. Однак, як уже зазначалося вище, Суд постійно наголошує

[89] Див. носку 54, Стаття 9, та сноску 55, Стаття 7, відповідно.
[90] Там само.
[91] Там само.
[92] Там само.

на тому, що він має необхідні повноваження для проведення оцінки законності проголошення надзвичайного стану відповідно до Статті 15 ЄКПЛ. З цієї допоміжної ролі Суду випливає, що можливість здійснення такого ж нагляду повинні мати і судові гілки влади на рівні окремих держав. Затвердження судовою владою рішення про конституційність проголошення надзвичайного стану є ще одним запобіжником незаконного проголошення надзвичайного стану (а отже і пов'язаних із цим можливих порушень прав людини), а також твердою гарантією компетенції судової влади у сфері нагляду за будь-якими заходами, що вживаються[93].

46. Ефективні правові запобіжники та нагляд судової гілки влади за реалізацією будь-якого режиму надзвичайного стану є необхідними передумовами притягнення до відповідальності винних у порушенні прав людини, що згадувалися вище, та багатьох інших прав, які можуть порушуватися в умовах надзвичайного стану. наявність нормально функціонуючої судової системи особливо важлива з тієї точки зору, що положення законодавства про надзвичайний стан деяких країн-членів ради Європи можуть привести до виникнення деяких проблем у цій сфері[94]. На щастя, міжнародна спільнота розробила найбільш чіткі вимоги і правила у сфері, що стосується якраз законності і механізмів правового захисту під час надзвичайного стану.

47. У 2001 році, після опублікування рекомендацій тодішнього спеціального доповідача ООн з питань надзвичайних ситуацій пана леандро диспуї (Lea№droDispouy)[95], Комітет ООН з питань прав людини підготував нову пояснювальну записку до Статті 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. У відповідній частині Пояснювальної записки 29 підкреслюється, що надзвичайний стан не може слугувати виправданням для порушення імперативних норм міжнародного права, зокрема, наприклад, загальної Статті 3 усіх чотирьох женевських конвенцій 1949 року. у Записці також зазначається, що право на ефективний правовий захист є фундаментальним, а отже і недоторканим правом кожної людини. Отже, згідно із Запискою, недоторканими мають бути і пов'язані з цим процедурні права, хоча вони окремо й не зазначені у Статті 4 цього Пакту. Це:

- визнані міжнародним гуманітарним правом елементи права на справедливий суд, особливо, що стосується презумпції невинуватості[96];
- право на ефективний правовий захист у випадку порушення будь-якого з положень Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права, зокрема права на оскарження в суді законності позбавлення волі[97].

[93] Там само. Також див. Міжамериканський суд з прав людини, Консультативний висновок OC9/87 від 06.10.1987 щодо правових гарантій під час надзвичайного стану (статті 27 (2), 25 та 8 Американської конвенції про права людини).

[94] Див., наприклад, виноску 54; закон Російської Федерації передбачає можливість «повного або часткового призупинення на території, [де діє режим надзвичайного стану], повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування».

[95] Див. Комітет ООН з прав людини, Пояснювальна записка № 29: Надзвичайний стан (стаття 4), Документ ООН Doc.CCPR/C/21/Rev1/Add.11, 31.08.2001, § 6. Важливо зазначити, що усі держави-члени Ради Європи є також учасницями Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

[96] Там само, § 14.

[97] Там само, §§ 14 та 16.

Таким чином, ці два права означають, що порушенням буде і позбавлення права на доступ до адвокатської допомоги. у своїй Пояснювальній записці 32 (ухваленій у 2007 р.) комітет підтверджує недоторканість права на справедливий суд: «вимога щодо компетенції, незалежності та об'єктивності суду є абсолютним правом, яке не підлягає ніяким виняткам»[98].

48. Запропонований паном диспуі власний проект керівних рекомендацій з питань розробки законодавства про надзвичайний стан (1991) підкреслює один важливий момент, який полягає у тому, що *«за більшості обставин єдине право [у сфері судочинства], яке може піддаватися зовнішньому впливу, є право на швидкий суд. В умовах, коли надзвичайний стан триває впродовж відносно короткого відрізка часу, коли обставини надзвичайного стану не дозволяють розглянути справу обвинуваченого в звичайному режимі, рішення, яке в більшості випадків буде мати мінімально можливий вплив на його права, полягатиме у відкладенні судового розгляду на пізніший термін, коли його можливо буде здійснити з повним дотриманням усіх встановлених вимог і процедур»*[99].

49. У цьому контексті необхідно згадати і документ про *«Мінімальні стандарти у сфері дотримання прав людини в умовах надзвичайного стану»*, ухвалений Міжнародною асоціацією юристів під час паризької конференції 1984 року[100]. Цей документ цікавий тим, що він передбачає конкретні механізми правового захисту, зокрема право обвинуваченого на спілкування з адвокатом, перегляд судовою установою справи впродовж 30-ти днів, право на свободу та особисту недоторканість (habeascorpus), а також цілий ряд положень, які гарантують право на справедливий суд. крім того, документ приділяє багато уваги питанням незалежності, безпеки та повноважень судової гілки влади під час надзвичайного стану. Зокрема, у документі говориться, що:

«До сфери повноважень і компетенції судової гілки влади має належати прийняття рішень з наступних питань: 1) чи відповідає законодавство з питань надзвичайного стану конституції держави?; 2) чи відповідає конкретний спосіб реалізації надзвичайних повноважень законодавству про надзвичайний стан?; 3) забезпечення гарантій захисту недоторканих прав людини та забезпечення дотримання принципу абсолютної необхідності при здійсненні обмежувальних заходів, які обмежують інші права людини; 4) у випадку відсутності окремих рішень про припинення або призупинення дії законів чи наказів місцевих органів влади, судова влада має вважати їх такими, що продовжують діяти. Судовий орган має повне право визнати

[98] Комітет ООН з прав людини, Пояснювальна записка № 32: Стаття 14: Право на рівність перед судом і трибуналом та на справедливий суд, Документ ООН Doc. CCPR/C/GC/32, 23.08.2007, § 19.

[99] Документ ООН Doc. E/C№.4/Sub.2/1991/28 додаток I (с. 30): «Проект керівних рекомендацій з розробки законодавства про надзвичайний стан», підготовлений за результатами засідання експертів, присвяченого питанням розробки зразків правових положень, що регулюють реалізацію режиму надзвичайного стану, 12-14.03.1991, Женева, с. 42.

[100] Див. Субрата Рой Чоудхарі (Subrata Roy Chowdhury), Верховенство права в умовах надзвичайного стану : Мінімальні стандарти у сфері дотримання прав людини в умовах надзвичайного стану, ухвалені у Парижі, Pi№ter Publishers: Лондон, 1989.

такими, що не мають законної сили, будь-які надзвичайні заходи, що вживаються виконавчою або законодавчою гілками влади, або будьякий наказ чи постанову про здійснення надзвичайних заходів, які не відповідають вищезазначеним критеріям»[101].

50. Якщо знову згадати Європейську конвенцію про права людини, вона передбачає законну можливість поширення обмежень, передбачених у Статті 15, на права, що гарантуються у Статті 6 (право на доступ до судового захисту) та Статті 13 ЄКПЛ (право на ефективний судовий захист), але відповідно до норм міжнародного права, про які говорилося вище, ці обмеження не можуть перевищувати межі абсолютної необхідності, обумовленої обставинами конкретної надзвичайної ситуації. крім того, на думку Суду, в умовах надзвичайного стану має продовжувати діяти механізм внутрішнього контролю, бажаного у вигляді судового нагляду: «*завдяки якому, враховуючи специфічні обмеження ситуації, громадянин може добитися дотримання відповідних вимог законодавства*»[102]. Комітет ООН з прав людини додатково зазначає, що: «*Якщо держава-учасниця, навіть в умовах надзвичайного стану, модифікує практичні механізми функціонування системи юридичного та іншого захисту, така держава-учасниця має дотримуватися свого найважливішого обов'язку.. і забезпечувати інструменти захисту, які є ефективними*»[103]. Насамкінець зазначимо, що при цьому необхідно забезпечити максимально можливі гарантії цілісності, чесності й об'єктивності судової системи.

51. Крім того, необхідно забезпечити ефективне і ретельне розслідування всіх відомих фактів порушень прав людини, які мали місце під час або у результаті дії режиму надзвичайного стану. Це була одна з головних вимог постанови ради Європи з приводу подій у Вірменії, які відбулися в березні 2008 року. 24 жовтня того ж року співдоповідачі привітали рішення Вірменії про створення комісії з розслідування цих подій та обставин, що привели до їх виникнення[104]. Також влада має нести відповідальність за порушення прав людини, які вона могла попередити, але не зробила цього.

ііі. Посилення контролю з боку міжнародної спільноти і Ради Європи

52. Існують можливості для посилення нагляду міжнародної спільноти за реалізацією режиму надзвичайного стану, де провідну роль відігравати-

101 Там само. С. 90. Також див. виноску 85, с. 34, 46 (про ратифікацію парламентом рішення про запровадження режиму надзвичайного стану та про незалежність судової системи, відповідно). У коментарях зазначається, що «...парламент, враховуючи його подвійну роль як законодавця та найбільш представницької гілки влади, повинен взяти на себе відповідальність за ратифікацію рішення про проголошення надзвичайного стану. Визнання цієї ролі не дозволить виконавчій гілці влади самостійно приймати рішення про заходи, які можуть мати дуже серйозні і довготривалі наслідки для правового режиму, який вона створила», а також, що незалежність судової влади спрямована на «збереження ролі судової влади як головного гаранта законності, без чого неможливо забезпечити дотримання принципів верховенства права під час надзвичайного стану».

102 Леандер (Lea№der) проти Швеції, додаток № 9248/81, постанова від 26.03.1987, § 79.

103 Див. сноску 83, § 14.

104 Див. прес-реліз Асамблеї «Співдоповідачі Асамблеї вітають створення комісії з розслідування подій у Вірменії» від 24.10.2008.

ме рада Європи. При цьому дуже важливо, щоб Парламентська асамблея і комітет міністрів чітко висловилися з приводу того, що міжнародна спільнота очікує від держав-членів ради Європи серйозного ставлення до базових інститутів захисту прав людини, особливо що стосується максимального забезпечення гарантій недоторканості прав, визначених Статтями 6 та 13 Європейської конвенції про права людини. Зокрема, Асамблея могла б узяти на себе провідну роль при здійсненні моніторингу режимів надзвичайної ситуації та продовжувати оприлюднення своїх висновків щодо поведінки окремих держав під час таких ситуацій, враховуючи, що під впливом політичного тиску критичних висновків держави-члени ради Європи змушені вживати заходів для виправлення виявлених порушень. у якості яскравого прикладу можна згадати останню резолюцію ради Європи з приводу подій у Вірменії[105]. Однак, занадто м'яка позиція комітету міністрів, якому відводиться головна роль критика порушень у сфері прав людини, зовсім не сприяє виявленню і оприлюдненню фактів таких порушень і може призвести до неадекватного чи запізнілого реагування на подібні факти[106].

53. Серед інших заходів можна було б передбачити посилення нагляду за реалізацією режиму надзвичайного стану з боку Генерального секретаря або комісії ради Європи з питань прав людини[107]. Унікальну роль у цьому може відігравати Генеральний секретар як отримувач офіційного повідомлення держави про використання нею права на відхилення від прав людини за Статтею 15 ЄКПЛ. У майбутньому цю пасивну роль Генерального секретаря можна було б розширити за рахунок надання йому права не тільки отримувати від держави офіційне повідомлення про використання нею права на відхилення від прав людини згідно зі Статтею 15 ЄКПЛ, але й права вимагати від держави надання у разі необхідності додаткової інформації під час та після припинення терміну дії режиму надзвичайного стану[108]. Отримана у такий спосіб інформація має передаватися для розгляду всіх інших держав-членів ради Європи, голови комітету міністрів, голови Європейського суду з прав людини, комісара ради Європи з питань захисту прав людини, а також голів Парламентської асамблеї, конгресу місцевих органів влади і конгресу регіональних органів влади[109].

54. У такий же спосіб можна було б розширити і консультативні повноваження Суду з наданням йому прав, аналогічних правам Міжамериканського суду з прав людини. Це дозволить Суду оперативно направляти

[105] Див. резолюцію Асамблеї Resolutio№ 1609 (2008) «Про функціонування інститутів демократії у Вірменії».

[106] Див. сноску 86, с. 69.

[107] Як він це зробив, одразу ж після цих подій відвідавши Вірменію з 12 по 15 березня 2008 р., див. його звіт про цю поїздку ComDH(2008)11.

[108] Така практика вже існує стосовно офіційних повідомлень відповідно до колишньої Статті 25 (особисті звернення). Так було, наприклад, в Туреччині у 1987 р. (інформаційна довідка № 21 – 11.1986/10.1987 – H/I№F(87)1).

[109] Див. рекомендацію Асамблеї Assembly Recomme№datio№ 103 (1956) щодо тлумачення абзацу 3 Статті 15 Конвенції про захист прав людини, а також резолюцію Комітету міністрів CM Resolutio№ (56) 16.

свої критичні зауваження з приводу порушень, що відбуваються під час діючого режиму надзвичайного стану (можливо, після передачі справ на розгляд комісара з питань прав людини чи Генерального секретаря), і таким чином попереджувати зростання масштабів порушень до рівня, де їх неможливо буде контролювати. Це дозволить виключити випадки, коли судові рішення по справах про зловживання державами обмежувальними заходами приймаються через декілька років після того, як в результаті цих заходів були зруйновані людські життя. і, нарешті, держави-члени ради Європи мають розглянути можливість розширення існуючого переліку недоторканих прав людини, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин[110].

55. Логічним завершенням цього процесу було б посилення радою Європи нагляду за ситуацією в державі і впродовж певного часу після припинення дії режиму надзвичайного стану, оскільки порушення прав людини часто відбуваються саме в цей період. наприклад, стурбованість ради Європи викликає той факт, що на підставі змін і доповнень, внесених до закону Вірменії «Про організацію мітингів, зібрань, маніфестацій і демонстрацій» після подій березня 2008 року, мерія Єревану десятки разів відхиляла прохання опозиційних сил про надання дозволу на проведення мітингів і демонстрацій. З цього приводу асамблея ухвалила у 2008 році окрему резолюцію 1609, яка вимагає скасування останніх змін і доповнень до цього закону відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії.

56. Найкоротший і найпростіший шлях до цього полягає у тому, щоб рада Європи створила нові механізми або визначила вже існуючі механізми в рамках свої повноважень, які дозволять підняти на новий рівень та поширити нагляд за дотриманням критеріїв доцільності проголошення надзвичайного стану, забезпечити швидке реагування різноманітних органів ради Європи на швидкоплинні події на місцях, та суворо засуджувати порушення прав людини, які відбуваються під завісою начебто надзвичайної ситуації.

V. Попередження порушень прав людини

57. Під час експертних слухань, організованих комітетом 9 вересня 2008 року, обговорювалося, зокрема, питання про можливості для уникнення використання положень законодавства про надзвичайний стан та пов'язаних із цим зловживань.

58. Як зазначив один із запрошених експертів, практика показує, що загрозливі симптоми (порушення прав людини з боку силових структур, обмеження свободи слова, корупція в судовій системі і т. ін.), як правило, спостерігаються вже на ранніх етапах кризи, коли відповідні міжнародні гравці ще можуть вжити необхідних заходів і попередити погіршення си-

[110] Р. Ст. Дж. Макдональд (R. St. J. MacDo№ald), «Відхилення від Статті 15 Європейської конвенції про права людини», Columbia Jour№al of Tra№s№atio№al Law, 26:225 (1997), с. 254-266.

туації до рівня, коли вже неможливо буде обійтися без проголошення надзвичайного стану[111].

59. Експерти погодилися з тим, що існують три важливі передумови, без яких неможливо уникнути зловживань під час реалізації режиму надзвичайного стану: це належне функціонування інститутів демократії, захист прав людини та верховенство права. Це саме ті сфери, в яких рада Європи досягла найбільших успіхів і на яких вона має зосередити свої зусилля.

60. Під час цих слухань експерти також наголошували на необхідності приділення особливої уваги діяльності судової гілки влади, яка має бути незалежною, а також необхідності захисту права на свободу висловлювань. Як підкреслювали експерти, там, де немає права на незалежний і справедливий суд, втрачається можливість забезпечення й усіх інших прав.

61. Враховуючи, що випадки проголошення надзвичайного стану часто трапляються під час або після виборних кампаній, особливо у державах, які тільки знаходяться на шляху до демократії, необхідно посилити контролюючі заходи саме у цей важливий період часу. Своїм великим досвідом у цій сфері вже готово поділитися Бюро з питань демократичних інститутів і прав людини при ОБСЄ, а групи спостерігачів цього органу мають можливість перебувати в проблемних країнах упродовж значно довшого часу до і після виборів, ніж їх колеги з Парламентської асамблеї. Співробітництво між цими двома організаціями у відповідній сфері вже існує, але його, можливо, необхідно буде посилити ще більше у випадках, коли якась держава вдається до проголошення надзвичайного стану до, під час або одразу ж після виборів.

62. Також надзвичайно важливим видається і попередній аналіз запропонованих законопроектів. необхідно створити стимули для того, щоб держави-члени ради Європи надавали проекти своїх законодавчих актів для аналізу і оцінки Венеціанській комісії та повністю враховували її висновки перед поданням цих законопроектів на затвердження парламентів[112]. Цілком зрозуміло, що це в першу чергу стосується законодавства про надзвичайний стан, а також законів, які розробляються після надзвичайних ситуацій.

VI. Висновки і пропозиції

63. Проголошення надзвичайного стану є законним правом кожної держави, але такі дії мають здійснюватися з максимальною обережністю і

[111] Наприклад, це стосується грузинських подій 7 листопада 2008 р. Перед цими подіями організації громадянського суспільства все частіше висловлювали обурення з приводу надмірного використання правоохоронними органами силових заходів (таких, як незаконні арешти, необ'єктивні розслідування і т. ін.). Див. «Грузія сповзає до авторитаризму?», доповідь Європейської групи з попередження криз №189, 19.12.2007, с. 23 та письмові матеріали, які надала співробітник Програми Європи Міжнародної групи з попередження криз Аня Цицина, 09.09.2008.

[112] Як зазначив експерт ОБСЄ/БДІПЛ під час слухань у присутності членів комітету, такий аналіз можна здійснювати спільно з ОБСЄ/БДІПЛ. У якості прикладу такого співробітництва можна згадати спільну оцінку закону Вірменії «Про організацію мітингів, зібрань, маніфестацій і демонстрацій».

тільки у разі крайньої потреби. При реалізації своїх надзвичайних повноважень уряд держави має розуміти, що мета таких заходів полягає у збереженні демократії і верховенства права, і що надзвичайний стан не може слугувати виправданням для будь-яких порушень цих норм.

64. Проголошення надзвичайного стану (і, при необхідності, пов'язані з цим обмеження прав людини, зазначених у Статті 15 ЄКПЛ) можуть відбуватися тільки за наявності найскладніших обставин, коли під загрозою опиняється саме існування нації. При цьому обмежувальні заходи, що вживаються, не повинні перевищувати межі абсолютної необхідності в залежності від обставин кожної конкретної надзвичайної ситуації, а уряди держав мають розуміти, що відхилення від прав, гарантованих ЄКПЛ, не звільняє їх від зобов'язань щодо дотримання прав людини відповідно до інших норм міжнародного права. Під час надзвичайного стану завжди мають виконуватися наступні вимоги: (1) тимчасовий характер обмежувальних заходів; (2) наявність неминучої загрози, що виправдовує проголошення надзвичайного стану; (3) повідомлення про запровадження надзвичайного стану офіційно оголошується в масштабах всієї країни; (4) належне інформування міжнародних інститутів про обмежувальні заходи, що здійснюються в рамках режиму надзвичайного стану; (5) обсяги обмежувальних заходів не повинні перевищувати рівня абсолютної необхідності в залежності від конкретних обставин; (6) дотримання вимог законодавства про надзвичайний стан; (7) недоторканість прав, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин.

65. Органи державної влади повинні забезпечити належну підготовку співробітників правоохоронних органів з питань дотримання прав і свобод особистості, які не підлягають обмеженню, зокрема права на життя, свободу від тортур та негуманного ставлення або такого, що принижує людську гідність, а також вдаватися до використання сили тільки у випадку крайньої потреби, колі інші засоби не дають бажаного результату. Силові структури мають бути забезпечені необхідним комплексом засобів несмертельної дії для контролю і розгону натовпів. Правоохоронні органі повинні мати можливість здійснювати свою діяльність незалежно від уряду. Вони також мають нести адміністративну чи кримінальну відповідальність за неправомірні дії під час виконання своїх службових обов'язків, а суспільство має бути впевненим у тому, що при забезпеченні режиму надзвичайного стану правоохоронці будуть дотримуватися позиції нейтралітету.

66. Право на свободу зібрань є кваліфікованим, тобто воно має існувати завжди, навіть в умовах надзвичайного стану, а будь-які обмеження цього права, обумовлені обставинами надзвичайної ситуації, мають впроваджуватися тільки на підставі закону. Це означає, що замість повної заборони зібрань як такої перевага має надаватися таким заходам, як регулювання місця, часу та способу проведення зібрань.

67. Право на повідомлення фактів і висловлювання думок не повинно розглядатись як таке, що несе у собі загрозу для інтересів національної без-

пеки. тому будь-які обмеження свободи висловлювань мають бути такими, які необхідні у демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки. такі обмеження мають бути визначені якомога чіткіше, а їх обсяг має бути мінімально можливим в залежності від обставин конкретної кризової ситуації. Суспільство повинно мати постійний доступ до незалежних засобів масової інформації, а особи, які намагаються використовувати ЗМІ з метою маніпулювання громадською думкою під час кризової ситуації, мають притягатися до відповідальності.

68. Надзвичайно важливе значення мають внутрішні запобіжники порушень прав людини на рівні конкретної держави. уряд держави повинен мати в своєму арсеналі заходи, які дозволять йому подолати кризу без створення загрози для безпеки власного народу. Він також повинен належним чином реагувати на загрозу порушення прав людини, і бажано без втручання з боку міжнародної спільноти.

69. Мають існувати чітко визначені часові обмеження та ефективний парламентський контроль за дотриманням вимог законодавства про надзвичайний стан (наприклад, через впровадження положення про граничний термін дії режиму надзвичайного стану та можливість періодичного регулярного подовження цього терміну відповідно до окремих рішень парламенту), з уникненням зайвого обмеження прав громадянського суспільства і опозиції щодо участі у відповідних процесах. також доцільно було б запровадити вимогу про те, що надзвичайний стан може проголошуватися тільки після судового рішення про відповідність такого рішення конституції держави. необхідно забезпечити максимально можливі гарантії цілісності судової системи – сфери її повноважень, незалежності і об'єктивності рішень – особливо коли це стосується права на судовий захист та доступ до ефективних засобів правового захисту.

70. рада Європи має розглянути можливість розширення своїх наглядових функцій на підтримку цих рекомендованих заходів позитивного досвіду у країнах ради Європи. Органи ради Європи можуть сприяти більш активному застосуванню заходів нагляду і контролю за реалізацією режиму надзвичайної ситуації – як на політичному рівні, так і у сфері норм міжнародного права. Якщо існуючих в державі внутрішніх запобіжників недостатньо для уникнення порушень прав людини в умовах надзвичайного стану, необхідно забезпечити тверді гарантії оперативного притягнення до відповідальності урядів тих держав, де порушуються права людини.

71. Асамблея має звернутися до комітету міністрів з пропозицією щодо розгляду можливих шляхів для досягнення цієї мети, а комітет міністрів має доручити відповідним комітетам вивчити питання щодо доцільності:

• надання Генеральному секретареві, після отримання від держави офіційного повідомлення про використання нею права на відхилення від своїх зобов'язань за Статтею 15 ЄкПл, можливості звернення до відповідної держави з вимогою про надання додаткової інформації під час та після

припинення дії режиму надзвичайного стану та подальшої передачі отриманої інформації на розгляд усіх інших держав-членів ради Європи, голови комітету міністрів, голови Європейського суду з прав людини, комісара ради Європи з питань захисту прав людини, а також голів Парламентської асамблеї, конгресу місцевих органів влади і конгресу регіональних органів влади;

• розширення існуючого переліку недоторканих прав, які не підлягають обмеженням згідно із Статтею 15 ЄКПЛ, зокрема, що стосується прав, обмеження яких не є абсолютно необхідним навіть в умовах надзвичайного стану, як це передбачається положеннями Статті 27 американської конвенції про права людини.

Комітет, відповідальний за підготовку доповіді: комітет з правових питань та прав людини

Рекомендації для комітету: док. 10985, рекомендація № 3281 від 6 жовтня 2006 р.

Проект резолюції та проект рекомендованих заходів ухвалені одноголосно під час засідання комітету від 24 березня 2009 р.

Члени комітету: пані Герта Даблер-Гмелін (HertaDubler-Gmeli№, голова); пан Крістос Пургурідес (ChristocPourgourides); пан П'єтро Марченаро (PietroMarce№aro) і пан Рафаель Хусейнов (RafaelHusey№ov, заступники голови), пан Хосе Луїс Арно (Josй LuisAr№aut), пані Мерітксель Батет Ламака (MeritxellBatetLamaca) (помічник: пан Аркадіо Дхаз Теджера (ArcadioDhazTejera)), пані Марі-Луїз Бамальман-Відек (Marie-LouiseBemelma№s-Videc), пані Анна Бенакі (A№№aBe№aki), пан Ерол Аслан Кебекі (ErolAsla№Cebeci), пані Інгрида Кірчене (I№grīdaCirce№e), пані Енн Клвид (A№№Clwyd) (помічник: пан Крістофер Чоуп (ChristopherChope)), пані Альма Чоло (Alma Čolo) (помічник: пані Міліца Маркович (MilicaMarković)), пан Джо Костелло (JoeCostello), пані Лідія Epp (LydieErr), пан Ренато Фаріна (Re№atoFari№a), пан Валерій Федоров, пан Джозеф Фенех Адамі (JosephFe№echAdami) (помічник: пані Марі-Луїз Кольєро Прека (Marie-LouiseColeiroPreca)), пані Мір'яна Фер'їцьВак (Mirja№aFerić-Vac), пан Георгі Фрунда (GyцrgyFru№da), пан Жан-Шарль Гардетто (Jea№-CharlesGardetto), пан Юзеф Гедеї (JyszefGedei), пані Свєтлана Горвачова (помічник: пан Олексій Александров), пані Каріна Хагг (Cari№aHdgg), пан Хольгер Хайбах (HolgerHaibach), пані Гюльтакін Хаджибайлі (Gultaki№Hajibayli), пан Сергій Головатий, пан Йоханнес Хюбнер (Joha№№esHub№er), пан Майкл Ханолт (MichelHu№ault), пані Фатме Ільяз (FatmeIlyaz), пан Кастріот Ісламі (KastriotIslami), пан Желіко Іванджи (ŽelikoIva№ji), пані Ігліца Іванова (IglicaIva№ova), пані Катерина Жак (Kateři№aJacques), пан Андрос Келємен (A№drбsKeleme№), пані Катерина Конечно (Kateři№aKo№ečno), пан Франц Едуард Кюхнель (Fra№zEduardKuh№el), пан Едуард Кукан (EduardKuka№) (помічник: пан Юзеф Бернуї (JyzsefBer№yi)), пані Дар'я Лавтіжар-Беблер (DarjaLavtižar-Bebler), пані Сабін Лойтойссер-Шнар-

ренбергер (SabiNeLeutheusserSchNarreNberger), пан Олексій Лотман, пан Хамфрі Малінс (HumfreyMaliNs), пан Андрійа Мандік (ANdrijaMaNdic), пан Альберто Мартінс (AlbertoMartiNs), пан Дік Марті (DickMarty), пані Ерміра Мехметі (ErmiraMehmeti), пан Мортен Мессершмідт (MorteNMesserschmidt), пан Акакій Мінашвілі, пан Філіппе Монфільс (PhilippeMoNfils), пан Алехандро Мукос Алонсо (AlejaNdroMucozAloNso), пан Фелікс Мурі (FelixMuri), пан Філіппе Нахбар (PhilippeNachbar), пан Валерій Парфьонов, пані Марія Постойко (MariaPostoico), пані Маріетта де Пурбе-Ландан (MariettadePourbaixLuNdiN), пан Валерій Писаренко, пан Януш Рахонь (JaNuszRachoń), пані Марілін Рейнод (MarieLiNeReyNaud) (помічник: пан Рено Руке (ReNoRouquet)), пан Франсуа Рошблуен (FraNsoisRochebloiNe), пан Поль Роуен (PaulRoweN), пан Армен Рустамян, пан Кіммо Сасі (KimmoSasi), пан Еллерт Шрам (EllertSchram), пан Димітріос Стаматіс (DimitriosStamatis (помічник: пан Еммануїл Кефаллоїаніс (EmmaNouilKefaloyiaNNis), пан Фьорензо Столфі (FioreNzoStolfi), пан Кристоф Штрассер (ChristophStrasser), лорд Джон Томлінсон (LordJohNTomliNsoN), пан Міхай Тюдоз (MihaiTudose), пан Тугрул Туркеш (TuğrulTyrkeş), пані Ізлем Торкене (YzlemTorkeNe), пан Віктор Тихонов, пан Вайвінд Ваксдал (WyviNdVaksdal), пан Джузеппе Валентинон (GiuseppeValeNtiNoN) (помічник: пан Джанні Фаріна (GiaNNiFariNa)), пан Х'юго Ванденберг (HugoVaNdeNberghe), пан Егідіюс Варейкіс (EgidijusVareikis), пан Луїджи Віталі (LuigiVItali), пан Клаас де Врейс (KlaasdeVries), пані Наташа Вучкович (NatašaVučković), пан Дмитрій Вяткін, пані Ренате Вольвенд (ReNateWohlweNd), пан Йорді Ксукла і Коста (JordiXucla iCosta).

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ЗА ДЕМОКРАТІЮ ШЛЯХОМ ПРАВА (ВЕНЕЦІАНСЬКА КОМІСІЯ)

Висновок про захист прав людини в умовах надзвичайного стану [113]

Ухвалено на 66-ому пленарному засіданні (Венеція, 17-18 березня 2006 р.)
На базі роз'яснень, наданих:
Пітером ван Дійком (PietervaNDijk, член комісії, Нідерланди)
Фінолою Фленаган (FiNolaFlaNagaN, член комісії, Ірландія)
Джеффрі Джоуелом (JeffreyJowell, член комісії, Сполучене королівство)

I. Вступ

1. У своєму листі від 15 вересня 2005 р. Генеральний секретар Парламентської асамблеї Ради Європи від імені Бюро запросив Комісію надати висновок щодо правових аспектів захисту прав людини в умовах надзвичайного стану.

2. Питання захисту прав людини в умовах надзвичайного стану було поставлене на порядок денний за поданням 12 членів Парламентської асамблеї від 5 липня 2005 р. (Док. 10641) з пропозицією про прийняття відповідної резолюції, у тому числі, у зв'язку із подіями в Андижані у травні 2005 року, коли підрозділи Сил спеціального призначення Узбекистану відкрили вогонь по сотнях громадян, що брали участь у демонстрації протесту.

3. Метою цього подання було чітке визначення правових засад, яких мають дотримуватися сили державної безпеки при врегулюванні складних ситуацій, що можуть виникнути під час масових демонстрацій та інших аналогічних подій. Це питання має особливо велике значення у контексті застосування сили для розгону демонстрацій, тобто ситуацій, які підпадають під дію або виходять за межі Статті 15 Європейської конвенції про захист прав людини.

4. Доповідачами з цього питання були призначені пан Пітер ван Дійк, пані Фінола Фленаган та пан Джеффрі Джоуел. Даний висновок, розроблений на основі їх роз'яснень, був ухвалений під час 66-ого пленарного засідання Комісії (Венеція, 17-18 березня 2006 р.)

II. Загальні положення

5. Безпека держави та її демократичних інститутів, а також безпека її керівництва і населення входять до числа найбільш важливих суспільних і приватних інтересів, які мають бути захищені, навіть якщо для цього доведеться заплатити високу ціну. Згідно з керівними положеннями з питань прав людини і боротьби з тероризмом, «*Держави зобов'язані вживати необ-*

[113] Дебати в Асамблеї, що відбулися 27 квітня 2009 р. (11-те засідання) (див. Doc. 11858, доповідь Комітету з правових питань та прав людини, доповідач: пан Хайбах). Текст ухвалений Асамблеєю 27 квітня 2009 р. (11-те засідання).

хідних заходів для забезпечення фундаментальних прав кожного, хто перебувають під їх юрисдикцією, на захист від терористичних актів і особливо права на життя» [114]. Захист права на життя *«за певних чітко визначених обставин може передбачати позитивний обов'язок органів державної влади щодо застосування оперативно-профілактичних заходів для забезпечення захисту особи, життя якої опинилося під загрозою у зв'язку із кримінальними діями іншої особи»*[115]. Дехто навіть вважає, що право на безпеку й ефективний захист є суверенним правом людини (т.зв. «свобода від страху»).

III. Обмеження прав людини в інтересах національної безпеки і громадського порядку

6. Заходи із забезпечення захисту можуть також передбачати або зводитися до обмеження певних особистих прав і свобод людини. Це знайшло своє відображення й у ключових міжнародних угодах з питань захисту прав людини, де, зокрема, передбачається можливість часткового обмеження певних прав людини заради захисту національних інтересів і забезпечення громадського порядку[116]. Такі обмеження можуть обумовлюватися й необхідністю захисту прав і свобод інших осіб[117]. Це означає, зокрема, що певні права осіб, які вчинили, підозрюються у вчиненні або збираються вчинити дії, спрямовані проти інтересів суспільної безпеки, можуть бути обмежені заради захисту безпеки усього населення. насправді ті, хто вчиняють або планують вчинити терористичні акти, часто використовують для цього особисті права і свободи. Стаття 17 Європейської конвенції про захист прав людини (ЄкПл) говорить з цього приводу, що «*Ніщо у цій Конвенції не може тлумачитися як те, що означає, що будь-яка держава, будь-яка група осіб чи будь-яка особа мають право займатися будь-якою діяльністю чи здійснювати будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав і свобод, визнаних у цій Конвенції, або на обмеження цих прав і свобод у більшій мірі, ніж передбачено цією Конвенцією*». Однак, це означає і те, що права і свободи будь-якої особи, навіть якщо вона може стати жертвою терористичного акту, можуть бути обмежені в інтересах захисту національної безпеки і громадського правопорядку.

7. Причини і обсяги обмежень залежать від декількох факторів. По-перше, якщо певне право чи свобода визначені як абсолютне право чи свобода (на-

[114] Стаття 1 Керівних положень з питань прав людини і боротьби з тероризмом, ухвалених Комітетом міністрів Ради Європи на 804-ому засіданні Комітету 11 липня 2002 р.; у пункті (f) преамбули Керівних положень говориться про «імперативний обов'язок держав захищати своє населення від можливих терористичних актів».

[115] Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), рішення від 28 жовтня 1998 р. по справі «Осман (Osma№) проти Сполученого Королівства», пункт 15.

[116] Що стосується Європейської конвенції про захист прав людини (ЄКПЛ), див., наприклад, пункт 2 Статті 8 («національні безпека, громадський порядок»), пункт 2 Статті 9 («громадський порядок»), Статтю 10 («національна безпека …або громадський порядок») та Статтю 11 («національна безпека або громадський порядок»).

[117] Там само.

приклад, це стосується права на життя та заборону тортур), вони не мають піддаватися ніяким обмеженням. По-друге, мова має йти про одну з причин обмеження прав, яка часто згадується у рішеннях Європейського суду з прав людини (ЄСПл) та інших чинних міжнародних угодах, зокрема про інтереси національної безпеки і громадського правопорядку. По-третє, ці обмеження мають бути «передбачені законом», який би регулював застосування цих обмежень на основі прозорих і доступних правових норм. І, по-четверте, ці обмеження мають бути «необхідними у демократичному суспільстві». Остання вимога, згідно з встановленою судовою практикою ЄСПЛ, фактично є вимогою «актуальних потреб суспільства», а також вимогою ефективності та відповідності масштабу і наслідків обмежень рівню важливості інтересів, що захищаються[118]. Це означає, що забезпечення національної безпеки і громадського правопорядку може слугувати достатнім аргументом для обмеження реалізації окремих прав людини, проте подібні аргументи мають відповідати досить жорстким вимогам. Як підкреслювалось у заяві комітету міністрів, «якщо вживається якийсь захід для обмеження прав людини, ці обмеження мають бути якомога чіткіше визначені, і вони мають бути дійсно необхідними та відповідати завданням, які вони вирішують»[119].

8. Баланс, якого необхідно досягти між інтересами національної безпеки і громадського правопорядку, з одного боку, та реалізацією фундаментальних прав і свобод особистості, з іншого боку, неможливо визначити за допомогою жодних математичних розрахунків чи нерухомих шкал. Судова практика Страсбургу передбачає, що ЄКПЛ має інтерпретуватися та застосовуватися як «живий інструмент»[120]. Це також означає, що критерії, за якими буде досягатися такий баланс, та увага, яка буде приділятися різноманітним елементам, будуть різними у різні часи та у різних контекстах. Оцінка рівня оптимальності та збалансованості інтересів суспільства і особистості визначається в залежності від конкретної ситуації та обставин. Отже така оцінка залежатиме від обставин кожної конкретної справи, тобто в різних ситуаціях і в різних подіях обмеження можуть бути більш жорсткими або менш жорсткими. Однак вирішальне значення має вимога про те, що сутність права чи свободи, які обмежуються, має завжди залишатися незмінною. Це рівною мірою стосується прав і свобод осіб, які вчинили або підозрюються у вчиненні актів, спрямованих проти безпеки держави і суспільства[121].

---

[118] Див. P. va№ Dijk a№d G.J.H. va№ Hoof, Теорія і практика Європейської конвенції про захист прав людини, 3 видання (1998), с. 80-95.

[119] Див. Стаття III.2 Керівних положень з питань прав людини і боротьби з тероризмом.

[120] Див. рішення ЄСПЛ від 25 квітня 1978 р. по справі «Тайрер (Tyrer) проти Сполученого Королівства», пункт 31.

121 Див. рішення ЄСПЛ від 15 листопада 1996 р. по справі «Чахал (Chahal) проти Сполученого Королівства», пункти 79-81; також див. пункт 2 Статті 2 Конвенції ООН проти тортур та інших форм жорстокого, нелюдського ставлення чи такого, що принижує людську гідність, та покарання, ухваленої 10 грудня 1984 р.: «Ніякі виняткові обставини, як-от стан війни чи загроза війни, політична нестабільність у світі або будь-яка інша надзвичайна ситуація, не можуть слугувати виправданням тортур».

IV. Обмежувальні заходи, необхідні в умовах воєнного стану та інших надзвичайних ситуаціях

9. Стаття 15 ЄКПЛ передбачає, що «*у воєнний час або в умовах надзвичайного стану іншого характеру, який загрожує життю нації*», держави-учасниці угод можуть відхилятися від більшості зі своїх зобов'язань, передбачених Європейською конвенцією про захист прав людини. Однак деякі права, згідно з вимогами Статті 15 [122], не можуть піддаватися обмеженням ні за яких обставин. Це так звані «абсолютні права», тобто право на життя; заборона тортур, негуманного ставлення чи такого, що принижує людську гідність, покарання, заборона рабства; а також дотримання принципу «№ullumcrime№, №ullapoe№a»[123], тобто «ніхто не може бути покараний інакше, як в силу закону». Це дуже важливо підкреслити, оскільки практика деяких держав показує, що у разі проголошення надзвичайного стану ці права можуть опинитися під серйозною загрозою.

10. Але якою має бути «надзвичайна ситуація, що загрожує життю нації», яка б виправдовувала обмеження особистих прав і свобод? коли уряд Греції не зміг переконати колишній склад Європейської комісії з прав людини у тому, що він мав достатньо вагомі причини для обмеження прав згідно зі Статтею 15, Комісія розробила критерії, які мають застосовуватися при визначенні надзвичайної ситуації як такої, що виправдовує обмеження прав і свобод[124]:

(1) надзвичайна ситуація вже існує або її неможливо уникнути;

(2) наслідки цієї ситуації будуть відчутними для всієї країни;

(3) ситуація загрожує нормальній життєдіяльності суспільства;

(4) криза чи небезпека мають винятковий характер у тому сенсі, що звичайні заходи чи обмеження, передбачені конвенцією для забезпечення безпеки і здоров'я суспільства та громадського порядку, є явно недостатніми. у 1961 році ЄКПЛ наголошував на тому, що така ситуація має «нести у собі загрозу для нормальної життєдіяльності суспільства» [125].

---

[122] Див., наприклад, рішення ЄСПЛ від 18 грудня 1996 р. по справі «Аксой (Aksoy) проти Туреччини», пункт 62.

[123] Хоча не можна сказати, що ці дві категорії повністю співпадають, можна вважати, що зазначені тут права і свободи є зобов'язаннями, що носять абсолютний характер як імперативні норми права для держав, які не є членами відповідних угод; див. Статтю 53 Конвенції ООН «Про міжнародні угоди» від 23 травня 1969 р. (Віденська конвенція).

[124] Див. Справа про Грецію, 12 YB 1, висновок Комісії, пункт 53.

125 Див. рішення ЄСПЛ від 1 липня 1961 р. у справі «Лолесс (Lawless) проти Ірландії», №о 3/1961, 1 EHRR 15, пункт 28. Серед останніх прикладів можна навести Сполучене Королівство, де Палата лордів використала це положення для обґрунтування заходів, спрямованих на боротьбу із терористичною загрозою з боку Аль-Каїди після подій 11 вересня 2001 р., див. «Про рішення щодо Міністра внутрішніх справ» [2004] UKHL 5. Більшість членів палати погодилися з тим, що прийняття рішення про існування такої надзвичайної ситуації і загрози для життя нації належало до компетенції уряду країни. Однак з таким висновком не погодився лорд Хоффман (Lord Hoffma№№). Він вважає, що поняття «загроза для життєдіяльності суспільства» має означати існування не просто загрози для фізичної безпеки нації, але й загрози для її фундаментальних цінностей. Зокрема, він заявив: «Реальна загроза для життя нації, тобто людей, які живуть у відповідності зі своїми традиційними законами і політичними цінностями, виходить з боку не тероризму, а якраз з боку таких законів, як ці».

11. Коли надзвичайна ситуація наближається, а держава-учасниця конвенції бажає використати своє право на відхилення від деяких з її вимог, ця держава зобов'язана оформити рішення про обмеження прав відповідно до Статті 15 в офіційному документі, де будуть зазначені права, що обмежуються, та територія, де буде діяти рішення про обмеження особистих прав і свобод[126]. Крім того, у випадку застосування права на обмеження деяких прав і свобод, третій пункт Статті 15 вимагає, щоб керівництво відповідної держави постійно і в повному обсязі інформувало Генерального секретаря ради Європи про заходи, що вживаються, надавало обґрунтування необхідності цих заходів, а також повідомляло про терміни припинення дії таких обмежувальних заходів.

Дуже схожою за змістом на Статтю 15(1) ЄКПЛ є Стаття 4(1) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП)[127]. Особливо це стосується тих держав, які не є членами ради Європи. у відповідності з вимогами Статей 40 і 41 вищезазначеної міжнародної угоди, контроль за виконанням державами-учасницями своїх зобов'язань за цією угодою здійснюється комітетом з питань прав людини. у своєму висновку (№29/2001) щодо Статті 4 МуГПП, Комітет зазначає, що «У ряді випадків Комітет висловлював занепокоєння з приводу деяких держав-учасниць, які ймовірно обмежували права, захищені Міжнародною угодою, або законодавство яких передбачає можливість такого обмеження прав у ситуаціях, які не підпадають під дію Статті 4»[128].

12. Термін дії рішення про обмеження прав і обсяги обмежень «мають чітко відповідати конкретним обставинам конкретної ситуації». доцільність та обсяг таких обмежень мають піддаватися контролю як всереди-

[126] Див. рішення ЄСПЛ від 24 лютого 2005 р. у справі «Ісаєва проти Російської Федерації», пункт 191. Також див. Пояснювальну записку Комітету ООН із захисту прав людини № 29/2001 «Про надзвичайний стан» (Стаття 4 МПГПП), CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, пункти 2 і 4. Також див. Міжнародний суд, Консультативний висновок «Про правові наслідки будівництва стіни на окупованих палестинських територіях» від 9 липня 2004 р., пункт 127: «Суд зауважує, що зазначене відхилення стосується тільки Статті 9 Міжнародної конвенції про захист громадянських і політичних прав, у якій йдеться про право особистості на свободу та безпеку і визначаються правила арешту або затримання. Таким чином, інші статті Конвенції поширюються не тільки на територію Ізраїлю, але й на окуповані палестинські території».

[127] З метою забезпечення дотримання вимог Статті 4 МПГПП, Підкомітет з питань боротьби з дискримінацією та захисту меншин при Соціально-економічній раді ООН розробив так звані Сіракузькі принципи тлумачення обмежень і відхилень від Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; додаток, документ ООН E/CN.4/1984/4 (1984 р.). У пунктах 39-40, під заголовком «Надзвичайна ситуація, що становить загрозу для життя нації», говориться: «39. Держава-учасниця може вжити заходів у порушення своїх зобов'язань за Статтею 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (далі – відхилення від прав) тільки у випадку виняткової і вже існуючої або неминучої небезпеки, яка несе у собі загрозу для життя нації. Загроза для життя нації – це загроза, яка: (a) зачіпає все населення та всю або частину території держави, а також (б) несе у собі загрозу для фізичної недоторканості населення, політичної незалежності чи територіальної цілісності держави, або для існування чи нормального функціонування інститутів, необхідних для забезпечення й захисту визнаних у Пакті прав. 40. Внутрішній конфлікт чи заворушення, які не несуть у собі значної чи неминучої загрози для життя нації, не можуть слугувати виправданням для відхилення від прав відповідно до Статті 4».

[128] Див. вище (виноска 13), пункт 3.

ні держави, так і на міжнародному рівні. такий контроль дуже важливий, оскільки практика деяких держав показує, що найбільш серйозні порушення прав людини частіше за все відбуваються в умовах надзвичайного стану і що деякі держави, користуючись надзвичайним станом, застосовують своє право на обмеження особистих прав і свобод зовсім з іншими намірами і в більшому обсязі, ніж вимагають обставини конкретної ситуації[129].

13. Принцип верховенства права має діяти навіть в умовах дійсно надзвичайної ситуації[130]. Поки обмежувальні заходи, що застосовуються, не поширюються на право на судовий захист (Стаття 6 ЄКПЛ) та/чи право на ефективні засоби правового захисту (Стаття 13 ЄКПЛ), і не виходять за межі дійсно необхідного за даних конкретних обставин, внутрішні механізми контролю мають продовжувати працювати, «завдяки чому, в залежності від обмежень кожного конкретного контексту, особа може добитися дотримання вимог відповідного законодавства»[131]. Важливість здійснення незалежного контролю підкреслював і комітет міністрів[132]. У своїй пояснювальній записці № 29/2001 комітет ООН з прав людини зазначає: *«Якщо держава-учасниця, навіть в умовах надзвичайного стану та у мірі, в якій обмежувальні заходи не виходять за межі дійсно необхідного за даних конкретних обставин, модифікує практичні механізми функціонування системи юридичного та іншого захисту, така держава-учасниця, згідно з пунктом 3 Статті 2 конвенції, має дотримуватися свого найважливішого обов'язку і забезпечувати інструменти захисту, які є ефективними»*[133].

V. Використання сили для розгону демонстрацій

14. Право на участь у демонстраціях є аспектом права на свободу мирних зібрань і тісно пов'язане із правом на свободу слова. Міжнародні та регіональні стандарти, що регулюють свободу зібрань, визначені, зокрема, у Статті 21 МуГПП та Статті 11 ЄКПЛ.

Стаття 11 ЄКПЛ говорить, що:

1. Кожний має право на свободу мирних зібрань і свободу асоціацій з іншими особами, у тому числі право на створення чи вступ до професійних спілок з метою захисту своїх інтересів.

[129] Див. Європейська комісія за демократію шляхом права, Надзвичайні повноваження, збірник «Scie№ce a№d Tech№ique of Democracy», № 12 (1995), с. 4; там само, Права людини і функціонування демократичних інститутів у надзвичайних ситуаціях. Збірник «Scie№ce a№d Tech№ique of Democracy», № 17 (1996), с. 143. Про державну практику щодо надзвичайного стану див. Доповідь-2005 Спеціального доповідача ООН з питань надзвичайного стану і дотримання прав людини, E/C№.4 Sub.2/1995/20.

[130] Див. третій абзац преамбули Всесвітньої декларації прав людини, ухваленої 10 грудня 1948 р.

[131] Див. рішення ЄСПЛ від 26 березня 1987 р. у справі «Лендер (Lea№der) проти Швеції», пункт 79.

[132] Див. Статті V та VI Керівних положень з питань прав людини і боротьби з тероризмом, вище, виноска 1; також див. Європейська комісія за демократію шляхом права, Надзвичайні повноваження, Збірник «Scie№ce a№d Tech№ique of Democracy», № 12 (1995), с. 19-22.

[133] Див. вище (виноска 13), пункт 14.

2. Реалізація цих прав може піддаватися тільки таким обмеженням, які передбачені законом і необхідні у демократичному суспільстві для забезпечення інтересів національної безпеки і громадського порядку, запобігання масовим заворушенням і боротьби із злочинністю, захисту здоров'я і суспільної моралі, або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття допускає можливість накладення законних обмежень на реалізацію цих прав з боку підрозділів збройних сил, правоохоронних органів або органів державного управління.

15. Стаття 11 захищає як свободу мирних зібрань, так і свободу об'єднань. Остання передбачає право на створення і вступ до політичних партій чи інших груп політичного спрямування, але також, у тому числі, й право на створення чи вступ до професійних спілок; такі асоціації після створення мають користуватися правом на свободу мирних зібрань. Венеціанська комісія раніше вже розглядала законодавства держав-учасниць щодо свободи зібрань[134].

16. Застосування сили для розгону демонстрацій само по собі може розглядатися як відхилення від зобов'язань за Статтею 15 ЄКПЛ *«під час війни або інших надзвичайних ситуацій, які загрожують життю нації»*. Однак контроль демонстрацій та застосування сили для розгону демонстрацій може розглядатися й як обмежувальний захід, що вживається відповідно до пункту 2 Статті 11, у тому числі в інтересах національної безпеки і громадського порядку або з метою запобігання масовим заворушенням, і саме в цьому останньому контексті це питання розглядається у даному розділі.

17. Венеціанська комісія вже надавала опис загальних параметрів європейських стандартів щодо права на свободу зібрань з метою створення контексту, в якому будуть розроблятися і виконуватися правила застосування обмежень на реалізацію цього права[135].

«8. Свобода зібрань як одне з найважливіших прав у демократичному суспільстві не може тлумачитися обмежено.

9. Право на зібрання поширюється на всі види спільних заходів, а саме: збори, засідання, демонстрації, марші чи процесії, як громадського, так і приватного характеру, але за умови, якщо вони є «мирними». Якщо організатори чи учасники спільних заходів мають агресивні наміри, які можуть привести до насильства чи масового заворушення, право на свободу зібрань не діє. Проте особа залишається під захистом у разі випадкового чи неочікуваного фізичного насильства або кримінальних дій, вчинених іншими особами під час зібрання, або у разі агресивної реакції на інше мирне зібрання з боку учасників альтернативної демонстрації.

[134] Див. висновок Венеціанської комісії № 290/2004 щодо закону Республіки Вірменія «Про організацію зібрань, зборів, мітингів і демонстрацій» (CD-AD)2005(040)); також див. висновок щодо розроблених ОБСЄ/БДІПЛ Керівних принципів підготовки законопроектів у сфері свободи зібрань (CDL-AD(2002)27)) та висновок щодо закону Республіки Молдова «Про зібрання» (CDLAD(2002)027)).

[135] Див. висновок Венеціанської комісії щодо закону Республіки Вірменія «Про організацію зібрань, зборів, мітингів і демонстрацій» (CD-AD)2005(040)).

10. Право, зазначене у Статті 11 ЄКПЛ, є кваліфікованим (обмеженим), тому держава має доводити необхідність втручання у це право. Пункт 2 Статті 11 ЄКПЛ прямо передбачає можливість обмеження свободи зібрань, якщо такі обмеження «передбачаються законом і необхідні у демократичному суспільстві для захисту інтересів національної безпеки та громадського порядку, для запобігання правопорушень чи злочину, захисту здоров'я і суспільної моралі, або для захисту прав і свобод інших осіб. Таким чином, регулювання громадського порядку може слугувати в якості законної причини для застосування обмежувальних заходів, а держава отримує велику свободу розсуду при виборі засобів для реагування на масові заворушення чи злочини та для захисту прав і свобод інших осіб.

11. Право на зібрання може регулюватися у процесі його реалізації, а вимога щодо попереднього отримання дозволу на мирне зібрання не завжди означає обмеження цього права. Однак дозвільна система та її застосування ніяким чином по повинні впливати на саму сутність права на зібрання як такого. Заборона зібрання завжди має бути достатньо обґрунтованою з урахуванням умов, чітко визначених Статтею 11(2) ЄКПЛ і підтверджених судовою практикою Європейського суду з прав людини.

12…

13…

14. Реалізація найважливіших прав і свобод людини за своєю суттю відноситься до конституційної сфери і тому має регулюватися переважно конституцією (див. Висновок щодо законопроекту про свободу совісті і релігійних організацій Грузії, зі змінами і доповненнями, CDL-AD(2003)20, § 4) і цією Конвенцією.

15. Найважливіші права мають реалізовуватися з мінімально можливим рівнем регулювання, за винятком випадків, коли реалізація таких прав несе у собі загрозу громадському порядку, і коли конкретні обставини вимагають державного втручання. Ця Конвенція вимагає створення законодавчого механізму для будьякого втручання в таке найважливіше право людини, як право на мирні зібрання. Іншими словами, відповідне регулювання має давати відповідь на питання «що забороняється робити», а не «що дозволяється робити», тобто все, що не заборонено, є дозволеним, а не навпаки».

18. Як буде видно з наведеного нижче, право на зібрання може існувати виключно в контексті «*мирного*» зібрання. Якщо зібрання є мирним, право на реалізацію свободи зібрання може обмежуватися тільки у випадку, якщо «цього вимагає закон» і якщо «*це необхідно демократичному суспільству для забезпечення конкретних і обмежених інтересів, визначених у [цій]частині статті*». Європейський суд з прав людини не погоджується з тим, що кваліфіковані права можуть за певних обставин піддаватися обмеженням. Таким чином, право на зібрання може піддаватися тільки обмеженням, які можуть бути обґрунтовані з точки зору вимог пункту 2 Статті 11 ЄККПЛ[136].

[136] Див. рішення ЄСПЛ у справі «Голдер (Golder) проти Сполученого Королівства» (1975) 1 EHRR 524, пункт 44; Де Вільд, Омс та Версіп (de Wilde, Ooms a№d Versyp) проти Бельгії (№ 1) (1971) 1 EHRR 373, пункт 93.

19. При цьому держави-учасниці мають *«свободу розсуду»*, що передбачає певний рівень свободи дій, який надається державі її законами і характеризує виконання законів[137]. Ця свобода розсуду поширюється на вибір засобів, які будуть використовуватися державними органами для забезпечення мирного характеру законних демонстрацій і визначення необхідної міри втручання. Однак дії, яких вживає держава в межах свободи розсуду, підлягають контролю й нагляду з боку Європейського суду з прав людини. Для забезпечення мирного характеру законної маніфестації органи влади повинні мати можливість заарештовувати чи затримувати осіб, які демонструють агресивну поведінку і можуть спровокувати заворушення, але такі дії мають відповідати інтересам, які вони захищають, за умови, якщо вони передбачені законом. Зокрема, це стосується випадків, коли заарештована особа не розуміє, що її поведінка могла спровокувати правопорушення і що обмежувальні заходи були вжиті саме з метою уникнення можливих правопорушень»[138].

20. Головним обов'язком держави-учасниці конвенції, відповідно до Статті 1 ЄКПЛ, залишається *«…забезпечення усіх, хто знаходиться під її юрисдикцією, правами і свободами, передбаченими Конвенцією»*. Держава має не тільки утримуватися від необґрунтованого втручання в реалізацію права на зібрання, але зобов'язана забезпечити мирний характер законних зібрань, а також захистити осіб, що використовують свої законні права, від насильства з боку інших учасників демонстрації[139]. Таким чином, оскільки держава-учасниця має позитивні зобов'язання щодо захисту права на зібрання, вона тим більше не має права вживати заходів для перешкоджання законним зібранням.

21. При обмеженні свободи зібрань дії органів державної влади не повинні виходити за межі абсолютно необхідної доцільності, а обсяг обмежень не має перевищувати рівня, необхідного за даних конкретних обставин. у якості прикладу можна навести випадок, який недавно мав місце у Сполученому Королівстві. апеляційний суд англії розглянув законність дій представників поліції, які намагалися не допустити порушень правопорядку під час демонстрації біля авіабази королівських ВПС[140]. Існували всі ознаки того, що демонстрація може закінчитися серйозними правопорушеннями. Представники поліції на законних підставах зупинили та обшукали автобуси, які мали доставити учасників демонстрації на авіабазу. Під час обшуку було вилучено багато предметів, а старший співробітник поліції мав усі підстави вважати, що деякі з пасажирів автобусів їдуть на авіабазу саме з метою вчинення правопорушень. Співробітник поліції прийняв рі-

[137] Див. рішення ЄСПЛ у справі «Хендісайд (Ha№dyside) проти Сполученого Королівства» (1976) 1 EHRR 737.

[138] Див. рішення ЄСПЛ у справі «Чорхер (Chorherr) проти Австрії» (1994) 17 EHRR 358.

[139] Див. рішення ЄСПЛ у справі «Платформа 'Artze fur das Lebe№' проти Австрії» (1998) 12 EHRR 204.

[140] Див. «Лапорт (Laporte) проти начальника поліцейського управління графства Глостершир», [2004] EWCA Civ 1639.

шення про повернення автобусів разом із пасажирами назад до лондону, причому без зупинок і у супроводі машин поліції. Поїздка тривала 2,5 години. апеляційний суд вирішив, що «*потенційні правопорушники поводилися так, що їх неможливо було виділити чи відрізнити від тих, хто мав намір висловити свій протест у мирній формі*». Суд дійшов висновку, що за даних обставин працівники поліції перевищили межу необхідної доцільності, а натомість вони мали тільки наказати водіям автобусів не везти своїх пасажирів на авіабазу. «*Якщо б поліція почала вживати заходів уже після того, як пасажири автобусів дістануться авіабази, це могло б привести до виникнення тих самих правопорушень, на уникнення яких були спрямовані вжиті заходи*». Однак, оскільки не було ніяких ознак того, що водії автобусів проігнорують цю вимогу, суд визначив, що наказ про повернення автобусів із пасажирами до Лондону без зупинок і у супроводі машин поліції в даному випадку перевищив межу необхідної доцільності, оскільки, якщо б наказ не їхати на авіабазу не був виконаний, особи, про яких йшлося, були б заарештовані, і такий рівень втручання у більшій мірі відповідав би обставинам цієї ситуації.

22. Рішення про види і обсяги запобіжних заходів приймаються у кожному окремому випадку в залежності від обставин конкретної справи. у випадку, якщо після об'єктивного аналізу й оцінки вірогідність виникнення правопорушень визнається високою, це може служити достатнім аргументом на користь втручання поліції[141]. Чим більше часу залишається на реагування, і чим більша фізична відстань до місця зібрання, тим нижчим має бути рівень запобіжних заходів втручання. і, навпаки, чим вища вірогідність виникнення правопорушень, і чим більший їх масштаб, тим скоріше мають вживатися запобіжні заходи і тим більшим має бути рівень втручання.

23. Окрім питання обмеження права на свободу зібрань як такого, існує й питання доцільності та пропорційності заходів протидії масовим заворушенням, що вживаються. комітет ООН з прав людини висловлював занепокоєння з приводу деяких засобів, зокрема собак, які використовуються підрозділами поліції для розгону демонстрацій та інших зібрань. Використання таких засобів у багатьох випадках приводить до тяжкого травмування не тільки учасників демонстрацій, але й випадкових перехожих[142].

24. Затримання учасників демонстрації (а часто й інших осіб, які не брали участі в демонстрації, а просто випадково опинилися у тому самому місці) в умовах, коли демонстрація проводиться на законних підставах, а обсяги втручання сил безпеки перевищують межу необхідної доцільності за даних обставин, можна вважати порушенням права на свободу зібрань, гаранто-

[141] Див. «Мосс (Moss) проти Маклахлана (McLachla№)» [1985] IRLR 76.

[142] Див. зауваження Комітету ООН з прав люди з приводу звіту, наданого Данією згідно із Статтею 40 4 МПГПП; також див. рішення ЄСПЛ від 27 липня 1998 р. по справі «Гюлеч (Gulec) проти Туреччини», пункт 70.

ваного Статтею 5 ЄКПЛ [143]. Але, з іншого боку, короткотермінове тимчасове затримання, у тому числі й випадкових перехожих, може бути виправданим з точки зору уникнення порушень законності і правопорядку[144].

25. Пункт 2 Статті 2 ЄКПЛ, яка захищає право на життя, передбачає:

Позбавлення життя не вважається порушенням цієї статті, коли воно наступило у результаті абсолютно необхідного застосування сили з метою…:

(c) придушення, у відповідності із законом, бунту чи заколоту.

26. Хоча застосування сили може бути виправданим у контексті зібрань відповідно до пункту 2 (c) Статті 2, необхідно досягти оптимального балансу між намірами, що переслідуються, та засобами, що використовуються для їх досягнення, а масштаби застосування сили для розгону демонстрації мають «не перевищувати абсолютно необхідного рівня» доцільності за даних конкретних обставин. аналізуючи випадок, що стався у туреччині, коли при розгоні демонстрації жандарми випадково застрелили маленького хлопчика, ЄСПЛ з'ясував, що «ця демонстрація була зовсім не мирною, про що свідчать масштаби пошкоджень об'єктів рухомого і нерухомого майна у місті, а також травми, нанесені деяким співробітникам жандармерії»[145]. Не дивлячись на це, судді дійшли одностайного висновку, що в даному випадку мало місце порушення Статті 2, оскільки за тих обставин застосування сили для розгону демонстрантів, що привело до загибелі [маленького хлопчика], «не було абсолютно необхідним» з точки зору тлумачення Статті 2. У даному випадку важливим фактором було те, що «жандарми використовували дуже потужну зброю, оскільки вони скоріше за все не мали поліцейських кийків і щитів, брандспойтів, гумових куль чи сльозогінного газу», тобто засобів менш травматичної дії, які зазвичай застосовуються для розгону натовпів. Така ситуація виглядала дивною і неприйнятною, враховуючи, що провінція, де відбувалися описувані події, знаходилася в регіоні, в якому був проголошений надзвичайний стан з метою уникнення очікуваних заворушень»[146]. Комісія, яка розслідувала обставини цієї справи, вважала, що зброя не застосовувалася з метою вбивства демонстрантів, але висловила думку, що використання такої зброї для відновлення громадського порядку можна розглядати як перевищення абсолютно необхідного рівня доцільності. держава також має забезпечити ефективні запобіжні заходи для захисту життя цивільного населення, коли йдеться про здійснення антитерористичної діяльності[147].

---

[143] Див. «Лапорт (Laporte) проти начальника поліцейського управління графства Глостершир», [2004] EWCA 253; [2004] 2 All E.R. 874; [2004] U.K.H.R.R. 484; (2004) 154 №.L.J. 308.

[144] Див. «Остін (Austi№) проти комісара поліції Метрополіса» [2005] EWHC 480; [2005] H.R.L.R. 20; [2005] U.K.H.R.R. 1039.

[145] Див. рішення ЄСПЛ від 27 липня 1998 р. по справі «Гюлеч (Gulec) проти Туреччини», пункт 70.

[146] Див. рішення ЄСПЛ від 27 липня 1998 р. по справі «Гюлеч (Gulec) проти Туреччини», пункт 71.

[147] Див. рішення ЄСПЛ від 28 липня 1998 р. по справі «Ергі (Ergi) проти Туреччини», пункти 79-81.

27. До визначення абсолютно необхідного рівня доцільності треба підходити більш уважно і ретельно, ніж це звичайно вимагається при визначенні заходів, *«необхідних у демократичному суспільстві»*. Це передбачає обов'язкове планування і реалізацію заходів у спосіб, який дозволить звести до мінімуму ризик втрати життів, як тих осіб, по відношенню до яких здійснюються відповідні заходи, так і *«цивільних»*. В іншому прикладі, який також мав місце у Сполученому королівстві, підрозділи сил безпеки застрелили трьох підозрюваних. Враховуючи, що підозрювані особи мали змогу вільно і без перешкод в'їхати до Гібралтару, що пропозиція про їх арешт не була реалізована, що органи влади не змогли критично оцінити чи поставити під сумнів свої висновки, зроблені на основі розвідувальних даних, і що вони без роздумів вдалися до використання вогнепальної зброї, більшість суддів не змогли переконатися у тому, що застосування сили за тих обставин було абсолютно необхідним, і дійшли висновку, що в даному випадку мало місце порушення Статті 2 [148]. Вимога щодо мінімізації або повного усунення ризику втрати людських життів під час планування і реалізації операцій поширюється не тільки на підрозділи сил безпеки, але й на органи виконавчої та законодавчої влади, які повинні забезпечити створення і застосування відповідних адміністративних і законодавчих механізмів, які б регулювали застосування сили[149].

VI. Права людини і боротьба з тероризмом

28. Демократичні інститути зобов'язані вживати ефективних заходів для боротьби з тероризмом, навіть за рахунок часткового обмеження прав особистості. Принципи верховенства права, що стосуються прав людини, вимагають, щоб права всіх осіб, у тому числі й терористів чи тих, хто підозрюється у тероризмі, поважалися згідно із внутрішніми і міжнародними стандартами[150]. Головна функція судового нагляду на державному і міжнародному рівні полягає у здійсненні контролю й призначенні справедливого покарання. таке покарання може дуже відрізнятися від справи до справи і від питання до питання, але у будь-якому випадку воно вимагає об'єктивного розгляду, який має відбуватися у ході публічного і чесного процесу. Як справедливо зазначав голова Верховного суду ізраїлю суддя агарон Барак:

[148] Див. рішення ЄСПЛ від 27 вересня 1995 р. по справі «Маккен (МсСа№№) проти Сполученого Королівства»» (1995) 21 EHRR 97, пункти 193, 205, 210, 212; також див. рішення ЄСПЛ від 9 жовтня 1997 р. по справі «Андроніку і Константінов проти Кіпру»; рішення ЄСПЛ від 28 липня 1998 р. по справі «Ергі (Ergi) проти Туреччини»; рішення ЄСПЛ від 20 травня 1999 р. по справі «Огур (Ogur) проти Туреччини».

[149] Див. рішення ЄСПЛ від 20 грудня 2004 р. по справі «Макарацис (Makaratzis) проти Греції», пункт 62; рішення ЄСПЛ від 6 липня 2005 р. по справі «Начова (№achova) та інші проти Болгарії», пункти 96-97.

[150] У своїй постанові 1271 (пункт 9), ухваленій 24 січня 2002 р., Парламентська асамблея Ради Європи встановила, що «У боротьбі з тероризмом держави-члени Ради Європи не допускають ніяких відхилень від прав, передбачених ЄКПЛ. Постанова також закликає всіх держав-учасниць (пункт 12) «утримуватися від використання Статті 15 для обмеження прав і свобод, гарантованих відповідно до Статті 5».

«Будь-який баланс між безпекою і свободою означає певні обмеження і для безпеки, і для свободи. Оптимального балансу неможливо досягти, коли права людини реалізуються у повному обсязі, без огляду на небезпеку тероризму. Оптимального балансу так само неможливо досягти, коли інтереси національної безпеки повністю захищені без огляду на права людини. Баланс і компроміс це те, що складає ціну демократії. Тільки сильна, надійна і стабільна демократія може дозволити собі захищати права людини, і повноцінно може існувати тільки демократія, побудована на засадах прав людини»[151].

29. Отже з цього випливає, що найкращий шлях для боротьби з тими, хто ставить під загрозу безпеку держави та громадський порядок, полягає не у розширенні повноважень органів виконавчої влади та обмеженні прав і свобод особистості, а у зміцненні демократії і верховенства права, головне завдання яких саме і полягає у захисті особистості від безпідставного та непропорційно жорсткого обмеження її прав і свобод з боку влади[152].

30. У вік *«глобального тероризму»* знову розгорнулися дискусії щодо необхідності перегляду фундаментальних прав людини і допустимого рівня відхилення від них. Однак судові рішення, прийняті останнім часом у деяких країнах Європи і поза її межами, свідчать, що вже існуючі права і стандарти в принципі відповідають сучасному стану боротьби з міжнародним тероризмом[153]. Комісія також вважає, що для такого перегляду сьогодні не існує ні необхідності, ні достатніх підстав[154].

31. Сама сутність демократії і верховенства права передбачає захист політичних прав і свобод особистості, а також наявність ефективної системи стримувань і противаг. держави зобов'язані не тільки забезпечувати безпеку держави, громадський порядок і безпеку всіх її жителів[155], але вони також зобов'язані захищати права і свободи цих жителів. національна безпека і фундаментальні права і свободи – це цінності, які не конкурують між собою, а є необхідними передумовами існування одна одної[156]. Виступаючи з цього приводу,

---

[151] Агарон Барак, «Роль Верховного суду в демократичній державі і боротьба з тероризмом», 58 U№iversity of Miami Law Review, жовтень 2003, с. 133

[152] Див. третій абзац преамбули Всесвітньої декларації прав людини від 10 грудня 1948 р.

[153] Див., наприклад, Палата лордів, рішення по справах «Позивачі проти міністра внутрішніх справ» (2004); (2005) UKHL 71 і [2004] UKHL 56; Bu№desverfassu№gsgericht, закон «Про авіаційну безпеку», 1 BvR 357/05; Верховний суд Ізраїлю, «Громадський комітет проти тортур» проти держави Ізраїль та інших, справа HCJ 5100/94; Верховний суд Ізраїлю, «Центр захисту прав особистості проти командуючого Сил оборони Ізраїлю на Західному березі», справа HCJ 3278/02; Верховний суд Ізраїлю, «Мараб (Marab) проти командуючого Сил оборони Ізраїлю на Західному березі», Справа HCJ 3239/02; також див. Верховний суд США, «Расул (Rasul) проти Буша», справа № 03-334, 542 US 466 (2004) 321 F.3d 1134.

[154] Див. висновок Венеціанської комісії №363/2005 про міжнародні правові зобов'язання державчленів Ради Європи щодо секретних місць утримання під вартою та міжнародних перевезень ув'язнених, CDL–AD(2006)009, пункт 77.

[155] Див. резолюцію Ради безпеки ООН № 1373(2001).

[156] Див. восьмий абзац преамбули Конвенції ради Європи про попередження тероризму: «Нагадуючи про необхідність посилення боротьби з тероризмом та знову наголошуючи, що всі заходи з перешкоджання чи боротьби з терористичними злочинами повинні здійснюватися з дотриманням принципів верховенства права та демократичних цінностей, прав людини та основних свобод, а також інших положень міжнародного права, у тому числі, у відповідних випадках, міжнародного гуманітарного права». Також див. пункт 1 Статті 3 цієї конвенції.

Генеральний секретар НАТО підкреслював, що «*Повага до прав людини має розглядатись як один із ключових елементів ефективної стратегії боротьби з тероризмом, а не як перешкода на її шляху*»[157]. Державна практика останніх років показує, що антитерористичні заходи часто пов'язані з незаконними і необґрунтованими обмеженнями фундаментальних прав людини[158].

32. Зокрема, це стосується свободи висловлювання. Хоча Стаття 10 ЄКПЛ передбачає, що свобода висловлювання, «*оскільки вона тягне за собою обов'язки і зобов'язання*», може підлягати обмеженню на певних підставах, зокрема в інтересах забезпечення національної безпеки і громадського порядку, свобода висловлювання є наріжним каменем демократичного суспільства і однією з ключових умов його розвитку та самореалізації особистості»[159]. Для цього свобода висловлювання «*має поширюватися не тільки на «інформацію» та «ідеї», які широко сприймаються або розглядаються як неагресивні чи нейтральні, але й на ті, які є образливими, шокуючими або обурливими для держави чи будь-якої з верств її населення. Це є обов'язковою вимогою плюралізму, толерантності і неупередженості, без яких не може існувати демократичне суспільство*»[160]. З іншого боку, свобода висловлювання, а отже і свобода віросповідання, не означають свободи від критики.

Підтримка і зміцнення демократії та верховенства права

33. Необхідно визнати, що законодавчі й адміністративні заходи, які вживаються з метою захисту інтересів національної безпеки і громадського правопорядку, не тільки приводять до обмеження прав людини, але вони можуть негативно впливати на демократичні процеси і реалізацію базових принципів верховенства права. у короткотерміновій перспективі, можливо, доведеться погодитися з деякими відхиленнями від прав, але для цього мають існувати обмежені і чітко визначені підстави. Однак у довгостроковій перспективі тільки сильна демократія і повне дотримання принципів верховенства права здатні створити політико-правове і соціальне середовище, в якому будуть забезпечені інтереси національної безпеки і громадського порядку. Фактично ті, хто створюють загрозу для безпеки держави і суспільства, так само завдають шкоди й інтересам демократії та верховенства права. Як підкреслювалося у заяві комітету міністрів, «*Тероризм ставить під серйозну загрозу права людини, загрожує демократії та у більшості випадків спрямовує свої дії на дестабілізацію діяльності законно призначеної влади і порушення спокою у плюралістичному громадянському суспільстві*»[161].

---

[157] Доповідь Генерального секретаря від 8 серпня 2003 р. про захист прав людини і основних свобод в умовах боротьби з тероризмом, пункт 55.

[158] Див. зауваження Верховного комісара ООН з прав людини, U№ Doc.E/C№.4.2002/18, § 31.

[159] Див. рішення ЄСПЛ від 7 грудня 1976 р. по справі «Хендісайд (На№dyside) проти Сполученого Королівства», пункт 41.

[160] Там само.

[161] Див. преамбулу Керівних положень з питань прав людини і боротьби з тероризмом, вище (виноска 1), підпункт (а).

34. Верховенство права складається з декількох аспектів, кожен з яких має дуже велике значення і має дотримуватися у повному обсязі. Це принцип законності, розділення властей, розподілу повноважень, права людини, монополія держави на застосування сили, публічне й незалежне здійснення правосуддя, захист приватного життя, право голосу, свобода доступу до політичної влади, демократична участь у прийнятті і нагляд за прийняттям державних рішень, прозорість влади, свобода висловлювання, свобода об'єднань і зібрань, права меншин і мажоритарна система прийняття політичних рішень[162]. Терористи можуть створити і намагаються створити протиріччя між різними елементами верховенства права. Вони вимагають повної поваги до своїх власних прав і свобод, і в той же час намагаються поставити під загрозу права і свободи інших осіб. але існування таких намірів повинно приводити не до обмеження прав цих інших осіб, а до захисту їх прав від подібних намірів. Саме на цьому базуються такі положення, як, наприклад, Стаття 17 ЄКПЛ.

VII. Заключні положення

35. Забезпечення інтересів національної безпеки і громадського правопорядку може слугувати достатнім аргументом для обмеження певних прав людини чи навіть відхилення від певних зобов'язань щодо дотримання прав і свобод людини. Однак впровадження обмежень прав і свобод людини або порушення відповідних зобов'язань мають регулюватися на законодавчому рівні, і бажано, щоб правові засади для впровадження обмежень і порушень у цій сфері були передбачені у Конституції держави. Це є необхідною передумовою існування демократії і верховенства права. Конкретні умови, за яких можливе впровадження таких обмежень, мають визначатися законом, і бажано було б, щоб закон також визначав і надзвичайні ситуації, в яких неможливо обійтися без відхилення від деяких зобов'язань держави щодо дотримання прав і свобод людини. Це створить певні гарантії захисту від зловживання владою, які унеможливлять обмеження прав і свобод людини або порушення відповідних зобов'язань з іншими намірами або у більшій мірі, ніж передбачено законодавством відповідної держави або Європейською конвенцією про захист прав людини.

36. Необхідно знайти оптимальний баланс між інтересами національної безпеки, безпеки суспільства і громадського правопорядку, з одного боку, і реалізацією фундаментальних прав і свобод особистості, з іншого боку. Оцінка об'єктивності й оптимальності балансу між суспільними і приватними інтересами має визначатися в залежності від конкретної ситуації і конкретних обставин. Однак найбільш важливо, щоб сутність права чи

[162] Va№ dawa tot jihad. De diverse dreigi№ge№ va№ de radicale islam tege№ de democratische rechstorde (Від дави (заклику до ісламу) до джихаду. Декілька загроз [радикального ісламізму для демократичного правопорядку], Міністерство Нідерландів з питань внутрішніх справ і відносин всередині королівства, грудень 2004 р., с. 13.

свободи, які обмежуються, завжди залишалася незмінною. до компетенції судових інстанцій держави має входити прийняття рішень щодо законності та доцільності заходів з обмеження прав і свобод людини або відхилення від міжнародних зобов'язань держави у цій сфері, а також оцінка відповідності таких заходів вимогам відповідних положень Європейської конвенції про захист прав людини.

37. Питання про необхідність захисту інтересів національної безпеки, безпеки суспільства і громадського порядку може виникнути, зокрема, у контексті масових демонстрацій та інших подібних заходів. Застосування сили для розгону таких демонстрацій допускається в якості відхилення від зобов'язань щодо дотримання прав і свобод людини відповідно до Статті 15 ЄКПЛ, а також у якості обмеження свободи об'єднань і зібрань згідно з пунктом 2 Статті 11 ЄКПЛ. У цих двох випадках діють вимоги про те, що застосування сили, відповідно, має бути «*жорстко обумовленим обставинами ситуації*» і має «*не перевищувати абсолютно необхідного рівня доцільності*».

38. Відхилення від прав за Статтею 15 ЄКПЛ допускається винятково «*під час війни або інших надзвичайних ситуацій, які несуть загрозу для життя нації*», тобто в ситуаціях, які є винятковими за своєю природою. Отже демонстрації, якщо вони мирні, під ці умови не підпадають. За наявності такої ситуації, деякі права можуть серйозно постраждати, але існують і права, які не підлягають обмеженню ні за яких обставин. Це так звані «абсолютні права», тобто право на життя; заборона тортур, негуманного ставлення, приниження і покарання, заборона рабства; а також дотримання принципу «*nullumcrimen, nullapoena*», *тобто «ніхто не може бути покараний інакше, як в силу закону»*. Крім того, держава зобов'язана оформити рішення про відхилення від своїх зобов'язань в офіційному документі, постійно і в повному обсязі інформувати Генерального секретаря ради Європи про заходи, що вживаються, а також надавати обґрунтування необхідності цих заходів. Аналогічна система відхилень від прав передбачається і пунктом 1 Статті 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП), які стосуються переважно держав, що не входять до складу ради Європи.

39. Кваліфіковані права людини і основні свободи можуть піддаватися необхідним обмеженням тільки за умов, визначених у Статті 15 ЄКПЛ та пункті 1 Статті 4 МПГПП. Ці права і свободи, у тому числі свобода зібрань, можуть піддаватися тільки обмеженням, які можна обґрунтувати з точки зору вимог відповідних положень ЄкПл, зокрема пункту 2 Статті 11, або відповідних положень МПГПП, зокрема Статті 21. Хоча органи державної влади користуються певною свободою розсуду, при визначенні обсягу обмеження права людини на зібрання вони не повинні виходити за межі абсолютно необхідної доцільності. Втручання компетентних органів можна вважати виправданим за умов великої вірогідності виникнення правопо-

рушень. Чим більше часу залишається на реагування, і чим більша фізична відстань до місцязібрання, тим нижчим має бути рівень запобіжних заходів втручання. і, навпаки, чим вища вірогідність виникнення незаконних заворушень, і чим більший їх масштаб, тим скоріше мають вживатися запобіжні заходи, і тим більшим має бути їх масштаб.

Наукове видання

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Збірник документів і матеріалів

Формат 60*84/8
Папір книжково-журнальний 65гр/м2. Друк цифровий.
Гарнітура Minion Pro
Ум. друк. арк. 60,9 Обл.-вид. арк. 49
Наклад 20 прим.

ТОВ «Видавничий дім «АртЕк»
04050, м. Київ, вул. Ю. Ільєнка, буд. 63
Тел.. 067 440 11 37
ph-artek@ukr.net
www.book-on-demand.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
ДК №4779 від 15.10.14р.